วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

JMPS

E-ISSN: 2539-6765

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2563) | Vol. 8 No. 1 (January - February 2020)

TCI Group 1

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2563)

Vol. 8 No. 1 (January - February 2020)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม) และ ฉบับเพิ่มเติม ตีพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September - October, 6th issue November- December) and Supplemental Issue published for the United Nations Day of Vesak Celebration. It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

  หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
  สาขาวิชาสันติศึกษา
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
  ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
  จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
  โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.
  php/journal-peace

- **ที่ปรึกษา**

  อธิการบดี
  รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
  คณบดีคณะพุทธศาสตร์
  คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
  เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
  เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **Owner**

  Master of Arts Program in Peace Studies,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Zone D, D423 4th floor, School Building,
  79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
  Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
  13170, Thailand.
  Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.php/
  journal-peace

- **Advisors**

  The Rector
  Vice-Rector for Academic Affairs
  Dean, Faculty of Buddhism
  Dean, Graduate School
  The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute

The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **บรรณาธิการบริหาร**

  พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Executive Editor**

  Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañāṇo
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **กองบรรณาธิการ**

  Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
  University of Oxford, UK
  Prof. Dr. Le Mahn That,
  Vietnam Buddhist University, Vietnam
  Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
  Dongguk University, Korea
  Dr. Rabindra Panth,
  Nalanda Deemed University, India
  H.E. Janos Jelen,
  Dharma Gate Buddhist College, Hungary
  ศ.ดร. จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์,
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  รศ.ดร. รัตนะ ปัญญาภา,
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
  ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
  มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
  ผศ.ดร. เดโชพล เหมนาไลย,
  มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
  ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น,
  มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  ผศ.ดร. ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์,

- **Editorial Board**

  Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami,
  University of Oxford, UK
  Prof. Dr. Le Mahn That,
  Vietnam Buddhist University, Vietnam
  Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee,
  Dongguk University, Korea
  Dr. Rabindra Panth,
  Nalanda Deemed University, India
  H.E. Janos Jelen,
  Dharma Gate Buddhist College, Hungary
  Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Assoc.Prof. Dr. Rattana Panyapa,
  Ubon Ratchathani Rajabhat University
  Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew,
  Suan Dusit University
  Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom,
  Udon Thani Rajabhat University
  Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai,
  Thammasat University
  Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
  Suan Dusit University
  Asst.Prof.Dr. Khantong Wattanapradith,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร. ถวิลวดี บุรีกุล,
สถาบันพระปกเกล้า
ดร. พูนสุข มาศรังสรรค์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร. หิมพรรณ รักแต่งาม,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร. สุวรรณี ฮ้อแสงชัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Ven. Dr. Phrapalad Somchai Payogo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Thawilwadee Bureekul,
King Prajadhipok's Institute
Dr. Poonsuk Masrungson,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Himapan Ruktaengam,
Mahidol University
Dr. Suwannee Horsaengchai
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ** **Coordination and Management**
  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
  มือถือ: 063-840-1888 Line ID: piyanat1996 Tel. 063-840-1888 ID line: piynat1996
  อีเมลล์: pinatapiyanat@gmail.com Email: pinatapiyanat@gmail.com
- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**
  คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta
- **ออกแบบปก (Cover designed)**
  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
- **จัดรูปเล่ม (Content designed)**
  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
- **กำหนดออกเผยแพร่**
  ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
  ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
  ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน
  ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม
  ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม
  ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

และ ฉบับเพิ่มเติม (supplemental issues) เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความตามนโยบายของมหาวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ประจำปี

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็นเอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2563) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน มีทั้งบทความทางวิชาการที่เป็นภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งกองบรรณาธิการได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจำนวนมากได้ร่วมส่งบทความทางวิชาการ เพื่อเข้าร่วมตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ในวารสาร กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ สู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ISSN : 2539-6765 (Online) ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ใน **วารสารกลุ่มที่ 1** : **วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) และ**และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 2562 วารสารได้ยกเลิกการเผยแพร่ในลักษณะรูปเล่มเอกสาร โดยจะเน้นการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสาร ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2563) ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำตัวอย่างบทความในฉบับนี้ที่น่าสนใจ ตัวอย่าง เช่น

ชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน **โดย *อรชร ไกรจักร และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์*** ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาเดิมปัญหาชุมชนมีความขัดแย้งไม่เห็นถึงความหมายและคุณค่าในการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ขาดความรู้กฎหมาย ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนการเล่นหวย ความไม่เข้าใจ การพัฒนาหน้าที่จิตสาธารณะต้องทำการสร้างความเข้าใจ สร้างรูปแบบและกิจกรรม เพื่อสร้างผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ระดมความคิดประชุมกลุ่ม ขยายผลกิจกรรมในความร่วมมือของผู้นำโดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้นำที่มีผลงานนวัตกรรมลดค่าหวยระดับประเทศด้วยการออม ทำให้ค้นพบโมเดลการพัฒนาผู้นำผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ประกอบด้วย 1) การศึกษาถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ 2) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำด้วยกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้นำชุมชนบางวัว 12

คน ให้เห็นคุณค่า ความหมายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมาย เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นกำลังแห่งความรอบรู้ ความฉลาด ผู้นำที่มีคุณธรรมและ จริยธรรมของกลุ่มพลังจิตสาธารณะ เกิดตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม ลดหวยด้วยการออม และ การตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว

โครงการศึกษาองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดย ***วุฒินันท์ กันทะเตียน*** ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นปรากฏครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสกับอรหันตสาวกจำนวน 60 องค์ ซึ่งพุทธพจน์นั้นมีลักษณะเป็น “ปฏิญญาพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม” ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวมีฐานมาจากพุทธธรรมและพุทธบัญญัติเป็นสำคัญ การปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์ยึดตามแนวทางแห่งสังคหวัตถุ 4 สำหรับองค์ความรู้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านที่เป็นแนวคิดหลักการสำคัญที่สะท้อนถึงอุดมการณ์และบุคคลต้นแบบ และ 2) ด้านที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่เชื่อมโยงกันระหว่างหลักการและวิธีการปฏิบัติซึ่งไม่ได้แยกขาดออกจากกัน งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดเวทีระดมความรู้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่การพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาในฐานะผู้ทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์

การพัฒนาตัวแบบเชิงระบบ เพื่อการเรียนรู้และกลไกการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดย ***ยุทธพล ผ่องพลีศาล และ สวัสดิรักษ์ ใสงาม*** ผลการวิจัยพบว่า ภายใต้พลวัตสังคมและเป้าหมายการเข้าสู่สังคมความรู้ในศตวรรษที่ 21 ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนผ่านการพัฒนากระบวนทัศน์การเรียนรู้และการบริหารจัดการขององค์กร ภายใต้ทฤษฎีเชิงระบบแนวคิดการบริหารความยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าตัวแบบที่พัฒนาได้ทำให้องค์กรได้มีมุมมองตัวสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ แนวทางปรับตัวพื้นฐานเชิงกลไกการบริหารจัดการแผนแม่บทงานบริการวิชาการขององค์กร ภายใต้การบรรลุปัจจัยระบบเป้าหมายและพลวัตระบบแวดล้อมทางสังคม ขณะที่ความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับของตัวแบบชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบหลักและปัจจัยสำคัญของแต่ละองค์ประกอบหลัก ที่มีอิทธิต่อมิติการปรับตัวการบริหารจัดการขององค์กร ทั้งด้านนโยบายการบริการวิชาการ ทิศทางและแผนปฏิบัติการด้านการบริการวิชาการและแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติและการประเมินผลขององค์กร การศึกษาในอนาคตควรมีการวิเคราะห์ชุดข้อมูลเชิงประจักษ์ของตัวแปรที่ศึกษาของตัวแบบที่พัฒนาได้ เพื่อองค์กรสามารถนำมากำหนดเกณฑ์ชี้วัดการเรียนรู้และการบริหารการเปลี่ยนผ่านในมิติอื่นๆ ขององค์กร

รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย ***อำนวย เฮืองวงษา, วิรญา ครองยุติ และ มาลี ไชยเสนา*** ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ในกระบวนการผลิต โดยการพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ การเตรียมพื้นที่ปลูก การปลูก การปฏิบัติดูแล

รักษา การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิต โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตข้าวอย่างครบวงจร การทำนาแปลงรวม การผลิตข้าวที่มีราคาสูง การผลิตตามศักยภาพของพื้นที่ การลดต้นทุน การเตือนภัยป้องกัน การจัดทำฐานข้อมูลและการรับรองมาตรฐานคุณภาพข้าว การสร้างเสริมศักยภาพชาวนา โดยปลูกฝังการพึ่งตนเอง การพัฒนาเครือข่าย การสร้างชาวนารุ่นใหม่ การตั้งกองทุนพัฒนาชาวนา และการตั้งศูนย์เรียนรู้ชาวนา การพัฒนาตลาดส่งออก โดยการพัฒนาตลาดส่งออกข้าวคุณภาพสูง การตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ การพัฒนาผลผลิตข้าว การพัฒนาเอกลักษณ์ข้าว การกำหนดตำแหน่งในตลาด การสร้างตราสินค้า การลดอุปสรรคการส่งออก การลดข้อกีดกันทางการค้า และการอำนวยความสะดวกผู้ส่งออก และการวิจัยและพัฒนาข้าว โดยการวิจัยลดความสูญเสียผลผลิต การเพิ่มผลผลิต การผลิตตามศักยภาพพื้นที่ การใช้ประโยชน์จากพันธุกรรม การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การผลิตเชิงพาณิชย์ การเพิ่มมูลค่า และการจัดตั้งศูนย์วิจัยในชุมชน

การกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ที่มีผลกระทบต่อพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดย ***อลงกรณ์ ศิลปดอนบม และ ศิวัช ศรีโภคางกุล*** บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความนิยมทางการเมือง และพรรคการเมืองของประชาชนจังหวัดขอนแก่นต่อพรรคการเมืองที่มีจุดยืนในฝ่ายประชาธิปไตย ซึ่งในการเลือกตั้งปี พุทธศักราช 2562 ได้มีการแข่งขันอย่างชัดเจนระหว่างพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยสองพรรคการเมือง จากการเลือกตั้งครั้งนี้ คือ พรรคเพื่อไทย ที่เป็นพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยที่ครองใจชาวอีสาน และ ชาวขอนแก่น มาอย่างยาวนาน และ พรรคอนาคตใหม่ พรรคการเมืองใหม่ ที่แสดงจุดยืนในการต่อต้านการรัฐประหาร ผลการศึกษา คะแนนพรรคเพื่อไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัด และพรรคอนาคตใหม่มีบทบาทในการเข้ามาทำให้กระแสนิยมพรรคเพื่อไทยลดลง เมื่อวิเคราะห์ถึงกลยุทธ์การตลาดทางการเมือง และ ปัจจัยต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์ของพรรคการเมืองทั้งสองฝ่าย บทความนี้จึงอาศัยกรอบวิเคราะห์ “การตลาดทางการเมือง” วิเคราะห์ผลการเลือกตั้งในจังหวัดขอนแก่น

แนวทางและเทคนิคการเขียนตำรา: *สัมพันธภาพและสารัตถภาพ* โดย **สัญญา เคณาภูมิ นพคุณ คุณาชีวะ และ บุศรา นิยมเวช** พบว่า ผลงานทางวิชาการเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจในศาสตร์โดยส่วนใหญ่จะนึกถึงหนังสือหรือตำรา แม้ว่านิยามของทั้งสองจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่ผลงานทางวิชาการทั้งสองต้องมีมาตรฐานทางวิชาการที่สำคัญ ได้แก่ สะท้อนให้เห็นความรู้ใหม่ เรียบเรียงด้วยกระบวนการทางวิชาการ อ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ปราศจากอคติ เรียบเรียงร้อยเรียงให้เห็นภาพใหญ่ (มโนทัศน์แกนกลาง) ภาพย่อย (มโนทัศน์ย่อย) การเชื่อมโยงระหว่างกัน (สัมพันธภาพ) หลอมรวมเป็นองค์ความรู้หนึ่งเดียว (เอกภาพ) และ สรุปเนื้อหาสาระเป็นภาพเดียวได้ (สารัตถภาพ) สำหรับแนวทางและเทคนิคการเขียนที่สำคัญประกอบด้วย (1) การตั้งชื่อผลงานที่สื่อองค์ความรู้ใหม่ดึงดูดให้น่าสนใจ (2) การกำหนดขอบข่ายของผลงานต้องครบคลุมหลักการเชิงทฤษฎี (3) การวางลำดับบทเรียน ได้แก่ บทเรียนแรกการเปิดตัว บทถัดมาจนถึงบทรองสุดท้ายนำเสนอเนื้อหาสาระหลัก และบทสุดท้ายสรุปและนำเสนอแนวโน้มอนาคตของศาสตร์

นั้นๆ (4) การเรียบเรียงในแต่ละบทเรียน บทนำ เนื้อหาสาระ และสรุป และ (5) การอ้างอิงเป็นการระบุรายการเอกสารและหลักฐานการอ้างอิงอย่างครบถ้วน

รูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดอุบลราชธานี โดย ***พัชรินทร์ ธรรมสาร จตุรงค์ ศรีวงษ์วรรณะ และ กิติรัตน์ สีหบัณฑ์*** ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีโครงสร้างในการบริหารจัดการ การมีกระบวนการจัดการ การจัดการให้เป็นฐานแห่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวครบวงจร การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) การจัดการสถานที่ โดยการจัดการพื้นที่และภูมิทัศน์ การจัดการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการสถานที่แบบมีส่วนร่วม 3) การจัดการให้บริการและกิจกรรม โดยการให้บริการตามรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การบริการความรู้ การอำนวยความสะดวก การให้ความปลอดภัย การจัดให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และการจัดกิจกรรมที่ดึงดูดใจ 4) การจัดการพัฒนาบุคลากร โดยการพัฒนาความรู้ การเตรียมความพร้อมของมัคคุเทศก์ การพัฒนาบุคลากรในภาคธุรกิจ องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ 5) การจัดการด้านการตลาด โดยการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การสร้างรายได้จากภาคีเครือข่าย การประชาสัมพันธ์ การสร้างความดึงดูดใจ การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวประเภทอื่น การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และกองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(6)
บทความวิจัย: Research Articles	
Buddhist Noble Eightfold Path Approach in the Study of Consumer and Organizational Behaviors *Chai Ching Tan and Phrapalad Somchai Damnoen*	**1 - 20**
Human Behaviors in Promoting Balance of Family according to Buddhist Psychology *Sanu Mahatthanadull and Sarita Mahatthanadull*	**21 - 31**
The Sufficiency Economy Based Community Development Management for Reducing Inequality among Poor Households *Phusit Phukamchanoad*	**32 - 44**
ชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: Bang Wua Community: Creating Public Seedlings for Developing Economy of Community *อรชร ไกรจักร และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์: Orachorn Kraichakr and Khanthong Wattanapradith*	**45 - 55**
แบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ: Rock Salt Development Plans of Ban Dung District to be a Concrete Model of Good Management through the Civil State Process *เพ็ญนภา ปาละปิน: Pennapa Palapin*	**56 - 64**
โครงการศึกษาองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา: A Project to Study of Body of Knowledge on Public Welfare in Buddhist Scriptures *วุฒินันท์ กันทะเตียน: Wutthinant kantatian*	**65 - 74**

เรื่อง	หน้า
ปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย: External Influence Factors Affecting the Personal Psychology of Middle and Low-income Chinese Tourists Traveling to Thailand	**75 - 84**
ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ: Susaraporn Tangtenglam	
การพัฒนาตัวแบบเชิงระบบ เพื่อการเรียนรู้และกลไกการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล: The Development of Systematic Module for Learning and Transformative Mechanism of Academic Services Master Plan Development for Higher Education Institutions: The Case Study of Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University	**85 - 95**
ยุทธพล ผ่องพลีศาล และ สวัสดิรักษ์ ใสงาม: Yutthapol Pongpleesal and Sawatdirak Saingam	
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง: A model of Personal Competency Development: Sub-division 6, Highway Police Division	**96 - 107**
สมหมาย คำภาพงษา, กิติรัตน์ สีห์บัณฑ์ และมาลี ไชยเสนา: Sommai Khamphaphongsa, Kitirat Sihaban and Mali Chaisena	
รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: Rice Production Development Model for Export of Champasak Province Lao People's Democratic Republic	**108 - 120**
อำนวย เฮืองวงษา, วิรญา ครองยุติ และ มาลี ไชยเสนา: Amnouay Heuangvongsa, Wiraya Krongyut and Mali Chaisena	
การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: The Development of Public Participation for the Basic Infrastructure in Champasak District, Lao PDR	**121 - 132**
สุลิยา นาเฟืองวิไล, จุฑามาส ชมผา และ มาลี ไชยเสนา: Souliya Nafeuangvilay, Chuthamas Chompha and Malee Chaisena	

เรื่อง	หน้า
บุพปัจจัยของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง: Antecedents of Sustainable of Less Visited Area Tourism	**133 - 144**
ประเสริฐ ใจสม, ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, ปฏิญญา บุญผดุง และ เอื้ออัมพร ทิพยทิฆัมพร: Prasert Jaisom, Sriparinya Toopgrajank, Chandej Charoenwiriyakul, Patinya Boonpadung and Uea-umporn Tipayatikumporn	
บุพปัจจัยที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ: Antecedents Affecting the Impression of Passengers Using an Suvarnabhumi International Airport	**145 - 156**
ชณิษฐา สัมฤทธิ์, นพดล บุรณนัฏ, บดินทร์ แก้วบ้านดอน, สุมาลี มีพงษ์ และ ปฏิญญา บุญผดุง: Chanitta Sumrith, Nopadol Burananuth, Dodeen Kaewbandon, Sumalee Meepong and Patinya Boonpadung	
โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี: Infrastructure, Facility's Support System, Role of Tourist Police and Public Participation that Effect Tourist's Safety, Chonburi Province	**157 - 168**
มนัส โนนุช และ สุดาวรรณ สมใจ: Manus Nonuch and Sudawan Somjai	
พหุปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Video Streaming Netflix ประเทศไทย: Multifactors Affected to Customer Satisfaction Through Video Streaming Media of Netflix in Thailand	**169 - 183**
หัฏฐพัชร์ เคนพะนาน และ สุรัชดา เชิดบุญเมือง: Hattapat Kenphanan and Suradchada Cherdbunmuang	
การสื่อสารการตลาด 4.0: ความท้าทายของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้บริโภคสูงอายุ: Marketing Communication 4.0: The Entrepreneurial Challenges for Supplementary Food and Healthy Drink Business Targeting Elderly Consumers	**184 - 197**
เอริสา ยุติธรรมดำรง: Arisa Yutidhammadamrong	

เรื่อง	หน้า
ประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ: Effectiveness of the Quality System Management in the Testing Laboratories Organizations	**198 - 210**
นลินี สุรดินทร์กูร, ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง และ วรเดช จันทรศร: Nalinee Suradinkura, Sriprarinya Toopgrajank and Voradej Chandarasorn	
การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี: Cultivation of Faith in Buddhism to the Youth of the Sangha in Saraburi Province	**211 - 221**
พระสมุห์สมชาย สิริสมฺปนฺโน, พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร และ พระอุดมสิทธินายก: Phrasamu Somchay Sirisampanno, Phrapalad Rapin Buddhisaro And Phraudomsitthinayok	
รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา: A Model of Meditation Centers Management in Angtong Province to Enhance the Intellectual Potentials	**222 - 232**
พระพิพัฒน์ ทับงาม, พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร และ พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ: Phra Phiphat Thapngam, Phrapalad Rapin Buddhisaro and Phramaha Krisada Kittisobhano	
ช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน: การสร้างอัตลักษณ์สัตว์และความหมายทางวัฒนธรรม: The Elephant in Isaan literature: Assembly Created the Identity and Cultural Meaning	**233 - 246**
คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา และ ปฐม หงษ์สุวรรณ: Khomkrit Woradejnaiyana and Pathom Hongsuwan	
มรดกเชิงพลวัตรผ่านกระบวนทรรศน์ 5 กับการแก้ไขทุจริต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิจักษ์และวิธาน: Dynamic Heritage Through the Five Paradigms and Corruption Suppression: An Analytic, Appreciative and Applicative Study	**247 - 256**
พจนา มาโนช,กีรติ บุญเจือ, เอนก สุวรรณบัณฑิต และ สิริกร อมฤตวาริน: Phortchana Manoch, Kirti Bunchua, Anek Suwanbundit and Sirikorn Amaritwarin	

เรื่อง	หน้า
อรรถปริวรรตการรักษาศีลแปดตามหลักปรัชญาหลังนวยุค: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธาน: Interpretation of the Eight Precepts According to the Postmodern Philosophy: An Analytic, Appreciative and Applicative Study	**257 - 267**
ณัฐสุดา เชี่ยวเวช, กีรติ บุญเจือ และเมธา หริมเทพาธิป: Natsuda Chiaowet, Kirti Bunchua and Metha Harimtepathip	
การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์: The Administration of Risks and Dangers in Agriculturalists Growing Field Crops in Nakhon Sawan Area Province	**268 - 278**
เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร, ชูชิต ชายทวีป และ รุจิรวัทน์ ลำตาล: Saowanee Samantreeporn, Chuchit Chaithaweep and Ruchirawat Lamtan	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้นวัตกรรมสื่อการสอน Read Learn Run (RLR) เป็นฐานในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อที่พัฒนาการศึกษาไปสู่ Thailand 4.0: Factors Affecting Learners' Behavior by Using Innovative Teaching Media Read Learn Run (RLR) as a Base for Teaching and Learning at the Primary Level under the Bangkok Metropolitan Administration for the Development of Education to Thailand 4.0	**279 - 294**
ภูมิภควัจธ์ ภูมพงศ์คชศร: Phumphakhawat Phumphongkhochasorn	
การศึกษาระบบ E-Learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครสู่มาตรฐานระดับสากล: Education E-Learning System to Develop the Potential of Learners in Bangkok to International Standards	**295 - 307**
สุภาวดี ลาภเจริญ: Supawadee Lapcharoen	
การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่: The Development of Quality and Educational Standards of Private Higher Education Institute Under the New Quality Assurance Framework	**308 - 319**
ปาริญา รักษาทรัพย์ และ นิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ: Pariya Raksasub and Nitwadee Jirarotephinyo	

เรื่อง	หน้า
การกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ที่มีผลกระทบต่อพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งปี พุทธศักราช 2562: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น: The Rise of Future Forward Party Affecting Pheu Thai Party for the Thai Election 2019: A Case of Khon Kaen	**320 - 335**
อลงกรณ์ ศิลปดอนบม และ ศิวัช ศรีโภคางกุล: Alongkorn Sillapadonbom and Siwach Sripokangkul	
รูปแบบการขจัดความยากจนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย: The Model of Poverty Eradication for Sustainable Development Goals of Community in Chiang Rai Province	**336 - 347**
กาญจนารถ แก้วทิพย์, พระสุธีรัตนบัณฑิต และ โกนิฏฐ์ ศรีทอง: Kanchanart Kaewthip, Phrasuthirattanapundit and Konit Srithong	
บทความวิชาการ : Articles	
แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติ: จากภาครัฐสู่ชุมชน: Disaster Management Approaches: From Public Sector to Communities	**348 - 360**
เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์, ปรียานุช วัฒนกูล และ อาภาภรณ์ จวนสาง: Saovalak Kosonkittiumporn, Thiraphat Loiwirat, Preeyanuch Watthanakul and Apaporn Juansang	
แนวทางและเทคนิคการเขียนตำรา: *สัมพันธภาพ*และ*สารัตถภาพ*: Guidelines and Techniques for Writing : Coherence and Emphasis	**361 - 377**
สัญญา เคณาภูมิ, นพคุณ คุณาชีวะ และ บุศรา นิยมเวช: Sanya Kenaphoom, Noppakun Kunacheva, and Busara Niyomves	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Buddhist Noble Eightfold Path Approach in the Study of Consumer and Organizational Behaviors*

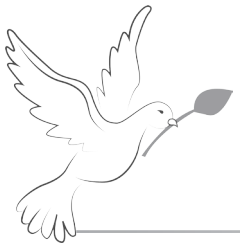

[1]Chai Ching Tan and [2]Phrapalad Somchai Damnoen
[1]School of Management, Mae Fah Luang University, Thailand.
[2]Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Coresponding Author. Email: drcctan@yahoo.com

Abstract

This article underpins on a literature review i.e. of the Buddhist Canons of knowledge, that traces the roots of the study of people's behaviours back to 2500-plus years old, and empirically shows the intellectual and utility power of the Noble Eightfold Path, represented as a process configuration framework, to guide the study of organizational and consumer behaviours. This article also shows how the model embraces and integrates well-known contemporary theories of behaviours, owed to the works of Schwartz and Howard's (1981) Norm Activation Theory (NAT) and Ajzen's (1991) Theory of Planned Behaviour. Three broad-based hypotheses are posited for questionnaire-based empirical validation purposes. The five cases include a social enterprise case in Indonesia, branded coffee chain study in Thailand, hospital patient perceptions of the services, employee perceptions in a construction material trading organization in Chiang Rai, and the construction industry in Chiang Rai. Specifically, this research conceptualizes and empirically validate a model of Buddhist epistemological base for modelling behavioural processes, and provides a bridge to connect the disciplines of organizational and consumer behaviours, and psychology to Buddhism. Three significant patterns of the structural relationships linking the behavioural units of interest, both for consumer and organizational behavioural dynamics, and their flows, are explained and empirically supported by use of multiple regression techniques. First, based on behavioural encounters, by either the consumers or the employees, the perceptions, affection and experiences formed are shown statistically significant able to influence the view-formation (i.e. manifested either in terms of personal norm, brand image, brand trust, or attitude), and in turn, on the second, the various facets of the views formed, in relevant to the researched phenomena and the application context, are shown statistically significant able to influence thought or

*Received January 15, 2020; Revised February 15, 2020; Accepted February 23, 2020

intention (i.e. loyalty, commitment), and behaviours (i.e. characterized by the continuing purchase of consumers, or corporate citizenship behaviours or engagement of the employees in organization). Third, the multiple regression analysis supports the dynamic interactions or correlational relationships among the variables of the perceptions and affections of the experiences encountered.

Keywords: Noble eightfold path; Buddhism; norm activation theory; theory of planned behavior; consumer behavior; organizational behavior

Introduction

The study of consumer behavior examines the dynamic interaction (Bennett, 1989) of perceptions, attitudes (formed of cognition, affection and conation or intended behaviors), and the activities the consumers undertake in their purchasing, consuming and disposing of products and services (Blackwell, Miniard and Engle, 2001), which also involves the influence of environmental events, personal factors, and the marketing-mix initiatives of the organizations (Booms and Bitner, 1982). The study of organizational behaviors also can be seen from the same line of conceptions except that it addresses the perceptions, feelings, thoughts and behaviors of the employees (Schermerhorn, Osborn, Uhl-Bien and Hunt, 2012). Both disciplines aim, eventually, to make a real difference in how the business (or the organizations) and people in them perform and how the customers react to the products and services offered. This research is an attempt to show that the studies of both consumer and organizational behaviors can be guided by a broad-based theoretical model that has its roots dated back to 2500-plus years ago, which belong to the Buddhist bodies of knowledge. The variants of the model are opened to flexibility as both disciplines face different contextual environments and concerns of perceptions, such as in organizational behavioral study, the research can aim to study the perceptions of the employees towards cultural values (Hofstede and Bond, 2001) and the ways the employees identify with in-group or out-group memberships (Taijfel and Turner, 1986). Thus, the research objective is: To take the bodies of knowledge back to 2500 + years ago, based on the Buddhist Canons of teachings, in suggesting a broad-based, Noble Eightfold Path-driven process-oriented framework, in the study of consumer and organizational behaviors, and from which, five empirical cases are used to provide the validity supports to the proposed framework through the statistical evidences rendered to the three broad-based hypotheses posited.

The ability of the proposed Noble Eightfold Path-driven and process-oriented framework,

to capture the nuances and complexity of organizational and consumer behavioral psychology and dynamics processes, provides the significant simplification to behavioral studies. To put into Karimi, Holland and Papamichail (2018) 's understanding, the framework is demonstrated to "identify the behavioral units of interest and models the relation and flow of those units, identifies groups of related actions, and provides a visual presentation of process flow, which can indicate patterns and variations within and between consumer archetypes". In addition, a comprehensive review of the literature conducted by Mick (2016) indicates that most of the Buddhism-rooted research works on consumer behaviors are "eclectic, intermittent, and unconnected, leading Buddhist psychology to be mostly overlooked by consumer psychologists and unapplied in a more systematic manner". Not only in the context of Buddhism, Mathras, Cohen, Mandel and Mick (2015) reiterate that the effects of religion on consumer psychology and behavior are scattered and have yet to be systematized. For instance, Minton and Kahle (2013) note of many religion-rooted consumer behavioral research publications are related to segmentation-driven halal or kosher products which is based on religious affiliation. None in the extant literature provides a model of Buddhist epistemological base for modelling behavioral processes that cover relatively broad spectrum of cognitive, affective, behaviors and a host of perceptual variables in simple structural manner. This research thus provides a means to enable consumer and organizational psychologists and strategists to tap on the abundant Buddhist intellectual repertoires, and the model also provides a means to enact the theory building and testing in areas relating to behavioral studies.

Literature Review

The traditional Buddhist teaching stresses, for instance, on wisdom-based virtue development and the cultivation of the mind driven by the mindfulness and contemplation of the reality of phenomena, such as in the dependent origination script, in order to counteract ignorance, undesirable human behaviours and consequences (cf. Johansson, 1979; Yeung, Gimello, and Lai, 2008). Dependent origination is fundamentally a scientifically verifiable model, which provides a different perspective to the understanding of the Buddhist's Noble Eightfold Path. The ability to provide empirical evidences to support the validity of dependent origination provides the convincing ground to influence the others to participate in the mind-cultivation process that is based on facts-driven rather than blind faith. Dependent origination reinforces that there is no independently existing world. As it is understood by Johansson (1979), "the world is a dynamic process, constantly being produced and deliberately constructed by our senses, our

thoughts, and our desires." Specifically, the views people hold will eventually influence their activities, efforts, aspirations, psychological accumulation and also, will condition their perceptions and habitual tendencies, which can be seen in Fig. 1. Intentional scopes can have six types: the will for form, sound, smell, taste, touch, and for mental images. As it is shown in the process configuration, in Fig. 1, the activity or intention is caused and conditioned, such as by the views and the perceptions and feelings (i.e. satisfied or unsatisfied) formed. This phenomenon, in the view of the Buddhist literature, illustrates that people, whether in organizational or product/service consumption contexts, are stimulated by sensation that is born of the impact of views and desires. The desires, manifested in terms of thoughts or intentions, lead to behaviours and engagement, which subsequently produce the levels and scopes of performances accordingly, including the states of the mind, i.e. of tranquillity and insightfulness. In conditioned worlds, the creative processes and the activities that are manifested through thought, intention or behaviours mean the initiation of karma, i.e. a volitional act, to lead to uprising there, i.e. performance in terms of the state of mind or quality of life. This research deals with the mundane world although the same model shown in Fig. 1 can ultimately be exploited for the advantage to cause the destruction of intentions or karmic activities and thus, help one to arrive at the un-created transcendental state of mind.

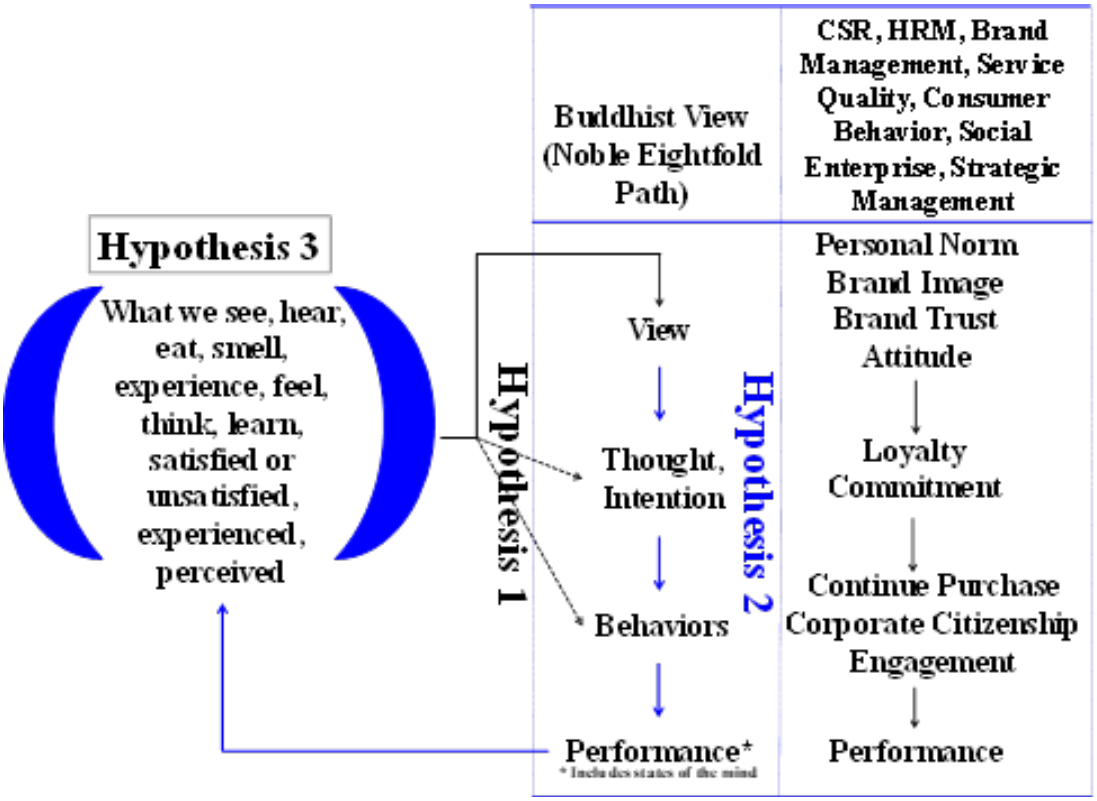

Fig. 1. A Buddhist Noble Eightfold Path-Driven and Process-Oriented Framework

In the Buddhist teaching, ultimately, virtue is inseparable from the state of mind or cognition, or affection. In this way, by virtue, there are cognitive virtue, behavioural virtue, and also the virtue-outcome that reflects the stable or tranquil states of the mind. The cognitive aspect of virtue involves discerning rightly, viewing justly or looking impartially, without favour or disfavour (Gopalakrisna and Datta, 2011), of the variables and their web of relationships shown in the left-hand-side of Fig. 1, which is capable to stimulate the changes to the views one stubbornly hold as defensive cognitive mechanism that could prevent one from unlearning and learning effectively. That is, through cognitive virtue development, one can change one's behavioural intentions (known as decisional forgiveness) as well as replace negative and unforgiving emotions with positive or other-oriented emotion (Worthington, 2005). This cognitive learning process essentially drives consumer and employee behaviours, including the future learning tendency (stated in the Law of Primacy, that early learning about a product will affect future learning, Hoch and Ha, 1986), as depicted in the cyclical process shown in Fig. 1.

The Noble Eightfold Path-guided process model embraces the concepts individually discussed in Schwartz and Howard's (1981) Norm Activation Theory (NAT) and Ajzen's (1991) Theory of Planned Behaviour (TPB). NAT argues that people behaviours, such as altruistic or pro-social environmental behaviours, can be influenced and predicted by their perceptions caused by awareness of the needs to perform the tasks, the commitment to accept the responsibility for their actions, and the views and beliefs underlying the motives. Similarly, through contacts with the senses, Tan (2018a, 208b) demonstrates that people develop views, attitudes, and confidence (efficacy), which further influence their intentions and behaviours, which reflects TPB advocated in Ajzen (1991). Based on these theoretical concepts, Tan (2016) applies to integrate concepts of CSR1 (i.e. views of CSR), CSR2 (responsive behaviours), CSR3 (the rectitude and integrity established from the evidences of the behaviours), and CSP (Corporate Social Performances) (cf. Buchholtz and Carroll, 2008). The theme of CSR is applicable to the service industry as CSR can be referred to as actions that appeal to further some social good (Fombrun and Vasquez-Parraga, 2013; Lee, Seo and Sharma, 2013), which brings value-benefits to relevant stakeholders (Kok, Weile, McKenna and Brown, 2001).

The cyclical process shown in Fig. 1 shares as well the theme of action research, which incorporates putting right the view (driven by knowledge) in guiding strategic and operational intentions for better results (Stephens, 2011). Three broad-based hypotheses are targeted from the Noble Eightfold Path framework in Fig. 1 for empirical validation purposes:

Hypothesis 1 (H1): What one perceives, feels or experiences influences one's view (i.e. manifested either in terms or personal norm, brand image, brand trust, or attitude), thought or

intention (i.e. loyalty, commitment), and behaviours (i.e.characterized by the continuing purchase of consumers, or corporate citizenship behaviours or engagements of employees).

Hypothesis 2 (H2): Views (i.e. personal norm, brand image, brand trust, attitude) influences thought or intention (i.e. loyalty, commitment), which in turn influences behaviours (i.e. continue purchase of consumers, or corporate citizenship behaviours of employees), and then causes the performances.

Hypothesis 3 (H3): There are dynamic interactions or correlational relationships among the variables of the perceptions and affections of the experiences encountered (as indicated inside the thick bracket in Fig. 1).

Research Method

A deductive approach is used to guide the design of the research process. First of all, literature reviews, extracted mainly from the behavioral sciences and the Buddhist Canons, provide the intellectual bases for the model and constructs generations. The literature review, which has rich empirical supports and theoretical explanations, also provide the definitional and contextual guidelines in the design of questionnaires.

The application context is not constrained to Buddhist region. For instance, in the first case, which deals with social enterprises in Indonesia, it has valuable implication to the development of Islamic marketing, based on a logical proposition that religions can often exert significant influences to people and the societies, including consumer behavior (Hassan, 2011), through two forms: the first is through the direct effect of religious codes of conduct on personal choice, and the second is indirect, relating to religion's influence on attitude and value formation. For instance, consumer behavior is influenced by the code of conduct in the Islamic scripts, as "Eat of what is lawful and wholesome on the earth" (Qur'an, 2: 168), within the constraints of Halal and Haram in the food consumption. Not only religious marketing is guided by value and its perceptions, the commercial but non-religious cases are abundantly sharing similar themes. For instance, the Carrefour organization has used its core values as retail benchmarking motive to provide consumers with food that is healthy and safety, while protecting the environment (Yusof, Everett, and Cone, 2011).

The data collection method is questionnaire-based survey, which the student researchers help to collect the data from the various locations. The questionnaires were pilot-tested based on seeking the opinions of various knowledgeable respondents, and the reliability index, represented by Cronbach's Alpha, is beyond 0.8 (the threshold). The validities of the constructs are also obvious in the aspect of construct validity (in that the operational procedures deliver the

intended meaning of the construct), which carefully considers, as inclusive as possible, the domains illuminated in the definition of the construct, leading to content validity. In a carefully scrutinized manner, ultimately, the measurement instrument also shows evidences of both convergent and discriminant validities.

The preliminary inferential statistical methods employed are, first of all, the factor analysis, to ensure unitary dimension of the constructs, and having met the validity and reliability criteria, as stated earlier, the correlations and multiple regression methods are used. The empirical models presented in the following section summarize the structure of the multiple regression analyses of the five empirical cases, which ultimately support the three broad-based hypotheses stated in the literature review section.

Data Analysis ad Discussion

This section presents the results of the five empirical cases, separately addressed in each subsection. The empirical model, which represents the outcome of the multiple regression analysis, is used as the structure of evidence for supporting the three broad-based hypotheses.

Case 1: Indonesia Data (H1 and H2 are supported)

Eighty-two donors to the social enterprise, Rumah ZAKAT in Indonesia (RZ), are sought. RZ is a social enterprising institution, which is positioned as Amil ZAKAT or ZAKAT collector. In Indonesia, there are formal ZAKAT collectors appointed by the government, but people also are attracted to non-government organizations, like RZ, for their visions and mission. ZAKAT, among the Islamic values, is one of the five pillars of Islamic virtue development, which stands equal in priority and importance to professing the faith (shahadah), prayer (salah), pilgrimage (haji), and fasting (saum) (Thibos and Gillespie, 2011), and is a tax mandated by Islam for charitable purposes (Zorzopulous, 2006).

This case creatively presents and integrates the concepts of CSR1, CSR2, CSR3 and CSP. The perceptions of the donors, both in terms of how the brand presents to the ZAKAT donors, as brand identity (symbolizing CSR1) and how the brand has served them and the societies, represented by brand integrity (delineating CSR2 and CSR3), can contribute to explain the variance in both brand image of the social enterprise (a CSP) and brand trust of the donors, at 89.1% and 54.8%, respectively. This supports the H1 structure, which state the role of perceptual domains in influencing the views of consumers of ZAKAT represented by images and trust being associated. Both brand trust (with Beta of 0.326) and brand image (with Beta of 0.516) provide the base of positive view for enacting behavioural loyalty, at 49.7% of the variance, leading to the support

for H2. It is noted that all the constructs are measured by self-developed questionnaires of multi-items which indicate robust inter-item reliability coefficients (Cronbach's Alpha) in the range of 0.924 to 0.977, that also passes the examination of unitary factor analysis. For instance, brand identity (Alpha = 0.965) is measured by, for instance, "RZI is a very professional institution, can be trusted with a mission to help the Muslim community, has a tight correlation with Islam value, etc.," and brand integrity (Alpha of 0.977) is measured by, for instance, "RZI program is solving the current issue of Muslim world, has made huge contribution in the Islamic world, is honest in a professional way, has a transparent system," and brand image (Alpha of 0.975) is measured, for instance, by "RZI name is aligned with their vision, mission and practice in the field, has proven that Islamic value can be combined with modern lifestyle, and RZI projects strong Islamic values in every program offered."

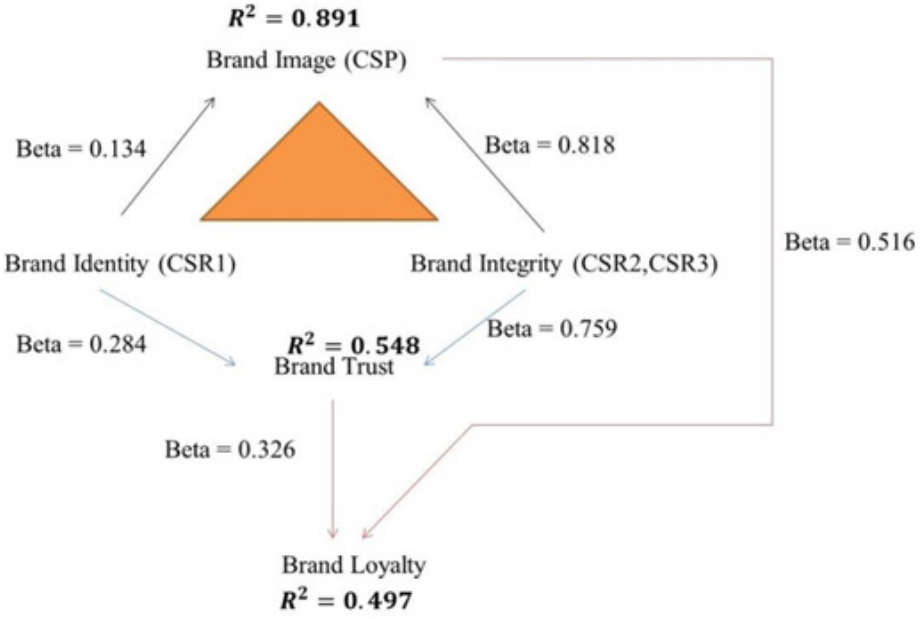

Fig. 2. Brand Structure for the RZI Case

The model contributes also to provide a structural mechanism to implement the abstract concept depicted in the customer-based brand equity model (Keller, 2002), in which brand identity at the salience level and brand integrity at the performance level, leading to brand image and brand trust (i.e. consumer judgment) at the response level.

Case 2: Branded Coffee Chains in Thailand (H1, H2 and H3 are all Supported)

For this case, 400 participants from Bangkok (48.3%) and Chiang Rai (51.8%), were involved in the survey, with 52.5% female customers and 47.5% male customers, in using Amazon Café (32.5%), Starbucks (28.5%), Doi Chang (at 16%), Black Canyon (at 13.5%) and others at 9.5%. Among

them, 53.8% responded that they visit the branded coffee shops occasionally, or when opportunity arises; otherwise, 23% indicated much frequent visit behaviours, or once a day at 5.3%. Others are clustered into 11.3%. When asked for the main purpose of visit, 31% told of finding a sitting area to relax, followed by a desire for coffees and food at 20.5%, in search for friendly service at 11.5%, and for socializing purpose at 10%, and for after-work refreshing purpose at 7.5%. The rest are functional issues such as respondents being attracted due to the on-going promotional campaign, or simply a visit driven by physiological needs, i.e. hungry, collectively, at less than 10%. The survey instrument is designed by adapting the concepts and the empirical works of different authors, with the main ones as Feldwick (1996), Han, Yun, Kim and Kwahk (2000), Kombenjamas and Lertrattananon (2011), Lassar, Mittal and Sharma (1995), and Tuu and Olsen (2010). Reliability coefficients in terms of Cronbach's Alpha are calculated to fall in the range of 0.781 to 0.912.

Specifically, from the Fig. 3 shown below, 83.3% of variance in brand trust, which shows the cognitive nature of customer motive playing the role, can be explained by customers engaging in their brand experiences through marketing-mix services (see inside the thick bracket) and the brand attitude formed (Beta = 0.728, cf. Arnett, 1996; East, Wright, and Vanhuele, 2013), and the affective customer satisfaction, at BETA of 0.250. In turn, both brand trust (Beta = 0.240), and customer satisfaction (Beta = 0.607) can collectively explain customer loyalty's variance at 63.9 per cents. All three Hypotheses H1, H2 and H3 are supported. The exploratory factor analysis highlights the "affective" aspect of customer loyalty, i.e., "The delightful feeling from this coffee shop makes me satisfied every time I recall it," as well as the behavioural nature demonstrated for instance by, "I would love to come back to this coffee shop again," and "I would say positive words about this coffee shop to others." While the affective loyalty stresses on emotion and feeling (Pichard and Robinson, 2012), behavioural loyalty emphasizes on the action of the customers, i.e. to revisit (Kim and Ritchie, 2014).

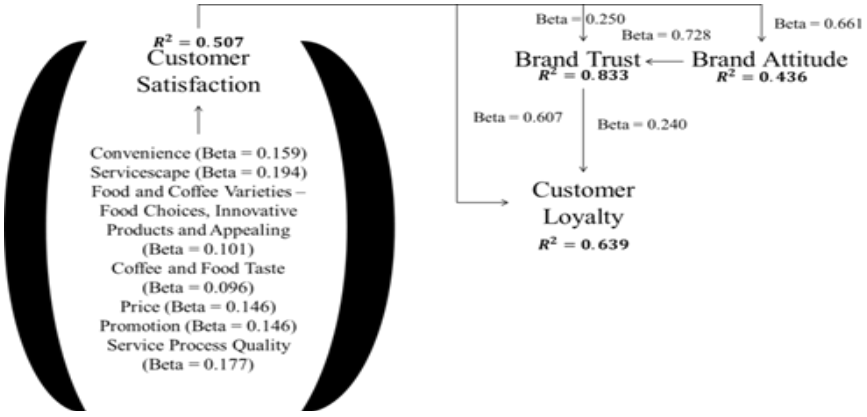

Fig. 3. The Case of Coffee Chains in Thailand

In the aspects of the service marketing-mix variables, the "environment" describes the role of the landscape and servicescape of the coffee shop (see Bitner, 1992). Other variables in the service marketing construct are self-explainable, as shown in Fig. 3. Overall, customer perceptions of the qualities of the service marketing strategies and actions toward the branded coffee chains lead the customers to believe that by choosing certain brands they have behavioural control over their decisions – i.e. that they can receive responsive and expected services, which aligns with the Theory of Planned Behaviour (TPB, Ajzen, 1991; also refer to Fishbein Model, Fishbein, 1963), and in turn, influences customer attitude towards the brand as well as the confidence and trust customers have over the brand.

Case 3: Patient Perceptions of the Services of Hospitals in Chiangrai (H1 and H3 are Supported)

In this case, H1 and H3 are shown supported, based on the statistical analysis of the data collected from the patients of two private (Overbrook Hospital and Kasemrad Sriburin Hospitals) and two public hospitals (Mae Fah Luang Hospital and Chiang Rai Prachanukhro Hospital) in Chiang Rai. The statistical analysis was based on 447 participants in the survey.

Among the participants, 33.6% are male and 66.4% female. Among them, the majority, 41.4%, are in between 18-30 years old, 21.7% in between 30-40 years old, and 14.1% in between 40-50 years old. Age group under 18 years old is at 10.5%, while the rest, 50 to less than 60 at 4.7%, and 60% or above at 7.6%. In a broader sense, 50% of the participants are less than 30 years old, and the rest are older than 30 years old. Besides, 66.9% of them are single and 33.1% married. While 86.8% of the participants are Thai, 13.2% of them are from Myanmar. In the study of the descriptive mean, empathic caring is the most important factor the patients addressed, at 4.3102 (of Five Likert Scales, from "1" strongly disagree to "5" strongly agree). Nevertheless, the perceived performance of empathic caring is at 3.8407, and thus this depicts the service quality gap.

The model shown in Fig. 4 implies that there is a Gestalt psychology in action, in which hospital patients draw cues from the hospital service environment, shown by both hard and soft service quality in explaining the 76.2% of the variance in the perceived empathic caring. This manifests the dynamic interactions among the various service variables in the perceptual formation of customers. Gestalt psychologists have long questioned how humans are able to solve the adaptive tasks of integrating and making sense of the barrage of what are sensed and perceived, which is also a theme of environmental psychology (see Baker, 1968; Gardner and Stern, 2002). This research also shares the similar discovery of Berry, Davis and Wilmet (2015), which reveals that patients can read the empathic messages of the hospitals and their services from a variety of

tangible and intangible aspects of services, i.e. body language, choice of words, tone of voice, and appearance of staff members. In sum, empathic caring is seen as a key perceptual image of the customers utilizing hospital services, which should be made evidential in also tangible domains of services, such as waiting areas and facilities (Haron, Hamid and Talib, 2012).

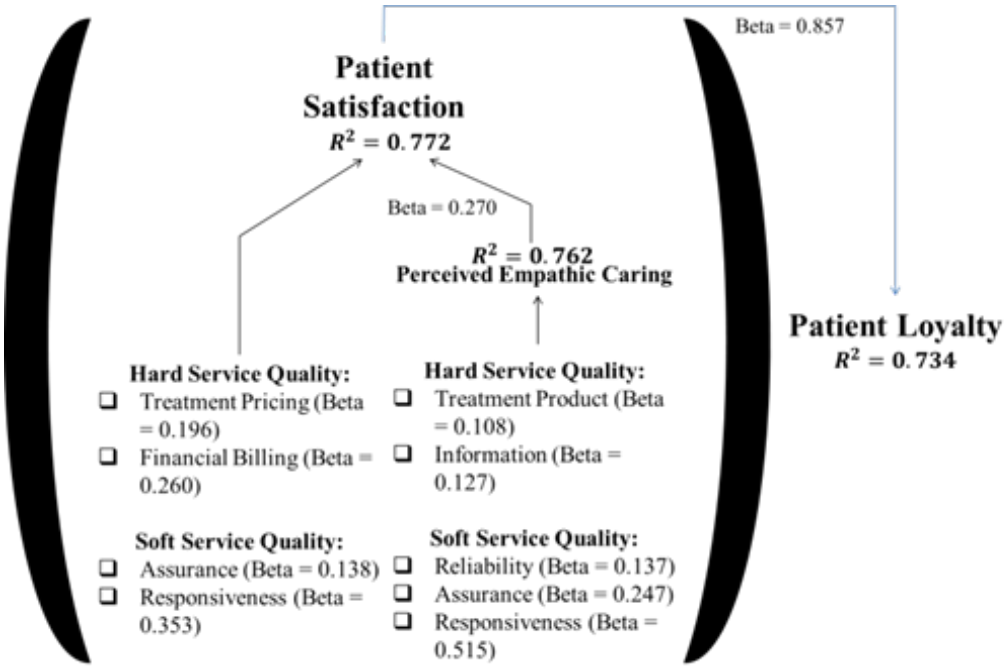

Fig. 4: Service Excellence Model of Hospital Service

In addition, for the 77.2% of the variance in patient satisfaction, hospital patients perceive affordable price and value for the price paid important, including the assured credibility of the staffs, doctors, and drugs used, and a host of other responsiveness qualities i.e. short waiting time, quick responses, prompt services, the easy accessibility to staff attention and the reliability of the billing information. A recent Bangkok Post's (2015) publication reported that medical bills are among the key consideration agenda of the patients. Patient loyalty reflects both the attitude and behaviours of the patients, for instance, in aspects of "Have no doubt to choose this hospital again for future diagnosis," "When suffer illness, this hospital is preferred choice," "Would always recommend this hospital to someone else who seeks advice," "Would say good words about this hospital to others," "Would encourage friends and relatives to use this hospital services," "Would revisit this hospital again," "Would consider this hospital as first choice when traveling to the area," and "Would always have health-check-up at this hospital without considering other alternatives." Patient satisfaction is the single most important factor that can explain the variance in patient loyalty, at 73.4%.

Case 4: Construction Material Trading Case Organization (H1, H2 and H3 are Supported)

In this case, a private largest construction material trading company in Chiang Rai is studied, as a part of an action research effort, which involves cyclical, dynamic and collaborative process that aims to address organizational issues, i.e. performance improvement and employee behaviours (cf. Lewin, 1952). As there are only 71 employees in the company studied, all the employees participated. To complement this low-sample size, in-depth interviews are, first, conducted, in order to identify the most relevant factors that concern the employees at the moment the organization is in the state of reengineering and change management. A close relevancy of the study context can, most expectedly, lead to higher level of R-squared in multivariate regression analysis and maintain homogeneity in the factor analysis, which justifies the use of smaller sample size (cf. Cohen, 1992).

Among the participants, 53.5% are officers, 32.4% in labor workforces, and 14.1% in metal sheet section. Also, 36.6% of them have been serving the company for less than 1 year, 29.6% in between 1 to 3 years, 21.1 between 3 to 6 years, and 12.7% over six years. 60.6% are males and 39.5% females, with age ranging less than 20 years old in 2.8%, 21-25 years old in 18.8%, 26-30 years old in 32.4%, 31-45% in 35.2% and 11.3% more than 45 years old. Survey instrument is developed by adapting the concepts, definitions and empirical works of Buchanan (1974), Klein, Wesson, Hollenbeck and Alge (1999), Kline (1999), Mcknight (1997), Mowday, Porter, Steers and Boulian (1974), Podsakoff, Ahearne and MacKenzie (1997), Tremblay, Blanchard, Taylor and Pelletier (2009), Van Scotter and Motowidlo (1996), and Wiener (1982). Reliability coefficients, being indicated by Cronbach's Alpha, are determined to be in the ranges of 0.70-0.881.

Shown in Fig. 5 are the in-role and extra-role corporate citizenship behaviours, which are shown explained by how employees feel and perceive pertaining to the different facets of job characteristics, the extrinsic and intrinsic motivation and organizational commitment at the individual and team-level, as well as the vision-, strategy- and policy-enabled change management perceptions at the organizational level. These antecedent factors can collectively explain the variance in in-role and extra-role corporate citizenship behaviours (OCBs) at 58.8% and 49.5%, respectively. While the extra-role OCBs present the willingness of the employees to surpass contractual or minimum job or work role requirements (Organ, 1988), the in-role OCBs explain the level of commitment and behaviours of obligations demanded by the norms of reciprocity. Thus, clearly, H1, H2 and H3 are supported.

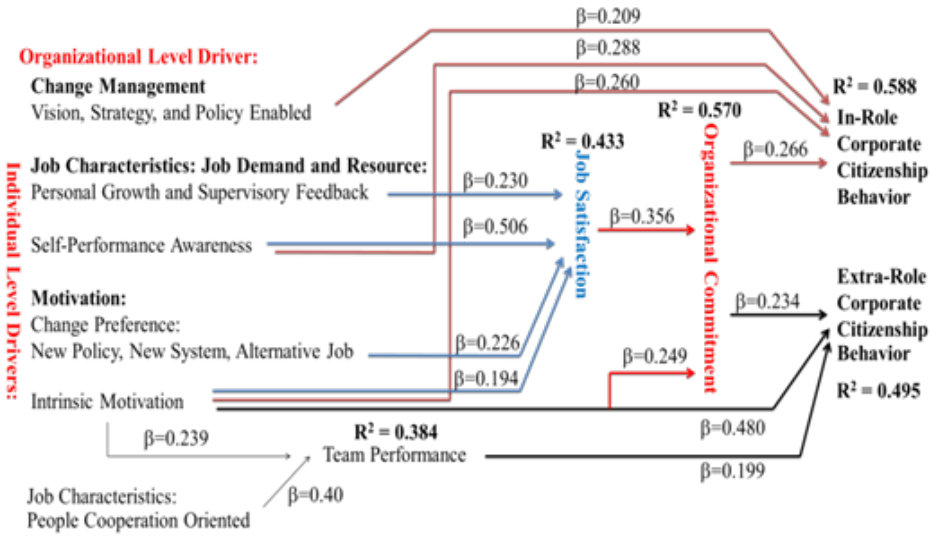

Fig. 5: For a Construction Material Trading Organization Case

Case 5: Construction Industry in Chiang Rai (H1, H2 and H3 are Supported)

In this case, the perceptions of the construction workers of three construction sites in Chiang Rai province were sought. At the time of the surveys, the smallest site had about 20 construction workers, the medium site had 50 workers, and the largest being surveyed at more than 100 construction workers. The three chosen construction sites depict different nature of job demand and resources. The instrument design adapts the conceptual definitions and the empirical evidences of Hackman and Oldham (1975), Locke and Latham (2002), Stajkovic and Luthans (2003), and Williams, Miller, and Steelman (1999).

A total of 150 workers participated, and among them, 78.5% are male and 21.50% are female, and 59.6% are in single marital state, with 37.4% married and 3% divorced. Majority at 94.4% are Thai while workers from Myanmar are 5.6%. Also, 51.9% of them are full-time workers and another 48.1% part-time workers. Most of them live in the distance in between 6 to 10 km, at 35.60%, while the others live slightly further.

Personal resources, which include pride in the job and willingness in doing the job well, as well as participatory nature in the decision making, are neglected factors in the extant literature, and are shown in Fig. 6 as important in driving job satisfaction and employee loyalty to organization. In particular, the construction companies would need to improve the welfare conditions and the standards of resource provision in supporting the employees, and ensure the fairness of regulations and the good working atmospheres at the workplace, including safety precaution measures in the workplaces.

Specifically, as indicated in Fig. 6, employee perceptions over the aspects of job and personal resources, relating to supervisory relationship (Beta = 0.105), collegial relationship (Beta = 0.238), job autonomy (Beta = 0.071), and company provision of attractive policies and ethical protection (Beta = 0.229), pride in the job (Beta = 0.098), and decision making (Beta = 0.176), are significantly important for the construction workers and parts of the reasons in their job satisfaction. The model also highlights areas which the construction sites would need to improve, namely on job demand in that the workload, emotion, mental and physical demands seem not able to match the realities of perceived job resources, indicated by Beta = -0.07. Together, perceptions of job characteristics at the personal resource level, job resource level, and job demand level, can explain the variance in job satisfaction at 90.9%

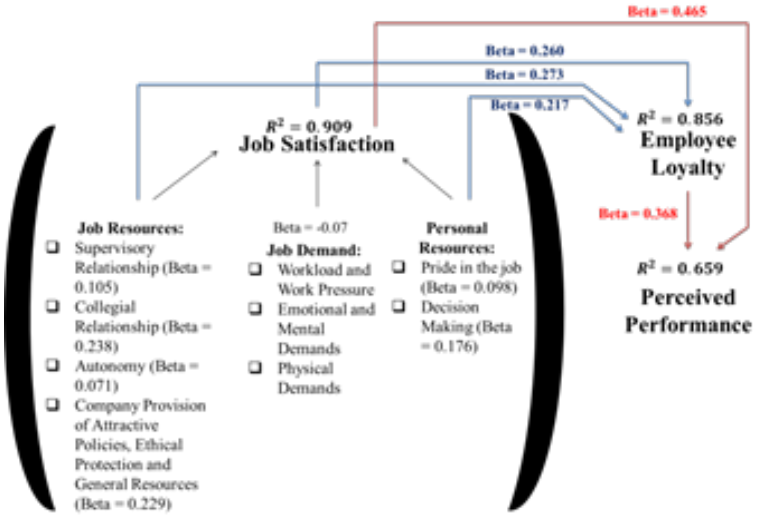

Fig. 6: Case Studying the Construction Industry in Chiang Rai

Judging from the loyalty traces in Fig. 6, it is important the construction companies attempt to foster a good harmonious working relationship, significantly of the workers and their colleagues, from which they can obtain the necessary encouragement in stressful or job-demanding environment and the necessary teamwork and intellectual sources for brainstorming to help them succeed in work and achieve targeted work goals at the construction sites. In addition, the construction companies should attend to improve the level of pride on the job, broaden decision-making space and clarify the role of the company in aspect of resources provision, and are committed to bring job satisfaction to the workers. Judging from the nature of the predictors, namely colleague relationship and job satisfaction in influencing employee loyalty, which is feeling in the former and evaluative in the latter, worker loyalty has a psychological inclination

that contains “feeling” (Boroff and Lewin, 1997), as well as evaluative consequences including attachment (Leck and Saunders, 1992) and commitment to the organization (Sverke and Goslinga, 2003). In other words, to influence job-related performance, for instance, in on-time delivery of construction project, the zero-accidents on the job site and the quality of the construction work in matching the specified standards, the construction companies would need to ensure the creation of a favourable psychological state of feeling and commitment to the employees, represented by their loyalty and job satisfaction.

In sum, H1, H2 and H3 are also supported in the context of construction industry.

Conclusion

The Buddhist Canons provide vast resources of cases and knowledge to help one understanding human behaviours, such as how the human personality is constituted and continually recreated through dynamic processes: the bodily reactions, sensation, perceptual diversities, activities, and consciousnesses. Ultimately, the behavioural study process aims to stop all sorts of conditioned, unwholesome mental and bodily activities. However, the logics presented in the Buddhist Canons, for instance, of the Buddhist Novel Eightfold Path, can be used to help understand how consumers and employees in organizations form views, intentions, and behaviours, to induce performances. Through five empirical cases, based on questionnaire-based survey approach, the model that is represented by three broad-based hypotheses, is supported, which sees the ability of the model to serve as an intellectual platform and theoretical basis to help researchers synthesize and search for appropriate behavioural dynamics structure in the studies. The five empirical cases illustrated are diversified in nature, which span across social enterprising, coffee chain, hospital services, construction material trading, and construction onsite behavioural study. Having rooted in a strong behavioural study basis, it is hoped that the researchers and practitioners can better apply the existing contemporary theories of behaviours, such as the Norm Activation Theory (NAT), Theory of Planned Behaviour (TPB) and the U-Theory, for diversities of applications.

Specifically, this research highlights how practical and relevant religious philosophies can be adapted to our daily life, in helping us to understand the nature of realities i.e. how our behaviors and perceptions are influenced by our experiences and the views formed. Being a flexible model, which integrates views, thoughts, behaviors, performances and the things we experience, the model can guide researchers to synthesize and inquire for the relevant themes and their nature of relationships. The model is also a process-based approach to organizational and personal change management, targeting to stimulate for changes in views and understanding of the situations that need changes.

Reference

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.

Arnett, J.J. (1996). Sensation seeking, aggressiveness, and adolescent reckless behavior. *Personality and Individual Differences*, 20(6), 693-702.

Baker, R.G. (1968). *Ecological psychology: Concepts and methods for studying the environment of human behavior.* Stanford, CA: Stanford University Press.

Bennett, P.D. (1995). *Dictionary of marketing terms*. Chicago, IL: American Marketing.

Berry, L.L., Donaldson, B., & Kazani, U. (2004). Insurance broker-client relationships: An assessment of quality and duration. *Journal of Financial Services Marketing*, 8(4), 327-342.

Berry, LL., Davis, S.W., & Wilmet, J. (2015). When the customer is stressed. *Harvard Business Review*, 93(10), pp. 87-94.

Bitner, M.J. (1992). Servicescapes: The impact of physical surroundings on customers and employees. *Journal of Marketing*, 56(2), 57-71.

Blackwell, R.D., Miniard, P.W., & Engel, J.F. (2001). *Consumer behavior*. Mason, OH: Southwestern.

Booms, B.H., & Bitner, M.J. (1982). Marketing strategies and organizational structure for service firms. In J.H. Donnelly & W.R. George (Eds.), *Marketing of service*. Chicago, IL: American Marketing Association.

Boroff, K., & Lewin, D. (1997). Loyalty, voice, and intent to exit a union firm: A conceptual and empirical analysis. *Industrial and Labor Relationships Review*, 51(1), 50-63.

Buchanan, B. (1974). Building organizational commitment: The socialization of managers in work organization. *Administrative Science Quarterly*, 19(4), 535-546.

Buchholtz, A.K., & Carroll, A.B. (2008). *Business and society: Ethics and stakeholder management. USA*: South-Western Cengage Learning.

Cohen, J. (1992). Power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

East, R., Wright, M., & Vanhuele, M. (2013). *Consumer behaviour: Applications in marketing*. UK: Sage.

Feldwick, P. (1996). Do we really need brand equity. *The Journal of Brand Management*, 4(1), 9-28.

Fishbein, M. (1963). An Investigation of the relationship between beliefs about an object and the attitude toward that object. *Human Relations*, 16, 233-240.

Fombrun, P.M., & Vasquez-Parraga, A.Z. (2013). Consumer social responses to CSR initiatives versus corporate abilities. *Journal of Consumer Marketing*, 30, 100-111.

Frederick, W.C. (1978). From CSR1 to CSR 2: The maturing of business-and-society thought. Working Paper No. 279, Graduate School of Business, University of Pittsburgh.

Gardner, G.T& Stern, P.C. (2002). *Environmental problems and human behaviour*. Boston: Pearson.

Gopalakrishna, D & Datt, A. (2011). Buddhist virtues: The foundations of socio-economic development – A Study. (8th International Buddhist Conference on the United Nations Day of Vesak Celebrations, Thailand.

Hackman, J & Oldham, G. (1975). Development of the job diagnostic Survey. *Journal of Applied Psychology*, 60, 159-170.

Han, S.H., Yun, M., Kim, K & Kwanhk, J. (2000). Evaluation of product usability: Development and validation of usability dimensions and design elements based on empirical models. *International Journal of Industry*, 477-488

Hassan, S.H. (2011). Understanding preference formation of functional food among Malaysian Muslims. In O. Sandikci and G. Rice (Eds.), *Handbook of Islamic Marketing*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc.

Haron, S.N., Hamid, M.Y & Talib, A. (2012). Towards healthcare service quality: An understanding of the usability concept in healthcare design. *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 42, 63-73.

Hoch, S.J & Ha, Y.W. (1986). Consumer learning: Advertising and the ambiguity of product experience. *Journal of Consumer Research*, 13 (September), 221-233.

Hoftstede, G & Bond, M.H. (2001). The Confucius connection: From culture roots to economic growth. *Organizational Dynamics*, 16, 4-21.

Johansson, R.A. (1979). *The dynamic psychology of early Buddhism*. Great Britain: Scandinavian Institute of Asian Studies.

Karimi, S Holland, C.P & Papamichail, K.N. (2018). The impact of consumer archetypes on online purchase decision-making processes and outcomes: A behavioural process perspective. *Journal of Business Research*, 91, 71-82.

Keller, K. (2002). Strategic *brand Management: Building, measuring, and managing brand equity.* Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Kim J.H & Ritchie, B.J.R. (2014). Cross-cultural validation of a memorable tourism experience scale (MTES). *Journal of Travel Research*, 53(3), 323-335.

Klein, H., Wesson, M., Hollenbeck, J., & Alge, B. (1999). Goal commitment and the goal-setting

process: Conceptual clarification and empirical synthesis. *Journal of Applied Psychology*, 84(6), 885-896.

Kline, T. (1999). The team player inventory: Reliability and validity of measure of predisposition toward organization team working environment. *Journal for Specialists in Group Work,* 24, 102-122.

Kok, P., Weile, T.V.D., Mckenna, R & Brown, A.A. (2001). Corporate social responsibility audit within a quality management framework. *Journal of Business Ethics*, 31, 285-297.

Lassar, W., Mittal, B & Sharma, A. (1995). Measuring customer-based brand equity. *Journal of Customer Marketing*, 11-20.

Leck, J & Saunders, D. (1992). Hirschman's loyalty: Attitude or behaviour? *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 5(3), 219-231.

Lee, H.X. (2011). Avalokitesvara and compassion: Faith and practice for harmonious living beyond Asian and Asian American communities. (8th) International Buddhist Conference on the United Nations Day of Vesak Celebrations, Thailand.

Lee, S., Seo, K & Sharma, A. (2013). Corporate social responsibility and firm performance in the airline industry: The moderating role of oil prices. *Tourism Management*, 38, 20-30.

Lewin, K. (1952). Frontiers in group dynamics. In D. Cartwright (Ed.), *Field theory in social science*. London: Social Science Paperbacks.

Liburd, J., Benckendorff, J. & Carlsen, J. (2012). Chapter 7: Tourism and quality-of-life: How does tourism measure up? In M. Usyal, R. Perdue & M.J. Sirgy (Eds.), *Handbook of tourism and quality-of-life research*.USA: Springer.

Locke, E., & Latham, G. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation. *American Psychologist*, 57(9), 705-717.

Mathras, D., Cohen, A.B., Mandel, N., & Mick, D.G. (2015). The effects of religion on consumer behaviour: A conceptual framework and research agenda. *Journal of Consumer Psychology, doi*: (10), j.jcps, 08.001.

McKnight, D.H. (1997). Motivating computer systems operators: Job characteristics, controls, and relationship, University of Minnesota.Minnesota, USA.

Mick, D.G. (2016). Buddhist psychology: Selected insights, benefits and research agenda for consumer psychology. *Journal of Consumer Psychology,* doi: (10), j.jcps, 04.003.

Minton, E.A. & Kahle, L. (2013). *Belief systems, religion, and behavioural economics: Marketing in multicultural environments*. New York, NY: Business Expert Press.

Mowday, R., Porter, L., Steers, R. & Boulian, P. (1974). Organizational commitment, job satisfaction, and turnover among psychiatric. *Journal of Applied Psychology*, 59(4), 603-609.

Neil, J.D., Sirgy, M.J. & Uysal, M. (1999). The role of satisfaction with leisure travel/tourism

services and experience in satisfaction with leisure life and overall life. *Journal of Business Research*, 44, 153-163.

Nidumolu, R., Prahalad, C.K. & Rangaswami, M.R. (2009). Why sustainability is now the biggest driver of innovation. *Harvard Business Review*, 87(9), 26-34.

Organ, D. (1988). *Organizational citizenship behaviour*: The good soldier syndrome. Lexington: Lexington Books.

Pichard, D. & Robinson, M. (2012). *Emotion in motion: Tourism, affect and transformation*. England: Ashgate Publishing Ltd.

Pocock, B., Skinner, N. & Williams P. (2007). *Work, life, and time: The Australian work and life index*. Magill: Center for Work and Life, Hawke Research Institute, University of South Australia.

Podsakoff, P., Ahearne, M. & MacKenzie, S. (1997). Organizational citizenship behavior and the quantity and quality of work group performance. *Journal of Applied Psychology*, 82, 262-270.

Qur'an (undated). *English translation of the meaning*. Revised version of the translation by Abdallah Yusuf Ali, Saudi Arabia.

Scharmer, C.O. (2008). *Theory U: Leading from the future as it emerges*. San Franscico, CA: Berrett-Koehler Publishers, Inc.

Schermerhorn, J.R.Jr., Osborn, R.N., Uhl-Bien, M. & Hunt, J.G. (2012). *Organizational behavior*. Asia: John Wiley & Sons, Inc.

Schwatz, S.H. & Howard, J.A. (1981). Normative decision-making model of altruism. In J.P. Ruston & R.M. Sorrentino (Eds.), *Altruism and helping behavior, social, personality, and development perspectives*.Hilsdale, NJ: Lawrence Erbaum.

Stajkovic, A. & Luthans, F. (2003). Behavioral management and task performance in organizations, conceptual background, meta-analysis, and test of alternative methods. *Personnel Psychology*, 56(1), 155-194.

Stephens, J.K. (2011). Ethics of intention and effect: Making decisions on how to act in a world full of need. (8th) International Buddhist Conference on the United Nations Day of Vesak Celebrations, Thailand.

Sverke, M. & Goshlinga, S. (2003), The consequences of job insecurity for employers and unions: Exit, voice, and loyalty. *Economic and Industrial Democracy*, 24(2), 241-270.

Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviour. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago, IL: Nelson-Hall.

Tan, C.C. (2016). *Towards a phenomenological theory of corporate social responsibility and its*

spirited services. India: IMRF Publication House.

Tan C.C. (2018a). A social and cybernetic psychological model for the social entrepreneurship-driven community-based tourism (CBT) development in Chiang Rai, Thailand. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 2(2), 1-24.

Tan, C.C. (2018b). Giving strategic management an epistemological structure: A case of community-based tourism. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 1, 723-733.

Thibos, C. & Gillespie, K. (2011). Islam and corporate social responsibility in the Arab World: Reporting and Discourse. In O. Sandikci and G. Rice (Eds.), *Handbook of Islamic Marketing. Massachusetts*: Edward Elgar Publishing, Inc.

Tremblay, M.A., Blanchard, C.M., Taylor, S. & Pelletier, L.G. (2009). Work extrinsic and intrinsic motivation scale: Its value for organizational psychology research. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 41(4), 213-226.

Tuu, H.H. & Olsen, S.O. (2010). Ambivalence and involvement in the satisfaction-repurchase loyalty relationship. *Australasian Marketing Journal*, 18, 151-158.

Van Scotter, J. & Motowidlo, S. (1996), Interpersonal facilitation and job dedication as separate facets of contextual performance. *Journal of Applied Psychology*, 81, 525-531.

Visser, W. (2005). Revisiting Carroll's CSR pyramid: An African perspective. In E.R. Pedersen & M. Huniche (Eds.), *Corporate citizenship in a development perspective.Copenhagen*: Copenhagen Business School Press.

Wiener, Y. (1982). Commitment in organizations: A normative view. *Academy of Management Review*, 7, 418-428.

Williams, J., Miller, C. & Steelman, L. (1999). Increasing feedback seeking in public contexts: It takes two (or more) to tango. *Journal of Applied Psychology*, 84(6), 969-976.

Wood, D.J. (2009). Measuring corporate social performance: A review. *International Journal of Management Reviews*, 50-84.

Worthington, E.L. Jr. (2005). Initial questions about the art and science of forgiving. In E.L.Jr. Worthington (Ed.), *Handbook of forgiveness*. New York: Routledge.

Yeung, W.H., Gimello, R.M. & Lai, W. (2008). *The way to Buddhahood: Translating the works of master Yin-Shun*. Somerville, Massachusetts: Wisdom Publications.

Yusof, R.N.P., Everett, A.M. and Cone, M.H. (2011). Market-Orientation and Islamic Business Practices in Malaysia. In O. Sandikci and G. Rice (Eds.). *Handbook of Islamic Marketing*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc.

Zorzopulos, S. (2006). *Corporate social responsibility in the United Arab Emirates: A Preliminary Assessment*. Dubai Ethics Resource Center.

Human Behaviors in Promoting Balance of Family according to Buddhist Psychology *

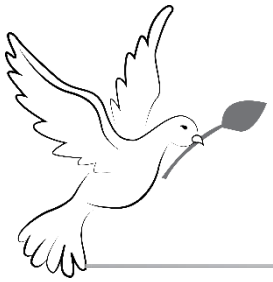

[1]Sanu Mahatthanadull and Sarita Mahatthanadull
International Buddhist Studies College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
[1]Corresponding Author. Email: petchsanu@gmail.com

Abstract

This paper presents the qualitative research which consists of two objectives, namely:- 1) To examine the concept of balance of family in Buddhism and the theory of family behavior in Psychology, and 2) To suggest human behaviors in promoting balance of Family according to Buddhist Psychology. The data were collected and analyzed together with the in-depth interviews were carried out with 7 key-informants.

The findings show balance of family implies a group of persons who live together in relationships consisting either of spouse or parents and child. Family members adopt a similar pattern of Buddhist virtuous behavior existing in equal and mutually beneficial amounts that result in a happy, good and balance relationship. Firstly, a Spouse family without children both needs to have (1) qualities of the virtues for the laity (*gharavāsa-dhamma*), (2) equitable (*samajīvidhamma*), (3) endowing with self-responsibilities as suggested in the Sīgālovāda Sutta, as well as (4) living together as deity spouse instead of ghost. Secondly, Parents and Children should reciprocally share the common Buddhist practices, such as (1) filial piety (*kataññūkataveditā*), and (2) self-responsibilities as in Sīgālovāda Sutta. However, the theories in psychology described relationships, beliefs, behaviors and equilibrium of the family. In addition, the fivefold supportive behavior is a key to promote the sustainable balance of family according to Buddhist Psychology. They are: Emotional, Esteem, Social Network, Tangible, and Informational support.

Keywords: Balance of Family; Buddhist Psychology; Human Behaviors; Promoting

* Received January 15, 2020; Revised January 28, 2020; Accepted February 22, 2020

Introduction

Family is the basic building block of the society. If one tiny element is destroyed, our society will collapse as well. Thus, to strengthen the society, family institutions must be reinforced to become balanced. However, there has been a substantial body of evidence showing multitude imbalanced issues pertaining to members in family's structure and its associated problems, e.g., domestic violence, stealing behavior among family members, extramarital affair, deception between family members, substance abuse leading to addiction of alcohol and drugs, etc. These undesirable conflicts can effectively easily diminish the sanctity of marriage life. They eventually turn a perfect balanced family life to separation and divorce affecting the children to become much worse.

Therefore, in order to eradicate such problems, the balance of family should be a precedent matter to study. The term "Balance" derived from a P**ā**li word "*samat**ā***" (Vin I.183; A III.375) which literally means equality, evenness or normal state (Davids, 1925). The term is usually translated in English as "balance" (Collin, 2007; Melino, 2010) or "equilibrium" (Parsons, 1991; Prigogine, 1984; Capra, 1988; Rogers, 2011a; Rogers, 2011b). It is clearly seen that the broad meanings cover various fields of extent, e.g., balance of payments in financial account, mathematical balance in statistics, human body's system balanced as Homeostasis theory in medical sciences, etc. Despite in the Socio-Family context, "balance" connotes a state of wellness of holistic health in which each interrelated members of the family mutually interact to each other in a perfect relationship to create a good living. The balance thus plays a vital role to the norm of living system of family members in social context.

In the light of Behavioral Psychology "behavior" signifies all of activities that living organism exhibits (Matsumoto, 2009). That is all the phenomenal activities or interacts occurred among members in the family, either negative or positive. The research on marriage in the new millennium has shifted to a focus on the impact of positive behaviors on marital outcomes (Fincham, 2010). This is due to the fact that positive behaviors are desirable phenomena common to every single marriage life as "idealistic family". Despite positive behaviors appearing in real life infrequently, the study indicates the change in negative behavior over the first year of marriage predicted later marital satisfaction levels and marital status (Sullivan, 2010). Moreover, there has been an emerging literature that has

yielded consistent evidence for the importance of spousal support as a factor in relationship satisfaction (Lawrence et al., 2008) especially intensely positive emotional exchanges contribute to relationship survival" (Cutrona, 1996). More specifically, supportive behaviors can promote a positive emotional tone in the relationship and "prevent the gradual acceleration of negative interactions that often precedes divorce" (Cutrona, 1996). As a result, all of the imbalanced problems that have been occurred in the family institutions should be completely resolved in particularly reconsideration with an analytical thinking. By integrating Behavioral Psychology to the pivotal Buddhist doctrinal principle, perfect balance of family could be attained undoubtedly.

From the above statements, the researcher team is particularly interested in studying "Human Behaviors in Promoting Balance of Family according to Buddhist Psychology" in order to examine the principle of behavior and balance of family that appeared both in Buddhism and Psychology for promoting sustainable balance towards life and family of the world.

Objectives of the Research

1. To examine the concept of balance of family in Buddhism and the theory of family behavior in Psychology,

2. To suggest human behaviors in promoting balance of Family according to Buddhist Psychology.

Research Methodology

This is a qualitative research. In doing the Research, there are stages in the research process conducted altogether respectively. The following six steps outline a summary of steps in the whole research process:

1. Outline construction which signifies constructing the overall outline of the work in all related dimensions corresponding to the objectives. Then the problem discussion, among the research team led by the research adviser, is made by discussing the problems encountered according to the significance of the studies.

2. Data collection is preparation of data to be used in the research by gathering all useful data and information from various sources.

3. Examining the concept of balance of family in Buddhism, together with the theory of family behavior in Psychology.

4. Analytical studies together with synthesis and interpretation. They will be carried out carefully in accordance with the body of knowledge obtained in the previous step.

5. An analysis on such issue is to be carefully made using underlined Buddhist concepts and Psychology theories, together with information obtained from the in-depth interviews with 7 key informants which the interview forms were IOC evaluated by the 3 examiners:- (1) Most Venerable Prof. Dr. Phra Rajapariyatkavi (Somjin Wanjan), Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wang Noi, Ayutthaya, Thailand; (2) Emeritus Prof. Dr. Pahalawattage Don Premasiri, University of Peradeniya, Sri Lanka; (3) Emeritus Prof. Dr. Peter Harvey, University of Sunderland, United Kingdom; (4) Prof. Dr. Phillip D. Stanley, Naropa University, Colorado, United States; (5) Dr. Supriya Rai, Director, K. J. Somaiya Centre for Buddhist Studies, India; (6) Prof.Dr. Sakurai Yoshihide, Graduate School of Letters, Hokkaido University, Japan; and (7) Assoc.Prof.Dr. G Clinton Godart, Graduate School of International Cultural Studies, Tohoku University, Japan.

6. Finalizing a completed version of the research project report, starting by identifying significant research findings; compilation of bodies of knowledge and insights. Then it is formulating conclusions, conducting discussions, as well as suggesting useful information for possible further researches.

Findings

1. The Concept of Balance of Family in Buddhism and the Theory of Family Behavior in Psychology

Balance of Family means a happy, good and balance relationship of a group of persons who live together consisting either of spouse or parents-children. Family members adopt a similar pattern of Buddhist virtuous behavior existing in equal and mutually beneficial amounts.

First, Balance of Family for a Spouse, where husbands and wives live together without children. The term “spouse” here particularly denotes a marriage family where a husband and a wife living together with no children. Therefore the term “marriage” or *Āvāhana* (nt.) [*ā + vshana, of vah*] may possibly be rendered into two meanings: 1. Marriage

or taking a wife (D.I.11; *"āvāha - karaṇa"* - DA.I.96; Walshe, 1987) 2. getting up or bringing together (Davids, 1921).

In Buddhism, a type of marriage was mentioned in the *Jātakas* was called *Svayaṃara* wherein usually a girl but sometimes a boy chose a partner from a number of suitors. Such ceremonies would usually take place at a public gathering. The *Tipiṭaka* mentions the Buddha's wife and his son *Rāhula* so we know he was married, but it provides no information about what kind of marriage he had or his wedding ceremony. However, later fictional biographies of the Buddha usually portray him as having a *Svayaṃara* marriage which suggests that this was the type of marriage that early Buddhists thought of as the ideal (Law, 1926).

Therefore, in order to make a balance family, a spouse needs to have both qualities, equitable and responsibilities of husbands and wives according to the Buddhist teachings, for instance, they should both have virtues for the laity or *gharavāsa-dhamma* (S.I.215; Sn.189; Bhikkhu Bodhi, 2000), *samajīvidhamma* (A.II.61; Woodward, 1982), endowing with responsibilities as suggested in the Sīgālovāda Sutta (D.III.189-192; Walshe, 1987), and living together as deity spouse instead of ghost (A.II.57; Woodward, 1982).

Second, Balance of Family for Parents and Children, where parents and children mutually share the common Buddhist teachings, such as filial piety (*kataññūkataveditā*) as the saying in the Anguttara-Nikāya: "These two persons are hard to find in the world. What two? The one who is first to do a favour and he who is grateful for what is done." (A.I.87; Woodward, 1979). This shows that both parents and children are convinced to practice filial piety. In addition, they should also train themselves with responsibilities of parents and children as same ways as stated in the Sīgālovāda Sutta (D.III.190; Walshe, 1987).

The Theory of Family Behavior in Psychology: Psychological Family Problems shown there are more psychiatric problems that can damage the feeding relationship, for example, maternal depression, social isolation, alcohol use and substance abuse, domestic violence, etc. (Dawson, 2003). Since the introduction of divorce and separation is marital conflict and if not controlled by a way to solve this problem, marriage ends in divorce.

Criticism of Family Behavioral Theories gives way to various theories relating to family behaviors. For example, the Parson's theory that says about structural-functional perspective, in which society was viewed as an organism striving to resist change and to maintain itself in a state of equilibrium. Then the Planned Behavior Theory (PBT) that links

one's beliefs and behavior (Ajzen, 1991). Next the Family Systems Theory (Bowen, 1978) describes the equal significance of each member in a family and the equilibrium of the member unit. This combination of different perspectives of each theory elaborates on the family matter in terms of systems, structure, compositions, behaviors, relationships, and interactions among members. It is a challenge to the multidisciplinary education that combines psychology, anthropology, science, sociology etc. that are waiting to be integrated into vital science in religion and philosophy.

2. Human Behaviors in Promoting Balance of Family according to Buddhist Psychology

Various behaviors which support to the family is an indispensable thing for family institutions are important to society and the nation. Family is the very first basic institution in which family members are cultivated in their traditions, beliefs, values and religious beliefs. If family members are strong enough both physically and mentally, he or she will be immune in society as well. Supporting behaviors therefore play a crucial role in family members as positive behaviors in fulfilling one another's emotions and feelings, especially when they really need help in every area of their lives. However, through the optimal matching model (OMM), there are five major types of supportive behaviors (Cutrona, 1990; Cutrona and Russell, 1990; Cutrona and Suhr, 1992).

First, Emotional Support: Each member in a family should sincerely give emotional support to the other members at all times by expressions of care or empathy. It is in order to promote good relationship and build good trust among family members whether with a spouse, husband, wife, mother, father, son or daughters, etc. Second, Esteem Support: A person can truly respect others wholeheartedly only when he respects himself. Therefore, self-acceptance and self-respect is the first thing to do. Self-acceptance is the basic ability of one's own good qualities. Each member in a family should wholeheartedly give expressions of respect towards the other members regardless of ages, genders, whether young or old Female or male. Third, Social Network Support: A properly supported social network will strengthen the groups of good friend (*kalyanamittatā*). In which it affects social strength in order to help the job, communication, interactions, or even daily life of family is smoother. Especially when encountered with emergency circumstances, these social networks can provide help from those hardships. Fourth, Tangible Support: Submitting help when needed is a pleasurable kind of human behavior. Helping is to support other members who are in

trouble both in the physical and mental areas. In terms of Psychology is to reduce stress that may cause a big problem if the problem is not resolved in a timely manner. Therefore, members should provide immediate help by offering assistance or any resources. Fifth, Informational Support: supportive behaviors bond together good relationship in all dimensions from internal to external, individual to social. Just as a wise man cannot endure with deception, families are not worthy of false or misrepresented data and information. Each family member must give informational support to others. One should try to share facts regularly, including helpful advices at the right time.

At the end, the following model is adapted from the "Family Systems Theory" (Balswick; Balswick, 2014) for use in this research to exhibit the human behaviors in terms of the relationship among Buddhist virtuous practices, family systems and family's state of balance.

Figure 1: Human Behaviors in Promoting Balance of Family According to Buddhist Psychology

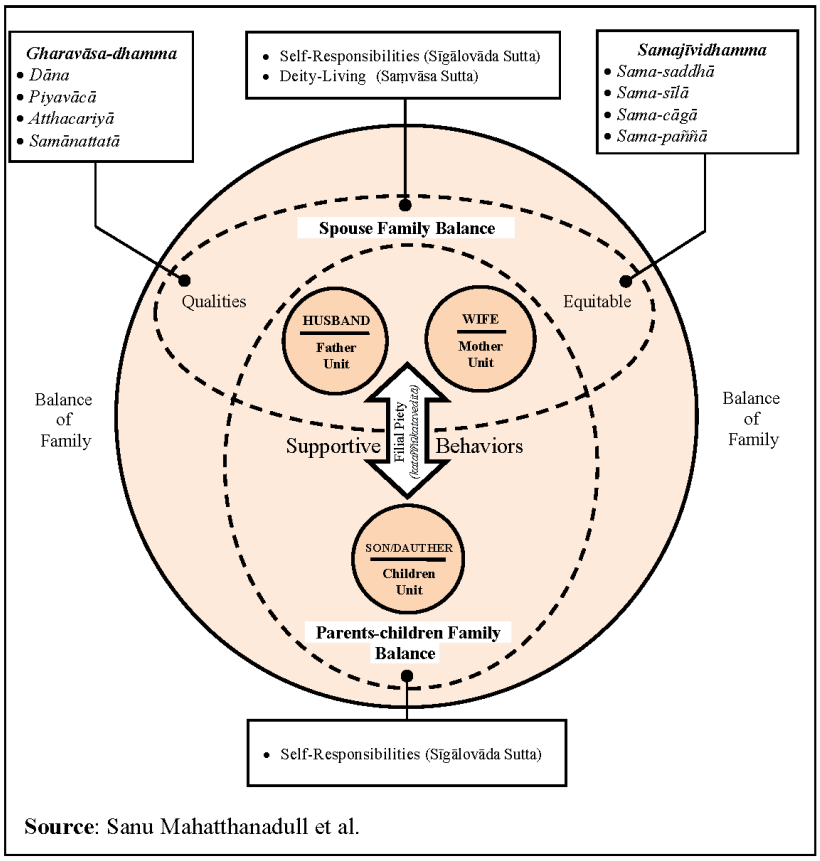

Source: Sanu Mahatthanadull et al.

Explanation based on family system theory makes us understand the 2 subsystems that interact with each other; that are the overlapping two dashed ovals, upper and lower. The upper oval represents the 1st subsystem is the SPOUSE family system consisting of a husband and a wife. Both members will be able to access the family balance only when the compulsory balancing elements are fulfilled, namely: - (1) qualities of the virtues for the laity (*gharav**ā**sa-dhamma*), (2) equitable (*samaj**ī**vidhamma*), (3) self-responsibilities (S**ī**g**ā**lov**ā**da Sutta), and (4) living together as deity spouse. The lower oval defines the 2nd subsystem is the PARENTS-CHILDREN system consisting of a husband, a wife, and their son-daughter (children unit). In this system where a couple living with their children, a husband and a wife will immediately change their roles, duties and responsibilities from spouses to a father (father unit) and a mother (mother unit) in order to maintain a co-existence between parents and children. All members will be able to access the family balance only when the compulsory balancing elements are fulfilled, namely: - (1) filial piety (*kataññ**ū**katavedit**ā***) in a reciprocally manner between parents and children, and (2) self-responsibilities (S**ī**g**ā**lov**ā**da Sutta). Supporting behavior based on psychological theory, centered on the model, plays a crucial role as a support for a balanced family to be formed quickly, strong, and sustainably. Holistic balance may occur in the circumstance where both family sub-systems maintain the virtue and goodness of living their own family lives. With the emergence of such balance, the global equilibrium will then emerge in an ideal society where only the qualified family institutions are united.

Conclusion

The implication of Balance of Family reflects a true meaning of how a group of persons living together in harmony. The two categories of balance of family, namely: - balance of Family for a Spouse and balance of Family for Parents and Children, represent the equilibrium of living together with the virtue of each member within the family. Such those balances help strengthen the behaviors of the family members to far away from violence, stealing behavior, having affair, deception, substance abuse, etc. as well as those negative behaviors.

In additions, the theory of family behavior in psychology exhibits the family problems relating to individual ethics, such as, domestic violence and sexual misconduct,

etc. Such problems are family imbalance that needs the Buddhist Psychology to explain for the perfect balance of family. As there are five types of supportive behaviors dealing with family, namely: - 1) Emotional support, 2) Esteem support, 3) Social network support, 4) Tangible support, and 5) Informational support. Buddhist families literally need this knowledge to strengthen their family balance.

Suggestions

1. Policy Suggestions

1) The **i**nternational psychology centers, International counseling centers, foundations and organizations that focus on studying and counseling in family should develop the series of knowledge and publicize the body of knowledge to the family members in societies to the most widespread.

2) The Government sectors, for example, Ministry of Social Development and Human Security, Department of Women's Affairs and Family Development, state-enterprises, and private sectors should develop the series of knowledge and publicize the body of knowledge to the interesting people to the most widespread.

2. Suggestions for Further Research

In conducting this research, according to the objectives established including the scope of the research, there are some restrictions on the operation. However, the researcher team offers suggestions for further research as follows:

1) A Model of Buddhist Filial Piety (*kataññ**ū**katavedit**ā***) for the 21st Century Family;

2) A Constitution of Family Life according to Buddhist Psychology;

3) Buddhist Psychology for Family Responsibilities: Integration between S**ī**g**ā**lov**ā**da Sutta and Psychology.

References

Ajzen, I. (1991). "The Theory of Planned Behavior", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 50(2), 179-211.

Andersen, D. & Smith, H. (1913). *Sutta-Nip**ā**ta***.*** New Ed. London: Routledge & Kegan Paul.

Balswick, J. O. Balswick, J. K. (2014). *The Family: A Christian Perspective on the Contemporary Home*. (4th ed.). Grand Rapids: Baker Academic.

Bodhi, Bhikkhu. (2000). *Saṃyuttanikāya: The Connected Discourses of the Buddha*. Vol 1. Oxford: PTS.

Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. New York: Aronson.

Capra, F. (1988). *The Turning Point: Science, society and the rising culture*. New York: Bantam Book.

Collin, S. (2007). *Dictionary of Science and Technology*. (2nded.) . London: A&C Black Publishers Ltd.

Cutrona, C. E. & Russell, D. W. (1990). "Type of Social Support and Specific Stress: Toward a Theory of Optimal Matching". In Sarason, B. R; Sarason, I. G; Pierce, G. R. (Eds.). *Social Support: An Interactional View*. New York: John Wiley, 319-366.

Cutrona, C. E. & Suhr, J. (1992). "Controllability of Stressful Events and Satisfaction with Spouse Support Behaviors", *Communication Research*. 19(2), 154-174.

Cutrona, C. E. (1996). *Social support in couples*. Thousand Oaks. CA: Sage.

Cutrona, C. E. (1990). "Stress and Social Support: In Search of Optimal Matching", *Journal of Social and Clinical Psychology*. 9(1), 3-14.

Davids, T.W. & Stede, W. (1925). *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary*. London: n.p.

_____. (1921). *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary*. London: PTS.

Davids, T.W. & Carpenter, J. (1975). *The Dīgha Nikāya*. Vol.I. London: PTS.

Davids, T.W. Carpenter, J. (1968). *The Sumaṅgala-Vilāsinī, Buddhaghosa's Commentary on the Dīgha Nikāya*. Part I. (2nd ed.) London: PTS.

Dawson, P. & Sturm, L. (2003). "Failure to Thrive, Loss, and Bereavement", *International Encyclopedia of Marriage and Family*. ed. in Chief by Ponzetti, James J. Jr. (2nd ed.) Vol. 2: Ea-Ju (4 Vol. Set). New York: Thomson Gale, 543-546.

Estlin, J. (1976). *The Dīgha Nikā ya*. Vol.III. London: PTS.

Feer, M. L. (1991). *Saṃyutta-Nikāya*. Part I. Sagāthana-Vagga. Oxford: PTS.

Fincham, F. D. & Beach, S. R. (2010). "Marriage in the new millennium: A decade in review", *Journal of Marriage and Family*. 72(3), 630-649.

Hardy, E. (1976). *The Aṅguttara- Nikāya*. Part III. Pañcaka-Nipāta, and Chakka-Nipāta London: PTS.

Lawrence, E. et al. (2008). "Objective ratings of relationship skills across multiple domains as predictors of marital satisfaction trajectories", *Journal of social and personal relationships*. 25(3), 445-466.

Law, B. C. (1926). "*Marriage in the Buddhist Tradition*". Guild to Buddhism A To Z. Retrieved 9 January, 2020, from http://www.buddhisma2z.com/content.php?id=248.

Matsumoto, D. (2009). *The Cambridge Dictionary of Psychology*. New York: Cambridge University Press.

Melino, G. A Knight, R. and Claude A. J. (2010). "The Siren's Song: This Death That Makes Life Live", *Cell Death: Encyclopedia of Life Sciences***.** eds. by Gerry Melino, David Vaux. Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 1.

Morris, R. The Rev. (1961). *The Aṅguttara- Nikāya***.** Part I. Ekanipāta, Dukanipāta, and Tikanipāta. (2nd ed.) London: PTS.

_____. (1976). *The Aṅguttara- Nikāya***.** Part II. Catukka Nipāta. London: PTS.

Oldenberg, H. (1997). *The Vinaya Piṭakaṃ*. Vol.I. The Mahāvagga. Oxford: PTS.

Parsons, T**. (**1991). *The Social System***.** ed. By Bryan S. Turner. London: Routledge.

Prigogine, I. Stengers, I. (1984). *Order out of Chaos***.** New York: Bantam.

Rogers, K. (2011a). *The Human Body The Brain and the Nervous System*. New York: Britannica Educational Publishing.

_____ . (2011b). *The Human Body The Digestive System*. New York: Britannica Educational Publishing.

Sullivan, K. T; Pasch, L. A; Johnson, M. D; Bradbury, T. N. (2010). "Social support, problem-solving, and the longitudinal course of newlywed marriage", *Journal of personality and social psychology*. 98(4), 631.

Walshe, M. (1987). *Dīghanikāya: Thus Have I Heard: The Long Discourses of the Buddha***.** London: Wisdom Publications.

Woodward, F. L. (1979). *The Book of the Gradual Sayings (Aṅguttaranikāya)***.** Vol. I (Ones, Twos, Threes). London: PTS.

_____. (1982). *The Book of the Gradual Sayings (Aṅguttaranikāya)***.** Vol. II (The Book of the Fours). London and Boston: Routledge & Kegan Paul Ltd.

The Sufficiency Economy Based Community Development Management for Reducing Inequality among Poor Households*

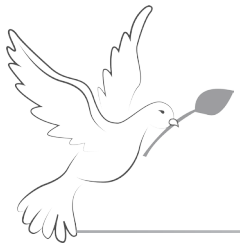

Phusit Phukamchanoad
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.
Corresponding Author. Email: phusit.ph@ssru.ac.th

Abstract

This research aims to analyze the level of community development management towards the participation in social inequality mitigation, relevant activities and the application of the sufficiency economy philosophy by both individuals and households. The data was collected by the use of questionnaires with 1,200 samples as well as interviews with 20 community leaders from the sufficiency economy-based model villages in three poorest provinces in the northern region: Maehongsorn, Prae, and Nan. The research results showed that strong household leaders participated in community development management for mitigating social inequality at high level. They also received direct benefits from the activities under the village development projects organized by public sector. In addition, they were proud of the fact that their villages, families, neighbors and the public as a whole engaged in the conducted activities at a high level. In terms of practicing sufficiency economy-based activities individuals and in households, such practice was rated at a high level overall and by indicators, especially in regard to natural resources preservation and common sufficient way of living. The application of the sufficiency economy philosophy by both individuals and their households was executed at a high level, mentally in particular. They believed in the philosophy which suited them. They did not exploit others and were satisfied with their sufficient way of life. They could genuinely synthesize the participatory society of happiness towards the participation process for creating a pleasant society based on the sufficiency economy philosophy "Rectangular Ridge Model of Sufficiency" which simultaneously adheres to both nature and Buddhism.

Keyword: Public Participation; Community Development Management; Sufficient Economy; Social Inequality

*Received November 14, 2019; Revised December 18, 2019; Accepted January 3, 2020

Introduction

"Public participation" is an essential behavioral foundation of social development. It is the first step to nation-building and national stability. The public participation is the groundwork of the state, public sector, private sector, and citizens, with regards to community and social building. This kind of participation apparently reflects certain behavioral characteristics such as collaboration, interdependency, interactions, knowledge exchange, shared responsibility, mutual benefits, supportive improvements, unity, and harmony; all of these demonstrate the interactions between humans, individuals and agencies, and citizens and the state. Community development in an area generally requires public participation as the main force. Public participation is a principle of His Majesty King Bhumibol Adulyadej (the Office of the National Economic and Social Development Council, 2011) stated that his majesty the king was a democratic leader who adopted "public hearing" for the purpose of administration, allowing the public and governmental officers from all levels to share their opinions on particular issues which require public opinions. This conforms to his majesty's speech as shown below: "...most importantly, one should learn to be generous and resolute and vigorously listen to others, including criticisms, because to be a genuinely smart listener one needs to integrate knowledge and various experiences altogether in order to facilitate the administration and ultimately succeed..." (Bhumibol Adulyadej, His Majesty King., 2009) His majesty's quote aimed to show the governmental officers that the genuine success comes from smart listening, arising from various kinds of intelligence. The more one listens, the more ones becomes adequately smart for problem-solving and self-development. As such, the participation clearly reflects the democratic principles. In the same manner, if a state desires to develop or govern community and society smoothly and peacefully, including to reduce social inequality among the citizens, public participation process must be established. This is because participation refers to a process in which the community members can engage in an activity alongside the community committee, ranging from sharing opinions, problem finding, collaborative planning, operating, receiving mutual benefits and following-up/evaluating. All of these activities reflect the main goal which is to build a harmonious society where people live together happily and peacefully (Phukamchanoad, 2009). Therefore, participation can soundly create deep-rooted harmony among the public, leading to the successful goal achievement. The primary participatory behaviors of the public include the participation in decision making, participation in implementation, gaining mutual benefits and participation in evaluation (Cohen & Uphoff, 1980). Once the participatory behaviors of the citizens became the key foundation of community development management, many countries began to emphasize the public participation which reflects democratic principles at the same time.

Particularly, in Thailand, the Section 76 of the 1997 Constitution clearly states that "The State shall promote and encourage public participation in laying down policies, making decision on political issues, preparing economic, social and political development plans, and inspecting the exercise of State power at all levels." (Gazette, 1997). Moreover, the 2007 Constitution precisely affirm that public participation shall be a basic policy the state must implement because if there is the lack of public participation in community development or the local or state authorities neglect such participation, it automatically indicates that the Article 87 of the constitution is violated. The state shall follow the public participation policy by promoting public participation in policy implementation and socioeconomic development planning both at national and local levels. They shall encourage the public participation in political decision making and public services development. Last but not least, they shall promote and encourage public participation in checks and balances at all jurisdictional levels in the form of professional agencies, diverse occupational groups, etc. (Gazette, 2007). This constitution distinctly demonstrates one of its objectives, the alleviation of social equality, in its final statement: the participation shall consider the ratio of men and women. In other words, the community development management for reducing social inequality shall pay attention to "public participation" and avoid perfunctory operation. The state or any governmental agencies shall perform their duties conscientiously in order to achieve absolute development.

A main cause of Thai social inequality as reported by the Office of the National Economic and Social Development Council (2015) is the Thai economic structure. There is a huge number of informal labors, and the level as well as the quality of education are also problems by which the majority of the poor have only primary education or lower. Other factors include the ineffective governance and the lack of transparency, including wrongful practice and corruption among the governmental officers (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016). These reflect Thailand's social inequality in 6 aspects: income, education, health care, access to social welfare, infrastructure, land ownership and criminal justice system (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016), which conforms to the research on social inequality mitigation in Wat Pracha Rabue Tham Community, Bangkok. The research figured out that there was measurable social inequality in six aspects as well; these include (1) access to education and youth development, (2) community physical development, (3) poverty resolution and community strengthening, (4) unfair jurisdiction, (5) access to state resources, and (6) participation in opinion sharing and state response to public opinions. There was inequality in all these aspects according to the samples, especially in terms of poverty resolution and community strengthening (Phukamchanoad & Khadthipong, 2012). People in any state with high inequality

inevitably face with low quality of life because the inequality broadens the gap of quality of life, creating a social class structure embedded with conflict. Therefore, it is necessary to apply the sufficiency economy philosophy of His Majesty King Bhumibol to the community development management. This "sufficiency economy" philosophy, announced on 29 November 1999, was defined as the guideline for all parties and the public. "Sufficiency Economy" refers to a philosophy for living at all levels ranging from household, community and state levels. It encourages the country's development and administration on the middle path (Office of the National Economic and Social Development Council, 2001, 2007; The Chaipattana Foundation, 2007). This Philosophy aims to promote balance of living in community and society by developing, problem solving, strengthening, encouraging, supporting, maintaining and enhancing the quality of life. The goal of this research, hence, targets the strong model communities based on sufficiency economy philosophy in three poor provinces in the northern region: Nan, Prae and Maehongsorn. These provinces were found to have problems with perfunctory practice, lack of fieldwork, ineffective problem finding and solving, inability to recognize poverty, negligence on social inequality and lack of earnestness. Subsequently, there were also resolution, improvement and development after the genuine sufficiency economy had been applied in these areas. There was the need of the new participatory approach or 'working like the poor' according to His Majesty King Bhumibol's speech on 4 December 1991. Most importantly, this research is a body of knowledge derived from local facts which can be integrated with the work of governmental agencies as well as the community in order to constitute genuine happiness in both urban and rural areas. By reducing the gap between the rich and the poor and creating the equality, there will be the increase of justice and the society will be sustainably secure.

Research Objectives

This research aims to analyze the level of community development management towards the public participation in social inequality mitigation. It also explores the level of sufficiency economy application both individually and in households as well as analyzing the pattern of public participation process in relation to community development management with the purpose of establishing a pleasant society.

Research Methodology

This research is a study using the mixed-method research design by which the researcher has formulated the research process as follows:

1. The unit of analysis or the population and samples of this research include the family leaders in the strong model communities based on the sufficiency economy philosophy where socio-economic conditions and tourism were well-developed in three Northern provinces: Nan, Prae and Maehongsorn. The samples were selected by Taro Yamane's formula in which there were 400 samples from each province; therefore, there were 1,200 samples in total (Yamane, 1973). There were also 10 samples from each province, consisting of community leaders, sub-district headmen, village headmen, village committee members who were close to the community or community mobilizers who were admired by the local people, and community members; there were 30 samples in total.

2. The research instruments for data collection were questionnaires and interviews.

3. The data collection process consisted of documentary research, the use of questionnaires with 1,200 samples, and the fieldwork interviews with 30 community leaders. The local researchers conducted the fieldwork study in the selected three provinces by using the snowball technique to access the household leaders towards the model community leaders based on the sufficiency economy philosophy.

4. The analysis and data processing were conducted by checking and editing the completeness of the collected questionnaires. Each item in the questionnaires was coded, and the coding was examined by SPSS Statistics. The descriptive statistics such as frequency, percentage, arithmetic mean and standard deviation were used for describing the demographic information about the samples, while the inductive statistics or inferential statistics such as independent-samples t-test (T-test) and one-way ANOVA (F-test) were used for comparing and testing the quantitative data. The means were set between 4.21-5.00 (highest), 3.41-4.20 (high), 2.61-3.40 (moderate), 1.81 - 2.60 (low), and 1.00 - 1.80 (lowest). (Silpcharu, 2006) There were also the data testing using Pearson's product-moment correlation coefficient (r) and the descriptive analysis of the interviews according to the specified content structure.

Results

The social contexts of the model communities based on Sufficiency Economy in the three northern provinces of Thailand (Maehongsorn, Prae and Nan) were relatively similar. The research results will be described below:

1) According to the demographic information, the majority of the samples were men aged 51 years old and above; they were Buddhists and married, although some of them were separated. Most of them had primary education degrees (Grade 1-6). The majority did not work in the field of agriculture, but were generally employed (34.83%). They had lived in the area/local community/ village for 31-50 years. Their average monthly income was 15,000 baht, and their monthly expense usually did not exceed 10,000 baht. Each family tended to have around 4 members. Furthermore, in terms of the social characteristics of the household leaders, citizens who held the certain social statuses as the leaders (such as village headmen, village headman assistants and district headmen) also owned most of the lands. What they gained from the community were warmth, friendship from neighbors, love and bonds with people and the community they lived in. They received the protection of life and property i when living in their village/community. Regarding the social group membership status, the majority of them were village savings group members. The local people had their close neighbors in the area by which everyone in the community talked to, discussed with, and asked for advice and help from their neighbors on a daily basis.

2) In regard to the community development management for social inequality mitigation at present, the public participation in community development management for social inequality mitigation in the three northern provinces was rated at high level in overall (mean = 3.57). The citizen in the three Northern provinces highly participated in the community development management for social inequality mitigation. This inclined to the receiving of mutual benefits as well as the awareness of and understanding about the community development management policy. However, there was a lower level of participation with respect to the problem finding and planning for the community development management. Nonetheless, it was still rated at high level, showing the readiness to work together.

3) In terms of the comparison between the differences in the level of public participation in community development management for reducing social inequality in the three northern provinces, classified by the demographic characteristics, the results showed that after testing the data with one-way ANOVA method (when the level of statistical significance was 0.01), the differences between the arithmetic means of more than three groups of the citizens are illustrated as follows:

Table 1 Comparison between the Differences in the Level of Public Participation in Community Development management for Reducing Social Inequality

Comparison between the Differences in Demographic Factors	Source of Variance	SS	df	MS	F	Sig.
Age	Between Groups	14.800		4.933	8.115	0.000*
	Within Group	727.070	196	0.608		
	Total	741.871	199			
Level of Education	Between Groups	42.554		14.185	24.336	0.000*
	Within Group	691.278	186	0.583		
	Total	733.832	189			
Duration of Residency in the Area/Community/Village	Between Groups	17.762		8.881	14.644	0.000*
	Within Group	718.635	185	0.606		
	Total	736.396	187			
Monthly Salary	Between Groups	36.888		18.444	31.764	0.000*
	Within Group	671.246	156	0.581		
	Total	708.134	158			
Monthly Expense	Between Groups	86.309		28.770	53.145	0.000*
	Within Group	622.545	150	0.541		
	Total	708.854	153			
Number of Family Members	Between Groups	32.091		16.045	26.812	0.000*
	Within Group	689.999	153	0.598		
		722.090	155			

* Level of Statistical Significance = .01

When considering the research findings in detail, it was found out that 1) the local people aged 51 years old or above participated in the community development management for reducing social inequality more than the local people aged less than 50 years old; 2) the local people who graduated from universities participated in the community development management for such purpose in these areas more than other groups with lower levels of education; 3) the local people who had lived in their village/community for less than 50 years participated in the matter more than this who lived there for more than 50 years; 4) the local people who earned 20,0001 baht or more on a monthly basis participated in the program more than those who earned 20,000 baht or less; 5) the local people who spent 15,001 baht or more on a monthly basis participated more than those who spent not more than 15,000 baht; and 6) the local people whose families consist of not more than four members participated in the management more than those with 5-member-or-more families.

The comparison between the differences in the level of public participation in community development management for reducing social inequality in the three northern provinces by t-test method (when the level of statistical significance was 0.01, and there were only two groups of population to test the different arithmetic means) showed that the local people who were not members of any social group participated in the community development management for reducing social inequality more than those who were members of a social group, with the level of statistical significance at 0.01, which would indicate the inequality among the members of those social groups.

4) The sufficiency economy activities committed by individuals and in households comprised of three main variables as follows:

4.1 Regarding the practice of sufficiency economy activities by individuals and in households, the research results showed that the practice was rated at high level in overall (mean = 3.98). Every aspect was rated at high level except the natural resources preservation which received the highest mean (4.06) and the increase of income which received the lowest mean (3.92)

4.2 In terms of the application of the sufficiency economy philosophy by individuals and in households, the level or the application in all six aspects were rated at high level in overall (mean = 4.02). Al aspects were rated at high level by which the mentality aspect had the highest mean (4.20), showing that even if the family were under tough and scarce circumstances, they were still committed to rightful jobs as well as sufficiency and self-reliance.

4.3 Concerning the daily routines of the local people based on the sufficiency economy philosophy, the local people who lived in the three Northern provinces (Prae, Nan and Maehongsorn) had similar lifestyles. They regularly made merits or donated (the average score = 8.36 out

of 10). They always switched off the lights and electronic devices before leaving home (the average score = 8.32 out of 10). Last but not least, they always unplugged electronic devices such as televisions, video players, computers, laptops and printers after use (the average score = 8.16 out of 10). The local people all agreed that it is important to save the electricity or unplug the electronic devices in order to avoid unnecessary spending or fire risks.

5) The comparison with the purpose of finding the correlation between the public participation in community development management for reducing social inequality and the practice of sufficiency economy activities by individuals and in households in the three northern provinces shows that the correlation coefficient of the two variables was 0.593, and the level of statistical significance was .000 (when the statistical significance was set at .05), by which the samples had a positive correlation with the activities at high level (r = 0.593**). In terms of the comparison with the purpose of finding the correlation between the application of the sufficiency economy philosophy by individuals and in households and the participation in sociocultural activities, the correlation coefficient of the two variables was 0.583, and the level of statistical significance was .000 (when the statistical significance was set at .01). This means there was positive relationship between the application of the sufficiency economy philosophy by individuals and in households and the participation in social activities within the area at high level (r = 0.583**).

After analyzing the demographic factors which influenced the dependent variables and explained the correlation between variables, the pattern of public participation was synthesized to establish sufficient and pleasant way of living. Once people live happily by reducing their greed to “have enough to get by”, the shape of happiness as well as its process and procedure will be formed systematically. The citizens can choose their own happy life by sharing ideas, helping each other and carrying on their lives together with their families, communities and eventually the society. The society of happiness refers to the ideal society everyone pursues because every society has physical, verbal and mental diversities. People have different levels of greed; there are the rich, the middle class, the sufficients, the poor, urban people who live with facilities and rural people who live a tough life. There are all kinds of people in the society. Therefore, it is necessary to manage one’s life sufficiently, and there should be the collective development management. It might be difficult to achieve the goal since all innovations require the first step as well as trial and error in order to adjust the philosophy to one’s way of living. Still, it is unavoidable for the creation of happy life. The researcher has designed the participation process for establishing the society of happiness based on the sufficiency economy philosophy entitled “Rectangular Ridge Model of Sufficiency” by connecting the results of the comparison between the demographic factors and the sufficient society development management factors, as illustrated in Image 1:

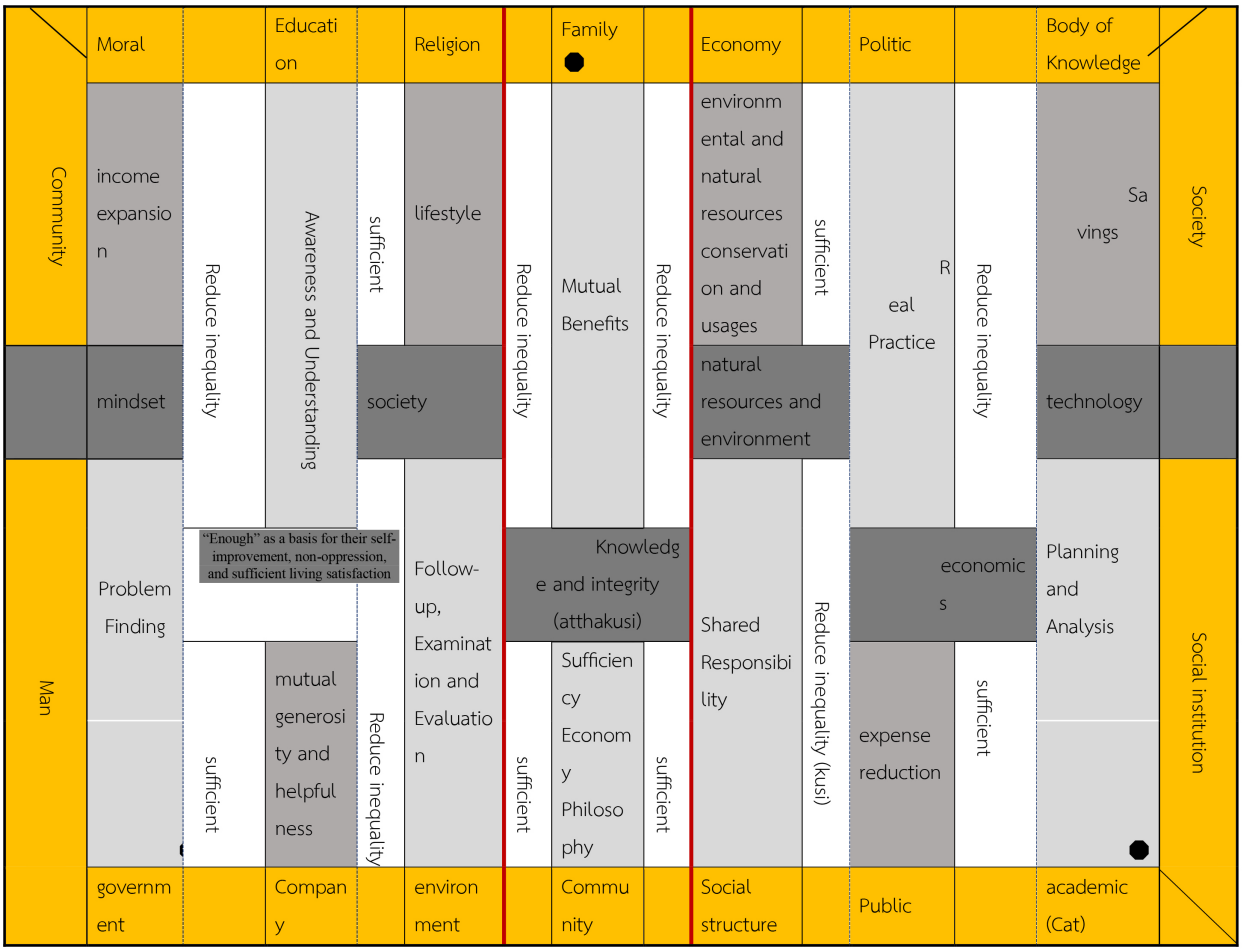

Figure 1. "Rectangular Ridge Model of Sufficiency"

Discussion

The local people, who lived in the model villages based on the sufficiency economy philosophy in Prae, Nan and Maehongsorn, applied the Buddha's teachings to their daily life and their work not only in the field of agriculture but also outside the field (they were mostly general employees). Their monthly income thus did not exceed 15,000 baht, while their monthly expense did not exceed 10,000, indicating that their savings did not exceed 5,000 baht on a monthly basis. They had been living in the community for more than 30 years, and most families had 4 or more members. Most of them were the land owners. They received friendship from their neighbors, had love and bonds with their neighbors, and had protection of life and property in their community. Most of them were members of village savings group. Every individual had his/her close neighbor who they could talk and discuss with as well as asking for help on a daily basis. The local people gave importance to religious ceremonies and merit making based on their belief. They were

committed to Buddhist principles and Buddhas teachings, inherited across generations; for instance, Offering by Drawing Lots (Kin Salak or Than Kay Salak) ceremony, Candle Worshipping ceremony, Life Prolonging ceremony, Town New Year's Event, Songkran festival and other village/ community development activities. Moreover, the participation in the community development management for social inequality mitigation in the three provinces was overall rated at high level, especially in terms of mutual benefits and understanding. The practice of sufficiency economy activities by individuals and in households was rated at high level in overall as well, particularly with respect to the use a preservation of natural resources, way of living, expense reduction and interdependency. This also included the switching off electronic devices after use or before leaving home as well as purchasing goods that are harmful to the environment or cause global warming. The application of the sufficiency economy philosophy by individuals and in households was overall rated at high level especially in terms of mentality, by which the word "sufficiency" could lead to self-development, avoidance of exploitation, satisfaction in one's life and consideration of the environment. Furthermore, in regard to rightful career paths, even if the whole family were facing difficulties in living, they were still committed to sufficiency and self-reliance. All of the above showed that the local people performed the sufficiency economy activities in the same direction. To illustrate, there were natural environment preservation, the application of the sufficiency economy philosophy, energy saving, supporting others, interdependency, self-reliance, avoiding taking advantage of others, satisfaction in life and daily merit making.

In addition, the local people who played a huge role in the society did not necessarily participate in the community development management for social inequality mitigation in the three Northern provinces. They actually participated in the sufficiency economy activities and the application of the philosophy less than the members of social groups both individually and in households. The research results also showed that the non-members of social groups rather participated in the management program and applied the philosophy more than those who were members of the social groups. It should be noted that the local people aged 51 years old and above tended to participate in the management program more than those who were younger than 51 years old. Apart from that, those who had lived in the area for not over 50 years participated in the program more than those who had lived in the area for more than 51 years; this indicated that the second generation of the village tended to play a significant role in this matter than their parents, which would be because of their different levels of education and differences in career paths This could be also resulted from the fact that the second generation no longer worked in the field of agriculture (for example, working as governmental officers, opening one's own business, being employed by the private sector, etc.; 59.92%). The majority actually worked as

general employees (34.83%). However, those who worked in the area of agriculture participated in the sufficiency economy activities and applied the philosophy both individually and in households more than those who worked outside the field. Most importantly, the countryside society still mainly adhered to agriculture, particularly the non-sufficiency economy model villages or communities. Many households still did farming according to weathers in order to survive. Therefore, even though there are diversities in people, more complexity in the social structure, more occupational choices and more natural resources exploitation, many people still lived sufficiently under the same laws and regulations. There are the rich, the poor, those who could access to natural resources easily and so on. Although there are social inequalities in many aspects, they still need to live together. Hence, it is necessary to increase and decrease something to create fair balance for the majority. This could be achieved by creating cultural activities that encourage self-reliance and utilization of local resources. Traditional culture should be solidly preserved as the social capital of the northern people (Poonlab, 2011). The research thus designed the process of participation for establishing a pleasant society based on the sufficiency economy philosophy so-called ***"Rectangular Ridge Model of Sufficiency".***

Recommendations

It is necessary to promote freedom of expression among the citizens. This is because even if the citizens had high level of participation in community development management for social inequality mitigation in overall, there was a low rate of opinion sharing upon community development management whenever there were general meetings in the villages, sub-districts, municipalities, and districts. Nonetheless, the public agencies allowed everyone to express their opinions equally with the agreement that there should not be arguments towards others. The more arguments, the more conflicts. This is the reason why there must be a forum where "everyone can express opinions without shyness... everyone is equal". Most importantly, there must be the practical application of the recommendations, including the feedback and further discussions on the application in the next meeting. Moreover, the local authorities shall conduct a fieldwork on self-adaptation for the public as well as using modern technology in accordance with the needs and financial statuses. Especially, among the youth, there should be the awareness raising on the sufficient use of modern technology. The "Rectangular Ridge Model of Sufficiency" should be integrated in both public and private sectors in order to enhance the model of sufficient happiness which will further establish people's state power sustainably and practically.

Reference

Bhumibol Adulyadej, His Majesty King. (2009). *The Guidance of His Majesty the King: The Royal guidance and Speeches on Sufficiency Economy*. Pradabos Foundation. (8th ed.). Bangkok: Bangkok Printing.

Cohen, J. & Uphoff, N. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8, 213-235.

Gazette, G. (1997). *The Constitution of the Kingdom of Thailand 1997. Book 114, Part 55 A, 11 October 1997.* Retrieved October 1, 2016, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2540/A/055/1.PDF

Gazette, G. (2007). *The Constitution of the Kingdom of Thailand 2007*. Book 124, Part 47, Retrieved October 1, 2016, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF /2550/A/047/1.PDF

Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2011). H*is Majesty the King Working Principles*. Bangkok: Prechrung printing Center.

Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB), (2016). *Poverty Analysis and Inequality Analysis in Thailand 2015*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.

Phukamchanoad, P. (2009). The Participation of Community Committee in Sub-community Development in Dusit District, Bangkok. Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P. & Khadthipong, P. (2012). *Research project to develop and solve social inequality in Bangkok Wat Prachuapru Tham Community 1-4, Dusit District, Bangkok*. Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P. (2014). Guideline for Happy Living According to Sufficiency Economy Philosophy of People and Community Leaders in Urban Communities. *International Journal of Social, Management, Economics and Business Engineering*, 8(6), 1900-1903.

Poonlab, S. (2011). *Social Capital and Self-Independence Based on the Sufficient Economy Philosophy of the Minority Group in Mhok Jam Royal Project*. Doctor of Philosophy Program in Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University.

Silpcharu, S. (2006). *Research and Analyze Statistical Data by SPSS.* (5th ed.). Bangkok: V. inter print.

The Chaipattana Foundation, (2007). *Sufficiency Economy and The New Theory*. Bangkok: Amarin Printing & Publishing.

Yamane, T. (1973). Statistics: *An Introductory Analysis*. (3rd ed.). Tokyo: Harper.

ชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*

Bang Wua Community: Creating Public Seedlings for Developing Economy of Community

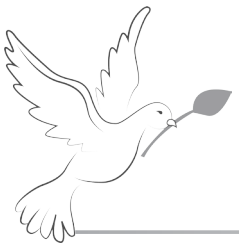

[1]**อรชร ไกรจักร และ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์**

Orachorn Kraichakr and Khanthong Wattanapradith

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬากรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: khantong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ 2) เพื่อนำเสนอโมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย แกนนำชุมชนบางวัว จำนวน 12 คน การเก็บรวมรวบข้อมูลโดยมีการศึกษาข้อมูลพื้นที่ชุมชนบางวัวจังหวัดสมุทรปราการ และการประชุมระดมสมอง กำหนดปัญหาโดยผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในกระบวนการของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาเดิมปัญหาชุมชนมีความขัดแย้ง ไม่เห็นถึงความหมายและคุณค่าในการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ขาดความรู้กฎหมาย ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน การเล่นหวย ความไม่เข้าใจการพัฒนาหน้าที่จิตสาธารณะ พบว่า ได้ทำการสร้างความเข้าใจ สร้างรูปแบบและกิจกรรม เพื่อสร้างผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ระดมความคิดประชุมกลุ่ม ขยายผลกิจกรรมในความร่วมมือของผู้นำโดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับ พระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้นำที่มีผลงานนวัตกรรมลดค่าหวยระดับประเทศด้วยการออม

โมเดลการพัฒนาผู้นำผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ประกอบด้วย 1) การศึกษาถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ 2) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้นำด้วยกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้นำชุมชนบางวัว 12 คน ให้เห็นคุณค่า ความหมายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมาย เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นกำลังแห่งความรอบรู้ ความฉลาด ผู้นำที่มีคุณธรรมและ จริยธรรมของกลุ่มพลังจิตสาธารณะ เกิดตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม ลดหวยด้วยการออม และ การตั้งกลุ่มสัจจะแห่งการออมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัว

คำสำคัญ: ผู้นำต้นกล้า; จิตสาธารณะ; เศรษฐกิจชุมชน

*Received December 31, 2019; Revised January 25, 2020; Accepted February 20, 2020

Abstract

This research article is an action research with two objectives: 1) to create a participation process for developing common good leaders for Bang Wua Community and 2) to present the development model of common good leaders for community economic development. The sample population included 12 community leaders from Bang Wua Community, Samut Prakan Province. The data were collected from the study of community profile data and the brainstorming sessions with the topics decided by the stakeholders from the community. The qualitative data were analyzed using the induction.

The results showed that the initial problems stem from the previous community conflicts, their inability to understand the meaning and values of common good, the lack of knowledge on laws and the community economic situations, addictions to lotto, the lack of understanding of common good. Activities were created to cultivate common good leaders for developing community economy. These activities included group discussions and brainstorming's, which expanded into knowledge sharing with local monks, government officials, and community leaders, as well as a national model leader that innovated the curbing of lotto gambling with saving.

The Development Model of common good leaders for community economic development consisting of 1) Learned from successful model of common-good driven development in other communities. 2) Creating activity for transforming 12 leaders from Bang Wua community to realize the common values and reasons for meaningful coexistence to help each other drive local economy. These leaders will become the force of knowledge and wisdom, full of morality and ethics of the public mindset group. The study will bring about a model for economic development, innovation for curbing lotto with savings, and creation of the group, titled "Truth of Saving for Developing Economy in Bang Wua Community".

Keywords: Common good leaders; Public Mindset; Economy of community

บทนำ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบัน จากข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย ณ ไตรมาส 3 ปี 2561 พบว่าที่ผ่านมาแม้อัตราการขยายตัวของหนี้ครัวเรือนของไทยจะค่อนข้างทรงตัว แต่ยังถือว่าอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ 77.8 ต่อ GDP หรือร้อยละ 114.6 ต่อรายได้ประชาชาติ โดยถือเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาค และอาจจะยิ่งกังวลใจเมื่อพิจารณาประกอบกับข้อสรุปจากงานวิจัยของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลจากบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติพบว่า “คนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้น เป็นหนี้นานขึ้น และเป็นหนี้มากขึ้น”กล่าวคือ (1) คนไทยเริ่มเป็นหนี้เร็วขึ้น และเป็นหนี้เสียตั้งแต่อายุยังน้อย โดยครึ่งหนึ่งของคนอายุประมาณ 30 ปี มีหนี้จากสินเชื่ออุปโภคบริโภคและหรือหนี้บัตรเครดิต ขณะที่หนึ่งในห้าของคนที่เป็นหนี้เสียกระจุกอยู่ในกลุ่มลูกหนี้ที่ช่วงอายุ 29 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนวัยทำงานและอยู่ในช่วงสร้างรากฐานครอบครัว (2) คนไทยเป็นหนี้นาน โดยปริมาณหนี้ต่อหัวเร่งขึ้นสำหรับคนในช่วงอายุประมาณปลาย 20 เข้า 30 ปี และยังคงอยู่ในระดับสูงตลอดอายุการทำงาน ที่สำคัญระดับหนี้ไม่ได้ลดลงแม้จะเข้าสู่วัยใกล้เกษียณ สะท้อนถึงปัญหาความมั่นคงในชีวิต (3) คนไทยมีหนี้มูลค่ามากขึ้น โดยค่ากลางหรือ median ของหนี้ต่อหัวเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัวจากประมาณ 70,000บาท ณ สิ้นปี 2553 มาอยู่ที่ประมาณ 150,000บาท ณ สิ้นปี 2559 นอกจากนี้ ความเปราะบางของภาคครัวเรือนยังสะท้อนจากสัดส่วนของคนที่ติดอยู่ในวงจรหนี้เสียซึ่งมีจำนวนไม่น้อย โดยกว่าร้อยละ 16 หรือประมาณ 3 ล้านคนมีสถานะค้างชำระเกินกว่า 90 วัน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกหนี้ที่ต้องถูกเจ้าหนี้ติดตามทวงถามหรืออยู่ระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย และนี่คือมูลเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนไม่สามารถพัฒนาเดินหน้าต่อไปได้แม้รัฐบาลจะมีงบประมาณให้การสนับสนุน ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน การพัฒนาผู้นำชุมชนให้เข้าใจมองเห็นความสำคัญของปัญหานี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ

ชุมชนบางวัวพัฒนา เป็นชุมชนเมืองที่มีความเจริญเติบโตของประชากรมีจำนวนครัวเรือน 2,215 ครัวเรือน จำนวนประชากร 5,388 คน แยกเป็นประชากรชาย 2,593 คน ประชากรหญิง 2,793 คน อายุประชากรที่จำนวนมากสุดอันดับหนึ่ง คือ กลุ่มช่วงอายุ 26 ถึง 49 ปี มีประชากร จำนวน 2,226 คน รองลงมา กลุ่มช่วงอายุ 50 ถึง 60 ปี มีประชากร จำนวน 774 คน และอันดับสาม กลุ่มช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีประชากร 665 คน (Kulcharoen, 2018) สภาพแวดล้อมในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ครัวเรือนมีภารหนี้นอกระบบ ภารหนี้กองทุนหมู่บ้าน วิเคราะห์ได้ว่าการขยายประชากรของกลุ่มวัยเจริญพันธุ์และวัยทำงาน สะท้อนถึงการเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนารูปแบบความร่วมมือผู้นำชุมชน ในด้านเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเชิงระดับนโยบายระหว่างองค์กร และ ในเชิงการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันนั้น ย่อมมีผลดี และผลกระทบในทางตรงกันข้าม

ปัญหาหลักในชุมชนที่ได้สัมภาษณ์ประธานชุมชน (Tetsong, 2018) และกรรมการชุมชนผู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องในการบริหารชุมชนบางวัวพัฒนา พบว่า “ชุมชนมีปัญหาเรื่องของเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลมอบให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านขาดความเข้าใจในการนำเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ส่งผลกระทบในการชำหนี้คืน คณะกรรมกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการมีทำงานกองทุนหมู่บ้านหรือที่นิยมเรียกว่าจิตสาธารณะมีความเข้าใจว่าเป็นการทำงานเพื่อส่วนร่วมเป็นภาระ ประชากร เป็นหนี้นอกระบบ หนี้กองทุนหมู่บ้าน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ประชากรฟุ่มเฟือย มีค่านิยมผิด ๆ รายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย ผู้นำชุมชนไม่เข้าใจเรื่องการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่ดี ฉะนั้น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำชุมชนไม่มีความรู้ด้านการพัฒนา ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย การจัดการรูปแบบและวิธีการพัฒนาคนในชุนชน”

จังหวัดสมุทรปราการนับได้ว่าเป็นเมืองที่แวดล้อมไปด้วยเขตย่านของโรงผลิตอุตสาหกรรมต่างๆ รากฐานของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงานในอุตสาหกรรม ซึ่งมีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลางและมีสภาพของสังคมคนทำงานที่มีหนี้สินมากกว่าการออมเงิน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีวินัยทางการเงินและมีการออมทรัพย์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ จึงมีนโยบายมอบหมายให้สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งสหกรณ์ในจังหวัดเพิ่มด้วยวัตถุประสงค์จังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานจำนวนมาก ความน่าจะเป็นที่คาดการณ์คือทุกโรงงานควรจะมีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อให้เศรษฐกิจโดยรวมของครอบครัวดีขึ้น เมื่อรับนโยบายจึงได้ร่วมประชุมกับกระทรวงแรงงานมีมติร่วมกันว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก อันเนื่องจากเกิดจากปัญหาสหภาพกับนายจ้าง สหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับชุมชนบางวัวพัฒนาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ตามโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้าน ที่ไม่สามารถบริหารและนำพาเงินกองทุนที่ได้มาจากรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ยังขาดการนำความรู้ ความเข้าใจในการจัดการระบบการเงินอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ขาดการนำความรู้ด้านบัญชีและรูปแบบการบริหารจัดการไปใช้ในการบริหารเงินกองทุน มุ่งเน้นไปในเรื่องการใช้อำนาจ ที่ไม่ชอบธรรม ตีความเข้าข้างตนเอง ออกระเบียบวิธีการใหม่ เพื่อให้ได้มาอันประโยชน์ส่วนตน ผิดหลักการบริหารเงินกองทุนและหลักคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นผลกระทบให้สภาพแวดล้อมปัจจุบันการติดตามนำเงินกองทุนหมู่บ้านมาบริหารความต้องการด้านเศรษฐกิจครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนบางวัวพัฒนา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ
2. เพื่อนำเสนอโมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1) แกนนำชุมชนบางวัว ได้แก่ ประธานชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่ชุมชน ผู้นำชุมชน ใกล้เคียง เทศบาลสำโรงใต้ พระสงฆ์วัดโยธินประดิษฐ์ วัดประจำชุมชน จำนวน 12 คน

2) ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย พัฒนาสังคม จังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลตำบล ตำรวจชุมชน สาธารณสุขตำบล นักพัฒนาชุมชนบางวัว

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้นนี้ มีทั้งสิ้น 3 ระดับ เพื่อให้มั่นใจในสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา

1) แบบสำรวจสภาพปัญหา เพื่อนำมาวิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่

ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ กล่าว คือ ผู้นำท้องถิ่น ชุมชน และระดับจังหวัด

2) จัดทำแบบสอบถาม ลงพื้นที่เพื่อทำการประชุมกลุ่มตัวแทนประชาชนในชุมชนบางวัว พร้อม แบบสัมภาษณ์ปัญหาการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านแบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษากระบวนการ กับตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการลักษณะงานของ สภาพเศรษฐกิจในชุมชน ตลอดจนอาศัยแนวทางผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือโดยใช้กระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control, AIC) เพื่อให้เกิดการสร้างระบบการมีพลังจิตอาสา จิตสาธารณะใช้ในกลุ่มสัมมนากลุ่มย่อย

3) แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว พร้อมนำปัญหาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและการตอบแบบสอบถามมาร่วมคิด เพื่อหาแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีเอกภาพในชุมชนบางวัว โดยกลุ่มนี้ได้เชิญประธานสหกรณ์ออมทรัพย์ถุงเท้าไทย ร่วมอภิปรายข้อดี ข้อเสียในการเล่นหวยใต้ดิน หวยบนดิน และการพนันต่าง ๆในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนจิตสาธารณะ สามารถนำความรู้ไปเริ่มเริ่มปรับใช้ในตนเองและครอบครัว เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างแนวทางร่วมกัน

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะแรก ประชุมกลุ่มย่อย ประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อจะได้นำปัญหาสภาพโดยรวมที่ได้มาจากสองกลุ่มเพื่อทำการวิเคราะห์ทำการ SWOT สภาพปัญหาในชุมชน ซึ่งเป็นมิติของผู้นำ และ มิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการที่มีต่อชุมชน ต่อจากนั้นจากการพัฒนาการให้มีส่วนร่วมของชุมชนโดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่และพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเองเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบางวัว ที่ให้ทุกคนในชุมชนรวมพลังกัน เป็นกลุ่มหรือองค์กรร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนบางวัวด้วยตนเอง โดยเน้นบทบาทของคนในชุมชนเป็นหลักในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ส่วนของเทศบาลตำบลสำโรงใต้ และ พัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือให้ข้อมูลในการแก้ปัญหาและกองทุนสวัสดิการตามปีงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ

ระยะที่สอง เป็นขั้นของการสร้างความตระหนักรู้ของชุมชน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาผู้นำจิตสาธารณะ โดยดำเนินการในลักษณะของนำปัญหาที่ได้จากการทำการวิเคราะห์การทำ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนหาแนวทางแก้ไขโดย การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกในชุมชน ควบคู่กับทีมวิจัยและที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดการความคิดที่เปลี่ยนแปลงบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนบางวัวมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบางวัว โดยเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคล สามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ไขเศรษฐกิจชุมชนบางวัวในบริบทของชุมชนฯ ทั้งในเชิงของการป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาควบคู่กันไปเพื่อความยั่งยืน

ระยะที่สาม นำแผนสู่การปฏิบัติ โดยตัวแทนชุมชนนำมาตรการต่างๆสู่การพิจารณาในเวทีการประชุมกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว ทีมผู้วิจัย ได้นำมาตรการที่กำหนดโดยผู้นำชุมชนบางวัวสู่การปฏิบัติ โดยมีกิจกรรม (1) การจัดการความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้าน (2) การจัดกลุ่มเลิเล่นหวยด้วยการออม (3) กิจกรรมพัฒนาต้นกล้าจิตสาธารณะ

(4) กิจกรรมลดปัญหาการใช้เวลาว่างที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนในชุมชนบางวัว เรียนรู้บัญชีครัวเรือนเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว บนพื้นฐานของวิถีชีวิตในชุมชมบางวัว ทีมผู้วิจัย จัดให้มีครูเป็นที่ปรึกษา คือ วิทยากร เฉพาะเรื่องและ วิทยากรในเครือข่ายจิตอาสา จังหวัดสมุทรปราการ

ระยะสุดท้าย ทีมผู้วิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินชีวิตประจำวัน ในจำนวน 12 ครัวเรือน ของกลุ่มผู้นำชุมชนบางวัว ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาในระยะที่สาม ในจำนวนกิจกรรมทั้ง 4 เพื่อให้ครอบครัว ดังกล่าวมีโอกาสเล่าเรื่องและแสดงผลลัพธ์ทั้ง 4 กิจกรรม เพื่อนำมาออกแบบในการเล่าเรื่องความสำเร็จในการร่วมพัฒนาตามแผนการปฏิบัติในระยะที่สาม นำเนื้อหาความภาคภูมิใจ ข้อดี อุปสรรค์ มาเล่าเรื่องเพื่อเป็นต้นแบบในขยายผลในชุมชนบางวัว ซึ่งผลลัพธ์ที่ดีจะสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างพลังเสริมอำนาจในการมาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนร่วมกับคนในชุมชนบางวัว ซึ่งในการติดตามและประเมินผลการดำเนินการขั้นตอนนี้ ทีมผู้วิจัย ถอดบทเรียนพร้อมได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลในครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรม ใช้กลยุทธ์ตาม “พระราชดำริบำบัดน้ำเสียโดยหลักการนี้เป็นวิธีที่ง่ายประหยัดพลังงาน และสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลา ซึ่งแสดงถึงพระปรีชาสามารถอันสูงยิ่งในพระวิริยะอุตสาหะที่ทรงทุ่มเทเพื่อความสุขของปวงชนทั้งหลาย” ผู้นำชุมชนบางวัว ในส่วนที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ได้จัดเวทีกลุ่มย่อยครั้งสุดท้ายในผู้นำชุมชนบางวัวจำนวน 12 คน เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นการประเมินที่ทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อทำการถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างทีมผู้วิจัยกับผู้นำชุมชนบางวัว โดยใช้หลักการวิเคราะห์ทำการวัดผลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ (Output outcome and impact) เพื่อที่จะหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไปตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค จุดอ่อน จุดแข็ง ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะในลักษณะของการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและสรุปผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นำไปสร้างโมเดลภาพชีวิตของชุมชนบางวัว ที่มีเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากเครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากกลุ่มประชากร 4 กลุ่ม นำมาเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

1) วิเคราะห์ทำการ SWOT สภาพปัญหาในชุมชนซึ่งเป็นมิติของผู้นำและมิติของสภาพเศรษฐกิจ โดยใช้แบบบันทึกสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว กระบวนการการทำงานกองทุนหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมาระบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนบางวัว ประวัติความเป็นมาในงบประมาณของจังหวัดสมุทรปราการ ทำการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการแก้ปัญหา ความเป็นไปได้ของการแก้ปัญหาได้จริงของชุมชนบางวัว

2) นำเครื่องมือวิจัยทั้งหมดจากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลให้สอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวประชาการ ผ่านการกลั่นกรองความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ต่อจากนั้น ออกแบบแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชุนเป็นโมเดลชื่อว่า บางวัวโมเดล แนวทางพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ผลการวิจัย

1. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ

ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบางวัว พบว่า ผู้นำชุมชนบางวัว ก่อนร่วมกระบวนการวิจัยนั้น ผู้นำชุมชนมีความขัดแย้งและมีองค์ความรู้พื้นฐานในด้านบัญชี ความรู้เรื่องกฎหมาย ความรู้เรื่องการทำหน้าที่จิตสาธารณะในการที่จะดำเนินการนำกลุ่มผู้นำชุมชนให้มีพลังงานจิตสาธารณะ ประเด็นปัญหาที่พบเป็นรูปธรรมคือ กองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านหนึ่งหมู่บ้าน พบหลักฐานในพื้นที่ว่ามีระบบการให้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน แต่ไม่มีความเข้าใจในระบบการติดตามประกอบกับผู้เป็นคณะกรรมการชุมชนหลายคน มีความกังวลใจในเรื่องของการทำงานเพื่อส่วนรวมจะมีผลกระทบต่อตนเองและครอบครัวทั้งทางตรงและทางเศรษฐกิจครอบครัว กระบวนการสร้างคณะผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารกับชุนชนต้นแบบ 6 แห่ง ได้แก่ (1) แม่แจ่มโมเดลพลัส (2) วัดสุทธิโมเดล (3) สร้างทุนทางปัญญาของธนาคารกรุงไทย (4) มูลนิธิปัญญานันทาราม (5) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด (6) สหกรณ์ออมทรัพย์ถุงเท้าไทย จังหวัดสมุทรปราการ และนำมาสร้างกิจกรรม 4 ครั้งประกอบด้วย (1) วางแผนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (2) ลงมือปฏิบัติ (3) กำหนดเป้าหมายร่วมกัน (4) เพิ่มพูนความรู้ปลูกศรัทธา

ผลลัพธ์การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนา เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ติดตามผลการศึกษาตามเครื่องมือวิจัย พบว่า ในเรื่องชุดความรู้บัญชีครัวเรือน ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย

คุณลักษณะของผู้นำ 9 ประการ 1) ผู้นำมีจิตเป็นบุญ 2) ผู้นำมีโลกทัศน์กว้าง 3) ผู้นำจิตเข้มแข็งคิดวิเคราะห์ 4) ผู้นำสื่อสารมีเมตตา 5) ผู้นำมีความรู้บัญชีเบื้องต้น 6)ผู้นำรู้วิธีตัดสินใจ 7) ผู้นำรู้วิธีสร้างเครือข่าย 8) ผู้นำรู้จักสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง 9) ผู้นำต้องใจถึงพึ่งได้ของผู้นำชุมชนบางวัว

ผู้นำต้องปลูกคุณธรรมในงานวิจัยนี้ นำหลักธรรมสังควัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ภาวนา 4 และการดำเนินกิจกรรมในการบ่มเพาะผู้นำในชุมชนบางวัว ด้วย บุญกริยาวัตถุ 10 ตลอดจน มีพี่เลี้ยงคือทีมผู้วิจัยและหน่วยงานภาครัฐ เป็นแกนกลางในการเกื้อกูลผู้นำชุมชนบางวัว ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหา ร่วมกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาตามกรอบแนวคิดงานวิจัยอย่างเป็นเอกภาพ ฉะนั้น การเสริมสร้างจิตสาธารณะนั้นผ่านรูปแบบ กิจกรรม ผู้นำที่มีพลังจิตสาธารณะเกื้อกูลความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่มีปรากฏให้เห็นมากมายอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย รวมถึง คุณค่าของผู้นำ และ เงินงบประมาณจากหน่วยงานที่สนับสนุน แนวคิดทฤษฎีแนวทางพระพุทธศาสนาจิตสาธารณะ แนวคิดการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลง หลักธรรมในกลุ่มพัฒนาผู้มีจิตสาธารณะ ทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างการตระหนักรู้การเห็นปัญหาและคุณค่าของบริบทชุมชนบางวัวนอกจากนี้ได้นำหลักการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง: หลักไตรสิกขาการประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้นำชุมชนบางวัว เกิดศรัทธาและมองเห็นหลักการและวิธีการ ของรูปแบบเป็นให้เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ถอดบทเรียน 6 โมเดล และ งานวิจัยบทความวิชาการ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมเหล่านั้นนำมาซึ่งประโยชน์และความพ้นทุกข์ ความสุขร่วมกันของคนในชุมชนแบบประจักษ์ชัดมีความสัมพันธ์ที่แท้จริงเป็นทางบวกเป็นปัจจัยสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงผ่านความเชื่อในความสัมพันธ์และสร้างความมั่นใจของผู้นำกลุ่มจิตสาธารณะและผู้ร่วมพลังงานจิตสาธารณะเชิงสร้างสรรค์และรับใช้สังคมด้วยอุดมการณ์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral Society) เกื้อกูลให้เป็นสังคมที่ Clear Fair Care Share แบบยั่งยืน

2. โมเดลการพัฒนาผู้นำกล้าต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ประกอบด้วยหลักการและวิธีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อผลกระทบหนี้สินครัวเรือน นอกจากนี้ได้ชุด

ความรู้ปัจจัยความสำเร็จเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) เป้าหมายลึกที่สุดของผู้คนในชุมชนบางวัวคือการฝึกฝนชีวิตที่ดีรู้จักออม รู้จักเก็บ รู้จักใช้ มีจิตวิญญาณอุดมการณ์เดียวกันที่จะดูแลสมาชิก คณะผู้นำจิตสาธารณะชุมชนบางวัวจะเป็นที่รวมพลังคนดี คนเก่ง คนมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่าและความหมายในชีวิต ลดทอนเรื่องเงินการกู้หนี้นอกระบบ ลดทอนการเล่นหวยด้วยการออมลดทอนเรื่องค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นตามเครื่องมือตาราง Excel Worksheet วัตถุประสงค์ออกแบบคำนวณการรายรับ-รายจ่ายประเดือน ซึ่งเป็นนวัตกรรมตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนวัตกรรม (Innovation) ลดหวยด้วยการออม ที่แสดงให้เห็น คือหลักการคิดและวิธีการที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน วิธีการคือนำตารางดังกล่าว โดยทีมผู้วิจัย จะทำการให้คำปรึกษา ออกแบบทำการวิเคราะห์รายได้และค่าใช้จ่าย หนี้สินที่เกิดขึ้น ให้คำแนะนำเป็นราย ๆ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะครัวเรือน พร้อมดำเนินกิจกรรมทำการวัดผลการพัฒนาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนวัตกรรมบัญชีครัวเรือน ให้ผู้นำชุมชนได้เรียนรู้เพิ่มความเข้มแข็ง เป็นเสาเศรษฐกิจให้ของชุมชนบางวัวการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุนชมบางวัวอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาวิจัยการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัวเรื่องชุมชนบางวัว: สร้างต้นกล้าจิตสาธารณะเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คณะผู้วิจัยนำเสนอการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบางวัว เป็นภาพองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อสังคม“บางวัวโมเดลแนวทาง พัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

กลไกการทำงานของโมเดล การบริหารการเปลี่ยนแปลงสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนบางวัว เข้าใจปัญหา และใช้เป็นโอกาสที่จะปรับทัศนคติตนเองเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Change Management) นำไปสู่ สโลแกนเอกลักษณ์ ผู้นำชุมชนบางวัว “ต้นแบบ ต้นคิด ซื่อสัตย์ มีสติ มีวินัย” ดังนี้

1) พัฒนาผู้นำชุมชนบางวัว โดยใช้ความพยายามที่จะลงมือแก้ไขร่วมกัน และ ผู้นำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการออกแบบ และ ทดสอบวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน

2) วัฒนธรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยทำความเข้าใจในบทบาทของการสร้างวัฒนธรรม ต่อพฤติกรรมและความสามารถในการส่งมอบการพัฒนาของชุมชนบางวัว อย่างต่อเนื่องทำความเข้าใจสาเหตุของความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นประจำและนำมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการให้รัดกุม เพื่อป้องกันความผิดพลาดในอนาคต รับรู้ประโยชน์ที่ชัดเจน และ นวัตกรรม ที่ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

3) การนำความรู้สู่การปฏิบัติ โดยนำความรู้และทรัพยากรทุกประเภท สามารถเข้าถึงได้ ถูกนำมาใช้งาน ถูกแลกเปลี่ยน เห็นผลในการลดการเล่นหวยเพื่อการออม ขยายผลไปสู่ อุปนิสัยในการเก็บเงินออมก่อน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เศรษฐกิจที่ดีในครอบครัวและชุมชนบางวัว

4) พัฒนาภาวะผู้นำ (Leadership) โดยเสริมสร้างผู้นำชุมชนบางวัว มีความเชื่อมั่นในความดี มีจิตสาธารณะที่สามารถ ผสมผสานทักษะเทคนิคการพัฒนาความดี เอาใจใส่ชุมชนให้มีคุณภาพ กับ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิผล และทักษะเชิงสัมพันธ์ การวัดผลติดตาม ผู้นำสามารถ ใช้ข้อมูลแบบเรียลไทม์ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืน

5) มีการประเมินผล โดยร่วมจัดทำแผนพัฒนาที่เริ่มต้นจากความเข้าใจในความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่ามีกระบวนการเรียนรู้และช่องทางรับฟังเสียงสะท้อนในชุมชนบางวัว ตอบโจทย์วิจัย

6) เสริมความผูกพันในชุมชน โดยผู้นำชุมชนบางวัวและภาครัฐมีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับและทุกบทบาท สามารถส่งเสียงสะท้อนให้ (Engagement) กับทีมพัฒนาของภาครัฐการเสริมพลัง มีการได้ยิน การรับฟังและการตอบสนองต่อเสียงสะท้อนเพื่อปรับปรุง

อภิปรายผล

จุดเด่นของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะ กล่าวคือ ผู้นำชุมชนบางวัว โดยเฉพาะท่านประธานและคณะกรรมการส่วนหนึ่ง มีความขยัน เอาใจใส่ในการจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนที่ผ่านมา เพียงแต่ไม่ตรงประเด็นในเรื่องปัญหาพื้นที่เรื่องหนี้สินที่ก่อขึ้นจากการไม่ได้วางแผนการเงินในครอบครัว เมื่อมีผลกระทบเรื่องเศรษฐกิจส่งผลกระทบเรื่องต่างๆ ในชุมชนบางวัว รวมถึงความขัดแย้งกันในการแก้ปัญหา เมื่อทีมผู้วิจัย ได้ศึกษาสภาพปัญหา พากันส่งเสริมกระบวนการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หาทางออกสำหรับครอบครัวที่เป็นหนี้สินมาก นำมาเป็นต้นแบบในการจัดการหนี้สินของคนในชุมชนบางวัว กลุ่มผู้นำจิตสาธารณะบางวัว ช่วยประคับประคองให้เดินถูกทาง ซึ่งนี้คือปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางวัวพัฒนาในการพัฒนาผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะในเชิงระบบการพัฒนาบุคลากรที่เป็นทางโลกและวิชาการ โดยมีหลักธรรมเป็นแกนกลางหล่อเลี้ยงหัวใจผู้นำชุมชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม

กล่าวโดยสรุป คณะผู้วิจัยและผู้นำชุมชนบางวัว เห็นความสำคัญของจิตสาธารณะ ที่มุ่งเน้นถึงความรับผิดชอบในความรับผิดชอบที่มีอยู่ในตนเอง ถึงแม้ว่ากลุ่มบุคคลที่ผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอน ถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับการปลูกฝังจิตสาธารณะ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโค ที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น (Tripitaka: 25/1/23)

คำว่า จิตสาธารณะ จะเกิดขึ้นได้ บุคคลนั้น มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมบ่มเพาะผ่านการสั่งสอนจิตใจมาดีแล้ว ดัง พระพุทธภาษิตที่ปรากฏข้อความว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดี หรือ ทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามเขาไป ฉะนั้น Tripitaka: 25/1/24)

งานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมนี้ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางจริยธรรมของนิยาม 5 ทำให้มองเห็นชีวิตประกอบด้วยเหตุปัจจัยที่หลากหลาย นั้นคือ กฎแห่งกรรมและกฎแห่งธรรมชาติ ส่วนการสร้างกระบวนการสร้างผู้นำบางวัวให้มีจิตสาธารณะเกื้อกูลให้เป็นคนใจกว้าง ไม่มองชีวิตเป็นเรื่องคับแคบคือการนำปัญหามาสามารถแก้ไขได้ตรงประเด็นของพื้นที่ตามบริบท นอกจากนี้ด้วยรูปแบบของกิจกรรมทำให้มองเห็นว่าชีวิตเป็นกระบวนการทางธรรมชาติเป็นไปตามเหตุปัจจัย ทำให้เข้าใจถึงทฤษฎีพุทธว่ากรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรมเป็นกฎที่มีผลต่อชีวิตมนุษย์ เพราะฉะนั้นผู้นำชุมชนบางวัวต้องนำคุณธรรม“สติปัญญา”มาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ เพื่อกำกับความคิด การกระทำ เพื่อไม่หลุดไปอยู่กับความเสี่ยงที่มันเสี่ยงเกินไป หรือ หลุดไปในการพัฒนาที่มันก้าวกระโดด เน้นพึ่งพาตนเอง มีความเป็นธรรมต่อมวลคนในชุมชนบางวัวผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะอยู่แบบยั่งยืน ต้องยึดหลัก 3 อยู่ คือ อยู่ให้ร่วมกัน อยู่ให้รอด อยู่แบบมีความหมาย โดยใช้หลักการเชื่อมโยงบูรณาการกับภาครัฐ ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้แนวทางการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับ ที่ 1 (พ.ศ. 2559 – 2564)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะต่อพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสมุทรปราการ นำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนบางวัว ตามโมเดลชุมชนบางวัวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นเครื่องมือในการบริหารหนี้สินครัวเรือน ในเรื่องเงินงบประมาณสู่ชุมชนบางวัว เพื่อประโยชน์ในระบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจครอบครัว ส่งผลให้ตอบโจทย์แผนงานบูรณการวิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันยุทธศาสตร์ที่ 8 จึงขอเสนอแนวคิดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจครอบครัวส่งผลเศรษฐกิจชุมชนบางวัว นับเป็นเครื่องมือในการบริหารหนี้สินครอบครัว ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ที่ 8 กล่าวคือขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ผู้นำชุมชนคือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน ฉะนั้น การพัฒนาชุมชนให้เข้าใจ มองเห็นความสำคัญของปัญหาหนี้สินซึ่งเป็นปัญหาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาขยายผลโดยการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตำบลสำโรงใต้ จ.สมุทรปราการ เพื่อสร้างพื้นที่ผู้นำต้นกล้าจิตสาธารณะให้ขยายเป็นเครือข่ายวงกว้าง

2) การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุคุณลักษณะผู้นำต้นกล้าสาธารณะ เพื่อเป็นฐานในการนำไปพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

Reference

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok MCU Press.

Kulcharoen., S. (2018). Mayor of Pu Chao Samingphrai City, Samrong Tai Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province. *Interview*. December, 25.

Tetsong., S. (2018). Chairman of Bang Wua Pattana Community Committee and 7 village committee members in the Bang Wua Pattana Community Office, Samrong Tai Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province. *Interview*. December, 25.

The leader of the provincial government cooperative. (2018). *Interview*. March, 24.

Chaipattana Foundation. Retrieved April 11, 2019, from http://www.chaipat.or.th.

แบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ*

Rock Salt Development Plans of Ban Dung District to be a Concrete Model of Good Management through the Civil State Process

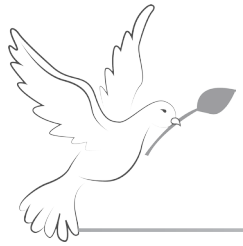

เพ็ญนภา ปาละปิน

Pennapa Palapin

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author. Email: pennapa.pa@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและยกระดับเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงสู่ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์และสร้างรายได้อย่างยั่งยืนแก่ชุมชน และ 2) ออกแบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง เพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือกลุ่มเกษตรกรนาเกลือสินเธาว์ ผู้นำระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนภาครัฐ และตัวแทนภาคเอกชนในอำเภอบ้านดุงที่มีบทบาทส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง จำนวนรวม 90 ราย เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการจัดสนทนากลุ่ม

ผลที่ได้จากการศึกษา พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาและยกระดับเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงสู่ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ ปรับเปลี่ยนความคิด สร้างค่านิยมแก่ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนอำเภอบ้านดุง, พัฒนาแหล่งผลิตเกลืออำเภอบ้านดุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว, พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์เกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง, มุ่งเน้นเกษตรกรรมทำนาเกลือสินเธาว์ยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการภาครัฐและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ 5 ประชารัฐ 2) บ้านเกลือ คือแบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ มีองค์ประกอบคือ ทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และการประสานพลัง 5 ประชารัฐ เป็นฐานราก ชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมสร้าง ร่วมรับผล พัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งนวัตวิถีนาเกลือบ้านดุง มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

คำสำคัญ: แบบแผนการพัฒนา; เกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง; กระบวนการประชารัฐ

*Received November 14, 2019; Revised December 18, 2019; Accepted January 3, 2020

Abstract

The objective of this research were 1) to study guidelines for development and improvement of rock salt of Ban Dung District, Udon Thani Province, to local unique products and creating sustainable income for the community under the model of Thailand economic development 4.0 and 2) to design of rock salt development plans of Ban Dung District to be a concrete model of good management through the civil state process. The sample population in this research is 90 people from a group of farmers from Rocks Salt Saline, community leaders, local, regional level, public sector representatives, government representatives, and private sector representatives. Data was collected using semi-structured interviews with key informants and group discussions.

The results of the study were as follows. 1) Ways to develop and upgrade the rock salt of Ban Dung District to a unique local product and create sustainable income for the community under the model of Thailand 4.0 economic development, which is to change ideas, create values for community leaders and people in the community in Ban Dung District, develop salt production areas in Ban Dung District as a tourist destination, develop and expand salt rock products in Ban Dung District, focus on agriculture for salt rock farming to be sustainable and environmentally friendly, and the management of the government and partners in the 5 civil state cooperation network 2) Rock salt home is a rock salt development plans in Ban Dung district to be a good model for concrete management through the civil state process. The elements are capital resources, social capital, cultural capital and the coordination of 5 civil states as the foundation. Local communities think together, plan, build, participate, receive results and develop into a strong community. They will have a good immune system and ready to be affected and various changes.

Keywords: development plans; rock salt in Ban Dung District; civil state process

บทนำ

เกษตรกรนาเกลืออำเภอบ้านดุงประสบปัญหายอดจำหน่ายเกลืออยู่ในระดับต่ำสุด และมีแนวโน้มว่าเกษตรกรนาเกลือส่วนหนึ่งจะเลิกล้มการทำนาเกลือ และหันไปประกอบอาชีพอื่น ขณะที่การผลักดันและพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้คุณภาพมาตรฐาน อีกทั้งเป็นมิตรต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมก็ประสบกับข้อจำกัดสำคัญหลายประการดังเช่น สหกรณ์ผู้ผลิตเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงไม่เข้มแข็งพอ เกษตรกรนาเกลือไม่มีองค์ความรู้ในการพัฒนาหรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ การทำนาเกลือสินเธาว์ยังมีกระบวนการผลิตที่ไม่รัดกุมซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและพื้นที่เกษตรกรรมในละแวกใกล้เคียง กลายเป็นประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอบ้านดุงอย่างต่อเนื่อง (Palapin, 2017) กระนั้นก็ตามแม้ว่าการผลิตเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงจะส่งผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรประเภทอื่นในหลาย ๆ ด้าน แต่เกลือสินเธาว์ก็ยังคงเป็นทรัพยากรสำคัญประจำท้องถิ่นประเภทหนึ่ง ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การอุปโภค บริโภคของประชาชนในอำเภอบ้านดุงและประชาชนในท้องถิ่นอื่นๆอีกทั้งเกลือยังถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จากความสำคัญข้างต้น

คณะผู้วิจัยจึงได้ตระหนักเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาและยกระดับเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง สู่ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์และสร้างรายได้อย่างยั่งยืนแก่ชุมชน และออกแบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีผ่านกระบวนการประชารัฐ ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนฐานรากอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวทางการพัฒนาและยกระดับเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง สู่ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์และสร้างรายได้อย่างยั่งยืนแก่ชุมชน

2. ออกแบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากตัวแทนเกษตรกรนาเกลือสินเธาว์ ผู้นำ ตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนภาครัฐ และตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 90 ราย ประเด็นข้อคำถามมีลักษณะแบบปลายเปิด (open end) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสร้างเป็นแนวคำถามที่มีความครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตของการศึกษาวิจัยเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการเรียงลำดับคำถาม ซึ่งเนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของการสนทนากลุ่ม โดยอาศัยการตั้งแนวคำถามที่มีความเข้าใจง่าย และผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการจดบันทึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย (Analytic Induction) และเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาและยกระดับเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงสู่ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทและสภาพปัจจุบันของพื้นที่อำเภอ ได้แก่

1. ปรับเปลี่ยนความคิด สร้างค่านิยม

ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนอำเภอบ้านดุงจะต้องนำเอานวัตกรรม ภูมิปัญญาต่างๆมาปรับใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เกลือที่มีคุณภาพ และผลิตภัณฑ์ต่างๆที่แปรรูปจากเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มราคาให้กับผลิตภัณฑ์เกลือ

2. พัฒนาแหล่งผลิตเกลืออำเภอบ้านดุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

พัฒนาอำเภอบ้านดุงให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สะท้อนวิถีชีวิตการทำนาเกลือคู่กับนาข้าว โดยทุกฝ่าย (5 ภาคส่วนประชารัฐ) ร่วมกันสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อน นำเอาอัตลักษณ์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชนมานำเสนอแก่นักท่องเที่ยว โดยมีเกษตรกรเจ้าของนาเกลือเป็นปราชญ์ชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวประวัติเกี่ยวกับวิถีการทำนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง และเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจได้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ตักดอกเกลือจากนาเกลือ เก็บเกลือในนา การบรรจุเกลือใส่ภาชนะ/กระสอบ ทำการแปรรูปเกลืออย่างง่าย เป็นต้น

3. พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์เกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง

ส่งเสริมการนำเอาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ “เกลือสินเธาว์” ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์และบริการอันเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนอำเภอบ้านดุง เช่น นำเอาดอกเกลือมาทำเป็นเครื่องสำอางค์ เช่น สบู่ ครีมอาบน้ำ เกลือหอมแช่สปาอโรมา ออกแบบให้เกลือมีสีสันต่างๆ จากสมุนไพร เช่น สีม่วงจากดอกอัญชัญ สีเขียวจากใบเตย เป็นต้น

4. มุ่งเน้นเกษตรกรรมทำนาเกลือสินเธาว์ยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากการรุกล้ำของน้ำเค็มไปยังพื้นที่เกษตรกรรม แหล่งน้ำจืด แหล่งน้ำธรรมชาติ, สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม, ร่วมกันแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำเค็มเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ผลิตเกลือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ

5. การบริหารจัดการภาครัฐและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ 5 ประชารัฐ

หน่วยงานรัฐต้องสนับสนุนแผนงานโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์เกลือสินเธาว์ มีหลักเกณฑ์การติดตามประเมินผลและตัวชี้วัดที่ชัดเจน โปร่งใส มีมาตรฐาน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ, บูรณาการความร่วมมือ 5 ภาคส่วนประชารัฐ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่เอกชน ตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนภาคประชาสังคม และบุคลากรภาควิชาการ เพื่อประสิทธิภาพประสิทธิผลในการดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน โครงการ

แบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง เพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐด้วยโมเดล“บ้านเกลือ (Rock salt home)” โดยแนวความคิดในการออกแบบโมเดลบ้านเกลือมีรากฐานมาจากการนำเอาหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมที่ยั่งยืน (การมีส่วนร่วมของชุมชน + ความร่วมมือประชารัฐ + ภูมิปัญญาท้องถิ่น + ทุนทรัพยากรเกลือ + ทุนสังคม + ทุนวัฒนธรรม) มาบูรณาการเป็นนวัตวิธีในการพัฒนาชุมชนบ้านดุงให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ คือ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม โมเดลบ้านเกลือมีลักษณะโครงสร้างคล้ายดังบ้าน (home) และมีการแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ภายในโครงสร้างนั้น ซึ่งประกอบด้วย 1) ทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และการประสานพลัง 5 ประชารัฐ เป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาชุมชนบ้านดุงให้เข้มแข็ง เป็นต้นทุนที่จะก่อให้เกิดการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการพัฒนาในลำดับขั้นต่อไป 2) คนในชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมสร้าง ร่วมรับผล เพื่อความอยู่ดีมีสุขและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามวิถีทางซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน 3) การพัฒนาส่งผลให้เป็นชุมชนเข้มแข็งนวัตวิถีนาเกลือบ้านดุง มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น (ดังภาพที่ 1)

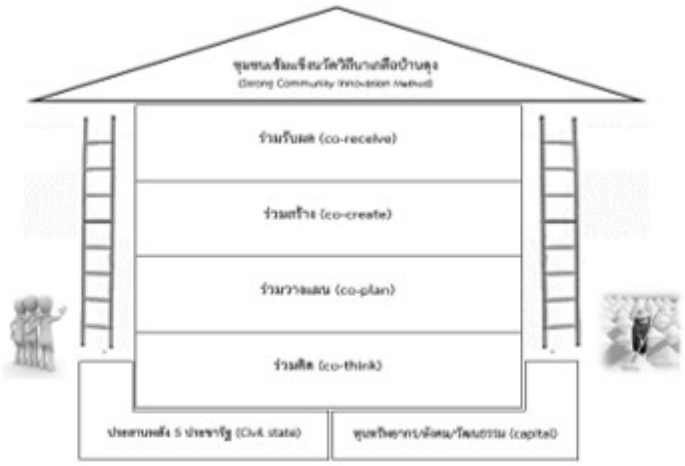

ภาพที่ 1 บ้านเกลือ (Rock salt home)

องค์ประกอบในโมเดลบ้านเกลือมีรายละเอียดสำคัญๆ คือ

1. การประสานพลัง 5 ประชารัฐ (Civil state) การประสานพลัง 5 ประชารัฐ ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงถือเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงเป็น “ชุมชนเข้มแข็งนวัตวิถีนาเกลือบ้านดุง” เนื่องจากการจะพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนและ 5 ภาคส่วนประชารัฐ ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ในการร่วมกันผลักดันขับเคลื่อนให้ชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงเป็นชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นชุมชนตัวอย่างด้านการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การเกื้อหนุนกันของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (เศรษฐกิจดี สิ่งแวดล้อมดี สังคมมีความสุข) 5 ภาคส่วนประชารัฐร่วมกันกับชุมชนอำเภอบ้านดุง ขับเคลื่อนและพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์สินค้าของฝากจากพื้นที่ส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเกลือ พัฒนาชุมชนอำเภอบ้านดุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนาเกลืออนุรักษ์ พัฒนาชุมชนให้เป็นศูนย์เรียนรู้การทำนาเกลือสินเธาว์, 5 ภาคส่วนประชารัฐร่วมกันสร้างศักยภาพทางธุรกิจให้กับคนในชุมชน สร้างกลยุทธ์ทางการตลาดให้กับชุมชน โดยเป็นการพัฒนาในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป มีเป้าหมายหลักเพื่อสังคมไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุด และตั้งอยู่บนหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อเป้าหมายสำคัญคือเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงเติบโตอย่างมั่นคง (ประชาชนบ้านดุงมีรายได้สำหรับการเลี้ยงชีพอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง) ประชาชนบ้านดุงมีวิถีชีวิตที่มั่งคั่ง (คุณภาพชีวิตที่ดี+ความรักใคร่สามัคคี+ความร่มเย็นเป็นสุข) ชุมชนบ้านดุงเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (ชุมชนดำรงตนตามแบบแผนวิถีชีวิตได้สืบไปโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาภาคส่วนใดๆ)

2. ทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมอำเภอบ้านดุง (Capital) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอำเภอบ้านดุงให้ยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยรากฐานทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาเป็นตัวนำเพื่อต่อยอดไปสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยอาศัยภูมิปัญญาอันเป็นรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุง จึงเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการพัฒนาและกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้

เติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงมีทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์อัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นของตนเอง ได้แก่ มีเกลือสินเธาว์เป็นทุนทรัพยากรที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่นี้ ขณะที่หลายอำเภอ หลายจังหวัดในภาคอีสานไม่พบว่ามีการประกอบอาชีพทำนาเกลือ เพราะข้อจำกัดทางด้านธรนีดิน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในอำเภอบ้านดุงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ช่วยเหลือเผื่อแผ่กัน มีภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นสะท้อนถึงวิถีวัฒนธรรมแบบคนอีสาน ด้วยทุนทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงที่เป็นเอกลักษณ์นี้จึงเหมาะแก่การนำไปสร้างสรรค์และพัฒนาทุนให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนด้วยการเพิ่มมูลค่า เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนสู่ระดับเศรษฐกิจชุมชนพอเพียง โดยพัฒนาไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3. การร่วมคิด (co-think) การจะพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นชุมชนตัวอย่างด้านการพัฒนาได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือคนในชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงต้องร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ว่ามีความต้องการที่จะขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนของตนเองไปอย่างไร พัฒนาไปในทิศทางใด ผลสำเร็จของการพัฒนาชุมชนนั้นคืออะไร ร่วมกันค้นหาว่าชุมชนของตนเองนั้นมี ทุนทรัพยากร ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมอะไรบ้างที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ประจำถิ่น ร่วมกันศึกษาว่าคนในชุมชนมีศักยภาพ มีทุนปัญญาด้านใดบ้าง มีภูมิปัญญาอะไรที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้ชุมชนบ้านดุงเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากชุมชนสามารถนำทุนต่างๆที่มีอยู่นั้นไปบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จะทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนชุมชน เกิดพลังความรู้ พลังความคิด และพลังปัญญา อันจะช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนบ้านดุงมีความเข้มแข็ง มีความสมดุลและเกิดความยั่งยืนได้

4. การร่วมวางแผน (co-plan) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้เข้มแข็งยั่งยืนได้นั้น จะต้องพัฒนาภายใต้หลักคิด “พัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน” โดยในการกำหนดอนาคต การออกแบบกิจกรรม การวางแผนขับเคลื่อน และการพัฒนาด้านต่างๆในชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุง คนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานต่างๆ ตามความต้องการของชุมชนภายใต้ทรัพยากรชุมชนและทุนทางสังคมที่มี เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงมีสภาพปัญหา และคนในชุมชนมีความต้องการการพัฒนาที่หลากหลาย ประกอบกับหลายชุมชนในอำเภอบ้านดุงมีสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างเกษตรกรนาข้าวกับเกษตรกรนาเกลือ อีกทั้งปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ดังนั้น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้เป็นชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นชุมชนเข้มแข็งนวัตวิถีนาเกลือบ้านดุง และเป็นชุมชนท่องเที่ยงวิถีวัฒนธรรมนาเกลืออนุรักษ์ รวมถึงการเข้าไปส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเกลือให้เป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์สินค้าของฝากจากพื้นที่อำเภอบ้านดุง เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนนั้น กระบวนการพัฒนาในระยะเริ่มต้น “ระยะวางแผน” จึงควรใช้หลักการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมตัดสินใจและมีโอกาสได้แสดงความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไรกับแผนการพัฒนานั้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุง เพื่อคนในชุมชนจะได้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เกิดความรับผิดชอบร่วมกันและเกิดการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนทุกกลุ่มในชุมชน

5. การร่วมสร้าง (co-create) การจะพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้เข้มแข็งยั่งยืนได้นั้น คนในชุมชนต้องร่วมกันทำร่วมกันสร้างเพื่อให้เกิดบรรยากาศของการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การปรับเปลี่ยนความคิดการผลิตเกลือ เพื่อให้ได้ผลผลิตเดิมเช่น เกลือเม็ด ดอกเกลือ เกลือไอดีน สู่การนำเอานวัตกรรม ภูมิปัญญาต่างๆมาปรับใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เกลือที่มีคุณภาพ และผลิตภัณฑ์ต่างๆที่แปรรูปจากเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเพิ่มมูลค่า เพิ่มราคาให้กับผลิตภัณฑ์เกลือ พัฒนาแหล่งผลิตเกลืออำเภอบ้านดุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ร่วมกันสร้างบรรยากาศความเป็น “ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ร่วมกันสร้างชุมชนบ้านดุงให้เป็นแหล่งเรียนรู้การทำนาเกลือสินเธาว์ สิ่งสำคัญอีกประการคือชุมชนโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตเกลือต้องมุ่งเน้นทำนาเกลือสินเธาว์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ “ดิน” และ “น้ำ” เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากการรุกล้ำของน้ำเค็มไปยังพื้นที่เกษตรกรรม แหล่งน้ำจืด แหล่งน้ำธรรมชาติ ร่วมกันแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำเค็ม เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ผลิตเกลือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยมีเกลือสินเธาว์เป็นหนึ่งในทุนทรัพยากรสำคัญสำหรับสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนควบคู่ไปกับทุนทรัพยากรประเภทอื่นที่มีในชุมชน

6. การร่วมรับผล (co-receive) การเปลี่ยนแปลงใดๆ อันเป็นผลมาจากการพัฒนา โดยกระบวนการพัฒนานั้นชุมชนท้องถิ่นเองได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการคิด ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการสร้าง ผลที่เกิดจากการพัฒนานั้นคนในชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุง จะต้องร่วมรับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากการพัฒนา โดยร่วมรับผลประโยชน์ เช่น การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนาเกลืออนุรักษ์ รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกลือ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการมีสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ดี ภาคภูมิใจในทุนทรัพยากรท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ดีงาม ฯลฯ และร่วมรับผลกระทบ เช่น วิถีการดำเนินชีวิตที่มีผู้คนแปลกหน้ามาเยือนในชุมชน ความสงบเงียบในชุมชนที่เคยมีเปลี่ยนไปเป็นความวุ่นวายมากหลายของผู้คนเข้ามาแทนที่ ฯลฯ และไม่ว่าจะชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงจะรับผลจากการพัฒนาในทางใด “รับผลประโยชน์” หรือ “ผลกระทบ” ชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงก็จะต้องตั้งรับกับสิ่งที่มากระทบนั้น และนำกลับเข้าสู่กระบวนการเริ่มต้นของการพัฒนาใหม่ คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมสร้าง และร่วมรับผล เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงที่เข้มแข็งยั่งยืน ชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรม เป็นชุมชนแห่งความสุข คนในชุมชนมีความรักใคร่และภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่เป็นถิ่นกำเนิดของตน

อภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาและยกระดับเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงสู่ผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ ปรับเปลี่ยนความคิด สร้างค่านิยมแก่ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนอำเภอบ้านดุง พัฒนาแหล่งผลิตเกลืออำเภอบ้านดุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์เกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุง มุ่งเน้นเกษตรกรรมทำนาเกลือสินเธาว์ยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการภาครัฐและภาคีเครือข่ายความร่วมมือ 5 ประชารัฐ ซึ่งข้อมูลที่พบนี้สอดคล้องกับ Phukamchanoad (2017) ที่พบว่า แนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการเกิดการรุกล้ำของน้ำเค็มในพื้นที่อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี คือการยกระดับเกลือบ้านดุงให้เป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นแหล่งผลิตเกลือที่ได้คุณภาพมาตรฐานเป็นมิตรต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผลักดันให้ก้าวไปสู่การเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะถิ่นและเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยประชาชนต้องปรับตัวและค้นหานวัตกรรมหรือผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ สำหรับการนำเกลือมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

แบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐด้วยโมเดล“บ้านเกลือ (Rock salt home)” มีองค์ประกอบคือ ทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และการประสานพลัง 5 ประชารัฐ เป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาชุมชนบ้านดุงให้เข้มแข็ง เป็นต้นทุนที่จะก่อให้เกิดการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการพัฒนาในลำดับขั้นต่อไป, คนในชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมสร้าง ร่วมรับผล เพื่อความอยู่ดีมีสุขและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามวิถีทางซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน การพัฒนาส่งผลให้เป็นชุมชนเข้มแข็งนวัตวิถีนาเกลือบ้านดุง มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งข้อมูลที่พบนี้สอดคล้องกับ Tansrisakul (2010) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคามเน้นการมีส่วนร่วมจากบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนภายนอกและหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับ Donkhwa (2012) ที่พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านการพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสมาชิกกลุ่มและการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีผลต่อการเพิ่มยอดขายจากการขายสินค้าภายในชุมชน และสอดคล้องกับ Wewon & Wannokok & Meksuwan (2014) ที่พบว่า บริบทการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดย่อมที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีลักษณะการจัดตั้ง 3 รูปแบบ คือ 1) สมาชิกต่อยอดมาจากธุรกิจครอบครัวและมีประสบการณ์มาก่อน 2) จัดตั้งกิจการโดยนโยบายรัฐบาลให้มีการรวมกลุ่มเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ และ 3) จัดตั้งกิจการขึ้นมาตามความต้องการของสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1) ภาคส่วนประชารัฐ ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม ต้องร่วมมือกับชุมชนในการสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงให้เติบโตอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน โดยนำเอาโมเดลบ้านเกลือ (Rock salt home) เป็นหลักยึดในการพัฒนาชุมชนบ้านดุงให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ คือ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย

1) ชุมชนท้องถิ่นอำเภอบ้านดุงต้องร่วมกันค้นหาว่าชุมชนมี ทุนทรัพยากร ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรมอะไรที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ประจำถิ่น คนในชุมชนมีศักยภาพ มีภูมิปัญญาอะไรที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้ชุมชนบ้านดุงเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ปรับเปลี่ยนวิธีคิดด้วยการนำเอานวัตกรรม ภูมิปัญญาต่างๆมาปรับใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เกลือที่มีคุณภาพ และผลิตภัณฑ์ต่างๆที่แปรรูปจากเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเพิ่มมูลค่า ร่วมกันสร้างชุมชนบ้านดุงให้เป็นแหล่งเรียนรู้การทำนาเกลือสินเธาว์ มุ่งเน้นทำนาเกลือสินเธาว์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

Reference

Donkhwa, K. (2012). *Community economic development in the northeastern region, northern region*. Suranaree University of Technology.

Palapin, P. (2017). *Study of the problems of saltwater encroachment in social dimensions. Economy and Environment In the area of Ban Dung District Udon Thani Province*. Suan Sunandha Rajabhat University.

Phukamchanoad, P. (2017). *Social Development of Happiness in accordance with the philosophy of sufficiency economy in the area of impact on rice fields and salt fields with public participation in Ban Dung District, Udon Thani Province*. Suan Sunandha Rajabhat University

Tansrisakul, S. (2010). Factors Affecting Sustainable Community Development: A case study of the local government organization in Maha Sarakham Province. *Choraphayom Journal*, Year 21.

Wewon, B., Wannokok, A. & Meksuwan, A. (2014). *Approach to upgrade local wisdom with creative product innovation to increase the value of small-business enterprises Hang Chat District Lampang Province*. Lampang Rajabhat University.

โครงการศึกษาองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*

A Project to Study of Body of Knowledge on Public Welfare in Buddhist Scriptures

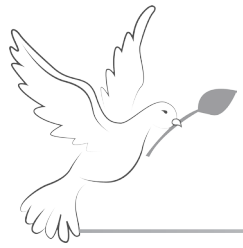

วุฒินันท์ กันทะเตียน

Wutthinant kantatian

มหาวิทยาลัยมหิดล

Mahidol University, Thailand.

Corresponding Author. Email: Wutthinant.kan@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์ 2) ศึกษาแนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 3) วิเคราะห์องค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสารเน้นศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาและเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นปรากฏครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสกับอรหันตสาวกจำนวน 60 องค์ ซึ่งพุทธพจน์นั้นมีลักษณะเป็น “ปฏิญญาพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม” ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวมีฐานมาจากพุทธธรรมและพุทธบัญญัติเป็นสำคัญการปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์ยึดตามแนวทางแห่งสังคหวัตถุ 4 สำหรับองค์ความรู้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านที่เป็นแนวคิดหลักการสำคัญที่สะท้อนถึงอุดมการณ์และบุคคลต้นแบบ และ 2) ด้านที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่เชื่อมโยงกันระหว่างหลักการและวิธีการปฏิบัติซึ่งไม่ได้แยกขาดออกจากกัน งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะคือควรมีการจัดเวทีระดมความรู้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่การพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาในฐานะผู้ทำงานด้านสาธารณะสงเคราะห์

คำสำคัญ: องค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์; คัมภีร์พระพุทธศาสนา

*Received January 18, 2020; Revised February 1, 2020; Accepted February 20, 2010

Abstract

This research aims 1) to study the concept of public welfare 2) to gain knowledge and operational approach about public welfare and 3) to analyze the knowledge of Buddhism that is related to public welfare. This paper examines Buddhist scriptures and related documents as data sources.

The result shows that the concept of public welfare originated in Buddhism when the Buddha communicated to 60 Arahants through his word that was called "Declaration of Buddhism for society". Its idea was based on the Doctrine and the Discipline. In Buddhist approach, four bases of social solidarity (Sangahavatthu) is the basic principle of public welfare. In addition, the body of knowledge on public welfare consists of 2 main keys as follows 1) the concept and the ideal that reflect ideology and role model and 2) the doctrine of public welfare is apparently linked between a principle and a practice principle. The research suggests that it should have brainstorming to make the Buddhist monks clear their roles in developing society as public welfare workers.

Keywords: Body of knowledge on public welfare; Buddhist scriptures

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อุบัติขึ้นเพื่อคนหมู่มาก ดังปรากฏชัดจากเหตุการณ์เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรงส่งพระสงฆ์สาวกชุดแรก จำนวน 60 องค์ไปประกาศพระศาสนา ซึ่งภิกษุสงฆ์เหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น และเป็นพุทธดำรัสที่สะท้อนภารกิจแรกของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ที่ไม่เพียงมุ่งสงเคราะห์อนุเคราะห์เฉพาะหมู่สงฆ์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทวยเทพด้วย โดยพิจารณาจากพุทธพจน์รับสั่งว่า "ภิกษุทั้งลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์"(Thai Tipitakas: 4/32/32; 10/51/44; 15/428/148) และยังตรัสไว้เป็นพันธกิจครั้งสุดท้ายสำหรับพระสงฆ์สาวกที่จะปฏิบัติสิ่งใดก็ตาม ให้ปฏิบัติด้วยความไม่ประมาท(Thai Tipitakas: 10/107/119; 15/620/219)

ภารกิจเบื้องต้นดังกล่าวพระพุทธโฆสาจารย์ ซึ่งเป็นพระอรรถกถาจารย์ชาวพุทธคยา ได้รจนาขยายความชัดเจนว่างานพระศาสนาคืองานเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นงานที่ผ่านมา งานที่กำลังดำเนินการหรือที่จะทำต่อไปในอนาคต ดังบทธรรมตอนหนึ่งว่า "...ท่านทั้งหลายจงยกย่องพระสัทธรรมอย่างจริงใจ ... พึงปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นด้วย เพราะงานศาสนาที่ทำแล้วในอดีต ควรจะทำในอนาคต[และ/หรือ] กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน เป็นหน้าที่อันแท้จริง" (Ñanothayapakon, 1991) นั่นหมายความว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สร้างจิตสำนึกให้พระสงฆ์สาวกคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม แม้การถือปฏิบัติตามพระวินัยของพระสงฆ์สาวกก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่คนรุ่นหลังด้วย ดังแนวปฏิบัติของพระมหากัสสปเถระที่แม้จะอายุมาก แต่ก็ยังครองผ้าจีวรด้วยผ้าบังสุกุลที่หนักไม่สบายตัว แต่ก็ถือปฏิบัติยินดีปฏิบัติเพราะจะเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลัง (P.A. Payutto, 2016)

จากพุทธพจน์และอรรถาธิบายข้างต้น สะท้อนได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่ได้แยกตัวออกจากสังคม จึงปรากฏบทบาทของพระพุทธองค์ และบทบาทของพระสงฆ์สาวกในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายแห่ง เฉพาะพระพุทธองค์นั้นทรงมีพระอุปนิสัยแห่งความคิดอนุเคราะห์สงเคราะห์ เพื่อส่วนรวมมาตั้งแต่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ดังเรื่องเล่าในจริยาปิฎกว่ามหาบุรุษเฉกพระองค์นั้นจะมีปกติมีพระอัชฌาศัยแห่งกรุณา มีพระทัยน้อมดิ่งไปในพระกรุณา ปรารถนาจะเปลื้องทุกข์สรรพสัตว์ สละพระวรกายได้ (Pali Commentary: 356/333) แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีเป้าหมายสูงสุด คือการสงเคราะห์อนุเคราะห์ให้ถึงขั้นบรรลุธรรมคือพระนิพพาน แต่การสงเคราะห์เพื่อพัฒนาชีวิตของสามัญชนก็ควรดำเนินควบคู่กันไปด้วย โดยทำให้ถูกต้องเหมาะสมเมื่อพิจารณาการสงเคราะห์อนุเคราะห์ในเชิงปฏิบัติ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีแนวทางการปฏิบัติที่หลากหลาย แต่อาจรวมได้ 2 ประเภทใหญ่ คือ 1) สงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยอามิสวัตถุสิ่งของ–อามิสานุคคหะ 2) สงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยธรรมธัมมานุคคหะ (Pali Commentary: 158/129; 218/282; 107/384) หรือจะเรียกว่าการสงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยอามิสทาน และธรรมทานก็ได้ (Pali Commentary: 107/384) การสงเคราะห์อนุเคราะห์จึงแสดงออกในรูปแบบใหญ่ ๆ ที่สะท้อนการสงเคราะห์ทั้ง 2 แบบดังกล่าวแล้ว เช่น คราวเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง (ทุพภิกขภัย) ในเมืองเวสาลี เกิดภัย 3 อย่าง คือ 1) ทุพภิกขภัย 2) อมนุสสภัยและ 3) โรคภัยพระพุทธองค์พร้อมพระสงฆ์สาวกไปโปรดเพื่อดับอุปัทวันตรายเหล่านั้นโดยการสวดพระปริตร พระอานนท์นำบาตรของพระพุทธองค์ไปตักน้ำและปะพรมไปทั่วเมืองจนอุปัทวะต่างๆ หายไปหมดสิ้นบ้านเมืองเป็นปกติสุขดังเดิม(Pali Commentary: 1/7) หรือในกรณีที่พระพุทธองค์เสด็จไปดูแลพระปูติคัตตติสสเถระซึ่งป่วยด้วยพระองค์เองพระเถระรูปนี้ล้มป่วยจนกระทั่งร่างกายเน่าพองเป็นตุ่ม ๆ ทั่วร่างกาย ในขณะที่พระสงฆ์ด้วยกันทอดทิ้งไปหมด แต่พระพุทธองค์กลับทรงต้มน้ำ ใส่น้ำ ใช้น้ำร้อนเช็ดถูดูแล (Pali Commentary: 2/145) และมีรูปแบบการสงเคราะห์อนุเคราะห์ในความหมายอื่น เช่น การสงเคราะห์ในด้านการศึกษา การให้โอกาสดังปรากฏอยู่ในคัมภีร์ให้เห็นเป็นร่องรอยที่ควรพิจารณา เช่น ครั้งหนึ่ง ขณะที่พระสารีบุตรกำลังเดินบิณฑบาตได้พบเด็กกำพร้าอดโซ และกำลังเที่ยวเร่ร่อนหาเศษอาหารเก็บกิน เมื่อท่านพบเห็นแล้วจึงเกิดความสงสาร จึงชวนมาบวชเณร และให้ศึกษาธรรมวินัย (Pali Commentary: 2/1; 1/245) หรือหากพิจารณาในแง่หลักคำสอน พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นมิตรต่อกันและกัน ยึดเหนี่ยวประสานจิตใจกันไว้ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งหมวดหนึ่ง มีที่มาในบาลีหลายแห่ง (Thai Tipitakas: 11/140/167; 267/244; 21/32/42) อันเป็นนัยแสดงได้ว่าพระพุทธศาสนาสอนให้ปฏิบัติตน นำตนเข้าไปสมาน (สมานัตตตา) ให้เข้ากับคนอื่น ร่วมการร่วมงาน ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน(Pali Commentary: 2/145) หรือแนวคิดสำคัญจากชาดก เช่น ในอนนุโสจิยชาดกที่เตือนมโนธรรมสำคัญในมนุษย์ดังที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกทรงอ้างว่า “เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ควรเกื้อกูลกัน”(The Public Welfarecommittee, 2018; Thai Tipitakas: 27/613/415;) พระสงฆ์สาวกจึงสัมพันธ์กันทั้งหมู่สงฆ์และประชาชน โดยสัมพันธ์กันในแง่การให้ ในขณะที่ประชาชนให้อามิส หรือให้วัตถุสิ่งของพระสงฆ์ก็ให้ธรรม คือให้ความรู้ความเข้าใจในความจริง ความถูกต้องดีงาม (P.A. Payutto, 2016)

การทำธุระของพระสงฆ์ที่แสดงออกเชิงสังคมนี้ เป็นภารกิจที่พระสงฆ์ถือปฏิบัติด้วยยึดหลักประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง แม้ในสมัยพุทธกาลจะไม่ปรากฏคำว่าพระสงฆ์นักพัฒนาก็ตาม แต่การทำงานของพระสงฆ์สาวกก็สื่อสารไปในทิศทางนั้น พระสงฆ์จะทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์สุข ดังที่ชลวิทย์ เจียรจิตต์ ศึกษาพบว่าพระ

สงฆ์นักพัฒนา ทำงานบนหลักการและมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประชาชนและสังคม โดยยึดปณิธานคือสร้างความสุขจากการเป็นผู้ให้และเสียสละ ในขณะเดียวกันก็เสริมหนุนให้ประชาชนตั้งตนอยู่บนพุทธธรรมคือสัมมาอาชีวะและสังคหวัตถุ 4 (Jearajit, 2014)

จากตัวอย่างของแนวคิดและบทบาทแสดงออกด้านสงเคราะห์อนุเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ชี้ได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่พึ่งพิงพำนักแก่คนทุกชนชั้น ในสถานการณ์ที่เป็นทั้งปกติและวิกฤตภัยอื่น ๆ โดยมีพระพุทธองค์ทรงเป็นบุคคลต้นแบบรวมถึงพุทธสาวกตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ไม่ได้มุ่งเพียงประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น

การสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ ก็เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตและปัญญาดังตัวอย่างเบื้องต้นนั้นเมื่อพิจารณาตามกรอบการดำเนินงานสำหรับการจัดการสาธารณะสงเคราะห์เพื่อสังคมที่ยั่งยืนตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2560-2564 ของคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม การทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นก็มีลักษณะเดียวกันคือเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพทั้งด้านกายและใจ นัยหนึ่งคือเพื่อยกระดับการพัฒนางาน เพื่อสังคมที่ยั่งยืนการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ในพื้นที่รูปแบบต่างๆ เป็นแนวทางหนึ่งของการยกระดับงานนั้น(The Public Welfarecommittee, 2018) การศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นงานที่สนองต่อแนวทางดังกล่าวด้วยโดยเน้นย้ำการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ใน 4 รูปแบบ คือ 1) การสาธารณสงเคราะห์แบบสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้น การช่วยเหลือปัจจัยยังชีพชั่วคราวรวมถึงให้ขวัญกำลังใจ 2) การสาธารณสงเคราะห์แบบเกื้อกูล คือการให้การอนุเคราะห์พุทธศาสนสถานหรือวัดเพื่อร่วมสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชน 3) การสงเคราะห์แบบพัฒนาโดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางประยุกต์ต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 4) การสงเคราะห์แบบบูรณาการที่ต้องอาศัยความร่วมมือกับบุคคลหลายฝ่ายและความรู้หลายแขนงเชิงสหวิทยาการ (The Public Welfarecommittee, 2018) ทั้งนี้ก็เพื่อยังประโยชน์แก่พหูชนหรือเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ

ดังนั้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งมีข้อมูลที่ปรากฏทั้งโดยตรงและอาจใช้การตีความประกอบเพื่อให้เห็นลักษณะการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ที่พบในคัมภีร์หลายแห่งและหลายประเภท ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ ตีความเนื้อหาเหล่านั้นเพื่อสะท้อนถึงกำเนิดแนวคิดสำคัญ รวมถึงวิธีการปฏิบัติดำเนินการด้านสงเคราะห์อนุเคราะห์ทั้งในระดับพระสงฆ์ต่อพระสงฆ์ พระสงฆ์ต่อบุคคลทั่วไปโดยยึดต้นแบบปฏิบัติจากพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก เพื่อเป็นชุดข้อมูลพื้นฐาน หรือเป็นองค์ความรู้สำหรับเทียบเคียงการปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการและขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบให้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

2. ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และคัมภีร์สำคัญอื่นๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสืบค้นจากพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ (BUDSIR VI for Windows) พัฒนาโดยมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งบรรจุข้อมูลพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง พิมพ์โดยสำนักพิมพ์การศาสนา อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์ วิเสสบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งข้อมูลเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการเรียบเรียง จัดกลุ่มข้อมูล จับประเด็นและวิเคราะห์แนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์ แนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยครั้ง คือ 1) สาธารณสงเคราะห์ในมิติสงเคราะห์ 2) สาธารณสงเคราะห์ในมิติเกื้อกูล 3) สาธารณสงเคราะห์ในมิติพัฒนา 4) สาธารณสงเคราะห์ในมิติบูรณาการ พร้อมสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา

5. สรุปและนำเสนอผลวิจัย ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอข้อมูลเป็นความบรรยาย ประกอบแผนภาพเพื่ออธิบายสรุปเนื้อหาหรือใจความสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา รวมถึงสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะที่ควรศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดการสาธารณสงเคราะห์ดั้งเดิมปรากฏครั้งแรกเมื่อคราวที่พระพุทธเจ้าตรัสกับอรหันตสาวกจำนวน 60 องค์ โดยพุทธพจน์นั้นมีใจความในลักษณะเป็น “ปฏิญญาพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม” กล่าวคือ ตรัสให้พระสงฆ์สาวกจาริกเผยแผ่เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ซึ่งถือได้ว่าเป็นภารกิจหรือพันธกิจสำหรับพระสงฆ์สาวกที่ถือปฏิบัติมาแต่พุทธกาล โดยความหมายแล้ว งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งโดยการให้กำลังกาย กำลังสติปัญญา ทักษะความสามารถในด้านต่างๆ เพื่อดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ซึ่งครอบคลุมการปฏิบัติในลักษณะต่างๆ คือการสาธารณสงเคราะห์ที่ปฏิบัติบนฐานแห่งความเมตตาและกรุณา การปฏิบัติเพื่อบุคคลอื่นประดุจบิดามารดารักษาคุ้มครองบุตร-ธิดาของตน เป็นสิ่งที่ผู้กระทำลงมือทำแล้วต้องไม่มีผลกระทบต่อคนรุ่นหลัง หรือสิ่งที่ทำแล้วเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังยึดถือและนำไปปฏิบัติต่อได้ หรือเป็นลักษณะของคำแนะนำชี้ทาง คือแนะนำให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมความดี แนะนำทำให้เกิดสติปัญญาตามแนวอริยสัจ 4 เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ และเป็นไปตามหลักการสำคัญที่ว่าด้วยการดำรงชีพของพระสงฆ์ที่ต้องพึ่งพากัน หมายถึงบรรพชิตกับคฤหัสถ์ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันตามพระบาลีที่ว่า “อุโภ อญฺโญญฺญนิสฺสิตา” (Pali Tipitakas: 25/287/324) และตระหนักถึงการใช้ชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ตามพระบาลีที่ว่า “ปรปฏิพทฺธา เม ชีวิกา” (Pali Tipitakas: 24/48/91)นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการทำหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นฐานแห่งความดำรงมั่นแห่งพระศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางปัญญาแก่สาธารณชน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อมุ่งประโยชน์ส่วนรวม เพื่อคนหมู่มาก (พหูชน) ดังนั้น แนวคิดและหลักการสำคัญของสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงแบ่งได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้

ด้านแรก การสาธารณสงเคราะห์สะท้อนมาจากแนวคิดซึ่งมีฐานมาจากพุทธธรรม โดยแบ่งออกเป็นพุทธธรรมส่วนที่เป็นคุณธรรมหลัก และคุณธรรมเกื้อกูล โดยคุณธรรมหลักยังสามารถแบ่งออกเป็น (ก) คุณธรรม

หลักฝ่ายเนื่องหนุนด้านใน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 และ (ข) คุณธรรมหลักฝ่ายแสดงออก ได้แก่ สังคหวัตถุ 4นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมแวดล้อมหรือคุณธรรมเกื้อกูลสนับสนุนหลักสังคหวัตถุ 4 หลายหมวด อาทิ การปฏิบัติตามหลักทิศ 6 ที่พระสงฆ์สาวกจะต้องแสดงบทบาทในแง่การอนุเคราะห์ การชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความเจริญ คุณธรรมหลักฝ่ายเนื่องหนุนภายในที่เรียกว่าพรหมวิหารนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นหลักการสำคัญ คือเป็นคุณธรรมที่หนุนหลังให้เกิดการแสดงพลังออกมา โดยแสดงออกเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะในรูปแบบต่างๆ ทั้ง 4 รูปแบบ หรือเป็นคุณธรรมที่ส่งผลในเชิงปฏิบัติเป็นหลักการที่พระสงฆ์สาวกนำไปสู่การปฏิบัติคือสงเคราะห์ช่วยเหลือทั้งในหมู่สงฆ์ด้วยกันเองและสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนทั่วไป

ด้านที่สอง การสาธารณสงเคราะห์ที่สะท้อนมาจากพุทธวินัย โดยพิจารณาจากหลักการ 2 ด้าน คือ 1) ด้านที่เป็นจริยาวัตรของพระอริยสงฆ์ที่เป็นต้นแบบ และ 2) ด้านที่เป็นพุทธบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงวางเป็นหลักการไว้โดยเฉพาะการให้พระสงฆ์สาวกคำนึงถึง “ศีล” ที่เมื่อจะอนุเคราะห์สงเคราะห์คฤหัสถ์แล้วต้องไม่ผิดหรือไม่คลาดเคลื่อนไปจากหลักการแห่งพระวินัย

ดังนั้น แนวคิดด้านสาธารณสงเคราะห์จึงบ่งบอกถึงวิธีคิดนั่นเอง และเป็นวิธีคิดแบบสัมมาทิฏฐิ คือมีความเห็นชอบ วิธีคิดแบบสัมมาสังกัปปะ คือมีความดำริชอบที่มุ่งประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมเมื่อเกิดการปฏิบัติขึ้น การปฏิบัตินั้นจะอยู่ในรูปแบบของคันถธุระ หรือวิปัสสนาธุระก็ตาม หรือจะเรียกตามคำบัญญัติใหม่ว่า สังคหะธุระก็ตามล้วนเป็นไปตามกรอบแห่งพระธรรมและวินัยทั้งนี้ พระสงฆ์สาวกจะแสดงออกเพื่อให้ความช่วยเหลือที่แตกต่างกันไปและตามความถนัดของตน อาทิ การเทศนา การให้โอวาท การชักนำให้ชีวิตดีงามมีคุณค่า เพื่อให้เกิดสติปัญญาแก้ไขปัญหาชีวิต ผลโดยสรุปในแง่เป้าหมายคือเพื่อให้เกิดความสุขกาย สุขใจ นั่นเอง โดยนัยยะนี้แสดงได้ว่าแนวคิดว่าด้วยการสาธารณสงเคราะห์ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และคัมภีร์สำคัญอื่นๆ ก็คือการที่พระสงฆ์เล็งเห็นความสัมพันธ์ที่มีต่อพระสงฆ์ด้วยกันเองและต่อคฤหัสถ์โดยมีพื้นฐานทางความคิดที่มุ่งประโยชน์สุขแก่คนส่วนรวมก่อน คือคิดถูกต้องดำริถูกต้อง อาจพิจารณาได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

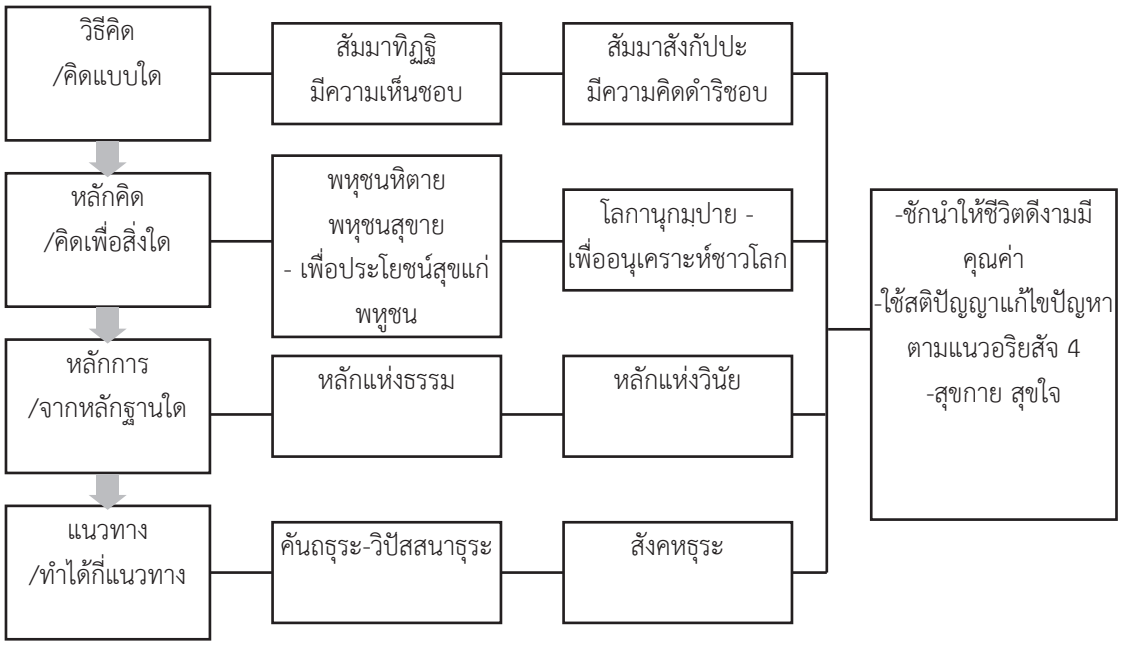

แผนภาพที่2 แสดงแนวคิดหลักการด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า

2.1 แนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

จากแนวคิดและหลักการสำคัญว่าด้วยการสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา สาธารณสงเคราะห์จึงมีจุดเริ่มต้นจากวิธีคิด ซึ่งเป็นวิธีคิดแบบมีหลักการคือเป็นไปตามพุทธธรรม มีฐานคิดที่เป็นไปตามอริยมรรคมีองค์แปด โดยเฉพาะมีความคิดเห็น มีความดำริในทางที่ถูกตามหลักแห่งสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ และคิดบนฐานประโยชน์สุข คิดเพื่ออนุเคราะห์เกื้อกูลแก่ชาวโลก ซึ่งแนวคิดเหล่านี้เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติก็จะตั้งอยู่เป็นหลักการแห่งพระธรรมและพระวินัย

ในแง่การลงมือปฏิบัติ หรือแนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การสาธารณสงเคราะห์นั้นมีรูปแบบการปฏิบัติที่หลากหลายและเป็นไปตามความเหมาะสมตามความจำเป็น เมื่อพิจารณาจากกรอบงานวิจัยที่ใช้มิติทั้ง 4 เป็นตัวตั้ง ได้แก่ 1) มิติสงเคราะห์ ลักษณะปฏิบัติคือให้การช่วยเหลือแบบให้เปล่า การแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือทั้งในสถานการณ์ปกติและเร่งด่วนหรือเฉพาะหน้า 2) มิติเกื้อกูล ลักษณะปฏิบัติคือวัดให้การสนับสนุนแก่ผู้มีขอความอนุเคราะห์ รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่น 3) มิติพัฒนา ลักษณะปฏิบัติคือการแนะนำส่งเสริม การเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น และ 4) มิติบูรณาการ ลักษณะปฏิบัติคือการใช้ความรู้หรือวิทยาการและการใช้ความร่วมมือเชิงบุคลากร หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาภาคีเครือข่าย หรือเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้ง 4 มิตินี้เมื่อวิเคราะห์ด้วยแนวปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทานสังคหะ การสงเคราะห์ด้วยอามิสทานและธรรมทาน 2) ปิยวาจาสังคหะ การสงเคราะห์ด้วยการให้คำแนะนำชี้นำด้วยวาจาที่สุจริต เป็นสัมมาวาจา เป็นวาจาที่ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่สาธารณะ 3) อัตถจริยาสังคหะ การสงเคราะห์แบบนำตนเป็นจิตอาสาหรือชักชวนบุคคลอื่นร่วมบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ 4) สมานัตตตาสังคหะ การสงเคราะห์ในลักษณะสร้างความรู้สึกร่วมในสุขทุกข์ของผู้อื่น หรือเข้าลักษณะ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” หรือเป็นแนวปฏิบัติที่ยึดหัวใจแบบพระโพธิสัตว์เอามาไว้ในตนเอง

2.2 แนวทางปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

แนวปฏิบัติทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าว สามารถปฏิบัติร่วมได้ในทุกมิติ เพียงแต่บางมิติ เช่น มิติการสงเคราะห์อาจเน้นเฉพาะการให้ความช่วยเหลือในระยะสั้นๆ หรือเป็นการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า แต่หากเป็นมิติด้านเกื้อกูล พัฒนา หรือบูรณาการมักเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบยั่งยืน เพราะเป็นการสงเคราะห์ในลักษณะที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบต้องเข้าไปร่วมดำเนินการที่ต้องยึดโยงหลักการ มีกระบวนการบางอย่างเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาตามกรอบขององค์ประกอบในด้านตัวบุคคลผู้ให้การสงเคราะห์ สิ่งของหรือวิธีการสงเคราะห์และตัวบุคคลผู้รับการสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ เป็นการให้การสงเคราะห์ที่ไม่ผิดไปจากหลักพระธรรมและวินัย แต่หากการสงเคราะห์ที่หวังประโยชน์แอบแฝงโดยอาศัยฐานศรัทธาเป็นที่แสวงหาผลประโยชน์ การสาธารณสงเคราะห์นั้นก็ผิดไปจากหลักพุทธธรรมและพุทธประสงค์ ซึ่งข้อวัตรที่ไม่ควรประพฤติเหล่านั้นมีชื่อเรียกว่า “อเนสนา” หมายถึง การแสวงหาที่ไม่สมควร อีกส่วนหนึ่งที่พระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์จะพึงระวังคือ การปฏิบัติงานที่ผิดไปจากพุทธประสงค์ หรือผิดจากวัตถุประสงค์ของพุทธบัญญัติ โดยเฉพาะข้อว่าด้วยหลักประพฤติที่จะก่อให้เกิดความเลื่อมใสและไม่น่าเลื่อมใส ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์ในรูปแบบของทาน ปิยวาจา อัตถจริยา หรือสมานัตตตา ซึ่งเป็นวิธีการให้การสงเคราะห์ทั้งในแง่อามิส

สงเคราะห์และธรรมสงเคราะห์ที่แม้จะสอดคล้องกันกับพระธรรมวินัย แต่ก็มีข้อควรศึกษาและสำรวมระวังอยู่ด้วย เพราะการให้การสงเคราะห์ที่แม้ตนเองจะมีเจตนาที่ดี แต่อาจยังผลให้เกิดความขัดเคืองใจ ความไม่พอใจแก่คนอื่น ดังกรณีของพระราชทานช้างมงคลของพระเวสสันดรโพธิสัตว์ จึงต้องอาศัยการสื่อสารหรือการทำความเข้าใจอย่างรอบด้านและรอบคอบด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 องค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า การศึกษาความหมาย แนวคิดและหลักการสำคัญ รวมถึงแนวปฏิบัติด้านสาธารณสงเคราะห์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่าองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นแนวคิดหลักการสำคัญ 2) ส่วนที่เป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งทั้งสองส่วนหลักนี้ไม่ได้แยกขาดออกจากกัน ในขณะที่เมื่อเกิดการปฏิบัติขึ้น การปฏิบัตินั้นต้องเป็นไปตามแนวคิดและหลักการสำคัญซึ่งในที่นี้หมายถึงพระธรรมวินัย ในขณะที่พระพุทธศาสนา หรือพระธรรมวินัยมีแนวคิดหลักการสำคัญว่าด้วยการสาธารณสงเคราะห์ชัดเจนเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว แต่หากพระสงฆ์สาวกไม่นำไปสู่การปฏิบัติ หลักการดังกล่าวจะไม่ก่อประโยชน์แก่มนุษย์ชาติซึ่งสะท้อนไปสู่หมู่สงฆ์ว่าตนจะมีคุณค่า หรือมีความหมายต่อสังคมหรือไม่อย่างไรด้วย โดยเฉพาะแนวทางปฏิบัติที่พระพุทธศาสนามีไว้ให้พระสงฆ์สาวกสามารถเลือกนำไปปฏิบัติเพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์คฤหัสถ์ได้เหมาะสมกับศักยภาพ เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของตนๆ ไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์ด้วยแนวทางแบบทาน สงเคราะห์ด้วยแนวทางแบบปิยวาจา สงเคราะห์ด้วยแนวทางแบบอัตถจริยา หรือสงเคราะห์ด้วยแนวทางแบบสมานัตตตา พระสงฆ์สาวกรูปนั้นๆ ก็สามารถให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือได้ตามหลักการสำคัญดังกล่าวแล้ว แนวทางปฏิบัติที่สรุปได้ คือ 1) ทานสังคหะ การสงเคราะห์ทั้งแบบอามิสานุเคราะห์และธรรมานุเคราะห์ 2) ปิยวาจาสังคหะ การสงเคราะห์ด้วยวาจาที่เป็นสุจริตและเป็นสัมมาวาจา 3) อัตถจริยาสังคหะ การสงเคราะห์แบบอาสาตน หรือเชิญชวนมวลมิตร 4) สมานัตตตาสังคหะ การสงเคราะห์ด้วยเนรมิตให้หัวใจเป็นแบบพระโพธิสัตว์ คือพร้อมเสียสละ อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ผู้ยังประสบทุกข์ยากเดือดร้อน ดังแผนภาพต่อไปนี้

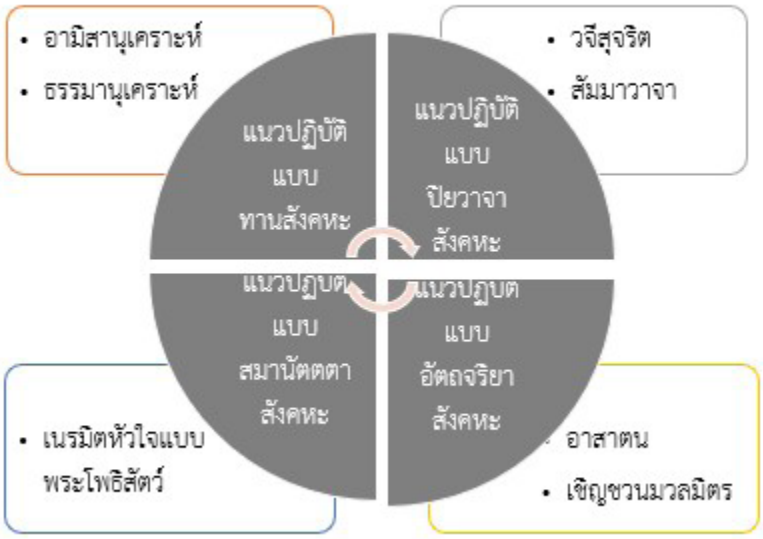

แผนภาพที่ 3 แนวปฏิบัติสาธารณสงเคราะห์ตามหลักสังคหวัตถุ 4

เมื่อกล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จึงหมายถึงการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะโดยมีจุดเริ่มต้นที่ความคิดที่เป็นกุศลฉันทะก่อนซึ่งได้รับการหน่วงนำด้วยความคิดชอบ

(สัมมาทิฏฐิ) และความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) แล้วจึงหนุนนำด้วยพรหมวิหารทั้ง 4 และขับเคลื่อนเป็นการกระทำใน 4 รูปแบบตามแนวทางแห่งสังคหวัตถุ 4ที่สอดคล้องกันกับพระธรรมและพระวินัย หรือเมื่อนำไปปฏิบัติด้านสาธารณสงเคราะห์แล้วจะต้องไม่ผิดไปจากหลักแห่งพระธรรมและพระวินัย และสามารถปฏิบัติได้ทั้ง 4 มิติตามกรอบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์มหาเถรสมาคม ทั้งนี้ก็เพื่อยังประโยชน์สุขแก่ชาวโลกนั่นเอง อาจพิจารณาตามแผนภาพดังต่อไปนี้

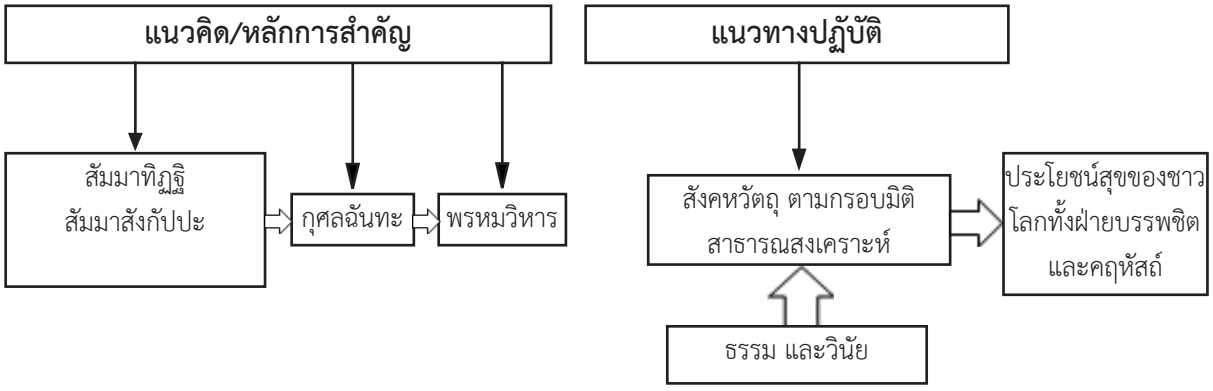

แผนภาพที่4 แสดงองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลงานวิจัยมาใช้ในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

ควรมีการจัดเวทีในระดับชาติเพื่อนำผลการวิจัยที่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยไปเผยแพร่ หรือสื่อสารอย่างทั่วถึงโดยรวมบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งคณะสงฆ์ในระดับภูมิภาค และระดับส่วนกลาง กลุ่มคณะบุคคลอื่นๆ ที่สนใจงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างในแง่ด้านหลักการและอาจมีทัศนะอื่นๆ ที่ควรแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอย่างมิตรไมตรี

2.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณสงเคราะห์ในปัจจุบัน ปรากฏเป็นหลักปฏิบัติตามพันธกิจของคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองคือมหาเถรสมาคม โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่สนองงาน สนับสนุนภารกิจนั้นให้ลุล่วงเรียบร้อย ดังนั้น การทำงานเชิงนโยบาย จึงควรนำเสนอหลักการและแนวปฏิบัติเชิงกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อรองรับการปฏิบัติหน้าที่ด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์อย่างมีศักดิ์ศรีมีแบบแผนและครบวงจร ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย และทำให้เกิดการรวมตัว ผนึกพลังให้กลายเป็นสถาบันหรือเป็นองค์กรอื่นๆ ที่สามารถขับเคลื่อนงานด้านสาธารณสงเคราะห์สำหรับคณะสงฆ์ไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แทนการทำงานแบบปัจเจกที่ยังขาดทิศทางในภาพรวม

3.ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

จากผลการวิจัยได้ชี้ว่าองค์ความรู้ด้านสาธารณสงเคราะห์ประกอบด้วยส่วนที่เป็นด้านหลักการ และด้านแนวปฏิบัติ ดังนั้น เพื่อให้เกิดภาพสะท้อนเชิงประจักษ์อาจมีการศึกษาเฉพาะกรณีและเลือกศึกษาเชิงพื้นที่ที่พระสงฆ์ปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์อย่างเข้มข้น โดยอาจเลือกพื้นที่ต้นแบบในระดับภาคแต่ละภาคปกครองของคณะสงฆ์ แล้วถอดบทเรียนเพื่อดำเนินการให้เป็นแนวทางแก่พื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

Reference

Jearajit, C. (2014). *Happy workplace training workshop: Paradigm of Buddhism*. In Academic Affairs Committee, The 1st National Academic Conference MCU,"Buddhist integrated approach to mental and social development, 2014", Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Mahidol University, (2007). *BUDSIR VI for Windows*. Bangkok: Mahidol University.

Ñanothayapakon. (1991). On a special occasion of Royal Temple and Royal Golden Plaques Celebration of Somdetphraphuthačhan Uppasena Mahathera. March, 2-3.

Novak, P. (1994). *The World's Wisdom: Sacred Texts World's Religions.* New York: Harber San Francisco.

Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A.Payutto). (2019). *Really good guys do not take the greatest one to discriminate, but to take power for creating an integration into society*. Bangkok: Pimsuay Co.,Ltd.

_____.(2016). *Following newly ordained monk to learn Dhamma*. Bangkok: PhlithamPublisher.

The Public Welfare committee of The Sangha Supreme Council of Thailand. (2018). *Work manual of The Public Welfare Group of The Sangha Supreme Council of Thailand*. The Project of the health promotion and learning following Buddhist way. Buddhist Research Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย*

External Influence Factors Affecting the Personal Psychology of Middle and Low-income Chinese Tourists Traveling to Thailand

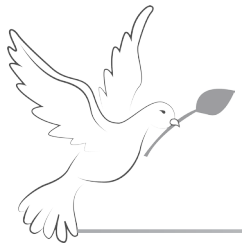

ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ

Susaraporn Tangtenglam

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author. Email: Susaraporn.n1982@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย 1) นักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาในประเทศไทย จำนวน 500 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ 2) มัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวนักท่องเที่ยวจีนหรือบริษัทนำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวจีน เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หอการค้าจังหวัด ผู้ประกอบการโรงแรม ผู้ประกอบร้านขายของที่ระลึก ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบไคสแควร์ การทดสอบค่าที การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรสถิติ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจและมีความคุ้มค่าในการเดินทาง โดยจังหวัดที่นิยมมาเป็นอันดับที่ 1 คือ กรุงเทพมหานคร รองลงมา คือ พัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ และกระบี่ สำหรับปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาเที่ยวในประเทศไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกลุ่มรายได้ปานกลาง ได้แก่ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง มีอาหารนานาชาติให้เลือกและมีมาตรฐาน และได้รับอิสระเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มรายได้รายต่ำ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง มีกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับสถานที่ท่องเที่ยวให้เลือกหลากหลาย คนไทยอัธยาศัยดี มีวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม และได้รับอิสระเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยว

คำสำคัญ: อิทธิพลภายนอก; จิตวิทยาส่วนบุคคล; นักท่องเที่ยวชาวจีน

*Received December 23, 2019; Revised January 2, 2020; Accepted January 24, 2020

Abstract

This research aimed to compare external factors affecting the personal psychology of second and third-tier Chinese tourists, who had middle and low income respectively, visited Thailand. It was both quantitative and qualitative research with 1) 500 second and third-tier Chinese tourists visited Thailand to fill in 0.67-1.00 validity and 0.894 reliability questionnaire by accidental sampling and 2) 15 related parties which were 5 tour guides and tour companies for Chinese tourists in Thailand, 1 Thailand Tourism Authority of Thailand officer, the Chair of Thai Chamber of Commerce and Board of Trade of Thailand, 1 Chair of Provincial Chamber of Commerce, 3 hotel presidents, 2 souvenir shop owners, and 2 restaurant owners to give an in-depth interview by purposive sampling. Then, the data from the interview and related documents were analyzed with content analysis and systematic synthesis, and the data from the questionnaire was analyzed with statistical packages for frequency, percentage, mean, and standard deviation, and chi-square test, T-test, and multiple regression to test the difference between the mean values of the 2 sample groups.

The findings of research indicated that the tourists visited Thailand because of its interesting attractions and reasonable prices. Respectively, Bangkok, Pattaya, Phuket, Chiang Mai, and Krabi were their popular destinations. For the second-tier tourists, beautiful attractions, reasonable prices, various kinds of international food with acceptable standards, and freedom to travel were important external factors to visit Thailand. However, the third-tier tourists paid attention to valued-money tours, local participative activities, Thai friendliness, interesting cultures and traditions, and freedom to travel. The statistical significance of the external factors of the 2 sample groups was different at 0.05.

Keywords: External Influence; Personal Psychology; Chinese tourists

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกระแสรายได้หลักเข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก จึงทำให้การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจบริการที่สำคัญสาขาหนึ่ง สถานการณ์ท่องเที่ยวไทยปี พ.ศ. 2558 ในปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เติบโตทั้งในเชิงจำนวนและรายได้อย่างชัดเจน สะท้อนได้จาก GDP ของประเทศไทย ปี 2559 คิดเป็นอัตรารายได้ 14.36 ล้านบาท โดยรายได้ภาคการท่องเที่ยว คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17 ของ GDP โดยรวม คิดเป็นจำนวนรายได้ 2.51 ล้านล้านบาท ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สูงถึงร้อยละ 65 หรือคิดเป็นอัตรารายได้ 1.64 ล้านล้านบาท นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเมืองไทยมากที่สุดในปี 2559 คือ “นักท่องเที่ยวจีน” ด้วยจำนวน 8,221,526 คน จากอัตรารายได้ให้ภาคการท่องเที่ยวไทยเป็นอันดับ 1 อยู่ที่ 439,287 ล้านบาท (National Economic and Social Development Board, 2016) นักท่องเที่ยวจีน ยังมีความต้องการอย่างมากในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศและประกอบกับการที่รัฐบาลจีน เริ่มอนุญาตให้ประชาชนของตนสามารถเดินทางออกนอกประเทศได้มากขึ้น และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติรองลงมา ได้แก่ มาเลเซีย รัสเซีย อังกฤษและออสเตรเลีย ตามลำดับ สมาคมความร่วมมือทางการท่องเที่ยวไทยและจีน (Thai-Chinese Tourism Alliance Association)ได้คาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางเข้ามาในประเทศไทยถึง 4.7 ล้านคน สมาคมแห่งนี้ได้ทำการประมาณการว่านักท่องเที่ยวจีนมีวันพักเฉลี่ยในประเทศไทยคนละ 1 สัปดาห์ และจะมีค่าใช้จ่ายเงินในการท่องเที่ยวในประเทศไทยในการท่องเที่ยวต่อครั้งต่อคน 30,000-40,000 บาท หรือประมาณ 1,000-1,300 เหรียญสหรัฐ สอดคล้องกับผลการการประเมินของ อินเตอร์คอนติเนนตัล โฮเต็ลส์ กรุ๊ป ผ่านรายงาน “อนาคตของนักท่องเที่ยวจีน” ระบุว่ารายได้ของไทยจากนักท่องเที่ยวจีนจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 2 เท่าตัวหรือราว 829,500 ล้านบาทในปี 2566 (Department of Tourism Ministry of Tourism and Sports, 2015)

จากปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวข้างต้นที่กล่าวมา จึงทำให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยอัตราการเติบโตเฉลี่ยของจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ 1 ของภูมิภาคและมีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลงานวิจัยเรื่อง การเติบโตของนักท่องเที่ยวชาวจีนของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ พบว่า อานุภาพของจำนวนนักท่องเที่ยวจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตลาดท่องเที่ยวไทย รวมไปถึงวิธีต้อนรับขับสู้ (Hospitality) เพราะแต่เดิมประเทศไทยมีอัตราการกระจายตัวของประเทศที่มาท่องเที่ยวค่อนข้างดี ประเด็นคำถามข้อสงสัยว่านักท่องเที่ยวจีนเหล่านี้มาจากมณฑลไหนบ้าง (Creative Design Center, 2014)

จากข้อมูลของศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจธนาคารไทยพาณิชย์ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มรายได้ปานกลาง (Second Tier) และรายได้ต่ำ (Third Tier) มีการศึกษาระดับปานกลาง นักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (Niche Segments) จะเติบโตมากขึ้นเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอิสระ (Free Independent Travelers: FIT) ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวจีนส่วนใหญ่ที่มากับกรุ๊ปทัวร์คิดเป็นร้อยละ 44 ประมาณค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมากับทัวร์ 154,464 ล้านบาท (Siam Commercial Bank Business and Economic Research Center, 2016) ปัจจุบันแทบจะกล่าวได้ว่าคนจีนสามารถเดินทางท่องเที่ยวไปเกือบทุกประเทศทั่วโลกได้แล้ว อย่างไรก็ตามในแง่ของการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยนั้น ปัจจัยที่มีผลมากจะเป็นปัจจัยแรกและปัจจัยที่สองเท่านั้น เพราะดังได้กล่าว

มาแล้วว่าประเทศไทยถือเป็นประเทศแรกอยู่แล้วที่รัฐบาลจีนอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือน ไทยจึงไม่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดตรงนี้จากรัฐบาลจีน อย่างไรก็ตาม ในระยะที่ผ่านมา สามเมืองหลักที่นักท่องเที่ยวจีนเลือกมาเยือนมักจะเป็นกรุงเทพฯ พัทยา และภูเก็ต (Sangkhakorn, 2008)

ดังนั้นประเทศไทยในฐานะเจ้าบ้านที่ดีควรจะมีการวางแผนและควรมีระบบการจัดการสื่อสารการรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวที่เดินทางมาในประเทศไทยให้สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจีน จึงทำให้ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ (กลุ่ม Second Tier และ Third Tier) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อให้ผลจากการวิเคราะห์ผลงานวิจัยจะนำไปสู่การวางแผนการตอบสนองปัจจัยการรับรู้พฤติกรรมนักท่องเที่ยวจีน เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวจีนกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ (กลุ่ม Second Tier และ Third Tier) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1 แหล่งข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ

1.1 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 15 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ในเขตพื้นที่ทั้งหมด 4 จังหวัด กรุงเทพมหานคร พัทยา อยุธยา ชลบุรี ได้แก่ มัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวจีนหรือบริษัทนำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวจีนในประเทศไทย จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน ประธานหอการค้าแห่งประเทศไทย ประธานหอการค้าจังหวัด จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการโรงแรม จำนวน 3 คน ผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 2 คน

1.2 นักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาในประเทศไทย จำนวน 500 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างมีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ในอัตรา 50% เท่ากันทั้งสองกลุ่ม ใช้วิธีแบบบังเอิญ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างข้อมูลคิดเป็น 100% (คำนวณจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยปี พ.ศ. 2559 จำนวน 750,000 คน) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน + 5% โดยแทนค่าสูตรของ Yamane

พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยวรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ
2559	750,000 คน
2558	675,508 คน
2557	549,117 คน

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเภทของเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามที่ประยุกต์ขึ้นจากแบบสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบคำถามและเนื้อหาของแบบสอบถาม เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้งานกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคส์ (Cronbach's Alpha) ในการประมาณค่าความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัดตัวแปรที่มีคำตอบแบบ Rating Scale (Tirakarnun, 2003) มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.894

2.2.2 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยสร้างคำถามจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมประเด็นเปรียบเทียบปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ (กลุ่ม Second Tier และ Third Tier) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคำถามและเนื้อหาว่ามีความถูกต้องและง่ายต่อความเข้าใจหรือไม่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสมต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาในประเทศไทย จำนวน 500 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นระยะเวลา 4 เดือน โดยมีผู้ช่วยนักวิจัยมาช่วยในการแจกแบบสอบถามจำนวน 1 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 500 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์มัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวนักท่องเที่ยวจีนหรือบริษัทนำเที่ยวนักท่องเที่ยวชาวจีน เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หอการค้าจังหวัด ผู้ประกอบการโรงแรม ผู้ประกอบร้านขายของที่ระลึก และผู้ประกอบการร้านอาหาร โดยผู้วิจัยได้จดบันทึกและนำข้อมูลในเรื่องเดียวกันมาประมวลเข้าด้วยกันทั้งหมดด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการ ดังนี้

4.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย

(Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.1.2 ส่วนข้อมูลปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ (กลุ่ม Second Tier และ Third Tier) ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยใช้ การทดสอบไคสแควร์ การทดสอบค่าที การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรสถิติ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการ ดังนี้

4.2.1 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำ หรือข้อความที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นแล้วนำมาตีความ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ด้วยหลักแห่งเหตุผล

4.2.2 ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล บันทึกข้อมูลที่ได้ และเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดด้วยตนเองแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกแยะแจกแจงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

4.2.3 ลำดับเนื้อหาและขอบเขตเนื้อหาอย่างละเอียด นำข้อมูลในเรื่องเดียวกันมาประมวลเข้าด้วยกัน การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยได้ถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมาในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย แหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวชาวจีน ให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติของไทย เช่น ภูเขา ทะเล นักท่องเที่ยวชาวจีนส่วนใหญ่ที่เดินทางมาในประเทศไทย จะมีความต้องการมาท่องเที่ยวให้เกิดความคุ้มค่าระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ในรอบการเดินทาง 1 ครั้ง จังหวัดที่นิยมมาเป็นอันดับที่ 1 คือ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางของการเดินทางท่องเที่ยวที่สะดวกสบาย รองลงมา คือ พัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่และกระบี่ ตามลำดับ เหตุผลมีภูเขาที่สวยงาม อากาศเย็นสบาย ทะเลที่สวยงามและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวชาวจีนได้เป็นอย่างดี ลักษณะรูปแบบการเดินทางลักษณะเป็นหมู่คณะกลุ่มใหญ่ที่เดินทางหลักจะเป็นครอบครัว มีส่วนน้อยที่มาแบบ F.I.T การเลือกใช้บริการประเภทที่พักก่อนหน้านี้นักท่องเที่ยวชาวจีนนิยมซื้อการท่องเที่ยวเป็น Package แต่ในปัจจุบัน นิยมเลือกเองมากขึ้นทั้งโรงแรมและการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โรงแรมระดับประหยัดหรือราคาปานกลาง โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานและนักศึกษา จะค้นหาข้อมูลเปรียบเทียบราคา และค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวเองได้สะดวกมากขึ้นจากทางอินเทอร์เน็ตเว็บไซต์ ช่วงฤดูที่นักท่องเที่ยวชาวจีนเลือกเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย จะเดินทางท่องเที่ยวตลอดทั้งปี แต่จะมีช่วงที่ออกเดินทางมากกว่าปกติ คือ ตรุษจีน และวันชาติจีน (ในสัปดาห์แรกของเดือนตุลาคม)

2. ปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย กลุ่มรายได้ปานกลาง พบว่า ปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีน จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง มีอาหารนานาชาติให้เลือกและมีมาตรฐานและได้รับอิสระ และเสรีภาพในการเดินทาง

ท่องเที่ยวประเทศไทย กลุ่มรายได้รายต่ำ พบว่า ปัจจัยอิทธิพลจากภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของของนักท่องเที่ยวชาวจีน จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง มีกิจกรรมมีส่วนร่วมกับสถานที่ท่องเที่ยวให้เลือกที่หลากหลาย คนไทยอัธยาศัยดี มีวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม และได้รับอิสระเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย

ปัจจัยอิทธิพลจากภายนอก	Second Tier				Third Tier			
	B	SE	t-value	Sig.	B	SE	t-value	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.254	0.178	12.651	0.000	2.257	0.163	13.061	0.000
1. ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย	0.095	0.036	2.746	0.006*	0.028	0.035	0.798	0.425
2. เป็นประเทศที่ยอดนิยมของกลุ่มนักท่องเที่ยวจีน	-0.057	0.034	-1.644	0.101	0.020	0.033	0.613	0.540
3. ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง	0.065	0.032	2.027	0.043*	0.083	0.031	2.704	0.007*
4. มีอาหารนานาชาติให้เลือกและมีมาตรฐาน	0.089	0.034	2.649	0.008*	0.032	0.033	0.939	0.348
5. มีการคมนาคมเดินทางสะดวกสบาย	0.019	0.032	0.561	0.575	0.033	0.031	1.053	0.293
6. มีกิจกรรมมีส่วนร่วมกับสถานที่ท่องเที่ยวให้เลือกที่หลากหลาย	0.053	0.031	1.598	0.121	0.072	0.030	2.374	0.018*
7. คนไทยอัธยาศัยดี มีวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม	0.054	0.031	1.717	0.087	0.070	0.030	2.319	0.021*
8.ได้รับอิสระ และเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทย	2.255	0.178	12.661	0.000*	0.098	0.028	3.543	0.000*
N			500				500	
F-test			17.956				16.634	
R^2			0.226				0.223	
Adj.R^2			0.215				0.200	

*มีนัยยะทางสถิติที่ 0.05

นอกจากนี้ยังพบว่า อิทธิพลที่ส่งผลต่อระดับจิตใจของนักท่องเที่ยวที่กระตุ้นให้มาเที่ยวมากยิ่งขึ้น คือการประชาสัมพันธ์ผ่านตัวกลางทุกช่องทาง โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือตัวแทนจำหน่ายรายใหญ่ของประเทศจีนเองและของไทยที่รองรับทั้งหมด และนิยมเลือกให้ความสนใจรับข้อมูลข่าวสารต่อการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยจากสื่อบุคคล นักท่องเที่ยวชาวจีนมักเลือกตามความคิดเห็นและความสนใจของตนเอง โดยมีแนวโน้มที่จะเลือกให้ความสนใจจากแหล่งข่าวใดแหล่งข่าวหนึ่งเพื่อสนับสนุนทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของบุคคลนั้น ๆ และหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจหรือทัศนคติเดิมที่มีอยู่ มากกว่าที่จะแสวงหาข่าวสารที่ขัดแย้งกับสิ่งที่กระทำลงไป เพื่อสนับสนุนการเดินทางมาท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยดึงดูดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวจีนมาในประเทศไทย คือ อาหารไทย รองลงมา คือ วัฒนธรรมไทย ความงดงามของธรรมชาติ ทะเลและชายหาดที่สวยงาม ความพร้อมของข้อมูลการท่องเที่ยว ส่วนผลกระทบต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวจีนมาไทยอาจจะมาจากค่าใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น ค่าวีซ่า การเดินทางที่ไกลขึ้น การจำกัดจำนวนการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวสถานที่รองรับการท่องเที่ยว เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า ได้ว่ายอมรับ H1 และปัจจัยอิทธิพลจากภายนอกและจิตวิทยาส่วนบุคคลของกลุ่มรายได้ปานกลางและกลุ่มรายได้ต่ำ ที่มีปัจจัยอิทธิพลจากภายนอกเหมือนกัน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง ได้รับอิสระ และเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีค่าครองชีพค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวเทียบกับประเทศในทวีปเอเชียค่อนข้างราคาไม่สูงมากนักและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการถือว่าคุ้มค่า ไม่ว่าจะเป็นอาหาร แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ที่ให้อิสรเสรีสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนประเทศไทย สอดคล้องกับ (Sangkhakorn & Jirat, 2013) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมนักท่องเที่ยวจีนยุคใหม่: กรณีศึกษานักท่องเที่ยวจีนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พลวัตรการเปลี่ยนแปลงของนักท่องเที่ยวจีนทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงโครงสร้างนั้นมีปัจจัยที่ขับเคลื่อนหลักอยู่สามประการ คือ ประการแรกคือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของจีนที่มีลักษณะก้าวกระโดด ส่งผลให้คนจีนมีทั้งความต้องการและกำลังซื้อเพิ่มสูงขึ้ง ประการถัดมาคือความเป็นเมืองที่เกิดขึ้นในอัตราสูงซึ่งส่งผลกระทบต่อค่านิยมและรูปแบบการใช้ชีวิตของคนจีนรุ่นใหม่ และประการสุดท้ายคือการผ่อนปรนกฎระเบียบของรัฐบาลจีนในการอนุญาตให้คนจีนเดินทางออกไปท่องเที่ยวยังต่างแดน จากเดิมที่จำกัดอยู่เพียงไม่กี่ประเทศในเอเชียสอดคล้องกับ Synovate Business Consulting (2010) พบว่า ด้านพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยชอบความหลากหลายของสถานที่และเดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจมากกว่าจุดประสงค์การเดินทางอื่นๆ ภาพลักษณ์ที่โดดเด่นของประเทศไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวจีนคือชายหาดที่มีความสวยงามอย่างเป็นธรรมชาติเป็นภาพลักษณ์ที่มีความโดดเด่นเป็นอันดับแรก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนทั้งสองกลุ่ม ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดและให้ความเห็นตรงกันที่เลือกเดินมาท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ ปัจจัยเรื่อง

ค่าใช้จ่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประเทศไทยได้ขึ้นชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างคุ้มค่าค่อนข้างมากในอันดับต้นๆ ของประเทศภูมิภาคเอเชีย อาจจะเป็นไปได้ว่าค่าเงินบาทกับเงินหยวนมีความแตกต่างกันไม่มาก โดยเฉพาะในกรณีที่นักท่องเที่ยวชาวจีนเลือกเดินทางโดยผ่านบริษัทนำเที่ยว ในรูปแบบโปรแกรมนำเที่ยว ส่วนใหญ่จะครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมดระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย รวมทั้งมีความหลากหลายและมีทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ เหมาะสมกับงบประมาณที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันกฎหมาย ข้อระเบียบต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในประเทศไทยค่อนข้างเอื้ออำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยว ให้อิสรเสรีภาพระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ไม่ค่อยมีข้อจำกัดหรือข้อห้าม บทลงโทษอันรุนแรงต่อนักท่องเที่ยวชาวจีน เห็นจากสื่อต่างๆ ของประเทศไทยแทบจะไม่มีข่าวลงโทษนักท่องเที่ยวให้เห็นเลย อาจจะแนวทางหนึ่งของการรักษาภาพลักษณ์ของประเทศ และสร้างความเชื่อมั่นต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาในประเทศไทย และปัจจัยรองลงมาของการเลือกเดินทางมาในประเทศไทยอันเกิดจากการแนะนำบอกต่อจากคนกลางของนักท่องเที่ยวชาวจีนมากกว่าสื่อต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐบาลไทย ดังนั้นประเทศไทยต้องมีการวางแผนสื่อประชาสัมพันธ์ต้องใช้ตัวแทนของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากกว่าจะเป็นของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยวิจัยวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อจิตวิทยาส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวจีนรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนทั้งสองกลุ่ม ปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดและให้ความเห็นตรงกันที่เลือกเดินมาท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ ปัจจัยเรื่องค่าใช้จ่าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1. หน่วยงานรัฐออกมาตรการกำหนดค่าใช้จ่ายขั้นต่ำของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยมีอัตราค่าใช้จ่ายเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย จากผลวิจัยปัจจัยอิทธิพลจากภายนอกของนักท่องเที่ยวชาวจีนกลุ่มรายได้รายต่ำ ปัจจัยอันดับแรก คือ ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง ถ้าไม่มีการกำหนดอัตราอาจจะทำให้จำนวนของนักท่องเที่ยวในกลุ่มดังกล่าว จะมีลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวเป็นทัวร์ศูนย์เหรียญ ซึ่งทำให้ประเทศไทยมุ่งเน้นแค่จำนวนนักท่องเที่ยวไม่ได้คำนึงถึงรายได้ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวถูกใช้โดยเปล่าประโยชน์ และเกิดการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวตามมาด้วย รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่ไม่มีคุณภาพในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

2. หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวของประเทศไทย จากผลงานวิจัยพบว่า นักท่องเทียวชาวจีนทั้งรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ นิยมเลือกให้ความสนใจรับข้อมูลข่าวสารต่อการเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยจากสื่อบุคคล ดังนั่นควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวให้กับ นักท่องเที่ยวชาวจีนทราบ ผ่านองค์กร ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การประชาสัมพันธ์ผ่านตัวกลางทุกช่องทาง ของประเทศจีน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการสื่อสารระหว่างประเทศ

3. ผู้ประกอบการนำเที่ยวและงานมัคคุเทศก์ รวมทั้งสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สามารถวางแผนการตลาดและกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเที่ยวชาวจีนทั้งสองกลุ่ม จะเห็นได้จากผลงานวิจัย พบว่า ปัจจัยอิทธิพลจากภายนอกของกลุ่มรายได้ปานกลาง อันดับแรก คือ ความสวยงามของแหล่ง

ท่องเที่ยวในประเทศ ส่วนกลุ่มรายได้ต่ำ อันดับแรก คือ ค่าใช้จ่ายคุ้มค่าในการเดินทาง ซึ่งมีความแตกต่างกัน ก็จะทำให้สามาถนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวจีนได้ตรงความต้องการ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวและโรงแรมต่อนักท่องเที่ยวชาวจีน เพื่อที่จะทำให้พัฒนารูปแบบการสื่อสารให้ตรงความต้องการและเกิดการรับรู้วัฒนธรรมทั้งสองประเทศอย่างถูกต้อง

2. งานวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพความพร้อมของบุคลากรด้านอุตสาหกรรมบริการที่มีต่อนักท่องเที่ยวชาวจีน

3. งานวิจัยเกี่ยวกับจิตวิทยาบริการด้านอุตสาหกรรมบริการที่มีต่อความหลากหลายของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย

Reference

Department of Tourism Ministry of Tourism and Sports. (2015). Summary of tourists situation in April 2015.

Kornwan Sangkhakorn. (2008). *Competitive Strategy for Tourism in Thailand and GMS under the expansion of Chinese tourism market*. Chiang Mai: Nopphaburi Printing.

Sangkhakorn, K. & Jirat, K. (2013). Modern Chinese Behavior: *A Case Study Chinese tourists in Chiang Mai*. Social Research Institute Chiang Mai University

Siam Commercial Bank Business and Economic Research Center. (2016). Knowledge of economy. Bangkok: Siam Commercial Bank.

Creative Design Center. (2014). *Creative Economy The concept of driving the Thai economy*. Bangkok.

National Economic and Social Development Board. (2016). *National Economic and Social Development Plan*. Office of the National Economic and Social Development Board Bangkok.

Synovate Business Consulting. (2010). *Audience attitudes towards offensive language on television and radio*. New York.

การพัฒนาตัวแบบเชิงระบบ เพื่อการเรียนรู้และกลไกการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*

The Development of Systematic Module for Learning and Transformative Mechanism of Academic Services Master Plan Development for Higher Education Institutions: The Case Study of Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University

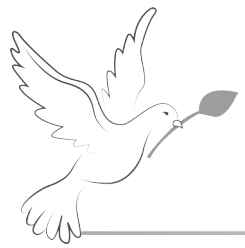

[1] **ยุทธพล ผ่องพลีศาล และ สวัสดิรักษ์ ใสงาม**

[1] Yutthapol Pongpleesal and Sawatdirak Saingam

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University, Thailand.

[1] Corresponding Author. Email: yutthapol.pon@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

ภายใต้พลวัตสังคมและเป้าหมายการเข้าสู่สังคมความรู้ในศตวรรษที่ 21 ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนผ่านการพัฒนากระบวนทัศน์การเรียนรู้และการบริหารจัดการขององค์กร ภายใต้ทฤษฎีเชิงระบบแนวคิดการบริหารความยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ได้พัฒนาตัวแบบระบบเชิงนามธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือทางความคิดและการเปลี่ยนผ่านกลไกการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการขององค์กร หน่วยการศึกษากำหนดเป็นคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์กรกำกับภายใต้มหาวิทยาลัยมหิดล วิธีการพัฒนาตัวแบบเป็นการบูรณาการชุดข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาด้านระบบเป้าหมาย ระบบแวดล้อมทางสังคมและระบบพิจารณาการบริหารจัดการองค์กร ตลอดจนกิจกรรมสานเสวนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการจากบุคลากรระดับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายุทธศาสตร์องค์กร เพื่อร่วมวิเคราะห์พฤติกรรมและพลวัตความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับเชิงระบบจากชุดข้อมูลที่ได้จากการศึกษา (ด้วยโปรแกรมประยุกต์ (VENSIM®) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าตัวแบบที่พัฒนาได้ทำให้องค์กรได้มีมุมมองตัวสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ แนวทางปรับตัวพื้นฐานเชิงกลไกการบริหารจัดการแผนแม่บทงานบริการวิชาการขององค์กร ภายใต้การบรรลุปัจจัยระบบเป้าหมายและพลวัตระบบแวดล้อมทางสังคม ขณะที่ความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับของตัวแบบชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบหลักและปัจจัยสำคัญของแต่ละองค์ประกอบหลัก ที่มีอิทธิต่อมิติการปรับตัวการบริหารจัดการขององค์กร ทั้งด้านนโยบายการบริการวิชาการ ทิศทางและแผนปฏิบัติการด้านการบริการวิชาการและแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติและการประเมินผลขององค์กร การศึกษาในอนาคตควรมีการวิเคราะห์ชุดข้อมูลเชิงประจักษ์ของตัวแปรที่ศึกษาของตัวแบบที่พัฒนาได้เพื่อองค์กรสามารถนำมากำหนดเกณฑ์ชี้วัดการเรียนรู้และการบริหารการเปลี่ยนผ่านในมิติอื่นๆ ขององค์กร

คำสำคัญ: กลไกการเปลี่ยนผ่าน; ตัวแบบเชิงระบบ; แผนแม่บทงานบริการวิชาการ; สถาบันอุดมศึกษา

*Received December 20, 2019; Revised February 3, 2020; Accepted February 23, 2020

Abstract

Beneath, the dynamics of social and the goal into the society of knowledge-based in the 21st. it is the turning point of learning and administration of organization within conceptual systemics theory in order to manage sustainable of Higher Education Institutions (HEI). Based on the qualitative research methodology, a Soft Systems Modeling (SSM) is proposed in this paper as an organization learning tool and their transformative mechanism of Academic Services Master Plan. The Faculty of Environment and Resource Studies, which is a regulatory organization under Mahidol University, is chosen as the unit of study. The model development processes are designed to integrated a set of primary and secondary data., with the methods of data content analysis from system targets, organization environment and system of interested. Following, the groups dialogue activities and participatory workshop, from the representative at all level of an organization, those involved in organization's strategy development, concerning on the capturing behavior and dynamic nature of causality and feedback relationships from a set of data being study (with the application of Vensim programme: VENSIM®).

The results of study shown that key variables from the module developed provide learning insight into the underlying organization's transformative mechanism management of Academic Services Master Plan Development, under the achievement of target systems and social dynamic environments. While the feedback causal relationships of module indicated the major components and important factors of each components that influencing organization adaptive management dimensions, including academic service policy, academic service directions and implementing action plans, and the pathways of driving action and evaluation processes. In future, the study should have an analysis of the empirical data sets of variables from module developed in this study, which organization to be able to s to be able to define criteria for learning and change management in other dimensions of the organization.

Keywords: Transformative Mechanism; Systematic Module; Academic Services Master Plan; Higher Education Institutions.

บทนำ

ภายใต้พลวัตและการเปลี่ยนแปลงระบบแวดล้อมทางสังคม การเข้าสู่ยุคพัฒนาเศรษฐกิจ-อุตสาหกรรม และการขับเคลื่อนสู่สังคมความรู้ในศตวรรษที่ 21 (UNESCO 1998a, 1998b) ถือว่าเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่องค์กรควรได้ตระหนักถึงการพัฒนากระบวนทัศน์ และการเรียนรู้เพื่อการบริหารจัดการอย่างองค์รวม (Argyris, 1999; Capra, 1982) ซึ่งเปรียบเสมือนการเรียนรู้ของระบบชีวิต ภายใต้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบธรรมชาติ (Wheatley, 1999) การเรียนรู้เชิงระบบขององค์กรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบเปิดของสังคม ถือว่าเป็นเครื่องมือที่สามารถยกระดับความคิด การกำหนดมุมมองการบริหารจัดการทั้งด้านเชิงนามธรรมและการจัดการเชิงประจักษ์ขององค์กร (Hock, 1999; Senge, 1996)

ภายใต้แนวคิดและทฤษฎีเชิงระบบ (Forrester, 1961; Richardson, 1991) นักพัฒนาองค์กรชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาตัวแบบเชิงระบบสามารถส่งเสริมให้องค์กรได้บูรณาการชุดความรู้ ศาสตร์และศิลป์การบริหารจัดการ เข้าใจ รับรู้และตระหนักสิ่งที่เป็นรากเหง้าของปัญหา ตลอดจนสามารถคาดการณ์ทิศทางการบริหารจัดการองค์กรจากอุบัติการณ์จากแรงขับเคลื่อนระบบแวดล้อมทางสังคม (เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ค่านิยมและวัฒนธรรม) โดยการพัฒนาตัวแบบดังกล่าวจะมีคุณลักษณะพื้นฐานในลักษณะต่างๆ อาทิ การพัฒนาตัวแบบภายใต้ชุดข้อมูลเชิงประจักษ์ การทดลอง การสร้างสมการทางคณิตศาสตร์ (Hard Systems Thinking (HST) (Jackson, 1991) ตัวแบบระบบที่อธิบายถึงแนวทางการจัดการ ควบคุมกำกับการบริหารจัดการขององค์กรภายใต้พลวัตและความซับซ้อนระบบแวดล้อมทางสังคม (Organizational Cybernetic Systems Thinking) (Beer, 1979 ; Beer 1981) การพัฒนาตัวแบบระบบบนพื้นฐานการกำหนดสมมติฐานการเปลี่ยนเชิงค่านิยม หรือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคม (Emancipatory Systems Thinking) (Ulrich, 1983) และตัวแบบระบบเชิงนามธรรม (Soft Systems Modelling (SSM)) ที่เน้นถึงการพัฒนารูปแบบทางความคิด การเรียนรู้และรูปแบบบริหารจัดการเชิงโครงสร้าง ทุนและทรัพยากรองค์กร (Checkland, 1981; Morecroft, 2010)

ดังนั้น ตัวแบบเชิงระบบจึงถูกสร้างขึ้นให้เป็นเครื่องมือทางความคิด การบริหารจัดการด้านสภาพแวดล้อมภายใต้พลวัตระบบแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการขององค์กร กระบวนวิธีและผลการพัฒนาตัวแบบจะช่วยเพิ่มศักยภาพ การปรับรูปแบบและขยายกรอบความคิดของบุคลากร กับความเชื่อมโยงเชิงโครงสร้างและระบบต่างๆ ทั้งในและนอกหน่วยงาน ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์เชิงระบบ (Casual relations) ด้านองค์ประกอบและปัจจัยการเรียนรู้ (Learning components and factors) เพื่อกำหนดทางเลือกการเรียนรู้และการปรับตัวการบริหารจัดการภายใต้แรงขับเคลื่อนหลักและปัจจัยสำคัญ (Major driving forces and factors) จากเป้าหมายระบบพิจารณา (Systems of interest) ทางสังคม (Schwartz, 2003; Senge, 1996) เพื่อการบรรลุเป้าหมายเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผลระบบการจัดการขององค์กร

นักพัฒนาองค์กรด้านการกำหนดแผนพัฒนาสู่ความยั่งยืน ชี้ให้เห็นว่า องค์กรควรได้พัฒนากระบวนวิธีค้นหาตัวแบบที่สามารถนำมาเป็นฐานคิด (Knowledge platform) เพื่อสามารถนำมาเป็นเครื่องมือทั้งด้านนามธรรมและเชิงประจักษ์ ในการกำหนดกรอบทิศทาง หรือเป้าหมายนำทางการปรับตัวการเรียนรู้จากสภาพการณ์ เงื่อนไขและปัจจัยการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ปัจจุบัน (Chofreh, Goni, Ismail, Shaharoun, Klemes & Zeinalnezhad, 2016) กรณีพิจารณาการพัฒนาโครงร่างแผนแม่บทด้านการบริหาร องค์กรควรได้มีแนวทางการบูรณาการข้อมูล ปัจจัยเชิง

ทุนการบริหารจัดการขององค์กร กับเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจ ความสามารถในการแข่งขันขององค์กร (Chofreh, Goni & Klemes, 2017) เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทาง การสื่อสารและถ่ายทอดยุทธศาสตร์ขององค์กร (Decharin, 2008) นอกจากนี้ องค์กรควรได้พิจารณาถึงปัจจัยเสริมความสามารถในการบริการจัดการ จากแหล่งทุน (ภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม) การบูรณาการกลุ่มผู้รับประโยชน์ทางสังคม เพื่อการดำรงอยู่และการพัฒนาขีดความสามารถในการเติบโตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงระบบแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ค่านิยมและสิ่งแวดล้อม (Holmlund, Kowalkowski & Biggemann, 2016)

ในทางประยุกต์ องค์กรภาครัฐ เอกชน ภาคส่วนการพัฒนาสังคมและสถาบันอุดมศึกษาในบริบทสากลได้นำแนวคิดและกระบวนวิธีการพัฒนาตัวแบบเชิงระบบประเภทต่างๆ เพื่อเป็นฐานการวิเคราะห์และพัฒนาทางเลือกนโยบาย เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของสังคมอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 (Benson & Marlin, 2017) ขณะที่การศึกษากระบวนการจัดแผนแม่บทเพื่อพัฒนาชุมชนของสถาบันอุดมศึกษา ได้เน้นถึงความสำคัญกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรองค์กร กับทิศทางการพัฒนาแผน ยุทธศาสตร์ มาตรการ โครงการและกิจกรรม (Phoomravi, 2010) และการศึกษาการพัฒนาแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัย ราชภัฏ 16 แห่ง ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การบริหารงานวิชาการ การวิจัย การพัฒนาองค์ประกอบเชิงโครงสร้างองค์กร และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเป้าหมายการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สังคม (Thaithong, 2011) ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างหุ้นส่วนแห่งความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับภาคบริการของสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาแผนแม่บทควรได้ตระหนักแนวทางการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ การดำเนินงานให้บรรลุตามนโยบาย และทิศทางการบริการวิชาการ (Sadegh-nezhad, Nabavi, Najafi & Kareshki, 2018) บนพื้นฐานการประเมินประสิทธิภาพและการประเมินผลสำเร็จอย่างเป็นขั้นตอนของการขับเคลื่อนแผนแม่บทโดยประยุกต์กับกรณีศึกษาทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ/อุตสาหกรรม และภาคประชาสังคมที่มีส่วนร่วมการบริหารต่างๆ ร่วมกับองค์กร (Chofreh, Goni & Klemes, 2018)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวแบบเชิงระบบสำหรับองค์กรในการเรียนรู้และเปลี่ยนผ่านการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ด้านแรงขับเคลื่อนหลักและปัจจัยสำคัญ ของตัวแบบเชิงระบบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดกลไกการบริหารจัดการการบริหารจัดการขององค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นลักษณะกรณีศึกษา (Case study) เชิงคุณภาพ โดยกำหนดเป็นคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ ที่เป็นองค์กรภายใต้การกำกับของมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีวิสัยทัศน์มุ่งสู่การเป็นสถาบันชั้นนำด้านการศึกษา การวิจัยและการบริการวิชาการ ด้วยสหสัมพันธ์วิทยาอย่างบูรณาการ ระเบียบวิธีวิจัยจึงนำศาสตร์การคิดเชิงระบบเชิงนามธรรม (SSM) โดยวิธีการศึกษา ประกอบด้วย

1. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านระบบเป้าหมาย (System targets) และระบบแวดล้อมขององค์กร (Organization environment) เพื่อศึกษาทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสถาบันอุดมศึกษา เป้าหมายเชิงนโยบาย กับความสัมพันธ์แนวทางการขับเคลื่อนและการปฏิบัติการและการประเมิน

ผลสำเร็จการบริหารจัดการขององค์กร (ข้อมูลทุติยภูมิ กรอบการศึกษา A)

2. ข้อมูลระบบพิจารณา (System of interested) ด้านการบริหารจัดการองค์กร บนพื้นฐานสภาพและเงื่อนไข การบริหารจัดการขององค์กร ภายใต้กรอบความสอดคล้องเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติและยุทธศาสตร์งานบริการวิชาการระดับสถาบันอุดมศึกษา (ข้อมูลทุติยภูมิ กรอบการศึกษา B)

3. กิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Group dialogue) เพื่อพัฒนาตัวแบบเชิงระบบเชิงนามธรรม (เบื้องต้น) ด้วยการนำเสนอข้อมูลที่ศึกษา และร่วมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้านสภาพการณ์ เงื่อนไขและทิศทางการเรียนรู้ขององค์กร ตลอดจนการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการขององค์กรในอนาคต โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างการศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จำนวน 34 คน (คิดเป็นร้อยละ 51.5 จากบุคลากรจำนวนทั้งสิ้น 66 คนขององค์กร) ซึ่งเป็นตัวแทนจากอาจารย์ หัวหน้าหน่วยงาน นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การบริการวิชาการขององค์กร (กรอบการศึกษา C)

4. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (กรอบการศึกษา D) เพื่อนำตัวแบบเชิงระบบที่ศึกษาได้เบื้องต้น มาร่วมวิเคราะห์ความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับ (Casual Loop Diagrammed: CLD) ความสัมพันธ์แรงขับเคลื่อนด้านองค์ประกอบหลักและปัจจัยสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดกลไกการบริหารจัดการงานบริการวิชาการขององค์กร (กรอบแนวคิด E) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบริการวิชาการขององค์กร มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวนทั้งสิ้น 14 คน (คิดเป็นร้อยละ 93.3 จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญขององค์กร จำนวน 15 คน) ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การบริการวิชาการ ผู้ประสานงานบริการวิชาการขององค์กร และผู้เชี่ยวชาญการบูรณาการชุดข้อมูลและโปรแกรมสนับสนุนวิเคราะห์ความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับเชิงระบบ (VENSIM®)

รายละเอียดตามกรอบแนวคิดการศึกษา (รูปที่ 1)

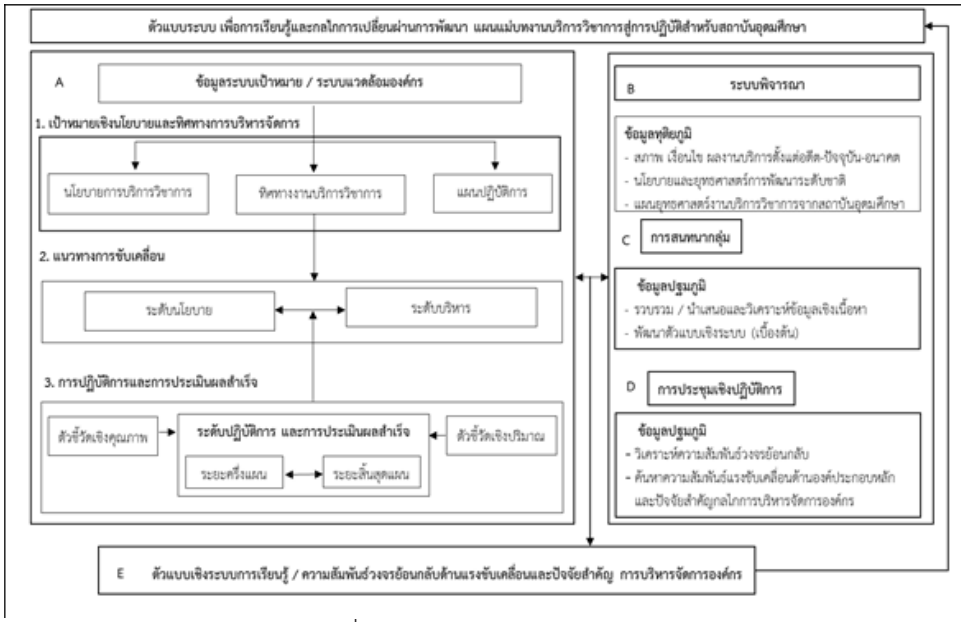

รูปที่ 1: กรอบแนวคิดการศึกษา

ผลการวิจัย

จากกรอบแนวคิดและกระบวนวิธีการศึกษา ที่แสดงถึงความสัมพันธ์การบูรณาการและวิเคราะห์ชุดข้อมูลข้างต้น มีผลการศึกษาที่แสดงรายละเอียดเชิงเนื้อหาสาระ และประเด็นพิจารณา ดังนี้

1. ตัวแบบเชิงระบบ ได้แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงระบบด้านแรงขับเคลื่อนหลักและตัวแปรสำคัญ กับทิศทางการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา (ระบบเป้าหมาย) อาทิ กรอบความสอดคล้องเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติและยุทธศาสตร์งานบริการวิชาการระดับสถาบันอุดมศึกษา และความสัมพันธ์ระบบแวดล้อมองค์กร (เศรษฐกิจ สังคม นโยบาย นวัตกรรม ภาคส่วนการพัฒนาสังคม) กับแนวทางการบริหารจัดการองค์กร (ระบบพิจารณา) ที่ให้ทราบถึงแนวทางการค้นหาเงื่อนไข การลดข้อจำกัด และโอกาสการบริหารจัดการเชิงโครงสร้าง ปัจจัยเชิงทุน (เศรษฐกิจ ทรัพยากรบุคคล) ภายใต้สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบันและความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (รูปที่ 2)

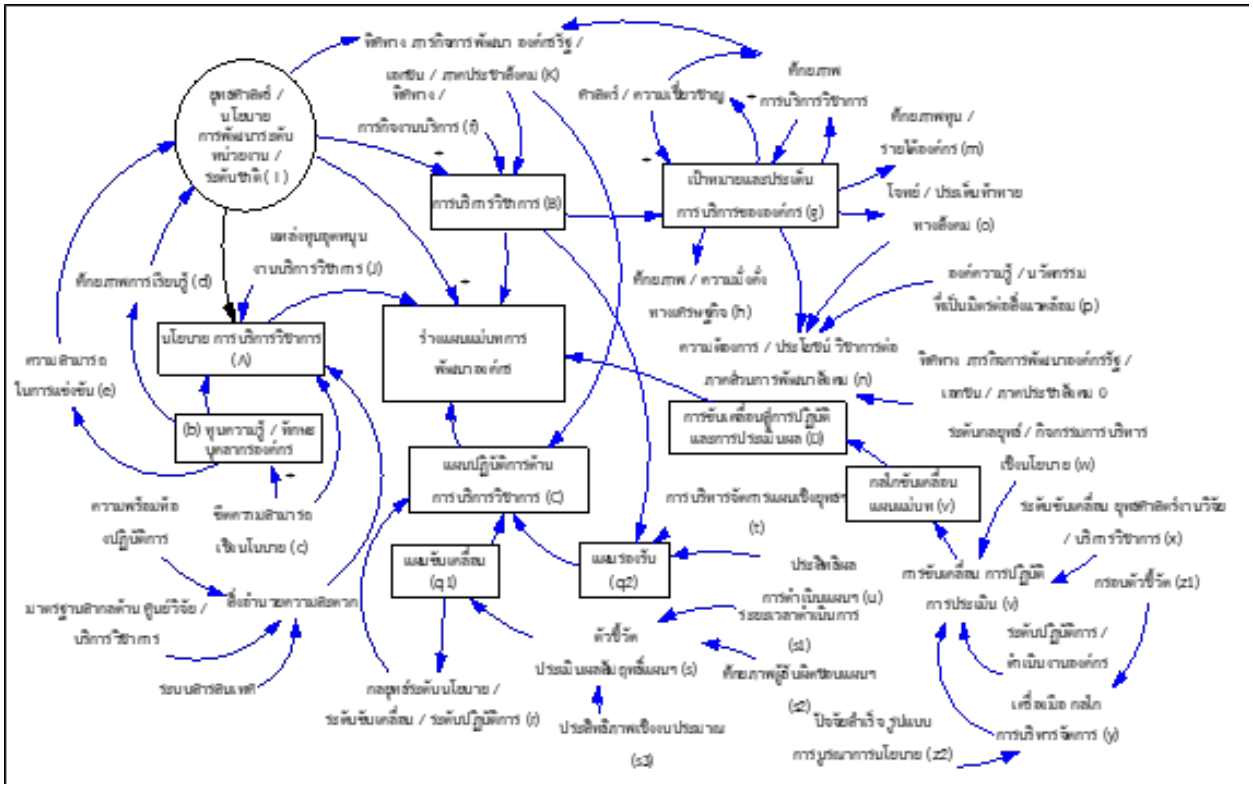

รูปที่ 2: ตัวแบบระบบเชิงระบบ การพัฒนาร่างแผนแม่บทการพัฒนาองค์กร

2. กรณีวิพากษ์แรงขับเคลื่อนหลักและตัวแปรสำคัญ การพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการฯ กับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับจากตัวแบบเชิงระบบที่พัฒนาได้ ชี้ให้เห็นถึงเนื้อหา สาระและประเด็นพิจารณาความสัมพันธ์มิติเชิงองค์ประกอบหลัก (Major components) และปัจจัยสำคัญ (Influencing factors) ของแต่ละองค์ประกอบ ที่องค์กรสามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกลไกการบริหารจัดการ และแนวทางการประยุกต์จัดการที่เป็นไปได้เชิงประจักษ์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1) มิติด้านนโยบายการบริการวิชาการ (A) โดยมีปัจจัยการขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ การแสวงหารายได้จากแหล่งทุนอุดหนุน (j) จากงานบริการวิชาการทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรต่างประเทศ และปัจจัยด้านการสร้างความพร้อมด้านทุนความรู้และทักษะบุคลากรองค์กร การพัฒนาและสร้างขีดความสามารถของนักวิจัยและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (b) โดยมีปัจจัยเสริมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับการพัฒนาขีดความสามารถการจัดการเชิงนโยบาย (c) อาทิ การพัฒนาห้องปฏิบัติการ ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการเฉพาะทางที่เป็นมาตรฐานสากล และระบบสารสนเทศ โดยปัจจัยดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ขององค์กร (d) และแนวทางการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน เชิงประสิทธิภาพขององค์กร (e) ที่สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางประเด็นการบริการวิชาการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์/นโยบายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับมหาวิทยาลัยจนถึงหน่วยงานด้านการพัฒนาระดับชาติ (ปัจจัยระบบแวดล้อมองค์กร (l))

2.2) มิติด้านการกำหนดทิศทางบริการวิชาการขององค์กร (B) โดยชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบการบริหารจัดการในมิตินี้ จะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสำคัญการกำหนดทิศทางและภารกิจงานบริการวิชาการขององค์กร (f) ภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขยุทธศาสตร์ หรือนโยบายการพัฒนาระดับชาติทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยที่การบริการวิชาการขององค์กร จะเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ปัจจัยเสริม (+) ด้านการกำหนดเป้าหมายและประเด็นหลักการบริการ (themes) 3 ประเด็น (g) ประกอบด้วย 1) การบริการวิชาการเพื่อสร้างศักยภาพและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของสังคม (h) เสริมสร้างศักยภาพด้านทุนและรายได้ขององค์กร (m) ทั้งสามารถสนับสนุนความต้องการการบริการวิชาการ เพื่อประโยชน์แก่ภาคส่วนการพัฒนาสังคม (n) อาทิ ภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมและการพัฒนาความมั่นคงทางสังคม 2) การบริการวิชาการเพื่อตอบโจทย์ประเด็นท้าทายสังคม (o) ที่เน้นถึงทิศทางการพัฒนาในประเด็นสำคัญตามยุทธศาสตร์ชาติ การจัดการความรู้ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนและสังคม และ 3) การบริการวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมของประเทศที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (p) โดยเน้นถึงแนวทางแก้ปัญหาหรือพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์จากงานบริการวิชาการขององค์กร

2.3) มิติแผนปฏิบัติการด้านการบริการวิชาการ (C) ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการกำหนดแผนแม่บทเชิงรุกขององค์กร ที่ประกอบด้วย 2 มิติย่อย ได้แก่ 1) ด้านแผนขับเคลื่อน (q1) ที่เน้นถึงแนวทางการบรรลุเป้าหมายและทิศทางการบริการวิชาการขององค์กร โดยมีกลยุทธ์ระดับนโยบาย ระดับขับเคลื่อน และระดับปฏิบัติการ (r) ซึ่งมีปัจจัยเสริมด้านตัวชี้วัด เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินแผนปฏิบัติการฯ (s) ที่ควรพิจารณา อันประกอบด้วย ตัวชี้วัดด้านระยะเวลาดำเนินการ (s1) ศักยภาพผู้รับผิดชอบแผนฯ (s2) และความสอดคล้องกับประสิทธิภาพเชิงงบประมาณขององค์กร (s3) และ 2) ด้านแผนรองรับการบริการวิชาการ (q2) โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ขึ้นกับทิศทางการบริการวิชาการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายองค์กร (มิติเชิงองค์ประกอบหลัก B) จากปัจจัยเสริมโดยเฉพาะการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการ (t) และประสิทธิผลการดำเนินแผนปฏิบัติการ (u) อันนำไปสู่ความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ/แผนงานบริการวิชาการ การถ่ายทอดและเผยแพร่ผลงาน และการบริหารผลประโยชน์จากงานบริการวิชาการขององค์กร

2.4) มิติด้านการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติและการประเมินผล (D) ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลจากแนวทางการสร้างกลไกการขับเคลื่อนและการมีส่วนร่วมของบุคลากร ตลอดจนแนวทางบริหารจัดการแผนแม่บทสู่การปฏิบัติองค์กร (v) ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ 1) ระดับกลยุทธ์และกิจกรรมการบริหารจัดการเชิงนโยบาย (w) กับความสอดคล้องการปรับตัวด้านเป้าหมายและกรอบการปฏิบัติงานขององค์กร จากระดับผู้บริหารและคณะกรรมการกำกับ

เชิงนโยบาย 2) ระดับขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์งานวิจัยและบริการวิชาการ (x) เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา วิเคราะห์ กลั่นกรองผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการตัดสินใจเพื่อกำหนดความเหมาะสมในการกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้นโยบายภายใต้สถานการณ์การบริหารงานองค์กร จากผู้แทนผู้บริหาร นักวิจัยและบุคลากรสนับสนุนที่มีบทบาทเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการ และ 3) ระดับปฏิบัติการ เป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการเพื่อตอบสนองนโยบายการขับเคลื่อน ได้แก่ งานวิจัยและบริการวิชาการ งานสารสนเทศ งานแผนและงบประมาณ งานทรัพยากรบุคคล งานบริการการศึกษา งานประชาสัมพันธ์ รวมทั้งกลุ่มนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์วิจัยและบริการวิชาการต่าง ๆ ภายใต้องค์กร

อภิปรายผล

จากผลการพัฒนาตัวแบบเชิงระบบ ผลการศึกษาความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับ และการร่วมวิพากษ์ผลการศึกษา ระหว่างคณะผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัย ชี้ให้เห็นถึงเนื้อหาและสาระสำคัญ ดังนี้

1) ภายใต้พลวัตและการเปลี่ยนแปลงระบบแวดล้อมทางสังคม กับเป้าหมายการบริหารจัดการแผนแม่บทขององค์กรเพื่อการขับเคลื่อนสู่สังคมความรู้ในศตวรรษที่ 21 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับเชิงระบบ ทำให้องค์กรเข้าใจมิติเชิงองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญ ที่องค์กรควรได้เรียนรู้ และนำมาพัฒนาเป็นกลไกการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

2) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า มิติเชิงองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การเรียนรู้และการบริหารจัดการขององค์กร ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะแรงขับเคลื่อนจาก 2 ระบบสำคัญ ได้แก่ ระบบเป้าหมายที่องค์กรต้องการบรรลุผลการเรียนรู้ (การพัฒนาแผนแม่บทฯ) กับระบบพิจารณาขององค์กร ดังนั้น เพื่อการบรรลุประสิทธิภาพการบริหารจัดการ องค์กรควรได้พิจารณาเนื้อหาการเรียนรู้ สาระสำคัญการปรับตัวจากทั้ง 2 ระบบบนพื้นฐานศักยภาพเชิงทุน ทรัพยากรที่มีอยู่ปัจจุบันกับความคาดหวังการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติทั้งในระยะสั้น กลางและระยะยาว

3) ผลการพัฒนาความสัมพันธ์วงจรระบบ ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการเรียนรู้และการยกระดับการบริหารจัดการขององค์กร ขึ้นอยู่กับบริบทและเงื่อนไขที่สำคัญต่างๆ โดยอธิบายได้ ดังนี้

3.1) การศึกษานี้กำหนดระบบเป้าหมายที่องค์กรต้องการบรรลุ จากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ขณะที่มีการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตามระบบดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนตามพลวัตระบบแวดล้อมขององค์กร หรือระบบเป้าหมายพิจารณาอาทิ การปรับเปลี่ยนเป้าหมายการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาตามแผนเร่งด่วนการพัฒนาจากภาครัฐ การบริการวิชาการแบบมุ่งเป้าเพื่อยกระดับภาคส่วนการพัฒนาสังคม อาทิ ภาคพลังงาน คมนาคม เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และ สิ่งแวดล้อม

3.2) ความสัมพันธ์วงจรระบบชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญในแต่ละมิติอาจมีอิทธิพลในทางเสริมแรง (ปัจจัยบวก) กับมิติเชิงองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้น องค์กรควรได้พิจารณาถึงปัจจัยที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่าน หรือคานงัด (Leverage points) ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพ ทั้งความสอดคล้องกับทุน ทรัพยากร เงื่อนไขและความจำเป็นเชิงสถานการณ์ และความเป็นไปได้เชิงประสิทธิผลการบริหารงานบริการวิชาการขององค์กรกับความสอดคล้องกับพลวัตระบบเป้าหมายพิจารณา

4) ด้วยองค์กรที่ดำเนินการศึกษา เป็นองค์กรหลักของสังคมที่มีวิสัยทัศน์มุ่งสู่การเป็นสถาบันชั้นนำด้านการศึกษา การวิจัยและการบริการวิชาการ ด้วยสหสัมพันธ์วิทยาอย่างบูรณาการ ดังนั้น ในเบื้องต้นองค์กรควรได้พิจารณาผลการศึกษาด้านมิติเชิงองค์ประกอบหลักและปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่ตระหนักถึงแนวทางการประยุกต์ โดยมีข้อสังเกตเชิงเนื้อหา สาระสำคัญต่างๆ อาทิ

4.1) มิติองค์ประกอบ และปัจจัยเชิงเป้าหมายการเรียนรู้ของบุคลากร การยกระดับสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนผ่านเป้าหมายการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ที่สอดคล้องกับภารกิจองค์กร อาทิ การพัฒนาเครือข่ายด้านการบริการวิชาการ ความจำเป็นและเป้าหมายการบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม

4.2) การกำหนดทิศทางงานบริการวิชาการขององค์กร ควรพิจารณาปัจจัยที่เป็นแรงเสริมที่สามารถสร้างศักยภาพเชิงทุน (โครงสร้างและทรัพยากรองค์กร) กับประเด็นสำคัญตามยุทธศาสตร์ชาติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัจจัยการเรียนรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาการเรียนรู้จากประเด็นเร่งด่วน (Hot issues) ระดับมหาวิทยาลัยจนถึงนโยบายระดับชาติ

4.3) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ทั้งด้านมิติเชิงองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญ ควรพิจารณาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคลากรและผลกระทบ สาขางานบริการวิชาการที่เชี่ยวชาญขององค์กรในระยะยาว

5) ข้อสังเกตจากความสัมพันธ์วงจรย้อนกลับ ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดมิติเชิงองค์ประกอบและปัจจัยการเรียนรู้ ควรมีความสมดุลและส่งเสริมบุคลากรและองค์กร ทั้งในด้านการขับเคลื่อน กับความสัมพันธ์การบริหารงานบริการวิชาการขององค์กร โดยองค์กรอาจนำเครื่องมืออื่นๆ มาร่วมพิจาณาผลสัมฤทธิ์การดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ อาทิ วงจรการประเมินการบริหารงานคุณภาพ (Plan Do Check Act: PDCA) หรือการนำกลยุทธ์ภายใต้แผนปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบกรณีศึกษาและประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะ

สรุป

จากกรอบแนวคิดการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวแบบเชิงระบบ ถือว่ามีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะกรอบการวิเคราะห์และบูรณาการชุดข้อมูลการศึกษา จึงมีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

ประโยชน์เชิงวิชาการ กล่าวคือ ตัวแบบเชิงระบบที่นำเสนอ ถือว่าเป็นตัวแบบนำร่องที่สำคัญในการทำความเข้าใจและการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ขององค์กร เพื่อยกระดับสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดความคิดทางทฤษฎีในมิติอื่นๆ อาทิ ทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงกระบวนการและประสิทธิผลเชิงเป้าหมายการบริหารงานบริการวิชาการขององค์กร

ประโยชน์เชิงประยุกต์ กล่าวคือ ตัวแบบเชิงระบบที่พัฒนาได้ ถือว่าเป็นเครื่องมือทางความคิด ซึ่งสามารถยกระดับการบริหารจัดการเชิงทุนและทรัพยากร บนพื้นฐานการทำความเข้าใจความสัมพันธ์แรงขับเคลื่อน ทั้งด้านมิติองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญ อันเป็นการกำหนดเครื่องมือการจัดการเชิงประยุกต์ที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ อาทิ กรอบวิสัยทัศน์ แผน กลยุทธ์ และการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผล กับเป้าหมายการพัฒนาแผนแม่บทงานบริการวิชาการสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

ตัวแบบเชิงระบบ และความสัมพันธ์วงจรเชิงระบบที่พัฒนาได้ ถือว่าเป็นตัวแบบเชิงระบบการเรียนรู้นำร่องให้กับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีลักษณะการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกับองค์กรตามกรณีศึกษานี้ สามารถนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้อง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงเชิงสถานการณ์ระบบแวดล้อมสังคม (ระบบเป้าหมาย) และระบบพิจารณาขององค์กรเอง

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าการพัฒนาตัวแบบที่นำเสนอจากการศึกษานี้ จะเป็นลักษณะตัวแบบระบบเชิงนามธรรม อย่างไรก็ตาม กระบวนการศึกษาได้พัฒนาขึ้นจากเครื่องมือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์วงจรเชิงระบบ ซึ่งสามารถนำมาเป็นพื้นฐานการพัฒนาต่อยอด ด้วยการบูรณาการชุดข้อมูลเชิงปริมาณของตัวแปรต่างๆ เพื่อมากำหนดทิศทางและประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้เพื่อประสิทธิผลในเชิงปฏิบัติ จึงควรมีการขยายขอบเขตกลุ่มเป้าหมายการศึกษาเพื่อบูรณาการชุดข้อมูลที่สำคัญอื่นๆ อาทิ จากกลุ่มเครือข่ายหรือองค์กรด้านบริการวิชาการสถาบันอุดมศึกษาและผู้มีส่วนได้เสียกับภาคส่วนการพัฒนาสังคมอื่นๆ ในอนาคตต่อไป

Reference

Argyris, C. (1999). *On Organization Learning*. Oxford: Blackwell.

Beer, S. (1979). The Heart of the Enterprise. Chichester: John Wiley & Sons.

Beer, S. (1981). The Brain of the Firm, Chichester: John Wiley & Sons.

Benson, T., & Marlin, S. (2017). *System Thinking for Policy Making: The Potential of System Analysis for Addressing Global Policy Challenges in the 21st Century: The Habit-Forming Guide to Becoming a Systems Thinker*. PA: Systems Thinking Group, Inc.

Capra, F. (1982). *The Turning Point*. New York: Simon & Schuster.

Checkland, P.B. (1981). *Systems Thinking, Systems Practice*. Chichester: John Wiley and Sons.

Chofreh, A.G. et al. (2016). A master plan for the implementation of sustainable enterprise resource planning systems (part I): Concept and methodology. *Journal of Cleaner Production*, 136, 176-182.

Chofreh, A.G., Goni, F.A. & Klemes, J.J. (2017). Development of a roadmap for sustainable enterprise resource planning systems implementation (part II). *Journal of Cleaner Production*, 166, 425-437.

Chofreh, A.G., Goni, F.A. & Klemes, J.J. (2018). A roadmap for sustainable enterprise resource planning systems implementation (part III). *Journal of Cleaner Production*, 174, 1325-1337.

Decharin, P. (2008). *Organization Improvement Toolkits Section 2: Strategic Planning*. Bangkok: Vision Print and Media Co., Ltd.

Forrester, J.W. (1961). *Industrial Dynamics,* (2nd Edition). MA: Pegasus Communications.

Hock, D. (1999). *Birth of the Chaordic Age. San Francisco*, CA: Berrett-Koehler.

Holmlund, M., Kowalkowski, C. & Biggemann, S. (2016). Organizational behavior in innovation, marketing, and purchasing in business service context-An agenda for academic inquiry. *Journal of Business Research*, 69, 2457-2462.

Morecroft J. (2010). *Romeo and Juliet in Brazil: Use of Metaphorical Models for Feedback Systems Thinking, chapter 6 in Tracing Connections, Voices of Systems Thinkers. (Editors Joy Richmond, Kathy Richmond, Joanne Egner & Lees Stuntz, dedicated to the memory of Barry Richmond),* NH: isee systems.

Jackson, M.C. (1991). *Systems Methodology for the Management Sciences*. New York: Plenum.

Phoomravi, N. (2010). Participation processes in preparing the community master plan in Tambon Wangtakor, Amphoe Langsuan, Changwat Chumporn. *Parichart Journal*, 23(2), 81-100.

Richardson, G.P. (1991). *Feedback Thought in Social Science and Systems Theory*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Sadeghnezhad, M., Nabavi, F.H., Najafi, F. & Kareshki, H. (2018). Mutual benefits in academic – service partnership: An integrative review. *Nurse Education Today*, 68, 78-85.

Schwartz, P. (2003). Inevitable Surprises: *Thinking Ahead in a Time of Turbulence.* New York: Gotham Books.

Senge, P.M. (1996). *The Fifth Discipline Fieldbook: Strategies and Tools for Building a Learning Organization. London*: Nicholas Brealey.

Thaithong, N. (2011). Creation of master plan for Rajabhat University's information technology. *Industrial Technology Lampang Rajabhat University Journal*, 4, 32-47.

UNESCO. (1998a, 1998b). *Framework for Priority Action for Change and Development in Higher Education*. Site in World Conference on Higher Education (WCHE, 1998b). Paris: UNESCO.

Ulrich, W. (1983). *Critical Heuristics of Social Planning: A New Approach to Practical Philosophy*. Bern: Haupt

Wheatley, M.J. (1999). *Leadership and the New Science: Discovering Order in a Chaotic World*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง*

A model of Personal Competency Development: Sub-division 6, Highway Police Division

[1]สมหมาย คำภาพงษา, กิติรัตน์ สีห์บัณฑ์ และมาลี ไชยเสนา

[1]Sommai Khamphaphongsa, Kitirat Sihaban and Mali Chaisena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University

[1] Corresponding Author. Email:sommai.kG57@ubru.ac.th

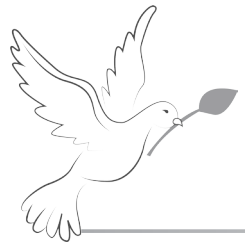

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงและ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ตำรวจทางหลวงกองกำกับการ 6 ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 162 คน ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาร่างรูปแบบ จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า1) สมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย3.07) 2) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 ประกอบด้วย 2.1) การปฏิบัติงาน โดยการพัฒนาการปฏิบัติงานถวายความปลอดภัย การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยด้านการจราจร การควบคุมดูแลทางหลวง การให้ความช่วยเหลือประชาชน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานตามภารกิจ 2.2) การเรียนรู้ โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ ทักษะและวินัยการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ ระบบความรู้ การประยุกต์เทคโนโลยี และการเรียนรู้ในวิชาชีพ 2.3) การให้บริการ โดยการพัฒนาการให้บริการตามหน้าที่ กระบวนการให้บริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ ระบบการให้บริการ การอำนวยความสะดวกประชาชน การพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมกับชุมชน 2.4) การมีคุณธรรมจริยธรรม โดยการพัฒนาความมีจริยธรรมต่อตนเอง หน่วยงาน ประชาชนและสังคม ความมีจรรณยาบรรณในวิชาชีพ การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ความประพฤติตามระเบียบวินัย และการใช้หลักความสามัคคี3) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย4.47) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย4.05)

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ตำรวจทางหลวง; การพัฒนาสมรรถนะ

*Received October 4, 2019; Revised November 23, 2019; Accepted February 23, 2019

Abstract

This article was the research and development that aimed 1) to investigated the state of competency of personnel of the sub-division 6. 2) to developed the model and 3) to evaluated the model. The sample was randomized by simple sampling, consisted of 162 highway police in sub-division 6, 12 experts to consider a draft of the model and 17 professionals to evaluate the model. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research findings were as follows; 1) The state of competency of personnel of the sub-division 6 was found at a moderate level at $\bar{X}$=3.07. 2 The development model consisted of 2.1) operation developed by development of safety offerings to the King, crime prevention and suppression, traffic facilitation and safety, highway supervision, public assistance, achievement motivation and mission performance; 2.2) learning developed by development of learning systems, learning styles, skills and learning discipline, learning ability, knowledge system, application of technology and professional learning; 2.3) service developed by development of service, service process, service reliability, service system, public facilitation, personnel development, service providers, public relations and community involvement; 2.4) ethics developed by development of development of morality to oneself, agencies, people and society, professional ethics, compliance with good governance, disciplinary behavior and the use of unity. 3) The model assessed by experts resulted in a higher level of suitability at $\bar{X}$= 4.47 and a higher level of possibility at $\bar{X}$=4.05.

Keywords: Development Model; Highway Police; Competency Development

บทนำ

กระแสโลกาภิวัฒน์ที่เกิดขึ้นทำให้โลกมีการเปิดกว้างและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรต่างๆ จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาและปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ทันกับคู่แข่ง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยหนึ่งที่องค์กรให้ความสำคัญ เนื่องจากเปรียบเสมือนสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่ามากที่สุดขององค์กร เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ด้วยเหตุนี้เององค์กรต่างๆ จึงพยายามที่จะแสวงหากลยุทธ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล เช่น การบริหารทรัพยากรบุคคลโดยใช้สมรรถนะเป็นพื้นฐาน ที่นับว่าเป็นเครื่องมือที่ผู้บริหารให้ความสนใจและนิยมมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากสมรรถนะ จะทำให้บุคลากรแสดงออกถึงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่ผลงานที่ดีซึ่งจะส่งผลต่อผลประกอบการโดยรวมขององค์กร การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้วยการพัฒนา ขีดความสามารถตลอดเวลาเพื่อให้มีความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้องค์กรสามารถดำเนินการไปได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรเป็นการบูรณาการการคิดอย่างเป็น องค์รวม อย่างตั้งใจ และอย่างก้าวหน้า เพื่อพัฒนาความ

รู้ในงานและปรับปรุงพฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสมให้เกิดกับบุคลากรขององค์กร โดยใช้กลยุทธ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่ม และองค์กร และเพื่อดึงเอาพลังศักยภาพของบุคลากรออกมาใช้ให้ได้เต็มที่สูงสุดในช่วงจังหวะเวลาที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่องค์กรต้องการ ซึ่งบุคลากรในองค์กรถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการช่วยให้ องค์กรมีความแข็งแกร่ง และสามารถคงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงได้ (Kityanyong, 2013; Wongthongdee, 2013) รวมทั้งองค์กรของหน่วยงานราชการของภาครัฐ

ภาครัฐจึงได้มีดำเนินการปฏิรูประบบราชการมาอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักการสำคัญที่ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 ที่กำหนดให้การบริหารราชการต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และการพัฒนาบุคลากรภาครัฐก็เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ต้องเร่งดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และวิธีปฏิบัติงานที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เพราะบุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กร พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 72 จึงได้บัญญัติให้ส่วนราชการมีหน้าที่ดำเนินการให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ข้าราชการให้มีคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรม คุณภาพชีวิต มีขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนจึงได้กำหนดให้มีการนำระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลแนวใหม่มาใช้กับองค์กรต่างๆ ในระบบราชการ ซึ่งรวมทั้งการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคล โดยใช้หลักสมรรถนะ (Competency) (Taksin, 2016) รวมทั้งองค์กรสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชน ภารกิจของตำรวจนั้นมีขอบเขตความรับผิดชอบกว้างขวางมาก ดังนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้และกำหนดกรอบแนวทางการขับเคลื่อนแผนพัฒนา โดยเฉพาะในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้มีสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งยั่งยืนเพื่อให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสมดุล โดยเฉพาะด้านการบริหารราชการเพื่อมุ่งจะพัฒนาระบบราชการไทยให้มีความเป็นเลิศ สามารถปรับตัวรองรับการพัฒนาประเทศในยุคโลกาภิวัฒน์ ซึ่งบุลากรผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งก็คือ “ตำรวจ” ที่เป็นกลไกของรัฐในการรักษาระเบียบของสังคมให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสงบสุขปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้ระบุว่าตำรวจ คือ เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและมีหน้าที่ตรวจรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เป้าหมายสำคัญของตำรวจ คือ การตรวจตราดูแลป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น เพื่อลดอาชญากรรม รวมทั้งจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย (National Police Operation Center, 2015) สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ มีหน้าที่รับผิดชอบการรักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ การป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชน และความมั่นคงของราชอาณาจักร โดยมีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร มีหน่วยงานกระจายอยู่ทุกจังหวัด สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้แบ่งการบริหารงานเป็นส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจก็แตกต่างกันไปตามพื้นที่ที่รับผิดชอบทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากข้าราชการกลุ่มอื่นๆ ตามภารกิจที่ต้องอุทิศ กาย ใจ ฝ่าฟันอุปสรรค อันตราย ต้องทำงานแข่งกับเวลา ต้องปฏิบัติหน้าที่ในทุกภูมิภาค ทุกเหตุการณ์

จะเลือกเวลาและสถานที่ไม่ได้ ต้องอาศัยความเสียสละ เพื่อความอยู่รอดและความสงบสุขของประชาชนในสังคม ตลอดจนความมั่นคงของชาติ (Hnudook, 2015) รวมทั้งการปฏิบัติงานของตำรวจทางหลวง

กองบังคับการตำรวจทางหลวงได้จัดตั้งขึ้นในกรมทางหลวงแผ่นดินตามหนังสือที่ สร.3710/2500 ภายใต้การกำกับดูแลจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เนื่องจากการใช้ยวดยานพาหนะสัญจรบนทางหลวงมากขึ้น ทำให้การจราจรไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าที่ควร เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุที่เป็นอันตรายอยู่เสมอ อีกทั้งทางหลวงก็ถูกทำให้ชำรุดเสียหายจากการขาดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบดูแล กรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ในขณะนั้นจึงได้กำหนดให้มีหน่วยงานตำรวจทางหลวงขึ้น และประกาศให้ตำรวจทางหลวงมีฐานะเป็นกองบังคับการ เรียกชื่อว่า “กองบังคับการตำรวจทางหลวง” (Srisawang, 2012) ปัจจุบันกองบังคับการตำรวจทางหลวงมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่ให้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการจัดการจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน มีหน่วยบริการประชาชนบนเส้นทาง มีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่กระจายตามเขตรับผิดชอบและหน่วยบริการประชาชนทางหลวงแผ่นดิน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบตามภารกิจสำคัญหลายอย่างด้วยกัน ได้แก่ งานรักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สืบสวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญา และจราจร ตรวจตราดูแลทรัพย์สินของทางราชการ ควบคุม กำกับ ดูแล จัดการจราจรและควบคุมมลภาวะให้เป็นไปตามกฎหมาย บริการประชาชนผู้ใช้ทางให้เกิดความสะดวก รวดเร็วและปลอดภัยในเขตทางหลวงที่อยู่ในอำนาจความรับผิดชอบรวมทั้งงานอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย (Sungkhiew, 2011)

อย่างไรก็ตามพบว่าการดำเนินงานในส่วนที่รับผิดชอบของตำรวจทางหลวงที่ผ่านมามีปัญหาที่เพิ่มขึ้นบนทางหลวงหลายประการทั้งปัญหาการขนยาเสพติด การขนของหนีภาษี การโจรกรรมทรัพย์สิน การใช้สารเสพติดของผู้ขับขี่ยวดยานพาหนะ อุบัติเหตุบนทางหลวงที่นำมาซึ่งการบาดเจ็บ สูญเสียชีวิตและความเสียหายของทรัพย์สิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งมีที่มาจากการปฏิบัติงานของตำรวจทางหลวงยังไม่มีศักยภาพเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาจากตัวบุคคลที่มักถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชน เช่น การใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์ การทุจริต การกลั่นแกล้งเบียดเบียนประชาชน การฝ่าฝืนกฎหมายเสียเอง ซึ่งต้องเร่งแก้ไขวิกฤติศรัทธาด้วยการพัฒนาตัวบุคคลให้มีคุณภาพ เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน (Phu Si Rit, 2015)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว และจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง และยังไม่ปรากฏว่ามีการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงโดยมีเป้าหมาย เพื่อให้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงาน กองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง รวมทั้งกองกำกับการอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้บุคลากรตำรวจทางหลวงมีศักยภาพเพิ่มขึ้น ที่จะส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของหน่วยงานกองกำกับการ 6 และกองบังคับการตำรวจทางหลวงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงมีวิธีดำเนินการการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 สภาพสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงประชากรคือข้าราชการตำรวจทางหลวงในพื้นที่กองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง จำนวน 280 คนจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของ Krejcie and Morgan และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีทำการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างคือข้าราชการตำรวจทางหลวงในพื้นที่กองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง จำนวน 162 คน จากสถานีตำรวจทางหลวง 6 แห่ง ๆ ละ 27 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2. ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงเป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรตำรวจทางหลวงจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงเก็บรวมรวมข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่มโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงเป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงอยู่ใน

ระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.07) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการทำงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X}$= 3.19) รองลงมาคือด้านทักษะการปรับตัวหรือความยืดหยุ่น ($\bar{X}$= 3.18) และด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$= 3.13) ตามลำดับ สำหรับด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X}$= 2.88)จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงในด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเรียนรู้ ด้านการให้บริการ และด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงในด้านการปฏิบัติงาน การเรียนรู้ การให้บริการและคุณธรรมจริยธรรม 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) ด้านการปฏิบัติงาน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาการปฏิบัติงานถวายความปลอดภัย การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในทางหลวง การอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยด้านการจราจร การควบคุมดูแลรักษาทางหลวง การให้ความช่วยเหลือผู้ใช้ทางและประชาชน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานตามภารกิจ 3.2) ด้านการเรียนรู้ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของตำรวจทางหลวง รูปแบบการเรียนรู้ ทักษะและวินัยการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ ระบบความรู้ การเรียนรู้ในการประยุกต์เทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้ในวิชาชีพ 3.3) ด้านการให้บริการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาการให้บริการตามหน้าที่ กระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ ระบบการให้บริการ การให้บริการอย่างมีคุณภาพ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การพัฒนาบุคลากรตำรวจทางหลวงผู้ให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมกับชุมชน 3.4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความมีจริยธรรมต่อตนเอง หน่วยงาน ประชาชนและสังคม ความมีจรรณยาบรรณในวิชาชีพ การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ความประพฤติตามระเบียบวินัย และการใช้หลักความสามัคคี และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ตำรวจทางหลวงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง หน่วยงานต้องให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมและประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการให้ความสนับสนุน และสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะตำรวจทางหลวง จากนั้นนำองค์ประกอบร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.47) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.05) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่า หลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.62) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.15) สำหรับวัตถุประสงค์ของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.42) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.03) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.50) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.05) และเงื่อนไขความสำเร็จพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.35) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.95)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ตามแผนภาพ ดังนี้

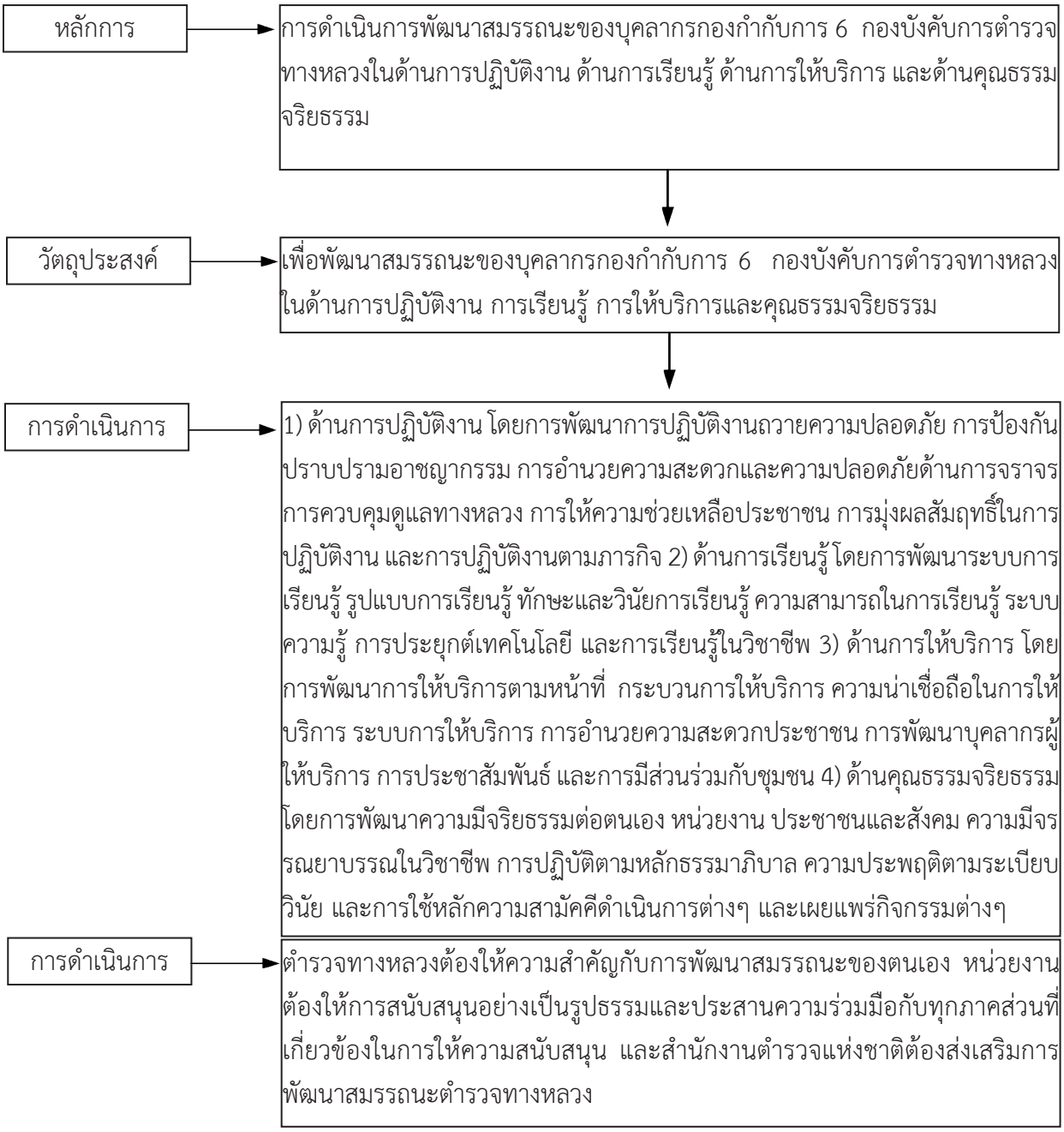

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง

พบว่าสภาพสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วหน่วยงานตำรวจทางหลวงมีภารกิจมากมาย จึงไม่ได้จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในหน่วยงานให้อยู่ในลำดับต้นๆ โดยเฉพาะในด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่อยู่ในระดับต่ำที่สุดทั้งๆที่มีความสำคัญมากกับการปฏิบัติงานในยุคปัจจุบัน

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง ประกอบด้วย

2.1 หลักการ พบว่าหมายถึงการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงในด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเรียนรู้ ด้านการให้บริการ และด้านคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาหน่วยงานตำรวจทางหลวงรวมทั้งกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง ซึ่งจะทำให้การดำเนินหน่วยงานตำรวจทางหลวงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนผู้ใช้ทางหลวง

2.2 วัตถุประสงค์ พบว่าเพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงในด้านการปฏิบัติงาน การเรียนรู้ การให้บริการและคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากพัฒนาสมรรถนะตำรวจทางหลวงทั้ง 4 ด้านนี้มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงในการที่ทำให้ตำรวจทางหลวงเกิดความมีศักยภาพในตนเองในการปฏิบัติงานและส่งในเชิงบวกต่อหน่วยงานและประชาชน

2.3 การดำเนินการ พบว่าประกอบด้วยการดำเนินการต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 ด้านการปฏิบัติงาน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาการปฏิบัติงานถวายความปลอดภัย การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในทางหลวง การอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยด้านการจราจร การควบคุมดูแลรักษาทางหลวง การให้ความช่วยเหลือผู้ใช้ทางและประชาชน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานตามภารกิจ เนื่องจากการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพถือเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานของตำรวจทางหลวงที่จะส่งผลต่อความมีคุณภาพของหน่วยงาน ที่จะสร้างความประทับใจต่อประชาชนให้มีความรู้สึกทั้งในแง่ของความสะดวกและความปลอดภัย ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะตำรวจทางหลวงในด้านการปฏิบัติงานจึงมีองค์ประกอบที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาการปฏิบัติงานถวายความปลอดภัย ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่สำคัญที่สุดของตำรวจทางหลวง การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในทางหลวง เพื่อการลดปัญหาอาชญากรรมที่จะส่งผลให้ประชาชนผู้ใช้ถนนมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่อใช้ทางหลวง และป้องกันการขนส่งยาเสพติดที่เป็นปัญหาสังคมที่มีความสำคัญระดับชาติ การอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยด้านการจราจร การควบคุมดูแลรักษาทางหลวง และการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้ทางและประชาชน เพื่อความสะดวก ปลอดภัยของผู้ใช้ทางหลวง และเห็นตำรวจทางหลวงเป็นที่พึ่งพาได้เมื่อประสบเหตุไม่คาดคิด การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติงานตามภารกิจ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการให้ดีขึ้น มีคุณภาพดีขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สอดคล้องกับการศึกษาของBangthamai (2015) ที่พบว่าการมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะหลักที่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง และการศึกษาของPimklom (2017) ที่พบว่าการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ด้วยการส่งเสริมความต้องการความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในสังกัดตำรวจภูธรภาค 4

2.3.2 ด้านการเรียนรู้ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของตำรวจทางหลวง รูปแบบการเรียนรู้ ทักษะและวินัยการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ ระบบความรู้ การเรียนรู้ในการประยุกต์เทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้ในวิชาชีพ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ตำรวจทางหลวงมีสมรรถนะส่วนบุคคลและการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะตำรวจทางหลวงในด้านการเรียนรู้จึงมีการพัฒนาในองค์ประกอบต่างๆ ที่ครอบคลุมทั้งระบบการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดศักยภาพในการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการเรียนรู้ ที่จะต้องมีอย่างหลากหลายเพื่อนำไปสู่การวางแผนการรับมือ การนำมาเป็นบทเรียน การหลีกเลี่ยงผลที่จะเกิดขึ้นในด้านลบ และการหาแนวทางในการแก้ปัญหา ทักษะและวินัยการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางภายในหน่วยงานและดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาและศักยภาพในการทำงานโดยเฉพาะการทำงานร่วมกันเป็นทีม ระบบความรู้ เป็นการเปลี่ยนผ่านจากแหล่งความรู้ไปสู่การนำไปใช้อย่างเป็นกระบวนการเพื่อสร้างเป็นความรู้ที่นำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่จะส่งผลต่อการเพิ่มความสามารถหน่วยงาน การเรียนรู้ในการประยุกต์เทคโนโลยี เช่น สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเข้าถึงและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน และเพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างแพร่หลาย และทักษะการเรียนรู้ในวิชาชีพเพื่อสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพและนำไปสู่การทำผลงานสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดสอดคล้องกับการศึกษาของ Ketumpai (2015) ที่พบว่าการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ที่ประกอบด้วย ความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้และองค์ความรู้ใหม่ๆในสาขาอาชีพ การพัฒนาประสิทธิภาพความรู้ความสามารถของตนให้ดียิ่งขึ้น การสนใจและติดตามเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน การนำวิชาการความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ๆมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ การมีความรู้ความเชี่ยวชาญครอบคลุมเรื่องที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่รับผิดชอบและภารกิจขององค์กร การมีความสนใจที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นอยู่เสมอ การสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศแห่งการพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญในองค์กร และการสนับสนุนผู้อื่นที่มีความตั้งใจที่จะพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญในงาน เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสังกัดกองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและการศึกษาของ Jamikorn (2016) ที่พบว่าการพัฒนาด้วยวิธีการฝึกอบรม การพัฒนาด้วยวิธีการศึกษาต่อ การพัฒนาด้วยวิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาด้วยวิธีวิธีการปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบของวิธีการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 126 อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

2.3.3 ด้านการให้บริการ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาการให้บริการตามหน้าที่ กระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ ระบบการให้บริการ การให้บริการอย่างมีคุณภาพ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การพัฒนาบุคลากรตำรวจทางหลวงผู้ให้บริการ การประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมกับชุมชน เนื่องจากการให้บริการต่อประชาชนนับเป็นภารกิจหน้าที่ที่สำคัญของหน่วยงานราชการรวมทั้งหน่วยงานตำรวจทางหลวงที่นอกจากจะเป็นไปตามนโยบายแล้วก็ยังเป็นการสร้างความประทับใจแก่ประชาชนผู้ใช้บริการ อันจะส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน่วยงานตำรวจทางหลวง และกลไกที่สำคัญในการให้บริการก็คือบุคลากรตำรวจทางหลวง ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะตำรวจทางหลวงในด้านการให้บริการจึงมีการ

พัฒนาในองค์ประกอบต่างๆ ที่ครอบคลุมทั้งการให้บริการตามหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็วในการบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ เพื่อความเชื่อมั่นของประชาชนผู้เข้ารับบริการ ระบบการให้บริการ เพื่อการให้บริการที่สะดวก รวดเร็วและเป็นมาตรฐาน การให้บริการอย่างมีคุณภาพ เพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้รับบริการในระยะยาว การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และการพัฒนาบุคลากรตำรวจทางหลวงผู้ให้บริการ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างความประทับใจแก่ประชาชนผู้ใช้บริการทางหลวง การประชาสัมพันธ์ เพื่อการที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ของตำรวจทางหลวงอย่างกว้างขวาง และการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนที่จะส่งผลถึงความร่วมมือที่เป็นประโยชน์กับการปฏิบัติงานของตำรวจทางหลวง สอดคล้องกับการศึกษาของ Phonnakhan (2013) ที่พบว่าการบริการที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการบริหารสมรรถนะข้าราชการตำรวจ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจภูธรจังหวัดชุมพร และการศึกษาของHnudook (2015) ที่พบว่าการพัฒนาการบริการที่ดี ด้วย การฝึกอบรมด้านเทคนิคการให้บริการที่ดี การสร้างจิตสำนึกให้ข้าราชการตำรวจมีใจรักการบริการ มีสุขภาพจิตที่ดี อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส โดยการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก การให้รางวัลและสิ่งจูงใจกับข้าราชการตำรวจที่ให้การบริการที่ดี เป็นส่วนหนึ่งในแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และการศึกษาของ Ketumpai (2015) ที่พบว่าการบริการที่ดี ที่ประกอบด้วย การให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการ การให้บริการด้วยความสุภาพและเป็นมิตร การให้ข้อมูลข่าวสารของการบริการที่ถูกต้องชัดเจนแก่ผู้รับบริการ การประสานงานภายในหน่วยงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่รวดเร็ว การใช้ความพยายามในการบริการเพื่อให้ผู้รับบริการได้ประโยชน์สูงสุด การให้บริการด้วยวาจาที่สุภาพ การให้บริการด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส และการให้บริการด้วยความกระตือรือร้น เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสังกัดกองบังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

2.3.4 ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความมีจริยธรรมต่อตนเอง หน่วยงาน ประชาชนและสังคม ความมีจรรณยาบรรณในวิชาชีพ การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ความประพฤติตามระเบียบวินัย และการใช้หลักความสามัคคี เนื่องจากความมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณสมบัติทั่วไปที่พึงมีของผู้คนทั่วไป รวมทั้งตำรวจทั่วไปและตำรวจทางหลวงที่มีหน้าที่ในการดูแลความสะดวกและปลอดภัยแก่ประชาชน ซึ่งความมีคุณธรรมจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกไว้วางใจ ไว้ใจ อุ่นใจและปลอดภัยจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจทางหลวง ที่ส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานตำรวจทางหลวงและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะตำรวจทางหลวงในด้านคุณธรรมจริยธรรมจึงมีการพัฒนาในองค์ประกอบต่างๆ ที่ครอบคลุมทั้งความมีจริยธรรมต่อตนเอง ความมีจริยธรรมต่อหน่วยงาน ความมีจริยธรรมต่อประชาชนและสังคม และความมีจรรณยาบรรณในวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อตนเองและหน่วยงานในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี มีความน่าเชื่อถือน่านำเอาไปเป็นแบบอย่าง ที่จะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวบุคคลและหน่วยงานที่สังกัด การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชน ที่จะได้รับความดูแลอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค ความประพฤติตามระเบียบวินัย เพื่อการสร้างและพัฒนาตำรวจทางหลวงให้มีระเบียบวินัยและเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่ผิดวินัย และการใช้หลักความสามัคคี เพื่อการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของตำรวจทางหลวงในการร่วมมือกันในวาระต่าง ๆ ให้งานสำเร็จลุล่วงและเป็นประโยชน์ต่อส่วน

รวมสอดคล้องกับการศึกษาของ Pimklom (2017) ที่พบว่าการให้บริการประชาชนด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมตามหลักธรรมาภิบาล และการพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีค่านิยมหลักความภาคภูมิใจและเป็นตำรวจมืออาชีพโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและเป็นที่พึ่งของประชาชน เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในสังกัดตำรวจภูธรภาค 4 และการศึกษาของ Neamsin (2015) ที่พบว่าการมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นตำรวจ มีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อหน้าที่ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ วินัยโดยเคร่งครัด และทุ่มเทตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบุรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยประกอบด้วยข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กองกำกับการอื่นของกองบังคับการตำรวจทางหลวง ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรกองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวงไปประยุกต์ใช้ โดยปรับบางส่วนให้เข้ากับบริบทของตน

1.2 กองบังคับการตำรวจทางหลวงควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนดำเนินการในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรตำรวจทางหลวง

1.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีนโยบายการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรตำรวจทางหลวงให้มากกว่านี้เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของหน่วยงาน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของ “องค์กร” กองกำกับการ 6 กองบังคับการตำรวจทางหลวง

2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่องตัวชี้วัดปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรหรือองค์กรตำรวจทางหลวงอย่างครอบคลุมในทุกๆ ด้าน

2.3 ควรมีการวิจัยในเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรตำรวจทางหลวงแบบมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสีย

Reference

Bangthamai, U. (2015). *Desirable Core Competencies of Immigration Police Officers Preparing for the Open ASEAN Communities in 2015*. Thesis Master. Bangkok: Chulalongkorn University.

Hnudook, Y. (2015). *An Effectiveness of Developing the Performance Competencies of Police Officer Attached to Police Station PrachuapKhiri Khan Regional Royal Thai Police* Thesis Master. Bangkok: Stamford International University.

Jamikorn, J. (2016). *Self-development Methods used by Non-Commissioned Police Officers Working for Border Patrol Police Unit 126 in AmphoeAranyaprathet, Sa Kaeo Province*.

Thesis Master. Chon Buri: Burapa university.

Ketumpai, W. (2015). *The Performance Competencies of Officers Investigation Division Immigration Bureau*. Thesis Master. Bangkok: Stamford International University.

Kityanyong, S. (2013). *Techniques to Enhance Personnel Development, Provide Excellent Service*. Bangkok: Smart Life.

National Police Operation Center. (2015). *Guidelines for driving office development plans National Police Year 2012-2016 into action*. Bangkok: Royal Thai Police.

Neamsin, T. (2015). *The Competency Development of Performance of Police Officers under Phetchaburi Provincial Police*. Thesis Master. Bangkok: Stamford International University.

Phonnakhan, C. (2013). *Administration of Competencies of Police Officers Affecting Performance Effectiveness of Chumphon Provincial Police Officers*. Thesis Master. Phetchaburi: PhetchaburiRajabhat University.

Phu Si Rit, K. (2011). *Ethical Behavior of Highway Police Officers under Division the 4 Highway Police Division (KhonKaen) Police Investigation Division Central, According to the Opinion of the People in the Area of Responsibility*. Thesis Master. Bangkok: Dhurakij Pundit University.

Pimklom, W. (2017). *The Model for Developing the Functional Competency Model of the Narcotics Investigators Policeman in Provincial Police Region 4*. Dissertation Doctor of Public (Administration). RajabhatMahaSarakham University.

Srisawang, P. (2012). *Learning Organization of Highway Police Station 2, Police Superintendant Center Region 5, Highway Police Command Headquarters*. Thesis Master. Bangkok: Stamford International University.

Sungkhiew, P. (2011). *People Satisfaction towards People of people of Service Division Wang Manao Highway Police, Pak Tho District, Ratchaburi Province*. Thesis Master. Bangkok: Kasetsart University.

Taksin, C. (2016). *The Level of Core Competencies among Civil Servants Working for Offices of Culture, Located in the Eastern Region of Thailand*. Thesis Master. Chon Buri: Burapa university.

Wongthongdee, S. (2013). *Human Resource Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.

รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

Rice Production Development Model for Export of Champasak Province Lao People's Democratic Republic

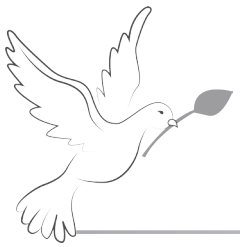

[1]**อำนวย เฮืองวงษา, วิรญา ครองยุติ และ มาลี ไชยเสนา**

Amnouay Heuangvongsa, Wiraya Krongyut and Mali Chaisena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: amnouay.hg59@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ชาวนาแขวงจำปาสัก สปป.ลาว จำนวน 396 คน ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาร่างรูปแบบ จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก อยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ในกระบวนการผลิต โดยการพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ การเตรียมพื้นที่ปลูก การปลูก การปฏิบัติดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิต โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว การผลิตข้าวอย่างครบวงจร การทำนาแปลงรวม การผลิตข้าวที่มีราคาสูง การผลิตตามศักยภาพของพื้นที่ การลดต้นทุน การเตือนภัยป้องกัน การจัดทำฐานข้อมูล และการรับรองมาตรฐานคุณภาพข้าว การสร้างเสริมศักยภาพชาวนา โดยปลูกฝังการพึ่งตนเอง การพัฒนาเครือข่าย การสร้างชาวนารุ่นใหม่ การตั้งกองทุนพัฒนาชาวนา และการตั้งศูนย์เรียนรู้ชาวนา การพัฒนาตลาดส่งออก โดยการพัฒนาตลาดส่งออกข้าวคุณภาพสูง การตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ การพัฒนาผลผลิตข้าว การพัฒนาเอกลักษณ์ข้าว การกำหนดตำแหน่งในตลาด การสร้างตราสินค้า การลดอุปสรรคการส่งออก การลดข้อกีดกันทางการค้า และการอำนวยความสะดวกผู้ส่งออก และการวิจัยและพัฒนาข้าว โดยการวิจัยลดความสูญเสียผลผลิต การเพิ่มผลผลิต การผลิตตามศักยภาพพื้นที่ การใช้ประโยชน์จากพันธุกรรม การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การผลิตเชิงพาณิชย์ การเพิ่มมูลค่า และการจัดตั้งศูนย์วิจัยในชุมชน 3) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

คำสำคัญ : ข้าว; การผลิตข้าวเพื่อการส่งออก; แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

*Received October 2, 2019; Revised October 8, 2019; Accepted February 26, 2020

Abstract

The article aimed 1) to investigated the state of rice production, distribution and promotion of Champasak province 2) to develope the developing model to produce rice for export distribution and promotion of Champasak province and 3) to evaluate the developing model to produce rice for export distribution and promotion of Champasak province. The sample of the study consisted of 396 farmers, 12 experts to consider draft of model and 17 professionals to evaluate model. The tools of research were questionnaires, focus groups and model evaluation. The Collection of data was analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis.

The findings of research were as follows: 1) The state of rice production, distribution and promotion of Champasak province was found at a moderate level. 2) The development model consisted of knowledge in the production process developed by development of knowledge related to seeds, area preparation, planting, treatment, harvesting and postharvest management; production efficiency developed by improvement of production efficiency and seed distribution, integrate production, collaborative farming, high price rice production, production according to the conditions, cost reduction, alarm, creating a database and certification; potential of farmers developed by self-reliance, network development, creating a new generation, setting up a farmer development fund and learning center; exports developed by development of high quality rice export market, establishment of responsible department, rice product development, rice Identity development, position determination in the market, Branding, reducing export barriers, reducing trade barriers and facilitating exporters; and research and development on product loss reduction, productivity, genetic utilization, prevention and elimination of pests, commercial production, value addition and establishment of a research center in the community. 3) The model assessed by experts as well as the result to be the highest level of suitability and higher level of possibility.

Keywords: Rice; Rice Production for Export; Champasak Province; Laos PDR

บทนำ

ประเทศลาวตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่ประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรประมาณ 6,800,000 คน และประชากรร้อยละของประเทศ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (Prochaska and others, 2011) ประเทศลาวมีพื้นที่การเกษตรประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 40 แบ่งออกได้เป็น 3 ภูมิภาคคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งในแต่ละภูมิภาคก็มีสภาพพื้นที่และสภาพอากาศต่างกันออกไป เช่น ภาคเหนือมีลักษณะพื้นที่เต็มไปด้วยภูเขาและมีอากาศค่อนข้างหนาวจึงเหมาะกับการปลูกพืชระยะสั้น ภาคกลางมีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ และมีสภาพภูมิอากาศกึ่งร้อนกึ่งหนาวจึงเหมาะกับการทำนาและทำสวน ส่วนภาคใต้มีลักษณะพื้นที่ค่อนข้างราบ และมีสภาพภูมิอากาศค่อนข้างร้อนชื้นจึงเหมาะกับการทำนา ปลูกกาแฟและยางพารา อย่างไรก็ตามการเกษตรของลาวส่วนใหญ่เป็นการเกษตรแบบผสมผสานระหว่างการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่มีการปลูกข้าวเป็นหลัก (Seanthaweesuk, 2018)

นับตั้งแต่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ได้มีการเปิดประเทศในปี 1986 ทำให้ประเทศได้มีการติดต่อการค้าในระดับสากลเพิ่มมากขึ้น สปป.ลาวได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การค้าโลก (World Trade Organization – WTO) สมาชิกอาเซียน (ASEAN) และร่วมลงนามสัญญาเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area - AFTA) ในปี 1997 รวมทั้งได้มีการทำข้อตกลงพิเศษทางการค้า Generalize System of Preference หรือ GSP ร่วมกับกลุ่มสหภาพยุโรป ข้อตกลง Normal Trade Relation Status หรือ NTR ร่วมกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งการเข้าร่วมการค้าเสรีดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้สปป.ลาวได้ส่งออกสินค้าของตนเองไปยังประเทศคู่ค้าต่างๆ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่มีข้าวเป็นผลผลิตหลัก (Daoheuang, 2015)

พืชที่เกษตรกรลาวนิยมปลูกมากที่สุดและเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือข้าว ที่มีพื้นที่เพาะปลูกถึงร้อยละ 70 ของพื้นที่การเกษตรทั้งประเทศ หรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 6 ล้านไร่ โดยมีสัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวเหนียวถึงร้อยละ 90 และมีพื้นที่ปลูกข้าวเจ้าร้อยละ 10 มีผลผลิตรวมทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวประมาณ 3 ล้านตัน และส่วนใหญ่ชาวนาประมาณร้อยละ 50 จะนิยมขายข้าวตรงให้กับโรงสี และขายให้กับพ่อค้าในท้องถิ่นประมาณร้อยละ 30 (Posttoday, 2017) ข้าวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้ให้ชาวนาสูงถึงร้อยละ 70 ของรายรับทั้งหมดในครัวเรือน และเพื่อให้ชาวนาได้มีรายได้ครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นรัฐบาลจึงต้องมีการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกไปจำหน่ายตลาดต่างประเทศ

ในปัจจุบันการส่งออกข้าวของประเทศลาวที่ไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศนั้นยังมีปริมาณที่ต่ำ รัฐบาล สปป.ลาว จึงได้วางแผนเพื่อผลักดันให้มีการผลิตเพื่อการส่งออกให้ได้มากกว่า 4 แสนตัน ภายในปี 2019 ซึ่งการวางแผนผลักดันนี้ทำโดยการขยายพื้นที่ปลูกข้าวทั่วประเทศเพิ่มขึ้นอีก 1 ล้านเฮกตาร์ และเกณฑ์เฉลี่ยทั่วไปนั้นศักยภาพการผลิตข้าวของประเทศลาวจะอยู่ที่ 4.2 ตันต่อเฮกตาร์ ทำให้ทั่วประเทศจะสามารถผลิตข้าวได้กว่า 4,220,000 ตัน ในปริมาณนี้เป็นการบริโภคข้าวภายในประเทศที่ 2,700,000 ตัน และเก็บไว้ในคลังสำรองเพื่อความมั่นคงทางอาหาร 400,000 แสนตัน ภาคอุตสาหกรรมใช้ในการแปรรูปประมาณ 500,000 – 600,000 แสนตัน ดังนั้นจึงจะทำให้สามารถส่งออกได้ประมาณ 400,000 ตัน (VOA news website, 2018) แต่การจะส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศได้นั้นข้าวจะต้องมีคุณภาพตามความต้องการของตลาด การผลิตข้าวให้มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากตลาดข้าวในต่างประเทศมีการแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพสูงมาก ซึ่งการผลิตให้มีคุณภาพดีนั้นเกี่ยวข้องกับ

กระบวนการผลิต ที่ถ้ามีการปฏิบัติการจัดการถูกต้องและเข้าใจวิถีทางการตลาด ชาวนาทั่วประเทศก็จะมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตสูงขึ้น (Agricultural and Forestry Office, 2012) รวมทั้งชาวนาของแขวงจำปาสัก

แขวงจำปาสักมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดประมาณ 115,670 เฮกตาร์ หรือคิดเป็น 717,154 ไร่ โดยเมืองที่มีพื้นที่เหมาะสมแก่การปลูกข้าวและมีการปลูกข้าวเป็นจำนวนมากกว่าเมืองอื่น ได้แก่ เมืองโพนทอง เมืองจำปาสัก และเมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก ซึ่งมีนโยบายการผลิตข้าวให้ได้ 445,350 ตัน/ปี เพื่อการบริโภคให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่มีอัตราการบริโภคเฉลี่ย 631 กิโลกรัม/คน/ปี มา (Agricultural and Forestry Office, 2018) รวมทั้งมีการวางแผนขยายกำลังการผลิตให้มีปริมาณมากขึ้นให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศที่จะเพิ่มการส่งออกข้าวไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวนาและประเทศ

แต่พบว่าการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกในปัจจุบันมีปัญหา คือ คุณภาพข้าวไม่ตรงตามมาตรฐาน เนื่องจากพันธุ์ข้าวที่ใช้มีความแปรปรวนสูง เมล็ดพันธุ์มีคุณภาพต่ำส่งผลให้ผลผลิตไม่ตรงตามความต้องการของตลาดจึงจำหน่ายได้ราคาต่ำ ความรู้ทางด้านวิชาการของชาวนายังมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้การจัดการไม่เป็นไปตามระบบที่ดี ปริมาณผลผลิตต่ำยังไม่เพียงพอกับการบริโภคภายในประเทศทำให้มีผลผลิตเพื่อการส่งออกมีจำนวนน้อยมาก ตลาดมีความไม่แน่นอนในการรองรับผลผลิตทำให้ได้ราคาต่ำ ส่งผลให้ชาวนาหลายรายโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นแทน ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าจ้างแรงงาน มีราคาสูงขึ้นทุกปี ส่งผลให้ชาวนามีต้นทุนการผลิตข้าวสูง (Seanthaweesuk, 2018) รวมทั้งปัญหาที่พันธุ์ข้าวลาวนั้นไม่มีการปรับปรุงสายพันธุ์ ไม่มีการวิจัยเพิ่มเติมจึงต้องซื้อพันธุ์ข้าวจากประเทศไทย ขาดแรงงานในการทำนาเนื่องจากแรงงานหันไปทำงานรับจ้างในเมืองมากขึ้น และการขาดเงินทุนหมุนเวียนในการทำนาทำให้ชาวนาขายที่นาและหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน และพบว่าการทำนาของประเทศลาวมีแนวโน้มลดลงประมาณร้อยละ 10 (Posttoday, 2017) ซึ่งการจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้จะต้องมีการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกอย่างถูกวิธี เป็นระบบ ครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

จากสภาพปัญหาดังกล่าวและการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และยังไม่ปรากฏว่ามีการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสักอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อชาวนาแขวงจำปาสัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านการเกษตรและชาวนา และแขวงอื่นของสปป.ลาว ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชาวนา การนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นและประเทศ รวมทั้งการเป็นที่ยอมรับในตลาดข้าวประเทศ ที่จะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวชาวนา การได้เปรียบดุลการค้าและการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว

3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีวิธีดำเนินการการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.ระยะที่ 1 สภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว ประชากรคือตัวแทนครัวเรือนชาวนาผู้ปลูกข้าวในอำเภอโพนทอง อำเภอจำปาสัก และอำเภอสุขุมา แขวงจำปาสัก สปป.ลาว ที่มีการผลิตข้าวอย่างหนาแน่น จำนวน 36,497 คน จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของ Krejcie and Morgan และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีทำการสุ่มอย่างง่าย โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอโดยเทียบกับจำนวนประชากร ดังนี้ 1) อำเภอโพนทอง มีจำนวนประชากรชาวนา 16,222 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 176 คน 2) อำเภอจำปาสัก มีจำนวนประชากรชาวนา 10,506 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 114 คน และ 3) อำเภอสุขุมา มีจำนวนประชากรชาวนา 9,769 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 106 คน คิดเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตัวแทนครัวเรือนชาวนาผู้ปลูกข้าวแขวงจำปาสักทั้งสิ้น จำนวน 396 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มเป้าหมายตอบ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

2.ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออก จำนวน 12 คน ประกอบด้วย เกษตรอำเภอ พาณิชย์อำเภอ นายอำเภอ ตัวแทนผู้ประกอบการแขวงจำปาสัก และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เก็บรวมรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มโดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และผู้วิจัยบันทึกข้อมูลด้วยอุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ผลที่ได้ตามกรอบของเนื้อหา

3. ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออก จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำเอกสารรูปแบบและการประเมินไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปรผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับปานกลาง (= 3.32) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านกระบวนการผลิตข้าว อยู่ในระดับสูงสุด (= 3.36) รองลงมาคือด้านการจำหน่ายผลผลิตข้าว (= 2.79) ตามลำดับ สำหรับด้านการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายข้าว อยู่ในระดับต่ำสุด (= 3.32) จากนั้นนำผลการวิจัยที่ได้ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปร่างรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบฯ ในระยะที่ 2

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่พัฒนาแล้ว มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชาวนาในการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกโดยการให้ความรู้และส่งเสริมศักยภาพการผลิต 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนาการผลิตข้าวของชาวนาเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในด้านการพัฒนาความรู้ในกระบวนการผลิต การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิต การสร้างเสริมความมีศักยภาพชาวนา การพัฒนาตลาดข้าวส่งออก และการวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับข้าว 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การพัฒนาความรู้ในกระบวนการผลิตข้าว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ การพัฒนาความรู้ในการเตรียมพื้นที่ปลูก การพัฒนาความรู้ในด้านการปลูก การพัฒนาความรู้ในด้านการปฏิบัติดูแลรักษา และการพัฒนาความรู้ในด้านเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 3.2) การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตข้าว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การพัฒนาระบบการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตข้าว การส่งเสริมการผลิตข้าวอย่างครบวงจร การส่งเสริมการทำนาแปลงรวม การส่งเสริมการผลิตข้าวที่มีราคาสูง การกำหนดเขตการผลิตข้าวตามศักยภาพของพื้นที่ การสนับสนุนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว การส่งเสริมระบบการเตือนภัยป้องกันปัญหาการผลิตข้าว การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า การเชื่อมโยงการค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าว การจัดทำฐานข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดข้าว การส่งเสริมระบบการรับรองมาตรฐานคุณภาพข้าว และการส่งเสริมการผลิตข้าวด้วยหลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี 3.3) การสร้างเสริมความมีศักยภาพแก่ชาวนา มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การปลูกฝังจิตสำนึกให้ชาวนาพึ่งตนเองและพึ่งพากัน การพัฒนาเครือข่ายชาวนาให้เข้มแข็ง การสร้างชาวนาผู้มีศักยภาพและองค์ความรู้ การสร้างชาวนารุ่นใหม่ การจัดตั้งกองทุนพัฒนาข้าวและชาวนา การอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาชาวนา การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ข้าวและชาวนา และการจัดตั้งศูนย์บริการชาวนา 3.4) การพัฒนาตลาดข้าวส่งออก มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาตลาดส่งออกข้าวคุณภาพสูง การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบตลาดส่งออกข้าวต่างประเทศ การพัฒนาผลผลิตข้าวเพื่อการส่งออก การพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ของข้าวลาว การกำหนดตำแหน่งของข้าวลาวในตลาดต่างประเทศ การพัฒนาข้าวให้เป็นมาตรฐานสากล การสร้างตราสินค้าผลิตภัณฑ์ข้าวลาว การลดอุปสรรคในการส่งออกข้าว การปรับโครงสร้างการผลิตข้าวให้สอดคล้องกับความต้องการ การลดข้อกีดกันทางการค้า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวเพื่อการส่งออก การอำนวยความสะดวกให้

กับผู้ส่งออกข้าว และการมีแผนการตลาด 3.5) การวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับข้าว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การวิจัยและพัฒนาเพื่อลดความสูญเสียของผลผลิตข้าว การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามศักยภาพพื้นที่ การวิจัยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมข้าว การวิจัยและพัฒนาการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การวิจัยและพัฒนาการผลิตข้าวเชิงพาณิชย์ การวิจัยและพัฒนาการสร้างและเพิ่มมูลค่าข้าว และการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาข้าว และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ชาวนาต้องเห็นความสำคัญและให้ร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาการผลิตข้าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการพัฒนาการผลิตข้าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน และรัฐบาลต้องมีการออกนโยบายและให้งบประมาณสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำองค์ประกอบร่างรูปแบบฯ ที่ได้ไปทำเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 3

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (= 4.68) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (= 3.99) และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่าหลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (= 4.72) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (= 4.03) สำหรับวัตถุประสงค์ของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (= 4.67) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (= 3.98) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบพบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (= 4.64) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (= 3.95) และเงื่อนไขความสำเร็จพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (= 4.70) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (= 4.01)

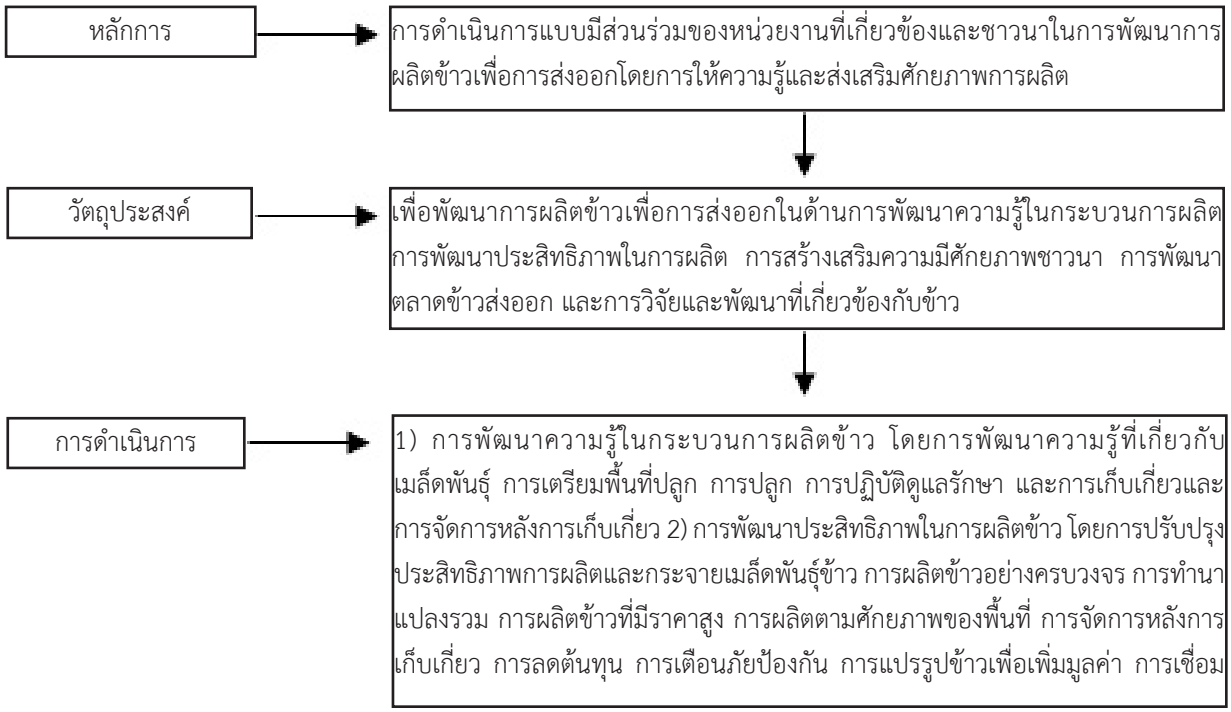

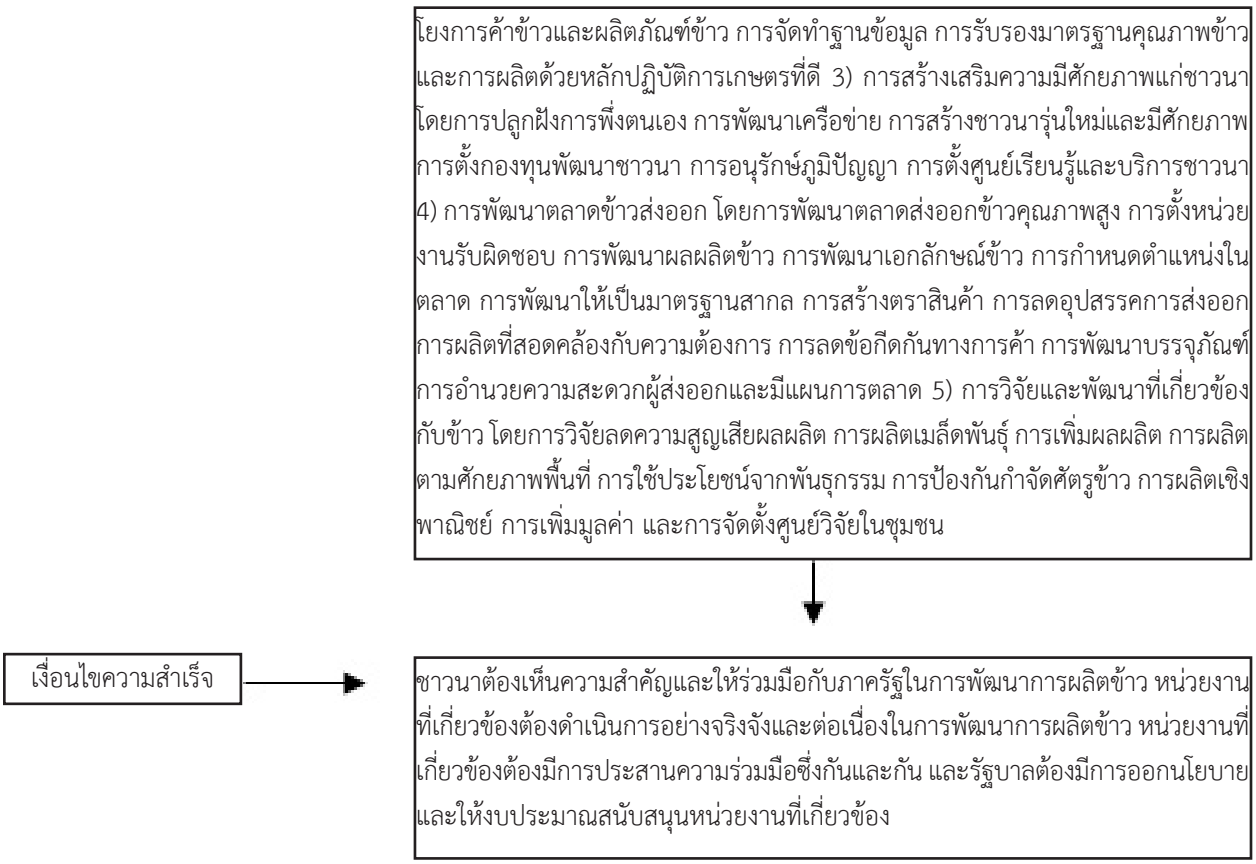

ภาพที่ 1: องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาวพบว่าสภาพการผลิต การจำหน่ายและการส่งเสริมข้าวของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากชาวนาส่วนใหญ่ของแขวงจำปาสักมีระดับการศึกษาที่ต่ำจึงยังขาด การแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องในกระบวนการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต และการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงาน ภาครัฐก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร

2. รูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว ประกอบด้วย

2.1 หลักการ พบว่าหมายถึงการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชาวนาในการ พัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกโดยการให้ความรู้และส่งเสริมศักยภาพการผลิต เนื่องจากการที่จะพัฒนาการผลิต ข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสักได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชาวนาในการดำเนินการพัฒนาผลิตเพื่อส่งออก และจำเป็นต้องมีการพัฒนาส่งเสริมที่เป็นไปอย่างครอบคลุมสอดคล้องกับบริบทของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานและสร้างความมีประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อการส่งออกที่จะส่งผลถึงการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวนาแขวงจำปาสัก สอดคล้องกับการศึกษาของ Intawong (2017) ที่พบว่าการประสานงานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมเกษตรกร เป็นหนึ่งในแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติในการผลิตของเกษตรกรตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ส่งออก

2.2 วัตถุประสงค์ พบว่าเป็นไปเพื่อเพื่อพัฒนาการผลิตข้าวของชาวนาเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในด้านการพัฒนาความรู้ในกระบวนการผลิต การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิต การสร้างเสริมความมีศักยภาพชาวนา การพัฒนาตลาดข้าวส่งออก และการวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับข้าว เนื่องจากสิ่งที่สำคัญที่สุดในพัฒนาการผลิตข้าวของชาวนาคือการมีความรู้ที่จะนำไปสู่กระบวนการผลิตที่ถูกต้อง จึงต้องให้ความสำคัญกับสิ่งนี้เป็นอันดับแรก ประการต่อมาคือการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิต ที่จะนำไปสู่การพัฒนาความก้าวหน้าในกระบวนการผลิตข้าวให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการลดต้นทุนการผลิต ความมีคุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือในการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐในระดับนโยบายและความร่วมมือในการปฏิบัติจากชาวนา ประการต่อมาคือการสร้างเสริมความมีศักยภาพชาวนา สิ่งนี้จะทำให้ชาวนามีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันได้อย่างยั่งยืนกลายเป็นชาวนาที่มีสมรรถนะ อย่างไรก็ตามการดำเนินการในด้านนี้ต้องอาศัยหน่วยงานในภาครัฐเป็นหลักในการชักจูงให้ชาวนามาเข้าร่วมในการปฏิบัติ ประการต่อมาการพัฒนาตลาดข้าวส่งออกที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งผลให้ชาวนาของลาวมีรายได้เพิ่มขึ้น และการวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับข้าวจะนำไปสู่นวัตกรรมต่างๆ ที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาการผลิตข้าวของชาวนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องมีทั้งเงินทุนและองค์ความรู้ดังนั้นจึงต้องอาศัยภาครัฐร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเป็นหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินการนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sittisantikun (2015) ที่พบว่าการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร เป็นองค์ประกอบหนึ่งของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกข้าวเกษตรกรตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

2.3 การดำเนินการ พบว่า ประกอบด้วยการดำเนินการต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การพัฒนาความรู้ในกระบวนการผลิตข้าว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ การพัฒนาความรู้ในการเตรียมพื้นที่ปลูก การพัฒนาความรู้ในด้านการปลูก การพัฒนาความรู้ในด้านการปฏิบัติดูแลรักษา และการพัฒนาความรู้ในด้านเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เนื่องจากความรู้ที่ถูกต้องเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้กระบวนการผลิตข้าวของชาวนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์เพื่อให้ได้เมล็ดพันธ์ที่สมบูรณ์ มีความต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช และได้มาซึ่งผลผลิตที่มีคุณภาพ ความรู้ในการเตรียมพื้นที่ปลูกเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ปลูกที่มีความเหมาะสมและมีความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความรู้ในด้านการปลูกเพื่อให้ชาวนาได้รู้ถึงขั้นตอนการปลูกที่ถูกต้องตามช่วงเวลาที่เหมาะสม ความรู้ในด้านการปฏิบัติดูแลรักษาเพื่อให้ชาวนามีวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องในการดูแลรักษาข้าวในช่วงเวลาแห่งการเพาะปลูกทั้งในเรื่องการจัดการน้ำ การใช้ปุ๋ย การจัดการวัชพืชและการจัดการโรคและแมลงศัตรูข้าว และความรู้ในด้านเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้รู้ถึงวิธีการจัดการเก็บเกี่ยวที่จะทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพดี ได้ราคาดีและลดการสูญเสีย สอดคล้องกับการศึกษาของ Chanprame (2015) ที่พบว่าการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการปลูกข้าวที่เน้นไปในด้านการพัฒนาเทคนิคและเทคโนโลยีการปลูก เพื่อให้เกษตรกรมีระดับผลผลิตที่สูงขึ้น และคุณภาพดีขึ้น เป็นส่วน

หนึ่งในแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกข้าวหอมมะลิในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และการศึกษาของ Intawong (2017) ที่พบว่าการให้ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น การวิเคราะห์คุณภาพของดิน และการป้องกันการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นหนึ่งในแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติในการผลิตของเกษตรกรตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ส่งออก

2.3.2 การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตข้าว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การพัฒนาระบบการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าว การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตข้าว การส่งเสริมการผลิตข้าวอย่างครบวงจร การส่งเสริมการทำนาแปลงรวม การส่งเสริมการผลิตข้าวที่มีราคาสูง การกำหนดเขตการผลิตข้าวตามศักยภาพของพื้นที่ การสนับสนุนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว การส่งเสริมระบบการเตือนภัยป้องกันปัญหาการผลิตข้าว การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า การเชื่อมโยงการค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าว การจัดทำฐานข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดข้าว การส่งเสริมระบบการรับรองมาตรฐานคุณภาพข้าว และการส่งเสริมการผลิตข้าวด้วยหลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เนื่องจากการจะได้มาซึ่งผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี ส่งออกได้ราคาสูง และมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งได้นั้นต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตที่มีทั้งการปรับปรุงการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้มีคุณภาพดีและได้ปริมาณตามที่กำหนดไว้ การพัฒนาระบบการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์เพื่อให้ชาวนาได้เมล็ดพันธุ์ที่ดีอย่างทั่วถึงและทันฤดูกาลเพาะปลูก และการส่งเสริมการผลิตข้าวด้วยหลักปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพื่อลดการใช้สารเคมีซึ่งจะส่งผลดีต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อมและตลาดส่งออกที่มีแนวโน้มความต้องการผลผลิตข้าวประเภทนี้มากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Nuntapanich (2015) ที่พบว่าการส่งเสริมเกษตรกรให้มีการปรับระบบการผลิตข้าวที่เหมาะสมเพื่อลดต้นทุนการผลิต และการสนับสนุนให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่ม และควบรวมพื้นที่ (แปลงใหญ่) สำหรับบริหารจัดการการผลิตที่จะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตและควบคุมคุณภาพการผลิต เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางในการพัฒนาการผลิตข้าวในเขตชลประทานจังหวัดอุตรดิตถ์ และการศึกษาของ Mukda (2015) ที่พบว่าส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการทำผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับข้าวอินทรีย์ เป็นหนึ่งในแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าวอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

2.3.3 การสร้างเสริมความมีศักยภาพแก่ชาวนา มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การปลูกฝังจิตสำนึกให้ชาวนาพึ่งตนเองและพึ่งพากัน การพัฒนาเครือข่ายชาวนาให้เข้มแข็ง การสร้างชาวนาผู้มีศักยภาพและองค์ความรู้ การสร้างชาวนารุ่นใหม่ การจัดตั้งกองทุนพัฒนาข้าวและชาวนา การอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาชาวนา การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ข้าวและชาวนา และการจัดตั้งศูนย์บริการชาวนา การจัดตั้งกองทุนพัฒนาข้าวและชาวนาเพื่อสนับสนุนความมั่นคงของอาชีพในรูปแบบการประกันรายได้และประกันภัยข้าว การอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาชาวนาเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับข้าวและชาวนาคงอยู่ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ข้าวและชาวนาเพื่อเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านข้าวสู่ชาวนา และการจัดตั้งศูนย์บริการชาวนาเพื่อบริการชาวนาในด้านต่างๆอย่างครอบคลุมและตอบสนองความต้องการที่แท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ Sangaroon (2014) ที่พบว่าการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาการจัดซื้อปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตข้าว การส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เกษตรกรรายอื่น การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรและเป็นที่ปรึกษาให้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการทำอาชีพเกษตร มีศูนย์รับเรื่องราวร้องเรียนร้องทุกข์ภาคเกษตร เพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ

เกี่ยวกับภาคเกษตร เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร ตำบลบ้านสาง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

2.3.4 การพัฒนาตลาดข้าวส่งออก มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาตลาดส่งออกข้าวคุณภาพสูง การจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบตลาดส่งออกข้าวต่างประเทศ การพัฒนาผลผลิตข้าวเพื่อการส่งออก การพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ของข้าวลาว การกำหนดตำแหน่งของข้าวลาวในตลาดต่างประเทศ การพัฒนาข้าวให้เป็นมาตรฐานสากล การสร้างตราสินค้าผลิตภัณฑ์ข้าวลาว การลดอุปสรรคในการส่งออกข้าว การปรับโครงสร้างการผลิตข้าวให้สอดคล้องกับความต้องการ การลดข้อกีดกันทางการค้า การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวเพื่อการส่งออก การพัฒนาข้าวให้เป็นมาตรฐานสากลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคในต่างประเทศ การสร้างตราสินค้าผลิตภัณฑ์ข้าวลาวเพื่อให้เป็นที่รู้จักและแสดงถึงจุดยืนอย่างมั่นคงในตลาดต่างประเทศ การลดอุปสรรคในการส่งออกข้าวเพื่อสร้างความสะดวกคล่องตัวให้กับผู้ส่งออก การลดข้อกีดกันทางการค้าเพื่อเพิ่มการส่งออกผลผลิตข้าวให้มีจำนวนมากขึ้น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวเพื่อการส่งออกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต การอำนวยความสะดวกให้กับผู้ส่งออกข้าวเพื่อให้ผู้ส่งออกสามารถส่งสินค้าได้ทันกับความต้องการของตลาดต่างประเทศ และการมีแผนการตลาดเพื่อเพิ่มความมีประสิทธิภาพในการดำเนินการรองรับการเปลี่ยนแปลงในตลาดต่างประเทศ สอดคล้องกับการศึกษาของ Punchai (2014) ที่พบว่า การกำหนดมาตรการกำกับดูแล การตรวจสอบคุณภาพและรับรองผลผลิตอินทรีย์ให้มีมาตรฐานเพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจ เป็นหนึ่งในแนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออกของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ และการศึกษาของ Intawong (2017) ที่พบว่าการปฏิบัติตามข้อกำหนดเพื่อให้ได้ข้าวอินทรีย์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติในการผลิตของเกษตรกรตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ส่งออก

2.3.5 การวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับข้าว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การวิจัยและพัฒนาเพื่อลดความสูญเสียของผลผลิตข้าว การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามศักยภาพพื้นที่ การวิจัยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมข้าว การวิจัยและพัฒนาการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การวิจัยและพัฒนาการผลิตข้าวเชิงพาณิชย์ การวิจัยและพัฒนาการสร้างและเพิ่มมูลค่าข้าว และการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาข้าว เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาจะช่วยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่จำเป็นเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิตข้าว ให้มีความก้าวหน้าต่อไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการดำเนินการประกอบด้วยการวิจัยและพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การลดความสูญเสียของผลผลิตข้าวเพื่อการได้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น การใช้เทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อการได้มาซึ่งเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพที่ส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต การพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อให้ได้ข้าวที่มีผลผลิตสูงและมีคุณสมบัติต้านทานโรคและแมลง การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามศักยภาพพื้นที่เพื่อได้มาซึ่งชุดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมข้าวเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต เนื่องจากพันธุ์ข้าวดั้งเดิมในท้องถิ่นจะมีคุณสมบัติในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ การป้องกันกำจัดศัตรูข้าวเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว และไม่ส่งผลเสียกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การผลิตข้าวเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างระบบการผลิตข้าวที่ให้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า การสร้างและเพิ่มมูลค่าข้าวเพื่อการตอบสนองทางด้านเศรษฐกิจของชาวนา และการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาข้าวเพื่อให้มีสถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์กลางในการเพิ่มประสิทธิภาพการวิจัยที่เกี่ยวกับข้าว สอดคล้องกับการศึกษาของ Sangaroon (2014) ที่พบว่าการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าว เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตข้าวพันธุ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยประกอบด้วยข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 แขวงจำปาสักควรนำรูปแบบการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไปใช้ เนื่องจากมีวิธีการดำเนินการที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของแขวง

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวของแขวงจำปาสัก โดยเฉพาะห้องการกสิกรรมและป่าไม้ประจำเมืองควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการผลิตข้าวเพื่อการส่งออก

1.3 หน่วยงานของรัฐบาล สปป. ลาวในระดับนโยบายควรมีการส่งเสริมการพัฒนาการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกของชาวนาเพิ่มขึ้น เพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างความมั่นคงให้กับอาชีพเพื่อการเพิ่มพื้นที่และปริมาณการผลิตข้าวที่จะส่งผลถึงความมั่นคงทางอาหารของประเทศในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในเรื่องการสร้างเครือข่ายการผลิตข้าวเพื่อการส่งออกทั้งในระดับภาค ระดับประเทศหรือในระดับทวิภาคีหรือในระดับพหุภาคีที่สามารถเชื่อมโยงให้เป็นเครือข่ายเดียวกัน

2.2 ควรมีการศึกษาในเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของชาวนาแขวงจำปาสัก หรือชาวนาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Reference

Agricultural and Forestry Office. (2012). *Economic and Social Data Monitoring Report 2012*. Phon Thong: Agricultural and Forestry Office.

———. (2018). *Performance report 2018*. Pakse: Agricultural and Forestry Office.

Chanprame, P. (2015). *Profit Efficiency of Hom Mali Rice Production in Northeastern Thailand.* Thesis Master. Bangkok: Kasetsart University.

Daoheuang, C. (2015). *Casual Factors Effecting the Adoption of Organic Standards by Rice Organic Farmers in Sangthong District, Vientiane Capital, Lao PDR.* Thesis Master. Chiang Mai: Maejo University.

Intawong, A. (2017). *Knowledge, Attitudes and Practices of Farmers Following Organic Rice Export Standards in Northern Thailand* (Master's thesis). Chiang Mai University.

Mukda, K. (2015). *Productivity Improvement for Rice Farming. Thesis Master*. Bangkok: Kasetsart University.

Nuntapanich, P. (2015). Existing Rice Production and Guideline for Development in Rain fed

and irrigated area of Uttradit Province. *Khon Kaen Agr Journal*, 43(4), 643-654.

Posttoday. (2017). *Lao's rice for sale in China*. Retrieved April 2, 2018, from https://www.ditp.go.th/contents_attach/167023/167023.pdf

Prochaska, K., et al. (2011). *Microfinance in Rural Areas – Access to Finance for the Poor*. German Agency for International Development.

Punchai, N. (2014). *Cost-benefit Analysis of Organic Rice Plantation Export-promotion Project of Farmers in Chiang Mai Province*. Thesis Master. Chiang Mai University.

Sangaroon, S. (2014). *Process Management of Khoa Dawk Mali 105 Rice Production in the 2013 Wet Season at Ban Sang Sub-district, Mueang District, Phayao Province*. Thesis Master. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Seanthaweesuk, S. (2018). *A Study of Knowledge and Attitudes of Farmers about the use of Organic Fertilizer at Paksong District, Champasak Province, LAOs PDR*. Thesis Master. Rajabhat Maha Sarakam University.

Sittisantikun, K. (2015). Knowledge Management for Determining Alternatives of Rice Cultivation in Drought Area: a Case Study of Farmer at on Tai Sub-District, Sankampang District, Chiang Mai, Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(1), 160-184.

VOA news website. (2018). *Lao PDR Targets Production of Agricultural Sector by More Than 15.73 Percent*. Retrieved January 21, 2019, from https://lao.voanews.com/a/lao-agricultural-production-output-to-cover-about.

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

The Development of Public Participation for the Basic Infrastructure in Champasak District, Lao PDR

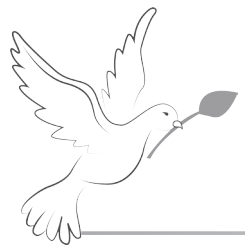

[1]สุลิยา นาเฟืองวิไล, จุฑามาส ชมผา และ มาลี ไชยเสนา

[1]Souliya Nafeuangvilay, Chuthamas Chompha and Malee Chaisena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Ratjabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: Suliya.nG60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 1 คือ ประชาชนในแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มาจากการเลือกแบบหลายขั้นตอน จำนวน 400 คน กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 2 คือ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาร่างรูปแบบที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 15 คน และกลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 3 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ คือ การดำเนินการพัฒนาการจัดการโครงสร้างพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านการมีส่วนร่วม 2) วัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาการจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วม 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย (1) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) มีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการ (3) มีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ (4) มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ประชาชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ ภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; โครงสร้างพื้นฐาน; แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

*Received November 18, 2019; Revised February 9, 2020; Accepted February 19, 2020

Abstract

The research aimed to conduct the effective participatory model of the population in Champhasak, Lao PDR in order to develop the basic infrastructures. The first target group included four-hundred population in Champhasak, Lao PDR selected by multi-stage sampling. The second target group comprised fifteen skillful experts in infrastructure development who were selected by purposive sampling. Finally, the third target group was fifteen senior experts in model evaluation by purposive sampling. The research instruments used in the research were questionnaires, interviewing, group discussion, and model. Moreover, the data analysis statistics used in the study were percentage, average, standard deviation including content analysis.

The results of research revealed in developing the participatory model of population in Champhasak, Lao PDR was composed of four elements including 1) the principle was the developing process in basic infrastructures managing cooperated with the state organizations and the private sectors networks 2) the objective focused on developing the basic infrastructures effectively and efficiency with strong cooperation 3) the process needed all target groups (1) to take important part searching the causes of the problems (2) to participate in planning and operating, (3) to invest and work, (4) to follow-up and evaluate 4) the success criteria were the population and all who were relevant aware it as the priority. Furthermore, the government organizations and the networks needed to support the budget and the skillful experts.

Keywords: Model development; Infrastructure; Champasak province; Lao PDR

บทนำ

โครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่าง ๆ มีความจำเป็นต่อคนในชุมชน และท้องถิ่นหรือชุมชนที่กำลังพัฒนา การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือ กลุ่มบุคคล ต้องอาศัยการวางแผน การจัดการองค์การ การควบคุม การติดตามผลประเมินผล ซึ่งคือการนำกระบวนการบริหารจัดการมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นต่อคนในชุมชน และท้องถิ่นหรือชุมชนที่กำลังพัฒนา (Khunprom, 2016) ซึ่งการพัฒนาและปรับปรุงระบบงานโครงสร้างพื้นฐานให้มีความทันสมัย มีความทัดเทียมและความเสมอภาคให้ครอบคลุมทุกชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง สามารถรับรู้และตระหนักถึงความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง (Budkul, 2016) กิจกรรมที่รัฐบาลที่จะกระทำต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายมาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำให้ปรากฏเป็นจริง ใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยเท่านั้น กิจกรรมที่เลือกต้องกระทำมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้งหรือความร่วมมือของประชาชน เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก มิใช่การตัดสินใจเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล เป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบ มิใช่การตัดสินใจแบบเอกเทศ เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำ ให้พิจารณาจากผลการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการต่อรองหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ ก่อให้เกิดผลทั้งทางบวก และทางลบต่อสังคม และเป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย (Thandee, 2015) นอกจากนี้ Ketsuvan (2006) อธิบายว่า 1) นโยบายเป็นกิจกรรมของรัฐบาลความผูกพันเป็นสิ่งสำคัญที่มีความหมาย นโยบายสาธารณะ หมายความว่า หากไม่มีการปฏิบัติของรัฐบาลผูกพันต่อนโยบายสาธารณะแล้ว นโยบายสาธารณะก็จะไม่มีความหมาย เพราะไม่มีทางมันเกิดผลจริงขึ้นมาได้ 2) ส่วนของสังคมส่วนมากได้รับผลกระทบจากนโยบายสาธารณะ หรือบางนโยบายมีผลกระทบต่อคนเกือบทุกคน เช่น นโยบายเกี่ยวกับภาษี การป้องกันประเทศ เป็นต้น 3) นโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการ ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่อง ยากที่จะชี้ชัดจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดของนโยบายก็ไม่แน่นอน นักวิชาการเห็นตรงกันว่านโยบายสาธารณะจะมีลักษณะที่ต่อเนื่อง มีการแปรเปลี่ยนและวิวัฒนาการ ด้วยเหตุนี้จึงอาจสรุปได้ว่า นโยบายเป็นการรวมการตัดสินใจ ความผูกพันและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน โดยบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งรัฐบาล หรือโดยคนที่มีอิทธิพลต่อบุคคลที่มีตำแหน่งดังกล่าว จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า นโยบายเป็นข้อความหรือสิ่งที่ได้กำหนดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารและของหน่วยงาน เป็นกรอบสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารในการกำหนดแนวทางและผลแห่งการดำเนินงาน นโยบายที่ดีทำให้การตัดสินใจถูกต้องและทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นนโยบายจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการบริหารเป็นเครื่องชี้ทิศทางในการบริหารงานที่ผู้บริหารใช้เพื่อการพิจารณาตัดสินใจสั่งการ (Kaewduangdee, 2011) ความสำคัญของนโยบาย คือ ช่วยประหยัดเวลา นโยบายเกิดการประสานงาน ช่วยให้องค์กรมีความมั่นคงและสามารถลดความเครียดของสมาชิกภายในองค์กรได้ ส่งเสริมให้ผู้บริหารแต่ละระดับและแต่ละบุคคลกล้าที่จะตัดสินใจ เป็นโครงร่างที่จะนำไปสู่การเป็นใจในแต่ละระดับ รวมทั้งนโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปโดยถูกต้อง ยุติธรรม และเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น อีกครั้ง สิ่งที่เราควร

ต้องตระหนักในเรื่องนโยบายก็คือ การมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการอันจะนำมาซึ่งนโยบายในการทำงานที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพโดยเป็นไปตามหลักของการบริหาร ต้องมีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร เสนอแนะหรือสนับสนุนการกำหนดนโยบาย กำหนดสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับนโยบาย รวมทั้งการประเมินผลและการปรับเปลี่ยนนโยบาย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องหลุดพ้นออกจากความด้อยพัฒนา กลายเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางด้านการเมือง และมีความสงบปลอดภัยทางสังคมอย่างหนักแน่น เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีความมุ่งมั่นด้วยก้าวย่างอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดีกว่าปัจจุบันถึงสามเท่าตัว เศรษฐกิจแห่งชาติมีพื้นฐานอันมั่นคงด้วยโครงสร้าง กสิกรรม-ป่าไม้ที่มีความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรม และการบริหารที่มีความสมดุล มีความสามารถเชื่อมโยงเข้ากับภาคพื้นและสากล บรรดาภาคส่วนเศรษฐกิจที่มีศักยภาพและขยายตัวอย่างสูง (Chanthet, 2002) ด้วยภาคส่วนเศรษฐกิจของรัฐและภาคส่วนเศรษฐกิจร่วมมือของประชาชนในเศรษฐกิจแห่งชาติ เศรษฐกิจตลาดที่มีการคุ้มครองอย่างเป็นระบบ และมีศักยภาพพื้นฐานแห่งการปรับเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมและมีความทันสมัย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความสัมพันธ์ร่วมมืออันกว้างขวางกับสากล เพื่อเป็นการนำเอาผลประโยชน์มาให้ประเทศชาติและสามารถเข้าร่วมกับประชาคมโลกในภารกิจ สันติภาพ และการร่วมมือเพื่อการพัฒนา การพัฒนารูปแบบที่รัฐนำมาปรับใช้ในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาในชนบท และสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม/วัฒนธรรม การเมือง และการศึกษามากยิ่งขึ้น (Thantaprasats, 2017) โดยเน้นการพัฒนาที่ประสานความร่วมมือระหว่างรัฐกับท้องถิ่น โครงสร้างพื้นฐาน คือ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อคนในชุมชน และท้องถิ่นหรือชุมชนที่กำลังพัฒนาโดยการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือ กลุ่มบุคคล ต้องอาศัยการวางแผน การจัดการองค์การ การควบคุม การติดตามผลประเมินผล ซึ่งคือการนำกระบวนการบริหารจัดการมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมของประชาชน การบริหารจัดการพื้นที่ด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาและรักษาคุณภาพด้านสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรม (Kingvathee, 2013) เปลี่ยนจากการพัฒนาที่ล่าช้าและยังไม่มั่นคง ไปสู่การพัฒนาที่รวดเร็วและต่อเนื่อง, ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กับการพัฒนามนุษย์ เพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในเวทีสากล

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวและจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่ปรากฏงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และยังไม่ปรากฏว่ามีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อภาคเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน จะนำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยการมีส่วนร่วมของรัฐที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพและเจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. เพื่อประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวิธีดำเนินการการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากทั้งหมด 10 แห่ง โดยเลือกแบบหลายขั้นตอนเหลือ 5 แห่ง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มเป้าหมายตอบ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวแทนประชาชนแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 15 คน ได้แก่ นักวิชาการ 5 คน องค์การบริหารภาครัฐ 3 คน ตัวแทนชุมชน 5 คน บริษัทก่อสร้าง 2 บริษัท จำนวน 2 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สร้างแนวทางการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากนั้นผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อร่วมกันพัฒนา (ร่าง) รูปแบบที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และเงื่อนไขความสำเร็จ

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนแขวงจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 15 คน ที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และเงื่อนไขความสำเร็จ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแต่ละองค์ประกอบพร้อมกับข้อเสนอแนะที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบ แล้วนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งการนำ

เสนอประกอบด้วยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยรวม และผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวรายด้าน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพและปัญหาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3 มิติ 9 ด้านจำแนกเป็นรายด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.98) เมื่อพิจารณาในรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ มิติด้านการศึกษา ($\bar{X}$= 4.11) รองลงมา คือ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X}$= 4.07) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปรผล
1. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม			
รวม	4.07	0.81	มาก
2. มิติด้านเศรษฐกิจ			
รวม	3.77	0.74	มาก
3. มิติด้านการศึกษา			
รวม	4.11	0.77	มาก
โดยภาพรวม	3.98	0.77	มาก

ตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3 มิติ 9 ด้านจำแนกเป็นรายด้าน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และเงื่อนไขความสำเร็จดังนี้ 1) หลักการ คือ การดำเนินการพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบบมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผนและการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ และด้านการติดตามและประเมินผล 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น มีการดำเนิน

งานที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมประชุม ร่วมทำการศึกษาค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน ร่วมคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลงปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน 3.2) การวางแผนและการดำเนินการ มีการดำเนินงานที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ โดยร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะการเสริมสร้างอำนาจ ในบริบทการพัฒนา 3.3) มีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ มีการดำเนินงานที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมออกเงิน การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์ 4.4) การติดตามและประเมินผล มีการดำเนินงานที่ประกอบด้วย ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้จากบุคลากรภายนอกหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ประชาชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกับการบริหารจัดการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ ต้องมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งสามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

หลักการ	การดำเนินการพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบบมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผนและการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ และด้านการติดตามและประเมินผล
วัตถุประสงค์	เพื่อพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
การดำเนินการ	1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน ร่วมคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลงปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน 2) การวางแผนและการดำเนินการ โดยร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมในฐานะการเสริมสร้างอำนาจ ในบริบทการพัฒนา 3) มีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ โดยการมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์ 4) การติดตามและประเมินผล โดยร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้จากบุคลากรภายนอกหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป
เงื่อนไขความสำเร็จ	ประชาชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกับการบริหารจัดการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ ต้องมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ภาพที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวม รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.29) และมีความเป็นไปได้ระดับมาก ($\overline{X}$= 4.00) แสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
หลักการ	4.50	.71	มากที่สุด	4.15	.68	มาก
วัตถุประสงค์	4.11	.73	มาก	3.40	.82	มาก
การดำเนินการ	4.55	.64	มากที่สุด	4.20	.70	มาก
เงื่อนไขความสำเร็จ	4.36	.68	มากที่สุด	4.18	.74	มาก
โดยรวม	4.29	.69	มากที่สุด	4.00	.72	มาก

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การบริหารการจัดการด้านการตลาดและการขนส่ง แผนการดำเนินงานด้านการตลาดและการขนส่งและอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการตลาดและการขนส่ง หน้าที่ช่วยในการตัดสินใจในเรื่องการจัดการสินค้า และการจัดวางเส้นทางให้มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ หัวใจหลักของการตลาดและการการขนส่ง คือ การส่งของให้รวดเร็วและเกิดต้นทุนในการขนส่งที่ต่ำที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการขนส่งจึงจำเป็นต้องพิจารณาจากหลากหลายปัจจัยที่จะช่วยทำให้ลดต้นทุนในการขนส่งเพื่อไม่ให้ไปกระทบต่อต้นทุนรวมของผลิตภัณฑ์และบริการของธุรกิจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังมีปัญหาเรื่องถนนสำหรับการขนส่งเพราะเป็นประเทศกำลังพัฒนา สอดคล้องกับ Wornmanee (2017) แนวทางการพัฒนาการตลาดและการขนส่ง การตลาดและต้นทุนการขนส่งนับเป็นต้นทุนที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง ดังนั้นผู้ประกอบการจำเป็นต้องวางแผนกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Yoktep & Yupas (2017) เสนอว่าภาคอุตสาหกรรมเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่จะนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาและการเพิ่มขีดความสารมารถในการแข่งขันอย่างแข็งแกร่งและยั่งยืน รวมทั้งการมีบทบาทนำทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และในเวทีโลก และสอดคล้องกับ Kaewduangdee (2011) การพัฒนาในประเทศที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการเจริญ

เติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนและท้องถิ่นเป็นหลัก โดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจเติบโตสูงขึ้นระดับรายได้ของประชากรของประเทศก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งจะส่งผลให้มาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนสูงขึ้น Liummalaisri (2016) ความเจริญทางเศรษฐกิจไม่อาจดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ หากไม่คำนึงถึงการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยต้องมีการใช้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์พร้อมทั้งจัดการ และคุ้มครองระบบนิเวศให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจึงได้ให้มีการใส่ใจอย่างจริงจังกับ “การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” การตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศและเริ่มกำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก 1) หลักการ การดำเนินการพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบบมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผนและการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ และด้านการติดตามและประเมินผล 2) วัตถุประสงค์ เป็นไปเพื่อพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) การดำเนินการ ได้แก่ (3.1) การมีส่วนร่วมด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา สอดคล้องกับการศึกษาของ Dhiravegin (2015) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมีเพียงการเข้าไปรับจ้างหารายได้ แต่ยังขาดความรู้สึกมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองตนเอง (3.2) การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและการดำเนินการ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kerdsomchua (2016) ที่พบว่าการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการให้มี ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง แสดงออกทางพฤติกรรม และการศึกษาของ Wonmanee (2017) ที่พบว่าการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ไขปัญหาของการบริหาร (3.3) การมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sangchunthawong (2015) ที่พบว่าบุคคลดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมที่มีความร่วมมือกันภายในองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานสัมฤทธิ์ผลไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ (3.4) การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาของ Pankhetkij (2014) ที่พบว่าการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ร่วมกันคิดไว้ มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และมีส่วนร่วมที่จะได้รับผลประโยชน์จากงานที่ปฏิบัติ และการศึกษาของ Dechakhamphoo (2017) ที่พบว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการ การประเมินผลและสรุปผลเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนเอง ชุมชนและสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ระดับมาก เนื่องจากรูปแบบนี้มีที่มาจากการสังเคราะห์ข้อมูลในเชิงพื้นที่ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากภายในและต่างประเทศ และจากนั้นยังได้นำรูปแบบที่ได้ไปพัฒนาจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จึงทำให้รูปแบบนี้มีความสมบูรณ์เหมาะสมในเชิงทฤษฎีและมีความครอบคลุมการปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุผล จึงได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความ

เหมาะสมมากที่สุด แต่สำหรับในความเป็นไปได้นั้นรูปแบบนี้มีข้อจำกัดบางประการในการนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมด้านการลงทุน และปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผลจึงได้รับการประเมินว่ามีความเป็นไปได้ระดับปานกลาง

สรุป

สรุปได้ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ คือ การดำเนินการพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบบมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น การวางแผนและการดำเนินการ มีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติและการติดตามและประเมินผล 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ประชาชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกับการบริหารจัดการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ ต้องมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถนำไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตน มีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการ ช่วยให้ประชาชนรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน มีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติ ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด ตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ทำให้ประชาชนมีการประเมินผลงานที่ดำเนินไปนั้นว่าได้รับผลดีหรือประโยชน์มากน้อยเพียงไร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบได้ว่าผลการวิจัยสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2.2 ควรที่จะมีการศึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น ประชาชน นักธุรกิจ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรที่จะศึกษาเพิ่มเติมว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างไร

2.3 ควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึกในพื้นที่แต่ละแห่ง เพื่อให้ได้การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่นั้น ๆ

2.4 ควรมีการศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานกับกลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในแขวงจำปาสัก เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายแผนงานและนโยบาย ฝ่ายพัฒนาบุคลากร โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร ผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง

Reference

Budkul, J. (2016). *The power structure relatied to decision on community participation, case study of Huaymek municipality, Huaymek district, Kalasin province*. Thesis Master of Architecture, majoring Urban and Environmental Planning. Mahasarakam University.

Chanthet, M. (2002). Policy Development Model. *The Journal of Petchaboon Rajabhat University*, 3(2), 35-37.

Dechakhamphoo, K. (2017). *Title of Dissertation A model of the participatory development for water resource mangement of water users in the royal initiative development project on nam gum river basin*. Thesis Master of Public Administration, Graduate School: Makasarakam Rajabhat University.

Dhiravegin, L. (2015). *Politics and Governments of Thailand*. Bangkok: Thammasart University.

Kaewduangdee, B. (2011). *The role of the Lao government on the economic and social development of the people's democratic republic of Laos: the case study of Bokeo Province*. Thesis Master of Liberal Arts (Political Economic). Graduate School: Chulalongkorn University.

Kerdsomchua, T. (2016). *Title of Master's thesis population participation in public services of the basic infrastructures, Klongyong District Administration office, Buddhamonton district, Nakonpathom.* Thesis Master of Political Science. Graduate School: Kasetsart University.

Ketsuvan, R. (2006). *The Introduction to Public Administration*. Bangkok: Bopit Printing.

Khunprom, B. (2016). *Development guideline for Vienttiane in relation to the effects of the Mittraphab Bridge*. Thesis Master of Political Sciences in Urban Planning. Graduate School: Chulalongkorn University.

Kingvathee, C. (2013). *The Introduction of Pulbic Administration*. Humanties and Social Sciences Faculty. Nakon Pathom Rajabhat University.

Liummalaisri, S. (2016). *The Community Participation of Watershed Forest: case study Sesed Watershed forest Sesed Village Pakchong city Chumpasak Lao PDR*. Thesis Master of

Social Sciences Development. Ubonratchathani Rajabhat University.

Pankhetkij, N. (2014). *The population participation in public services of the basic infrastructures, Sai-ngam district Administration office, Sai-ngam district, Kampangpetch*. Thesis Master of Public Administration. Local Administration program. Kampangpetch Rajabhat University.

Sangchunthawong, S. (2015). *The strategy to manage effective participation in protection of Hinnamnor Natiional Area, protected area. Kham* Mouane province, Lao PDR.

Thandee, D. (2015). *The Government and the Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Thantaprasats, S. (2017). *A Community Development Model by Luetribes Participation in Ban Nam Ngen, Vieng Phoukha District, Luang Nam Tha Province, Lao PDR*. Dissertation of Regional Development and Strategies. Graduate School: Mahasarakam Rajabhat University.

Wornmanee, B. (2017). *People's participation in maintenance of Laos National Highway 8, Khamkeut district, Bolikhamxay province, Lao People's Democratic Republic (Lao PDR).* Thesis Master of Public Administration. Graduate School: Sakon Nakhon Rajabhat University.

Yoktep, S. & Yupas, Y. (2017). The People's Participation on the Delopment Plan Making of Bandue Municipality, Muang Nongkhai, Nongkhai province. *The Journal of Santiparithat, Mahachulalongkornrajavidyayalai,* 5 (special edition), 182-191.

บุพปัจจัยของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง*

Antecedents of Sustainable of Less Visited Area Tourism

[1]**ประเสริฐ ใจสม, ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, ปฏิญญา บุญผดุง และ เอื้ออัมพร ทิพยทิฆัมพร**

[1]**Prasert Jaisom, Sriparinya Toopgrajank, Chandej Charoenwiriyakul, Patinya Boonpadung and Uea-umporn Tipayatikumporn**

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: prasert_pst@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่มีผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยท่องเที่ยวเมืองรอง ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสตูล จังหวัดลำปาง และจังหวัดจันทบุรี จำนวน 300 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยเกณฑ์ของไคลน์ คือ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองมากที่สุด รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ สามารถใช้ประกอบการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของภาครัฐ และผู้ประกอบการในเมืองรอง ผลักดันให้สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรองกลายเป็นจุดหมายยอดนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

คำสำคัญ: บุพปัจจัย; ความยั่งยืน; การท่องเที่ยวเมืองรอง

*Received November 11, 2019; Revised February 8, 2020; Accepted February 18, 2020

Abstract

The objectives of this research were to study the influences of destination environment, destination amenities, destination image, and tourist satisfaction on sustainable of less visited area tourism. This research employed a quantitative method. The sample consisted of 300 Thai tourists who used to travel to less visited area include Buriram, Ratchaburi, Satun, Lampang and Chanthaburi, obtained by multi-stage sampling. The sample size was determined based on the Kline criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model.

The research findings showed that destination image had the highest overall influence on sustainable of less visited area tourism, followed by destination environment, tourist satisfaction, and destination amenities, respectively. The results of this research can be used to plan tourism strategies of the government and entrepreneurs in the less visited area pushing tourist attractions in the less visited areas to become a popular destination for both Thai and foreign tourists.

Keywords: Antecedents; Sustainable; Les Visited Area Tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่งในใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จากผลสำรวจสุดยอดจุดหมายปลายทางโลก ครั้งที่ 7 ปี ค.ศ.2018 ของมาสเตอร์การ์ด (Master Card Global Destination Cities Index, 2018) บ่งชี้ได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเทศไทย มีเมืองท่องเที่ยวถึง 3 แห่งติดอยู่ใน 20 อันดับแรกของโลก โดยกรุงเทพมหานคร คือ สุดยอดจุดหมายปลายทางอันดับ 1 ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการมาเยือน และพักแรมมากที่สุด ภูเก็ตและพัทยา ได้อันดับที่ 12 และ 18 ตามลำดับ สร้างรายได้เข้าประเทศได้เกิน 1 ล้านล้านบาท มาต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งปีพ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 24.8 ล้านคน และเพิ่มเป็น 29.9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2558 และ 32.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2559 และล่าสุดเพิ่มเป็น 35.4 ล้านคนในปี พ.ศ.2560 ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก ขณะที่ตลาดคนไทยเที่ยวในประเทศ พบว่าในปี พ.ศ.2557 มีจำนวน 134 ล้านคน/ครั้ง และเพิ่มเป็น 139 ล้านคน/ครั้ง ในปี พ.ศ. 2558 และ 146 ล้านคน/ครั้ง ในปี พ.ศ. 2559 และล่าสุดเพิ่มเป็น 153 ล้านคน/ครั้ง ในปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา การเติบโตในด้านการท่องเที่ยวทำให้รัฐบาลเล็งเห็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย และผลักดันให้เกิดกระแสท่องเที่ยวไทยอย่างต่อเนื่อง หากแต่ปัญหาเชิงลบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาคือการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัดหลักคือ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต เชียงใหม่ สมุย และพัทยา ฯลฯ

ดังนั้นปี พ.ศ. 2561 ในยุคที่การท่องเที่ยวกำลังเป็นเศรษฐกิจขาขึ้น รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติหันมาท่องเที่ยวเมืองรองทั้ง 55 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ สุโขทัย ลำพูน อุตรดิตถ์ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พิจิตร แพร่ น่าน กำแพงเพชร อุทัยธานี พะเยา อุดรธานี อุบลราชธานี หนองคาย เลย มุกดาหาร บุรีรัมย์ ชัยภูมิ ศรีสะเกษ สุรินทร์ สกลนคร นครพนม ร้อยเอ็ด มหาสารคาม บึงกาฬ

กาฬสินธุ์ ยโสธร หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ ลพบุรี สุพรรณบุรี นครนายก ราชบุรี สมุทรสงคราม ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี สระแก้ว ตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สตูล ชุมพร ระนอง นราธิวาส ยะลา และปัตตานี เนื่องจากเมืองรองที่ได้กล่าวมานั้นมีเสน่ห์ และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวไม่น้อยไปกว่าเมืองหลัก ทั้งยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน และลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศอีกทางหนึ่งด้วย (Thai Rath Online, 2018)

ปัจจุบันทิศทางการตลาดการท่องเที่ยวของไทยเริ่มมีความหลากหลายและแตกต่างจากเดิม ซึ่งเป็นผลมากจากสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะจากนโยบายรัฐที่หันมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง และการท่องเที่ยววิถีไทย (Wanich, 2019) โดยนายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กล่าวถึงทิศทางการดำเนินการของกระทรวงในช่วงปีที่ผ่านมา เกี่ยวกับการพยายามที่จะกระจายนักท่องเที่ยวออกไปยังแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองอื่น ๆ นอกเหนือจากเมืองหลัก เพื่อให้มีการขยายจำนวนของนักท่องเที่ยวในภาพรวม ลดการกระจุกตัวผ่านโครงการเด่น ๆ ที่ชูนโยบายเมืองรอง ที่สามารถลดหย่อนภาษีได้ และนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงกระตุ้นให้คนไทยออกมาเดินทางเที่ยวเมืองไทยมากขึ้นทุกครั้งที่หยุดงาน เพื่อค้นหาเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่หาไม่ได้จากที่ไหนในโลก นอกจากเมืองไทย (Sirisom, 2017)

จุดประสงค์สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเมืองรองนั้น คือ การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน และสร้างสำนึกของเจ้าบ้านที่ดีให้กับคนท้องถิ่น ได้มองเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของตน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในมุมมองด้านการตลาดคงปฏิเสธไม่ได้ว่า การรักษาฐานนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมให้เดินทางมาเที่ยวซ้ำ (Revisit) น่าจะเป็นแนวทางที่ดีกว่าการหาฐานลูกค้ากลุ่มใหม่ (New Visitor) อย่างต่อเนื่อง การศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นถึงความตั้งใจเที่ยวซ้ำ และการบอกต่อของนักท่องเที่ยว รวมถึงความเต็มใจที่จะจ่ายซื้อเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคต เนื่องจากเป็นเครื่องสะท้อนถึงความภักดีของนักท่องเที่ยวในเชิงการตลาด และถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวเมืองรองต่อไปอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่มีผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยท่องเที่ยวเมืองรอง ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสตูล จังหวัดลำปาง และจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตของรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด 5 ลำดับแรกในปี พ.ศ. 2561 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันในช่วงปี พ.ศ. 2560 (Ministry of Tourism and Sports, 2019) ซึ่งแต่ละจังหวัดทำหน้าที่เป็นตัวแทนของภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง โดยแต่ละจังหวัดนั้นไม่มีพื้นที่ติดกันแต่อย่างใด ผู้วิจัยต้องการศึกษา

นักท่องเที่ยวที่เคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดนั้น ๆ มาก่อนอย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 9,057,069 ราย (ครั้ง) (Ministry of Tourism and Sports, 2019) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ นี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมี 20 เท่าของตัวแปรสังเกต จากแนวคิดของ ไคลน์ (Kline, 2005) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 15 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟ่า) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.704 ถึง 0.959 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.969 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสตูล จังหวัดลำปาง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดราชบุรี อย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 9,057,069 ราย (ครั้ง) (Ministry of Tourism and Sports, 2019) ตั้งแต่ เมษายน พ.ศ. 2562 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2562

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	1.13
P-value	มากกว่า 0.05	0.19
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.021
Standardized RMR	น้อยกว่า 0.05	0.032
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.96
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.94
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	1.00
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.62
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	360.48

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ 1 รายละเอียดการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังสมการที่ 1 ถึง สมการที่ 3

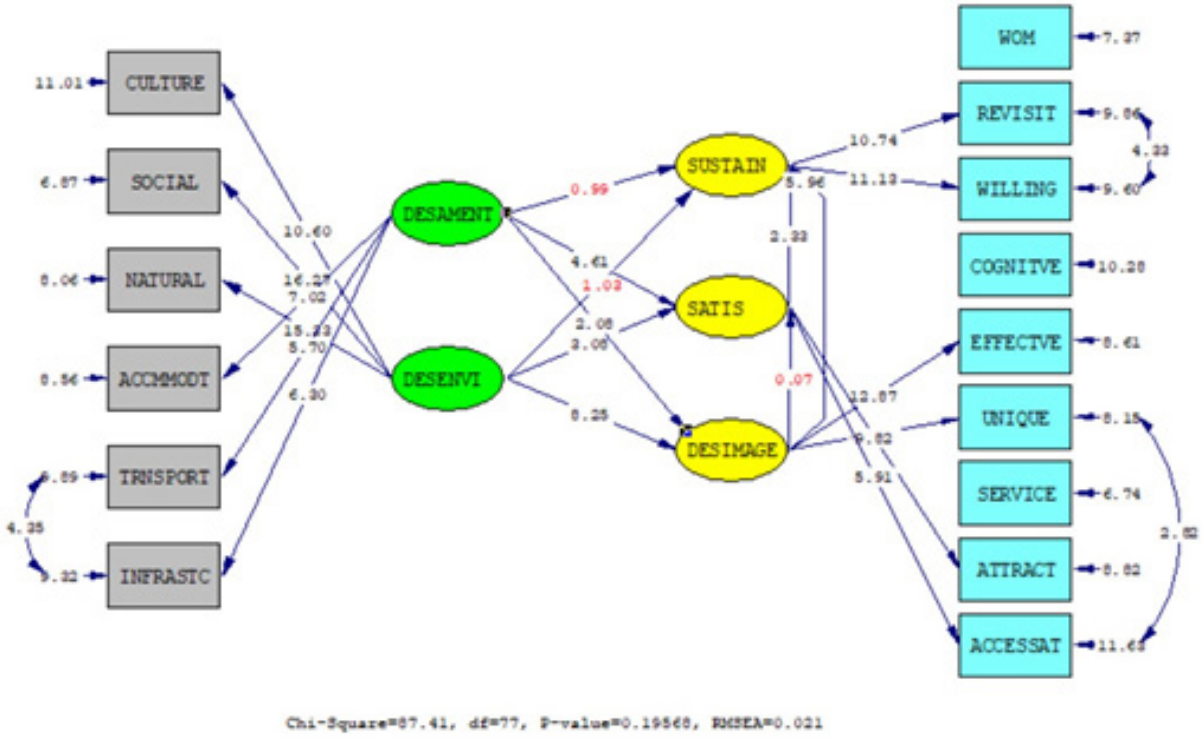

ภาพ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SUSTAIN = 0.12*DESENVI + 0.14*DESAMENT + 0.65*DESIMAGE

(0.12) (0.15) (0.12)

1.03 0.99 5.96

+ 0.33*SATIS, Errorvar. = 0.26 , R^2 = 0.77.....(1)

(0.15) (0.07)

2.33 3.38

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง ขึ้นอยู่กับ ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองได้ร้อยละ 77 ขณะที่สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ไม่มีผลทาง

ตรงต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง

2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SATIS = 0.38*DESENVI + 0.55*DESAMENT + 0.01*DESIMAGE,

(0.12) (0.12) (0.13)

3.08 4.61 0.07

Errorvar. = 0.38, R^2 = 0.61.....(2)

(0.11)

3.45

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 61 ขณะที่ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ไม่มีผลทางตรงต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

3) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

DESIMAGE = 0.66*DESENVI + 0.18*DESAMENT, Errorvar.= 0.43 , R^2 = 0.57.....(3)

(0.080) (0.088) (0.079)

8.25 2.08 5.47

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว โดยสามารถอธิบายการผันแปรของภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 57

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว	-	0.56	0.56
สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว	-	0.30	0.30
ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว	0.65	-	0.65
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	0.33	-	0.33

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง มากที่สุด รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลทางตรงต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองมากที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วน สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว และ สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ส่งผลทางอ้อมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง เท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรองประกอบด้วย สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง มากที่สุด รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ตามลำดับ นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรง และมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง เนื่องจาก ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวเกิดจากแนวทางการสื่อสารของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนถึงรูปแบบเฉพาะตัวที่แตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ตามแนวคิดของ มอรริสัน และ แอนเดอร์สัน (Morrison & Anderson, 2002) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวแสดงถึงความรู้ความเข้าใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้แก่ อัตลักษณ์ (Identification) และ ความแตกต่าง (differentiation) ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่กระตุ้นความคาดหวังของนักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในอนาคตของนักท่องเที่ยวด้วย โดยภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นถูกสะท้อนออกมาจากการประเมิน 2 ด้านหลักๆ ได้แก่ การประเมินด้านการรับรู้ (cognitive evaluation) และการประเมินด้านความรู้สึก

(effective evaluation) ซึ่งผลวิจัยพบว่า เมืองรองที่นักท่องเที่ยวไปเที่ยวนั้น มีประสบการณ์พบผู้คนที่มีอัธยาศัยดี มีความเป็นมิตร มีบรรยากาศที่ดี เหมาะกับการท่องเที่ยว รู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ประทับใจที่ได้เดินทางมาเที่ยว และ รู้สึกแปลกใหม่ที่ได้เดินทางมาเที่ยวที่เมืองรอง ซึ่งเมืองรองมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่หาไม่ได้จากที่อื่น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้นักท่องเที่ยว รู้สึกถึงภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยวในเมืองรอง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการ หลายท่าน (Ramkissoon, et al., 2011; Wang & Hsu, 2010) ที่พบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพล เชิงบวกต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวใด ๆ ของนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ก็มีส่วนสำคัญต่อการ ตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวด้วย เมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกประทับใจในภาพลักษณ์ที่ดีของสถาน ที่ท่องเที่ยว ย่อมมีแนวโน้มที่จะบอกต่อความประทับใจนั้นให้กับนักท่องเที่ยวรายอื่น ๆ

2. สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุด และมีอิทธิพลรวมมากเป็นอันดับสอง ต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น อย่างยิ่งสำหรับสถานที่ท่องเที่ยว โดยคุณสมบัติสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวคือ ความดึงดูดใจ (attraction) หากสภาพ แวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวไม่ดี หรือไม่มีอะไรดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะไม่มาเที่ยว โดยปกติ แล้ว สภาพแวดล้อมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวนั้นมักเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่แตกต่าง หาได้ยาก (rare) เลียนแบบไม่ได้ (inimitable) ซึ่งสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเมืองรอง พบว่า เมืองรองมีสภาพอากาศเย็นสบาย บรรยากาศดี เหมาะกับการท่องเที่ยว และการพักผ่อน มีสถานที่ที่เป็นสัญญลักษณ์ที่น่าสนใจ ขณะที่คนในท้องถิ่นมีความเป็นมิตร มีความซื่อสัตย์ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และยังมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่น่าสนใจ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ดึงดูดใจ และมีผลต่อ การตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว (Goeldner & Ritchie, 2003)

ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ราเจช (Rajesh, 2013) พบว่า การรับรู้ถึงสภาพแวดล้อม ของสถานที่ท่องเที่ยวในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ อาทิ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ล้วนมีผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ บักแดร์ (Bagdare, 2016) เสนอว่า การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวนั้นเป็นเพียงปัจจัยเริ่มต้นซึ่งต้องอาศัย กระบวนการอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การทำกิจกรรม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยว ในขณะนั้น ร่วมด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวนั้นจะช่วยส่งเสริมให้ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับนั้นมีความ ชัดเจน จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ และนำไปสู่ความตั้งใจที่จะบอกต่อ เที่ยวซ้ำ หรือความ ภักดีของนักท่องเที่ยวในที่สุด

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถานที่ท่อง เที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ แคสซีน และ แกสสิตา (Kassean & Gassita, 2013) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวมีผลต่อประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวครั้งนั้น ๆ ของนักท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยวที่เคยมาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์การท่อง เที่ยว ณ ที่แห่งนั้นมาก่อน แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวแต่ละรายจะมี “ภาพลักษณ์ด้านการรับรู้” ของสถานที่ ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง หรือแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน อาทิเช่น ความรู้สึกแปลกใหม่ (novelty) ที่มักเกิดขึ้นกับนัก ท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้นเป็นครั้งแรก ขณะที่นักท่องเที่ยวที่เคยมีประสบการณ์

การท่องเที่ยวมาก่อน มักจะให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนรอบข้าง (social interaction) มากกว่า เช่นเดียวกับ ผลการศึกษาของ ราเจช (Rajesh, 2013) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวนั้นจะรับรู้คุณลักษณะต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสภาพแวดล้อม สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การเข้าถึง รวมถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ มาเปลี่ยนเป็นภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ขณะที่ผลการศึกษาของ อัลคานิซ และคนอื่น ๆ (Alcaniz, et al., 2005) แสดงให้เห็นว่า การแสดงออกของคนในชุมชมก็มีผลอย่างมากต่อภาพลักษณ์ และประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยวครั้งนั้นด้วยเช่นกัน ขณะเดียวกัน พฤติกรรมของคนในชุมชนยังส่งผลต่อความตั้งใจในการก่อพฤติกรรมในอนาคต เช่น ความตั้งใจเที่ยวซ้ำ หรือความตั้งใจบอกต่อ ของนักท่องเที่ยวในอนาคตอีกด้วย

ดังนั้น สภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรับรู้ได้จากการท่องเที่ยวนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของราเจช (Rajesh, 2013) และ บักแดร์ (Bagdare, 2016) ยังได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกว่า นักท่องเที่ยวที่ได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีด้วยการรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยวนั้น นอกจากจะเปลี่ยนการรับรู้นั้นไปสู่ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว ยังทำให้นักท่องเที่ยวรายนั้นเกิดทัศนคติที่ดี จนนำไปสู่ความพึงพอใจ และกลายเป็นความภักดีของนักท่องเที่ยวด้วย

3. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว มีอิทธิพลทางตรงเป็นอันดับสอง ต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง เนื่องจากความพึงพอใจในการบริการ ความพึงพอใจในการเข้าถึง และความพึงพอใจในสถานที่ท่องเที่ยวจะเป็นภาพความทรงจำสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ และเป็นปัจจัยต่อการตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำ หรือแนะนำให้คนอื่น ๆ มาเที่ยว มีข้อค้นพบสอดคล้องกันว่า (Grappi & Montanari, 2011) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจบอกต่อของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวที่มีความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวใดในระดับสูง ย่อมอยากที่จะบอกต่อหรือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวดี ๆ นั้นให้กับผู้อื่น (Phillips, et al., 2013) แต่ในทางกลับกัน หากนักท่องเที่ยวรู้สึกไม่ประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวใด ย่อมมีแนวโน้มที่จะกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นในทางที่ไม่ดีแก่บุคคลอื่นด้วยเช่นกัน (Chen & Chen, 2010; Prayag, et al., 2015)

4. สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง เป็นเพราะว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมนั้นมักให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งการบริการด้านที่พัก ระบบขนส่งสาธารณะ และระบบสื่อสารที่ได้มาตรฐาน (Grznic & Saftic, 2012) เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้ชีวิต และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้อย่างสบายใจ ทั้งนี้สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลทางอ้อมผ่านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่จากประสบการณ์การท่องเที่ยวจึงเกิดความประทับใจในการเดินทางครั้งนั้น ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความตั้งใจเที่ยวซ้ำ หรืออยากที่จะบอกต่อหรือแบ่งปันประสบการณ์ดี ๆ ให้กับผู้อื่น ดังแนวคิดของ บักแดร์(Bagdare, 2016) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ แคสซีน และ แกสสิตา (Kassean & Gassita, 2013) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจปัจจัยผลัก และปัจจัยดึง ที่มีผลต่อการเยี่ยมเยือนประเทศมอริเชียส (Mauritius) ของนักท่องเที่ยว โดยได้สะท้อนภาพลักษณ์ด้านการรับรู้ในรูปแบบของ แรงจูงใจ-ปัจจัยผลัก (push motivation) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเที่ยว/เที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งที่เคยมีประสบการณ์การท่องเที่ยวประเทศมอริเชียสมาก่อน หรือนักท่องเที่ยวที่เดิน

ทางมาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก ต่างมีภาพลักษณ์ด้านการรับรู้เกี่ยวกับประเทศมอริเชียสว่า เป็นประเทศที่ให้ความรู้สึกพักผ่อน-ผ่อนคลาย ไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า นักท่องเที่ยวที่เคยมีประสบการณ์การท่องเที่ยว ณ ประเทศมอริเชียสมาก่อน จะรู้สึกว่าประเทศนี้ให้ความรู้สึกถึงภาพอดีตที่สวยงาม (nostalgia) และเหมาะที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนโดยรอบ ขณะที่นักท่องเที่ยวที่มาครั้งแรกจะรับรู้ถึงภาพลักษณ์ที่แปลกใหม่ของมอริเชียสได้มากกว่า เช่นเดียวกับสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นมีส่วนผลักดันให้นักท่องเที่ยวเกิดภาพลักษณ์ที่ดีกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ในอีกด้านหนึ่ง ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว ก็ทำหน้าที่เชื่อมโยงการรับรู้ประสบการณ์ที่ได้รับจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ไปยังความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในอีกทางหนึ่งด้วย (Chi & Qu, 2008; Lee, et al., 2005; Loureiro & Gonzalez, 2008) โดยผลการศึกษาในอดีต (Bagdare, 2016; Lee, et al., 2005; Rajesh, 2013) พบว่า ภาพลักษณ์ที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

สรุป

สถานที่ท่องเที่ยวตามเมืองหลักมักเป็นตัวเลือกแรกของนักท่องเที่ยว เช่น ชลบุรี เชียงใหม่ ภูเก็ต นักท่องเที่ยวกระจุกตัวตามเส้นทางไปยังสถานที่ยอดนิยม ทั้งที่ก็มีตัวเลือกมากมายกว่า 77 จังหวัด เมืองรองมีถึง 55 จังหวัด คิดเป็น 3 ใน 4 ของจำนวนจังหวัดทั้งหมดในประเทศไทย ในอดีตที่ผ่านมาเมืองรองมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่มาก รายได้ที่ไม่สูงเท่ากับเมืองหลัก หรือเมืองยอดนิยม รัฐบาลจึงช่วยด้วยการออกนโยบาย ‘เที่ยวเมืองรอง’ เพื่อมาเกื้อหนุนและกระตุ้นเศรษฐกิจ กระจายรายได้ไปสู่เมืองอื่น ๆ และเลี่ยงการกระจุกตัวของเม็ดเงินให้ไหลเข้าสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ดังนั้นเมืองรองต้องมีความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวคือ สภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่าง หาได้ยาก (rare) เลียนแบบไม่ได้ (inimitable) เพราะสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักเดินทาง ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวจึงเป็นภาพสะท้อนของการรับรู้ และความรู้สึก ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ขณะเดียวกัน ภาพลักษณ์ยังแสดงถึงความเอกลักษณ์ ที่สถานที่ท่องเที่ยวนั้น พยายามสื่อออกมา ในอีกด้านหนึ่ง นอกจากความประทับใจจะเป็นตัวแทนของการรับรู้ที่เหนือความคาดหวังแล้ว ยังแสดงถึงความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ทั้งความพึงพอใจในสถานที่ท่องเที่ยว ความพึงพอใจของการบริการจากผู้ให้บริการในพื้นที่ รวมถึงความพึงพอใจที่ได้รับจากการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้โดยสะดวก

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะเชิงในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) จากการวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรง และมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง ดั้งนั้น ภาครัฐ รวมถึงหน่วยงานต่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรส่งเสริม ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นคุณมีลักษณะเด่นในแต่ละพื้นที่ของเมืองรอง โดยให้ความสำคัญในการใช้เนื้อหา (content) มากขึ้น เพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจให้กับพื้นที่ มีการกำหนดเรื่องราวที่จะช่วยเสริมจุดเด่นของเมืองรอง มุ่งนำเสนอประสบการณ์ ตอกย้ำการรับรู้เอกลักษณ์เมืองรองซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยว และเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวจนนำไปสู่การบอกต่อ ขณะที่เมืองรองที่มีภาพลักษณ์ที่ดีอยู่แล้ว เมืองรองนั้นต้องรักษาภาพลักษณ์ที่ดีไว้ให้ยืนนานและพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

2) จากการวิจัยพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลโดยรวมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเมืองรอง เป็นเพราะว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมนั้นมักให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งการบริการด้านที่พัก ระบบขนส่งสาธารณะ และระบบสื่อสารที่ได้มาตรฐาน ดังนั้น ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ต้องสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การทำกิจกรรม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น ร่วมด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวนั้นจะช่วยส่งเสริมให้ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับนั้นมีความชัดเจน จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ และนำไปสู่ความตั้งใจที่จะบอกต่อ เที่ยวซ้ำ หรือความภักดีของนักท่องเที่ยวในที่สุด ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปรับปรุง และพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะให้เอื้ออำนวย และครอบคลุมเส้นทางการเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก หรือการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวจากเมืองหลักไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง เพื่อช่วยกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวเมืองหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในวงกว้างขึ้นและนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แปลกใหม่และหลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย ควรวิจัยต่อในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การบูรณาการการจัดการท่องเที่ยวเมืองรองอย่างยั่งยืน

2) การท่องเที่ยวเมืองรอง: การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน

Reference

Bagdare, S. (2016). A Conceptual Framework for Management of Tourism Experience. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 2(6), 718-722.

Chen, C. F. & Chen, F. S. (2010). Experience Quality, Perceived Value, Satisfaction and Behavioral Intentions For Heritage Tourists. *Tourism Management*, 31(1), 29-35.

Goeldner, C. R., Ritchie, J. R. B. & McIntosh, R. W. (2000). Tourism Components and Supply. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, 362-393

Grappi, S. & Montanari, F. (2011). The Role of Social Identification and Hedonism in Affecting Tourist Re-Patronizing Behaviors: The Case of an Italian Festival. *Tourism Management*, 32(5), 1128-1140.

Kassean, H. & Gassita, R. (2013). Exploring Tourists Push and Pull Motivations to Visit Mauritius as a Tourist Destination. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 2(3), 1-13.

Kline, R. B. (2005). *Principle and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford.

Lee, C. K., Lee, Y. K. & Lee, B. (2005). Korea's Destination Image Formed by the 2002 World Cup. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 839-858.

Loureiro, S. M. C. & González, F. J. M. (2008). The importance of quality, satisfaction, trust, and image in relation to rural tourist loyalty. *Journal of Travel & Tourism Marketing*,

25(2), 117-136.

Master Card Global Destination Cities Index. (2018). *Big Cities, Big Business: Bangkok, London and Paris Lead the Way in Master Card' S 2018 Global Destination Cities Index*. Retrieved February 4, 2019, from https://newsroom.mastercard.com/

Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Summary of the Camp Situation Number of Visitors and Income from Visitors Jan - Dec 2018*. Retrieved January 31, 2019 from https://www.mots.go.th/ more_news.php?cid=509&filename=index

Morrison, A. & Anderson, D. (2002). Destination branding. In *Annual Meeting of the Missouri association of convention and Visitor Bureaus*, 17.

Phillips, W. J., Wolfe, K., Hodur, N. & Leistritz, F. L. (2013). Tourist Word of Mouth and Revisit Intentions to Rural Tourism Destinations: A case of North Dakota, USA. *International Journal of Tourism Research*, 15(1), 93-104.

Prayag, G., Chen, N., Hosany, S. & Odeh, K. (2016). *The cognitive-affective relationship of tourists to a heritage site: The case of Petra*. TTRA Canada 2016 Conference. Retrieved March 25, 2016, from https://scholarworks.umass.edu/ttraca nada_2016_conference/25

Rajesh, R. (2013). Impact of Tourist Perceptions, Destination Image and Tourist Satisfaction on Destination Loyalty: A Conceptual Model. *Pasos. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 11(3), 67-78.

Ramkissoon, H., Uysal, M. & Brown, K. (2011). Relationship between Destination Image and Behavioral Intentions of Tourists to Consume Cultural Attractions. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 20(5), 575-595.

Sirisom, W. (2017). *Sustainable Thai Tourism... Emphasizing Quality, not focus on Quantity*. Retrieved March 23, 2019, from https://www.matichon.co.th/economy/news_1303118

Thai Rath Online. (2018). *TAT Invites You to Experience the Charm of "Muang Rong"*. Once Tried, Will Fascinate. Retrieved Febuary 26, 2018, from https://www.thairath.co.th/ content/1363765

Wanich, Y. (2019). *50th Thai Tiew Thai*. Retrieved March 23, 2019, from https://www.thairath. co.th/news/business/1502300

บุพปัจจัยที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ*

Antecedents Affecting the Impression of Passengers Using an Suvarnabhumi International Airport

[1]ชณิษฐา สัมฤทธิ์, นพดล บุรณนัฏ, บดินทร์ แก้วบ้านดอน

สุมาลี มีพงษ์ และ ปฏิญญา บุญผดุง

[1]Chanitta Sumrith, Nopadol Burananuth, Dodeen Kaewbandon,

Sumalee Meepong and Patinya Boonpadung

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: Chanitta.s@thaiairways.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการบริการ ทรัพยากรเพื่อการบริการ คุณภาพการบริการ และ ประสิทธิภาพการบริการ ที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจาก ผู้โดยสารชาวไทยที่เข้ามาใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ในปี 2560 รวมจำนวน 400 คน โดยใช้สูตรของคอแครนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ วิเคราะห์ผลด้วยเทคนิคแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริการมีความสัมพันธ์ทางตรงต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ มากที่สุด รองลงมาคือ ประสิทธิภาพการบริการ ขณะที่ทรัพยากรเพื่อการบริการ และคุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์ทางอ้อมต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยครั้งนี้ บริษัทท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) สามารถนำข้อค้นพบเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อจัดการรูปแบบการบริการที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการ ตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศของภาครัฐบาล และยุทธศาสตร์ที่ 5 คือเพิ่มศักยภาพการรองรับผู้โดยสารและเที่ยวบินอันเป็นข้อกำหนดสำคัญในการพัฒนาการบริการอันเป็นประสิทธิภาพที่สำคัญขององค์กร

คำสำคัญ: ความประทับใจของผู้ใช้บริการ; คุณภาพการบริการ; ท่าอากาศยานนานาชาติ

*Received November 11, 2019; Revised February 8, 2020; Accepted February 28, 2020

Abstract

The objectives of this study were to investigate the relationship between the factors of being a model of service, service resources, service quality, the efficiency of service, and the impression that the passengers have in using Suvarnabhumi Airport. This research employed a quantitative method. The data was collected from 400 Thai passengers using Suvarnabhumi Airport in 2017, selected by systematic sampling. The sample size was calculated based on Cochran's Formula. The data was analyzed using a structural equation model.

The findings of research indicated that the model of service had the greatest direct relationship with the impression of the passengers using Suvarnabhumi Airport, followed by the efficiency of service; whereas service resources and service quality had an indirect relationship with the impression that the passengers had in using Suvarnabhumi Airport. These findings provided significant information for the Airports of Thailand Public Co., Ltd. Specifically, the company could use these findings to support its decision in the management of a service model, in order to enhance the efficiency and quality of service to meet with the goals of the government in developing the country; and the5th strategies in enhancing the potential to serve passengers and airlines which was a significant requirement for service development and effectiveness of the organization.

Keywords: Passenger Impression; Service Quality; International Airport

บทนำ

การขนส่งทางอากาศ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นการคมนาคมหลักที่สามารถขนส่งทั้งในและระหว่างประเทศ รองรับอุตสาหกรรมส่งออกและนำเข้า (Wanthanom, 2009) ท่าอากาศยานหรือสนามบินคือประตูบ้านที่สำคัญของแต่ละประเทศในการต้อนรับ การมาเยือนของผู้โดยสารระหว่างประเทศ และเป็นสิ่งที่ประกาศถึงความเป็นหน้าตาหรือสถานที่ต้อนรับอันเป็นตัวแทนของประเทศ แต่ละประเทศ การให้ความสำคัญกับการให้บริการท่าอากาศยานจึงเป็นความสนใจและเป็นสถานที่แรกแห่งการสร้างความประทับใจแก่ผู้โดยสารในปี 2018 บริษัท สกายแทร็กซ์ (skytrax) บริษัทให้คำปรึกษาทางธุรกิจเกี่ยวกับการบินได้ทำการจัดอันดับสนามบินที่ดีที่สุดในโลก 10 อันดับ โดยผลการจัดอันดับสนามบินที่ดีที่สุดในโลกหรือ world airport awards ประกาศอย่างเป็นทางการ ตามผลสำรวจความเห็น 13.73 ล้านชุด โดยสอบถามจากผู้ใช้บริการท่าอากาศยาน 100 ชาติ ใน 550 สนามบินทั่วโลก ช่วง มี.ค. 2017 - ก.พ. 2018 ในหัวข้อการประเมินประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ให้บริการ 2) บริการด้านสรรพสินค้า 3) ด้านความสะอาดของสนามบิน 4) ด้านบริการการขนส่งกระเป๋าเดินทาง 5) ด้านการให้บริการผู้โดยสารเปลี่ยนเครื่อง 6) ด้านอาหารในสนามบิน 7) ด้านโรงแรมในสนามบิน และ 8) ด้านอาคารผู้โดยสาร

ผลการจัดอันดับพบว่า สนามบินยอดเยี่ยม 10 อันดับแรก ประจำปี 2018 ได้แก่ สนามบินสิงคโปร์ชางงี (สิงคโปร์) เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือสนามบินนานาชาติอินชอน (เกาหลีใต้) สนามบินฮะเนะดะ (ญี่ปุ่น) และสนามบินนานาชาติแฟรงก์เฟิร์ต (เยอรมนี) เป็นอันดับสุดท้าย โดยรางวัลอันดับที่ 1 ของสนามบินที่ดีที่สุดในโลก ปี 2018 คือ สนามบินสิงคโปร์ชางงี ด้านอาคารผู้โดยสาร ได้แก่ ความสวยงามของสถาปัตยกรรมทั้งภายในและภายนอก รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เตรียมไว้สำหรับนักเดินทาง ประกอบด้วย โรงภาพยนตร์ สปา สถานที่จัดแสดงงานศิลปะ อินเทอร์เน็ตให้ใช้งานฟรี สระว่ายน้ำ และระบบเช็คอินอัตโนมัติโดยผู้โดยสาร (10 สนามบินที่ดีที่สุดในโลก จากการจัดอันดับของเว็บไซต์ ส่วนท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ของประเทศไทย ถูกจัดให้อยู่ในอันดับที่ 36 (BBC, 2018) จากผลการจัดอันดับดังกล่าวส่งผลให้ บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) สนใจและให้ความสำคัญเพื่อการเพิ่มคุณภาพการให้บริการโดยการเร่งแผนพัฒนาท่าอากาศยานเพื่อการแข็งขัน

การพัฒนาท่าอากาศยานเพื่อการแข่งขัน โดยการเปิดให้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของชาติในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยเปิดให้บริการในเชิงพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ เป็นท่าอากาศยานหลักที่เป็นศูนย์กลางการบิน (hub) ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองรับเส้นทางการบินจากทุกมุมโลก เป็นประตูสู่ประเทศในแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (gateway to the golden land) ซึ่งช่วยเชื่อมโยงในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ เป็นท่าอากาศยานนานาชาติ ที่มีความทันสมัย พร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง การรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐานระดับสากล สามารถให้บริการสายการบิน และผู้โดยสารอย่างมีคุณภาพในระดับสากล (Airports of Thailand Public Company Limited, 2018) ค่านิยม ที่สำคัญของบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด(มหาชน) คือเน้น 1) ให้ใจ มีจิตสำนึกในการให้บริการ 2) มั่นใจ ในความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย 3) ร่วมใจ ในการมีส่วนร่วมและการสื่อสารทั้งภายในองค์กรและหน่วยงานภายนอก สร้างความสามัคคีทำงานเป็นทีม 4) เปิดใจยอมรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเรียนรู้ ควบคู่กับความคิดริเริ่มและความตั้งใจที่จะศึกษาพัฒนาตนเอง และ5) ภูมิใจในความโปร่งใส สำนึกในความรับผิดชอบ ต่อผู้ถือหุ้น ต่อลูกค้า ต่อสังคม และประเทศชาติ (Airports of Thailand Public Company Limited, 2018)

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษามองเห็นปัจจัยที่จะสามารถสร้างความประทับใจ ความพึงพอใจแก่ผู้โดยสารอันจะส่งผลให้ประเทศไทยเป็นเป้าหมายหลัก (land mark) ของนักท่องเที่ยวที่เกิดความประทับใจและจดจำบอกต่อ หรือกลับมาอีกซึ่งทำให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศมีการเติบโตได้ตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศของภาครัฐบาลมาจากทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งสิ้น เนื่องจากสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างของนักท่องเที่ยวได้ (Tangtenglam, 2019) โดยปัจจัยที่ค้นพบ ประกอบด้วย การให้ความสำคัญกับการให้บริการ การพัฒนาคุณภาพการบริการ เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อผู้โดยสารและผู้มาใช้บริการ การเพิ่มศักยภาพการรองรับผู้โดยสาร ประสิทธิภาพที่สำคัญขององค์กร

ดังนั้นการศึกษา บุพปัจจัยที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ โดยเน้นศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับความประทับใจของผู้ใช้บริการ ด้านรูปแบบการบริการ ด้านทรัพยากรเพื่อการบริการ ด้านคุณภาพการบริการ และด้านประสิทธิภาพการบริการที่มีผลต่อผู้ใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ จะเป็นองค์ความรู้เพื่อการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบการบริการ ทรัพยากรเพื่อการบริการ คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการบริการ ที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้โดยสารชาวไทยที่เข้ามาใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ในปี พ.ศ.2560 ซึ่งมีจำนวน 96,263,167 คน (Airports of Thailand Public Company Limited, 2017) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรที่ใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ผู้ศึกษาใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของคอแครน (Cochran,1977) ที่มีค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (probability sampling) โดยทำการสุ่มแบบเป็นระบบ (systematic sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟ่า) (Cronbach, 1990) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.855 ถึง 0.946 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.991 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษา ณ ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ จังหวัดสมุทรปราการ เก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 – 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2562

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ของรูปแบบการบริการ ทรัพยากรเพื่อการบริการ คุณภาพการบริการ และ ประสิทธิภาพการบริการ ที่มีผลต่อความประทับใจของผู้ใช้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด

ตัวแปร	λ	ρ_C	ρ_V
รูปแบบการบริหารการบริการ (SERVIC)	0.69-0.85	0.821	0.607
ประสิทธิภาพการบริการ (PERFOR)	0.70-0.76	0.763	0.519
ความประทับใจในการให้บริการ (IMPRES)	0.74-0.76	0.720	0.562
ทรัพยากรเพื่อการบริการ (SERRES)	0.64-0.88	0.804	0.582
คุณภาพการบริการ (QUALIT)	0.65-0.82	0.796	0.567
pc> 0.70, **p**v> 0.50 (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006)			

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด พบว่า มาตรวัดของตัวแปรแฝงของแต่ละตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 0.64 ค่า ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (AVERAGE VARIANCE EXTRACTED: AVE) มีค่าระหว่าง 0.519-0.607 ซึ่งมากกว่า 0.50 และมีค่าค่าความเชื่อมั่น (COMPOSITE RELIABILITY: CR) มีค่าระหว่าง 0.720-0.821 ซึ่งมากกว่า 0.70 แสดงว่าองค์ประกอบมาตรวัดทุกตัวแปรแฝงมีความเชื่อถือได้

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัวและผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตารางที่ 2 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับปรุงแบบจำลอง	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	1.89	1.57
RMSEA	น้อยกว่า 0.050	0.056	0.045
Standardized RMR	น้อยกว่า 0.05	0.053	0.044
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.94	0.95
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.90	0.92
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.98	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50ขึ้นไป	0.61	0.60
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	215.64	250.10

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ 1ซึ่งพบว่าเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทุกเส้นมีนัยสำคัญ

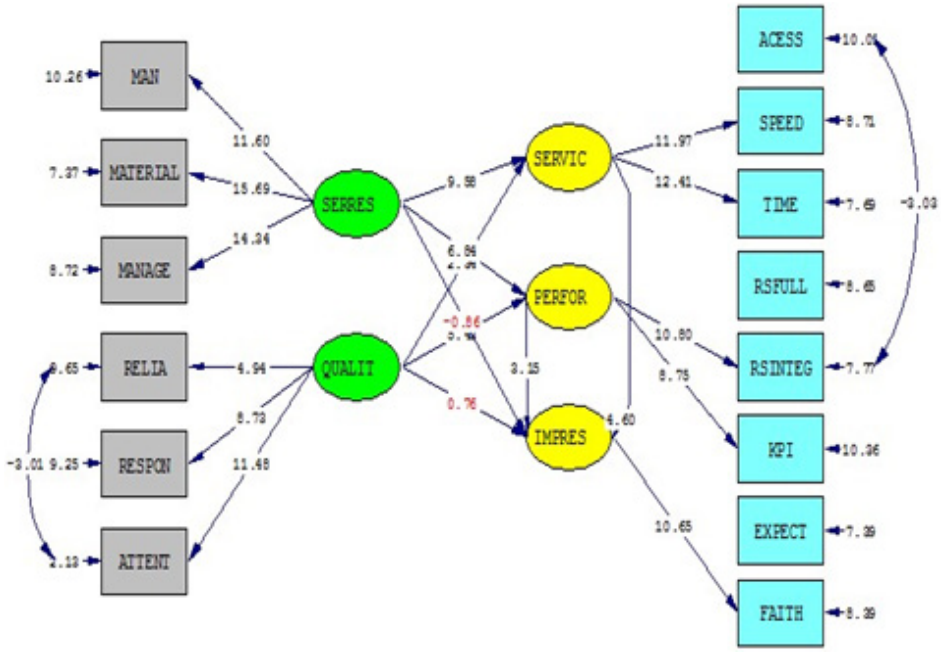

ภาพ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) ความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการบริการ ทรัพยากรเพื่อการบริการ คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

IMPRES = 0.63*SERVIC - 0.13*SERRES + 0.06*QUALIT + 0.38*PERFOR,

(0.14) (0.15) (0.084) (0.12)

4.60 -0.86 0.76 3.15

Errorvar. = 0.28 , R^2 = 0.72

(0.080)

3.54

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ขึ้นอยู่กับ รูปแบบการบริการ และประสิทธิภาพการบริการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ได้ร้อยละ 72 ขณะที่ทรัพยากรเพื่อการบริการ และคุณภาพการบริการ ไม่มีผลทางตรงต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ

2) ประสิทธิภาพการบริการ ขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรเพื่อการบริการ และ คุณภาพการบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

PERFOR = 0.52*SERRES + 0.41*QUALIT, Errorvar. = 0.41 , R^2 = 0.59

(0.076) (0.076) (0.086)

6.84 5.43 4.79

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพการบริการ ขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรเพื่อการบริการ และ คุณภาพการบริการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของประสิทธิภาพการบริการ ได้ร้อยละ 59

3) รูปแบบการบริการ ขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรเพื่อการบริการ และ คุณภาพการบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SERVIC = 0.75*SERRES + 0.14*QUALIT, Errorvar. = 0.34 , R^2 = 0.66

(0.078) (0.060) (0.070)

9.58 2.34 4.87

ผลการวิเคราะห์ พบว่า รูปแบบการบริการ ขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรเพื่อการบริการ และ คุณภาพการบริการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของรูปแบบการบริการ ได้ร้อยละ 66

ความสัมพันธ์ทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (ภาพที่ 1) แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าความสัมพันธ์ทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ทางตรง ความสัมพันธ์ทางอ้อม และความสัมพันธ์รวม ของปัจจัยต่างๆ ที่ศึกษา

ความสัมพันธ์ของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
รูปแบบการบริหารการบริการ	0.63	-	0.63
ทรัพยากรเพื่อการบริการ	-	0.67	0.67
คุณภาพการบริการ	-	0.25	0.25
ประสิทธิภาพการบริการ	0.38	-	0.38

จากตารางที่ 3 พบว่า ทรัพยากรเพื่อการบริการมีความสัมพันธ์โดยรวมต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิมากที่สุด รองลงมา คือ รูปแบบการบริหารการบริการ ประสิทธิภาพการบริการ และคุณภาพการบริการ ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ พบว่า รูปแบบการบริหารการบริการมีความสัมพันธ์โดยรวมต่อความประทับใจ

ในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ มากที่สุด รองลงมาคือ ประสิทธิภาพการบริการ ขณะที่ทรัพยากรเพื่อการบริการ และคุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์ทางอ้อมต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิเท่านั้น

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ทรัพยากรเพื่อการบริการมีความสัมพันธ์โดยรวมต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิมากที่สุด รองลงมา คือ รูปแบบการบริการ ประสิทธิภาพการบริการ และคุณภาพการบริการ ตามลำดับ นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) รูปแบบการบริหารการบริการ ถือเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงอ้อมต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ เนื่องจาก ความสำเร็จของการบริการที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ ประกอบด้วย 1) การให้บริการที่ทันเวลา 2) รวดเร็วในการให้บริการ 3) การอำนวยความสะดวก สามารถตอบสนองความต้องการในความคาดหวังของผู้รับบริการได้ตามขั้นตอนมาตรฐานการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ที่ศึกษาเรื่อง The impacts of complaint efforts on customer satisfaction and loyalty เพื่อศึกษาผลกระทบของความพึงพอใจและความภักดีของ ลูกค้าจากคำร้องเรียนของลูกค้าอันเป็นแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ พบว่า มิติความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า ประกอบด้วย มิติด้านขั้นตอนการให้บริการที่ทันเวลา สะดวก รวดเร็ว มิติด้านความรู้ความเข้าใจทางอารมณ์ในบริบทของการให้บริการ โดยความพยายามในการให้บริการ ขั้นตอนและกระบวนการรับรู้การบริการ แก่ลูกค้าจะส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของลูกค้า ระดับความภักดี และทัศนคติของลูกค้า สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานได้ การอำนวยความสะดวกหรือการได้รับบริการขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ข้อมูลการบิน และสิ่งสนับสนุนการเดินทาง และความต้องการของผู้โดยสารเป็นสิ่งที่ผู้โดยสารมองว่าท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ทำได้ดีมาก โดยเฉพาะในด้านความรวดเร็ว รองลงมาคือ ด้านความสะดวก และด้านความทันเวลา ซึ่งทำให้ผู้โดยสารมีความประทับใจ (Cai, 2018) สอดคล้องกับแนวคิดของ Dsilva (2015) พบว่า ความพึงพอใจในความคาดหวังและการรับรู้ของผู้โดยสาร คือ 1) คุณภาพของบริการ 2) ความประทับใจในการใช้บริการ และ 3) รูปแบบการให้บริการแบบ SERVQUAL และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดของท่าอากาศยาน คือ ระดับมาตรฐาน ความสะดวก ปลอดภัยในการใช้บริการท่าอากาศยาน (Oladele, 2016) นอกจากนี้รูปแบบการบริหารการบริการที่มีความรวดเร็วในการให้บริการหรือการได้รับการบริการในเวลาที่เหมาะสม ในแต่ละช่องทางบริการในกระบวนการท่าอากาศยานนั้นสร้างความประทับใจให้แก่ผู้โดยสาร สอดคล้องกับแนวคิดของ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสายการบิน คือ คุณภาพการบริการที่สะดวก รวดเร็ว ความมีชื่อเสียงของสายการบินและการยอมรับทางสังคม (Buaphiban, 2015)

2) ทรัพยากรเพื่อการบริการ มีอิทธิพลโดยรวมมากที่สุดต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ เนื่องจาก การที่ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิมีเครื่องมือเพื่อการจัดการงานบริการทั้งด้านบุคคล เครื่องมือ อุปกรณ์ และ การจัดการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotze (2017) ที่ทำการศึกษาเรื่อง Sustainability Analysis of the Airline Industry Low Cost Carriers and Full Service Carriers พบว่า การปฏิบัติงานด้านกลยุทธ์การดำเนินงาน โดยประเด็นที่สร้างความสำเร็จคือการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับขั้นตอน

การปฏิบัติงาน การสร้างจิตสำนึกด้านวัฒนธรรม และการดูแลสิ่งแวดล้อมสำเร็จในทุกหน่วยงานธุรกิจภายในสายการบิน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hiers (2017) เรื่อง Small aviation business success strategies for profitability พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกำไรในการดำเนินธุรกิจ ประกอบด้วย กำลังซื้อ การมุ่งเน้นลูกค้า การมีจำนวนพนักงานที่เหมาะสม การมีอุปกรณ์ที่เหมาะสม และ ความเป็นผู้นำ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Justesen (2014) ที่เสนอว่า ความซับซ้อนของการจัดการท่าอากาศยาน ได้แก่ ระดับความสามารถในการให้บริการทุกจุดบริการ และ การจัดการแก้ปัญหาในท่าอากาศยาน ควรเน้นที่การให้บริการท่าอากาศยานที่มีประสิทธิภาพและเชื่อถือ ในเรื่องความถูกต้อง ปลอดภัย โดยผลดังกล่าวตรงกับการศึกษาของ Wiredja (2017) ที่ทำการศึกษาเรื่อง Assessment of Airport Service Performance: A Passenger-centred Model พบว่า คุณลักษณะด้านบริการที่สำคัญคือการให้ความสำคัญต่อปัจจัยด้านบริการและคุณลักษณะบริการที่เป็นพื้นฐาน การอำนวยความสะดวกโดยหลักการบริการผู้โดยสารเป็นศูนย์กลาง

3) คุณภาพการบริการ ส่งผลทางอ้อม และมีอิทธิพลต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ เนื่องจาก การมีความน่าเชื่อถือ ถูกต้องแม่นยำ การตอบสนองด้วยความสุภาพ คงเส้นคงวา และความเอาใจใส่ในความรวดเร็วในการตอบสนองความต้องการที่ครบถ้วน สมบูรณ์และการใช้เวลาให้บริการที่สมเหตุสมผล นั้นก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริการ ซึ่งทำให้ผู้โดยสารเกิดความประทับใจ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Line (2019) เรื่อง Self-service technology adoption by air passengers: A case study of fast air travel services in Taiwan พบว่า (1) จุดการให้บริการตนเองของผู้โดยสารสายการบิน คือปัจจัยสำคัญในการช่วยให้ผู้โดยสารมีความสะดวก รวดเร็ว มากขึ้น (2) ประโยชน์ของการบริการของสายการบิน ที่สะดวก รวดเร็ว การรับรู้ การควบคุมพฤติกรรมทัศนคติ การสร้างบรรทัดฐานและการยอมรับ การใช้บริการที่จุดการให้บริการตนเอง ส่งผลถึงความประทับใจและความภักดีต่อสายการบินของผู้โดยสาร (3) กิจกรรมการบริการสำหรับผู้โดยสาร คือ การตรวจเอกสาร การตรวจกระเป๋าเดินทาง การตรวจข้อมูลการจองเที่ยวบิน การกำหนดเวลา สถานที่ขึ้นเครื่องบิน, การฝากกระเป๋าและการเช็คอินด้วยตนเอง (4) ประโยชน์ของการบริการสายการบินที่รวดเร็ว มีอิทธิพลทางบวกและการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการรับรู้การใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และการทำนายทัศนคติของผู้โดยสารสายการบินที่มีต่อและความตั้งใจที่จะใช้บริการการเดินทางทางอากาศที่รวดเร็ว การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมเชิงบวกมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการยอมรับ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Woo (2019) ที่ทำการศึกษาเรื่อง Assessing customer citizenship behaviors in the airline industry: Investigation of service quality and value พบว่า พฤติกรรมการเป็นผู้บริโภคในอุตสาหกรรมการบิน ได้แก่ 1) การได้รับสนับสนุนข้อมูล 2) การได้รับการให้ความช่วยเหลือจากพนักงานสายการบิน 3) การยอมรับและการรับรู้คุณค่าการให้บริการของสายการบิน

ผลการวิจัยดังกล่าว ยังสอดรับกับการศึกษาของ Oladele (2016) ที่ทำการศึกษาเรื่อง Predicting the Market Share of a New Airport in Multi-Airport Cities: the Case of Lagos พบว่า ระดับความต้องการของผู้โดยสารคือความตระหนักถึงส่วนแบ่งตลาดที่คาดการณ์ไว้ การส่งเสริมสายการบินในการแก้ไขเรื่องการแยกเว็บไซต์สายการบิน และกำหนดให้ใช้นโยบายการกำหนดราคาที่เหมาะสม เพื่อดึงดูดผู้โดยสาร

4) ประสิทธิภาพการบริการ มีอิทธิพลทางตรงมากเป็นอันดับสอง ต่อความประทับใจในการใช้บริการท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ เป็นเพราะว่า ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิมีความพร้อม สมบูรณ์ของทรัพยากรการจัดการ ซึ่งมีเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิให้

ความสำคัญกับผู้โดยสาร โดยการค้นหาความต้องการเพื่อตอบสนองการบริการที่ประทับใจ โดยมีเป้าหมายสูงสุดของการบริการคือการสร้างความประทับใจให้กับผู้โดยสาร และกลับมาใช้บริการซ้ำ ดังนั้น ประสิทธิภาพของการบริการ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารงานของท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ การเติบโตต้องคำนึงถึงโอกาสและช่องทางการขยายตัวในอนาคต อีกทั้ง กลยุทธ์เชิงรับพัฒนาความพร้อมด้านสถานที่ให้มีประสิทธิภาพรองรับลูกค้าได้มากขึ้น เรื่อง Identification model development for proactive response on irregular operations (IROPs) พบว่า การนำผลการประมวลผลของโปรแกรม IROPs สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจความต้องการใช้บริการขนส่งทางอากาศในเกาหลีได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สนามบินมีความก้าวหน้าและแก้ปัญหาการจราจรซับซ้อนได้ยิ่งขึ้น (Kim, 2019)

ทัศนคติด้านการให้บริการผู้โดยสาร ความรอบรู้ในการให้ข้อมูล ความตั้งใจในการให้บริการและความสามารถให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหา รวมถึงจำนวนพนักงานที่ประจำหน้าที่อยู่ทั่วบริเวณท่าอากาศยานตลอดเวลาและสุดท้าย ด้านความเอาใจใส่ พิจารณาจากความเอาใจใส่ของพนักงานผู้ให้บริการ เช่นกัน ได้แก่ ความกระชับ ทันเวลา ความเต็มใจ ความสุภาพ ยิ้มแย้ม และ การเอาใจใส่ในทุกรายละเอียด

สรุป

ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ เป็นท่าอากาศยานนานาชาติ ที่มีความทันสมัย พร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง การรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐานระดับสากล สามารถให้บริการสายการบิน และผู้โดยสารอย่างมีคุณภาพในระดับสากล ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้โดยสารมีความประทับใจท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ได้แก่ ทรัพยากรเพื่อการบริการ รูปแบบการบริหารการบริการ ประสิทธิภาพการบริการ และคุณภาพการบริการ โดยท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องอำนวยความสะดวกหรือการได้รับบริการขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ ข้อมูลการบิน และสิ่งสนับสนุนการเดินทาง เครื่องมือเพื่อการบริการของท่าอากาศสุวรรณภูมิก็ต้องมีความพร้อม เช่น ระบบทางเดินเลื่อน ระบบบันไดเลื่อนมีความปลอดภัย เครื่องมือตรวจค้นประจำจุดมีประสิทธิภาพ จอแสดงภาพสถานะเวลาและเส้นทางบิน มีคุณภาพและ ป้ายแสดงข้อมูลจุดเคาน์เตอร์บริการในท่าอากาศยานมีความชัดเจน ส่วนการจัดการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิก็มีการจัดการทีดี อำนวยความสะดวกแก่ผู้โดยสารในหลายด้าน มีคุณภาพการบริการที่ดี ทั้งด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความเอาใจใส่ และการตอบสนอง ซึ่งด้านความน่าเชื่อถือพิจารณาได้จาก ขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การเช็คอินผู้โดยสาร การตรวจค้นเพื่อการเดินทาง ขั้นตอนการตรวจคนเข้า มีความถูกต้อง และมีมาตรฐาน รวมถึงระบบความปลอดภัยภายในท่าอากาศยาน และ สินค้าในจุดบริการสินค้าปลอดภาษีเป็นสินค้าของแท้ ขณะที่การตอบสนองนั้นพิจารณาจากการตอบสนองของพนักงานผู้ให้บริการ ได้แก่ ทัศนคติด้านการให้บริการผู้โดยสาร ความรอบรู้ในการให้ข้อมูล ความตั้งใจในการให้บริการ และ ความสามารถให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหา รวมถึงจำนวนพนักงานที่ประจำหน้าที่อยู่ทั่วบริเวณท่าอากาศยานตลอดเวลา และสุดท้าย ด้านความเอาใจใส่ พิจารณาจากความเอาใจใส่ของพนักงานผู้ให้บริการ เช่นกัน ได้แก่ ความกระชับ ทันเวลา ความเต็มใจ ความสุภาพ ยิ้มแย้ม และ การเอาใจใส่ในทุกรายละเอียด

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องมีความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องจัดอบรมพนักงานให้มีความรู้ ความชำนาญในหน้าที่ และให้ทราบข้อมูลที่จำเป็นต่อผู้โดยสาร รวมทั้งต้องจัดให้มีพนักงานบริการจำนวนมากเพียงพอเพื่อการบริการ

2. ผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องมีความพร้อมด้านเครื่องมือ โดยผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องมีป้ายแสดงข้อมูลที่จุดเคาน์เตอร์บริการให้มีความชัดเจน จอที่นำมาแสดงภาพ สถานะเวลาและเส้นทางบิน ต้องมีคุณภาพ จัดให้มีการตรวจสอบ และบำรุงรักษาระบบบันไดเลื่อน และทางเลื่อนเป็นประจำเพื่อความปลอดภัยของผู้โดยสาร

3. ผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องมีความพร้อมด้านการบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดบริการรถแท็กซี่ ต้องมีการจัดระเบียบ และมีเพียงพอต่อจำนวนผู้โดยสาร

4. ผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิต้องเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้โดยสาร ได้แก่ ช่องทางการตรวจ ห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ และจุดให้บริการในท่าอากาศยานให้เพียงพอ สามารถรองรับผู้โดยสารที่มาใช้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีพนักงานดูแล ทำความสะอาดห้องน้ำทุกชั่วโมง และควรติดตั้งน้ำยาเช็คฝาชักโครกทุกห้องน้ำ เพื่อสุขลักษณะของผู้โดยสาร

Reference

Airports of Thailand Public Company Limited. (2018). *Histories Airports of Thailand Public Com pany Limited*. Retrieved August 20, 2018, from www. airportthai.co.th

Aung, N. Y. (2016). A Study of Guest Satisfaction toward Service Quality of Hotel Industry in Yangon, Myanmar. *International Journal of Thesis Projects and Dissertations (IJTPD) Research Publish Journals*, 4(4).

BBC. (2018). *Top 10 Best Airports in the World for 2018. Retrieved September 20, 2018, from Buaphiban, T. (2015). Determination of Factors That Influence Passengers' Airline Selection: A Study of Low-Cost Carriers in Thailand*. Ph.D. Dissertation. Queensland University of Technology.

Cai, R. (2018). The Impacts of Complaint Efforts on Customer Satisfaction and Loyalty. *Journal the Service Industries*, 37.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: John Wilay & Sons

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.

Dsilva, J. (2015). *Investigating Passenger Satisfaction: A Model for Measuring Service Quality of Low-Cost Carriers*. Ph.D. Dissertation. Coventry: Coventry University.

Hair J.F., Black, W.C., Babin, B.J., Anderson, R.E. & Tatham, R.L. (2006). *Multivariate Data Analysis*.

(6th ed.). New Jersey: Prenitce-Hall.

Hiers, C. (2017). *Small Aviation Business Success Strategies for Profitability*. Walden University. College of Management and Technology. Dissertation Doctor of Retrieved May 3, 2018, from https://www.bbc.com/thai/international-43496807

Jeamjamroo, S. & Somsuk, N. (2016). Key Success Factors for Flight Operations of Nok Airlines. *EAU Heritage Journal Editorial Eastern Asia University*, 10(2), 160-174.

Justesen, F. (2014). *Allocation of Ground Handling Resources at Copenhagen Airport.* Technical University of Denmark Kgs. Ph.D. Dissertation. Department of Management Engineering Technical University of Denmark.

Kim, M. (2019). Identification Model Development for Proactive Response on Irregular Operations (IROPs). *Journal of Air Transport Management*, 75, 1- 8.

Kotze, R. (2017). *Sustainability analysis of the airline Industry low cost carriers and full-service carriers*. University of Manchester University of the Aegean - Central European University.

Oladele, F. S. (2016). *Predicting the Market Share of a New Airport in Multi-Airport Cities: The Case of Lagos*. Dissertations and Theses. 192. Retrieved October 4, 2017, from https://bit.ly/2IUfPHw.

Tangtenglam, S. (2019). Factors Affecting to Chatuchak Weekend Market of Foreigner Tourists. *Journal of Arts Management*, 3(3), 141-152.

Wanthanom, C. (2009). *The Tourism Industry*. Bangkok: Samlada.

Wiredja, D. (2017). *Assessment of Airport Service Performance: A Passenger-Centred Model*. Ph.D. Dissertation. Queensland University of Technology.

Woo, M. (2019). Assessing Customer Citizenship Behaviors in the Airline Industry: Investigation of Service Quality and Value. *Journal of Air Transport Management*, 76, 40-47.

โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี*

Infrastructure, Facility's Support System, Role of Tourist Police and Public Participation that Effect Tourist's Safety, Chonburi Province

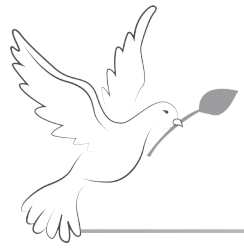

[1]**มนัส โนนุช และ สุดาวรรณ สมใจ**

[1]Manus Nonuch and Sudawan Somjai

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: mol1445@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันของความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี 2) ระดับของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชน และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี และ 3) อิทธิพลของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี คือ การประสบอุบัติเหตุทางถนนและทางน้ำ การเจ็บป่วย การถูกหลอกลวงและถูกขโมยทรัพย์สิน 2) โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชน และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรีโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย และ 3) โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลทางบวกต่อความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรีในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประโยชน์ต่อภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการให้ความสำคัญ

*Received October 24, 2019; Revised November 15, 2020; Accepted February 8, 2020

กับการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการพัฒนาผู้ให้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เน้นการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ระบบสนับสนุนความปลอดภัย และส่งเสริมและพัฒนาตำรวจท่องเที่ยวในด้านทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวในอนาคต

คำสำคัญ: โครงสร้างพื้นฐาน; ระบบสนับสนุนความปลอดภัย; บทบาทตำรวจท่องเที่ยว; การมีส่วนร่วมของประชาชน; ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

Abstract

The purpose of this research was to study 1) current conditions of tourist safety, Chonburi province 2) level of infrastructure, safety support system, role of tourist police, public participation and tourist's safety, Chonburi province; and 3) influence of infrastructure safety support system, role of tourist police and public participation that effecting tourist's safety, Chonburi province. The research employed a mixed research methodology method.

The research findings indicated that 1) in the current stage of tourist safety in Chonburi province were accident on road and water accidents, illness, deception and stolen property 2) the level of infrastructure, facility's support system, role of tourist police, public participation and tourist's safety were high level and 3) infrastructure, facility's support system, role of tourist police and public participation had influence to the tourist's safety with 0.5 level of statistical significance. Moreover, public participation was found the most positive direct influence to the tourist's safety. These finding are benefits presented for the public and private sectors in tourism development by giving priority to public participation, Infrastructure especially develop public transport service providers that emphasize tourist's safety, facility's support system, promote and develop tourist police for increase foreign language skills to lead tourist's safety in the future.

Keywords: Infrastructure; Facility's Support System; Role of Tourist Police; Public Participation; Tourist's Safety

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่กระตุ้นเศรษฐกิจและนำรายได้มาสู่ประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2561 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยว 34,431,489 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2560 ร้อยละ 7.53 (Ministry of Tourism & sports, 2019) รายได้รวม 2.16 ล้านล้านบาท (Tourism Council of Thailand, 2018) การท่องเที่ยวสร้าง GDP ให้กับประเทศไทย 1,433.5 พันล้านบาทหรือเท่ากับ 9.7% ของ GDP รวมทั้งประเทศ มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น 15.5 % หรือ 5,834,000 ตำแหน่ง และในปี พ.ศ. 2562 จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 4% และการจ้างงานเพิ่มขึ้น 5.5% หรือ 6,154,000 ตำแหน่ง (World Travel & Tourism Council, 2018) ภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวประทับใจและกลับมาเที่ยวซ้ำคือความปลอดภัยขณะเดินทางท่องเที่ยว World Tourism Organization (2011) ระบุข้อจำกัดการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศ คือ ไม่มีการจัดการความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ที่พบการเสียชีวิต เกิดความไม่ปลอดภัยจากอาชญากรรม และภัยพิบัติจากธรรมชาติ Radovic & Arabska (2016) ระบุการเกิดสินามิที่จังหวัดภูเก็ต และอาชญากรรมที่นิวออร์ลีน สหรัฐอเมริกา ที่ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงอย่างชัดเจน

ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรมหรือที่พักมีคุณภาพ ราคาที่เหมาะสม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถเชื่อมต่อได้อย่างรวดเร็ว สถานที่ท่องเที่ยวมีระบบขนส่งสาธารณะที่มีคุณภาพ การบังคับใช้กฎหมาย และการปฏิบัติงานของตำรวจท่องเที่ยว (Latiff & Imm, 2015) การจัดการปัญหาอาชญากรรม การรักษาความปลอดภัยสาธารณะ การติดตั้งกล้องวงจรปิด มีแสงสว่างถนน การเป็นเมืองอัจฉริยะที่มีระบบการสื่อสารที่เชื่อมต่ออย่างมีประสิทธิภาพ (Mawby et al., 2016) การมีกล้องวงจรปิด และไฟถนนที่สว่างช่วยให้นักท่องเที่ยวเพศหญิงรู้สึกปลอดภัยเมื่อต้องเดินทางกลางคืนด้วยรถสาธารณะ (Amir, Ismawi Ismail & See, 2015) นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาเที่ยวที่ Cape town ประเทศแอฟริกาใต้ ระบุถึงความรู้สึกไม่ปลอดภัยในขณะที่เดินทางในที่มืด เมื่อใช้รถโดยสารสาธารณะ และอาชญากรรม (crime) ที่อาจจะเกิดขึ้น (George, 2003) นักท่องเที่ยวให้ความคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยว (tourists' destination) ควรจะมีตำรวจท่องเที่ยวมาให้การดูแลนักท่องเที่ยวด้วย เนื่องจากเชื่อว่าตำรวจท่องเที่ยวสามารถจัดการความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นการเสริมภาพลักษณ์ความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว (Payam, 2016)

จังหวัดชลบุรีมีชายหาดที่สวยงาม คือ บางแสน และ พัทยาที่ ในปี พ.ศ. 2559 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวถึง 13.81 ล้านคน มีรายได้ 2.06 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้น 38.10% (Chonburi Province Statistical Office, 2018) จังหวัดชลบุรีเกิดปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เช่น กรณีเรือเร็ว (speed boat) ประสบอุบัติเหตุทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนเสียชีวิต 2 คน เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2556 ณ ท่าเรือแหลมบาลีฮาย พัทยา (Tourism and Sports Commission of the House of Representatives, 2013) เกิดอุบัติเหตุทางถนนเฉลี่ย 608 ครั้งต่อเดือน และเพิ่มขึ้นทุกปี (Sittisorn & Mekparyup, 2017) เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล รถโดยสารสาธารณะ หรือรถตู้เป็นจำนวนมาก จึงเกิดอุบัติเหตุได้บ่อยครั้ง (Chotisakul & Piriyawat, 2010) การจัดการความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีจึงเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญ

การศึกษาครั้งนี้ จะช่วยให้มีแนวทางในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนา โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ส่งผลกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการนำไปใช้ในการแก้ไข และป้องกันปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรีในอนาคต ซึ่งจะเป็นผลดีต่อโดยรวมทำให้จังหวัดชลบุรีมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดมากขึ้น รายได้ที่จะได้จากนักท่องเที่ยวก็มากขึ้นตามซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ภัยพิบัติทางธรรมชาติและมลพิษทางอากาศ จะกระทบกับความปลอดภัยด้านสุขภาพของนักท่องเที่ยว (Islam, 2015) การแพร่กระจายและการระบาดของโรค ส่งผลกับนักท่องเที่ยวประเทศมาเลเซียมากกว่า 10 ล้านคน มีค่ารักษาพยาบาลถึง 12 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Rossello, Santana-Gallego & Awan, 2017) การแพร่ระบาดของโรคซาร์ (SARS) อาชญากรรม การก่อการร้าย อาหารที่ไม่ปลอดภัย การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ส่งผลกระทบกับสุขภาพและความปลอดภัยนักท่องเที่ยว (Tan, Chong & Ho, 2017) การรับรู้การระบาดของโรคที่เกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวกลัว และไม่กล้าเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย (Rittichainuwat & Chakraborty, 2009) การเกิดอุบัติเหตุ การเกิดอาชญากรรม การถูกลักขโมยทรัพย์สิน และการถูกจี้ปล้น (Mburugu & Rotich, 2015) โครงสร้างพื้นฐานมีความสำคัญกับความปลอดภัยของบุคคล และนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะระบบขนส่งสาธารณะ ที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบขนส่งสาธารณะที่ดีจะช่วยสร้างความปลอดภัยได้ (Joewono & Kubota, 2006) นอกเหนือจากนั้น สถานที่พัก ร้านอาหาร และสถานบันเทิงในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ ราคาเหมาะสม และ การมีข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เนื่องจากปัจจุบันการสื่อสารมีความสำคัญ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว และช่วยในการติดต่อกับผู้แทน หรือตัวแทนท่องเที่ยว (agencies) ได้สะดวก รวดเร็วมากขึ้น (Mihajlovic, 2012)

ระบบสนับสนุนความปลอดภัย ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เช่นการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) เพื่อให้สามารถบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย (Carli, 2008) กล้องวงจรปิดเป็นเครื่องมือป้องกัน และปกป้องสังคมจากอาชญากรรม เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยตำรวจได้อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาความปลอดภัย ทำให้สังคมมีเสถียรภาพมากขึ้น แสงสว่างของถนนจะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยขณะที่เดินเวลากลางคืน โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวผู้หญิง (Mawby et al., 2016) สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีการจัดการให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ความสะอาดของสถานที่ ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น ระบบที่จะช่วยสนับสนุนความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (Ginting & Sasmita, 2018)

บทบาทตำรวจท่องเที่ยว ช่วยสนับสนุนด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (Payam, 2016) ศึกษา ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยวที่บอสเนียและเฮอร์โซโกวีนา พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยว ควรจะมีตำรวจท่องเที่ยวมาให้การดูแลนักท่องเที่ยวด้วย เนื่องจากเชื่อว่าตำรวจท่องเที่ยวสามารถจัดการความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นการเสริมภาพลักษณ์ความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Erlina (2017) พบว่า การเห็นตำรวจในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึก

ปลอดภัย และ Pourkiyani & Farahbakhsh (2015) พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการรับรู้ถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวกับการแสดงบทบาทของตำรวจ เนื่องจากช่วยป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชน และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) นำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถาม (questionnaires) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปรทุกตัวตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความเชื่อมั่น (reliability) ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาใช้การศึกษาเอกสาร (documentary study) ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารภาครัฐหรืออดีตผู้บริหารภาครัฐรับผิดชอบ 2) เจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดชลบุรี 3) ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี 4) ผู้บริหาร หรือเจ้าของธุรกิจ หรือผู้ประกอบการโรงแรม จังหวัดชลบุรี นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในภาพรวม เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เดินทางมาท่องเที่ยว และพักค้างในอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี อย่างน้อย 1 คืน ระหว่างเดือนเมษายน – มิถุนายน พ.ศ. 2562 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยว และพักค้างในอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี อย่างน้อย 1 คืน กำหนดคุณสมบัติ คือ สื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีทั้ง 4 ทักษะ อายุ 18-60 ปี และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 320 คน (กลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของตัวแปร ในโมเดล) ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวนกลุ่มตัวอย่างอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชน และความปลอดภัย

ของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี จำนวน 80 ข้อ ลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ได้ค่า IOC เท่ากับ .80-1.00 นำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่พักในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับก่อนนำไปใช้เท่ากับ .927

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยประสานผู้ที่เกี่ยวข้องของที่พัก 27 แห่งแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าพักที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ แห่งละ12 คน มอบแบบสอบถามภาษาอังกฤษแห่งละ 12 ชุด นัดหมายและรับแบบสอบถามกลับคืน ตรวจความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกต และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วยโปรแกรม LISREL

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ1) ผู้บริหารภาครัฐ หรืออดีตผู้บริหารภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยว หรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 2) เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว 3) ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี และ 4) ผู้บริหาร หรือเจ้าของธุรกิจ หรือผู้ประกอบการโรงแรม จังหวัดชลบุรี

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารภาครัฐหรืออดีตผู้บริหารภาครัฐ 3 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 คน ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี 3 คน และ ผู้ประกอบการโรงแรม จำนวน 5 คน รวม 13 คนการได้มาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำนวน 16 ข้อที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ความสอดคล้อง และความต่อเนื่องของข้อคำถาม และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่ของความคิดเห็น จัดประเด็นหลัก และประเด็นรองเพื่อนำมาสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี พบว่า ความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรี คือ การประสบอุบัติเหตุทางถนน และทางน้ำ การเจ็บป่วย การถูกหลอกลวงและถูกขโมยทรัพย์สิน ส่วนระดับของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของประชาชนและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมากและมากที่สุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และระบบสนับสนุนความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (ตามตาราง 1)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับขององค์ประกอบปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน จำแนกเป็นรายด้าน

ข้อความ	Mean	St. Dev.	แปลผล
โครงสร้างพื้นฐาน	4.24	0.54	มากที่สุด
ระบบสนับสนุนความปลอดภัย	4.04	0.59	มาก
บทบาทตำรวจท่องเที่ยว	4.22	0.37	มากที่สุด
การมีส่วนร่วมของประชาชน	4.34	0.37	มากที่สุด
ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี	4.33	0.39	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ตัวแปรแฝงที่ส่งผลกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรีทุกคู่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .133 -.787 คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน กับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี มีค่าความสัมพันธ์ระดับมากเท่ากับ .787 รองลงมาคือ บทบาทตำรวจท่องเที่ยวกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .762 คู่ที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ระบบสนับสนุนความปลอดภัยกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี ค่าเท่ากับ .133 ดังตาราง 2

ตาราง 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรแฝงที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี

ตัวแปร	INFR	SASU	TOPO	PUBL	TOSA
โครงสร้างพื้นฐาน (INFR)	1.000				
ระบบสนับสนุนความปลอดภัย (SASU)	.733**	1.000			
บทบาทตำรวจท่องเที่ยว (TOPO)	.212**	.356**	1.000		
การมีส่วนร่วมของประชาชน (PUBL)	.154**	.153**	.692**	1.000	
ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี (TOSA)	.159*	.133*	.762**	.787**	1.000

**p<.05, **p<.01*

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี มีดังนี้

1. การเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานและแบบจำลองทางเลือก การปรับโมเดลสมการเชิงโครงสร้างตามสมมติฐาน เพื่อให้มีความสอดคล้องตามข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยปรับทีละพารามิเตอร์ ให้ค่าความคลาดเคลื่อน

สัมพันธ์กันได้ จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงได้แบบจำลองทางเลือก โดยมีค่าสถิติที่คำนวณได้ คือ ค่า Chi-square = 87.19, df = 77, p-value = 0.200, GFI = 0.97, AGFI = 0.94, RMR= 0.025 , RMSEA = 0.020, CFI = 1.00 และ CN = 383.58 แบบจำลองทางเลือก เสนอตามภาพ 2 และผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยและแบบจำลองทางเลือก (ตามตาราง 3)

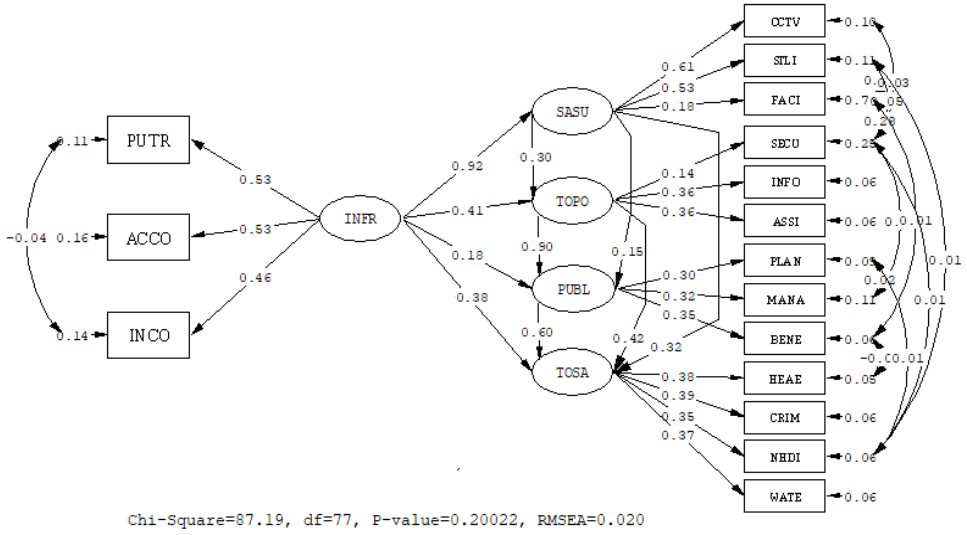

ภาพ 2 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์แบบทางเลือก

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยกับแบบจำลองทางเลือก

รายการ	ค่าสถิติ	แบบจำลองตามสมมติฐาน	แบบจำลองทางเลือก
1. Chi-square (χ^2)	*ต่ำใกล้ 0	266.13	87.19
	*เท่ากับ df	94	77
Relative Chi-square	ผลหาร(χ^2/df)<2.00	2.83	1.13
2. GFI	>0.90	0.91	0.97
3. AGFI	>0.90	0.86	0.94
4. RMR	เข้าใกล้ 0.00	0.035	0.025
5. RMSEA	<0.05	0.076	0.020
6. CFI	*0.00-1.00	0.97	1.00
7. CN	>200	130.74	383.58

2. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้าง ที่เป็นแบบจำลองทางเลือกอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์จากสมการพยากรณ์ พบว่า โครงสร้างพื้นฐาน (INFR) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบสนับสนุนความปลอดภัย (SASU) มากที่สุดเท่ากับ 0.92 รองลงมาคือส่งผลทางตรงกับบทบาทตำรวจท่องเที่ยว (TOPO) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (TOSA) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (PUBL) เท่ากับ 0.41, 0.38 และ 0.18 ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อมกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (TOSA) และ

บทบาทตำรวจท่องเที่ยว (TOPO) เท่ากับ 0.45 และ 0.28 ตามลำดับ แต่ไม่ส่งผลทางอ้อมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (PUBL) เท่ากับ 0.02 (ตามตาราง 4)

ตาราง 4 ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรง และความสัมพันธ์ทางอ้อมของแบบจำลองทางเลือก

ตัวแปรตาม	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ					R^2
		INFR	SASU	TOPO	PUBL	TOSA	0.85
SASU	DE	0.92**	-	-	-	-	
	IE	-	-	-	-	-	
	TE	0.92**	-	-	-	-	0.53
TOPO	DE	0.41**	0.30**	-	-	-	
	IE	0.28*	-	-	-	-	
	TE	0.69**	0.30**	-	-	-	0.84
PUBL	DE	0.18*	0.15**	0.90**	-	-	
	IE	0.02	0.27*	-	-	-	
	TE	0.20*	0.42*	0.90**	-	-	0.95
TOSA	DE	0.38*	0.32*	0.42*	0.60**	-	
	IE	0.45**	0.38*	0.54**	-	-	
	TE	0.83**	0.70**	0.96**	0.60**	-	
Chi-Square= 87.19, df=77, p-value = 0.200, GFI=0.97, AGFI=0.94, RMR=0.025, RMSEA=0.020 CFI=1.00, CN=383.58							

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี พบว่า โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสนับสนุนความปลอดภัย บทบาทตำรวจท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรีในทิศทางเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลทางตรงต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรีมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อภิปรายว่า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับบุคคลในพื้นที่จึงส่งผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อชุมชนและผู้ที่อยู่อาศัย การท่องเที่ยวจะอยู่ร่วมในชุมชนได้อย่างสมดุลและนักท่องเที่ยวปลอดภัย จำเป็นที่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และสร้างความตระหนักที่จะไม่ทำให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบเชิงลบต่อพื้นที่ และคนในพื้นที่ สอดคล้องกับ Mawby et al (2016) ศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมการวางแผน รวมทั้งส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นจุดหมายที่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว Radovic & Arabska (2016) ศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการวางแผนและการจัดการ ส่งผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว และลดการแข่งขันของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ และ การรับรู้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวของประชาชนนำไปสู่การให้ความร่วมมือและการดูแลนักท่องเที่ยว (Pederson, 2002)

โครงสร้างพื้นฐานส่งผลต่อความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี อภิปรายว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องใช้โครงสร้างพื้นฐาน หากจังหวัดชลบุรีมีโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานที่กำหนด และสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลในการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยเมื่อเข้ารับบริการในโรงแรมหรือที่พักที่มีคุณภาพ มีราคาที่เหมาะสม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถเชื่อมต่อได้อย่างรวดเร็ว สถานที่ท่องเที่ยวมีระบบขนส่งสาธารณะ เช่น รถโดยสาร หรือแท็กซี่ที่มีคุณภาพ (Latiff & Imm, 2015) สอดคล้องกับ ศึกษาพบว่า ระบบขนส่งสาธารณะมีความจำเป็นในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ระบบขนส่งสาธารณะที่ดีช่วยสร้างความปลอดภัยให้กับคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวได้ สถานที่พัก ร้านอาหาร และสถานบันเทิงในแหล่งท่องเที่ยวที่เพียงพอ ราคาเหมาะสม มีข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร ช่วยให้นักท่องเที่ยวค้นหาข้อมูลที่ต้องการและสามารถการติดต่อกับตัวแทนท่องเที่ยว (agencies) ได้สะดวก รวดเร็ว มีความสำคัญมากกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว (Mihajlovic, 2012; Joewono & Kubota, 2006)

ระบบสนับสนุนความปลอดภัยส่งผลต่อความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี อภิปรายว่า สถานที่ท่องเที่ยวจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา หรือจัดสร้างระบบสนับสนุนความปลอดภัยให้เพียงพอ เช่น ความเพียงพอและประสิทธิภาพของกล้องวงจรปิด แสงสว่างของไฟถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ทางลาดสำหรับผู้พิการ ห้องสุขา เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Carli (2008) ระบุ กล้องวงจรปิดช่วยป้องกันและปกป้องสังคมจากอาชญากรรม เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยตำรวจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นใจในความปลอดภัย ทำให้สังคมมีเสถียรภาพมากขึ้น Amir, Ismawi Ismail & See (2015) ศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวเพศหญิงเดินทางท่องเที่ยวกลางคืนรู้สึกไม่ปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุ และสิ่งที่จะช่วยสร้างความปลอดภัยขณะเดินทางกลางคืนคือกล้องวงจรปิดที่มีประสิทธิภาพและการมีไฟฟ้าตามถนน และสอดคล้องกับ Ginting & Sasmita (2018) ระบุว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีการจัดการหรือจัดเตรียมให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ความสะอาดของสถานที่ ร้านขายของที่ระลึก รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวควรมีตำรวจท่องเที่ยวปฏิบัติงาน เพื่อลดการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว ช่วยสนับสนุนด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

บทบาทตำรวจท่องเที่ยวส่งผลต่อความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี อภิปรายว่า ตำรวจท่องเที่ยวมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกด้านข้อมูล คำแนะนำ และให้การดูแลนักท่องเที่ยว ให้ปลอดภัยและเดินทางท่องเที่ยวได้ตามต้องการ บทบาทตำรวจท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว เนื่องจากเชื่อว่าตำรวจท่องเที่ยวสามารถจัดการความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นการเสริมภาพลักษณ์ความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างการรับรู้ถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวกับการแสดงบทบาทของตำรวจ เนื่องจากช่วยป้องกันการเกิดอาชญากรรม และสอดคล้องกับ ศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย เมื่อมีตำรวจเดินตรวจบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว และควรมีตำรวจให้เพียงพอเพื่อดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยว (Nicholas, 2017; Payam, 2016; Pourkiyani & Farahbakhsh, 2015)

สรุป

ความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จังหวัดชลบุรี มีความสำคัญกับเติบโตของจังหวัดชลบุรี เพราะรายได้จากนักท่องเที่ยว และกิจการที่เกี่ยวข้องนำรายได้เข้าสู่จังหวัดชลบุรี เป็นจำนวนมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการดูแลให้นักท่องเที่ยวได้รับความปลอดภัยสูงสุด เพราะความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ความปลอดภัยนักท่องเที่ยวเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยว และประเด็นสำคัญคือการทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวให้ตระหนักและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และประชาชนที่อยู่อาศัยในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว จะต้องสนับสนุน ส่งเสริม และสร้างการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยวด้วยวิธีการต่างๆ

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องส่งเสริมและพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบขนส่งสาธารณะ ที่พัก และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด มีพัฒนาศักยภาพผู้ให้บริการในระบบขนส่งสาธารณะให้มีศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศให้มากขึ้น เพื่อสามารถสื่อสารและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง มีการกำกับ ควบคุม ดูแลผู้ประกอบการ และผู้ให้บริการให้ปฏิบัติงานตามแนวทาง มาตรฐานที่กำหนดเพื่อป้องกัน หรือลดความรุนแรงของอันตรายที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันกับประชาชนทั่วไป

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยย่อยที่สำคัญต่อการบริหารและจัดการ

2) การศึกษาผลกระทบของอาชญากรรมที่มีต่อการท่องเที่ยวไทย ทั้งนี้เนื่องจากอาชญากรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ส่งต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

Reference

Amir, F. A., Ismawi Ismail, M. N., & See, T. P. (2015). Sustainable Tourist Environment: Perception of international women travelers on safety and security in Kuala Lumpur. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 168 (2015), 123 – 133.

Carli, V. (2008). *Assessing CCTV as an Effective Safety and Management Tool for Crime-Solving, Prevention and Reduction.* Montreal: International Centre for the Prevention of Crime.

Chonburi Province Statistical Office. (2018). *Tourists in the Eastern Economic Corridor* 2011-2016. Retrieved September, 20, 2018 from http://chonburi.nso.go.th/chonburi/webt.htm

Chotisakul, S. & Piriyawat, S. (2010). Road Improvement Concepts for Encouraging Tourism in Chonburi. *Civil Engineering Magazine* 22(3), 60-66

Erlina, C. G. (2017). *Tourism Safety and Security in The Municipality of San Agustin, Surigao Del Sur*, Proceedings of 85th IASTEM International Conference, Manila, Philippines, October, 28th-29th.

George, R. (2003). Tourist's Perceptions of Safety and Security While Visiting Cape Town. *Tourism Management*, 24, 575-585.

Ginting, N., & Sasmita, A. (2018). Developing Tourism Facility Based on Ecotourism in Silalahi Village, Geopark Toba Caldera. *Earth and Environment Science*, 126, 1-10.

Islam, S. (2015). Study on Factors Influencing Tourism: Way Forward for Sustainable Tourism in Bangladesh. *Journal of Tourism, Hospitality and Sports*, 6(2015), 1-13.

Jamgrajang, T. (2011). *Chiang Khan, Loei Old Town Stories New Stories. Place and Price*. Bangkok: Piem.

Joewono,T. B. & Kubota, H. (2006). Safety and Security Improvement in Public Transportation Based On Public Perception in Developing Countries. *IATSS Research*, 30(1), 86-100.

Latiff, K. & Imm, NG, S. (2015). The Impact of Tourism Service Quality on Satisfaction. *International Journal of Economics and Management*, 9(5), 67 – 94.

Mawby, R. I. et al. (2016). Addressing the Security Concerns of Locals and Visitors for the

Sustainable Development of Tourist Destinations. *Sustainability*, 8(524), 2-12.

Matichon Weekly. (2018). *From a Boat Accident... Causing Phuket Tourism to Decline-China Tour Cancelled Hotel Room. TAT Accelerated Understanding*. Retrieved July, 22, 2018 from https://www.matichonweekly.com/column/article_119762

Mburugu, M. M., & Rotich, G. (2015). Factors Influencing the Decline of International Tourists' Arrivals in Kenya. *The strategic Journal of Business and Change Management*, 2(127), 2137-2182.

Mihajlovic, I. (2012). The Impact of Information and Communication Technology (ICT) as a Key Factor of Tourism Development on the Role of Croatian Travel Agencies. *International Journal of Business and Social Science*, 3(4), 151-159.

Ministry of Tourism & sports. (2019). *Statistics of Foreign Tourists Visiting Thailand in 2018*. Retrieved January, 18, 2019 from https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=502 &filename=index

Nicholas, I. (2017). Tourist's Perception of the Role of Safety in Tourism at a Selected Tourist Destination in Central Region Ghana. *Acta Carolus Robertus*, 7(2), 89-102.

Payam, M.M. (2016). Tourists' Security: The Need for Tourism Police in Bosnia and Herzegovina. *British Journal of Economics, Management & Trade*, 12(1), 1-9.

Pederson, A. (2002). *Managing Tourism at World Heritage Sites: A Practical Manual for World Heritage Site Managers.* Paris: UNESCO World Heritage Centre.

Pourkiyani, M., & Farahbakhsh, A. (2015). Survey of Effective Factors on Sense of Security and Attracting Foreign Tourists. *Management and Administrative Sciences Review*, 4(1), 101-111.

Rittichainuwat, B. N., & Chakraborty, G. (2009). Perceived Travel Risks Regarding Terrorism and Disease: The case of Thailand. *Tourism Management*, 30(3), 410–418.

Radovic, V., & Arabska, K. (2016). Why Should Security Aspects Be More Seriously? Considered in Development of Serbian Tourism Industry?. *TIM Acta,* 10, 71-80.

Rossello, J., Santana-Gallego, M., & Awan, W. (2017). Infectious Disease Risk and International Tourism Demand. *Health Policy and Planning*, 32, 538–548.

Sittisorn P., Mekparyup, J. (2017). Determination of Characteristics and Timing of Occurrence of Road Accidents at the East of Thailand with Cluster Analysis. *Burapha Science Journal*, 22(1), 319-328.

Tan, C. H., Chong, X. W., & Ho, S. B. (2017). Significant of Safety and Security Issues on Tourism industry in Malaysia. *Science International (Lahore)*, 29(2), 471-475.

Tourism and Sports Commission of the House of Representatives. (2013). *Summary of Travel and Sports Com mission Meeting*. September, 12.

Tourism Council of Thailand. (2017). *The Confidence Index for Thailand Tourism Industry in Q4/2017*. Bangkok: Tourism Council of Thailand.

World Travel & Tourism Council. (2018). *Travel & Tourism Economic impact 2018 Thailand*. London: World Travel & Tourism Council (WTT).

World Tourism Organization. (2011). *Tourist Safety and Security: Practical Measures for Destination*. Madrid: WTO.

พหุปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Video Streaming Netflix ประเทศไทย*

Multifactors Affected to Customer Satisfaction Through Video Streaming Media of Netflix in Thailand

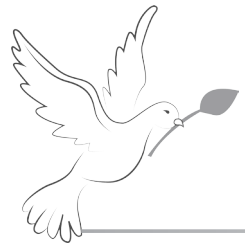

[1]**หัฏฐพัชร์ เคนพะนาน และ สุรัชดา เชิดบุญเมือง**

[1]**Hattapat Kenphanan and Suradchada Cherdbunmuang**

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Panyapiwat Institute of management. Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: nathawatpra@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังในการรับบริการ ด้านคุณภาพของการรับบริการ ด้านคุณค่าของการรับบริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการของสมาชิก Netflix ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาพหุปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้ที่เป็นสมาชิกของ Netflix ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบด้วย t- test และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณด้วยวิธีการแบบ Stepwise

ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกของ Netflix มีความคาดหวังในการใช้บริการ (CE) คุณภาพของการรับบริการ (PQ) คุณค่าของการรับบริการ (PV) และความพึงพอใจในการใช้บริการ (CS) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่า ความคาดหวังในการใช้บริการ (CE) และคุณค่าของการรับบริการ (PV) ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ (CS) Netflix ประทศไทย ในทางตรงกันข้าม พบว่า คุณภาพของการรับบริการ (PQ) ไม่ได้ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ (CS) Netflix ประเทศไทย

คำสำคัญ: ความคาดหวังในการรับบริการ; คุณภาพของการรับบริการ; คุณค่าของการรรับบริการ

*Received November 14, 2019; Revised December 16, 2019; Accepted January 24, 2020

Abstract

The purpose of this research was 1) to study level of customer expectation, perceived quality, perceived value and satisfaction of Netflix members in Thailand. 2) to study multifactor affected to customer satisfaction through video streaming media of Netflix in Thailand. It was quantitative research. The samples were 400 Streaming Netflix members by using purposive selection. A questionnaire was applied as a research instrument by collected data. The statistical tests used to analyze the collected data included descriptive statistics and inferential statistics including independent samples t-test and Multiple Regression Analysis with stepwise method.

The research results revealed that Netflix members had overall customer expectation (CE), perceived quality (PQ), perceived value (PV) and customer satisfaction (CS) at high levels. The relationship between the factors found that customer expectation and perceived value have directly positive effect through satisfactions. In the opposite direction found that perceived quality do not influence customer satisfaction at Netflix in Thailand.

Keywords: Customer Expectation; Perceive Quality; Perceive Value

บทนำ

ธุรกิจหนึ่งที่มีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย ก็คือ ธุรกิจบริการความบันเทิงบนอินเทอร์เน็ต ที่เกิดขึ้นจากความรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเป็นธุรกิจที่ให้บริการข้อมูลภาพและเสียงผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบ Video Streaming ซึ่งเป็นสื่อวีดิโอที่รับชมได้ด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น Smart phone, Smart TV, Laptop, Tablet เป็นต้น สามารถที่จะปรับขนาดการส่งข้อมูลให้เหมาะสมกับความเร็วอินเทอร์เน็ตได้ ผู้ใช้บริการไม่ต้องทำการดาวน์โหลดไฟล์วีดิโอ แต่สามารถรับชมได้ในทันที เนื่องจากไฟล์ข้อมูลจะถูกเก็บไว้ในระบบ Cloud ซึ่งเป็นระบบบันทึกข้อมูลที่สามารถเรียกข้อมูลได้ทันที โดย Video Streaming สามารถเรียกชมวีดิโอต่าง ๆ ได้ทุกที่ทุกเวลาได้ทันที เลือกเนื้อหาที่ต้องการรับชมได้ เพราะมีรายการให้รับชมที่หลากหลาย มีรายการที่ไม่สามารถหารับชมได้จากที่อื่น และสามารถรับชมซ้ำได้ในเวลาที่ต้องการ (Thongsrikam, 2016) ส่งผลให้มีผู้ใช้บริการ Video Streaming มากขึ้น โดยคิดเป็นร้อยละ 57 ของการใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลก ทำให้เกิดเป็นธุรกิจให้บริการรับชม Video Streaming ซึ่งมีลักษณะเป็นบริการทางออนไลน์ ที่เน้นอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการในการเข้ารับชมภาพยนตร์ ซีรี่ส์ และรายการโทรทัศน์ ซึ่งมีหลายบริษัทได้เข้ามาเปิดให้บริการที่ประเทศไทย ได้แก่ ifix, HollywoodHD, Primetime, Doonee, HOOQ, และ Netflix

Netflix เป็นบริษัทข้ามชาติที่ให้บริการด้านความบันเทิงในรูปแบบ Video Streaming ผ่านช่องทางออนไลน์ด้วยระบบสมาชิกเท่านั้น และเปิดให้บริการมากกว่า 190 ประเทศ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถรับชมรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ได้ ทั้งภาพยนตร์ ซีรี่ส์ การ์ตูน แอนิเมชั่น และสารคดีทั้งของตะวันตกและตะวันออก เป็นต้น ต่อมา Netflix ได้เริ่ม

ทำการทำรายการโทรทัศน์ของตนเอง หรือ Original content ซึ่งทำการฉายลงใน Video Streaming ของตนเองเท่านั้น อันได้แก่ ภาพยนตร์ ซีรี่ส์ การ์ตูน และรายการบันเทิง เช่น สารคดี เกมโชว์ เป็นต้น ส่งผลให้มีผู้ใช้บริการมากขึ้น จึงทำให้ Original content เป็นกลยุทธ์หลักของ Netflix ในการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งทั้งในระบบ Online และระบบ Analog โดยในประเทศอเมริกาสามารถครอบครองตลาดการให้บริการ Video Streaming ได้ถึงร้อยละ 77 ของตลาดทั้งหมด และระบบ Analog เลือกรับชมจะรับชมรายการโทรทัศน์ผ่าน Netflix มากที่สุด ถึงร้อยละ 27.2 โดยรองลงมาเป็นช่องเคเบิ้ลโทรทัศน์ทั่วไป ร้อยละ 20.4 และช่องโทรทัศน์ทั่วไป ร้อยละ 18.1 (ค.ศ. 2018) ซึ่งยังสามารถเพิ่มผู้ใช้บริการได้ถึง 6.96 ล้านคน ทำให้ปัจจุบัน (ค.ศ. 2018) มีผู้ใช้บริการถึง 137.10 ล้านคน ส่งผลให้ Netflix มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 40 ซึ่งเป็นมูลค่าทางตลาดถึง 146,000 ล้านดอลลาร์ หรือประมาณ 4.6 ล้านล้านบาท (Brandinside, 2018) เห็นได้ว่า Netflix สามารถครอบครองส่วนแบ่งตลาดรวมถึงสร้างรายได้เป็นที่น่าสนใจ ซึ่งเกิดจาก Netflix สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการได้ จนทำให้มีการชำระค่าบริการเพื่อจะได้เป็นสมาชิกต่อไป และยังรวมไปถึงแนะนำให้ผู้อื่นมาใช้บริการ ความสำเร็จของ Netflix ทำให้บริษัทขนาดใหญ่ต่าง ๆ เริ่มที่จะสนใจทำธุรกิจให้บริการ Video streaming พร้อมทั้งยังใช้กลยุทธ์อย่าง Original content ด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้ Netflix ต้องขยายฐานการให้บริการไปยังประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อต้องการเพิ่มจำนวนของสมาชิก ซึ่งนำมาใช้เป็นข้อได้เปรียบในการหาคู่ค้าเพิ่ม สร้างข้อได้เปรียบในการครอบครองส่วนแบ่งตลาด Video streaming ก่อนบริษัทขนาดใหญ่จะเข้ามาในตลาดธุรกิจนี้ เช่น Disney Apple เป็นต้น (Punyatoya, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความพึงพอใจในการใช้บริการ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากผู้ใช้บริการมีการตอบสนองเมื่อได้รับรู้ถึงข้อมูลหรือข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ให้บริการ จนเกิดความต้องการที่จะใช้บริการหรือได้รับรู้จากการใช้บริการ ได้แก่ รับรู้ถึงคุณภาพของบริการ รับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้ เป็นต้น หลังได้จากรับรู้แล้วจะมีการตอบสนองในลักษณะทางอารมณ์ที่เป็นการตอบสนองในด้านบวก ที่มาจากการประมวลผลเกี่ยวกับอารมณ์ต่อประสบการณ์ที่ได้รับจากการใช้บริการ เช่น เมื่อได้ใช้บริการแล้วรู้สึกชอบในการบริการ มีความสุขหลังได้จากได้ใช้ เป็นต้น เมื่อมีความชอบต่อบริการที่ได้รับ ผู้ใช้บริการจะแสดงออกถึงความชอบผ่านพฤติกรรม เช่น การกลับมาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง และเกิดความภักดีต่อตราสินค้า ดังเช่นงานวิจัยของ Amin (2016) และ Cao, Ajjan & Hong (2018) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยทั้งสองงานวิจัยได้ข้อค้นพบไปในทิศทางเดียวกันว่า เมื่อสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการได้แล้ว ผู้ใช้บริการอาจกลับมาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้ใช้บริการที่มีความภักดี ซึ่งจะเป็นโอกาสการสร้างรายได้ให้กับองค์กรต่อไป นอกจากนี้งานวิจัยของ Yi Cui (2010) พบว่า การดำเนินธุรกิจบริการความบันเทิงออนไลน์แบบ Video Streaming ให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ เพื่อสามารถให้บริการได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และสร้างความพึงพอใจต่อการใช้บริการมากที่สุด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Video Streaming ของ Netflix ในประเทศไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ดำเนินธุรกิจบริการความบันเทิงออนไลน์ สำหรับการนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจ วางแผนผลิต พัฒนา และปรับปรุงรายการ ภาพยนตร์และซีรี่ส์จากต่างประเทศที่มีคุณภาพและหลากหลาย ให้สอดคล้องกับความต้องการ และสร้างประสบการณ์รับชม ใหม่ๆ ให้แก่ผู้ใช้บริการ รวมถึงผู้ที่จะตัดสินใจใช้บริการในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังในการรับบริการ คุณภาพของการรับบริการ คุณค่าของการรับบริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความคาดหวังในการรับบริการ ด้านคุณภาพของการรับบริการและคุณค่าของการรับบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ความคาดหวังในการรับบริการ ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย

สมมติฐานที่ 2 คุณภาพของการรับบริการ ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย

สมมติฐานที่ 3 คุณค่าของการรับบริการ ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความคาดหวังในการรับบริการ (Customer Expectations)

ความคาดหวังในการรับบริการ คือ ความต้องการของผู้ใช้บริการที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในการใช้บริการแต่ละครั้ง โดยผู้รับบริการเชื่อว่าจะได้รับการตอบสนองจากผู้ให้บริการ ซึ่งผู้รับบริการจะประเมินผลการบริการโดยมีพื้นฐานมาจากสิ่งที่ถูกปลูกฝังลึกอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากชีวิตความเป็นอยู่ และสถานภาพของแต่ละบุคคล โดยที่ความคาดหวังจะผันแปรในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน อิทธิพลจากประสบการณ์การรับบริการจากผู้ให้บริการ ซึ่งมีการแข่งขันกันทางธุรกิจ มีการเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ เช่น การรับข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การบอกปากต่อปาก หรือการนำเสนอของพนักงานขาย เป็นต้น (Zeithaml, Parasuraman & Berry, 1990; Almsalam, 2014) สรุปได้ว่า ความคาดหวังในการรับบริการเป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการต้องคำนึงถึง และต้องตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการให้มากที่สุด ซึ่งจะส่งผลต่อความพึงพอใจหลังการใช้บริการด้วยเช่นกัน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณภาพของการรับบริการ (Perceived Quality)

คุณภาพของการรับบริการ คือ สิ่งที่เกิดจากความรู้สึกของผู้ใช้บริการหลังจากใช้บริการแล้ว เป็นการรับรู้ถึงประสิทธิภาพของบริการหลังจากได้ใช้ คุณภาพถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของธุรกิจให้บริการ ซึ่งคุณภาพของการให้บริการจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการด้วยเช่นกัน (Alhaddad, 2015; Khairani & Hat, 2017) คุณภาพของการรับบริการจะพิจารณา 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) หลังจากใช้บริการแล้วสามารถตอบสนองแก่ตนเองได้ดีพียงใด เช่น ตอบสนองและแก้ปัญหาในทันทีหลังจากการใช้บริการ เป็นต้น และ 2) ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ เช่น ชื่อเสียงของผู้ให้บริการ ภาพลักษณ์ของผู้ให้บริการ การบริการหลังการขาย เป็นต้น (Yee, San & Khoon, 2011; Ariffn & etc, 2014) สรุปได้ว่า คุณภาพของการรับบริการ เป็นทัศนคติที่ผู้ใช้บริการสะสมข้อมูลความคาดหวังไว้ว่าจะได้รับจากการใช้บริการนั้น ซึ่งถ้าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ผู้ใช้บริการก็จะเกิดความพึงพอใจในบริการ ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกันไปตามความคาดหวังของแต่ละบุคคล ผู้ให้บริการจึงต้องรักษาคุณภาพให้ได้มาตรฐานตามที่ผู้ใช้บริการคาดหวังไว้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณค่าของการรับบริการ (Perceived Value)

คุณค่าของการรับบริการ คือ การประเมินโดยรวมของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากผู้ให้บริการ ซึ่งจะประเมินผลจากสิ่งที่ผู้ให้บริการจะมอบให้มา เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้ใช้บริการต้องสูญเสียไป (Khraim, Al-Jabaly & Khraim, 2014) คุณค่าที่ผู้ใช้บริการได้รับถือเป็น กลยุทธ์สำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ รวมถึงช่วยอธิบายการตั้งใจซื้อซ้ำและความภักดีต่อตราสินค้า โดยองค์ประกอบของการรับรู้คุณค่ามี 4 มิติ ได้แก่ 1) คุณค่าด้านราคา หมายถึง การประเมินถึงความคุ้มค่าของผู้ใช้บริการในการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยพิจารณาความเหมาะสมจากการรับรู้คุณค่าของปัจจัยด้านราคาได้อย่างถูกต้องและชัดเจน 2) คุณค่าด้านประโยชน์และการใช้งาน หมายถึง การรับรู้ประโยชน์ที่ได้มาจากสินค้าที่มีความสามารถในการทำงานตามหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ 3) คุณค่าด้านอารมณ์ หมายถึง การรับรู้ประโยชน์ที่ได้มาจากสินค้าที่มีความสามารถในการสร้างความรู้สึกที่ตอบสนองสภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ คุณค่าในตัวเอง และ 4) คุณค่าด้านสังคม หมายถึง การรับรู้คุณค่าอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมในการซื้อหรือใช้สินค้าของผู้ใช้บริการ (Koller, Floh & Zauner, 2011) โดยสิ่งที่เป็นตัวกำหนดคุณค่าของการรับบริการในมุมมองของผู้ใช้บริการ จะขึ้นอยู่กับการรับรู้เรื่องราคาและรับรู้เรื่องประโยชน์ของบริการที่จะได้รับ (Demirgunes, 2015) สรุปได้ว่า คุณค่าของการรับบริการเป็นสิ่งที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ โดยผู้ให้บริการจะต้องมอบบริการที่มีประโยชน์แก่ผู้ใช้บริการที่เหนือความคาดหวัง เพื่อทำให้ผู้ใช้บริการเกิดทัศนคติที่ดีต่อการบริการนั้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้บริการ (Customer Satisfaction)

ความพึงพอใจในการใช้บริการ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับธุรกิจให้บริการ ซึ่งจะเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ โดยเฉพาะตลาดที่มีการแข่งขันสูง (Duy & Hoang, 2017) ความพึงพอใจในการใช้บริการ คือ ความรู้สึกของผู้ใช้บริการที่ยินดีหรือผิดหวัง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ เป็นผลมาจากการที่ได้เปรียบเทียบสิ่งที่ตนเองคาดหวังกับประสบการณ์ที่ได้รับจากที่ได้ใช้บริการ ทั้งนี้ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการจะเป็นดีหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการตอบสนองของผู้ให้บริการที่มีต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการว่าดีหรือไม่ด้วยเช่นกัน ซึ่งความพึงพอใจนี้ขึ้นอยู่ระหว่างคุณสมบัติในการใช้บริการ โดยลูกค้ายินดีเมื่อบริการมีคุณสมบัติที่สูงกว่าหรือเทียบเท่ากับที่คาดหวังไว้ และผิดหวังเมื่อบริการมีคุณสมบัติที่ต่ำกว่าที่คาดหวังไว้ หลายธุรกิจจึงมุ่งหมายที่จะสร้างความพึงพอใจสูงสุด เนื่องจากผู้ใช้บริการที่พึงพอใจกับการให้บริการของธุรกิจ อาจจะเปลี่ยนไปใช้บริการธุรกิจอื่นที่ให้ความพึงพอใจสูงกว่าได้ง่าย ดังนั้นบริการที่สร้างความพึงพอใจที่สูงจึงมีความเสี่ยงที่ผู้ใช้บริการจะหันไปใช้บริการอื่นได้น้อยลง (Kotler, 2003) สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการใช้บริการ เป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้บริการ ซึ่งผู้ให้บริการจะต้องให้บริการที่สร้างความรู้สึกทางบวกแก่ผู้ใช้บริการ อันนำมาซึ่งความผูกพันต่อตราสินค้า และความภักดีของผู้ใช้บริการ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่เป็นสมาชิก Netflix ในประเทศไทย จำนวน 400 คน โดยสอบถามเกี่ยวกับการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย ความคาดหวังในการรับบริการ คุณภาพของการรับบริการ คุณค่าของการรับบริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการ ด้วยวิธีการส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ผ่านทางกลุ่มผู้ใช้บริการ Netflix บนเว็บไซต์ Facebook และกลุ่ม Netflix ใน Line Square

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าข้อมูล ศึกษาจากหนังสือ วารสาร บทความทางวิชาการ เอกสารทางด้านการตลาด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ประกอบด้วย พฤติกรรมผู้บริโภค คุณภาพการบริการ ความคาดหวังในการรับบริการ คุณภาพของการรับบริการ คุณค่าของการรับบริการ และความพึงพอใจของผู้บริโภค แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่เป็นสมาชิก Netflix ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เนื่องมาจากไม่ทราบจำนวนของประชากรที่เป็นสมาชิก Netflix ประเทศไทยที่แน่นอน จึงได้มีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ คอแครน (Cochran, 1977) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมรับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิก Netflix ในประเทศไทย จากนั้นใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นชั้นภูมิ ซึ่งจะแบ่งกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน (Homogeneous) ไว้ด้วยกัน โดยต้องเป็นสมาชิก Netflix และต้องได้มีการชำระค่าบริการ ทำการสุ่มเลือกจากกลุ่มตัวแทน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชื่นชอบการรับชมภาพยนตร์หรือซีรี่ส์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง .60-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทำการทดสอบความเชื่อถือได้และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach, 1970) อยู่ระหว่าง 0.705 – 0.833 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 แสดงถึงคุณภาพของแบบสอบเป็นที่เพียงพอในการดำเนินวิจัยต่อไป (Satit, 2016) ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สอบถามข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามชนิดปลายปิด (Close-end response question) แบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานะ

ส่วนที่ 2 สอบถามข้อมูลการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย เป็นแบบทดสอบถามชนิดปลายปิด ลักษณะคำถามที่มีหลายคำตอบให้เลือก เพื่อทราบถึงพฤติกรรมการใช้บริการ Netflix ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 สอบถามข้อมูลความคาดหวังในการรับบริการ เป็นคำถามปลายปิด ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อหาความคาดหวังของผู้ใช้บริการ Netflix ประเทศไทย จำนวน 5 คำถาม

ส่วนที่ 4 สอบถามข้อมูลคุณภาพของการรับบริการ เป็นคำถามปลายปิด (Close-end response question) ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อหาคุณภาพของการรับของผู้ใช้บริการ Netflix ประเทศไทย จำนวน 5 คำถาม

ส่วนที่ 5 สอบถามข้อมูลคุณค่าของการรับบริการ เป็นคำถามปลายปิด (Close-end response question) ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อหาคุณค่าของการรับบริการของผู้ใช้บริการ Netflix

ประเทศไทย จำนวน 4 คำถาม

ส่วนที่ 6 สอบถามข้อมูลความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เป็นคำถามปลายปิด (Close-end response question) ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ Netflix ประเทศไทย จำนวน 4 คำถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จัดกระทำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยวิธีทางสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อทำการสรุปลักษณะที่สำคัญของข้อมูล ด้วยค่าทางสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ใช้การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการพิสูจน์สมมติฐานระดับความเชื่อมั่น 95% โดยจะใช้วิธีการคือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
หรือค่าสัมประสิทธ์ (Pearson correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67) มีอายุระหว่าง 21-25 ปี (ร้อยละ 36.3) คน ระดับการศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 67.3) เป็นนักศึกษา/นักเรียน (ร้อยละ 36.3) มีรายได้เท่ากับหรือต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 29) และมีสถานภาพเป็นโสด (ร้อยละ 85) โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการที่จะชมซีรี่ส์ในการที่จะเข้ามาใช้บริการครั้งแรก (ร้อยละ 38) ซึ่งจะเลือกอันตราค่าบริการแบบพรีเมี่ยม (420 บาท) (ร้อยละ 57.3) มีลักษะการต่ออายุเป็นแบบต่อเนื่องทุกเดือน (ร้อยละ 74) จะรับชมผ่านช่องทาง Smart phone (ร้อยละ 47.3) และได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในข้อคำถาม “ทุกวันนี้ท่านรับชมอะไรใน Netflix ประเทศไทย” พบว่า 3 ลำดับแรกที่ผู้ตอบแบบสอบถามรับชมมากที่สุด ได้แก่ ลำดับที่ 1 ซีรี่ส์ ร้อยละ 20.9 ลำดับที่ 2 ซีรี่ส์ของ Netflix ร้อยละ 18.5 และลำดับที่ 3 ภาพยนตร์ ร้อยละ 18 แสดงดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	**ความถี่ (คน)**	**ร้อยละ (%)**
เพศ		
ชาย	132	33
หญิง	268	67
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	48	12
21-25 ปี	145	36.3

26-30 ปี	84	21
31-35 ปี	55	13.8
36-40 ปี	28	7
41-45 ปี	18	4.5
46-50 ปี	8	2
51 ปีขึ้นไป	14	3.5
ระดับการศึกษา		
ตำกว่าปริญญาตรี	63	15.8
ปริญญาตรี	269	67.3
สูงกว่าปริญญาตรี	68	17
อาชีพ		
ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ	59	14.8
รับจ้างทั่วไป	14	3.5
พนักงานเอกชน	124	31
อาชีพอิสระ / ค้าขาย	47	11.8
นักศึกษา/นักเรียน	145	36.3
อื่น ๆ	11	2.8
รายได้		
เท่ากับหรือตำกว่า 10,000 บาท	116	29
10,001 – 20,000 บาท	102	25.5
20,001 – 30,000 บาท	86	21.5
30,001 – 40,000 บาท 51 ปีขึ้นไป	43	10.8
40,001 – 50,000 บาท	23	5.8
มากกว่า 50,001 บาท	30	7.5
สถานะ		
โสด	340	85
สมรส	54	13.5
ม่าย	6	1.5
รวม	400	100

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของตัวแปร 4 ปัจจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.168) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ความคาดหวังในการรับบริการ คุณภาพของการรับบริการ คุณค่าของการรับบริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการ อยู่ในระดับมากทุกปัจจัย แสดงดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงระดับพหุปัจจัยที่มีต่อการใช้บริการ Video Streaming

พหุปัจจัยที่มีต่อการใช้บริการ Video Streaming	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ	ลำดับ
ความคาดหวังในการรับบริการ	4.212	0.442	มาก	1
คุณภาพของการรับบริการ	4.152	0.463	มาก	4
คุณค่าในการรับบริการ	4.153	0.438	มาก	3
ความพึงพอใจในการใช้บริการ	4.154	0.430	มาก	2
ค่าเฉลี่ยรวม	4.168	0.443	มาก	

เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านความคาดหวังในการรับบริการ ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ การบริการของ Netflix ประเทศไทยมีความปลอดภัยในการใช้บริการ ($\bar{X}$ = 4.24) รองลงมาคือ รู้จักและมีความรู้เกี่ยวกับ Netflix ประเทศไทย (= 4.22) การบริการของ Netflix ประเทศไทย จะสามารถให้ความบันเทิงแก่ท่านได้ ($\bar{X}$= 4.21) ส่วนการให้บริการของ Netflix ประเทศไทย จะมีรายการโทรทัศน์ที่ท่านต้องการรับชม ($\bar{X}$= 4.20) และท่านรู้จักและการใช้บริการNetflix ประเทศไทย เป็นเรื่องสะดวกและง่าย ($\bar{X}$= 4.19) มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

ปัจจัยด้านคุณภาพของการรับบริการ ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของ Netflix ประเทศไทยในด้านชื่อเสียงและภาพลักษณ์ ($\bar{X}$= 4.20) รองลงมาคือ การบริการหลังการขายของ Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$= 4.19) การตอบสนองและแก้ปัญหาในทันทีหลังจากการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย (=4.19)ส่วนความประทับใจในความคมชัดของภาพ ($\bar{X}$ = 4.11) และความประทับใจในการแปลภาษาไทย (Subtitle) Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$= 4.07) มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

ปัจจัยด้านคุณค่าในการรับบริการ ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ เล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้บริการของ Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$= 4.18) รองลงมาคือ รับรู้ว่า Netflix ประเทศไทย เพิ่มช่องทางการเข้าถึงลูกค้าด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านโลโก้ “Netflix Recommended TV” (ทีวีที่ Netflix แนะนำ) ($\bar{X}$= 4.15) และลำดับที่ 3 ท่านเห็นด้วยกับระดับราคาและสิทธิประโยชน์ที่ชัดเจนในการบริการของ Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$ = 4.14) ส่วนท่านเห็นด้วยกับการขยายการเชื่อมต่ออุปกรณ์ที่จะทำให้สามารถใช้อุปกรณ์ในการรับชมได้มากขึ้นในระดับราคาที่แตกต่างกัน ทำให้มีความคุ้มค่ามากขึ้น ในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$= 4.14) มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการใช้บริการ ที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ท่านชอบรายการต่าง ๆ ของ Netflix ประเทศไทย ทำให้ท่านมีความสนุกสนานและเพลิดเพลินในการรับชม ($\bar{X}$ = 4.17) รองลงมาคือ ท่านจะติดตามรับชมรายการต่าง ๆ ที่ท่านชอบของ Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$ =4.16) ท่านมีความสุขเมื่อได้ค้นหารายการของ Netflix ประเทศไทย ($\bar{X}$= 4.15) ส่วนท่านเห็นด้วยกับรายการต่าง ๆ ของ Netflix ประเทศไทย มีเพียงพอต่อ

ความต้องการของท่าน ($\overline{X}$= 3.13) มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความคาดหวังในการรับบริการ ด้านคุณภาพของการรับบริการ และคุณค่าของการรับบริการ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย ผลวิเคราะห์แสดงดังในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธ์ และค่า VIF ระหว่างตัวแปร

	CE	PQ	PV	CS	VIF
CE	1	0.732*	0.729*	0.771*	2.416
PQ	0.732*	1	0.819*	0.812*	3.442
PV	0.729*	0.819*	1	0.880*	3.415
CS	0.771*	0.812*	0.880*	1	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรทั้ง 4 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่า สัมประสิทธ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรที่มีค่าสูงสุด คือ ความพึงพอใจในการใช้บริการ (CS) กับคุณภาพของการรับบริการ (PV) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (r = 0.880, VIF = 3.415) ถือได้ว่าไม่พบปัญหา Multicollinearity ซึ่งสามารถนำไปทดสอบสมมุติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ (Kasam, 2016)

4. ผลการทดสอบสมมุติฐานซึ่งทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยจะใช้วิธีการแบบ Stepwise Method ผลวิเคราะห์แสดงดังในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรโดยใช้วิธีการแบบ Stepwise

รูปแบบและตัวแปร		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	S.E.	Beta		
1	Constant	0.566	0.098	-	5.798	0.000
	PV	0.864	0.023	0.880*	36.962	0.000
2	Constant	0.236	0.097	-	2.423	0.016
	PV	0.667	0.031	0.679*	21.245	0.000
	CE	0.273	0.032	0.276*	8.632	0.000
3	Constant	0.167	0.096	-	1.742	0.082
	PV	0.556	0.039	0.566	14.369	0.000
	CE	0.220	0.033	0.223	6.722	0.000
	PQ	0.180	0.039	0.185	4.670	0.000
R^2 = 0.180		**Adjust** R^2 = 0.809		**SEE** = 0.18027		**F** = 74.516
*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05						

จากตาราง 4 พบว่า ตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ได้แก่ คุณค่าของการใช้บริการ (Beta = 0.679) และความคาดหวังในการรับบริการ (Beta = 0.276) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อนำตัวแปรต้นทั้ง 3 ตัว (ความคาดหวังในการใช้บริการ คุณภาพของการรับบริการ และคุณค่าของการรับบริการ) เข้าสู่สมการพร้อมกัน ตัวแปรต้นทั้ง 3 จะไม่ส่งผลต่อตัวแปรตาม (ความพึงพอใจในการใช้บริการ) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์แสดงดังในภาพที่ 1

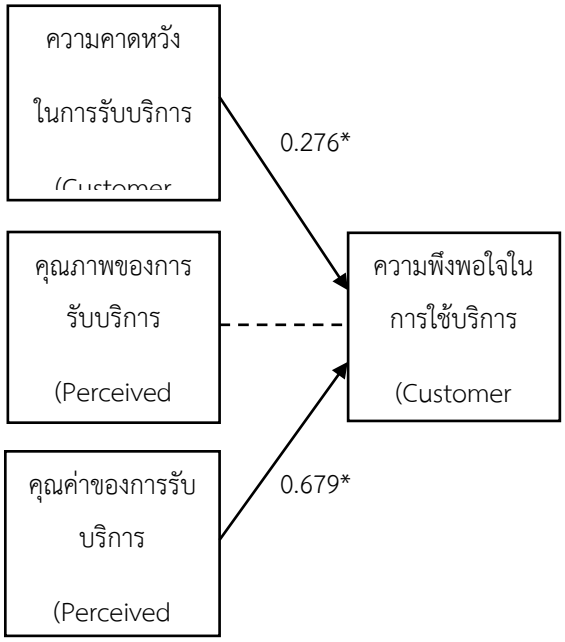

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภาพที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่า ความคาดหวังในการรับบริการ (Beta = 0.276) และคุณค่าของการใช้บริการ (Beta = 0.679) ส่งผลต่อความพึงพอใจ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ คุณภาพของการรับบริการไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการทดสอบสมมุติฐานด้วยการใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ สามารถสรุปผลการทดสอบได้แสดงดังในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

	Hypothesis	Beta	Finding
H1	CE > CS	0.276*	Accept
H2	PQ > CS	-	Reject
H3	PV > CS	0.679*	Accept
*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05			

จากตารางที่ 5 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ได้ดังนี้

อภิปรายผล

1. ความคาดหวังในการรับบริการส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย โดยสิ่งที่ผู้ใช้บริการได้คาดหวังไว้เกี่ยวกับการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย ได้คาดหวังว่า Netflix ประเทศไทย จะสามารถให้ความบันเทิงแก่ผู้ใช้บริการได้ เพราะได้รับข้อมูลมาว่า Netflix มีรายการที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก มีการใช้งานที่สะดวกและค้นหารายการง่าย และมีความปลอดภัยต่อการใช้งาน เช่น การเก็บข้อมูลของผู้ใช้เป็นความลับ เป็นต้น ซึ่งหลังจากได้ใช้บริการแล้วผู้ใช้บริการพึงพอใจต่อบริการ ของNetflix ประเทศไทย เช่น ชอบรายการต่าง ๆ ของ Netflix ประเทศไทย อยากจะติดตามรับชมรายการต่าง ๆ ที่ชอบและมีความสุข เมื่อได้ค้นหารายการต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wangdee (2015) ได้ค้นพบว่า ความคาดหวังในการรับบริการส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ อันเนื่องมาจากผู้ให้บริการสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการได้ เช่นเดียวกับ Sunasuan (2016) ที่ได้ข้อค้นพบว่า ความคาดหวังของผู้ใช้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการ โดยผู้ใช้บริการคาดหวังว่า จะมีความสะดวกในการใช้บริการและง่ายต่อการค้นหา และมีการบริการที่รวดเร็ว ซึ่งเมื่อได้ใช้บริการแล้ว พบว่าผู้ให้บริการสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้ใช้บริการคาดหวังได้ ทำให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจกับการบริการ

2. คุณค่าของการรับบริการส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย โดย สิ่งที่ผู้ใช้บริการรู้สึกได้ถึงคุณค่าจากการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย คือ ผู้ใช้บริการรู้สึกว่าตนเองนั้นได้รับประโยชน์จากใช้บริการ เช่น มีรายการที่ไม่สามารถรับชมได้จากที่อื่น หารายการที่ต้องการรับชมเจอ เป็นต้น และรู้สึกถึงได้ความคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป เช่น หากผู้ใช้บริการมีสมาชิกครอบครัว จำนวน 4 คน ซึ่งแต่ละคนมีรสนิยมในการชมรายการโทรทัศน์ไม่เหมือนกันทำให้มีปัญหาในการเลือกชมรายการโทรทัศน์ ส่งผลให้ผู้บริการเลือกที่จะชำระค่าบริการในราคา 450 บาท เพื่อให้สามารถใช้งานได้ 4 คนพร้อม ซึ่งในราคา 450 บาทต่อเดือนแม้เป็นราคาที่สูงแต่เป็นราคาที่สามารถจ่ายได้ เพราะสามารถแก้ปัญญาในการรับชมรายการได้ เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Watthanachot (2016) ที่ได้ข้อค้นพบว่า คุณค่าของการรับบริการส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ สาเหตุมาจากเมื่อผู้ใช้บริการได้พิจารณาเปรียบเทียบผลที่จะได้จากการใช้บริการกับราคาที่ต้องจ่าย และยังได้พิจารณาเปรียบเทียบราคาที่ต้องจ่ายกับคุณภาพของบริการที่ได้รับ ซึ่งผู้ใช้บริการพบว่ามีความเหมาะสมได้ มีความคุ้มค่ากับราคาที่ต้องจ่ายไป จึงส่งผลให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจการใช้บริการที่สามารถมอบสิ่งที่ดีกว่าที่ตนเองได้ต้องการเอาไว้เช่นเดียวกับ Wiyasilp (2016) ที่ได้ข้อค้นพบว่า คุณค่าของการบริการส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ แม้ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการมีราคาที่สูง แต่ผู้ใช้บริการเต็มใจที่จ่าย อันเนื่องมาจากสามารถมอบสิ่งที่ผู้ใช้บริการต้องการได้ ทำให้รู้สึกว่ามีความคุ้มค่ากับเงินที่ต้องจ่ายไป ส่งผลทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจต่อราคาและประโยชน์ที่ได้รับในการใช้บริการ

3. คุณภาพของการรับบริการไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ Netflix ประเทศไทย เนื่องมาจากผู้ใช้บริการมีความรู้เกี่ยวกับ Netflix อยู่แล้ว ว่า บริษัท Netflix เป็นบริษัทข้ามชาติที่ให้บริการด้านความบันเทิง ทำให้คุณภาพในการบริการมีมาตรฐานระดับสากล เช่น ความคมชัดของภาพ ความน่าเชื่อถือของ Netflix ทั้งด้านชื่อเสียงและภาพลักษณ์ และต้องมีการแปลเป็นภาษาไทยเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นคนไทย เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ใช้บริการได้ให้ความสำคัญในปัจจัยด้านคุณภาพน้อย เพราะคุณภาพของ Netflix มีระดับมารตราฐานอยู่แล้ว ทำให้

ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านอื่น ๆ แทน ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านความคาดหวังในการรับบริการ และปัจจัยด้านคุณค่าที่รับบริการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Changwetchay (2016) ที่ได้ข้อค้นพบว่า คุณภาพการให้บริการไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ อันเนื่องมาจาก ผู้ใช้บริการมีทราบอยู่แล้วว่าการบริการต้องมีมาตรฐานสากล ส่งผลให้ผู้ใช้บริการไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความคุณภาพของการบริการ แต่ไปให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นแทน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงการตั้งราคาที่ผู้ใช้บริการรู้สึกได้ถึงความคุ้มค่า จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้ใช้บริการจะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับพร้อมกับพิจารณาราคาไปพร้อมกัน ซึ่งผู้ประกอบการต้องกำหนดราคาและสิทธิประโยชน์ที่ผู้ใช้บริการได้รับ ในหลายระดับราคา เช่น ราคา 100 บาท สามารถรับชมได้ช่องทางเดียว หากเป็น ราคา 250 บาท สามารถรับชมได้สองช่องทางพร้อมกันได้ แต่ถ้าเป็น ราคา 400 สามารถรับชมได้สี่ช่องทางพร้อมกันได้พร้อมความคมชัดของภาพระดับ 4K เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถพิจารณาได้ว่าระดับราคาใดที่มอบผลประโยชน์ที่เหมาะสมแก่ตนเองมากที่สุดได้ และเกิดความพึงพอใจสูงสุด

2. ผู้ประกอบการจะต้องตอบสนองความคาดหวังให้แก่ผู้ใช้บริการได้สูงที่สุด โดยจากผลการศึกษาที่พบว่าผู้ใช้บริการคาดหวังว่าการบริการจะสามารถให้ความบันเทิงแก่ตนเองได้ ซึ่งผู้ประกอบการต้องมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับข้อมูลและให้มีความเข้าใจเรื่องของประโยชน์ต่าง ๆ ที่ผู้ใช้บริการจะได้รับ เช่น นำเสนอชื่อรายการโทรทัศน์ที่จะมีในบริการ นำเสนอชื่อรายการที่จะมาลงในอนาคตอันใกล้ นำเสนอรายการโทรทัศน์ที่มีให้รับชมเฉพาะในบริการนี้เท่านั้น เป็นต้น การใช้บริการจะต้องเป็นเรื่องที่สะดวกและง่าย ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบให้ Interface ใช้งานได้ง่าย ผู้ใช้บริการเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว และผู้ใช้บริการต้องการความปลอดภัยในเรื่องของการชำระค่าบริการ ความปลอดภัยของการรักษาข้อมูลของผู้ใช้บริการ ดังนั้น ผู้บริการต้องคำนึงถึงและควบคุมไม่ให้มีความผิดพลาดในการถ่ายโอนข้อมูลหรือรักษาข้อมูลเป็นความลับ ซึ่งส่งผลต่อความไว้วางใจ เชื่อใจ และรายได้ที่เพิ่มขึ้นของกิจการ และฐานผู้ใช้บริการที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากปัจจัยที่ไม่สอดคล้องสมมติฐาน ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ธุรกิจที่ให้บริการ Video Streaming จะมีการแข่งขันที่สูงขึ้น การรวบรวมรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ มาไว้เป็นจำนวนมาก จะเป็นกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญน้อยลง แต่จะไปให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ด้าน Original Content หรือ ด้านคุณภาพของบริการ มากขึ้น เพื่อเป็นกลยุทธ์ที่ใช้สร้างความแตกต่างจากคู่แข่งและใช้ดึงดูดให้ผู้ใช้บริการมาใช้บริการในช่องทางของตนเองมากขึ้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปอาจจะศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์ของ Original Content โดยศึกษาในเรื่องของคุณภาพของรายการ Original Content เพื่อเป็นศึกษาต่อยอดจากปัจจัยด้านคุณภาพของการรับบริการ Original Content มีผลต่อการเลือกใช้บริการ Video Streaming หรือไม่ และ Original Content มีผลต่อความพึงพอใจในการบริการ Video Streaming หรือไม่ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในการทำธุรกิจ Video Streaming รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้เป็น Youtuber หรือ Bloger ในการหาแนวทางจัดทำ Content ให้สามารถดึงดูดผู้ชมเข้ามารับชมได้

2. จากผลการวิจัยเรื่องของความพึงพอใจ พบว่า เมื่อผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจสูงสุดจะกลับมาใช้บริการต่อไป จนกลายเป็นความภักดี โดย ความภักดีของผู้ใช้บริการ (Customer Loyalty) เป็นการแสดงออกถึงความ

เชื่อมั่นของผู้ใช้บริการที่มีต่อผู้ให้บริการ ซึ่งเกิดขึ้นมาจากผู้ให้บริการมอบประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้ใช้บริการจนเป็นความพึงพอใจในทางบวก โดยผู้ใช้บริการจะกลับมาใช้บริการการอย่างต่อเนื่องเป็นการแสดงออกในทางพฤติกรรม หากแสดงออกด้วยการบอกเล่าให้ผู้อื่นฟังด้วยความชื่นชอบเป็นการแสดงออกทางด้านอารมณ์ และแนะนำให้ผู้อื่นเข้ามาใช้บริการด้วยเป็นการแสดงออกในทางเจตนา (Magatef & Tomalieh, 2015) ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไปควรจะศึกษาถึงความภักดีของผู้ใช้บริการ เพื่อวางแผนการขายให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การศึกษาความภักดีในการเป็นสมาชิก Netflix ประเทศไทย จะเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การขายในการดำเนินงานต่อไป

Reference

Alhaddad, A. (2015). Perceived Quality, Brand Image and Brand Trust as Determinants of Brand Loyalty. *Journal of Research in Business and Management*. 3(4), 1-8.

Almsalam, S. (2014). The Effects of Customer Expectation and Perceived Service Quality on Cus tomer Satisfaction. *International Journal of Business and Management Invention*. 3(8), 79-84.

Amin, M. (2016). Internet banking service quality and its implication on e-customer satisfaction and e-customer loyalty. *International Journal of Bank Marketing*. 34(3), 280-306.

Ariffn, S., & etc. (2014). Factors Influencing Perceived Quality and Repurchase Intention Towards Green Products. *Procedia Economics and Finance*. 37(1), 391–396.

Brandinside. (2018). *Netflix.* Retrieved October, 27, 2018, from https://brandinside.asia/netflix-100-billion-mkt-cap/.

Cao, Y., Ajjan, H. & Hong, P. (2018). Post-purchase shipping and customer service experiences in online shopping and their impact on customer satisfaction: An empirical study with comparison. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*. 30 (2), 400-416.

Changwetchay, B. (2016). *Service Quality Affecting to Passenger's Satisfaction BTS Skytrain in Bangkok*. Thesis Master of Business Administration. Bangkok University.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques*. (3rd ed.). New York: John Wilay & Sons.

Cronbach, Lee J. (1970). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper & Row.

Demirgunes, B. K. (2015). Relative Importance of Perceived Value, Satisfaction and Perceived Risk on Willingness to Pay More. *International Review of Management and Marketing.* 5(4), 211-220.

Duy, P. N. N. & Hoang, T. M. (2017). Factors affecting customer satisfaction and customer loyalty the case of Binh duong ceramic product. *Proceeding of NIDA International Business Conference 2017*, Bangkok, Thailand, 380-405.

Kasam, P. (2016). Positive Factors Influencing Passengers' *Usage Intention Microbus Public*

Service in Bangkok. Thesis Master of Business Administration. Bangkok University.

Khairani, I. & Hat, S. R. H. (2017). The Effects of Perceived Service Quality towards Customer Satisfaction and Behavioral Intentions in Online Transportation. *International Journal of Humanities and Management Sciences (IJHMS)*, 5(1), 7-11.

Khraim, H. S., Al-Jabaly, S. M. & Khraim, A. S. (2014). The Effect of Perceived Value and Customer Satisfaction on Perceived Price Fairness of Airline Travelers in Jordan. *Universal Journal of Management*. 2(5), 186-196.

Koller, M., Floh, A., & Zauner, A. (2011). Further insights into perceived value and consumer loyalty: A "green" perspective. *Psychology & Marketing*. 28(12), 1154-1176.

Kotler, Ph. (2003). *Marketing Management 7th Edition*. New Jersey: Prentice Hall Inc.

Punyatoya, P. (2019). Effects of cognitive and affective trust on online customer behavior. *Marketing Intelligence & Planning*. 37(1), 80-96.

Satit, N. (2016). *Service Qualityand Word-of-mouth Referrals Influencing Service Repurchase Intentionof Customers at MitsubishiThaitada (Chachoengsao) Head Office*. Thesis Master of Business Administration. Bangkok University.

Sunasuan, N. (2016). *Customers' satisfaction toward products and services of 7-Eleven Stores and Family Mart in Nakhon Pathom Province*. Thesis Master of Business Administration. Rajamangala University of Technology Rattanakosin.

Thongsrikam, S. (2016). *Video Streaming: In the cultural context of digital film online. The Faculty of Arts*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.

Wangdee, B. (2015). *The expectation of service quality that affects towards satisfaction and loyalty by using QR code for shopping at retail hypermarket of people who live in Bangkok*. Thesis Master of Business Administration. Bangkok University.

Watthanachot, W. (2016). *The Passengers' Satisfaction for Using Car Care Shop*. Thesis Master of Business Administration. Thammasat University.

Wiyasilp, R. (2016). *Perceived Value and Service Quailty Affecting Satisfaction and Loyalty of Pivate Hospital Customer*. Thesis Master of Business Administration. Bangkok University.

Yee, C. J., San, N. C. & Khoon, C. H. (2011). Consumers' Perceived Quality, Perceived Value and Perceived Risk Towards Purchase Decision on Automobile. *American Journal of Economics and Business Administration*. 3(1), 47-57.

Yi Cui. (2010). *An analysis of user behavior in online video streaming*. Retrieved November, 12, 2018, from https://www.researchgate.net/publication/234829008

Zeithaml, V. A., Parasuraman, A., & Berry, L. L. (1990). *Delivering quality service: Balancing customer perceptions and expections*. New York: The Free Press.

การสื่อสารการตลาด 4.0: ความท้าทายของผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้บริโภคสูงอายุ*

Marketing Communication 4.0: The Entrepreneurial Challenges for Supplementary Food and Healthy Drink Business Targeting Elderly Consumers

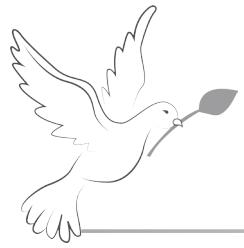

เอริสา ยุติธรรมดำรง

Arisa Yutidhammadamrong

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Rattana Bundit University, Thailand.

Corresponding Author. Email: arisaleilay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอความท้าทายที่ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้บริโภคสูงอายุต้องเผชิญ เพื่อให้สามารถออกแบบการสื่อสารการตลาด 4.0 ขณะเดียวกันในฝั่งของผู้บริโภคสูงอายุจะมีข้อมูลสนับสนุนในการตัดสินใจซื้อ ในรูปแบบของการสื่อสารการตลาดที่เหมาะสมกับสภาพการรับรู้ตามช่วงวัยมากขึ้น ดังนี้

1. ความท้าทายของการทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการซื้อสินค้า และบริการของผู้บริโภคในยุคการตลาด 4.0 ซึ่งพบว่า ผู้บริโภคสูงอายุปัจจุบันยังมีวิถีชีวิตที่ทันสมัย สามารถทำงานได้ และพร้อมเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เข้าถึงเทคโนโลยี ให้ความสำคัญกับการดูแลและใส่ใจสุขภาพด้วยอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ โดยมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการที่โดนใจ มีความคุณค่าคุ้มกับการลงทุน มีระบบช่วยเหลือแบบทันทีทันใด ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เชื่อมต่อกันด้วยสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย ในการหาความรู้ หาคำแนะนำจากการให้ข้อมูลของบุคคลผู้ชื่นชมและผู้วิพากษ์วิจารณ์สินค้า หาคำแนะนำจากแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่เหมาะกับ ความเป็นตัวตน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

2. ความท้าทายของการออกแบบการสื่อสารการตลาด 4.0 จนเกิดพฤติกรรมการซื้ออาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ซึ่งพบว่า รูปแบบของการสื่อสารการตลาด 4.0 ในการสร้างการรับรู้ สร้างการดึงดูดใจ และสร้างช่องทางการบอกต่อ ประกอบด้วย 1) การสื่อสารโดยใช้คำหลัก 2) การสื่อสารเชิงเล่าเรื่อง 3) การสื่อสารเชิงพันธกิจของ

*Received November 2, 2019; Revised February 8, 2020; Accepted February 18, 2010

การพัฒนาสินค้าเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4) การสื่อสารเชิงปฏิสัมพันธ์ผ่าน Facebook 5) การสื่อสารผ่าน Blog 6) การสื่อสารด้วยกลุ่มคนที่เป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด โดยสามารถบูรณาการรูปแบบการสื่อสารการตลาดทั้ง 6 แบบ ดังกล่าว เพื่อกระตุ้นให้เกิดการช่วยกันทำนุบำรุงตราสินค้า ได้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ให้เสริมพลังซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: การสื่อสารการตลาด 4.0; ธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ; ผู้บริโภคสูงอายุ

Abstract

This article, the author needed to present the entrepreneurial challenges of supplementary food and healthy drink business for elderly consumers. To be able to design 4.0 marketing communications, meanwhile, on the shore of elderly consumers, there is support information to make a decision to purchase in the form of marketing communications that is appropriate to the condition of the aging period. as follows;

1. The Challenges of understanding consumer behavior in purchasing goods and services in the marketing 4.0 era, which found that the current elderly consumers also have a modern lifestyle. It can be run and ready for new things, access to technology, focus on caring and caring for Health with a supplement and health drink. It has the behavior of buying goods and services. It is worth the investment, there is a sudden help system. Use a social network connected with a variety of digital media. In finding knowledge, find instructions from providing the information of the person who appreciated and criticized the product. Find instructions from sharing information and experiences each other. To deliver products and services that are tailored to your identity and can improve the quality of life.

2. The challenge of designing 4.0 marketing communication until the behavior of buying supplements and health drinks, which finds the form of marketing Communications 4.0 in the building awareness. Create a compelling appeal and create a channel of speech consisting of 1) communication using keywords 2) narrative communication 3) Storytelling communication, mission of developing products for quality of life development 4) communication through Facebook 5) through the Blog 6) communication through the team who is a thought-influence These 6 marketing communication formats can be integrated into the form. To encourage the brand to be healthy online and offline, empower each other.

Keywords: Marketing Communications 4.0; Supplementary Food and Healthy Drink Business; Elderly Consumers

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ขณะที่จากข้อมูลตัวเลขสถิติประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2561 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 1,020,917 คน (Department of Older Persons, 2018) มากขึ้นกว่าปีที่ผ่าน ๆ มา ซึ่งเมื่อพิจารณาพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุที่ผ่านมา พบว่า เป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วย การนวดสปาแพทย์แผนไทย และการซื้อสินค้าอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ทำให้คาดว่ากลุ่มผู้สูงอายุจะกลายมาเป็นกลุ่มลูกค้าที่มีบทบาทสำคัญในอนาคต ส่งผลผู้ประกอบการธุรกิจควรตระหนักและเริ่มปรับตัวเพื่อให้สินค้า และบริการสามารถตอบสนองความต้องการซื้อของกลุ่มลูกค้าผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (Kasikorn Thai Research Center, 2018) โดยผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่จะใช้การสื่อสารการตลาด 4.0 ทั้งในแบบออนไลน์และออฟไลน์เพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการซื้อกับกลุ่มผู้บริโภคสูงอายุที่เป็นเป้าหมาย แต่ในความเป็นจริงผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักเป็น Silence Consumer บนโลกออนไลน์ คือ หาข้อมูลทุกอย่างแต่ไม่พูด ไม่โพสต์ ไม่เหมือนกลุ่มเด็ก ๆ ที่อยากได้อะไรต้องการอะไรจะบอก ส่งผลให้การสื่อสารการตลาด 4.0 ทั้งในแบบออนไลน์และออฟไลน์ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจใช้ยังมีช่องว่างที่ยังไม่สามารถเติมเต็มวิธีคิด ความต้องการ และพฤติกรรมการใช้สินค้าและบริการของคนกลุ่มนี้ได้เท่าที่ควร (Kotler, 2016) ขณะเดียวกันในฝั่งของผู้บริโภคสูงอายุ ก็ยังมีความต้องการข้อมูลสนับสนุนในการตัดสินใจซื้อในรูปแบบของการสื่อสารการตลาดที่เหมาะสมกับสภาพการรับรู้ตามช่วงวัยมากขึ้น จึงเป็นความท้าทายผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้บริโภคสูงอายุ ในการเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารการตลาด 4.0 ให้ได้อย่างเหมาะสมสำหรับผู้บริโภคสูงอายุ

ลักษณะของการตลาด 1.0 จนถึงการตลาด 4.0

ความท้าทายแรกที่ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้บริโภคสูงอายุ ต้องเผชิญ คือ การทำความเข้าใจกับลักษณะของการตลาดตั้งแต่ 1.0 จนถึงการตลาด 4.0 เพื่อออกแบบการสื่อสารการตลาด 4.0 ทั้งในแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการซื้อกับกลุ่มผู้บริโภคสูงอายุที่เป็นเป้าหมาย ซึ่ง Kotler (2016) ได้อธิบายลักษณะของการตลาดตั้งแต่การตลาด 1.0 จนถึงการตลาด 4.0 สรุปได้ดังนี้

การตลาด 1.0 คือ ยุค Mass Marketing นักการตลาดจะพูดถึงการแบ่งตลาดออกเป็นส่วน ๆ และเลือกลูกค้าเป้าหมายด้วยการใช้ข้อมูลทางประชากร (Demographics) เช่น เพศ อายุ รายได้ อาชีพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย ฐานะทางการสมรส ขนาดครอบครัว ช่วงเวลาตามวงจรของชีวิต เพื่อจะกำหนดลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย จึงอาจกล่าวได้ว่าการตลาด 1.0 เป็นยุค Production Oriented Marketing ที่เชื่อว่า ถ้าผลิตสินค้าที่มีคุณภาพดีก็ขายได้แล้ว หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การตลาด 1.0 เป็น Need Marketing คือ การพัฒนาสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เป็นยุคการตลาดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าเป็นหลัก (Product-centric Marketing)

การตลาด 2.0 คือ ยุค Brand Experience Marketing นักการตลาดจะหาข้อมูลว่าลูกค้าชอบอะไร สนใจอะไร มีรูปแบบในการดำเนินชีวิตอย่างไร มีค่านิยมอย่างไร ทำกิจกรรมอะไร สนใจอะไร เป็นปัจจัยที่รวมแล้วเรียกว่า Psychographics เพื่อมาหาเหตุผลในการทำให้คนรักตราสินค้า ต้องสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้แก่ลูกค้า เป็นยุคที่นักการตลาดให้ความสำคัญกับการจัดการประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience Management - CEM) และการจัดการความ สัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationship Management - CRM) เพื่อสร้างความ

ภักดี เป็นยุคที่เน้นการสร้างความประทับใจให้ลูกค้าที่ผู้บริโภคเป็นใหญ่ (Customer Oriented Marketing) นักการตลาดต้องทำทุกสิ่งเพื่อให้ผู้บริโภคพึงพอใจและยินดีจ่ายเงินจากกระเป๋าด้วยการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้าให้สามารถเลือกสิ่งที่อยากได้ ตรงตามความต้องการ ความปรารถนา และความคาดหวังของลูกค้าเป็นหลัก (Customer- centric Marketing)

การตลาด 3.0 คือ ยุค Digital Marketing and Social Marketing เป็นยุคที่มีการปฏิวัติทางอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการปฏิวัติระบบการทำงานทางธุรกิจ เป็นยุคที่ผู้บริโภคจะมีอุปกรณ์การสื่อสารหลากหลาย เช่น Computer Laptop Tablet และ Smart Phone การสื่อสารทางการตลาดต้องใช้ช่องทางที่หลากหลาย ใช้การตลาดเชิงเล่าเรื่อง (Content Marketing) บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และใช้ Buzz and Viral Marketing ด้วยการสร้างข้อความ รูปภาพ หรือวิดีโอที่มีความน่าสนใจเป็นพิเศษเพื่อให้ผู้บริโภคที่พบเห็นนำไปแบ่งปันและเผยแพร่ต่ออย่างรวดเร็ว มีการบูรณาการทุกเครื่องมือออนไลน์ที่ทำหน้าที่ทั้งเป็นการส่งเสริมการตลาดและเป็นช่องทางการขาย หรือจะกล่าวได้ว่า การตลาด 3.0 เป็น The Age of Creative Prosumer ที่ผู้บริโภคเป็นทั้ง Producer และ Consumer ในยุคนี้ Kotler (2016) กล่าวว่าเกิดการรวมพลังของการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ คือ 1) เป็นยุคที่ผู้บริโภคมีพลังจากการร่วมมือกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตราสินค้า (The Age of Collaborative Marketing) 2) เป็นยุคที่ผู้บริโภคมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของชุมชนเสมือน (Virtual Community) ที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นกันบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ 3) เป็นยุคที่นักการตลาดที่ยังทุ่มเทให้ความสำคัญกับการผลิตและการขายไม่อาจยืนหยัดต่อสู้กับนักการตลาดที่ปรับตัวทำการตลาดแบบดิจิทัล

การตลาด 4.0 เป็นยุคที่เปลี่ยนแปลงจากการตลาด 3.0 อย่างมาก เพราะในยุคการตลาด 3.0 เจ้าของสินค้าต้องเปิดพื้นที่ให้ลูกค้าได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์กันปฏิสัมพันธ์กัน (Engagement) บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ แต่นักการตลาด 4.0 มองว่าสื่อสังคมออนไลน์อาจจะมีข้อจำกัด ซึ่งผู้เขียนสรุปได้ใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) คนบางคนไม่สามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่เจ้าของตราสินค้าใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับตราสินค้าได้ 2) เรื่องราวที่พวกเขาคุยกันก็จะเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ เรื่องที่อาจจะไม่เกี่ยวกับตราสินค้าของเจ้าของพื้นที่ และ 3) ข้อมูลจะมาจากผู้บริโภคด้วยกันเองมากกว่ามาจากเจ้าของสินค้า ดังนั้นการตลาด 4.0 จึงอุบัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าว ซึ่งการตลาด 4.0 เป็นยุคการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing) โดยบูรณาการทุกเครื่องมือของการตลาดเข้าหากัน ได้แก่ 1) บูรณาการการตลาดออนไลน์ด้วยการใช้สื่อดิจิทัล และการตลาดแบบออฟไลน์ด้วยการใช้สื่อสารมวลชน 2) บูรณาการการตลาดแบบลูกค้าติดต่อเข้ามา (Inbound) ด้วยการให้ลูกค้าเข้ามาค้นหาข้อมูลการตลาดที่เจ้าของตราสินค้าสร้างไว้บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ และด้วยการตลาดแบบเจ้าของสินค้าติดต่อออกไป (Outbound) ด้วยส่งข่าวสารออกไปหาลูกค้าผ่านสื่อสารมวลชน 3) บูรณาการการทำการตลาดในจังหวะเวลาที่เหมาะสมตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ (Right time) และการทำการตลาดแบบในจังหวะเวลาที่ลูกค้าต้องการทันทีทันใด (Real time) 4) บูรณาการการตลาดเป็นช่วง ๆ (On-off) และการตลาดต่อเนื่องตลอดเวลา (Ongoing) (Jara, 2012)

การตลาด 4.0 จะแบ่งตลาดออกเป็นกลุ่มที่เล็กลง (Micro Segmentation) มองกระบวนการการตัดสินใจของลูกค้าเป็นการเดินทาง (Customer Journey) เพื่อแสวงหาสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการและความปรารถนาของพวกเขา นักการตลาดต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคอย่างลึกซึ้ง (Consumer Insights) ซึ่งเป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาด (Watson, 2002;

Allen, 2012; Sashi, 2012) เช่น การทำงานของสินค้า การทำธุรกรรม และการบริการ เป็นการตลาดที่ใช้ช่องทางการกระจายสินค้า และช่องทางในการสื่อสารการตลาดที่หลากหลาย เป็นการบริหารการใช้ช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นยุคที่ความสำเร็จการตลาดต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรของตราสินค้ากับลูกค้าและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ากับลูกค้า (Engagement Marketing) ที่ลูกค้าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า (Participate Marketing) เพื่อให้เกิดความมั่นใจคุณภาพของสินค้า (Validate Marketing) โดยเปลี่ยนจากการแบ่งกลุ่มตลาดแล้วเลือกกลุ่มเป้าหมายมาเป็นการสร้างชุมชนคนรักตราสินค้าบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ที่ลูกค้ารวมตัวกันเป็นกลุ่มชุมชนเสมือน (Virtual Community) ด้วยความสมัครใจที่จะได้รับข่าวสารที่สมาชิกแลกเปลี่ยนกัน สามารถหลบหลีกจากการต้องพบกับโฆษณาและข่าวประชาสัมพันธ์สินค้าที่พวกเขาไม่ต้องการ และการที่เจ้าของตราสินค้าจะเข้าไปร่วมอยู่ในพื้นที่บนสื่อสังคมออนไลน์ของชุมชนใดจะต้องได้รับการยินยอมจากเจ้าของพื้นที่ก่อน (Permission Marketing)

ขณะที่ Kotler (2016) ได้กล่าวถึง การดำเนินการทางการตลาด 4.0 ด้วยโมเดล 5A เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการด้วยกิจกรรม ดังนี้

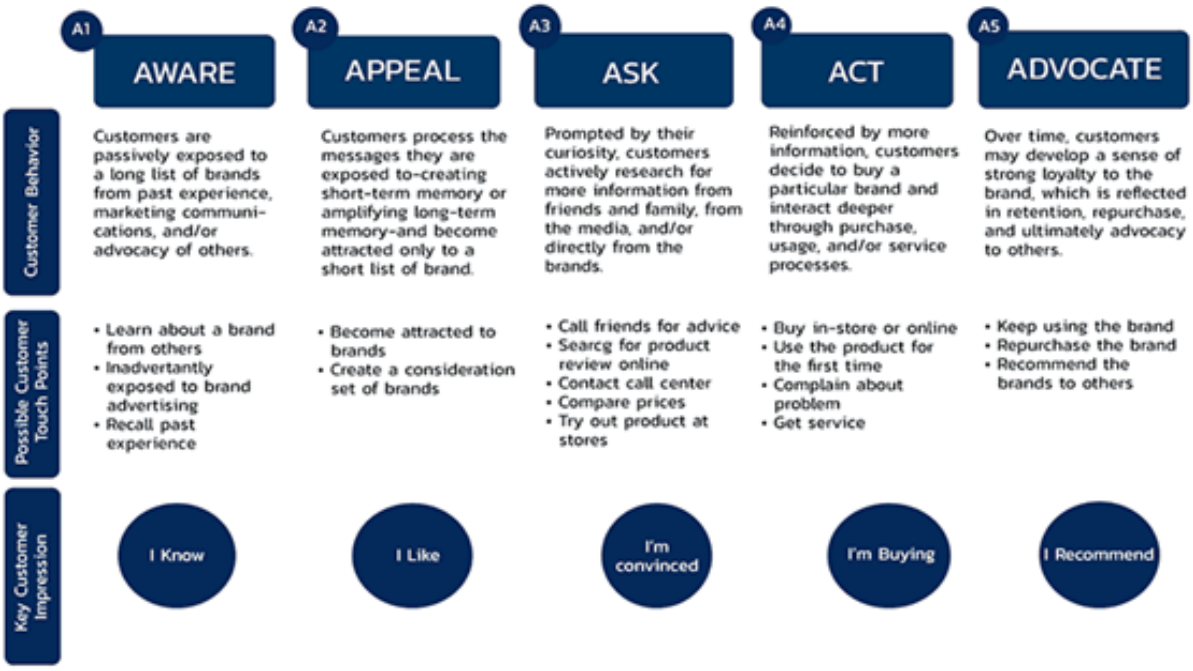

แผนภาพที่ 1 โมเดล 5A ของการดำเนินการทางการตลาด 4.0

1. Aware (การรับรู้) การรับรู้เปรียบเสมือนประตูบานแรกที่จะเปิดให้ผู้บริโภคได้รู้จักกับตราสินค้า ผู้บริโภคในยุคดิจิทัลหรือผู้บริโภคสมัยใหม่โดยส่วนใหญ่จะมีความรู้มาก ช่างเลือก และเวลาจะเลือกซื้อสินค้าอะไรนั้น จะต้องทำความรู้จักกับสินค้านั้นก่อน และมีโอกาสน้อยมากที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้ากับตราสินค้าที่ไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยได้ยินเลย ดังนั้นในขั้นตอนแรกของการวางตำแหน่งทางการตลาดดิจิทัล ตราสินค้า มีหน้าที่ที่จะต้องสร้างการรับรู้ให้กับลูกค้าให้ได้มากที่สุด โดยการทำโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การบอกต่อเพื่อให้ผู้บริโภคได้มีโอกาสรับรู้และเริ่มรู้จักกับตำแหน่งทางการตลาดดิจิทัลของตราสินค้า

สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (OSMEP) (2018) ที่ให้แนวทางการสร้างการรับรู้เพื่อดึงดูดลูกค้าบนโลกออนไลน์ ด้วยการกำหนดตัวตนของตราสินค้าที่ชัดเจน มีข้อความหลักที่ต้องการสื่อออกไป (Key Message) ให้ตราสินค้ามีตัวตน จับต้องได้ ให้ผู้บริโภคจำได้ จำง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ซ้ำใคร เช่น โลโก้ คอนเซ็ปต์ โทนสี สโลแกน ฯลฯ พร้อมกับสร้างคุณค่าให้กับตราสินค้า กล่าวคือ เพียงแค่ผู้บริโภคพบโทนสีแบบนี้และนึกถึงตราสินค้าเรา หรือเห็นเพียงแค่ภาพ โลโก้ของเรา ผู้บริโภคก็จำได้ว่าตราสินค้าเราคือใคร ทำอะไร ขายอะไรอยู่ หรืออยากได้สินค้าต้องไปซื้อที่ไหน เช่น กรณีศึกษาการสร้างตราสินค้าที่ประสบความสำเร็จในไทย เช่น มังกรบาบิก้อน จาก Bar B Q Plaza กับ มาสคอตเจ้ามังกรบาร์บีก้อนสีเขียวยิ้มแป้นให้ความรู้สึกสนุกสนานเป็นกันเอง เห็นที่ไหนต้องจำได้ ทำ ให้ Bar B Q Plaza กลายเป็นตราสินค้าที่เข้าถึงใจมีคนไทยรักไปโดยปริยาย เป็นต้น

2. Appeal (การดึงดูดใจ) เมื่อผู้บริโภคมีการรับรู้ถึงตราสินค้าหรือสินค้าที่เคยได้เห็นแล้ว ผู้บริโภคจะเกิดการประมวลข้อมูลเหล่านั้น บันทึกเป็นความทรงจำและถ้าผู้บริโภคมีความต้องการที่จะซื้อสินค้าประเภทนั้น ความทรงจำที่เกิดจากการรับรู้ในขั้นแรกจะผุดขึ้นมา ผู้บริโภคอาจมีการค้นหาข้อมูลต่อ ซึ่งในขั้นตอนนี้ การวางตำแหน่งทางการตลาดดิจิทัล ตราสินค้าจะต้องสร้างสิ่งที่ดึงดูดใจให้กับผู้บริโภคให้ได้ เช่น จากคุณสมบัติเด่นของสินค้า โปรโมชั่นที่โดดเด่นกว่าการวางตำแหน่งทางการตลาดดิจิทัลอื่น ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับ Strauss, and Frost (2016) ที่ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเติมเต็มรสนิยมในการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคในยุคการตลาด 4.0 ทำให้ผู้ประกอบการสามารถใช้เป็นช่องทางที่ง่ายต่อการนำเสนอและสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (OSMEP) (2018) ที่ว่า การมีคอนเทนท์ (Content) ที่ดีน่าคลิก น่าอ่าน และบอกเล่าเรื่องราวให้คนรับรู้ พร้อมกับตอบคำถามคาใจของผู้บริโภค ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการสร้างให้ตราสินค้ามีเสน่ห์ดึงดูดใจในโลกดิจิทัล ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการ

3. Ask (สอบถาม) ขั้นตอนต่อมา ผู้บริโภคจะทำการประมวลข้อมูลจากหลาย ๆ ที่ที่สนใจก่อน (ซึ่งความน่าดึงดูดจากขั้น Appeal จะทำให้เรายังคงอยู่ในใจของผู้บริโภค) จากนั้นผู้บริโภคจะเกิดการสอบถามก่อนการตัดสินใจซื้อ การสอบถามมีทั้งเพื่อน คนรู้จัก หรือผู้ที่เคยใช้สินค้านี้ รวมถึงสอบถามกับทางตราสินค้าเองโดยตรง ซึ่งตราสินค้าจะต้องพร้อมรับกับคำถามตลอดเวลา เพราะผู้บริโภคยุคใหม่ต้องการความสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งคำถามที่ถูกถามเป็นประจำ ตราสินค้าควรจะต้องทำระบบออโต้ในการตอบกลับได้ในทันทีก็จะเป็นสิ่งที่ง่ายขึ้น เพื่อสานต่อเป้าหมายการสร้างตราสินค้าให้เป็นที่รู้จัก สร้างความภักดีใน ตราสินค้าและบริการ (Brand Loyalty) สร้างกลุ่มเครือข่ายอันแน่นแฟ้น ส่งต่อความรู้สึกร่วมระหว่างลูกค้าและตราสินค้าธุรกิจ รวมทั้งเพิ่มการรับรู้ (Brand Awareness) ให้มากขึ้นได้ตามมา

4. Act (การซื้อ) เมื่อสอบถามแล้ว ผู้บริโภคก็จะได้ข้อมูลนำมาประเมินผลก่อน ถ้าเกิดความพึงพอใจ ก็จะเกิดการตัดสินใจซื้อ หรือเรียกว่าขั้นการลงมือทำการตอบสนองของตราสินค้าที่ดีในด้านการซื้อ กล่าวคือ ตราสินค้าจะต้องมีระบบการสั่งซื้อสินค้าที่สะดวก การจัดส่งที่รวดเร็ว และการชำระสินค้าที่ง่าย เพื่อทำให้ผู้บริโภคที่ตัดสินใจซื้อแล้ว มีการซื้อที่ง่ายที่สุด ซึ่งถ้าระหว่างการซื้อมีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนอาจทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนใจไม่ซื้อก็ได้ โดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (OSMEP) (2018) เสนอแนะว่า การมีเครื่องมือที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือของธุรกิจที่สามารถเชื่อมต่อกับแพลตฟอร์มขายอื่น ๆ ได้ เชื่อมต่อกับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ค (Facebook) อินสตราแกรม (Instagram) แอปพลิเคชันไลน์แอท (LINE@) สามารถเพิ่มการเข้าถึงและสร้างยอดขายได้ในที่สุด สอดคล้องกับ Kalnikaite, Bird, and Rogers (2013), Speicher, Siegel and Krger (2017)

ที่ว่า เทคโนโลยีในยุคการตลาด 4.0 ทำให้การซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการดูสินค้าจากแคตตาลอกออนไลน์ การสั่งซื้อออนไลน์ และการจัดส่งจากผู้ขาย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีในปัจจุบันก่อให้เกิดแพลตฟอร์มของการซื้อขายในยุคการตลาด 4.0 ที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถเลือกกำหนดตำแหน่งทางการตลาดของสินค้าและบริการได้ตามความแตกต่างกันของคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่แตกต่างกันได้ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการ

5. Advocate (การบอกต่อ) ขั้นตอนสุดท้าย คือ พฤติกรรมหลังการซื้อและการบอกต่อ ซึ่งผู้บริโภคสมัยใหม่นี้มีอิทธิพลต่อการบอกต่อเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้าสินค้าที่ได้รับนั้นไม่สร้างความพึงพอใจ ก็อาจจะมีการบอกต่อแง่ลบในสื่อสังคมออนไลน์ได้ แต่ถ้ารู้สึกพึงพอใจกับสินค้าที่ได้รับก็อาจจะเกิดการซื้อซ้ำ เกิดเป็นความภักดีต่อตราสินค้าและมีโอกาสที่จะไปแนะนำให้ผู้อื่นได้รู้จักด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ตราสินค้ามุ่งหวังที่สุดในการตลาด 4.0 ตราสินค้าจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหลังการซื้อสินค้าของผู้บริโภคด้วย เช่น การบริการหลังการขาย การสอบถามผลลัพธ์ความพึงพอใจ การรับคืนสินค้า การรับประกันสินค้า เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการ

สรุป การตลาด 4.0 เป็นการตลาดที่ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาด และวิธีการทางการตลาดที่บูรณาการการตลาดออนไลน์ด้วยการใช้สื่อดิจิทัล และการตลาดแบบออฟไลน์ด้วยการใช้สื่อสารมวลชน ด้วยการให้ลูกค้าเข้ามาค้นหาข้อมูลของตราสินค้า ด้วยการส่งข่าวสารออกไปหาลูกค้าผ่านสื่อสารมวลชนในจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่ลูกค้าต้องการทันทีทันใด เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาของลูกค้าให้ได้ในจังหวะเวลาที่ลูกค้าต้องการได้ในทันที ซึ่งความท้าทายนี้ ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพอาจแบ่งตลาดผู้บริโภคสูงอายุออกเป็นกลุ่มที่เล็กลง และใช้โมเดล 5A ของ Kotler ในการดำเนินการทางการตลาด 4.0 ให้สามารถเติมเต็มวิธีคิด ความต้องการ และพฤติกรรมการใช้สินค้าและบริการของผู้บริโภคสูงอายุได้ในแต่ละกลุ่ม ด้วยกิจกรรมดังนี้ 1) กิจกรรมสร้างการรับรู้ (Aware) ด้วยการทำโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการบอกต่อ เพื่อให้ผู้บริโภคสูงอายุในแต่ละกลุ่มได้มีโอกาสรับรู้ และเริ่มรู้จักกับสินค้าและบริการ 2) กิจกรรมสร้างการดึงดูดใจ (Appeal) โดยการนำเสนอคุณสมบัติเด่นของสินค้า และโปรโมชั่นที่โดดเด่นกว่า เพื่อกระตุ้นการรับรู้ให้ผู้บริโภคสูงอายุในแต่ละกลุ่มเกิดความสนใจสินค้าและบริการ 3) กิจกรรมสร้างช่องทางการสื่อสาร (Ask) ด้วยการมีช่องทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรของตราสินค้ากับผู้บริโภคสูงอายุในแต่ละกลุ่ม และระหว่างผู้บริโภคสูงอายุด้วยกันเอง เพื่อการสอบถามให้เกิดความมั่นใจคุณภาพของสินค้าก่อนการตัดสินใจซื้อ 4) กิจกรรมสร้างช่องทางการซื้อ (Act) ด้วยการมีระบบการสั่งซื้อสินค้าที่สะดวก การจัดส่งที่รวดเร็ว และการชำระค่าสินค้าที่ง่าย เพื่อลดความยุ่งยากในขั้นตอนการซื้อของผู้บริโภคสูงอายุในแต่ละกลุ่ม และ 5) กิจกรรมสร้างช่องทางการบอกต่อ (Advocate) เพื่อให้ผู้บริโภคสูงอายุในแต่ละกลุ่มแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์จากการใช้สินค้าและบริการ ด้วยการแนะนำสินค้าและบริการไปสู่บุคคลอื่น ซึ่งมุ่งหวังให้บุคคลเหล่านั้นตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ

พฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในยุคการตลาด 4.0

ความท้าทายประการต่อมาที่ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพต้องเผชิญ คือ การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในยุคการตลาด 4.0 ซึ่งการทำความเข้าใจดังกล่าว อาจมีที่มาจากการใช้ช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้บริโภคเปิดเผยความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยมและรูปแบบ

ในการดำเนินชีวิตชัดเจนขึ้น หรืออาจมีที่มาจากบทสนทนาบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ที่มีอยู่หลากหลาย Platforms เกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคสนใจ (Kaplan & Haenlein, 2010) ผู้ประกอบการธุรกิจจึงต้องใส่ใจที่จะติดตามบทสนทนาของผู้บริโภคที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ของพวกเขาบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ จากระบบนิเวศทางสังคมออนไลน์ที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการให้ข่าวสารแก่กัน สร้างแรงบันดาลใจให้กัน มีอิทธิพลต่อกัน ไม่เพียงแต่เรื่องราวของสินค้าและการบริการเท่านั้น แต่ผู้บริโภคยังแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์กันในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขาจากการแบ่งปันประสบการณ์กัน (Sharable Experiences) บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ดังเช่น กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (Department of International Trade Promotion, 2018) พบว่า ผู้บริโภคสูงอายุในยุคการตลาด 4.0 มีวิถีชีวิตที่ทันสมัย ยังสามารถทำงานได้ และพร้อมเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เข้าถึงเทคโนโลยี ชอบเล่นอินเตอร์เน็ต ชอบซื้อสินค้าออนไลน์ มีสังคม ต้องการการพบปะเพื่อน ๆ มีความชื่นชอบการซื้อสินค้า และการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการดูแลและใส่ใจสุขภาพ ซึ่ง Fortis (2015) Kotler (2016) สรุปพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในยุคการตลาด 4.0 ได้ดังนี้

1. ซื้อสินค้าและบริการเพราะให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ในการเลือกซื้อสินค้า โดยมีตัวบ่งชี้พฤติกรรม ได้แก่ 1) ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าและบริการที่โดนใจ 2) ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณค่า คุ้มกับการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นทุนเงิน ทุนเวลา และทุนความพยายาม

2. ซื้อสินค้าและบริการเพราะให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการ โดยมีตัวบ่งชี้พฤติกรรม ได้แก่ ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าและบริการจากผู้ประกอบการที่พร้อมจะช่วยเหลือพวกเขาตลอดเวลาแบบทันทีทันใด (Real time) ด้วยการร่วมกันพัฒนาสินค้าและบริการ (Co-creation) เพราะผู้บริโภคมีการใช้ช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์เปิดเผยความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยมและรูปแบบในการดำเนินชีวิตชัดเจนขึ้น

3. ซื้อสินค้าและบริการเพราะให้ความสำคัญกับการเป็นสมาชิกของเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เชื่อมต่อกันด้วยสื่อดิจิทัลที่หลากหลายในการหาความรู้การหาคำแนะนำ การหาความบันเทิง การบันทึกเรื่องราวของตนเอง การแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4. ซื้อสินค้าและบริการเพราะให้ความสำคัญกับบุคคลผู้ชื่นชมตราสินค้า (Brand Curator) และเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์สินค้า (Brand Critic) โดยมีตัวบ่งชี้พฤติกรรม ได้แก่ 1) ผู้บริโภคต้องการความคิดเห็นจากเพื่อน ๆ ทั้งเพื่อนจริงและเพื่อนเสมือนที่ทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างผู้ที่มีข้อมูลดี 2) ผู้บริโภคต้องการคำตอบของความอยากรู้อยากเห็นแบบทันที (Real time) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่มาจากบทสนทนาบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ที่มีอยู่หลากหลาย Platforms เกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ลูกค้าสนใจ

5. ซื้อสินค้าและบริการเพราะให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพ (Health) การอยู่ดีมีสุข (Wellness) มากขึ้น โดยมีตัวบ่งชี้พฤติกรรม ได้แก่ 1) ความต้องการสินค้าที่เหมาะกับความเป็นตัวตนของผู้บริโภค ทำให้การทำการตลาดต้องเปลี่ยนจาก Mass Marketing สำหรับคนหมู่มากโดยทั่วไปมาเป็นการตลาดที่เหมาะกับกลุ่มคนเป็นกลุ่ม ๆ โดยเฉพาะ (Mass Customization Marketing)2) พร้อมที่จะลองซื้อสินค้าใหม่ ๆ ที่ผู้บริโภคเชื่อว่าจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

แต่ด้วยความต่างของพฤติกรรมผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทำให้สินค้าและบริการที่ตอบโจทย์หรือเป็นที่นิยมสำหรับผู้สูงอายุควรจะแตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ควรพิจารณาพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจ สอดรับ

กับอัตราการเติบโตของตลาดอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 9.1 ต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นอัตราขยายตัวที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับตลาดอาหารโดยรวมของประเทศที่เติบโตร้อยละ 3.0-5.0 ต่อปี ทั้งนี้ ประเภทอาหารที่นิยมเป็นอาหารเสริมแบบฟังก์ชันนัล (Functional) ซึ่งเติมสารอาหารที่มีประโยชน์และดีต่อสุขภาพ หรือช่วยลดความเสี่ยงจากโรคร้ายต่าง ๆ ได้ เช่น ผลิตภัณฑ์บำรุงสมอง ผลิตภัณฑ์กลุ่มวิตามินต่าง ๆ รวมทั้งผลิตภัณฑ์กลุ่มบิวติดริงก์ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ครองตลาดในสัดส่วนร้อยละ 62.0 ของยอดขายทั้งหมด ส่วนกลุ่มที่มียอดขายรองลงมา ได้แก่ กลุ่มอาหารสกัดจากธรรมชาติ (ร้อยละ 30.0) และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ (ร้อยละ 8.0) เป็นต้น ทั้งนี้ คาดว่าแนวโน้มของผลิตภัณฑ์สุขภาพในไทยยังคงเติบโตต่อไป โดยมีปัจจัยสนับสนุน เช่น เทรนด์ดูแลห่วงใย ใส่ใจสุขภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมเด่นชัดมากขึ้นในกลุ่มผู้บริโภคทุกช่วงวัย หรือความสำคัญต่อการดูแลและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของตัวเอง ทั้งรูปร่างและหน้าตาให้ดูดีและเป็นที่ประทับใจแก่คนรอบข้าง รวมถึงทิศทางประชากรที่ค่อย ๆ ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยคาดกันว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า ซึ่งสามารถสะท้อนถึงโอกาสสำคัญในการเติบโตของธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสำหรับผู้บริโภคสูงอายุ เช่นกัน (Rukjit, 2017)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพควรใส่ใจติดตามบทสนทนาบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งผู้บริโภคมักจะเปิดเผยความต้องการ ความปรารถนา ค่านิยมและรูปแบบในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคสนใจ เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในยุคการตลาด 4.0 ขณะที่ผู้บริโภคสูงอายุในยุคการตลาด 4.0 ยังมีวิถีชีวิตที่ทันสมัย สามารถทำงานได้ และพร้อมเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เข้าถึงเทคโนโลยี ชอบเล่นอินเตอร์เน็ต ชอบซื้อสินค้าออนไลน์ มีสังคม ต้องการการพบปะเพื่อน มีความชื่นชอบการซื้อสินค้า และการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการดูแลและใส่ใจสุขภาพด้วยอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ โดยมีพฤติกรรมการซื้อ ดังนี้ 1) ซื้อสินค้าและบริการที่โดนใจ 2) ซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณค่าคุ้มกับการลงทุน 3) ซื้อสินค้าและบริการจากข้อมูลผู้ประกอบการที่พร้อมจะช่วยเหลือพวกเขาตลอดเวลาแบบทันทีทันใด 4) ซื้อสินค้าและบริการจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เชื่อมต่อกันด้วยสื่อดิจิทัลที่หลากหลายในการหาความรู้ การหาคำแนะนำ การหาความบันเทิง การบันทึกเรื่องราวของตนเอง การแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 5) ซื้อสินค้าและบริการจากการให้ข้อมูลของบุคคลผู้ชื่นชมตราสินค้า (Brand Curator) และผู้วิพากษ์วิจารณ์สินค้า (Brand Critic) และ 6) ซื้อสินค้าและบริการจากข้อมูลเรื่องสุขภาพ (Health) การอยู่ดีมีสุข (Wellness) โดยสินค้าและบริการนั้นต้องเหมาะกับความเป็นตัวตนของพวกเขา และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขาได้

รูปแบบการสื่อสารการตลาด 4.0

ในยุคปัจจุบันช่องทางหลักในการสื่อสารเพื่อเข้าถึงผู้บริโภค คือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นการสื่อสารแบบทันทีทันใด สามารถให้ข้อมูลแก่ลูกค้าได้ทันทีที่ลูกค้าต้องการ ส่งผลให้การสื่อสารการตลาดเปลี่ยนจากการสื่อสารด้วยการสร้างตราสินค้า (Brand building) ที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยนักการตลาดล้วน ๆ มาเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการช่วยกันทำนุบำรุงตราสินค้า (Brand Curating) จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าที่หลากหลาย ทั้งเจ้าของ พนักงาน คู่ค้า ตัวแทนจำหน่าย ผู้มีอิทธิพลทางความคิด ลูกค้าคนดัง และลูกค้าแฟนพันธุ์แท้ เหมือนกระแสคลื่นข้อมูลที่ถูกสร้างสรรค์โดยบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตราสินค้าทุกกลุ่ม กระแสข่าวสารเกี่ยวกับตราสินค้าเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบเป็นวงกว้าง และผู้บริโภคในยุคนี้จะกระหายข้อมูล ดังนั้น ความท้าทายที่ผู้ประกอบ

การธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพต้องเผชิญ คือ การออกแบบการสื่อสารการตลาด 4.0 ให้สามารถพิชิตใจผู้บริโภคสูงอายุ จนเกิดพฤติกรรมการซื้ออาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ที่จะเปลี่ยนจาก AIDA (Attention, Interest, Desire, Action) คือการทำให้ลูกค้าหันมามอง สร้างความสนใจ สร้างความอยากได้ และตัดสินใจซื้อ เป็น 5 A (Aware - Appeal - Ask - Act – Advocate) เพื่อสื่อสารให้รู้จัก ทำให้รู้สึกชอบ จูงใจให้ซักถามเพิ่มเติม ตัดสินใจซื้อ และกลายเป็นผู้สนับสนุนตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ โดยผู้เขียนสรุปรูปแบบของการสื่อสารการตลาด 4.0 ที่สามารถพิชิตใจผู้บริโภคสูงอายุ จนเกิดพฤติกรรมการซื้ออาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ได้ดังนี้

1. การสื่อสารการตลาด 4.0 โดยใช้คำหลักในการทำการตลาด (Keyword Based Marketing) การสื่อสารการตลาดเพื่อให้ผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมายค้นหาข้อมูลของอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ได้อย่างง่าย ๆ และรวดเร็ว ด้วยการสร้างข้อความเกี่ยวกับตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ไว้ใน Google ให้ผู้บริโภคสูงอายุค้นหาได้ใน Google แบบทันทีทันใด (Real time) ทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการค้น

2. การสื่อสารการตลาด 4.0 เชิงเล่าเรื่อง (Content Marketing) เป็นการสื่อสารการตลาด เพื่อสร้างความผูกพันทางอารมณ์ ทั้งนี้ เมื่อผู้บริโภคสูงอายุชื่นชอบบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ พวกเขาก็จะกด share ทำให้ข้อความที่นำเสนอบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์มีการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ดุจดั่งการแพร่ขยายของไวรัส (Viral Message) ทำให้ผู้บริโภคชื่นชอบบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสินค้าจะทำให้สินค้าโดดเด่นในสายตาของผู้ที่ชื่นชอบ เป็นการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพกับผู้บริโภคสูงอายุ

3. การสื่อสารการตลาด 4.0 เชิงพันธกิจ (Mission) ของการพัฒนาสินค้า เป็นการสื่อสารการตลาดที่สร้างความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ กับผู้บริโภคสูงอายุ ด้วยการให้ข้อมูลว่าทำไมจึงมีการพัฒนาสินค้าดังกล่าว อะไรคือพันธกิจ (Mission) ของการพัฒนาสินค้านั้น ผู้พัฒนาต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคสูงอายุอย่างไร การบอกเหตุผลในการพัฒนาสินค้าเพียงพอที่จะทำให้ผู้บริโภคสูงอายุชอบตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพในระดับที่เป็นความผูกพันทางอารมณ์

4. การสื่อสารการตลาด 4.0 เชิงปฏิสัมพันธ์ เป็นการสื่อสารการตลาดจากข้อมูลรูปแบบในการดำเนินชีวิต ความสนใจ ความต้องการ การเป็นสมาชิกชุมชนหรือสังคมผ่าน Facebook ที่พยายามปรับฐานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสามารถเลือกสื่อสารกับผู้บริโภคสูงอายุตามลักษณะที่ต้องการได้อย่างเจาะจงมากขึ้น หรือจะใช้การสื่อสารที่เน้นการปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภคสูงอายุบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์เพื่อติดตามพฤติกรรมที่เจาะจงเป็นราย ๆ ทำให้รับรู้ความพึงพอใจหรือไม่พอใจในการทำธุรกรรม การใช้สินค้าและการได้รับการบริการ ความรู้สึกเป็นเจ้าของตราสินค้า รวมทั้งการร่วมสร้างภาพลักษณ์ของตราสินค้า

5. การสื่อสารการตลาด 4.0 ผ่าน Blog เป็นการสื่อสารการตลาดที่มีแนวโน้มเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เพราะผู้บริโภค 4.0 จะรับรู้ว่าใครเป็น Blogger ที่น่าสนใจใครเป็น Blogger ที่น่าเชื่อถือ ดังนั้นการให้ Blogger เขียนเกี่ยวกับอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพด้วยความชื่นชมนั้น เป็นการสื่อสารเพื่อการสร้างตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพที่มีประสิทธิผลในการจูงใจผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพจึงต้องติดตามให้มีข้อมูลว่าใครคือ Blogger ที่ผู้บริโภคเชื่อถือในประเภทสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ และจะต้องวางกลยุทธ์ในการทำ Blog Marketing เป็นส่วนหนึ่งของการทำการตลาดออนไลน์

6. การสื่อสารการตลาด 4.0 ด้วยกลุ่มคนที่เป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (Influencer) บนพื้นที่สื่อสังคม

ออนไลน์ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพจะต้องรู้ว่าใครบ้างที่เป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่สามารถจูงใจให้ผู้บริโภคสูงอายุตัดสินใจซื้ออาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพตามได้ เพราะบุคคลเหล่านี้มีพลังในการจูงใจให้คนคล้อยตาม บุคคลเหล่านี้มีทั้งคนดังอย่างเช่นดารา นักร้อง พิธีกร คนอ่านข่าว ผู้นำทางความคิด นักกีฬา หรือเป็นผู้บริโภคสูงอายุที่เขียนข้อความเกี่ยวกับอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพได้อย่างน่าสนใจและน่าเชื่อถือ ไม่ว่าจะเป็นการเขียนข้อความ การนำเสนอภาพนิ่ง และการนำเสนอวิดีโอคลิป สิ่งที่พวกเขานำเสนอจะมีคนติดตามมาก เข้ามาอ่าน เข้ามาดูมาก กด Like มาก กด Share มาก และเข้ามาสนทนาด้วย มีความชื่นชม เชื่อถือและทำตาม การที่ผู้บริโภคสูงอายุมีการปฏิสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนข้อมูลกันและความคิดเห็นกัน ถามคำถามและขอคำแนะนำกันบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ จากนั้นกระตุ้นให้ผู้บริโภคสูงอายุที่เป็นแฟนพันธุ์แท้ของตราสินค้าผู้มีอิทธิพลทางความคิดพูดถึงอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ด้วยข้อความดี ๆ เกี่ยวกับตราสินค้า เพื่อให้เกิดการช่วยกันทำนุบำรุงตราสินค้า (Brand Curating) ได้ในที่สุด

สรุปได้ว่า การสื่อสารการตลาด 4.0 เป็นการสื่อสารให้รู้จัก ทำให้รู้สึกชอบ จูงใจให้ซักถามเพิ่มเติม ตัดสินใจซื้อและกลายเป็นผู้สนับสนุนตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ด้วยรูปแบบของการสื่อสารการตลาด 4.0 ดังนี้ 1) การสื่อสารการตลาดโดยใช้คำหลักในการทำการตลาด เพื่อให้ผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมายค้นหาข้อมูลของอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ได้อย่างง่าย ๆ และรวดเร็ว 2) การสื่อสารการตลาดเชิงเล่าเรื่องจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ 3) การสื่อสารการตลาดเชิงพันธกิจของการพัฒนาสินค้าเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคสูงอายุ 4) การสื่อสารการตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์จากการเป็นสมาชิกชุมชนหรือสังคมผ่าน Facebook เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสามารถเลือกสื่อสารกับผู้บริโภคสูงอายุตามลักษณะที่ต้องการได้อย่างเจาะจงมากขึ้น 5) การสื่อสารการตลาดผ่าน Blog โดยให้ Blogger เขียนเกี่ยวกับอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพด้วยความชื่นชมเพื่อสร้างตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพที่มีประสิทธิผลในการจูงใจผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมาย 6) การสื่อสารการตลาดด้วยกลุ่มคนที่เป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคสูงอายุที่เป็นแฟนพันธุ์แท้ของตราสินค้าผู้มีอิทธิพลทางความคิดพูดถึงอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพด้วยข้อความดี ๆ เกี่ยวกับตราสินค้า เพื่อให้เกิดการช่วยกันทำนุบำรุงตราสินค้าได้ในที่สุด ทั้งนี้ ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสามารถบูรณาการรูปแบบการสื่อสารการตลาดทั้ง 6 แบบ ดังกล่าว ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ให้เสริมพลังซึ่งกันและกัน เช่น การใช้คำหลักในการทำการตลาด การสื่อสารการตลาดเชิงเล่าเรื่องการสื่อสารการตลาดที่เน้นการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ที่บางครั้งก็เริ่มต้นด้วยออนไลน์และมีการขยายต่อในออฟไลน์ โดยเมื่อสื่อมวลชนสนใจเรื่องราวที่ตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพนำเสนอออนไลน์บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์แล้วนำไปขยายผ่านสื่อสารมวลชน ในบางครั้งใช้การสื่อสารออฟไลน์ทั้งในสื่อสารมวลชนและการจัดกิจกรรมจะมีการบันทึกภาพนิ่ง วิดีโอ หรือเสียงดนตรีและคำพูดไปเผยแพร่ต่อในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์, Search Engine อย่าง YouTube และ Google ซึ่งบางครั้งลูกค้าก็ติดต่อเข้ามาให้ข้อมูล (Inbound Communication) บางครั้งผู้ประกอบการธุรกิจก็ส่งข่าวสารเกี่ยวกับตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพและกิจกรรมการตลาดออกไป (Outbound Communication) แต่บางครั้งผู้ประกอบการธุรกิจก็สร้างข้อความไว้ใน Web site บ้าง บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์บ้าง ใน Search Engine อย่าง YouTube และ Google ให้ผู้บริโภคเข้ามาตามหาเองตามความสนใจ เป็นการกระตุ้นปรากฏการณ์ของการสื่อสารที่ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายค้นหาข้อมูลของตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพได้อย่างง่าย ๆ และรวดเร็ว

สรุป

รูปแบบของการสื่อสารการตลาด 4.0 ในการสร้างการรับรู้ สร้างการดึงดูดใจ และสร้างช่องทางการบอกต่อด้วยการแนะนำให้บุคคลอื่นได้รู้จักและตัดสินใจซื้อตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ไว้ดังนี้ 1) การสื่อสารการตลาดโดยใช้คำหลักในการทำการตลาด เพื่อให้ผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมายค้นหาข้อมูลของอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ ได้อย่างง่าย ๆ และรวดเร็ว 2) การสื่อสารการตลาดเชิงเล่าเรื่องจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพ 3) การสื่อสารการตลาดเชิงพันธกิจของการพัฒนาสินค้าเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคสูงอายุ 4) การสื่อสารการตลาดเชิงปฏิสัมพันธ์จากการเป็นสมาชิกชุมชนหรือสังคมผ่าน Facebook 5) การสื่อสารการตลาดผ่าน Blog เพื่อสร้างตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพที่มีประสิทธิผลในการจูงใจผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมาย 6) การสื่อสารการตลาดด้วยกลุ่มคนที่เป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการช่วยกันทำนุบำรุงตราสินค้า ทั้งนี้ ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพสามารถบูรณาการรูปแบบการสื่อสารการตลาดทั้ง 6 แบบ ดังกล่าว ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ให้เสริมพลังซึ่งกันและกัน เช่น การใช้คำหลักในการทำการตลาด การสื่อสารการตลาดเชิงเล่าเรื่อง การสื่อสารการตลาดที่เน้นการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ที่บางครั้งก็เริ่มต้นด้วยออนไลน์และมีการขยายต่อในออฟไลน์ โดยเมื่อสื่อมวลชนสนใจเรื่องราวที่ตราสินค้าอาหารเสริมและเครื่องดื่มสุขภาพนำเสนอออนไลน์บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ แล้วนำไปขยายผ่านสื่อสารมวลชน ในบางครั้งใช้การสื่อสารออฟไลน์ทั้งในสื่อสารมวลชนและการจัดกิจกรรมจะมีการบันทึกภาพนิ่ง วิดีโอ หรือเสียงดนตรีและคำพูดไปเผยแพร่ต่อในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์, Search Engine อย่าง YouTube และ Google ซึ่งบางครั้งผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมายก็ติดต่อเข้ามาให้ข้อมูล บางครั้งผู้ประกอบการธุรกิจก็ส่งข่าวสารออกไป แต่บางครั้งก็สร้างข้อความไว้บนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ เช่น ใน Search Engine อย่าง YouTube และ Google ให้ผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมายเข้ามาตามหาเองตามความสนใจ เป็นต้น เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาของผู้บริโภคสูงอายุกลุ่มเป้าหมายให้ได้ในจังหวะเวลาที่ต้องการได้ในทันที

Reference

Allen, M. (2012). What as web 2.0? Versions as the Dominant Mode of Internet History. *New Media & Society*, 15(2), 260-275.

Department of International Trade Promotion. (2018). *Elderly Product Marketing Project*. Retrieved December 20, 2018, from from http://www.ditp.go.th/

Department of Older Persons. (2018). *Older Statistics*. Retrieved December 20, 2018 http://www.dop.go.th/th/know/1

Fotis, J. N. (2015). *The Use of Social Media and Its Impacts on Consumer Behavior: The Context of Holiday Travel.* Doctoral Dissertation, Bournemouth University.

Jara, A. J., Parra, M. C. & Skarmeta, A. F. (2012). Marketing 4.0 a New Value Added To The

Marketing Through the Internet of Things. (6th ed.) *International Conference on Innovative Mobile and Internet Services in Ubiquitous Computing (IMIS)*. Palermo.

Kalnikaite, J., Bird, A., & Rogers, Y. (2013). Decision-Making in the Aisles: Informing, Overwhelming or Nudging Supermarket Shoppers?. *Ubiquitous Computing*, 17(6), 1247–1259.

Kaplan, A. M. & Haenlein, M. (2010). Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.

Kasikorn Research Center. (2018). Market for the Elderly, *Gold Treasure*, Thai SME. Retrieved November 20, 2018, from https://www. kasikornresearch.com/

Kotler, P. (2016). *Marketing 4.0 Moving from Traditional To Digital*. New Jersey: John Wiley & Sons. Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (OSMEP) (2018). Create a Brand That Needs to Reach Consumers in The 4.0 Era And Content Marketing. Create value for the brand. November 28, 2018, from https://www.sme.go.th/th/

Rukjit, S. (2017). *Health food and beverage opportunities*. November 15, 2017, from https:// mgronline.com/ mutualfund/detail/9590000039873

Sashi, C. M. (2012). Customer Engagement, Buyer-Seller Relationships, and Social Media. *Management Decision*, 50(2), 253-272.

Speicher, M., Siegel, R. & Krger, A. (2017). Product Finder: A Location Aware Product Information Display for Retail Environments. *Proceedings of the 6th ACM International Symposium on Pervasive Displays*, 17(2), 10–11.

Strauss, J. & Frost, R. (2016). *E-marketing*. New York: Routledge.

Watson, R. T., Pitt, L. F., Berthon, P. & Zinkhan, G. M. (2002). U-commerce: Expanding The Universe of Marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 30(4), 333-347.

ประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ*
Effectiveness of the Quality System Management in the Testing Laboratories Organizations

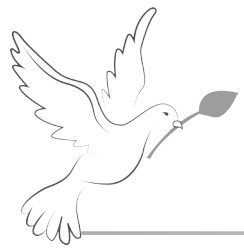

[1]นลินี สุรดินทร์กูร, ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง และ วรเดช จันทรศร
[1]Nalinee Suradinkura, Sriprarinya Toopgrajank and Voradej Chandarasorn
สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.
[1]Corresponding Author. Email: nalinee.wachi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของประสิทธิผลขององค์การหลังการนำระบบมาตรฐานคุณภาพไปใช้ 2) ศึกษาอิทธิพลของการจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการ และ การบริหารงาน ที่มีผลต่อประสิทธิผลขององค์การภายหลังการนำระบบมาตรฐานคุณภาพไปใช้ภายในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพ ในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ โดยวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก ประชากรเป็นบุคลากรที่ เกี่ยวข้องกับฝ่ายบริหารและพนักงาน ในองค์การที่ได้รับการรับรองคุณภาพตามมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ราย เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรประจักษ์ 15 ตัว โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ ทำการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้สมการเชิงโครงสร้าง และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นักวิชาการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การให้การรับรองระบบมาตรฐานคุณภาพ และผู้บริหารระดับสูงขององค์การที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน รวม 8 ราย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับของประสิทธิผลขององค์การหลังการนำระบบมาตรฐานคุณภาพไปใช้ การจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการ และ การบริหารงาน อยู่ในระดับปานกลาง 2) การจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการ และ การบริหารงาน มีผลต่อ ประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพ ในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ และ 3) แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพ ในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ ควร พัฒนาที่บุคลากรเป็นลำดับแรก เพราะบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ และส่งเสริมองค์การบริหารจัดการระบบมาตรฐานคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สร้างภาพลักษณ์ที่ดีในด้านมาตรฐานทำให้คุณภาพสินค้าเป็นที่ยอมรับจากต่างประเทศ

คำสำคัญ: ประสิทธิผล; ระบบมาตรฐานคุณภาพ; องค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ

*Received October 23, 2019; Revised November 15, 2020; Accepted February 8, 2010

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the levels of the effectiveness of the organization after using the Quality Standard System and the levels of organization management, resource management, working process, and administration 2) to analyze factors organizational structure, resource management, process management and management affecting the effectiveness of the organizations after using the Quality Standard System in their testing laboratories and 3) to study guidelines for enhancing the effectiveness in the management of the Quality Standard System in the laboratories testing of the organizations. This research was a mixed research methodology by using a quantitative method as a main approach. The populations were personnel involving with the administration of the organization and employees of the organizations that had been certified to Quality Standard System. The sample consisted of 300 people selected from the population. The sample size was determined based on the criterion of 20 times of the 15 manifest variables by systematic sampling method. Analysis date by Structural Equation Modeling (SEM). The qualitative research method was used as a supplement. In this part, in-depth interviews were conducted with 8 key informants who were academics in the organizations associated with the quality standards verification and high-level executives of the organizations that had been certified to the Quality Standard System.

The research results showed that 1) the level of the effectiveness of the organization after using the Quality Standard System to be moderate. 2) The important factors included organizational structure, resource management, process management and management respectively. Moreover, it was also found that the effectiveness in the management of the Quality Standard System in the testing laboratories of the organizations depended on organizational structure, resource management, process management and management 3) The guideline to enhance the effectiveness in the management of Quality Standard System in the testing laboratories of the organizations was that personnel should be the priority to be considered because personnel represented an important factor in the enhancement of the efficiency in the management of Quality Standard System in the laboratories. These research findings can be used in the planning of the management system of Quality Standard System in the testing laboratories. Improve the standards to the international level. Build a mechanism for the country's economy growth. Reduce trade deficit of test quality of product value by sent to another countries.

Keywords: Effectiveness; Quality Standard System; Testing Laboratories

บทนำ

สถานการณ์โลก สภาวะเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีภาวการณ์แข่งขันเชิงธุรกิจอย่างเข้มข้น มีผลต่อวิธีการดำเนินงานขององค์การธุรกิจ ไม่ว่าเป็นในเรื่องภาพลักษณ์ของบริษัท คุณภาพของสินค้าและบริการ โดยเฉพาะคุณภาพของสินค้าและบริการเป็นสิ่งสำคัญและมีผลต่อความเชื่อมั่นของลูกค้าการนำมาตรฐานต่างๆ เข้ามาเพื่อเป็นการรับรองคุณภาพสินค้าหรือบริการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการ เพื่อสร้างคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคไม่ว่าจะเป็นตลาดภายในหรือต่างประเทศ

ระบบมาตรฐาน มอก.17025 (ISO/IEC 17025) เป็นมาตรฐานสากลซึ่งประกาศใช้โดยองค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานหรือ International Organization for Standardization (ISO) และInternational Electrotechnical Commission (IEC) ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 2 ส่วนได้แก่ ข้อกำหนดด้านการจัดการซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องประสิทธิผล กระบวนการ ระบบคุณภาพในห้องปฏิบัติการและข้อกำหนดทางเทคนิคที่จะเน้นในด้านความสามารถของพนักงาน วิธีการทดสอบ รวมถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ในห้องปฏิบัติการ ซึ่งทั้งสองส่วนนั้นต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์และมีความเชียวชาญในด้านห้องปฏิบัติการและการจัดทำระบบ (Academic Division, ISO/IEC 17025: 2017, Knowledge Management System, Maejo University)โดยภายในประเทศไทยนั้นมีหน่วยงานที่ให้การรับรองระบบมาตรฐาน มอก.17025 (ISO 17025) จำนวน 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ และกรมวิทยาศาสตร์บริการ จากการสำรวจในเว็บไซด์ของทั้ง 3 แห่ง พบว่าจำนวนของห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองระบบมาตรฐาน มอก.17025 (ISO 17025) นั้นมีจำนวนน้อยมาก หากเปรียบเทียบกับจำนวนของห้องปฏิบัติการของสถานประกอบการอุตสาหกรรม ซึ่งถ้าเทียบกับยุทธศาสตร์ที่ 3 ของประชาคมอาเซียนในเรื่องของเศรษฐกิจโดยกระทรวงอุตสาหกรรม ที่เสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ประกอบการให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นในภูมิภาคอาเซียน โดยการพัฒนามาตรฐานระบบและผลิตภัณฑ์ ผ่านมาตรการที่สำคัญ คือ กำหนดมาตรฐานระดับภูมิภาคร่วมกันและเพิ่มขีดความสามารถในการตรวจสอบรับรองสินค้าในภูมิภาคให้สูงขึ้น ซึ่งประเทศไทยในฐานะของประเทศทางอุตสาหกรรมการเกษตรกรรมย่อมได้รับผลกระทบทั้งระบบในการส่งออกสินค้าไปต่างประเทศ ที่จะต้องมีการรับรองคุณภาพของสินค้าก่อนส่งมอบจากการตรวจสอบของห้องปฏิบัติที่ได้รับมาตรฐานสากล (Ministry of industry, 2012)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของประสิทธิผลขององค์การหลังการนำระบบมาตรฐานคุณภาพไปใช้

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการ และ การบริหารงาน ที่มีผลต่อประสิทธิผลขององค์การภายหลังการนำระบบมาตรฐานคุณภาพไปใช้ภายในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของระบบมาตรฐานคุณภาพ ในองค์การธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา ประชากร ตัวแปร และระยะเวลา ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตด้านเนื้อหา แนวคิด และทฤษฎี แบ่งเป็น 2 ประเภท ตามรูปแบบการวิจัย คือ

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต่างๆได้แก่ (1) ประสิทธิผลขององค์การ (2) การจัดโครงสร้างองค์การ (3) การจัดการทรัพยากร (4) การจัดการกระบวนการ และ (5) การบริหารงาน ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ก่อนการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) ผู้บริหารและบุคลากรจากหน่วยงานขององค์การที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำมาตรฐาน คุณภาพ ISO 17025 ไปปฏิบัติในธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แล้วนำข้อมูลที่ได้มากลั่นกรองแนวคิดทฤษฎีเป็นองค์ความรู้ พร้อมทั้งวิเคราะห์ในภาพรวมต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้การรับรองระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 17025 ในตำแหน่งผู้จัดการด้านคุณภาพ จำนวน 300 ราย ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเกณฑ์: 20 เท่าของตัวแปร (Schumacher,R.E. & Lomax, R.G., 2010)

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key information) คือ นักวิชาการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้การรับรองระบบมาตรฐานคุณภาพ และผู้บริหารระดับสูงขององค์การที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 17025 จำนวนทั้งหมด 8 ราย

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้พิจารณาตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่ ประสิทธิผลขององค์การ ซึ่งแต่ละตัวแปรมีตัวแปรประจักษ์ดังนี้

3.1 ประสิทธิผลขององค์การ ประกอบด้วย (1) การสร้างความมั่นใจ (2) การขจัดอุปสรรคกีดกันการค้า และ (3) การลดค่าใช้จ่าย

3.2 การจัดโครงสร้างองค์การ ประกอบด้วย (1) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ (2) การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ และ (3) การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน

3.3 การจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย (1) ความสามารถของบุคลากร (2) ประสิทธิภาพของเครื่องมือ และ (3) ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม

3.4 การจัดการกระบวนการ ประกอบด้วย (1) ความต้องการของลูกค้า (2) การประกันคุณภาพ และ (3) การรายงานผล

3.5 การบริหารงาน ประกอบด้วย (1) การทบทวนการบริหารงาน (2) การสื่อสารภายใน และ (3) ความพึงพอใจของลูกค้า

4. ขอบเขตด้านสถานที่และระยะเวลา

4.1 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย 2 ปี ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2560 – มิถุนายน พ.ศ. 2562

4.2 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 1 ปี ตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ. 2561 – มีนาคม พ.ศ. 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นหลัก และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นข้อมูลเสริม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้แบ่งหัวข้อนี้เป็น 2 ข้อย่อย คือ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้การรับรองระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 17025 ในตำแหน่งผู้จัดการด้านคุณภาพ จำนวน 760 ราย

1.1.1 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้การรับรองระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO 17025 ในตำแหน่งผู้จัดการด้านคุณภาพ จำนวน 300 ราย ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเกณฑ์: 20 เท่าของตัวแปร (Schumacher, R.E. & Lomax, R.G., 2010) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (in-depth interview of experts) คือ นักวิชาการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้การรับรองระบบมาตรฐานคุณภาพ และผู้บริหารระดับสูงขององค์การที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 17025 จำนวนทั้งหมด 8 ท่าน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับมาตรฐานระบบการบริหารงาน คุณภาพ ISO 17025 ในธุรกิจห้องปฏิบัติการทดสอบเป็นอย่างดี ตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบมุมมองของกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ถือเป็นข้อมูลเชิงลึกและมุมมองใหม่ที่นอกเหนือจากที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสามารถนำมาใช้สนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนขึ้น

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบมุมมองของกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ถือเป็นข้อมูลเชิงลึกและมุมมองใหม่ที่นอกเหนือจากที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสามารถนำมาใช้สนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนขึ้น ส่วนประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้วางกรอบไว้มีลักษณะเป็นเค้าโครง (outline) หัวข้อการสนทนาที่มีความยืดหยุ่น (flexible) เป็นคำถาม

คร่าว ๆ เพื่อเป็นแนวในการสัมภาษณ์หรือการสนทนาให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ โดยใช้แบบคำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับระบบมาตรฐานคุณภาพ ตามกรอบแนวคิดด้าน ประสิทธิผลขององค์การ (การสร้างความมั่นใจ การขจัดอุปสรรคกีดกันการค้า และการลดค่าใช้จ่าย) การจัดโครงสร้างองค์การ (การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน) การจัดการทรัพยากร (ความสามารถของบุคลากร ประสิทธิภาพของเครื่องมือ ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม) การจัดการกระบวนการ (ความต้องการของลูกค้า การประกันคุณภาพ การรายงานผล) การบริหารงาน (การทบทวนการบริหารงาน การสื่อสารภายใน ความพึงพอใจของลูกค้า) ที่นำไปสู่การบูรณาการและการจัดการกับองค์ความรู้ การใช้ทรัพยากรขององค์กรที่คุ้มค่า และการประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีใหม่ รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้อาจมีอคติที่ส่งผลต่อความเที่ยงตรงภายในและภายนอก ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือได้ของการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการตรวจสอบทั้งความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลตลอดการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลให้มั่นใจในความเชื่อถือได้ และประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าอยู่ในระดับที่สามารถนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยในหัวข้อนี้ได้หรือไม่ โดยขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมี 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิผลขององค์การ การจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการ การบริหารงาน และศึกษาบทสรุป ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แล้วสร้างคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และความครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษาวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ (1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเอกสาร และ (2) การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยสนาม

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำราหนังสือ รายงานผลการวิจัย สถิติ ตัวเลข และเอกสารต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมตลอดถึงข้อมูลที่ได้จากอินเทอร์เน็ต (internet)

การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยสนาม ประกอบด้วย 2 หัวข้อ ได้แก่ (1) การแจกและการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม รวมทั้ง (2) ปัญหา และแนวทางแก้ไข

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) และใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ดังนี้

ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ผู้วิจัยค้นคว้าจากฐานข้อมูล หนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานผลการศึกษา บทวิพากษ์ วิจารณ์ โดยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทั้งในห้องสมุด สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีจุดแข็งคือ ความแน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง แม่นยำ ครอบคลุมประเด็น ส่วนจุดอ่อนคือ การนำข้อมูล

มาใช้เกิดความยากลำบาก เนื่องจากมีระเบียบกฎเกณฑ์ การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปได้ยาก ข้อมูลที่ได้หากไม่ครบก็อาจไม่แม่นยำเท่าที่ควร

ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นการสนทนาอย่างมีจุดหมายที่แน่นอนทั้งสองฝ่าย คือ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการวางแผนและเตรียมการให้พร้อม รวมทั้งดำเนินการตามขั้นตอนที่จะช่วยให้ได้ความจริงจากผู้ให้สัมภาษณ์ โดยจุดแข็งของการสัมภาษณ์ คือ มีเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถเน้นประเด็นที่กำลังศึกษาและให้ความกระจ่างเชิงสาเหตุได้ ส่วนจุดอ่อน คือ หากคำถามไม่เหมาะสม อาจจะมีอคติสอดแทรกในคำถามและคำตอบได้ รวมทั้งความแม่นยำของคำตอบมักจะขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย และคำตอบที่ได้มักสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์อยากได้คำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย และคำตอบที่ได้มักสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์อยากได้คำตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถามทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามทั้งหมดดำเนินการตามลำดับที่แบ่งเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ วิธีการประมวลผลข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

สถิติพื้นฐาน (basic statistic) เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่างโดยหาความถี่ (Frequency) การกระจายอัตราส่วนร้อยละ (percentage) เพื่อหาระดับของประสิทธิผลขององค์การ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard Deviation)

สถิติอ้างอิง (inference statistic) ผู้วิจัยใช้ SEM เพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีต่อประสิทธิผลขององค์การ เกณฑ์การทดสอบโมเดลว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีสถิติวัดความสอดคล้อง ดังนี้ เช่น

1) ค่าไค-สแควร์ (chi-square) ที่ไม่มีนัยสำคัญ คือค่า p-value สูงกว่า 0.05

2) ค่าสัดส่วนไค-สแควร์/df มีค่าไม่ควรเกิน 2.00

3) ค่าgoodness of fit index: GFI, adjusted goodness of fit index:AGFI, comparative fit index: CFI มีค่าตั้งแต่ 0.90 – 1.00

4) ค่า standardized root mean squared residual: standardized RMR, root mean square of error approximation: RMSEA มีค่าต่ำกว่า 0.05

5) ค่า NFI มากกว่าหรือเท่ากับ 0.90

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้ลักษณะความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจำแนกข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive conclusion) จากนั้นนำเสนอข้อมูลเชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเรียบเรียงข้อมูลที่เป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อย

2) ลดทอนข้อมูลที่คลุมเครือและซ้ำซ้อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม

3) พิจารณาความสอดคล้องความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ได้โดยสรุปและตีความในรูปแบบการ พรรณนาตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

4) สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่มีความเหมือนและความต่างที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจนได้แก่นแท้ของแนวคิดในประเด็นที่ได้ศึกษา และนำไปเสริมการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์ด้วยวิธีการ measurement of model fit ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Amos เพื่อทำการเปรียบเทียบถึงความกลมกลืนระหว่างโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าสถิติซึ่งประกอบด้วยดัชนีค่า Chi-Square, Chi-Square/df, df, p-value, CFI, GFI, AGFI, RMSEA, และ NFI ซึ่งผลการวิเคราะห์โมเดลครั้งแรก พบว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากค่า Chi-Square = 821.515 , x2/df = 10.269 , df = 80 , p-value = 000 , GFI = .790, CFI = .728, AGFI = .685 , RmR = .072 , RMSEA = 176 และ NFI = .710 ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอดังภาพ 1แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองสมการที่เกิดขึ้นเป็นอันดับแรกและตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองสมการที่เกิดขึ้นเป็น

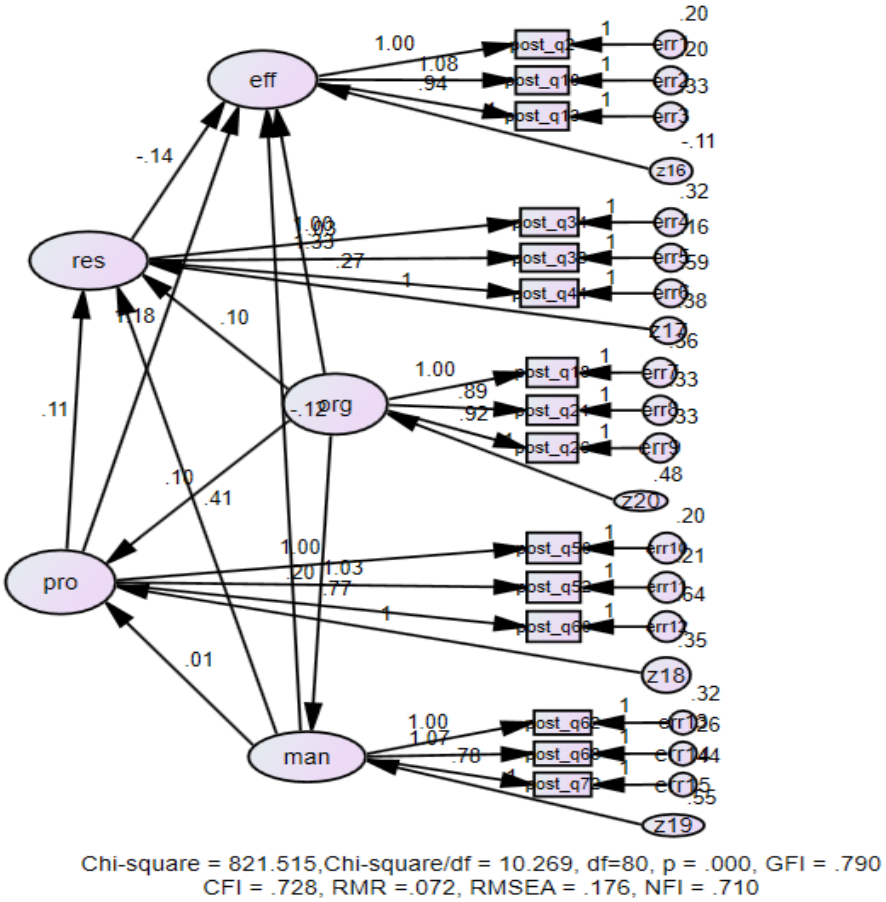

แผนภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลอง

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองสมการที่เกิดขึ้น

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
X2	-	.000	-
X2/df	-	10.269	-
CFI =	≥ 0.95	.728	ไม่ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.95	.790	ไม่ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	.685	ไม่ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	.176	ไม่ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.05	.072	ไม่ผ่านเกณฑ์
NFI	≥ 0.90	.710	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากแผนภาพที่ 1 และตาราง 1 แสดงให้เห็นผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่เกิดขึ้นเป็นอันดับแรก พบว่า ตัวแปรประจักษ์ในแต่ละตัวแปรแฝงของแบบจำลองตามสมมติฐานของงานวิจัย เป็นตัวชี้วัดจริงตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับแบบจำลองการวัด และพบว่าแบบจำลองยังเข้ากันได้ไม่ดี ไม่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากพบว่า ค่า Chi-sQuare = 821.515, x2/df = 10.269, df = 80, p-value = .000 CFI = .728, GFI = .790, AGFI = .685, RmR = .072, RMSEA = .176, และ NFI = .710 ซึ่งเป็นค่าสถิติที่สำคัญยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับโมเดล (Model Modification) ซึ่งอาศัยดัชนีดัดแปลงแบบจำลอง (Model Modification Indices: MI) จากนั้นปรับพารามิเตอร์โดยยินยอมผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นให้ค่าความคลาด เคลื่อนสัมพันธ์กันได้ จนกระทั่งดัชนีความกลมกลืน (model fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธี ด้วยดังกล่าวได้ผลค่อนข้างดีและไม่เป็นการแก้ไขแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยด้วย เพราะเป็นการปรับที่ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของตัวแปรเชิงประจักษ์ ไม่ได้เปลี่ยนทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแบบจำลอง ดังตาราง 2 และแผนภาพที่ 2

ตาราง 2 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังการปรับแก้โมเดล

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
X2	-	.002	-
X2/df	-	1.594	-
CFI =	≥ 0.95	.986	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.95	.955	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	.918	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	.045	ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.05	.042	ผ่านเกณฑ์
NFI	≥ 0.90	.963	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 2เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 8 ดัชนีผ่านเกณฑ์การยอมรับคือ ค่า Chi-sQuare = 105.202, x2/df = 1.594, df = 66, p-value = .002, GFI = .955, CFI = .986, AGFI = .918, RmR = .042, RMSEA = .045, และ NFI = .963 จึงสรุปได้ว่า โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และปรากฏโมเดลโดยรวมหลังจากการปรับแก้โมเดลที่เข้ากันได้ดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 2

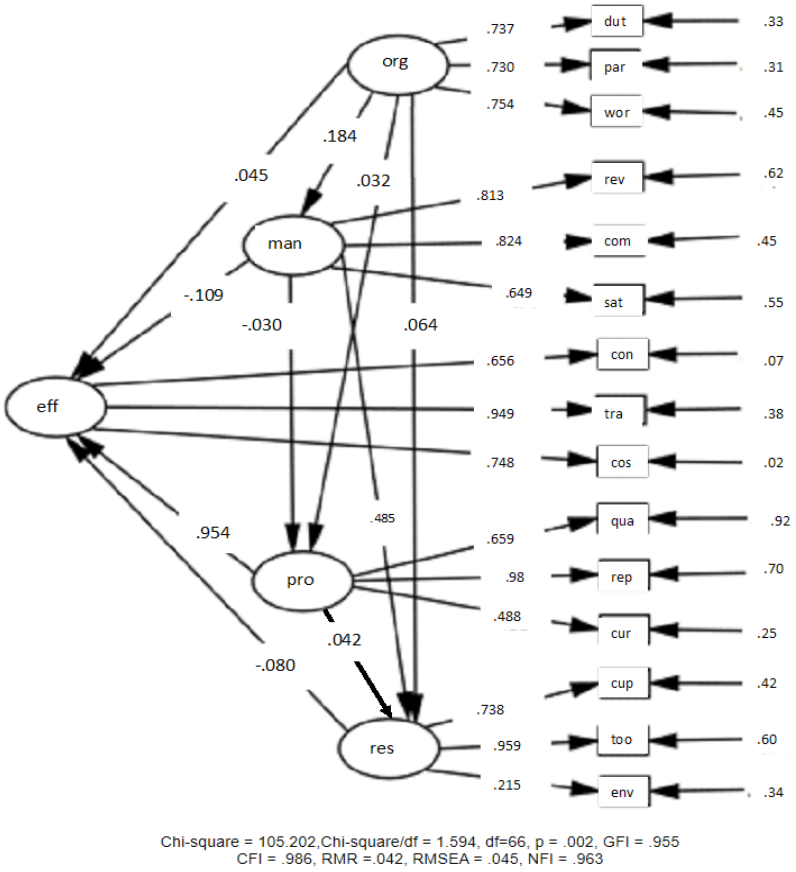

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่เกิดขึ้น

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่เกิดขึ้น พบว่า แบบจำลองเข้ากันได้ดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และพบว่า ค่าทดสอบความแตกต่างระหว่างเมตริกการผันแปรร่วมหรือค่า RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) เท่ากับ .042 ซึ่งพบว่ามีค่าน้อยกว่า .05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากรายงานผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดและโมเดลโครงสร้าง นอกจากจะพิจารณาค่า RMSEA แล้ว ผลการวิเคราะห์ยังให้ค่าอื่นๆ ซึ่งแสดงถึงความมีประสิทธิภาพของโมเดล ซึ่งแสดงความเข้ากันได้ดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยที่เป็นค่าที่ได้จากการคำนวณ ดังนี้

(1) ค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์ (x2/df) มีค่าเท่ากับ 1.594 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่าไค – สแควร์สัมพัทธ์มีค่าน้อยกว่า 2.00

(2) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Compareative fit Index: CFI) มีค่าเท่ากับ .986 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก CFI มีค่ามากกว่า .95

(3) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาค่า 2 ดัชนีคือ ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Indeex: GFI) มีค่าเท่ากับ .955 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก GFI มีค่ามากกว่า .95 และดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับ .918 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า GFI และ AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า GFI และ ค่า AGFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90

(4) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Sqoare Error of Approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ .045 หมายถึงโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือมีค่าระหว่าง 0.05 – 0.08

(5) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน โดยดัชนีที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพิจารณาคือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (Standardized Root Mean Square Residual: SRMR) มีค่าเท่ากับ .042 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากมีค่าน้อยกว่า 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า ทุกปัจจัยที่ศึกษา คือ การจัดโครงสร้างองค์การ การจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการ และ การบริหารงาน มีผลต่อประสิทธิผลขององค์การ สอดคล้องกับ อำนาจ วัดจินดา ที่ได้กล่าวไว้ในบทความการจัดโครงสร้างองค์การเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นกรอบในการทำงานซึ่งถ้ามิได้กระทำอย่างรอบคอบแล้วการทำงานจะดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

ในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลขององค์การ (effectiveness) กับการจัดการทรัพยากร (resource management) ผู้บริหารองค์การจะต้องสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีศักยภาพที่มีอยู่อย่างจำกัดในองค์การ ในอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล และประโยชน์สูงสุดต่อองค์การเช่นเดียวกับด้านประสิทธิผลขององค์การ (effectiveness) กับการจัดการกระบวนการ (process management) ที่สอดคล้องกับการศึกษาของ Cameron (1981) เรื่องแนวทางการศึกษาด้านประสิทธิผลองค์การ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แนวทางสำคัญด้วยกัน คือ แนวทางตัวแบบเชิงเป้าหมาย แนวทางตัวแบบทรัพยากรเชิงระบบ แนวทางตัวแบบกระบวนการภายในองค์การ และแนวทางตัวแบบกลุ่มยุทธศาสตร์

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลขององค์การ (effectiveness) กับการบริหาร (management) ประสิทธิผลขององค์การถือเป็นปัจจัยบ่งชี้ประการหนึ่งถึงความสำเร็จของภาวะผู้นำเนื่องจากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประเมินความรับผิดชอบของผู้นำในการบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์หรือคุณค่าสูงต่อองค์การ (Jones, 2002) โดย Henri (1994) ผู้คิดค้นหลักการบริหาร เชื่อว่าประสิทธิผลขององค์การคือการระบุอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบระเบียบวินัยภายในองค์การ เอกภาพของสายการบังคับบัญชาและการสั่งการ ความสามัคคี ความเสมอภาค ขณะที่

Elton (1945) บิดาการบริหารงานแบบมนุษย์สัมพันธ์ให้ความเห็นว่าประสิทธิผลของผลิตภาพเป็นผลมาจากความพึงพอใจของพนักงานด้านการสนองตอบความต้องการทางด้านร่างกายและอารมณ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เพื่อที่จะให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดจากการนำระบบมาตรฐานคุณภาพ ISO17025 มาใช้ในองค์การในการสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้ผลการทดสอบ ขจัดอุปสรรคในการกีดกันการค้า และการลดค่าใช้จ่ายในการตรวจซ้ำ องค์การจะต้องนำมาตรฐานคุณภาพ ISO17025 ต้องให้ความสำคัญกับการจัดโครงสร้างองค์การโดยกำหนดโครงสร้างของบทบาทและความสัมพันธ์โดยหน้าที่งาน โดยผู้บริหารองค์การจะต้องสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีศักยภาพที่มีอยู่อย่างจำกัดในองค์การ ในอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล และประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญในการพัฒนาทั้งทางด้านประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยมีการสอบเทียบเครื่องมือให้มีมาตรฐาน มีการพัฒนาบุคลากรในองค์การให้มีความรู้ความสามารถ มีการอบรมที่เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถใช้งานเครื่องมือที่มีให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ภายใต้การทำการทดสอบตามมาตรฐานของวิธีการทดสอบที่กำหนดไว้ ก็จะสามารถรายงานผลการทดสอบที่มีความถูกต้อง ชัดเจน และตรงตามความต้องการของลูกค้า เพื่อบรรลุประสิทธิผลขององค์การ คงไว้ซึ่งมาตรฐาน และการพัฒนาขององค์การอย่างยั่งยืน

Reference

Asif, S. & Sergeant, A. (2000). Modelling Internal Communications in the Financial Services Sector. *European journal of Marketing*. 34(3-4), 299-318.

Bakar, H. A. & Mustaffa, C. S. (2013). Organizational Communication in Malaysia Organizations: Incorporating Cultural Values in Communication Scale. *Corporate Communications: An International Journal*, 18(1), 87-109

Butatra K. (2018). *Summary from Participating In the Workshop "Laboratory Quality System Curriculum In Accordance With ISO/IEC 17025: 2017"*. Maejo University.

Cameron, K.S. (1981). *The Enigma of Organizational Effectiveness. In Measuring Effectiveness*. D. Baugher, ed. San Francisco: Jossey-Bass.

Department of Medical Sciences. (2018). *The Authority That Has Been Certified For Public Health Testing / Consumer Protection Testing*. (ISO/IEC17025). Retrieved September 5, 2018, from http://webdb.dmsc.moph.go.th/ifc_qa/dbqa/default.asp? iID=LDMEM

Elton, M. (1945). *The Social Problems of an Industrial Civilization*. Boston: Harvard Graduate School of Business.

Greg, W. M. & Mark, W. J. (2010). *Marketing management*. New York: McGraw-Hill.

Harold, K. (1980). *Management*. New York: McGraw – Hill.

Siri Duangjai, H. Sutthanu,S. & Wiphatakala, J. (2015). The effectiveness of the organization in implementing the ISO 9001 quality management system standard in the industrial and service sectors. *Department of Organization Development Management Chao Phraya University Journal of the Association of Researchers*. Year: 20(1), 33-45.

Henri, F. (1994). *General and Industrial Administration*. New York: Pitman.

ISO/IEC 17025, 2005. *General Requirements for the Competence of Testing and Calibration Laboratories*. Thai Industrial Standards Institute Ministry of industry.

Peter F. D. (2006). *Classic Drucker*. Harvard: Harvard Business School Press.

การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี*

Cultivation of Faith in Buddhism to the Youth of the Sangha in Saraburi Province

[1]**พระสมุห์สมชาย สิริสมฺปนฺโน, พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร และ พระอุดมสิทธินายก**

[1]**Phrasamu Somchay Sirisampanno, Phrapalad Rapin Buddhisaro And Phraudomsitthinayok**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[1]Corresponding Author. E-mail: phrasamusomchay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี 2) ศึกษากระบวนการในการปลูกฝังเยาวชน 3) นำเสนอรูปแบบการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยใช้รูปแบบวิจัยแบบผสานวิธี สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977 กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรีให้การสนับสนุนเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ส่งพระไปสอนในโรงเรียน แต่กลับพบว่าพระสงฆ์ที่ส่งไปนั้นยังขาดทักษะในการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แตกต่างกันและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ดีพอ

2) กระบวนการการให้คำปรึกษา ได้แก่ การเปิดห้องคลินิกคุณธรรมให้นักเรียนปรึกษาหารือในปัญหาต่างๆ การเปิดการเรียนรู้ภายใน ได้แก่ การใช้เทคนิคการอบรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของเยาวชน การเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ การจัดกิจกรรมการบูรณาการวิถีพุทธ เน้นการคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือปฏิบัติ การพัฒนาแบบเวียนรอบ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำทุกวัน

3) รูปแบบการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน มี 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการสร้างพระสงฆ์ต้นแบบที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจและเข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง รูปแบบการสร้างและพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นนักพูดดี คิดดี ทำดี รูปแบบการสร้างและพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นเยาวชนอย่างสมบูรณ์แบบ และรูปแบบการสร้างและพัฒนายุวพุทธมามกะ

คำสำคัญ: การปลูกฝัง; เยาวชน; ศรัทธาในพระพุทธศาสนา

*Received January 26, 2020; Revised February 20, 2020; Accepted February 28, 2020

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study the general condition of Cultivation of Faith in Buddhism to The Youth of The Sangha in Saraburi Province, 2. to study the Cultivation of Faith in Buddhism to The Youth and 3. To propose a model for Cultivation of Faith in Buddhism to The Youth. The methodology was the mixed methods research that collected data by In-depth interviewing with 18 key informants and 10 participants in focus group discussion. The data were analyzed by content analysis and systematically descriptive interpretation. The quantitative research was conducted by collecting data from 385 sample who were students samples with questionnaires with reliability value at 0.977 and analyzed data by descriptive statistics with frequency, percentage, mean and standard deviation.

The findings were as follows:

1. Sangha Administration in Saraburi Province supported virtue and morality for youth such as sending monks to teach morality at local schools. While monks lacked skills for observing students' different behaviors and could find the method that will be solved this problem.

2. The advisory process such as opening the virtual clinic for students who interested in consult any problems, to opened internal learning process as using behaviorally appropriate learning process. Holistic learning process as Buddhist activities integrated that concentrated in thinking, analysis, hand-on-practicing, repeating with daily training in merit and ethics.

3. The model Cultivation of Faith in Buddhism to The Youth were as follows: The model for building role model of monk who understanding in Buddhism both knowledge and practice in mindfulness, the model for building and development youth to become to speaker who had good thought, always do merit, the model for building and development youth to become to the complete man and the model for building and development youth to become to Buddhist.

Keywords: Cultivation; Youth; Faith in Buddhism

บทนำ

เมื่อกาลเวลาผ่านไป ได้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายๆด้าน ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันบทบาทแห่งความเป็นผู้นำทางด้านการศึกษาและทางด้านจริยธรรมของพระสงฆ์จะถูกลดลงไปบ้าง แต่ถึงกระนั้นพระสงฆ์ก็พยายามที่จะรักษาบทบาทนี้ไว้เท่าที่ความสามารถจะถึงมี ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงของประเทศชาติและเพื่อความสงบสุขของประชาชน ซึ่งสถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ดูจะเป็นห่วงอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือคนในแวดวงอาชีพอื่นๆ และภาพที่เห็นชัดและเป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ก็คือ การทุจริตคอรัปชั่น การก่ออาชญากรรม การใช้ความรุนแรง การกลั่นแกล้งรังแก การล่วงละเมิดสิทธิ การฆ่าตัวตาย การเสพและการค้ายาเสพติด (Phrakhruvinaithorn Anek, 2017) ซึ่งแพร่ระบาดอยู่ในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการแต่งกายล่อแหลม ที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศของนักเรียนหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักเรียนอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา การทะเลาะวิวาทของนึกศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้ เป็นต้น ซึ่งชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤติอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ (Office of the National Education Commission, 2002) ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน และปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงว่าเยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวยไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีการศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาการศึกษาจะมีส่วนช่วยพัฒนาเยาวชนของชาติทั้งในด้านความรู้ความคิดความประพฤติและคุณธรรม และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชน อันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2007) การศึกษานับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาการศึกษาจะมีส่วนช่วยพัฒนาเยาวชนของชาติทั้งในด้านความรู้ความคิดความประพฤติและคุณธรรม และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันกำลังสำคัญของประเทศชาติ (Waranuch, 1997)

ศรัทธาหรือความเชื่อมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตศรัทธาที่ผิดจะส่งผลให้ประพฤติปฏิบัติผิดหรือพูดผิดทำผิดไปตามศรัทธาความเชื่อนั้น ส่วนศรัทธาที่ถูกจะส่งผลให้ประพฤติถูกคือพูดถูกทำถูกไปตามศรัทธาความเชื่อนั้น ศรัทธามีความสำคัญเพราะเป็นเรื่องของจิตศรัทธาเป็นเครื่องปรุงแต่งจิตให้แสดงออกทางวาจาคือการพูดทางกาย คือการกระทำ (Yang, 2016) ปัญหาพฤติกรรมบางอย่างมักเกิดขึ้นมานาน จนทำให้การแก้ไขมักทำได้ยาก การป้องกันปัญหา จึงมีความจำเป็นและสำคัญมากกว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว การป้องกันดังกล่าว ควรเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพจิตตั้งแต่เด็ก ในระบบการศึกษาอบรมเชิงพุทธบูรณาการมุ่งหมายด้วยหลักที่เรียกว่า ความมีกัลยาณมิตร

ส่วนปัจจัยที่ 2 (โยนิโสมนสิการ) เป็นแกนหรือองค์ประกอบหลักของการพัฒนาปัญญา (Phra Charoen, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูกิตติญาณวิสิฐ (Phrakhrukittiyanawisit, 2018) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของภัทราวดี ปรินแคน (Pattarawadi, 2014) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารศรัทธา: การแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระวรชิด ทะสา (Phra Worrachat, 2018) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างศรัทธาของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ (PhramahaKrisada, 2019) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยากร

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการ และรูปแบบการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี เพื่อพัฒนาโมเดลในการปลูกฝังศรัทธาเยาวชนแล้วนำไปเสนอคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการ พระสงฆ์ และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดสระบุรี จำนวนทั้งสิ้น 10,662 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน 10,662 คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

พบว่า มีจุดแข็งของการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี คือ คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรีให้การสนับสนุนเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น การส่งพระสงฆ์เข้าไปสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถ และมีเทคนิคในการถ่ายทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้

เข้าใจง่าย และน่าสนใจ และพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดี และน่าเคารพเลื่อมใส มีจุดอ่อน คือ พระสงฆ์ยังขาดทักษะในการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละคนที่แตกต่างกัน และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ไม่ดีพอ พระสงฆ์บางรูปมีภารกิจมาก ไม่สามารถเข้าสอนในโรงเรียนได้อย่างสม่ำเสมอ และห้องหรือหอประชุมที่ใช้ในการอบรมนักเรียนมีขนาดไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนที่มีมาก ไม่มีเวทีกลางที่ใช้ในการอบรม สื่อสาร หรือทำกิจกรรมร่วมกันกับนักเรียน ความไม่พร้อมของสถานศึกษาหรือพระสงฆ์ในการใช้สื่อต่างๆ ทำให้เสียเวลาในการเรียนการสอนมาก โอกาส คือ มีการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาและเศรษฐกิจพอเพียง มีเป็นแนวคิดหลักในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน มีการนำเอาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น พิธีถวายเทียนพรรษา พิธีตักบาตรดอกไม้ เป็นต้น มาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีการนำเอาวัดมาไว้ในสถานศึกษา คือ จัดห้องวิถีไทยวิถีพุทธ จัดบอร์ดนิทรรศการวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีห้องคุณธรรมจริยธรรมประจำสถานศึกษา เป็นต้น อุปสรรค คือ ปัญหายาเสพติดในกลุ่มวันรุ่น ปัญหาการทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบัน ปัญหาการใช้ความรุนแรงของสถาบันครอบครัว ความก้าวร้าวของนักเรียนที่มีต่อผู้ปกครอง การอาศัยอยู่ร่วมกันระหว่างนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง ปัญหาการท้องก่อนวัยอันควร เป็นต้น นักเรียนบางคนมีบ้านอยู่ไกลจากสถานศึกษา การเดินทางไปมาไม่สะดวก ค่าใช้จ่ายสูง บางวันไม่สามารถเดินทางมาทันกำหนดเวลาเรียน นักเรียนบางคนไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้มีการนำเอาสื่อเทคโนโลยีไปใช้ผิดประเภท เช่น คุยเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น สื่อมวลชนให้การส่งเสริม ทำข่าว และประชาสัมพันธ์โครงการคลินิกคุณธรรมน้อย และชาวบ้านและประชาชนทั่วไป ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการคลินิกคุณธรรมของแต่ละสถานศึกษา

2. กระบวนการในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ด้านกระบวนการการให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 8 กระบวนการย่อย คือ

1) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันเปิดห้องคลินิกคุณธรรมให้คำปรึกษาแก่นักเรียน โดยรณรงค์ให้นักเรียนที่มีความสนใจเข้ารับบริการให้คำปรึกษาหารือในปัญหาต่างๆ 2) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มสมาชิกชมรมคลินิกคุณธรรมประจำสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนที่เป็นสมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม 3) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเฟสบุ๊ค (Facebook) จัดตั้งกลุ่มไลน์ (Line) เพื่อใช้เป็นช่องทางในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน 4) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันคัดเลือกแกนนำในการประสานงานระหว่างนักเรียนกลุ่มเป้าหมายกับพระสงฆ์ เพื่อลดช่องว่างระหว่างกัน 5) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันสถานศึกษาควรจัดสรรเวลาให้พระสงฆ์ได้อบรมสนทนาธรรม/บรรยายธรรม กับนักเรียนในเวลา/สถานที่ที่เหมาะสม 6) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ 7) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันรณรงค์ให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรของโรงเรียน และนักเรียนตระหนักในความสำคัญและความเข้าใจร่วมกัน สร้างความเป็นกัลยาณมิตร ด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน 8) คณะสงฆ์และโรงเรียนร่วมกันมีการติดตามและประเมินผลจากการจัดกิจกรรม

กระบวนการการเปิดการเรียนรู้ภายใน ประกอบด้วย 7 กระบวนการย่อย คือ 1) การใช้เทคนิคการอบรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของเยาวชน เช่น การทำวัตร เช้า-เย็น การนั่งสมาธิ 2) การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ จัดกิจกรรมวันไหว้ครู เป็นต้น โดยใช้กระบวนการสอดแทรกหลักธรรม เช่น การอาราธนาพระสงฆ์บรรยายธรรมเรื่อง “พระคุณครู” เป็นต้น 3) ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจากเหตุการณ์จริงเป็นหลัก โดยพระสงฆ์และครูให้ข้อมูลย้อนกลับทันที อาทิเช่นขณะเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กในโรงเรียน พระสงฆ์และครูใช้ความศรัทธาจากผู้เรียน ศึกษาปัญหาและแนะแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะ

แก่นักเรียน 4) จัดค่ายฝึกอบรมมารยาทไทย การพูดจาสุภาพ และถูกกาลเทศะ การลดพฤติกรรมก้าวร้าว ลดความเห็นแก่ตัว มีเมตตาสูงขึ้น เกิดความสงบ มีสติด้วยการทำสมาธิ รู้จักพิธีกรรมทางศาสนา ปฏิบัติได้จริง เห็นประโยชน์ในการเข้าค่ายฝึกอบรม 5) การใช้เหตุการณ์ในสื่อออนไลน์เป็นสื่อการสอนให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีทางของพระพุทธเจ้า คือ ปุจฉา-วิสัชนา ไม่บิดเบือนสาระ เป็นการข่มขู่ให้นักเรียนเกรงกลัว นรก สวรรค์ เป็นต้น 6) รูปแบบการปรับกระบวนทัศน์ทางศีลธรรมจากเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยใช้หลักการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียนปรับพฤติกรรมของตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบญจศีล เบญจธรรม 7) มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน

กระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ประกอบด้วย 4 กระบวนการย่อย คือ 1) การจัดกิจกรรมการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยอาศัยแนวหลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอก เข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนให้คล่องแคล่วโดยอัตโนมัติ 2) การจัดค่ายคุณธรรม นักเรียนได้รับประโยชน์โดยตรง คือ ได้ฝึกความอดทน, ทำให้เกิดความใจเย็น ได้รับความรู้, ฝึกวินัยและพัฒนาศีลธรรม ฝึกสมาธิก่อให้เกิดปัญญา ได้รับความรู้ทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, เข้าใจกฎแห่งกรรม ได้รับการฝึกความมีวินัยในการอยู่ร่วมกัน ได้รับบุญกุศล ได้รับประสบการณ์ชีวิตมากขึ้น ได้รู้จักการปรับตัว 3) การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนได้เห็นและปฏิบัติร่วมกันได้อย่างปกติ รวมถึงการปลูกต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่น ร่มเย็น ดอกไม้มีสีสันสวยงาม มีกลิ่นหอมเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกสุขใจ สบายใจ เป็นต้น 4) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมศีล สมาธิ และปัญญาแก่เยาวชน อาทิเช่น กิจกรรมรักษาศีล 5 กิจกรรม ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม กิจกรรมโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เพื่อให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมทำความดี เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความรู้สึกที่ได้ทำความดี

กระบวนการการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ 1) สะอาด ได้แก่ กิจกรรมรักษาศีล 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ส่งเสริมให้นักเรียนรักษาศีล 5 เป็นประจำ กิจกรรมรณรงค์ให้นักเรียนลด ละ เลิก อบายมุขทั้งปวง กิจกรรมงดสูบบุหรี่ในสถานศึกษา กิจกรรมโทษภัยของยาเสพติด กิจกรรมรักนวลสงวนตัว กิจกรรมจิตอาสาคบเพื่อนดี กิจกรรมหน้าที่พลเมืองที่ดี ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ คือ เบญจศีลเบญจธรรม (กายภาวนา) 2) สว่าง ได้แก่ กิจกรรมเสริมสร้างปัญญาให้แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมวิถีธรรมวิถีไทย รณรงค์ให้นักเรียนรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมประจำถิ่นของตนเอง กิจกรรมมารยาทไทย กิจกรรมยิ้มไหว้ทักท้ายกัน เป็นต้น (สีลภาวนา) 3) สงบ ได้แก่ กิจกรรมปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา มีการนั่งสมาธิ เดินจงกรม แผ่เมตตา เป็นต้น เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียน ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท โดยสามารถจัดกิจกรรมในลักษณะสวดมนต์ไหว้พระก่อนและหลังเรียน นั่งสมาธิหรือทำจิตให้สงบก่อนเข้าเรียนและหลังเลิกเรียน กิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น (จิตตภาวนา) 4) สั่งสอน ได้แก่ กิจกรรมการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม การบรรยายธรรมหรือสนทนาธรรมในวันพระ กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษา และจัดให้มีการสอบธรรมศึกษา เป็นต้น (ปัญญาภาวนา)

กระบวนการต่างๆ ข้างนั้น สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักเรียนในจังหวัดสระบุรี ที่มีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรีในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.42 , S.D. = 0.557) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า

บางกระบวนการในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของพระสงฆ์นั้น ยังไม่เด็นชัด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะสงฆ์จะต้องปรับปรุงแก้ไขกระบวนการให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของเยาวชนต่อไป

3. รูปแบบการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย

รูปแบบที่ 1 กระบวนการการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ (ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม)

เป้าหมาย : สร้างและพัฒนาพระสงฆ์ต้นแบบกัลยาณมิตรด้านคุณธรรมจริยธรรม

วิธีการ :

1. ประสานงานขอความร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ในการจัดโครงการฝึกอบรมพระสงฆ์ต้นแบบกัลยาณมิตด้านคุณธรรมจริยธรรม

2. คัดเลือกพระสงฆ์กลุ่มเกณฑ์นำในการนำทำกิจกรรมร่วมกับสถานศึกษาที่สนใจ

3. พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงตามหลักกัลยาณมิตร

4. ประเมินผลตลอดการฝึกอบรม ด้วยวิธีการสังเกต สอบถาม สนทนา

5. ปรับปรุงกระบวนการปลูกศรัทธาแบบกัลยาณมิตร จนเป็นแบบอย่างที่ดี

รูปแบบที่ 2 กระบวนการการเปิดการเรียนรู้ภายในตามแนวพุทธ (ตามหลักโยนิโสมนสิการ)

เป้าหมาย : สร้างและพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นนักพูดดี คิดดี ทำดี

วิธีการ :

1. ประสานงานขอความร่วมมือกับผู้อำนวยการโรงเรียนในการนิมนต์พระสงฆ์ พระสงฆ์มาบรรยายธรรม โดยทางโรงเรียนจัดชั่วโมงบรรยายธรรมให้พระสงฆ์เป็นประจำทุกสัปดาห์

2. นำนักเรียนไปทำบุญ ฟังธรรม ที่วัด ศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ การจัดห้องธรรมะ การให้นักเรียนเล่าธรรมะ เล่าเรื่องกฎแห่งกรรม โรงเรียนจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติธรรมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งบ้าน วัด โรงเรียน โดยสม่ำเสมอ สร้างแรงจูงใจในการยกย่องคนดี และให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความรู้จริงตามหลักของอริยสัจ 4 เข้าใจปัญหา รู้สาเหตุความเป็นมา และมีวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

3. การนำนักเรียนปฏิบัติธรรมทุกวัน โดยเริ่มจากการสวดมนต์ นั่งสมาธิ การทบทวนเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ค้นหาทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก่อนกลับบ้าน

4. ประเมินผลตลอดการฝึกอบรม ด้วยวิธีการสังเกต สอบถาม สนทนา

5. ปรับปรุงกระบวนการปลูกศรัทธาแบบโยนิโสมนสิการ จนเป็นแบบอย่างที่ดี

รูปแบบที่ 3 กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมตามแนวพุทธ (ตามหลักไตรสิกขา)

เป้าหมาย : สร้างและพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นเยาวชนอย่างสมบูรณ์แบบ

วิธีการ :

1. ประสานงานขอความร่วมมือกับสถานศึกษา ในการจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม ในการพัฒนาเยาวชนตามกระบวนการของศีล สมาธิ และปัญญา ร่วมถึงการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนวิธีพุทธ

2. พัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนวิธีพุทธ บ้าน วัด โรงเรียน ทั้ง 3 ฝ่าย ควรกำหนดแผนและนโยบาย

ร่วมกัน เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน ประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยมุ่งการตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย ในขณะเดียวกันทุกฝ่ายก็ควรประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีการติดตามและประเมินผล พร้อมทั้งบูรณาการตามหลักอริยสัจ 4 ในการดำเนินชีวิต

3. พัฒนาเด็กและเยาวชนให้ตามกระบวนการศีล สมาธิ และปัญญาแบบครบวงจร การจัดอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสม เป็นการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวทางวิถีพุทธ

4. ประเมินผลตลอดการฝึกอบรม ด้วยวิธีการสังเกต สอบถาม สนทนา

5. ปรับปรุงกระบวนการปลูกศรัทธาแบบไตรสิกขา จนเป็นแบบอย่างที่ดี

รูปแบบที่ 4 กระบวนการการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่องตามแนวพุทธ (ภาวนา 4)

เป้าหมาย : สร้างและพัฒนายุวพุทธมามกะ

วิธีการ :

1. ประสานงานขอความร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ในการจัดโครงการฝึกอบรมยุวพุทธมามกะ โดยการเปิดรับเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

2. คัดเลือกเยาวชนกลุ่มเกณฑ์นำในการทำกิจกรรมตามที่โครงการกำหนด

3. พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงตามหลักภาวนา 4 คือ กายภาวนา (การพัฒนากาย) สีลภาวนา (การพัฒนาศีล) จิตตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) ปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) นำไปสู่กระบวนการเป็นยุวพุทธมามกะที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรในการแนะนำเยาวชนกลุ่มอื่นๆต่อไป

4. ประเมินผลตลอดการฝึกอบรม ด้วยวิธีการสังเกต สอบถาม สนทนา การสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน วัด องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม ซึ่งกระบวนการที่กล่าวมาควรมีการนิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา และประเมินผล พร้อมทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและนำสู่การพัฒนาขั้นต่อๆ ไป

5. ปรับปรุงกระบวนการปลูกศรัทธาแบบกระบวนการการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง จนเป็นแบบอย่างที่ดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธ (ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม) โดยการสร้างและพัฒนาพระสงฆ์ต้นแบบกัลยาณมิตรด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น เปิดห้องคลินิกคุณธรรม รณรงค์ให้นักเรียนที่มีความสนใจเข้ารับบริการให้คำปรึกษาหารือในปัญหาต่างๆ จัดตั้งกลุ่มสมาชิกชมรมคลินิกคุณธรรมประจำสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนที่เป็นสมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการให้คำปรึกษาตามแนวพุทธเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เยาวชนสามารถเข้าถึงพระสงฆ์ได้ง่าย และพร้อมจะรับการเรียนรู้จากพระสงฆ์โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ (PhramahaKrisada, 2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยากร” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม

คุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญคือ 1. ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา 2. จัดสนทนาธรรมเป็นประจำ 3. มีการอบรมเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ 4. จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง 5. ร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และ 6. จัดทำทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. กระบวนการการเปิดการเรียนรู้ภายในตามแนวพุทธ (ตามหลักโยนิโสมนสิการ) โดยสร้างและพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นนักพูดดี คิดดี ทำดี เพราะเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้จากภายใน เปิดการเรียนรู้จากภายในด้วยกระบวนการ ปรโตโฆสะ คือ การฟังธรรม บรรยายธรรม จากพระสงฆ์ หรือการเรียนรู้จากสื่อภายนอกทั้งสื่อรอบตัวและสื่อธรรมชาติ แล้วนำหลักธรรมหรือธรรมชาตินั้นมาพิจารณาตามหลักคำสอน ปฏิบัติตามจนสามารถแยกแยะถูกหรือผิด ดีหรือชั่วได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีรชัย อนันเทีย (Wirachai, 2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ 4 มรรค พรหมวิหาร 4 เป็นต้น ผู้วิจัยได้ค้นพบแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาเยาวชน 4 แผน คือ แผนกลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข แผนกลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนกลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

3. กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมตามแนวพุทธ (ตามหลักไตรสิกขา)โดยสร้างและพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นเยาวชนอย่างสมบูรณ์แบบ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบทั้งกาย วาจา และใจ โดยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถพัฒนาได้ กระบวนการพัฒนาแบบองค์รวม คือ กระบวนการพัฒนามนุษย์ตั้งแต่ระดับเริ่มต้น คือ ศีล การสำรวมกายวาจาใจให้เรียบร้อย ระดับกลาง คือ สมาธิ การทำให้จิตตั้งมั่น มีสติ มีสมาธิ และระดับสูง คือ ปัญญาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิสุทธิภัทรธาดาและคณะ (Pravisutthibhatratada et al., 2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมเชิงพุทธของหมู่บ้านจักสาน : กรณีศึกษากลุ่มจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่าความสำคัญในการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเพื่อให้เกิดผลต่อกลุ่มอาชีพจักรสานและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งทำให้เกิดมิติของการเผยแผ่หลักคำสอนต่อบุคคลในสังคมและชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมให้เข้าถึงหลักธรรมได้โดยง่าย โดยเฉพาะการสอนเรื่องหลักธรรมทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 และ/หรือหลักของความพอเพียงเป็นเรื่องที่คนทั่วไปมักตกอยู่ในความประมาทในการดำเนินชีวิต แต่ในโปรแกรมการกระทำสาเหตุ ได้จัดชุดกิจกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ได้ผลเชิงประจักษ์และมีความสมบูรณ์ในกิจกรรมทุกชุด ค่าเฉลี่ยระดับคะแนนเพิ่มขึ้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมในระดับมาก

4. กระบวนการการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่องตามแนวพุทธ (ภาวนา 4) โดยสร้างและพัฒนายุวพุทธมามกะ เพราะยุวพุทธมามกะ คือ เยาวชนที่เลื่อมในศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่เป็นเยาวชนที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นตัวแทนของเยาวชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นตัวแทนของเยาวชนในการทำหน้าที่รักษาและป้องป้องพระพุทธศาสนาร่วมกับ พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากฤษฎากิตฺติโสภโณ (PhramahaKrisada, 2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยากร” ผลการวิจัยพบว่าพระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญคือพัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนการจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมและมีการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา โดยบูรณาการกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักภาวนา 4 มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การที่คนจะมีศรัทธาไม่คลอนแคลนในพระพุทธศาสนา จะต้องมีความเชื่อ 4 ประการนี้ คือ กัมมศรัทธา วิปากศรัทธากัมมัสสกตาศรัทธา และ ตถาคตโพธิศรัทธา โดยเฉพาะข้อสุดท้าย ถ้าเชื่อมั่นในหลักคำสอนที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าอย่างแนบแน่นในจิตใจ ความศรัทธาจะไม่คลอนแคลนและจะน้อมนำคำสอนมาปฏิบัติในชีวิต ซึ่งจะส่งผลต่อการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและคณะสงฆ์ควรผลิตพระสงฆ์ให้เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา และจัดส่งพระสอนศีลธรรมที่ผ่านการอบรมเข้าไปสอนในสถานศึกษาอย่างเพียงพอ จัดทำคู่มือแผนปฏิบัติการประจำปีของแต่ละศูนย์ฯ เพื่อเผยแผ่ให้ศูนย์อื่นๆได้ทราบและสามารถนำมาประยุกต์กับศูนย์ของตนเองได้ นำเอารูปแบบ PIC-D:SCP MODEL มาประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาต่างๆ เพื่อเน้นและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่องการปลูกฝังเยาวชนให้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดนั้นๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาเรื่องการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี เน้นเฉพาะหลักธรรมหรือคุณธรรมที่เหมาะกับสถานศึกษา เช่น ค่านิยม 12 ประการของรัฐบาลปัจจุบัน เป็นต้น

3) ควรศึกษาเรื่องประสิทธิผลการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี หลังจากนำงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ทดลองจริง

Reference

Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). *National Economic and Social Development Plan No. 10 (2007 - 2012)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.

Office of the National Education Commission. (2002). *Learning Reform*. Bangkok: Printing Department, Religious Affairs.

Pattarawad, P. (2014). Faith Management, Proactive Propagation of Buddhism. *Dhammathas Academic Journal*. 14(1), 97-107.

Phra Charoen, V. (2019). The Way of Youth Behavior Development According to Buddhist Integration. *Mahachula Academic Journal*. 6(2), 309-320.

Phra Worrachat, T. (2018). Process of the Creation of Faith of the Buddhist Monks in Thailand. *Dhammathas Academic Journal.* 18(3), 47-55.

Phrakhrukittiyanawisit, T. (2018). The Role of the Clergy in the Development of Education. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*. 5(1), 177-191.

Phrakhruvinaithorn Anek, T. (2017). The Management of the Five Precepts Observing Village Project for Build Up Co-existence the Culture of Living Together of Community Prototype in Lower Northern Region. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2), 601.

Phramaha Krisada, K. (2019). A Model of Morality and Ethic Indoctrination of Young Generation by Buddhadhamma through Morality Clinic Project Driving Mechanism of Buddhist Teaching Monks. *Journal of MCU Social Science Review*, 8(1), 59-70.

Phrasutin, A. (2019). The Buddhism Propagation management of Sangha administrators in Muang district Chonburi Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 8(2), 29.

Pravisutthibhatratada, et al. (2010). *The development of Buddhist ethics in the basketry village: a case study of the basketry group Phanat Nikhom District Chonburi Province*. Research Report. Buddhist Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Waranuch, U. (1997). *King and Royal Projects*. Bangkok: Odean Store.

Wirachai, A. (2018). *Ethics Development Strategy for Thai Youth.* Ph.D. Dissertation. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Yang, K. (2016). A Study of The Principle of Faith of Buddhists in Ubon Ratchathani Province according to Theravada Buddhism. *Humanities and Social Sciences Journal*, Ubon Rat chathani Rajabhat University, 7(1), 67-76.

รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา*

A Model of Meditation Centers Management in Angtong Province to Enhance the Intellectual Potentials

[1] **พระพิพัฒน์ ทับงาม, พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร และ พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ**

[1] **Phra Phiphat Thapngam, Phrapalad Rapin Buddhisaro and Phramaha Krisada Kittisobhano**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author. E-mail: phraphiphat.tab@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนการในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง และ 2) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูป/คน สนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน และการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 385 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง จดบันทึก และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพทั่วไป มี 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ กระบวนการในการบริหารจัดการ มี 4 กระบวนการ คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการแก้ไข (2) รูปแบบการบริหารจัดการ (2.1) ด้านสถานที่ คือ จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ สงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก (2.2) ด้านวิทยากร คือ พัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ให้มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ เป็นต้น (2.3) ด้านการบริหารจัดการ คือ นำเอาหลักการบริหารสมัยใหม่ 4 M และ PDCA มาใช้ในการวางแผนในทุกๆด้าน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ศักยภาพทางปัญญา; สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

*Received January 26, 2020; Revised February 9, 2020; Accepted February 28, 2019

Abstract

This article had 2 objectives 1) to study the general condition and process of meditation centers management in Angtong Province, and 2) to propose a model of meditation centers management in Angtong Province to enhance the intellectual potentials. The qualitative research collected data from 18 key informants and from 10 participants by focus group discussion. The quantitative research collected data by questionnaires from 385 samples. Data collection by voice recording and note taking manually. Data was analyzed by a systematic content analysis and descriptive interpretation. Data was analyzed by descriptive statistics to be frequency, percentile, mean and standard deviation.

The findings of research were found that 1) the general condition had 3 aspects; the Place, the resource persons and the management. The process had 4 processes to be planning, doing, checking and acting. 2) The model of the Place (2.1) the facilities in monasteries must be comfortable, tranquil, green, meditation seats and walk paths must be available, well ventilated and appropriate for meditation practice. (2.2) The resource persons: meditation masters had beautiful manners perfect Dhamma attribute, ability to teach and examine the feeling of meditation including solving problems of meditation elutions. (2.3) The management: applied the new method of management of the meditation practice centers such as the techniques of 4M's and PDCA, there must have all around planning.

Keywords: meditation centers management; intellectual potentials; meditation centers in Angtong Province

บทนำ

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเป็นองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าคณะจังหวัด และปกครองโดยองค์กรมุ่งเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น จัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติฯ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธัมมสวนะ (วันพระ) ซึ่งมีรูปแบบการบริหารมากกว่าการจัดการ ยึดระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม (Ang Thong Sangha Administrative, 2018) และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดโดยมีการอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยหลักการสำคัญมุ่งสอนวิปัสสนาแก่สมาชิกในเครือข่าย และผู้สนใจทั่งไปให้ได้ผลสำเร็จคือการบรรลุมรรคผล หยุดชาติภพ หยุดการเวียนว่ายตายเกิด ในสังสารวัฏผู้เห็นทุกข์จะหยุดเวียนว่ายการเวียนว่ายตายเกิดนี้ในสังสารวัฏนี้ ยาวนานเหลือเกิน (Sunee, 2012) เป็นความโชคดีของยุคนี้มีพระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้น ทรงสั่งสอนหมู่สัตว์ให้ตรัสรู้ตามเป็นผลให้หยุดการเวียนว่ายตายเกิดของตนเองได้ มิเช่นนั้นทุกชีวิตต้องเวียนว่ายใน

สังสารวัฏยาวนานนับกัปมิถวันความยาวนานของกัปนั้นมีกล่าวไว้ในพระสูตร ดังข้อความใน สาสปสูตรว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตะวันวิหาร อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีกรุงสาวัตถี ภิกษุรูปหนึ่งเขาไปทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กัปหนึ่งนานเพียงไร พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ กัปหนึ่งนานมาก บรรดากัปที่ยาวนานอย่างนี้ พวกเธอท่องเที่ยวไปแล้วมิใช่หนึ่งกัป มิใช่ร้อยกัป มิใช่พันกัป มิใช่แสนกัป เพราะสังสารวัฏนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายมิได้

การพัฒนากระบวนการบริหารงานเชิงประสบการณ์แบบพุทธบูรณาการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง ประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์บริหารสำนักปฏิบัติธรรม มีการบูรณาการณ์แนวคิดการบริหารเชิงพุทธกับศาสตร์สมัยใหม่เกิดเป็นรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาให้กับประชาชน ผู้สนใจปฏิบัติธรรม และเพื่อสร้างความรู้การบริหารงาน กำหนดเป้าหมาย และมีเกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน ตอบสนองความต้องการคณะสงฆ์และชุมชน เพื่อให้เกิดการค้นหารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตามบริบทประกอบด้วย 1) สำนักปฏิบัติธรรม วัดต้นสน ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง 2) สำนักปฏิบัติธรรม วัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง 3) สำนักปฏิบัติธรรม วัดม่วง ตำบลหัวตะพาน อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จะส่งผลต่อดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของมนุษย์เพื่อใช้แก้ปัญหาและการพัฒนาชีวิตศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม สิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่การหมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกระดับ เป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ก็คือความเป็นอิสรภาพจากความทุกข์หรือปัญหาทั้งปวงนั่นเอง สังขารทั้งหลายทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตมาจากส่วนประกอบต่าง ๆ รวมกันเข้าเป็นตัวตน เป็นอันขึ้นมาเท่านั้น การไม่ยึดติดในอัตตาเป็นความประเสริฐอย่างยิ่ง เพราะความยึดติดในตัวตนนี้ทำให้มนุษย์ต้องยึดติดผูกพันกับอัตตาตนเองมากจนทำให้เกิดความยึดมั่นและช่วงชิงเอาแต่ประโยชน์ตนเป็นผลให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนและสังคม บุคลากรผู้มีส่วนร่วม และมีความสามารถในการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้งานมีความเป็นระบบมีระเบียบเรียบร้อยเป็นไปตามเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรม

ในปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองบางส่วนกำลังประสบกับปัญหาต่างๆ อาทิเช่น 1. ขาดการดูแลรักษาความสะอาด ขาดสงบ ร่มรื่น มีเสียงรบกวนจากภายนอก อาคาร หรือศาลาปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน 2. พระวิปัสสนาจารย์ หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานที่ไม่ได้ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ หรือความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ไม่สามารถตอบข้อซักถามและสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้ ไม่ความสามารถเทศนา และบรรยายธรรมให้ผู้ฟังเข้าใจหลักธรรม และวิธีปฏิบัติได้ 3. พระภิกษุหรือบุคคลที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติ หรือบุคลิกไม่เหมาะสม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี 4. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมขาดความเอาใจใส่การศึกษาปฏิบัติ และเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง 5. การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นระบบไม่เปิดเผย เป็นต้น (Sakul, 2009)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไม่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองว่าเป็นอย่างไร เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและกระบวนในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนจากประชากรผู้เข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมอ่างทอง โดยประชากรจำนวน 10,000 คิดเป็นร้อยละ 100 และกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละวัดตามสัดส่วนของประชากรทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง ได้มาจากการเปิดตารางของ Taro Yamane จำนวน 385 คน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 สภาพทั่วไปและกระบวนการในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง จากการลงพื้นที่สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 1) สำนักปฏิบัติธรรม วัดต้นสน ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง 2) สำนักปฏิบัติธรรม วัดม่วง ตำบลหัวตะพาน อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง 3) สำนักปฏิบัติธรรม วัดสระแก้ว ตำบลบางเสด็จ อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองด้านสถานที่ พบว่า (1) มีสถานที่กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงาม มีความเป็นสัปปายะ มีการจัดลานธรรมและปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม (2) มีอาคารที่พักและอาคารปฏิบัติธรรม รองรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างพอเพียง ไม่แออัดคับแคบ มีมุ้งลวดป้องกันยุงแมลงรบกวนได้เป็นอย่างดี (3) มีห้องน้ำห้องส้วมสะอาด และมีจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม เป็นทั้งห้องน้ำส่วนตัวในที่พัก และห้องน้ำรวมนอกสถานที่พักอาศัย (4) มีลานจอดรถกว้างขวาง รองรับรถยนต์ได้มาก แม้จะ

มีนักท่องเที่ยวมาในช่วงเทศกาลกันมาก ก็สามารถรองรับได้อย่างพอเพียง (5) มีความเป็นธรรมชาติ รักษาธรรมชาติไว้ได้เป็นอย่างดี ถึงอยู่ในเมืองก็สามารถรักษาสภาพของความเป็นป่าเอาไว้ได้

สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองด้านวิทยากร พบว่า (1) มีเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียง มีศีลาจารวัตรที่งดงาม เป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน หรือมีอดีตเจ้าสำนักที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณ ที่ประชาชนยังระลึกถึงคุณความดีอยู่เสมอ (2) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม เป็นหัวใจ เป็นศูนย์รวมในการบริหารงานของสำนัก ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ (3) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมควรอยู่ต้อนรับญาติโยมที่เดินทางมาหาในวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพื่อรักษาศรัทธาของผู้ที่ตั้งใจเดินทางมาไกล (4) มีพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมนำปฏิบัติ พูดให้เข้าใจได้ง่าย ตอบปัญหาธรรมได้ชัดเจน รักษาสมณสารูปตามพระธรรมวินัย (5) มีคณะทำงานที่เข้มแข็ง รู้งาน รับผิดชอบงานด้านต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าสำนัก ตลอดจนมีศรัทธาญาติโยมมาช่วยเหลือเวลาที่มีการจัดงาน

สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองด้านการบริหารจัดการ พบว่า (1) มีการนำเอาระบบการบริหารจัดการแบบสมัยใหม่ เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม (2) มีเจ้าสำนักดูแลการบริหารจัดการในภาพรวม เมื่อมีปัญหาที่เกินกำลังของคณะทำงาน จึงลงไปช่วยแก้ไขปัญหาให้ (3) มีการตั้งคณะทำงานเข้ามารับผิดชอบในแต่ละส่วนของงาน (4) มีกำหนดการหรือตารางเวลาในการปฏิบัติธรรมแต่ละวันอย่างชัดเจน (5) มีผู้ให้คำแนะนำหรือแจกเอกสารที่มีรายละเอียดของสำนักให้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรม

กระบวนในการบริหารจัดการในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา กระบวนการวางแผน (Plan) พบว่า เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ต้องมีจิตตะ คือ ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคง ในการวางแผนการทำงานล่วงหน้าและจัดหางบประมาณมารองรับแผนการทำงานประจำปี ทางราชการควรจะมีการสนับสนุนแก่สำนักปฏิบัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะด้านสถานที่และสื่ออุปกรณ์ต่างๆที่ช่วย ให้ประชาชนได้เรียนรู้หลักธรรมและช่วยในการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนที่สนใจได้เลือกสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมแก่ตนเองและไปร่วมบุญร่วมกุศลได้ มีความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคงในการวางแผนบริหารจัดการที่ชัดเจน ต้องมีแผนปฏิบัติการทั้งปี ว่าจะจัดกิจกรรมในช่วงไหน อย่างไรบ้าง ต้องเน้นด้านการประชาสัมพันธ์ ต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีการนำเอาการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมาใช้ เท่านี้ก็สมบูรณ์พอแล้ว มี ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคงในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 1) การจัดองค์กรภายในต้องแบ่งฝ่ายรับผิดชอบให้ชัดเจน 2) ต้องสร้างบุคลากรขึ้นมาเพื่อรองรับงานของสำนัก 3) จะต้องมีอาคารสถานที่พอเพียงและเป็นสัปปายะ 4) ต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ตารางกิจกรรมและตารางเวลาให้แน่นอน 5) ต้องมีการวางแผนงานให้ชัดเจนว่าจะจัดกิจกรรมปีละกี่ครั้งกี่รุ่น

กระบวนการลงมือปฏิบัติ (Do) พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีการพัฒนาสถานที่ให้กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงาม มีความเป็นสัปปายะ มีการจัดลานธรรมและปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม ทำอาคารที่พักและอาคารปฏิบัติธรรม รองรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างพอเพียง ไม่แออัดคับแคบ มีมุ้งลวดป้องกันยุงแมลงรบกวนได้เป็นอย่างดี สร้างห้องน้ำห้องส้วมสะอาด และมีจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม เป็นทั้งห้องน้ำส่วนตัวในที่พักและห้องน้ำรวมนอกสถานที่พักอาศัย ทำลานจอดรถให้กว้างขวาง รองรับรถยนต์ได้มาก แม้จะมีนักท่องเที่ยวมาในช่วงเทศกาลกันมาก ก็สามารถรองรับได้อย่างพอเพียง มีการรักษาความสะอาดเป็นอย่างดี ทั้งอาคารสถานที่ ห้องน้ำห้องสุขา ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในที่พักอาศัย มีโรงครัวสะอาด ปราศจากแมลงรบกวน ประกอบอาหารที่มี

คุณค่า มีรสชาติเป็นที่ยอมรับได้ของผู้ปฏิบัติธรรมทั่วไป และพอเพียงไม่ขาดแคลน มีการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้เข้าปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ตลอดจนขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมาอำนวยความสะดวกด้านการจราจร ให้ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้สำนักเป็นที่รู้จัก

ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น ยิ่งเจ้าสำนักมีการศึกษาสูง ก็ยิ่งเอาระบบการจัดการมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บังเกิดประสิทธิผล การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงานทุกอย่าง สำนักปฏิบัติธรรมควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาเพิ่มความรู้ ได้เข้ารับการอบรมต่างๆ เพื่อเอามาช่วยบริหารจัดการสำนักได้ดียิ่งขึ้น จะได้รู้จักการวางยุทธศาสตร์ กำหนดภาพรวมให้ชัดเจน ใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะนำสำนักให้ประสบความสำเร็จ มีการวางนโยบายนโยบายและแผนงานทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ชี้แจงให้ทุกคนได้รู้เป้าหมายที่จะต้องไปให้ถึง หลักการเหล่านี้ถ้าไม่ศึกษาก็ยากที่จะเอามาใช้ให้ดีได้

กระบวนการตรวจสอบ (Check) พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่งมีการประเมินผลการดำเนินงานของสำนักตนเองเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดอ่างทองร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอ่างทองได้ทำการสำรวจความพร้อมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่งทั้งด้านสถานที่ วิทยากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำผลการประเมินดังกล่าวข้างต้นมาประชุมปรึกษาหารือ นำประเด็นข้อบกพร่องมาปรับปรุงและพัฒนาร่วมกัน ส่งผลให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดหลายแห่งได้รับการยกย่องให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น

กระบวนการปรับปรุงแก้ไข (Act) พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทุกแห่ง ถ้ารู้จักนำเอาหลักการบริหารจัดการมาใช้ มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้เป็นระบบชัดเจน เกิดอะไรขึ้นมีเจ้าภาพรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ ได้ การบริหารวัดหรือสำนักนั้น ๆ ก็เป็นไปโดยง่าย และประสบความสำเร็จมากกว่าวัดที่ไม่เอาระบบการจัดการไปใช้ เพียงแต่อย่าเอาแต่ทฤษฎีของฝรั่งมาอย่างเดียว ต้องเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประกอบด้วย ไม่ว่าจะเป็นหลักอิทธิบาท 4 สัมมัปปธาน 4 อปริหานิยธรรม 7 สัปปุริสธรรม 7 และเว้นจากอคติ 4 ต้องประยุกต์หลักการบริหารจัดการเข้ากับหลักธรรมแบบนี้ถึงจะดีจริง สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแต่ละแห่ง ถ้าเป็นวัดที่สร้างมาแต่เดิมก็แล้วไป แต่ถ้าเพิ่งสร้างขึ้นมาใหม่ ควรสร้างให้เป็นสำนักที่สัปปายะ มีสถานที่ปฏิบัติธรรม มีที่พัก มีห้องครัว มีห้องน้ำ สี่อย่างนี้เอาไว้สำหรับท่านที่เพิ่งฝึกปฏิบัติใหม่ ๆ เพราะยังมีศรัทธาไม่แก่กล้า ต้องมีสิ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้บ้าง ถ้าหากว่าเป็นท่านที่มีศรัทธาแก่กล้าแล้ว เคยฝึกปฏิบัติมาพอสมควร ก็ควรจะให้มีที่วิเวกแบบเป็นธรรมชาติเป็นป่าล้วน ๆ ไปเลย ถ้าจะให้ดียิ่งไปกว่านั้น ก็ควรจะมีเงื้อมเขา หรือถ้ำ ก็จะเป็นสัปปายะที่ดีมาก ส่วนวัดที่สร้างมาแต่เดิม ควรที่จะปรับปรุงให้สะอาด สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น เห็นแล้วชวนให้เข้าไปปฏิบัติธรรม ด้านการบริหารงานเจ้าสำนักดูแลในภาพรวม มอบหมายให้พระวิปัสสนาจารย์และทีมงานรับผิดชอบในส่วนที่เหลือ มีการต้อนรับให้คำแนะนำ ลงทะเบียน จัดเข้าที่พัก แนะนำตาราง เวลาในการปฏิบัติ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต้องมีฉันทะ คือ ความยินดี ความพอใจ ในการบริหารงานด้วยการดูแลในภาพรวม โดยมอบหมายให้พระวิปัสสนาจารย์และทีมงานรับผิดชอบในส่วนที่เหลือ มีการต้อนรับ ให้คำแนะนำ ลงทะเบียน จัดเข้าที่พัก แนะนำตาราง เวลาในการปฏิบัติ มีปัญหาในการบริหารบ้าง ก็ปรับปรุงแก้ไขกันไป

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา

ด้านสถานที่ สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัสดุธรรมชาติมาใช้งาน (2) มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม (3) มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่และกิจกรรมต่างๆ รวมถึงคติธรรม คำสั่งสอน กิจวัตรประจำวัน กฎระเบียบของวัด และวิธีการปฏิบัติ ที่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกกิจกรรม (4) มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีห้องพิเศษสำหรับผู้สูงอายุและหรือคนพิการ (5) จัดสถานที่ภายในวัดให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ อาทิเช่น โรงมหรสพทางวิญญาณ อุทยานการศึกษาภายในวัด ห้องสมุด หอพระไตรปิฎก เป็นต้น

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านวิทยากร สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรม (2) วิปัสสนาจารย์มีศีลาจารวัตรที่งดงาม (ศีล) มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ (สมาธิ) มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ รวมถึงแนะวิธีการแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่โยคีผู้ปฏิบัติได้ (3) สำนักปฏิบัติธรรมต้องมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกแก่โยคีผู้ปฏิบัติธรรม มีการมอบหมายงานแก่เจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน (4) สำนักปฏิบัติธรรมควรสร้างจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านต่างๆของสำนัก รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ด้านการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เอาหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น 4 M , PDCA เป็นต้น (2) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการวางแผนในทุกๆด้าน เช่น วางแผนในการบริหารจัดการคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น (3) สำนักปฏิบัติธรรมพึงปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด หรือมีการประชุมวางแผน ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ หลักการ วิธีการ แนวปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน (4) สำนักปฏิบัติธรรมพึงสร้างคณะทำงานที่รู้งาน มีความรับผิดชอบ ทำงานเป็นทีม เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ (5) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการจัดทะเบียนผู้ปฏิบัติธรรม โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ (6) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการดูแลผู้ปฏิบัติธรรมในด้านความปลอดภัย รวมถึงสุขภาพของผู้ปฏิบัติด้วย (7) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการกำกับติดตาม และประเมินผลความพึงพอใจกับผู้ปฏิบัติธรรม นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา พบว่า ประชาชนผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.54, S.D = 0.20) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านวิทยากร ($\bar{X}$= 4.27, S.D = 0.152) ด้านสถานที่ ($\bar{X}$ = 4.06, S.D = 0.230) และด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}$ = 4.12, S.D = 0.202) ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา”นั้น สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพที่ 1

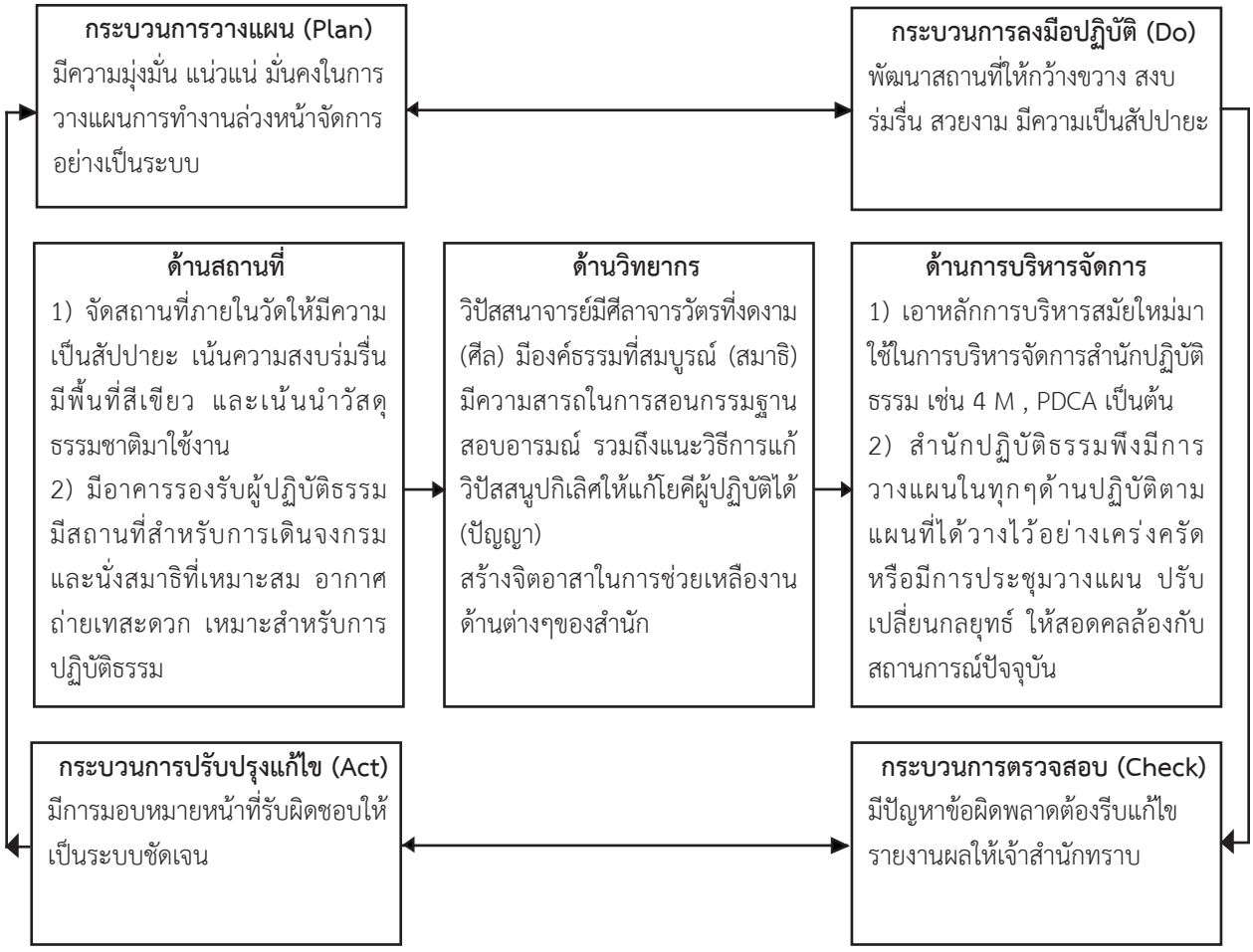

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา”นั้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ด้านสถานที่ สำนักปฏิบัติธรรมจัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็น สัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัสดุธรรมชาติมาใช้งาน มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่และกิจกรรมต่างๆ รวมถึงคติธรรม คำสั่งสอน กิจวัตรประจำวัน กฎระเบียบของวัด และวิธีการปฏิบัติ ที่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกกิจกรรม เป็นต้น หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบที่กำหนดขึ้นนี้ไปสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บรรจง โสดาดี และคณะ (Banjong et al., 2006) ได้ศึกษา

วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพสะอาด สงบ สงัด เรียบง่าย เป็นธรรมชาติ มีความเหมาะสม จัดผังโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างได้อย่างเป็นระเบียบสวยงาม กลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นธรรมชาติ แต่มีบางพื้นที่อาคารสิ่งปลูกสร้างยังไม่เพียงพอ ให้มีความเป็นรมณียสถาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจัตรธรรมวิภัช (Phrakhruwijitrdhammawiphat, 2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต้องมีความพร้อมสำหรับการให้บริการแก่ประชาชน มีความเหมาะสม สะอาด สงบเงียบและสะดวกสบาย

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านวิทยากร พบว่า เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรม วิปัสสนาจารย์มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ รวมถึงแนะวิธีการแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่โยคีผู้ปฏิบัติได้ หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบที่กำหนดขึ้นนี้ไปสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี (โอฐสู) และคณะ (Phramaha Bunlert et al., 2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิธีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี ด้านพระวิปัสสนาจารย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ดีโดยที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพระวิปัสสนาจารย์สามารถควบคุมดูแลการปฏิบัติได้ มีระดับคะแนนสูงสุด ทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เห็นผลได้ชัดเจน คือ เป็นการพัฒนาสติ การระลึกได้ และสัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม จากฐานทั้ง 4 จนมีพลังพอที่จะเอามาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับประทานอาหาร การคู้ การเหยียด การนุ่งห่มเสื้อผ้า การอาบน้ำ ตลอดจนการถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ จึงทำให้การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นไปในการพัฒนาและการส่งเสริมสุขภาพจิต และสติสัมปชัญญะที่ได้จากการปฏิบัติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ทำให้คนเราลดความเห็นแก่ตัว รู้จักการปล่อยวางและการให้อภัย มีความเมตตากรุณา และความเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นผลดีต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติโดยส่วนรวม

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมเอาหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น 4 M , PDCA เป็นต้น สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการวางแผนในทุกๆด้าน เช่น วางแผนในการบริหารจัดการคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบที่กำหนดขึ้นนี้ไปสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ไฉไลฤดี ยุวนะศิริ และคณะ (Chalalairudi et al., 2003) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปฏิบัติธรรมโดยการเดินธุดงค์ได้รับผลจากการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือการปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติและปริวาสกรรม ส่วนการปฏิบัติธรรมในสถานปฏิบัติได้รับความพึงพอใจในการฝึกปฏิบัติมากที่สุด และสอดคล้องกบงานวิจัยของ พระครูปลัดนิคม นาควโร (รอดอุไร)

(Phrakhrupaladnikom, 2019) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริหารการจัดการ คือ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่ คือ มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นซีดี สื่ออินเทอร์เน็ต

สรุป

การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ด้านสถานที่สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) จัดสถานที่ภายในวัดให้มีความเป็นสัปปายะ เน้นความสงบร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียว และเน้นนำวัสดุธรรมชาติมาใช้งาน (2) มีอาคารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมและนั่งสมาธิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม (3) มีป้ายประชาสัมพันธ์สถานที่และกิจกรรมต่างๆ รวมถึงคติธรรม คำสั่งสอน กิจวัตรประจำวัน กฎระเบียบของวัด และวิธีการปฏิบัติ ที่ครอบคลุมทุกสถานที่ ทุกกิจกรรม (4) มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีห้องพิเศษสำหรับผู้สูงอายุและหรือคนพิการ (5) จัดสถานที่ภายในวัดให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ อาทิเช่น โรงมหรสพทางวิญญาณ อุทยานการศึกษาภายในวัด ห้องสมุด หอพระไตรปิฎก เป็นต้น หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ

รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทอง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาด้านวิทยากร สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่ดี ดูแลเอาใจใส่ ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พระวิปัสสนาจารย์ และโยคีผู้ปฏิบัติธรรม (2) วิปัสสนาจารย์มีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีองค์ธรรมที่สมบูรณ์ มีความสามารถในการสอนกรรมฐาน สอบอารมณ์ รวมถึงแนะวิธีการแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่โยคีผู้ปฏิบัติได้ (3) สำนักปฏิบัติธรรมต้องมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกแก่โยคีผู้ปฏิบัติธรรม มีการมอบหมายงานแก่เจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน (4) สำนักปฏิบัติธรรมควรสร้างจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านต่างๆของสำนัก หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ สำนักปฏิบัติธรรมทุกแห่งควรพัฒนาและบริหารจัดการสำนักของตนตามรูปแบบที่กำหนด คือ (1) เอาหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น 4 M, PDCA เป็นต้น (2) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการวางแผนในทุกๆด้าน เช่น วางแผนในการบริหารจัดการคนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม วางแผนการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น (3) สำนักปฏิบัติธรรมพึงปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด หรือมีการประชุมวางแผน ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ หลักการ วิธีการ แนวปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน (4) สำนักปฏิบัติธรรมพึงสร้างคณะทำงานที่รู้งาน มีความรับผิดชอบ ทำงานเป็นทีม เสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ (5) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีการจัดทะเบียนผู้ปฏิบัติธรรม โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ (6) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการดูแลผู้ปฏิบัติธรรมในด้านความปลอดภัย รวมถึงสุขภาพของผู้ปฏิบัติด้วย (7) สำนักปฏิบัติธรรมพึงมีระบบในการกำกับติดตาม และประเมินผลความพึงพอใจกับผู้ปฏิบัติธรรม นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หากสามารถบริหารจัดการได้ตามที่กำหนด ก็จะส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแต่ละแห่ง ควรพัฒนาสถานที่ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น เป็นสัปปายะ ขยายสถานที่ให้พอเพียงและเหมาะสม ทั้งสถานที่ปฏิบัติธรรมและสถานที่พักอาศัย จัดหลักสูตรการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย และหลักสูตรการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับวัยให้กับกลุ่มเยาวชน ทั้งที่ยังศึกษาเล่าเรียนและที่อยู่นอกระบบการศึกษาภาคปกติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มเป้าหมายนี้ด้วย พระวิปัสสนาจารย์ต้องหมั่นศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เห็นผลรักษาศีลาจารวัตรตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นบ่อเกิดแห่งความเลื่อมใสศรัทธา และควรที่จะอยู่ต้อนรับญาติโยมในวันหยุดราชการและวันนักขัตฤกษ์ เพราะเป็นวันที่ญาติโยมมีเวลาเดินทางไปยังสำนักได้โดยสะดวก

2**. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป**

1) ควรเปลี่ยนพื้นที่ในการศึกษาไปยังสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่น ๆ

2) ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องเรื่อง รูปแบบการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอื่นๆ เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในทุก 5 ปี

Reference

Ang Thong Sangha Adminitrative. (2018). *Strategic Plan for Buddhist Business Reform in Ang Thong Province.* Bangkok: Chin Aksorn Printing.

Chalalairudi Y. et al. (2003). *The Achievement in Dhamma Practice of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Students, Chiang Mai Campus*. research report. Phra Nakhon Si. Ayutthaya: Institute of Buddhist Research.

Banjong S. et al. (2006). *A study of guidelines for the development of the Dharma practice in the Sangha region*. Section 11. research report. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Institute of Buddhist Research.

Phrakhrupaladnikom, n. (2019). Development of forms and standards in the administration of Dharma practice centers. *Mahachula Academic Journal*, 6 (special edition), 44.

Phrakhruwijitrdhammawiphat. (2019). Development of Dharma practice of Prachuap Khiri Khan province. *Journal of MCU Social Sciences Review*. 8 (3), 44.

Phramaha Bunlert, T. et al. (2004). *Study of the attitudes of Buddhists towards the practice of Vipassana*. research report. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Institute of Buddhist Research.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: Mahachulalongkorn rajavidyalaya Printing House.

Sakul, N. (2009). *Dharma and Dharma practice*. Bangkok: Chin Aksorn Printing.

Sunee, M. (2012). *Sangsarawat*. Bangkok: Comform.

ช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน: การสร้างอัตลักษณ์สัตว์และความหมายทางวัฒนธรรม*

The Elephant in Isaan literature: Assembly Created the Identity and Cultural Meaning

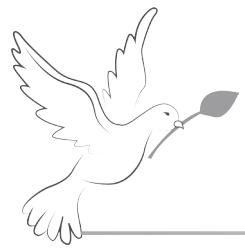

[1]**คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา และ ปฐม หงษ์สุวรรณ**

[1]**Khomkrit Woradejnaiyana and Pathom Hongsuwan**

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Science, Mahasarakham University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: Khomkrit.Wo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทของวรรณกรรมนิทานอีสาน 2) เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์สัตว์ให้กับช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน 3) เพื่อศึกษาช้างกับความหมายทางวัฒนธรรม ในวรรณกรรมนิทานอีสาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากตัวบทวรรณกรรมนิทานอีสาน 3 เรื่อง คือ 1) สังข์ศิลป์ชัย ฉบับของปรีชา พิณทอง 2) นางผมหอม ฉบับของชมรมวรรณกรรมอีสาน 3) ท้าวคัทธนาม ฉบับของอัมพร นามเหลา

ผลการศึกษาพบว่า

1. บริบทของวรรณกรรมนิทานอีสานทั้ง 3 เรื่อง สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านความเป็นมา เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาคล้ายกับชาดก ผู้ประพันธ์นำมาแต่งเพื่อเป็นนิทานสอนคติธรรม รวมถึงเป็นมูลเหตุอธิบายสถานที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่นอีสานและ สปป.ลาว 2) ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับช้าง ช้างจะมีบทบาททั้งบทบาทเด่นและบทบาทรอง แต่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและการคลี่คลายของท้องเรื่อง 3) ด้านการศึกษา เน้นการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ กลวิธีการประพันธ์ ศิลปะการใช้ภาษา ตลอดจนภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรมคติความเชื่อและประเพณี

2. การสร้างอัตลักษณ์ให้กับช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) การสร้างอัตลักษณ์ด้านร้ายให้กับช้าง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ด้านลบของช้าง เช่น ด้านความโหดร้าย ด้านความไร้ศีลธรรม ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ย่อมขัดต่อสังคมภายใต้วิถีแห่งพุทธศาสนา 2) การสร้างอัตลักษณ์ ด้านดีให้กับช้าง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ด้านบวก เช่น ด้านความเสียสละ ด้านความเป็นบิดาที่มีความรักต่อบุตร ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสัตว์สามารถกระทำจริยธรรมอันดีงามต่อมนุษย์ได้

3. ช้างกับความหมายทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมนิทานอีสาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ความหมาย คือ 1) ช้างคือสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งความลึกลับยากแก่การหยั่งรู้และอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ ทั้งยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกสามัญกับโลกศักดิ์สิทธิ์ 2) ช้างคือสัญลักษณ์ของการสืบเผ่าพันธุ์และเพศสภาวะ เป็นสัตว์ที่มีพลังอำนาจในการสร้างสภาวะการเจริญพันธุ์ ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงการให้ความสำคัญทางเพศสภาวะระหว่างหญิงและชาย

คำสำคัญ: ช้าง; การสร้างอัตลักษณ์; ความหมายทางวัฒนธรรม; วรรณกรรมนิทานอีสาน

*Received January 13, 2020; Revised February 20, 2020; Accepted February 22, 2010

Abstract

This research aims 1) to study the context of Isaan literature, 2) to study the creation of animal identity for elephants appear in the Isaan literature, 3) to study cultural meaning of elephants appear in Isaan literature. The paper is a qualitative research investigating into 3 Isaan folklore: 1) Sang Sin Chai by Preecha Pinthong, 2) Nang Phom Hom by Isaan Literature Association, 3) Thao Kutthanam by Umporn Namlao.

The study results reveal the following: 1. The context of the studied Isaan literature can be divided into 3 aspects. 1) Background—the storyline is similar to Jakata. The story was penned down as a moral teaching as well as unravelling the background of places in the Isaan and Lao PDR. 2) Subject matter relating to elephants—in the story play as a leading and supporting roles. Such roles are considered important to the development of the characters and how the story unravel. 3) Education—this emphasizes on comparison study writing techniques and art of language use as well as reflection of the culture of the society, belief, and traditions. 2. The identity creation of elephant in Isaan literature can be divided into 2 aspects. 1) Creating negative identity for the elephant. This shows the negative side of the elephant such as its cruelty, immorality, etc. These traits are considered in conflict with the Bhuddist teachings. 2) Creating positive identity for the elephant such as its sacrifice, father love towards a son, etc. These traits reflect that animals can partake in good deeds towards humans. 3. Elephants and its cultural meaning in the context of Isaan literature can be divided into two meanings. 1) Elephant signifies supernatural power, which is mysterious and beyond human's insights and control. It is believed to be the mediator between the secular world and the world of holiness. 2) Elephant signifies its reproduction process and gender. It is an animal with the power to reproduce, which can relate to genders between female and male.

Keywords: Elephant; Assembly created the identity; Cultural meaning; Isaan literature

บทนำ

วรรณกรรมไทยหรือวรรณคดีที่เราศึกษากันอยู่ในสถาบันการศึกษานั้น ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงหรือชาววังหรือขุนนาง ส่วนวรรณกรรมที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในกลุ่มชาวบ้านและชาววัดนั้น นักวิชาการได้ละเลยกันมาโดยตลอด วรรณกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งภาคกลาง ภาคเหนือภาคอีสานและภาคใต้ จึงอยู่ในภาระหน้าที่ของชาวบ้านที่จะอนุรักษ์ นั่นคือ ชาวบ้านชาววัดเป็นผู้สร้างสรรค์ เป็นผู้ใช้ (อ่าน ขับ ลำ เทศน์) และเป็นผู้อนุรักษ์ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง (Poonotake, 2002) และเมื่อกล่าวจำเพาะถึงวรรณกรรมพื้นบ้านภาคอีสานนั้น วรรณกรรมนิทานถือว่าเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยม เป็นอย่างมาก การนำนิทานมาแต่งเป็นวรรณกรรมร้อยกรองในชุมชนที่พูดภาษาลาว แบ่งได้เป็นสองยุค ยุคแรกเป็นวรรณกรรมร้อยกรองสมัยล้านช้าง พ.ศ. 2043-2176 นิยมเอานิทานพื้นบ้านมาแต่งเป็นร้อยกรองประเภทก่อนอ่านหรือโคลงสาร เช่นเรื่อง สินไซ กาละเกด ขุนทึงขุนเทือง พระลักพระลาม พระยาคันคาก ส่วนยุคหลังเป็นวรรณกรรมร้อยกรองสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อมีโรงพิมพ์หนังสือจำหน่าย มีการนำนิทานพื้นบ้านภาคกลางและวรรณกรรมร้อยกรองภาคกลางมาแต่งเป็นนิทานคำกลอนสำนวนอีสาน เช่นเรื่องขุนช้างขุนแผน ไกรทอง ปลาบู่ทอง เป็นต้น (Thammawat, 1994) ซึ่งวรรณกรรมนิทานอีสานมักจะปรากฏตัวละคร ที่แตกต่างกันออกไป อย่างมนุษย์ อมนุษย์ หรือสัตว์ บางเรื่องมีตัวละครเอกเป็นมนุษย์ บางเรื่องมีตัวละครเอกเป็นสัตว์

Garrard (2004) เห็นว่า “สัตว์ปรากฏตัวในงานเขียนและวรรณกรรมมุขปาฐะมานานแล้ว มันถูกใช้เป็นตัวอย่างสำหรับที่จะปฏิบัติตามหรือหลีกเลี่ยง ในนิทานทำหน้าที่เป็นมาตรฐานของการสั่งสอนคุณธรรม สัตว์ถูกนำเสนอให้เป็นตัวแทนของคุณลักษณ์ของมนุษย์และเร่งศาสนาต่าง ๆ สัตว์ในวรรณกรรมถูกนำมาใช้ในการสอนบทเรียนศีลธรรมและศาสนา หรือการใช้เพื่อเสียดสีและสะท้อนความบกพร่องของมนุษย์และ การทุจริตทางการเมือง” ตัวละครสัตว์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมนิทานอีสาน มีทั้งการนำเสนอแบบสมจริงหรืออาศัยอยู่ในธรรมชาติทั่วไปและการนำเสนอแบบเหนือจริง ซึ่งเป็นตัวละครสัตว์ที่มีความโดดเด่นและมีความพิเศษมากกว่าสัตว์อื่นๆ ในธรรมชาติ โดยมีพฤติกรรมและคุณลักษณะคล้ายมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด สติปัญญาและความสามารถบางประการ นั่นคือ “ช้าง”

วรรณกรรมนิทานอีสานที่กล่าวพาดพิงถึงช้าง คือเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ช้างเป็นหนึ่งในด่านทั้ง 9 ที่ท้าวสินไซที่ต้องเผชิญจนกลายเป็นชนวนเหตุของสงครามระหว่างคนกับช้าง ส่วนเรื่องนางผมหอม ช้างอยู่ในสถานะบิดาของนางผมหอมซึ่งเป็นตัวละครเอก และเรื่องท้าวคัทธนาม ช้างอยู่ในสถานะบิดาของท้าวคัทธนาม ซึ่งทั้งนางผมหอมและท้าวคัทธนามถือกำเนิดเพราะมารดาดื่มน้ำในรอยเท้าช้างเช่นกัน และตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ต่างฝ่ายต้องออกตามหาช้างซึ่งถือว่าเป็นบิดาของตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์การเลือกข้อมูลไว้ดังนี้ 1) ตัวบทมีเนื้อหาการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ 2) ตัวบททั้งหมดที่เลือกมานำเสนอมีเนื้อหาเกี่ยวกับช้างทั้งในฐานะตัวละครสัตว์ฝ่ายดี และฝ่ายร้าย 3) ผู้วิจัยได้ใช้ตัวบทวรรณกรรมนิทานอีสานจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสังข์ศิลป์ชัย ฉบับของปรีชา พิณทอง เรื่องนางผมหอม ฉบับของชมรมวรรณกรรมอีสาน และเรื่องท้าวคัทธนาม ฉบับของอัมพร นามเหลา

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ธรรมชาติในวรรณกรรมนิทานอีสาน: การสร้างภูมินิเวศและการสื่อความหมาย” ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การพรรณนาเกี่ยวกับฉากในธรรมชาตินั้น มักจะนำเสนอภาพของสัตว์ตามความสมจริง แต่ในอีกแง่หนึ่ง สัตว์กลายเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ ต่อการดำเนินเรื่องของวรรณกรรมนิทานอีสาน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นที่มาของปัญหาการวิจัยว่า ทัศนคติที่มนุษย์มีต่อสรรพชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ซึ่งตัวบทได้เลือกใช้ช้างเป็นตัวละครทำหน้าที่เป็นทั้งคู่ขัดแย้งและบิดาของมนุษย์แตกต่างกันอย่างไร จึงมาสู่การวิเคราะห์เชิงลึกและหาคำตอบ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยในเชิงลึก เพื่อขยายองค์ความรู้และความเข้าใจในความหมายทางวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของวรรณกรรมนิทานอีสาน
2. เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์สัตว์ให้กับช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน
3. เพื่อศึกษาช้างกับความหมายทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมนิทานอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดเอาข้อมูลที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.1 สำรวจเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสัตว์ในวรรณกรรม ตลอดจนสำรวจตัวบทวรรณกรรมนิทานอีสานที่กล่าวถึงช้าง

1.2 รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า งานวิจัยทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.3 รวบรวม คัดเลือกตัวบทวรรณกรรมที่ใช้เป็นข้อมูลหลักตามขอบเขตของการวิจัย

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สังเคราะห์เอกสาร บทความ บทวิจารณ์และงานวิจัยวรรณกรรมอีสานเพื่อสำรวจแนวคิดและสถานภาพองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ในวรรณกรรม

2.2 วิเคราะห์บริบทของวรรณกรรมนิทานอีสาน

2.3 วิเคราะห์การสร้างอัตลักษณ์สัตว์ให้กับช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน

2.4 วิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมผ่านตัวละครช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

เป็นขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย โดยเรียบเรียงการวิจัย สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Garrard (2012) กล่าวว่า “สัตวศึกษานั้นเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในเชิงมนุษยศาสตร์มักปรากฏในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ปรัชญาและสิทธิของสัตว์ (animal rights)” อย่างเช่นงานวิจัยของ Johnson (2009) เรื่อง “The Philosophy of the Animal in 20th Century Literature” ซึ่งเป็นการศึกษาปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ตามที่ปรากฏในวรรณคดีอังกฤษและอเมริกันในศตวรรษที่ 20 ผ่านทฤษฎีวิวัฒนาการพร้อมด้วยการเน้นย้ำถึงความเห็นอกเห็นใจ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในการรับรู้ของมนุษย์และมิใช่มนุษย์ จอห์นให้เหตุผลว่า การศึกษาจะเริ่มต้นด้วยนวนิยายคลาสสิกของ Herman Melville เรื่อง “Moby-Dick” จากภาพแทนของปลาวาฬ ซึ่งจอห์นเรียกว่า รูปร่างของสัตว์ที่มีภาวะของการเปลี่ยนแปลง (transitional animal figure) ในขณะที่ปลาวาฬไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นว่าเป็นสัตว์สัญลักษณ์ดั้งเดิมในวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นจุดเริ่มของศตวรรษที่ 20 ศตวรรษแห่งการเปลี่ยนไปของสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรม

สำหรับวงวิชาการไทยนั้น มีการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ผ่านตัวบทวรรณกรรมบาลีสันสกฤต ดังเช่น งานวิจัยของ Visuddhibedya (1979) เรื่อง “ช้างในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี” ซึ่งได้นำเสนอว่า “ช้างเอราวัณในวรรณคดีสันสกฤต มีบทบาทเด่น เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เพราะเป็นพาหนะของพระอินทร์ เทพเจ้าผู้บันดาลให้ฝนตกลงมายังโลก ช้างเอราวัณเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียเกิดความเชื่อว่าช้างในโลกที่มีลักษณะดี สามารถบันดาลให้ฝนตก ส่วนบทบาทของช้างในวรรณคดีบาลีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้านั้น แสดงให้เห็นถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คุณธรรมอันสูงยิ่ง คือพระเมตตา บทบาทของช้างในชาดกและพระธรรมบท เป็นเรื่องของช้างที่ประพฤติแต่คุณความดี เช่น ช้างเอราวัณได้ประกอบกรรมดี เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็ได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ บทบาทของช้างต่าง ๆ เป็นไปเพื่อการสั่งสอนเป็นสิ่งสำคัญ” หรือการนำเอาแนวคิดการประกอบสร้างตัวตนและอัตลักษณ์สัตว์มาใช้ศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ปรากฏในวรรณกรรมร่วมสมัยของไทย อย่างเช่นเรื่อง “ใช่เพียงสัตว์เดียรฉาน: สัตวศึกษาในมุมมองของการวิจารณ์เชิงนิเวศ” ของ Sangkhaphanthanont (2017) ซึ่งเลือกวรรณกรรมร่วมสมัยของไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น มอม ของคึกฤทธิ์ ปราโมช และเรื่องสั้นขนาดยาว พลายมลิวัลย์ ของถนอม มหาเปารยะ โดยอธิบายว่า “การนำเสนอภาพของ “มอม” และ “พลายมลิวัลย์” ล้วนแล้วแต่ดำเนินไปตามแบบการ อุปลักษณ์ที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ด้วยการประกอบสร้างลักษณะบางอย่างของสัตว์ให้ใกล้เคียงมนุษย์มากที่สุด ทั้งพฤติกรรมการแสดงออกและเรื่องของความรู้สึกนึกคิด การนำเสนอเช่นนี้อาจขับเน้นให้เรื่องที่เขียนมีสีสันเร้าใจ ชวนติดตาม และสามารถสร้างความตรึงใจต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก แต่ก็สื่อให้เห็นถึงทัศนะของนักเขียนที่มองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติโดยยึดเอาตนเองเป็นใหญ่ ในกรณีของ พลายมลิวัลย์นั้นแม้จะมีคุณลักษณะทางจิตใจเหมือนคนมากเพียงไร แต่ถึงที่สุดแล้วก็คือภาพแทนของธรรมชาติที่เป็นอื่น มีความลึกลับ เกินหยั่งถึงและไม่อาจไว้วางใจได้”

นอกจากนี้ การนำเอาตำนานในท้องถิ่นต่าง ๆ มาศึกษาเกี่ยวกับสัตว์นั้น ปรากฏในบทความของHongsuwan (2001) เรื่อง “บทบาทของหมาในตำนานและพิธีกรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอาคเนย์” ซึ่งเลือกศึกษาตำนานว่าด้วยกำเนิดสรรพสิ่งซึ่งมีทั้งตำนานที่ปรากฏในวัฒนธรรมมุขปาฐะและวัฒนธรรมลายลักษณ์ ทั้งของกลุ่มมอญ-เขมร กลุ่มทิเบต-พม่า กลุ่มแม้ว-เย้า และกลุ่มไท-กะได ซึ่งเป็นตำนานที่เกี่ยวกับเรื่องหมาที่อยู่ในการรับรู้ต่าง ๆ และอธิบายว่า “บทบาทของหมาแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มแรกจะให้ความสำคัญกับเรื่องหมาเป็นบรรพบุรุษ กลุ่มที่สองจะเน้นเรื่องหมาเป็นผู้นำพันธุ์ข้าวและไฟมาสู่โลกมนุษย์ให้ใช้ยังชีพ กลุ่มที่สามให้ความสำคัญกับเรื่องหมาเป็นตัวแทนของ

ความอุดมสมบูรณ์และการแพร่ขยายพันธุ์ของมนุษย์ กลุ่มที่สุดท้ายจะเน้นเรื่องหมาเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์กับโลกศักดิ์สิทธิ์" และบทความเรื่อง "สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ในสังคมเขมร" ของ Khongphianthum (2016) ได้ชี้ให้เห็นว่า "สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ในสังคมเขมร ได้แก่ นาคกับโค เป็นความเชื่อดั้งเดิม คนเขมรเชื่อว่านาคเป็นบรรพบุรุษของตนดังปรากฏในตำนานเรื่อง "พระทอง นางนาค" คติเดิม "นาค" ในความเข้าใจของคนเขมรน่าจะหมายถึง งูใหญ่ ต่อมาเมื่อศาสนา พราหมณ์และศาสนาพุทธเผยแผ่เข้ามา ความเชื่อเรื่องงูใหญ่จึงผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนากลายเป็นนาคตามแบบพราหมณ์และพุทธในที่สุด ขณะที่ความเชื่อเรื่องที่ว่า โคเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ นั้นเป็นความเชื่อที่คนเขมรรับมาจากศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย ที่นับถือโคนันทิในฐานะ เทพพาหนะของพระอิศวร คติความเชื่อดังกล่าวไม่ใช่คติความเชื่อดั้งเดิมแต่อย่างใด"

กล่าวโดยสรุป แนวคิดสัตวศึกษาถือว่าเป็นแนวทางของการวิพากษ์วิจารณ์ทัศนะที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ทั้งที่เกิดขึ้นตามสายพันธุ์ต่าง ๆ ในโลกของความเป็นจริง และโลกของจินตนาการอย่างตำนาน นิทาน เรื่องเล่าและวรรณกรรม งานวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดดังกล่าวในการอธิบาย การสร้างอัตลักษณ์ให้กับสัตว์ คือ ช้าง เพื่อชี้ให้เห็นความหมายบางประการของสัตว์ที่ได้ปรากฏในตัวบทของวรรณกรรมนิทานอีสาน

ผลการวิจัย

1. บริบทวรรณกรรมนิทานอีสาน: ความเป็นมา เนื้อหาเกี่ยวกับช้างและการศึกษา

การศึกษาบริบทวรรณกรรมนิทานอีสาน เป็นการศึกษาจากเอกสารหลักคือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิทานอีสานและตัวบทวรรณกรรมนิทานอีสาน ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1.1 สังข์ศิลป์ชัย

1.1.1 ด้านความเป็นมา เดิมเชื่อกันว่าผู้ประพันธ์คือท้าวปางคำ เพราะปรากฏในตอนต้นเรื่อง ของบทประพันธ์ถ้าผู้ประพันธ์ชื่อนี้จริงก็เป็นเรื่องแปลก เพราะนักปราชญ์ผู้ประพันธ์วรรณกรรมนิทานอีสานหรือวรรณกรรมแบบล้างช้างไม่นิยมบอกชื่อตนเอง (Deesuankok, 2007) และปรากฏเป็นเรื่องหนึ่งในปัญญาสชาดก ซึ่งเรื่องนี้ได้แพร่หลายในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย ในภาคเหนือเรียกว่า "สังข์ศิลป์ธนูชัย" ภาคกลางเรียกว่า "สังข์ศิลป์ชัย" ภาคอีสานบางสำนวนเรียกว่า "สังข์ศิลป์ชัย" บ้าง บางสำนวนเรียกว่า "สินไซ" บ้าง โครงเรื่องของเรื่องนี้ทุกท้องถิ่นเหมือนกัน ต่างแต่สำนวนโวหารและภาษาท้องถิ่นเท่านั้น กวีอีสานได้นำโครงเรื่องมาประพันธ์ตามแบบฉันทลักษณ์ของท้องถิ่นที่เรียกว่ากลอนลำหรือโคลงสาร เพื่อใช้ ในการอ่านในงันเฮือนดี (งานศพ) และมีการนำเฉพาะกลอนชมดงหรือเดินดงมาใช้ในการลำของหมอลำ เพราะเป็นกลอนที่มีความไพเราะ (Poonotake, 1981) และตามตำนานเล่าว่า เหตุการณ์การต่อสู้ระหว่าง ท้าวสินไซกับงูซวงนี้เป็นมูลเหตุให้เกิดสถานที่คือ "ภูงู" ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงฝั่ง สปป.ลาว ตรงข้ามอำเภอบุ่งคล้า จังหวัดบึงกาฬต้นฉบับที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เดิมเป็นหนังสือผูกใบลานจารด้วยตัวอักษร ไทน้อย เป็นหนังสือของนางบังอร ภูริพัฒน์ ถนนศรีณรงค์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งนายปรีชา พิณทอง ได้นำมาปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2502 และนำมาตรวจชำระกับฉบับนครหลวงเวียงจันทน์และฉบับวัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ.2521 และได้ตีพิมพ์จำหน่าย เมื่อ พ.ศ. 2524

ทั้งนี้วรรณกรรมนิทานอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้ ยังเป็นที่นิยมของจิตรกรพื้นบ้านอีสานหรือช่างแต้ม ซึ่งนำเอาเรื่องราวมาสร้างสรรค์แต่งแต้มเป็นจิตรฝาผนังหรือฮูปแต้ม รอบผนังด้านนอกของสิมหรืออุโบสถพื้นถิ่น อย่าง

เช่น ฮูปแต้มวัดไชยศรี บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หรือ ฮูปแต้มวัดสนวนวารีพัฒนาราม บ้านหัวหนอง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1.1.2 ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับช้าง ปรากฏในด่านที่ 3 ซึ่งเป็นหนึ่งในด่านทั้ง 9 ที่ท้าวสินไชจะต้อง เดินทางผ่านก่อนจะถึงเมืองอโนราช เพื่อตามเอานางสุมณฑาผู้เป็นอาซึ่งถูกยักษ์กุมภัณฑ์ลักพาตัวไป ในด่านนี้มีพญาช้างฉัททันต์เป็นหัวหน้าโขลง ครั้นเห็นคนแปลกหน้าล่วงล้ำเขตเข้ามาก็โกรธดวงตาแดงเข้มดั่งแสง พระอาทิตย์ที่จวนลับฟ้า ขู่ว่าจะจับสินไชกินต่างเหมี้ยง แล้วพากันจู่โจมเข้าจึงถูกศรของท้าวสินไช ล้มระเนระนาด และยอมจำนนบอกเบาะแสว่า เมื่อ 8 ปีที่แล้วได้เห็นยักษ์อุ้มนางสุมณฑาเหาะผ่านไป ขอให้อโหสิกรรมให้ด้วย แล้วเชิญให้นั่งบนคอนำส่งจนสุดเขตแดน จากนั้นสินไชก็ได้ตรัสสอนหมู่ช้างทั้งหลายอย่าไปก่อกรรมทำเวรให้กับใคร

1.1.3 ด้านการศึกษา สำหรับในวงวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่นถือว่าเป็นนิยมนำศึกษาเป็นอย่างมากทั้งด้านคติธรรม ด้านกลวิธีการประพันธ์ อย่างเช่นงานวิจัยของ Jaroenjitrakam (1976) เรื่อง “วรรณกรรมอีสาน: สังข์ศิลป์ชัย” ซึ่งเน้นการศึกษาเปรียบเทียบสังข์ศิลป์ชัยสำนวนของอีสานกับสำนวนอื่น ๆ จุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์ และรูปแบบการประพันธ์ หรืองานวิจัยของ Khotsongkram (2007) เรื่อง “สุนทรียภาพในวรรณคดีลาวเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและมหาเวสสันดรชาดก” ซึ่งเน้นการศึกษาสุนทรียภาพ ในด้านของการใช้คำ การใช้โวหาร ภาพพจน์ และภาพสะท้อนสังคมวัฒนธรรม จากตัวอย่างถือว่าเป็นการศึกษาในทิศทางของภาษาและวรรณกรรมทั้งสิ้น

1.2 นางผมหอม

1.2.1 ด้านความเป็นมา เป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายเรื่องหนึ่งเช่นเดียวกับเรื่องสังข์ศิลป์ชัย กาฬเกษ จำปาสี่ต้น สุริวงศ์ ฯลฯ แต่ว่าเรื่องนางผมหอมนี้ค่อนข้างจะสั้นกว่าเรื่องอื่น ๆ เรื่องนางผมหอมนี้มีโครงเรื่องกับเรื่องช้างโพงนางผมหอมของภาคเหนือ ซึ่งจะเห็นการถ่ายโอนวรรณกรรมพื้นบ้านของไทยระหว่างภาคเหนือกับภาคอีสาน แต่กระนั้นก็ตามหากพิจารณาอิทธิพลของวรรณกรรมต่อสังคมแล้ว น่าจะเชื่อได้ว่าเรื่องนางผมหอมนี้อิทธิพลต่อชาวอีสานมาก (Poonotake, 1981) เพราะเหตุว่า เรื่องนางผมหอมได้เชื่อมโยงภูมินามหรือที่เรียกกันว่า “ภูหอ” ตั้งอยู่ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย ด้วยความเชื่อที่ว่าภูเขาแห่งนี้เป็นที่ตั้งปราสาทของนางผมหอมซึ่งพญาช้างสารได้สั่งให้ไพร่พลช้างสร้างให้แก่นางผมหอมผู้เป็นที่ธิดาของตน ต้นฉบับที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เดิมเป็นหนังสือผูกใบลานของวัดสระบัว อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น สิริวัฒน์ คำวันสา ได้นำมาปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ตีพิมพ์ในนามของชมรมวรรณกรรมอีสาน เมื่อปี พ.ศ. 2526

1.2.2 ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับช้าง ปรากฏครั้งแรกตอนพญาช้างสารซึ่งกำลังออกหากิน โดยการจับมนุษย์กินเป็นอาหาร ในขณะที่นางสีดาหลงป่าจึงเกิดกระหายน้ำจึงได้ดื่มน้ำในรอยเท้าของพญาช้างสาร เป็นเหตุให้นางสีดาตั้งครรภ์และคลอดลูกออกมาเป็นหญิงสองคน คนแรกชื่อนางผมหอม คนที่สองชื่อนางลุน เมื่อสองกุมารีเติบโตจึงถูกเพื่อน ๆ ด่าทอว่าเป็นลูกช้างและสมควรอยู่ในป่า นางผมหอมน้อยใจจึงชวนนางลุน ออกตามหาช้างผู้เป็นบิดาจนพบแล้ว พญาช้างสารจึงได้ทดสอบว่าใครเป็นธิดาของตน จึงได้ไต่วงขึ้นไป นั่งบนหลัง นางผมไต่ขึ้นไปนั่งบนหลังได้สำเร็จ แต่นางลุนน้องสาวไม่สามารถไต่ขึ้นไปได้จึงถูกพญาช้างสาร จับกินเสีย หลังจากนั้นพญาช้างสารจึงนำนางผมหอมไปเลี้ยง โดยสั่งให้ไพร่พลช้างสร้างปราสาทให้นางผมหอม ภายหลังพญาช้างสารเลี้ยงดูนางผมหอม โดยเที่ยวเก็บเครื่องหอมมาประเทืองผมธิดาของตน จับหญิงสาวมาเป็นคนรับใช้นางผมหอม และนำเอาแก้วแหวนเงินทองของมนุษย์มาให้นางผมหอม จวบเมื่อนางผมหอมอายุได้ 16 ปี จึงได้พบชายหนุ่มผู้หนึ่งซึ่งตามหานางผมหอมเพราะข้อความจากสารและผมหอม ในผอบที่นางใส่ไว้และลอยไปกับน้ำ ทั้งสองพบกันแล้วจึงได้หนีจากพญาช้างสาร เมื่อพญาช้างสาร

กลับมาจากหาอาหาร ไม่พบจึงโกรธแค้นและออกตามหานางผมหอมจนพบแต่นางไม่ยอมกลับ เป็นเหตุให้พญาช้างสารขาดใจตาย แต่ก่อนตายได้สั่งให้นางผมหอมถอดเอางาของตน งาหนึ่งแสกให้เป็นคนเอาเงินทองออกมาให้ได้ งาหนึ่งเสกให้เป็นเรือข้ามแม่น้ำได้

1.2.3 ด้านการศึกษา การศึกษาวรรณกรรมเรื่องนางผมหอม มีทิศทางการศึกษาที่เน้นเชิงศึกษาเปรียบเทียบ อย่างเช่นงานวิจัยของ Wattanarat (1989) เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง “นางผมหอม” ฉบับล้านนากับฉบับอีสาน” ซึ่งเน้นการศึกษาความเหมือนกัน ความคล้ายกัน และความแตกต่าง ด้านจุดมุ่งหมายในการแต่ง ลักษณะคำประพันธ์ โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง การใช้สำนวนภาษา ตลอดจนวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ หรืองานวิจัยของ Swangwong (1988) เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องนางผมหอม ฉบับล้านนา อีสาน และไทยลื้อ” ซึ่งเน้นการศึกษาที่มาของเรื่อง ลักษณะการแต่ง โครงเรื่อง แก่นของเรื่อง ตัวละคร ศิลปะการใช้ภาษา ตลอดค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้น จะเน้นการศึกษาในทิศทางของภาษาและวรรณกรรมเป็นหลัก และเรื่องของสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวบทเป็นเรื่องรองลงมา

1.3 ท้าวคัทธนาม

1.3.1 ด้านความเป็นมา คัทธนามหรือคัทธนกุมารหรือคัทธนโพธิสัตว์ เป็นนิทานคล้ายชาดก กล่าวถึงสมัยที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นคัทธนโพธิสัตว์ ผู้ประพันธ์กล่าว่าเรื่องนี้เป็นพระธรรมเทศนา ผูกที่ 19 ของเรื่อง “โลกทีป” ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “มโนมัทสัทธา” ได้ทรงนำมาเทศนาโปรดสัตว์ทั้งหลาย ภายในเรื่องจะใช้นิทานบอกเหตุเป็นตัวผสานเรื่องเป็นตอน ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นนิทานซ้อนนิทานด้วยก็ได้ โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงพระธาตุเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ตำนานบอกเหตุเกิดสถานที่และเมืองสำคัญต่าง ๆ ในท้องถิ่นอีสาน สำหรับต้นฉบับที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้ง นายอัมพร นามเหลา ได้ปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2529

1.3.2 ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับช้าง เล่าว่ามีหญิงชราผู้หนึ่งเป็นแม่นมของพญาสีลาเกด เป็นที่รักใคร่ของชาวเมือง เพราะเป็นช่างเย็บเสื้อผ้า ชาวเมืองที่มีไร่นาจึงได้แบ่งปันไร่นาให้ดูแล หญิงชราก็บำรุงดูแล ข้าวกล้าในไร่นาของตนเองทุกวัน จนพระอินทร์เกิดความสงสาร จึงได้ตรัสกับเทพบุตรผู้กำลังจะสิ้นอายุขัย จากสวรรค์ให้ลงมาเกิดยังโลกมนุษย์เพื่อโปรดสรรพชีวิตในชุมพูทวีป หลังจากนั้นพระอินทร์ก็เนรมิตตนเอง เป็นพญาช้างฉัททันต์ เข้าไปเหยียบข้าวกล้าในไร่นาของหญิงชรา แต่ไม่มีข้าวกล้าต้นใดล้มเสียหายมีเพียงแค่รอยเท้าหนึ่งซึ่งมีน้ำแก้วอันวิเศษอยู่เต็มรอย รุ่งเช้าชาวเมืองได้ไปแจ้งแก่หญิงชราว่ามีรอยเท้าช้างอยู่กลางไร่นาของหญิงชรา และเป็นที่อัศจรรย์ใจเพราะไร่นาของหญิงชราอยู่ตรงกลาง แต่ไร่นาของชาวเมืองกับไม่มีรอยเท้าช้าง หญิงชราไปดูเห็นรอยเท้าช้างมีน้ำเต็มรอย จึงเกิดหิวกระหายจึงได้ดื่มน้ำในรอยเท้านั้น จนตั้งครรภ์ในเวลาต่อมา พอครบกำหนด 10 เดือนจึงคลอดบุตรเป็นชาย พอท้าวคัทธนามอายุได้ 7 ปี จึงถามว่าใครเป็นบิดา นางจึงพาบุตรชายไปดูรอยเท้าช้างนั้นแล้วบอกถึงต้นสายปลายเหตุ ท้าวคัทธนามจึงได้ออกตามหาช้าผู้เป็นบิดาของตนและต้องเผชิญเหตุการณ์หลายอย่างและเข้าสู่ป่าหิมพานต์ ข้ามแม่น้ำ 5 สายจนถึงเชิงเขาพระสุเมรุ พบช้างชราผู้เป็นบิดาที่กำลังจะขาดใจตาย จึงได้สอบถามจึงรู้ว่าเป็นบิดาของตน และก่อนตายช้างชราได้สั่งให้ ท้าวคัทธนามถอดเอางาของตนหลังจากตายแล้ว งาหนึ่งเสกให้เป็นไพร่พลต่อสู้ข้าศึกได้ งาหนึ่งใช้เป็นเรือข้ามแม่น้ำได้ พอช้างชราตาย ท้าวคัทธนามจึงถอดเอางาและสักการบูชาช้างผู้เป็นบิดาแห่งตน แล้วจึงทำการฌาปนกิจร่างของช้างนั้น

1.3.3 ด้านการศึกษา ในวงวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่นยังไม่ปรากฏการศึกษาเฉพาะเรื่องอย่างเช่นเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและนางผมหอม แต่มีการศึกษาเฉพาะประเด็นอย่างตัวละครและศึกษาร่วมกับวรรณกรรมนิทานอีสาน

เรื่องอื่น ๆ อย่างเช่น บทความของ Woradejnaiyana & Hongsuwan (2109) เรื่อง “งูซวงในวรรณกรรมนิทานนิทานอีสาน : การอุปลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นการศึกษาตัวละครสัตว์คือ “งูซวง” ในวรรณกรรมนิทานอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและท้าวคัทธนาม ในด้านการอุปลักษณ์สัตว์ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางของสัตวศึกษา และความหมายแฝงที่ซ่อนอยู่ภายใต้ตัวบทที่เกี่ยวข้องกับงูซวงนั้น

ดังนั้น วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นข้อมูลในการศึกษาถือว่ามีอิทธิต่อสังคม เพราะเชื่อมโยงไปถึงสถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในภาคอีสานและ สปป.ลาว และเป็นมูลเหตุให้เกิดการเรียกภูมินามของสถานที่นั้น ๆ ตามตัวละคร หรือเหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง

2. การสร้างอัตลักษณ์ให้กับช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ในวรรณกรรมนิทานอีสาน “ช้าง” คือตัวละครสัตว์ที่ปรากฏในฐานะตัวละครฝ่ายร้ายและฝ่ายดี จากการศึกษาพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ให้กับช้างนั้นมี 2 ประการ คือ 1) การสร้างอัตลักษณ์ด้านร้ายให้กับช้าง และ 2) การสร้างอัตลักษณ์ด้านดีให้กับช้าง ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

2.1 การสร้างอัตลักษณ์ด้านร้ายให้กับช้าง จากการศึกษาพบว่า

2.1.1 ด้านความโหดร้าย ช้างในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและเรื่องนางผมหอม มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความป่าเถื่อนโหดร้ายและสันดานดิบ การพรรณนารูปลักษณ์ของช้างในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยว่า เวลาโกรธ จะมีนัยน์ตาแดงเข้มราวกับแสงพระอาทิตย์ หรือการเน้นย้ำด้วยความคิดของช้างที่คิดจะจับท้าวสินไชกินเป็นอาหาร เช่นเดียวกับพฤติกรรมของช้างในเรื่องนางผมหอม ซึ่งแสดงพฤติกรรมด้านความโหดร้าย ด้วยการกินมนุษย์เป็นอาหาร การเจาะเอาหัวใจมนุษย์หรือการนำเอาเลือดมนุษย์มาไว้ดื่มกิน พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่โหดร้ายทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ความโหดร้ายของช้างในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและนางผมหอมถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถกระทำให้เชื่องได้เฉกเช่นช้างเลี้ยงหรือช้างเมืองซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ ทำให้ช้างนั้น มีความแตกต่างจากมนุษย์โดยสิ้นเชิง ดังที่ Sangkhaphanthanont (2017) อธิบายว่า “ความเป็นสัตว์ป่า ความโหดร้ายตามสัญชาตญาณที่มีการส่งต่อทางสายพันธุ์ โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความแตกต่าง จากมนุษย์ หรือมีความเป็นอื่น สำหรับมนุษย์วิธีคิดเช่นนี้ก็ทำให้มนุษย์มีความเหนือกว่าสัตว์ไปโดยปริยาย” เหตุผลดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงช้างกับความเป็นธรรมชาติแบบดั้งเดิมหรือความไร้อารยธรรมที่อยู่พ้นออกไปจากวัฒนธรรมมนุษย์และถูกจำกัดให้อยู่ในดินแดนที่ห่างไกลจากสังคมมนุษย์

2.1.2 ด้านการไร้ศีลธรรม เหตุการณ์ที่ช้างในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยยอมแพ้ต่อท้าวสินไช และได้ยอมจำนนของให้ท้าวสินไชอโหสิกรรมที่ล่วงเกิน แม้จะไม่ได้ทำร้ายท้าวสินไชจนถึงแก่ชีวิต แต่เพียงแค่ความคิดว่าจะกินท้าวสินไช ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงเจตนาที่บ่งบอกถึงความไร้ศีลธรรมของช้างนั้น เช่นเดียวพฤติกรรมของช้างในเรื่องนางผมหอม ซึ่งจับมนุษย์กินเป็นอาหาร เจาะเอาหัวใจมนุษย์และเอาเลือดมาไว้ดื่มกิน ซึ่งถือว่า ไร้ศีลธรรมอย่างร้ายแรง แม้จะมีความรักต่อนางผมหอมก็ตาม แต่พฤติกรรมดังกล่าวก็ชี้ให้ถึงด้านมืดและสว่างที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์และสัตว์ทั่วไป หรืออาจจะเรียกได้ว่า “กุศลจิตกับอกุศลจิต” อันเป็นธรรมดาของสัตว์โลกที่ยังถูกฉาบทาไว้ด้วยกิเลสตัณหา และสามารถผิดศีลธรรมได้ทุกเมื่อหากไม่ควบคุมบังคับจิตใจ ของตน

2.2 การสร้างอัตลักษณ์ด้านดีให้กับช้าง จากการศึกษาพบว่า

2.2.1 ด้านความเสียสละ ช้างในเรื่องนางผมหอมและเรื่องท้าวคัทธนามได้เสียสละงาอันเป็นของสำคัญและมีค่ามากที่สุดของตนให้กับบุตรธิดาของตน ถึงแม้ว่าท้ายที่สุดแล้วตนเองต้องตายก็ตาม พฤติกรรมที่ช้างได้แสดงออก

นี้ถือว่าเป็นอัตลักษณ์ด้านดีและได้ย้ำให้เห็นถึงความเสียสละที่ช้างมีต่อมนุษย์ หรือสามารถกระทำจริยธรรมต่อมนุษย์ได้ ดังที่ Wijit (2015) อธิบายว่า “พุทธศาสนายอมรับว่าสัตว์มีความสามารถในการกระทำทางจริยธรรมและความสามารถนั้นก็มีหลายระดับตั้งแต่ระดับต่ำไปจนถึงระดับสูง และไม่ใช่เพียงสัตว์ดิรัจฉานที่เป็นพระโพธิสัตว์เท่านั้นที่มีความสามารถในการกระทำทางจริยธรรม เรื่องราวในชาดกยังแสดงถึงพฤติกรรมของสัตว์ดิรัจฉานอื่นที่ไม่ใช่พระโพธิสัตว์แต่ก็มีความสามารถในการกระทำจริยธรรมได้” และมนุษย์ก็ได้ยกย่องช้างว่าเป็นสัตว์ประเสริฐมีความคุณธรรม ดังนางผมหอมและท้าวคัทธนามที่สักการบูชาช้าง ผู้เป็นบิดาเพื่อระลึกถึงบุญคุณของบิดาแห่งตนก่อนที่จะฌาปนกิจร่างช้างผู้เป็นบิดานั้น

2.2.2 ด้านความเป็นพ่อที่มีความรักต่อลูก ในเรื่องนางผม ความรักของช้างที่มีต่อลูกซึ่งเป็นมนุษย์นั้น ได้แสดงให้เห็นบทบาทของความเป็นพ่อได้อย่างสมบูรณ์ การให้ความรัก เอาใจใส่ดูแลลูกเป็นอย่างดี ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหอมประเทืองร่างกาย ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ด้านดีของช้างที่แสดงออกต่อลูกที่ตนให้กำเนิดแม้จะเป็นมนุษย์ก็ตาม เมื่อนางผมหอมหลบหนีไปก็เกิดความรัก ความอาวรณ์ เป็นห่วงเพราะกลัวจะเกิดภยันตรายแก่ลูกของตน และออกตามหาจนพบลูกตนเอง ก่อนสิ้นใจได้สั่งให้นางผมหอมถอดเอางาอันเป็นของมีค่าและสำคัญต่อตนเอง เพื่อใช้เป็นเครื่องเดินทางและป้องกันข้าศึกศัตรูเฉกเช่นช้างในเรื่องท้าวคัทธนาม ซึ่งช้างได้สั่งท้าวคัทธนามถอดเอางาของตนเพื่อใช้เป็นเครื่องเดินทางและป้องกันข้าศึกศัตรู พฤติกรรมการถอดงานี้ตอกย้ำความรักที่พ่อมีต่อลูกอย่างแท้จริง

3. ช้างกับความหมายทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นภาพของ “ช้าง” ในฐานะของสัตว์สัญลักษณ์ที่มิได้มีความหมายเป็นเพียงแค่สัตว์ป่าเท่านั้น การผลิตซ้ำบทบาทและสร้างความหมายของช้างในเรื่องท้าวคัทธนาม นางผมหอมและสังข์ศิลป์ชัย สามารถสื่อให้เห็นนัยยะที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้ต่อรองในสภาวะที่ช้างต้องเผชิญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้นการนำเอาช้างมาพิจารณาและตีความโดยใช้วิธีการอ่านใหม่ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จำต้องนำมาพิจารณามิได้มีเพียงอำนาจเหนือธรรมชาติเท่านั้น แต่มิติด้านการสืบเผ่าพันธุ์และเพศสภาวะ ก็เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับนำมาพิจารณาตีความใหม่เช่นกัน ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

3.1 ช้างคือสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่า ช้างเป็นสัญญะของระบบความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อสะท้อนความเชื่อของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ การยกระดับช้างให้สูงขึ้นสู่สภาวะ “เหนือโลก” ที่มีความเหนือกว่ามนุษย์ จึงสื่อให้เห็นความเชื่อต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ ของมนุษย์และมีนัยยะที่สื่อให้เห็นว่าช้างได้รับการปกป้องสวัสดิภาพของสัตว์และการเคารพต่อสัตว์และธรรมชาติ ว่ามีความเท่าเทียมและอาจมีความเหนือกว่ามนุษย์ อย่างเช่น การดื่มน้ำรอยเท้าของพญาช้างฉัททันต์ในเรื่องท้าวคัทธนามและพญาช้างสารในเรื่องนางผมหอม มีนัยสำคัญ 2 ประการ ประการแรก “น้ำ” คือธรรมชาติ ที่มีความสำคัญต่อสรรพชีวิตบนโลก ประการที่สองทั้งน้ำและสัตว์ก็คือช้างเป็นภาพแทนของธรรมชาติทั้งปวง แต่เมื่อพิจารณาต่อไปจะพบว่า การดื่มน้ำในรอยเท้าของพญาช้างทั้งสอง สื่อให้เห็นว่า ธรรมชาติย่อมมีผลต่อชีวิตมนุษย์โดยให้คุณเมื่อมนุษย์รู้จักคุณค่าของธรรมชาติ และให้โทษเมื่อมนุษย์มุ่งหมายที่จะทำลายธรรมชาติ

นอกจากนี้ การดื่มน้ำในรอยเท้าช้างยังสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่ถูกจัดวางอยู่บนพื้นฐานของมโนทัศน์ที่มนุษย์ให้ความเคารพต่อธรรมชาติและความยำเกรงต่อสรรพชีวิตทั้งปวง ดังที่ Kinsley (2008) ซึ่งอธิบายว่า “การเคารพวัวของชาวฮินดู แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ การไม่ใช้ความรุนแรงในศาสนาฮินดู การ

บูชาวัวถือเป็นสัญลักษณ์ของ ความยำเกรงต่อรูปแบบชีวิตทั้งปวง” คำอธิบายดังกล่าว เมื่อพิจารณาตั้งแต่ต้นของเรื่องท้าวคัทธนามว่า พระอินทร์เนรมิตตนเป็นช้างเผือกถึงเหตุการณ์ การดื่มน้ำในรอยเท้าช้างแล้วตั้งครรภ์ผู้มีบุญหรือพระโพธิสัตว์ หรือนางสีดาดื่มน้ำในรอยเท้าของพญาช้างสารและตั้งครรภ์นางผมหอม เป็นอนุภาคเหตุการณ์ตอนต้นที่กำหนดให้ “ช้าง” คือสัญลักษณ์ของอำนาจ เหนือธรรมชาติ และตอกย้ำด้วยอนุภาคเหตุการณ์ถอดงาวิเศษหลังการตายของพญาช้างทั้งสอง กลายเป็นอนุภาคเหตุการณ์ที่ตอกย้ำความเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ

น่าสังเกตว่า การนิยามความหมายของช้างในฐานะสัญลักษณ์ของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ไม่ได้เน้นที่มาจากการผสมพันธุ์ เนื่องจากช้างในมิติของจิตวิญญาณตามความเชื่อนั้น พญาช้างฉัททันต์ ในเรื่องท้าวคัทธนามนั้นมาจากพระอินทร์ซึ่งเป็นอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงพุทธศาสนา ส่วนพญาช้างสาร ในเรื่องนางผมหอมนั้น ตัวบทได้กำหนดให้เป็น “ผีหลวง” ซึ่งเป็นอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับคติความเชื่อ แบบดั้งเดิม จึงทำให้ช้างอยู่ในฐานะสัญลักษณ์ของพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และสื่อให้เห็นถึงความหมาย ที่เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมและพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ทั้งยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกสามัญกับโลกศักดิ์สิทธิ์ มาเป็นตัวกำหนดนิยามความหมายของช้างในมิติทางวัฒนธรรมผ่านตัวตนของช้าง ซึ่งมิใช่ผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ต้องมาจาก “อำนาจศักดิ์สิทธิ์” เท่านั้น ฉะนั้นช้างจึงเสมือน เป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกสามัญและโลกศักดิ์สิทธิ์ เพราะตัวบทได้กำหนดให้ช้างเป็นสัตว์ที่มาจากโลกศักดิ์สิทธิ์ หรือการมองลักษณะการเป็นคู่ตรงข้างกันระหว่าง “เมืองมนุษย์” กับ “เมืองเทพเจ้า” ช้างก็สามารถจัดเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นตัวเชื่อมคู่ตรงข้ามข้างต้นได้เช่นกัน

3.2 ช้างคือสัญลักษณ์ของการสืบเผ่าพันธุ์และเพศสภาวะ จากการศึกษาพบว่า โดยธรรมชาติของหญิงชรานั้นย่อมไม่สามารถอยู่ในสภาวะที่เจริญพันธุ์หรือให้กำเนิดบุตรได้ แต่ช้างได้ย่ำรอยเท้าและเนรมิตน้ำอันวิเศษไว้และเพราะความกระหายหญิงชราจึงดื่มน้ำอันวิเศษในรอยเท้านั้น กลายเป็นหญิงที่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ โดยเหตุการณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นบทบาทของช้างในฐานะสัญลักษณ์ของสัตว์ที่มีพลังอำนาจ ในการแพร่ขยายพันธุ์หรือสามารถสร้างสภาวะเจริญพันธุ์ได้

การดื่มน้ำในรอยเท้าช้างของหญิงชราในเรื่องท้าวคัทธนามและหญิงสาวในเรื่องนางผมหอม จนตั้งครรภ์ตลอดจนให้กำเนิดบุตรที่มีบุญญาธิการนั้น สื่อให้เห็นการเชื่อมโยงกับเพศสภาวะระหว่างหญิงและชาย ซึ่งตัวบทได้สร้างให้ช้างเป็นสิ่งที่มีชีวิตที่คู่กับมนุษย์เพศหญิง คือนางสีดามารดานางผมหอมและหญิงชรามารดาของท้าวคัทธนาม มีสถานภาพเป็นสามีของผู้หญิงทั้งคู่ ถึงแม้ตัวบทจะปรากฏภาพซ้ำผู้หญิงเป็นมนุษย์ ขณะที่เพศชายเป็นช้าง แต่ก็กลายเป็นเหตุการณ์ให้ความสำคัญต่อผู้หญิงในฐานะของ “แม่” สื่อให้เห็นว่ามนุษย์ผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิต ซึ่งอาจมองได้ว่าผู้หญิงมีสถานภาพเป็นใหญ่หรือระบบมาตาธิปไตย ฉะนั้นสถานภาพของผู้หญิงจึงมีอำนาจเหนือกว่าสถานภาพของช้างที่เป็นเพศชาย และอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์เกิดมาจากธรรมชาติ ไม่ว่าเป็นน้ำ ดิน หรือช้างก็สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์มาจากธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

สรุป

การวิจัยเรื่อง “ช้างในวรรณกรรมนิทานอีสาน : การสร้างอัตลักษณ์สัตว์และความหมายทางวัฒนธรรม” ด้านบริบทของวรรณกรรมนิทานอีสาน พบว่า วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง เป็นวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของชุมชนในท้องถิ่นอีสานและ สปป.ลาว โดยเฉพาะการนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากตัวละคร ไปเชื่อมโยงในการอธิบาย

มูลเหตุของการเกิดสถานที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ส่วนการสร้างอัตลักษณ์สัตว์ให้กับช้าง 2 ประการ คือ ประการแรก การสร้างอัตลักษณ์ด้านร้ายให้กับช้าง พบว่า ช้างเป็นสัตว์ป่ามีโหดร้ายและไร้ศีลธรรม ขัดต่อสังคมภายใต้วิถีแห่งพุทธศาสนา ทั้งยังไม่สามารถกระทำให้เชื่องได้เฉกเช่นสัตว์เลี้ยงซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ ประการที่สอง การสร้างอัตลักษณ์ด้านดีให้กับช้าง พบว่า ช้างมีลักษณะเป็นสัตว์ประเสริฐสามารถประกอบกุศลกรรมได้ ซึ่งเป็นยกระดับให้สัตว์นั้นสามารถกระทำจริยธรรมอันดีงามได้อย่างสูงสุด ฉะนั้นการสร้างอัตลักษณ์ด้านร้ายกับด้านดีให้กับช้าง จึงเปรียบเสมือนภาพสะท้อนด้านความมืดและความสว่างภายในจิตใจของมนุษย์และสัตว์ที่ยังคงฉาบทาไว้ด้วยกิเลสตัณหา

นอกจากการสร้างอัตลักษณ์สัตว์ให้กับช้างแล้ว ยังพบว่า มีการนิยามความหมายให้กับช้าง 2 ประการ คือ ประการแรก ช้างคือสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นการยกระดับสัตว์ให้สูงขึ้น สู่สภาวะ “เหนือโลก” ที่มีความเหนือกว่ามนุษย์ จึงสื่อให้เห็นความเชื่อต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นสิ่งที่สัตว์ได้รับการปกป้องสวัสดิภาพของสัตว์และการเคารพต่อสัตว์ว่ามีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกสามัญและโลกศักดิ์สิทธิ์ ประการที่สอง ช้างในฐานะของการสืบเผ่าพันธุ์และเพศสภาวะ สัตว์ที่มีพลังอำนาจในการแพร่ขยายพันธุ์หรือสามารถสร้างสภาวะเจริญพันธุ์ได้และเชื่อมโยงไปถึงเพศสภาวะซึ่งให้ความสำคัญต่อผู้หญิงในฐานะของ “แม่” และการกำหนดให้ผู้หญิงที่เป็นมนุษย์ เป็นใหญ่กว่าเพศชายที่เป็นช้าง

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การสร้างอัตลักษณ์ด้านร้ายให้กับช้าง ก็คือภาพแทนของธรรมชาติที่มักจะส่งผลกระทบร้ายแรงแก่มนุษย์ที่ไม่รู้คุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ ส่วนการสร้างอัตลักษณ์ด้านดีให้กับช้าง ก็คือภาพแทนของธรรมชาติที่มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์ที่รู้จักอนุรักษ์ ปกป้องธรรมชาติ

นอกจากนี้ การวิพากษ์ทัศนคติที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ตัวบทวรรณกรรมทั้งสามเรื่องยังพยายามชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วมนุษย์นั้นได้ให้ความเคารพต่อสัตว์ต่อธรรมชาติ ด้วยการทำให้สัตว์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของมโนทัศน์ทางความเชื่อของมนุษย์ว่า สัตว์นั้นมีสภาวะเท่าเทียม เหนือกว่าและไม่ใช่ผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์เสมอไป แม้ว่าบางครั้งถูกกำหนดขึ้นตามการประกอบสร้างและนิยามความหมายทางวัฒนธรรมของมนุษย์ก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาตามแนวทางวรรณกรรม เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ว่ามีความแตกต่างหรือเท่าเทียมกันอย่างไร ดังนั้นวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องที่คัดเลือกมาศึกษาจึงได้สะท้อนวิธีคิดของผู้ประพันธ์ต่อการปกป้องสวัสดิภาพและสิทธิสัตว์ คติธรรมต่าง ๆ ที่แฝงเอาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวรรณกรรมนิทานที่เชื่อมโยงไปถึงสถานที่ต่าง ๆ ในภาคอีสานและ สปป.ลาว หรือเป็นการศึกษาวรรณกรรมนิทานที่มีพื้นที่จริงรองรับ

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ในวรรณกรรมพุทธศาสนา เพื่อจะได้เห็นบทบาทของสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทเด่น หรือบทบาทรอง

Reference

Deesuankok, C. (2007). *Regional Literature: Sin Chai*. Khonkaen: Khonkaen Education.

Garrard, G. (2012). *Ecocriticism*. New York: Routledge.

Hongsuwan, P. (2001). *The role of dogs in myths and rituals of various races in Southeast Asia. Once upon a time: About myth and culture*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Isan Literature Association. (1983). *Nang Phom Hom*. Bangkok: n.p.

Jaroenjitrakam, P. (1976). *Northeastern literature: Sang Sin Chai*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Chulalongkorn University.

Johnson, J. (2009). *The Philosophy of the Animal in 20th Century Literature*. Dissertation of Doctor. Faculty of the Dorothy F. Schmidt College of Arts & Letters in Partial of the Requirements: Florida Atlantic University.

Khongphianthum, C. (2016). Sacred animals in Khmer society. *Journal of Language and Culture*, 35(Special issue), 117-126.

Khotsongkhram, C. (2007). *Esthetics in Two Lao Literary Work: Sang Sin Chai and maha wetsandon Chadok*. Thesis Master of Education. Graduate School: Mahasarakham University.

Kinsley, D. (2009). *Ecology and Religion (Supamantra, L Trans.)* Bangkok: Plan Printing.

Namlao, A. (1986). *Thao cut thanam*. Nakhon Ratchasima: Cultural center of Nakhon Ratchasima.

Pinthong, P. (1981). *Sang Sin Chai*. Ubon Ratchathani: Siritama publishing.

Poonotake, T. (1981). *Regional Literature*. Bangkok: Odeon Store.

_____. (2002). *Regional Literature*: Methodology and Question. Institute of Culture and Arts Journal, 4(1), 27-38.

Sangkhaphanthanont, T. (2017). Not just animal: Animal studies from the perspective of ecocriticism. *Theories and Art Criticism Views of Thai Academics*. Satchaphan, R. (Ed.). Pathum Thani: Nakhon.

Swangwong, K. (1988). *A comparative study of a Lanna Thai, A Northeastern Thai and a Thai Lue versions of the Nang Phom Hom*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Silpakron University.

Thammawat, J. (1994). Regional Literature: Isan-Lanxang. Mahasarakham: Mahasarakham University.

Visuddhibedya, L. (1979). *Elephants in Sanskrit and literatures.* Thesis Master of Arts. Graduate School: Chulalongkorn University.

Wattanarat, S. (1989). *A comparative study of "Nang Phom Hom" in the Lanna Thai and the Esarn Versions*. Thesis Master of Arts. Graduate School: Chiang Mai University.

Wijit, C. (2015). *Animal on Moral Actions in Theravada Buddhism. Earth, Water, Wind, Fire, Universe and Toxic: Hazard from the humanities perspective*. Bangkok: Siam review.

Woradejnaiyana, K. & Hongsuwan, P. (2109). Snake in Isan Literature: Metaphors and Cultural Interpretation. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 36(3), 278-303.

มรดกเชิงพลวัตรผ่านกระบวนทรรศน์ 5 กับการแก้ไขทุจริต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธาน*

Dynamic Heritage Through the Five Paradigms and Corruption Suppression: An Analytic, Appreciative and Applicative Study

[1]พจนา มาโนช,กีรติ บุญเจือ, เอนก สุวรรณบัณฑิต และ สิริกร อมฤตวาริน

[1]Phortchana Manoch, Kirti Bunchua, Anek Suwanbundit and Sirikorn Amaritwarin

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1] Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University,

Corresponding Author. E-mail: phortchana.j@gmail.com

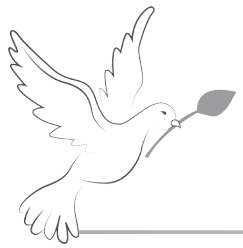

บทคัดย่อ

คอร์รัปชั่นเป็นภาวะความเป็นจริงที่สืบทอดยาวนานในทุกระบบของสังคมและสร้างปัญหาแก่มนุษยชาติในหลายมิติ ท่าทีต่อการคอร์รัปชั่นและการต่อสู้ป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชั่นแตกต่างกันไปตามแต่ละกระบวนทรรศน์ ผู้วิจัยจึงต้องการหาคำตอบต่อคำถามวิจัยที่ว่า ปัญหาคอร์รัปชั่นสามารถแก้ไขด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลางหรือไม่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นด้วยหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นเหตุผลและหลักในการป้องกันคอร์รัปชั่นที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญาอันได้แก่ วิภาษวิธีด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างฝ่ายตรงข้ามที่ยึดมั่นในปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคกับฝ่ายผู้วิจัยและผู้สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายตรงข้ามมีมุมมองว่า ปัญหาคอร์รัปชั่นต้องแก้ด้วยปรัชญานวยุคเท่านั้น ทั้งนี้ โดยมีมุมมองว่าปัญหาคอร์รัปชั่นแก้ไขได้ด้วยกฎหมายและการอบรมตามหลักเหตุผลของนวยุคนิยม แต่ผู้วิจัยมีความคิดเห็นแย้งกับข้อเสนอดังกล่าว จึงได้เสนอคำตอบใหม่ว่า ปัญหาคอร์รัปชั่นควรแก้ด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ด้วยเหตุผลที่ว่า คอร์รัปชั่นเป็นการทำลายระบบที่มีอยู่อันเป็นอุปสรรคไม่ให้เป็นไปตามระบบที่ควรจะเป็น พึงสังเกตว่ามีคอร์รัปชั่นบางอย่างถูกกฎหมายแต่ผิดจริยธรรมและการอบรมนั้นส่วนใหญ่ก็เน้นหลักประโยชน์นิยม โดยไม่คำนึงว่าผิดจริยธรรมหรือไม่ การอบรมแนวใหม่ให้เน้นการสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือ และการแสวงหา อันนำไปสู่ความสุขแท้เป็นเป้าหมาย ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางใช้กฎหมายโดยมีการอบรมประสานกันไป

คำสำคัญ: คอร์รัปชั่น; ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง; กฎหมายชอบธรรม; ฆราวาสธรรม 4

*Received November 1, 2019; Revised February 8, 2020; Accepted February 20, 2020

Abstract

Corruption is a life-long fact in human society since its, and be the beginning and generates problems to humankind in many dimensions, while, the attitude of protection against and the suppression of corruption have been various according to each paradigm. The researcher thus would like to find the answer to the question whether the corruption could be suppressed by the moderate postmodern philosophy. This research had as objective to analyze, appreciate and apply moderate postmodern philosophy with the aim of offering principles and disciplines to suppress the corruption in any era. This research employed the method of philosophical research, namely the dialectical method with the discursive process between opposing groups of those who followed modern philosophy and the researcher with his supporting group. The findings of this research indicated that the opposing group of modern tenet of suppression: by law and by education with modernistic paradigm. The researcher had a contrasting view and proposed that the corruption might be suppressed only by the moderate postmodern paradigm. The main reason was based on the fact that corruption tends to destroy the system and to obstruct the right way. In fact, some corruptions are legally right but ethically wrong and education used to neglect morality and favour utilitarianism. The new education aims at improving the quality of life through creativity, adaptivity, cooperativity and requisivity aiming at the authentic happiness. The result of this research can be applied to harmonize legislation with education in our county.

Keywords: Corruption; Moderate postmodern philosophy; Law; Ethics

บทนำ

คอร์รัปชั่นเป็นภาวะความเป็นจริงที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาแต่อดีต สืบทอดยาวนานในทุกระบบของสังคม ทั้งระบบชนเผ่า ระบบนครรัฐ ระบบศักดินาและระบบราชการ โดยที่สภาวะนี้ได้สร้างปัญหา แก่มนุษยชาติในหลายมิติ เช่น การมีอภิสิทธิชน ความไม่เท่าเทียมกัน การบั่นทอนการพัฒนาเศรษฐกิจ การบิดเบือนการจัดสรรทรัพยากร การสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการทำลายกระบวนการประชาธิปไตยในทุกระดับ อุดมคติย่อมนำเสนอสังคมที่ปราศจากคอร์รัปชั่น หากแต่ท่าทีต่อคอร์รัปชั่นและการต่อสู้ป้องกัน ปราบปรามคอร์รัปชั่นแตกต่างกันไปตามพื้นฐานความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย บางทรรศนะเชื่อว่าคอร์รัปชั่นเป็นเพียงปัญหาเชิงจริยธรรมในระดับบุคคล ถ้าทำให้ทุกคนเป็น คนดี หรือส่งเสริมให้คนดีปกครองประเทศได้ ปัญหานี้ก็จะหมดไป แต่บางทรรศนะเชื่อว่าการต่อสู้กับคอร์รัปชั่นเป็นสงคราม มีความเป็นกลางในตัวเอง เป็นเรื่องของการแก้ปัญหาในเชิงเทคนิค โดยการออกแบบระบบป้องกันการโกง ให้รางวัลคนทำดี และลงโทษคนฉ้อฉลก็เพียงพอ เพื่อให้รู้เท่าทันนักการเมืองในปัจจุบันได้โดยให้สื่อมวลชน องค์กรอิสระ และองค์กรตรวจสอบ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชั่นจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะป้องกันการคอร์รัปชั่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Sivarat & Phosing, 2018)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีทรรศนะว่าคอร์รัปชั่นเป็นปัญหาในระดับมนุษยชาติ โดยมีทัศนคติและความเชื่อร่วมกันเป็นพื้นฐานทำให้เกิดขึ้น ดังเช่น ความเชื่อของเบคอน (Bacon, 1516-1626) หนึ่งในผู้สถาปนาระบบเครือข่ายซึ่งบุกเบิกกระบวนทรรศน์นวยุคสอนให้มุ่งแสวงหาความรู้ที่แน่นอนเพื่อควบคุมธรรมชาติให้ตอบสนองตามความต้องการเป็นเกณฑ์ เพราะนั่นคือความรู้และพลังของมนุษย์ โชเพนฮาวเออร์ (Arthur, 1788-1860) เชื่อว่า ทุกสิ่งต้องดิ้นรนเพื่อการมีชีวิต (The will to be live) ดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด เสียสละแท้ไม่มีในโลก ทุกชีวิตต้องการดิ้นรนเพื่อประโยชน์ตนเองทั้งสิ้น นิชเฌอ (Friedrich, 1844-1900) บอกว่า ชีวิตทุกชีวิตดิ้นรนเพื่ออำนาจ (will to power) ฟูโกล์ (Michel, 1926-1984) บอกว่า มนุษย์ได้ใช้ความรู้ไปในทางที่มุ่งแสวงหาและพิทักษ์อำนาจของพวกตน ความรู้คืออำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เป็นอำนาจของนักการเมืองที่ใช้ลวงประชาชนเพื่อธำรงอำนาจการปกครองของพวกตน (Bunchua, K. 2018) แนวคิดทางปรัชญาเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ แม้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ทำให้มนุษย์สะดุดและรู้จักคิด รู้จักพัฒนาคุณภาพชีวิต นำลัทธิประโยชน์นิยมของมิลล์ (Mill's Utilitarianism) ที่เน้นให้มนุษย์ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทำคุณประโยชน์ที่ช่วยเหลือสังคมมาเป็นหลักการสำคัญ แต่ก็ยังมีปัญหาของการเห็นแก่ตนเองอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน คอร์รัปชั่นจึงได้แผ่ขยายไปในทุกมิติ ทั้งในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ จนเกิดกระแสเรื่องธรรมาภิบาล (good governance) ที่เน้นความโปร่งใส และการถูกต้องตามกฎหมายเพื่อกดทับคอร์รัปชั่นให้ลดความรุนแรงลง หากแต่ธรรมาภิบาลคล้ายเป็นสูตรวิเศษที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้เพื่อขจัดการคอร์รัปชั่นโดยมุ่งหวังให้คอร์รัปชั่นหมดสิ้นไปจากสังคม แต่กลับปรากฏว่าประเทศที่มีการพัฒนาแล้วที่ล้วนให้ความสำคัญในเรื่องธรรมาภิบาลเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาคอร์รัปชั่นที่เป็นเหตุก่อให้เกิดความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศ แต่ปัญหาคอร์รัปชั่นก็ไม่ได้ลดน้อยลงไป ในอีกด้านหนึ่งถึงกับทวีความสำคัญยิ่งขึ้น ส่วนในประเทศกำลังพัฒนานั้นปัญหาคอร์รัปชั่นยิ่งระบาดอย่างหนัก ยิ่งออกกฎหมายก็ยิ่งมีการเลี่ยงกฎหมาย จนถึงขั้นคอร์รัปชั่นเชิงนโยบายในหลายๆ ประเทศ

เมื่อการแก้ปัญหาคอร์รัปชั่นอย่างที่ผ่านมา ไม่อาจแสดงผลสำเร็จได้อย่างที่ควรจะเป็น ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสงสัยขึ้นมาว่า อะไรเป็นสาเหตุให้การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นไม่สำเร็จ ซึ่งเมื่อพิจารณาด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์ก็จะ

พบว่า การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นด้วยกระบวนทรรศน์ที่แตกต่างกันย่อมได้ผลแตกต่างกัน และในปัจจุบันการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นมุ่งเน้นกฎหมายที่เคร่งครัดซึ่งเป็นแนวทางสำคัญของกระบวนทรรศน์นวยุค (modern philosophy) แต่เมื่อไม่ประสบความสำเร็จ แสดงว่า จะต้องใช้กระบวนทรรศน์อื่นในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามวิจัยว่า “ปัญหาคอร์รัปชั่นสามารถแก้ไขด้วยปรัชญากระบวนทรรศ์หลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่” ซึ่งควรวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อแสดงเหตุผลทั้งสองฝ่ายและหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นด้วยหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการตามรูปแบบวิธีวิจัยทางปรัชญาที่เน้นการคิดวิเคราะห์และสังเคราห์มโนคติเพื่อตอบคำถามทางปรัชญาอย่างรัดกุม โดยมีกรอบมโนคติสำคัญ ได้แก่ ปรัชญากระบวนทรรศน์ มโนทรรศน์ว่าด้วยคอร์รัปชั่น และการตีความคอร์รัปชั่นด้วยกระบวนทรรศน์ เพื่อนำมาแสดงเป็นเหตุผลตามหลักวิภาษวิธีและวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การทบทวนวรรณกรรม

1. ปรัชญากระบวนทรรศน์ คือ ความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือก ของแต่ละบุคคล กระบวนทรรศน์ไม่ใช่สมรรถนะตัดสินใจ เพราะสมรรถนะตัดสินใจ คือ เจตจำนง แต่เป็นสมรรถนะเข้าใจ และเชิญชวนให้เจตจำนงตัดสินใจ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนทรรศน์ (Bunchua, 2006) ได้แก่ 1) กระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์มองทุกอย่างว่ามาจากน้ำพระทัยของอำนาจลึกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน ทางแก้ไขคือ พยายามเอาใจเบื้องบนให้ท่านพึงพอใจมากที่สุด 2) กระบวนทรรศน์ยุคโบราณมองทุกอย่างว่าโลกมีกฎเกณฑ์ นั่นคือ กฎธรรมชาติที่ตายตัว มนุษย์จะได้ความสุขในโลกนี้ก็ด้วยรู้และทำตามกฎธรรมชาติอย่างเคร่งครัด 3) กระบวนทรรศน์ยุคกลางมองทุกอย่างว่าเป็นทางไปสู่โลกหน้า ต้องอดทนและหมั่นกระทำความดีหลีกเลี่ยงความชั่ว เพราะจะมีความสุขในโลกหน้าที่รออยู่ 4) กระบวนทรรศน์นวยุคมองทุกอย่างว่าเป็นระบบเครือข่ายตามเกณฑ์วิทยาศาสตร์ เมื่อมีปัญหาก็ต้องเอาชนะปัญหาด้วยวิทยาศาสตร์เพื่อให้มีความสุขได้ในโลกนี้ ไม่ต้องรอโลกหน้า และ 5) กระบวนทรรศน์หลังนวยุคมองทุกอย่างด้วยวิจารณญาณ มีการวิเคราะห์ ประเมินค่า และประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่ยึดมั่นถือมั่นให้กฎหรือเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง และไม่ละทิ้งความรู้ใดเลย

2. คอร์รัปชั่น เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ Corruption ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า Corruptus มีรากคำมาจากคำว่า rumpere ที่แปลว่า destroy ทำลาย กับ spoil ปล่อยปละละเลย ซึ่ง 2 คำนี้เป็นเสมือน 2 ข้างที่แยกให้เห็นความหมายในเชิงบริบทว่า คอร์รัปชั่นเป็นการทำลายระบบที่มีอยู่และเป็นการปล่อยปละละเลยไม่ให้เป็นไปตามระบบที่ควรจะเป็น โดยบริบทสากล หมายถึง การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการกระทำที่ชั่วช้าและฉ้อโกงโดยเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่และสิทธิของผู้อื่น และ บริบทสังคมไทย หมายถึง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การทุจริตในหน้าที่ราชการ การรีดนาทาเร้นประชาชน การกินสินบน การฉ้อฉล การ

กินตามน้ำ ค่าน้ำร้อนน้ำชา เงินใต้โต๊ะและค่าวิ่งเต้น ตลอดจนความยุติธรรมอื่นๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลอื่นใดใช้เป็นเครื่องมือในการลิดรอนความเป็นธรรม และความถูกต้องตามกฎหมายของสังคม

3. การตีความคอรัปชั่นด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์ ย่อมจะเห็นว่าแต่ละกระบวนทรรศน์มีทรรศนะต่อคอรัปชั่นแตกต่างกัน ดังนี้ 1) เมื่อทุกอย่างอยู่ที่น้ำพระทัยของเบื้องบน ไม่มีกฎระเบียบตายตัว ดังนั้น ผู้ถือกระบวนทรรศน์ดึกดำบรรพ์จึงไม่ถือว่าการใช้สินบนเป็นคอร์รัปชั่น เพราะเบื้องบนก็ชอบคอร์ปชั่น 2) โลกมีกฎเกณฑ์ ผู้ถือกระบวนทรรศน์โบราณย่อมมองว่าการทำลายกฎเกณฑ์เป็นคอร์รัปชั่น ต้องบังคับให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดจึงจะถือว่ามีคุณธรรม 3) ทุกอย่างเป็นหนทางสู่โลกหน้า ผู้ถือกระบวนทรรศน์ยุคกลางจึงต้องอดทดต่อคอร์รัปชั่นโดยถือว่าเป็นการทดสอบจากเบื้องบนเพื่อให้ได้ความสุขแท้ในโลกหน้า 4) มนุษย์มีความเห็นแก่ตนและความต้องการไม่สิ้นสุด จึงนำไปสู่คอร์รัปชั่น ต้องส่งเสริมประโยชน์เพื่อส่วนรวม และออกกฎหมายให้รัดกุมเพื่อควบคุมพฤติกรรมไม่ดีและลงโทษผู้กระทำผิดให้ชดใช้ตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ไม่เคยมีกฎหมายที่อุดช่องโหว่ได้หมด ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ 5) เนื่องจากคอร์รัปชั่นมีอยู่จริงและเกิดขึ้นได้จากการทำลายระบบและการปล่อยปละละเลยระบบ ต้องใช้ทั้งกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพและจริยธรรมผ่านการอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นด้วยพลังแห่งการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา จนเป็นคุณธรรมตามเกณฑ์ของคุณธรรมบานพับหรือฆราวาสธรรม 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การนำเสนอใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา 2 แนวทางอันได้แก่ วิภาษวิธี (dialectical method) คือ การตั้งคำถามที่อาจตอบได้หลายคำตอบที่เป็นไปได้ (pluralistic question) และดำเนินการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (discursive procedure) คือ การรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

ผู้วิจัยใช้วิภาษวิธี โดยแสดงคู่ตรงข้ามคือ ผู้ถือกระบวนทรรศน์นวยุค ซึ่งย่อมต้องเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่า ปัญหาคอร์รัปชั่นต้องแก้ไขด้วยปรัชญานวยุคเท่านั้น และแสดงกระบวนการแลกเปลี่ยนเหตุผล โดยฝ่ายตรงข้ามย่อมมีเหตุผลตามหลักกระบวนทรรศน์หลังนวยุค ซึ่งสรุปได้ว่า นวยุคนิยมมีความเชื่อว่าวิธีการวิทยาศาสตร์จะสามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างของมนุษย์ได้ ดังนั้น คอร์รัปชั่นหมดไปได้ ด้วยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อจำกัดความประพฤติชั่วของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ทุกคนต่างมีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐานจึงมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์มีอำนาจ ก็จะใช้อำนาจเหล่านั้นเป็นสะพานในการเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์และสร้างเครือข่าย สร้างพรรคสร้างพวกเพื่อให้ร่วมด้วยช่วยกันในการกอบโกยผลประโยชน์เข้าตัว จึงเป็นสิ่งถูกต้องและจำเป็นต้องออกตัวบทกฎหมายให้รัดกุม มีมาตรการลงโทษที่รุนแรง และบังคับใช้อย่างเข้มงวด จึงจะรักษาความเรียบร้อยของบ้านเมืองเอาไว้ได้และเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะอาศัยกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมเข้าช่วย เพื่อให้เกิดการบังคับใช้ระเบียบและกฎหมายอย่างจริงจัง และการอบรมให้แก่ประชาชนต้องเป็นการอบรมตามหลักเหตุผลเท่านั้น ซึ่งหลักเหตุผลที่ใช้เป็นหลักการของนวยุคนิยมคือ หลักประโยชน์นิยมของเบนเธิม หลักประโยชน์นิยมของมิลล์ และหลักเหตุผลของคานท์ โดยหลักเหตุผลของเบนเธิมเน้นว่ามนุษย์แสวงหาผลประโยชน์ได้ แต่ต้องจำกัดไม่ให้ละเมิดเบียดเบียนผลประโยชน์ผู้อื่น และมิลล์มุ่งเน้นการพิจารณาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นประโยชน์

ต่อมหาชนตามหลักthe greatest happiness of the greatest number หรือไม่ หลักเหตุผลของคานท์ตามลัทธิหน้าที่นิยมเน้นเหตุผลปฏิบัติและการทำดีเป็นหน้าที่ (duty to be done) ซึ่งจะทำให้ทุก ๆ คนตระหนักถึงการต้องทำดีอย่างสากลและการมีอำนาจในตนเองที่จะทำดีซึ่งเหมาะสมกับวิธีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแบบถ้อยแถลง (clarification education) ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีจิตสำนึกคิดถึงประโยชน์สุขของคนส่วนรวม แล้วเขาทั้งหลายก็จะไม่ทำทุจริตคอร์รัปชั่น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยมีคำตอบวิจัยว่า “ปัญหาคอร์รัปชั่นสามารถแก้ไขด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง” ทั้งนี้ วิภาษวิธีย่อมต้องมีความเห็นตรงข้าม เหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย โดยแสดงเหตุผลที่เหนือกว่าได้ ทั้งนี้ ฝ่ายตรงข้ามเชื่อว่าปัญหาคอร์รัปชั่นต้องแก้ด้วยปรัชญานวยุคเท่านั้น โดยเสนอแนวทางแก้ไขคอร์รัปชั้นไว้ 2 แนวทางได้แก่ 1)คอร์รัปชั่นต้องแก้ไขด้วยกฎหมาย กระทำผิดเพราะทุจริตคอร์รัปชั่นควรได้รับการลงโทษอย่างสาสม และเสมอภาค เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนตัวของประชาชนที่ประพฤติตนอยู่ในคุณงามความดี ความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้ชาติเกิดความมั่นคงมั่งคั่ง และยั่งยืน 2) คอร์รัปชั่นต้องแก้ไขด้วยการอบรมตามหลักเหตุผลของนวยุคนิยมเท่านั้น ได้แก่ การอบรมตามหลักเหตุผลของประโยชน์นิยมของเบนธัม ที่ว่าหากทุกคนมีโอกาสแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวอย่างเต็มศักยภาพแล้วประโยชน์ส่วนรวมจะสูงสุด และมิลล์ที่ว่าหากทุกคนมีความตั้งใจแสวงหาประโยชน์ส่วนร่วมให้เต็มศักยภาพแล้วประโยชน์ส่วนตัวก็ไม่เต็มที่ด้วยเป็นรายบุคคล เพื่อให้เป็นจริงเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องพิทักษ์กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อมิให้เกิดการเสียเปรียบเพราะช่องโหว่ของการใช้กฎหมาย และการอบรมตามหลักเหตุผลของคานท์ เพราะการทำดีเป็นหน้าที่ซึ่งจะช่วยสร้างจิตสำนึกให้กับมนุษยชาติ

แต่ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า การตีความดังกล่าวยังมีจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งได้ 1) การคอร์รัปชั่นบางอย่างถูกกฎหมายแต่ผิดจริยธรรม ปัญหาจริยธรรมต้องแก้ด้วยหลักจริยธรรม เช่น หลักธรรมาภิบาล ระบบกฎหมายเพียงอย่างเดียวนั้นแม้จะออกแบบมาดีเพียงใด แต่หากผู้บังคับใช้กฎหมายขาดจิตสำนึกที่ดีแล้วระบบที่ดีนั้นก็จะกลายเป็นเพียงเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง ทั้งยังเอาไว้ใช้ทำลายหรือป้องกันคู่แข่งทางการเมืองและทางธุรกิจที่จะมาแย่งอำนาจหรือขัดผลประโยชน์ของตนได้อีกด้วย ยิ่งฉลาดมากก็ยิ่งพบช่องโหว่ให้โกงได้มากและพิสดารซับซ้อนอย่างเอาผิดทางกฎหมายไม่ได้ การเน้นกฎหมายจึงเป็นวาทกรรมผูกขาดอำนาจไว้ที่กฎหมายของปรัชญานวยุคเท่านั้น ทั้งนี้ หลักนิติธรรมย่อมถือเป็นเกณฑ์หลัก แต่เกณฑ์หลักนี้ต้องช่วยสนับสนุนเกณฑ์เสริมได้ทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ด้วย คือ ส่งเสริมให้มีการอบรมจนเกิดระบบการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี เกิดระบบที่สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ ข้อพึงตระหนักอีกอย่างคือ ยิ่งออกกฎหมายรุนแรงมากเท่าใด ก็ยิ่งมีช่องโหว่ทางกฎหมายมากขึ้นเท่านั้น จึงต้องอบรมหลักจริยธรรมตามนโยบายของคุณธรรมบานพับหรือฆราวาสธรรม 4 ควบคู่ไปด้วย 2) การอบรมจิตสำนึกด้วยหลักเหตุผลเป็นเรื่องของผลประโยชน์เพราะลัทธิประโยชน์นิยมเน้นผลประโยชน์เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะส่วนตัวแบบเบนธัมหรือส่วนร่วมแบบมิลล์ก็ยังคงเป็นเรื่องของผลประโยชน์ ซึ่งหากมีคนฉลาด เหนือเมฆแสร้งทำว่าเป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ใจจริงจ้องหาผลประโยชน์ใส่ตัวให้มากที่สุดอยู่เสมอ ในไม่ช้าคนอื่นจะอิดหนาระอาใจและไม่ไว้วางใจกัน ในที่สุดก็จะกลับไปสู่มาตรการของเบนธิมคือ แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนให้มากที่สุดและไม่ให้ตนเสียผลประโยชน์โดยไม่จำเป็นต้องห่วงกังวลผลประโยชน์ของคนอื่น

ในขณะที่การอบรมเหตุผลของการทำดีว่าเป็นหน้าที่ของคานท์นั้น ในทางปฏิบัติยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน เป็นการตัดสินใจปฏิบัติดีเป็นครั้งๆ ไป

ผู้วิจัยจึงเสนอคำตอบใหม่ว่า ปัญหาคอร์รัปชั่นสามารถแก้ไขได้ด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ด้วยเหตุผลที่ว่า 1) กระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางส่งเสริมการแก้ปัญหาด้วยหลักจริยธรรมควบคู่ไปกับกฎหมาย เพราะจริยธรรมและกฎหมายต่างก็เป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมโดยมีกฎหมายเป็นหลักเพื่อให้การดำเนินกิจการทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจเป็นไปตามครรลองทางกฎหมาย หากผู้ใดหรือคนกลุ่มใดไม่ปฏิบัติตามก็ต้องถูกลงโทษ ทางกฎหมายไม่มีข้อยกเว้น จริยธรรมเป็นเกณฑ์เสริมให้ ภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจดำเนินการการอบรมบ่มนิสัยอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดจริยธรรมในระดับบุคคลผ่านคุณธรรมบานพับ (cardinal virtues) (Bunchua, 2013) หรือฆราวาสธรรม 4 และ 2) เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้วยพลังแห่งหลังนวยุคนิยม ได้แก่ การสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือและการแสวงหาเพื่อให้ระบบกิจการทั้งภาครัฐ เอกชนและรัฐวิสาหกิจมีความยืดหยุ่นต่อการมุ่งทำลายระบบของคอร์รัปชั่นและมีการคืนตัวได้เมื่อคอร์รัปชั่นทำให้ระบบหย่อนยาน

กระบวนทรรศน์หลังนวยุค

การแก้ไขปัญหาคอรัปชั่นเพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมของกระบวนทรรศน์นวยุคเป้าหมายหลักอยู่ที่ “คุณภาพชีวิต” ไม่ได้เน้นไปที่การได้รับหรือการเสียผลประโยชน์เหมือนในกระบวนทรรศน์ที่ผ่านมา และไม่ได้เน้นไปที่ความสุขในโลกหน้า แต่ก็ไม่ปฏิเสธหรือลดทอนคุณค่าของโลกหน้าเหมือนกับกระบวนทรรศน์นวยุค หากความสุขในโลกหน้าจะเป็นเหตุหนึ่งในการทำให้คนตระหนักรู้ พัฒนาคุณภาพชีวิตจิตใจและสติปัญญาเพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเองและผู้อื่นต่อไป

เมื่อเกิดปัญหาคอรัปชั่น กระบวนทรรศน์หลังนวยุคจะใช้หลักธรรมาภิบาลมาช่วยแก้ปัญหา สำหรับความยุติธรรมนั้น กระบวนทรรศน์หลังนวยุคมองว่า “ความยุติธรรมคือ การตกลงกัน” การตกลงกันในที่นี้ไม่เหมือนการตกลงในเชิงอำนาจและผลประโยชน์เหมือนในกระบวนทรรศน์นวยุค แต่เป็นการตกลงกันเพื่อเป้าหมายร่วมกันคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้น บรรยากาศของการตกลงร่วมกันจึงเป็นไปตามหลักพลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา การตกลงกันเป็นกระบวนการหนึ่งของการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นหลักสำคัญในธรรมาภิบาล เป็นการเข้ามาแสวงหาจุร่วมสงวนจุดต่างเพื่อการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยแต่ละฝ่ายทำความเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยหลัก 3 กล้า คือ กล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ และกล้าลงมือทำด้วยความรับผิดชอบ ทำให้เกิดอำนาจร่วม เกิดความรู้สึกร่วมกัน หัวใจของการมีส่วนร่วม คือ การฟังอย่างตั้งใจ เป็นการฟังเพื่อฟัง ไม่เอาอคติ ประสบการณ์หรือความรู้ใด ๆ เข้าไปก้าวก่าย จับจ้องหรือตัดสิน ไม่มีข้อสรุปใดๆ นอกจากจะฟังเสียงของความทุกข์ ความสุข เสียงสะท้อนที่แท้จริงของปัญหาที่กระทบถึงความรู้สึกนึกคิด กระทบต่อวิถีชีวิต จากนั้นจึงช่วยกันวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ เช่น ปัญหาคอรัปชั่นในแต่ละพื้นที่นั้นเกิดขึ้นจากอะไร มันสร้างปัญหาให้กับประชาชน หน่วยงานหรือองค์กรอย่างไร แนวโน้มของปัญหาจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร มีอะไรเป็นเหตุปัจจัยหลัก เหตุปัจจัยรอง เหตุปัจจัยสนับสนุน และแต่ละคนมีทางออกต่อปัญหานี้อย่างไร คือหาความเป็นไปได้จากทุกทางและเลือกทางที่สามารถทำได้ก่อน ทำได้ง่าย ทำได้จริง ค้นหาจุดคานงัดซึ่งเป็นจุดเล็ก ๆ แต่ทรงพลังในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงจุดไม้ผลัดที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับองค์กร เช่น การอบรมจริยธรรมหลังนวยุคสายกลาง เป็นต้น

ข้อดีของการแก้ไขปัญหาคอรัปชั่นตามกระบวนทรรศน์หลังนวยุคนั้น คือ ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคน เพราะทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นเป้าหมายที่ไม่ใช่การแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ มีการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการแก้ปัญหาในเชิงจริยธรรมและเน้นการอบรมบ่มนิสัยอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวัน แต่ข้อเสียก็คือ หากใช้หลักการตกลงกัน

ในกระบวนทรรศน์อื่น ๆ เจตนารมณ์และเป้าหมายก็จะผิดเพี้ยนไปทันที อาจจะกลายเป็นลักษณะพวกมากลากไป คือเป็นการเอาเรื่องการตกลงกันมาเป็นข้ออ้างเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เห็นร่วมกันสมประโยชน์กันในเชิงเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องของตน และการนำเอาหลักธรรมาภิบาลไปทำตัวชี้วัดก็เป็นช่องโหว่ที่ผู้มีอำนาจสามารถที่จะกลั่นแกล้งผู้อื่นได้ เช่น การนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดเพื่อประเมินความคิดเห็นของประชาชน (เฉพาะที่สนับสนุนกลุ่มพรรคการเมืองของตน) เพื่อใช้เป็นข้อเท็จจริงประกอบกับการยื่นรายชื่อประชาชน 2 หมื่นรายชื่อขึ้นไปเพื่อปลดตำแหน่งของผู้มีอำนาจหน้าที่ทางราชการ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การแก้ไขปัญหาคอรัปชั่นเพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม เมื่อวิจักษ์บนพื้นฐานของกระบวนทรรศน์ทั้ง 5 พบว่า มีทั้งข้อดีข้อเสียตามเงื่อนไขเคียงคู่กันไป ผู้มีปัญญาควรนำเอาข้อดีมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกทาง และนำข้อเสียมาปรับปรุงและหาทางป้องกันแก้ไขให้เหมาะสม โดยประยุกต์ใช้บนกระบวนทรรศน์ที่ 5 เพื่อชูหลักธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตต่อไป

วิจารณ์

1. คอร์รัปชั่นเมื่อตีความในระดับลึก ย้อนไปยังภาษาละติน Corruptus มีรากคำมาจาก rumpere ที่แปลว่า destroy ทำลาย กับ spoil ปล่อยปละละเลย ซึ่งทำให้เห็นความหมายในเชิงบริบทว่า คอร์รัปชั่นเป็นการทำลายระบบที่มีอยู่และเป็นการปล่อยปละละเลยไม่ให้เป็นไปตามระบบที่ควรจะเป็น การคอร์รัปชั่นจึงอาจมองได้คล้ายกับลูกเทนนิส (คอร์รัปชั่น) กระทบหน้าไม้เทนนิส (ระบบ) การแก้ไขจึงต้องเน้นไปที่หน้าไม้เทนนิส (The Head and The Sweet Spot) คือ พื้นที่ทั้งหมดภายในบริเวณหน้าไม้ (Head) เป็นบริเวณที่ขึงด้วยเอ็น ซึ่งจะประกอบด้วย Sweet Spot บริเวณที่เอ็นกระทบลูกแล้ว เอ็นที่ขึ้นนั้นสามารถสร้างแรงได้มากที่สุดโดยที่ผู้ตีออกแรงน้อยที่สุด และที่บริเวณนี้จะมีแรงสั่นสะเทือนน้อยที่สุด (https://ac-tennis.com) หลักการในการแก้ไขจึงต้องกระทำใน 2 แนวทางคือ เมื่อคอร์รัปชั่นจะทำลายระบบ ระบบจะต้องไม่แข็ง (rigid) จนถูกทำลายให้แตกหักได้ง่าย แต่จะต้องมีความยืดหยุ่น (flexible) ต่อการมุ่งทำลายระบบของคอร์รัปชั่นและเมื่อคอร์รัปชั่นทำให้เกิดการปล่อยปละละเลยจนระบบหย่อนยาน ก็จะต้องเน้นไปที่การคืนตัวได้ (resilience) เพื่อให้ระบบกลับมาทำหน้าที่ได้ตามเดิม หากแต่การป้องกันของคอร์รัปชั่นของปรัชญานวยุค คล้ายการออกแบบคอไม้เทนนิส (The Throat and Shaft) คอของไม้เทนนิสแต่เดิมจะเป็นก้านทึบตรงๆ (Closed Throat) ในเวลาที่ลูกบอลไม่โดนกลางหน้าไม้ ไม้แบบก้านทึบจะไม่สมดุลย์ คอไม้เทนนิสจึงถูกออกแบบใหม่ให้เป็นไม้แบบมีช่องตรงกลาง (Open Throat) ทำให้มีความมั่นคงและสมดุลย์ที่ดีกว่า นั่นคือ การป้องกันคอร์รัปชั่นตามปรัชญานวยุคเน้นการใช้กฎหมายปราบปรามคอร์รัปชั่นซึ่งก็คือการเสริมระบบให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ (strengthening) คล้ายคอไม้แบบทึบซึ่งระบบที่แข็งมากเช่นนี้จะเกิดความไม่สมดุลโดยจะเห็นได้จากยิ่งออกกฎมากเท่าไรก็จะยิ่งพบช่องโหว่มากขึ้นเท่านั้นและนี่คือจุดอ่อนที่ชัดเจนของการป้องกันคอร์รัปชั่นด้วยปรัชญานวยุค การป้องกันจึงต้องเน้นให้ระบบสมดุลย์ นั่นคือ ประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คล้าย

การออกแบบคอไม้ให้มีช่องตรงกลาง ซึ่งส่งผลให้หน้าไม้มีขนาดใหญ่ขึ้น นั่นคือ ระบบจะมีความเกี่ยวเนื่องกับผู้คนมากยิ่งขึ้นด้วยหลักการการมีส่วนร่วม

2. ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเน้นการใช้กฎหมายควบคู่กับการอบรมจริยธรรม โดยกฎหมายเป็นเกณฑ์หลักและจริยธรรมเป็นเกณฑ์เสริม กฎหมายใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดการปฏิบัติได้ถูกต้องตามระบบและลงโทษผู้ทำผิดโดยไม่มีการยกเว้น ในขณะที่เกณฑ์เสริมจะต้องอบรมประชาชนให้มีคุณธรรม ซึ่งมิใช่หลักคุณธรรมข้อหนึ่งข้อใด แต่เป็นการอบรมเกณฑ์พิจารณาคุณธรรม นั่นคือ ตามระบบคุณธรรมบานพับ (Bunchua, K. 2008) หรือฆราวาสธรรม 4 และกระแสหลังนวยุคนิยมที่สำคัญที่สืบต่อกันมาของมนุษยชาติก็คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาสังคมด้วยพลังแห่งหลังนวยุคนิยม ได้แก่ การสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือและการแสวงหาเพื่อให้ระบบทั้งภาครัฐ เอกชน ทั้งในระดับเล็กและระดับใหญ่ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนร่วมกันในทุกระดับ (Harimtepathip, M. & Suwanbundit, A. 2016) และเป็นการแก้ไขคอร์รัปชั่นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลวิจัยนั้นสามารถนำไปเป็นเหตุผลและแนวทางในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นโดยเน้นการใช้กฎหมายควบคู่กับการอบรมจริยธรรม ด้วยการสร้างเป็นหลักสูตรอบรมบ่มนิสัย (character education) เพื่อการพัฒนาคุณธรรมของบุคคล สังคม โดยทำการอบรมอย่างต่อเนื่องประมาณเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อยในหน่วยงาน องค์กรต่างๆ หากขาดช่วง ธรรมชาติของมนุษย์ที่เห็นแก่ตนจะเกิดความอยากได้อยากมี หลงในอำนาจและผลประโยชน์ได้ง่าย การนำไปใช้ในลักษณะของการส่งเสริมให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้เกณฑ์เสริมนี้สนับสนุนเกณฑ์หลักคือกฎหมายได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตอบคำถามวิจัยว่าปัญหาคอร์รัปชั่นสามารถแก้ไขได้ด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลางหรือไม่ โดยแสดงเหตุผลของทุกฝ่ายแล้ว แต่หากมีการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการ ผู้วิจัยจึงเห็นควรเสนอให้ผู้สนใจได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทุจริตคอรัปชั่นในวงการต่าง ๆ แบบเจาะลึก ด้วยการวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน โดยวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการคอรัปชั่นในรูปแบบต่าง ๆ ให้ละเอียดที่สุด และวิจักษ์ให้เห็นคุณและโทษเมื่อเกิดการคอรัปชั่นขึ้นมา จากนั้นเสนอการประยุกต์ใช้ด้วยกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะหัวข้อเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

1) การป้องกันคอร์รัปชั่นกับการส่งเสริมหลักพลัง4 (สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ แสวงหา)

2) ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางกับธรรมาภิบาล

Reference

Bunchua, K. (2006). *Interpretation Fated Relationship Postmodern Philosophy*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Bunchua, K. (2008). *Ethics Handbook Based on International Principles*. Bangkok: Chain Printing

Bunchua, K. (2013). *Problems and Solutions Regarding Moral Training, Ethics (Including Morality) In the Country Thai from the Perspective of Samuel Huntington*. Research Report. Suan Sunandha Rajabhat University.

Bunchua, K. (2018). *An Introduction to Philosophy and Ethics. Bangkok*: Suan Sunandha Rajabhat University.

Harimtepathip, M. & Suwanbundit, A. (2016). Sufficient Development by Participating in Good Governance. In Ravich Takaew (Editor), *Thailand and Good Governance with the Philosophy of Sufficiency Economy*. Bangkok: Doctor of Philosophy Program in Philosophy and Ethics.

Sivarat, N. & Phosing, P. (2018). Trend of Corruption in Thailand. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 5(2), 343-354.

อรรถปริวรรตการรักษาศีลแปดตามหลักปรัชญาหลังนวยุค: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธาน*

Interpretation of the Eight Precepts According to the Postmodern Philosophy: An Analytic, Appreciative and Applicative Study

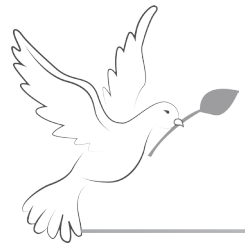

[1]**ณัฐสุดา เชี่ยวเวช, กีรติ บุญเจือ และเมธา หริมเทพาธิป**

[1]**Natsuda Chiaowet, Kirti Bunchua and Metha Harimtepathip**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author E-mail: nutsuda.jdar@gmail.com

บทคัดย่อ

การรักษาศีลแปดของอุบาสิกาเป็นการสมาทานเพื่อการประพฤติพรหมจรรย์อันเป็นแนวทางการพัฒนาฝึกฝนตนเองและเป็นเครื่องทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง แต่การรักษาศีลแปดไม่ใช่การรักษากฎเคร่งครัด บทความวิจัยนี้ต้องการที่จะหาคำตอบของคำถามวิจัยที่ว่า การรักษาศีลแปดสามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน การตีความการรักษาศีลแปดตามหลักปรัชญาหลังนวยุคด้วยหลักอรรถปริวรรต เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของอุบาสิกาและแม่ชี งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญาอันได้แก่ วิภาษวิธีและวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างฝ่ายตรงข้ามที่ยึดมั่นในปรัชญากระบวนทรรศน์ยุคกลางกับฝ่ายผู้วิจัยและผู้สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายตรงข้ามมีมุมมองว่า การรักษาศีลแปดไม่สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศ์หลังนวยุคสายกลางได้ แต่ต้องตีความตามหลักการของกระบวนทัศน์ยุคกลางเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะเหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก ศีลแปดเป็นเรื่องของศาสนาเป็นข้อประพฤติของผู้รักษาพรหมจรรย์ตามหลักศาสนา ประการที่สอง ศีลแปด เป็นศีลพรหมจรรย์ที่มุ่งโลกุตตระ แต่ผู้วิจัยมีความคิดเห็นแย้งกับข้อเสนอดังกล่าว และได้เสนอคำตอบใหม่ว่า การรักษาศีลแปดสามารถตีความใหม่ได้ด้วยหลักอรรถปริวรรตของปรัชญาหลังนวยุค ด้วยเหตุผลที่ว่า คำว่าพรหมจรรย์ในทางพุทธศาสนาเมื่อตีความโดยบริบทของคำแล้ว ความหมายของ “พรหมจรรย์” มีหลายอย่าง เช่น ทาน วิริยะ อริยมรรค ธรรมเทศนา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นข้อธรรมที่ใช้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องต้อง

*Received November 1, 2019; Revised February 1, 2020; Accepted February 8, 2020

กันกับหลักปรัชญาหลังนวยุคทั้งสิ้น ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นเหตุผลและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของอุบาสิกา แม่ชีและผู้ปฏิบัติถือครองพรหมจรรย์เพื่อให้เกิดความสุขแท้ในโลกนี้และโลกหน้าด้วย

คำสำคัญ: อรรถปริวรรต; ศีลแปด; พรหมจรรย์; ปรัชญาหลังนวยุค

Abstract

The eight precepts practices of Upasika (lay follower) is to observe the Brahmacharya (chastity) as self-discipline as well as to nurture the Buddhism, but the precepts practice does not seem to be strict as a rule-observing. The researcher thus would like to find the answer to the question whether the eight precepts practice could be interpreted by the moderate postmodern philosophy. This research had as objective to analyze, to appreciate and to apply moderate postmodern philosophy to the interpretation of the eight precepts practice aiming at generating principles to develop a quality of life of Upasikas. This research employed methods of philosophical research, namely a dialectical method and a discursive discourse technique between opposing groups consisting of those who followed the medieval paradigm and the researcher together with his supporting group.

The findings of this research indicated that the opposing groups had the view that the eight precepts practice could not be interpreted by the moderate postmodern paradigm but only by the medieval paradigm. There was supported by 2 important reasons: firstly, the Eight Precepts belong to the doctrine of the Buddhist religion a guideline for the observers of chastity; secondly the Eight Precepts absolutely direct to the Transcendental Life. The research held the opposite view and proposed that the eight precept practices could be interpreted by moderate postmodern philosophy. The supportive main reason was that, with the postmodern prospective, the Buddha' teaching has a wider range of the meaning of chastity, for examples: Dana, Viriya, Ariyamagga, Dhammadesana, which are morals needed for the development of quality of life which is congruence to the postmodern philosophy. These findings can serve as a rationale for and a guideline to the development of quality of life in the Upasika and Brahmacharya practice for the authentic happiness in this world and the next world.

Keywords: interpretation; Eight Precepts; Brahmacharya; Postmodern Philosophy

บทนำ

การรักษาศีลแปดโดยมากจะเป็น อุบาสกหรืออุบาสิกาผู้ที่ต้องการขัดเกลาให้ยิ่งขึ้น เป็นเครื่องควบคุมตนให้สำรวมระวังในกาย และวาจา เพื่อให้ตนสามารถตั้งอยู่ในหลักประพฤติแห่งความดีได้ และทำให้สามารถที่จะทำให้จิตสงบได้ง่ายในการทำสมาธิ ศีลแปดนี้ไม่ได้กำหนดในการรักษา คือ สามารถที่จะรักษาได้ทุกวัน การรักษาศีลแปดจึงเป็นการสมาทานเพื่อการประพฤติพรหมจรรย์อันเป็นแนวทางการพัฒนาฝึกฝนตนเองและเป็นครื่องทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ศีลแปดนี้เรียกอีกอย่างว่า ศีลอุโบสถ เพราะเป็นศีลที่มักปฏิบัติสำหรับผู้ที่นุ่งขาวห่มขาวโดยการรักษาศีลแปดนั้นจะเข้าปฏิบัติและนอนค้างคืนในวัดวาอารามตามระยะเวลาที่ตนจะปฏิบัติได้ จึงมักพบมากตามชนบทที่ชาวบ้านมักเข้าวัดเพื่อรักษาศีลแปดในวาระโอกาสต่างๆ เช่น ทุกวันพระตลอดช่วงฤดูเข้าพรรษา หรือผู้รักษาศีลแปดอย่างต่อเนื่องอย่างนักพรต เช่น แม่ชี และชีพราหมณ์ เป็นต้น

การรักษาศีลแปดนั้นได้ถือกำหนดวินัยข้อปฏิบัติ สวดมนต์ทำวัตรและเจริญภาวนา เป็นบริบท ทั้งนี้ การรักษาศีลแปดมีข้อแตกต่างจากศีลห้าที่สำคัญ คือ ศีลข้อที่ 3 ของศีลแปดคือ อะพฺรหฺมจริยา เวรมณี สิกขา ปทำ สมาทิยามิ ในขณะที่ศีลข้อที่ 3 ของศีลห้าคือ “กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี สิกขาปะทัง สมาทิยามิ” นั่นคือ ในศีลข้อที่ 3 ของศีลห้านั้นให้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกามเฉพาะผู้ที่ไม่ใช่คู่ของตน แต่ในศีลแปดนั้นให้เว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์ คือการร่วมประเวณีห้าม หรือ ห้ามโดยเด็ดขาดแม้ในคู่ครองของตนก็ตาม จึงจะชื่อว่า “พรหมจรรย์” คือการประพฤติอย่างพรหม และมีการถือศีลเพิ่มอีก 3 ข้อ เพื่อเป็นการขัดเกลาเพื่อความยินดี และไม่ให้ติดกับการบริโภคจนเกินประมาณ หรือการแต่งตัวก็ไม่ควรที่จะแต่งจนเกินไป ให้รู้จักกับความพอดีในการแต่งตัว เพื่อดูให้ว่าสวยงามแต่ไม่ถึงกับฉูดฉาด ส่วนในเรื่องการนั่ง หรือการนอน ก็ไม่ให้ติดกับความสบายจนเกินไป แต่สามารถที่จะสบายได้ชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น อานิสงค์แห่งการถือศีลแปดเช่นนี้ทำให้ในหมู่ผู้รักษาศีลแปดนั้นจะมีความเชื่อว่าศีลแปดเป็นศีลมุ่งความสุขในโลกหน้าตั้งแต่ชั้นพรหมขึ้นไป (Department of Religious Affairs, 1982)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นว่า ความเชื่อดังกล่าวยึดมั่นอยู่ตรงการตีความคำว่า “พรหมจรรย์” โดยมักจะมองว่า พรหมจรรย์คือ การไม่ร่วมประเวณีแม้แต่คู่ครองของตน หรือ หากรักษาศีลแปดมาแต่เยาวัย ก็จะเกิดความเชื่อที่สุดโต่งไปกว่านั้นได้ว่า จะต้องรักษาพรหมจรรย์ คือ การรักษาความบริสุทธิ์ทางเพศด้วยการไม่ผ่านการมีเพศสัมพันธ์ (virgin) ซึ่งจะพบได้จาก คำว่า “สาวพรหมจรรย์” ที่หมายถึง หญิงสาวที่ไม่เคยผ่านการมีเพศสัมพันธ์มาก่อน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการรักษาศีลอย่างไม่เป็นทางสายกลาง ด้วยเกิดจากการตีความคลาดเคลื่อนและการเลือนความหมายที่แท้จริง ทำให้สาระอันทรงคุณค่าของคำว่าพรหมจรรย์ถูกลบเลือนหายไปจากความเข้าใจของคนทั่วไป

การตีความคำว่า “พรหมจรรย์” ยังทำให้เกิดความเชื่อร่วมกันอีกอย่างว่า ผู้ประพฤติพรหมจรรย์เป็นผู้ละเลยความสุขในปัจจุบัน เป็นผู้ไม่อาลัยความสุขในโลกนี้ ไม่สนใจความสุขที่จะได้รับในโลกนี้ ปล่อยวางความสุขในทุกรูปแบบของโลกนี้ โดยมุ่งความสุขในโลกหน้าจนถึงความสุขระดับสูงสุดคือ นิพพานเท่านั้น ซึ่งความเชื่อเช่นนี้ยังสอดคล้องกับปรัชญา กระบวนทรรศน์ยุคกลางที่มองเรื่องของศาสนาว่าเป็นเรื่องของโลกหน้าเพียงอย่างเดียว (Bunchua, 2018)

เมื่อการตีความพรหมจรรย์ไม่ได้ให้ผลที่น่าพึงพอใจ ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสงสัยขึ้นมาว่าการรักษาศีลแปดสามารถตีความใหม่ด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่ เพื่อให้เกิดการนำหลักการ ความเชื่อและทัศนคติมาตีความด้วยบริบทที่เหมาะสม นั่นคือ การรักษาศีลแปดไม่เพียงเป็นการทำเพื่อหวังโลกหน้า แต่เป็นการประพฤติ

ดีเพื่อความสุขในโลกนี้อีกด้วย ทั้งนี้ การรักษาศีลแปดนั้นไม่คล้ายกับการรักษากฎเคร่งครัด แต่เป็นการใช้ปัญญาในการรักษาศีล ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการตีความขยายกรอบความเชื่อเดิมให้ครอบคลุมสาระอันเป็นเนื้อแท้ของคำว่าพรหมจรรย์ในพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดความชัดเจนแจ่มแจ้งว่า โดยแท้จริงแล้ว คำสอนเรื่องศีลนั้นสามารถตีความเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้ เฉกเช่นหลักการของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง อย่างไรก็ตาม การตีความดังกล่าวนี้ย่อมมีข้อโต้แย้งมากมายจากฝ่ายต่างๆ ที่ทำให้เชื่อว่าการรักษาศีลแปดไม่สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศ์หลังนวยุคสายกลางจึงควรวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อแสดงเหตุผลทั้งสองฝ่ายและหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน การตีความการรักษาศีลแปดตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการตามรูปแบบวิธีวิจัยทางปรัชญาที่เน้นการคิดวิเคราะห์และสังเคราห์มโนคติเพื่อตอบคำถามทางปรัชญาอย่างรัดกุม โดยมีกรอบมโนคติสำคัญ ได้แก่ ปรัชญากระบวนทรรศน์ มโนทรรศน์เกี่ยวกับศีลแปดและหลักอรรถปริวรรต เพื่อนำมาแสดงเป็นเหตุผลตามหลักวิภาษวิธีและวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การทบทวนวรรณกรรม

1. ปรัชญากระบวนทรรศน์ มาจากข้อสรุปของที่ว่า “กระบวนทรรศน์ คือ ความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือก” ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กระบวนทรรศน์ (Bunchua, 2006) ได้แก่ 1) กระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์ 2) กระบวนทรรศน์ยุคโบราณ 3) กระบวนทรรศน์ยุคกลาง 4) กระบวนทรรศน์นวยุค และ 5) กระบวนทรรศน์หลังนวยุค ส่วนปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คือ ปรัชญาของผู้ที่เชื่อว่าความจริงมีอยู่หลากหลาย ไม่มีความจริง (truth) ของใครคนใดคนหนึ่งที่สามารถเข้าถึงความเป็นจริง (reality) ได้ทั้งหมด แต่ละคนรู้เพียงคนละส่วน ดังนั้น หลักการของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางจึงเน้นความไม่ยึดมั่นถือมั่น หรือ “ยึดเหนี่ยว แต่ไม่ยึดติด” และยึดหลัก “ย้อนอ่านใหม่หมด ไม่ลดอะไรเลย” (reread all reject none) (Harimtepathip, 2015) เพื่อเก็บสิ่งที่แน่ใจว่าสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ และทิ้งสิ่งที่แน่ใจว่าจะทำลายคุณภาพชีวิต ส่วนสิ่งที่ไม่แน่ใจแต่ก็ไม่ได้เป็นพิษเป็นภัยก็เก็บเอาไว้ หรือแขวนไว้ เพื่อที่ว่าเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมอาจต้องนำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. ศีล คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความปกติ (Somdet Krom Luang VaJirayannavong, 1972) หมายถึงความปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ ครบทั้ง 3 (Somdet Pra Nyanasamvara, 2015) เพื่อให้กายวาจาพ้นจากการกระทำที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีความสำรวม ไม่ก้าวล่วง (Tipitaka Thai: 31/89/34) ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา ความไม่ล่วงละเมิดทั้งทางกายและทางวาจา (Tipitaka Thai: 33/604/283) ของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว (Phra Buddhaghosa, 2003) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมความประพฤติให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สังคมและสิ่งแวดล้อม ศีล 8 จึงเป็นคุณสมบัติของตัวบุคคล ที่จะต้องจัดระเบียบในการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงเป็นบรรทัดฐานทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ระเบียบ

กติกาของสังคม (Srisamdang, 1991) และการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข องค์ประกอบของศีล 8 ได้แก่

ศีลข้อ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี คือ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์

ศีลข้อ 2 อทินฺนา ทานา เวรมณี คือ ละเว้นจากการลักขโมย

ศีลข้อ 3 อพฺรหฺมจริยา เวรมณี คือ ละเว้นจากการประพฤติที่ไม่เป็นพรหม กล่าวคือ การละเว้นจากการประพฤติที่ไม่ประเสริฐ แต่ให้ประพฤติในสิ่งที่ประเสริฐ

ศีลข้อ 4 มุสาวาทา เวรมณี คือ การละเว้นจากการพูดเท็จ

ศีลข้อ 5 สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี คือ การละเว้นจากการดื่มน้ำเมา

ศีลข้อ 6 วิกาลโภชนา เวรมณี คือ ละเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล

ศีลข้อ 7 นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณี คือ การละเว้นจากการฟ้อนรำขับร้องดูการเล่นมหรสพ การทัดทรงดอกไม้การประพรมน้ำหอม การสวมเครื่องประดับ และการแต่งตัวทุกอย่าง

ศีลข้อ 8 อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี คือ การละเว้นจากที่นั่งที่นอนบนที่สูงใหญ่มีศีลข้อนี้ได้บัญญัติออกมาในรูปแบบของการห้ามนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนที่สูงและใหญ่ (Tewintho, 2003)

3. อรรถปริวรรต มาจาก คำสันกฤต อรฺถ คำมคธ อตฺถ แปลว่า เนื้อความ รวมกับคำสันสกฤต ปริวรรต และ มคธ ปริวัตฺต แปลว่า หมุนเวียน เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไป แปรไป รวมกันเป็นอรรถปริวรรต จึงแปลได้ว่า การแปรเนื้อหาจากความหมายตามตัวอักษร เป็นความหมายตามความต้องการของผู้ใช้ร่วมกัน (Bunchua, 2006)

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา 2 แนวทางอันได้แก่ วิภาษวิธี (dialectical method) คือ การตั้งคำถามที่อาจตอบได้หลายคำตอบที่เป็นไปได้ (pluralistic question) และวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (discursive method) คือ การรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยมีคำตอบวิจัยว่า “การรักษาศีลแปดสามารถตีความตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางได้” ทั้งนี้ วิภาษวิธีย่อมต้องมีแสดงฝ่ายตรงข้าม เหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย เพื่อแสดงเหตุผลที่เหนือกว่าได้ ทั้งนี้ ฝ่ายตรงข้ามเชื่อว่าการรักษาศีลแปดไม่สามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศ์หลังนวยุคสายกลาง เนื่องจากเป็นเรื่องของศาสนาจึงต้องตีความด้วยกระบวนทรรศน์ยุคกลางเท่านั้น ยุคกลางเชื่อในโลกหน้า การประพฤติปฏิบัติ การรักษาศีลก็ล้วนเป็นไปเพื่อโลกหน้า โดยมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก ศีลแปดเป็นเรื่องของศาสนาและเป็นข้อประพฤติของผู้รักษาพรหมจรรย์คือ ตัดแล้วซึ่งความสุขในโลกหน้าโดยมุ่งเข้าสู่โลกหน้าตั้งแต่ระดับชั้นพรหมโลกขึ้นไป เพราะศีลข้อที่ 3 คือ อะพฺรหฺมจริยา เวรมณี สิกขา ปทำ สมาทิยามิ ซึ่งเป็นการสมาทานถึงซึ่งเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์ การรักษาศีลแปดจึงเป็นการเว้นจากการเสพเมถุนธรรม มีความประพฤติดั่งพรหม ประการที่สอง ศีลแปดเป็นศีลพรหมจรรย์ที่มุ่งโลกุตตรธรรมเท่านั้นเพราะมีการอ้างอิงจากคัมภีร์ในพระสุตตันตปิฎก

แต่ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า การตีความดังกล่าวยังมีจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งได้ การรักษาศีลแปดโดยเน้นการเว้นจากการเสพเมถุนธรรมอันเป็นธรรมของชาวบ้าน เป็นความประพฤติที่อยู่เหนือศีลห้าของฆราวาสทั่วไป มีความประพฤติดั่งพรหมแม้อยู่ในร่างของมนุษย์ ซึ่งเหนือกว่ามนุษย์สมบัติและสวรรค์ 6 ชั้น ในระดับสูงนั้นเป็นทางแห่งโลกุตรธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติลาจากโลกนี้ไปแล้วหากยังไม่บรรลุอรหัตตผล ย่อมเข้าสู่ชั้นที่อยู่ของพระอริยเจ้าทั้งหลายที่ชั้นสุทธาวาสความเข้าใจของคนทั่วไปดังกล่าวนี้ อาจมาจากความเชื่อที่ว่าบุคคลที่เข้าถึงความบริสุทธิ์ จะต้องมีเจตนางดเว้นจากกาม เพราะกามเป็นกิเลสที่ทำให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิดไม่มีจบสิ้น ผู้ละกามหรือกามราคะได้แล้วจึงจะได้ชื่อว่าเป็นอริยบุคคลตั้งแต่ระดับพระอนาคามีเป็นต้นไป ทั้งนี้ เพราะอริยบุคคลขั้นพระโสดาบันและ พระสกิทาคามียังไม่อาจละกามได้อย่างเด็ดขาด เพราะฉะนั้นระดับความบริสุทธิ์จึงน้อยกว่าระดับพระอนาคามีและพระอรหันต์

ความเชื่อดังกล่าวนี้มีมูลเหตุที่น่าเชื่อถือ เพราะมีการอ้างอิงจากคัมภีร์ในพระสุตตันตปิฎก ทำให้คนทั่วไปเชื่อว่าการดำเนินชีวิตด้วยการรักษาศีลแปด นี้ไม่ได้มุ่งความสุขที่จะได้รับในปัจจุบัน แต่มุ่งขัดเกลาตนเองให้บริสุทธิ์โดยหวังความสุขในโลกหน้าหรือมีแรงจูงใจกำหนดเป้าหมายไว้ตั้งแต่ขั้นพรหมโลกขึ้นไปจนถึงขั้นสุทธาวาสอันเป็นดินแดนที่อยู่อาศัยของเหล่าพระอริยะ ความเชื่อนี้อาจเกิดมาจากสมมติฐานหรือการสังเกตจากการประพฤติตนอันผิดแผกแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไปบนโลกนี้ เช่น หลังเที่ยงไปแล้วก็จะไม่รับประทานอาหาร จะมีก็เพียงน้ำปานะเท่านั้น, เวลานอนก็จะไม่นอนในที่สูงใหญ่ คือ ไม่นอนบนที่นอนนุ่มๆ บนเตียงที่ยัดนุ่นอุ่นสบาย แต่เลือกที่จะนอนบนพื้นแข็งๆ ที่ปูด้วยผ้าหรือวัสดุอื่นที่ไม่ใช่นุ่น, การละเว้นซึ่งการร่วมเพศซึ่งเป็นวิสัยของคนทั่วไปที่อยากมีคู่นอนหรือคู่ชีวิต แต่เลือกที่จะรักษาหรือสงวนไว้ซึ่งพรหมจรรย์ ละเว้นการเสพกามในทุกรูปแบบ เป็นต้น ข้อสรุปดังกล่าวนี้เกิดจากการตีความอย่างแคบ ทำให้บริบทของคำว่าพรหมจรรย์ในทางพุทธศาสนาถูกจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะในเรื่องของการไม่เสพเมถุนธรรมเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นการเลือนความหมายที่แท้จริง ทำให้สาระอันทรงคุณค่าของคำว่าพรหมจรรย์ถูกลบเลือนหายไปจากความเข้าใจของคนทั่วไป จึงทำให้การตีความคำว่า “พรหมจรรย์” มีลักษณะแคบและตื้น ซึ่งเป็นการทำลายคุณค่าในด้านข้อธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไป “พรหมจรรย์”

ผู้วิจัยจึงเสนอคำตอบใหม่ว่า การรักษาศีลแปดสามารถตีความใหม่ได้ด้วยหลักอรรถปริวรรตของปรัชญาหลังนวยุค ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อตีความตามตัวอักษร จะแปลว่า ความประพฤติประเสริฐ และเมื่อตีความโดยบริบทของคำตามแนวทางของ Hans-Georg Gadamer (2008) แล้ว พบว่า ความหมายของ “พรหมจรรย์” มีหลายอย่าง ในพระไตรปิฎกได้จำแนกพรหมจรรย์ไว้หลายอย่างด้วยกัน คือ ทาน ไวยาวัจจะ ศีล 5 อัปปมัญญา เมถุนวิรัติ สทาร สันโดษ วิริยะ อุโบสถ อริยมรรค ศาสนา ธรรมเทศนา อัชฌาสัยหรือมโนรถ และสมณธรรม อันเป็นเครื่องที่ยังให้บุคคลเข้าถึงความบริสุทธิ์ตามหลักพระพุทธศาสนา จากการตีความคำว่า “พรหมจรรย์” ตามบริบทนี้ทำให้เห็นว่าพรหมจรรย์แต่ละนัยยะล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างไม่แยกส่วน หลักธรรมแต่ละข้อล้วนถูกเรียกว่าพรหมจรรย์ทั้งสิ้น เพราะพรหมจรรย์เป็นความประพฤติอันประเสริฐ แม้จะเป็นความประพฤติดุจพระพรหม แต่ก็เป็นพระพรหมในร่างของมนุษย์ คือ ถือเอาคุณธรรมของพรหมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อพิจารณาตามบริบทนี้จะเห็นว่า ข้อประพฤติปฏิบัติในพรหมจรรย์นี้เป็นเรื่องของการสร้างคุณธรรม บารมีธรรม ให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติ เป็นข้อปฏิบัติอันประเสริฐซึ่งดำเนินอยู่ในโลกปัจจุบัน ไม่ใช่โลกหน้า ดังนั้น การตีความการรักษาศีลแปดด้วยปรัชญาหลังนวยุคย่อมส่งผลให้เห็นถึงผลของการรักษาศีลแปดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความสุขแท้ในโลกนี้ได้ และย่อมส่งผลต่อสุคติภูมิในโลกหน้าอย่างแน่นอน

กระบวนทรรศน์หลังนวยุค

ผู้ที่มีความคิดและความรู้ สึกบนพื้นฐานของกระบวนทรรศน์หลังนวยุค เมื่อนำ ศีล 8 ไปใช้ ก็จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต แม้ว่าศีล 8 จะมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อความพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง คือ นิพพาน แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าขัดต่อเป้ าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาหลังนวยุคสายกลางส่งเสริมให้พัฒนาทั้งในโลกนี้และโลกหน้าและพัฒนาให้ถึงที่สุดเท่าที่จะทำได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตจนถึงขีดสุดจะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัว ความยึดมั่นถือมั่น เห็นประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่มีเงื่อนไข แม้จะไม่ใช่ครอบครัวเดียวกัน คนชาติเดียวกัน หรือนับถือศาสนาต่างกัน คนที่พัฒนาคุณภาพชีวิตจนถึงขั้นปรัชญาหลังนวยุคแล้วย่อมรู้ จักพลังปรับตัว คือ รู้จักแสวงหาจุดร่วมสงวนจุดต่างอย่างเหมาะสม สิ่งใดที่เห็นร่วมกันก็นำมาปฏิบัติร่วมกันด้วยอุดมการณ์เดียวกันคือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งใดที่เห็นแตกต่างกันก็ให้ถือเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย ที่ควรนำมาสร้างสรรค์และส่งเสริมอุดมการณ์ร่วมให้บรรลุผล เมื่อเราวิจักษ์ความคิดและความรู้สึกของผู้ที่อยู่กระบวนทรรศน์หลังนวยุคแล้ว จะพบว่าเมื่อเขาเหล่านั้นได้นำเอาศีล 8 มาใช้ ก็จะเอาไปใช้ในรูปแบบของกระบวนทรรศน์หลังนวยุค ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าโดยส่วนเดียว ดังนี้

1. ชาวหลังนวยุค เมื่อจะรักษาประเพณีอันดีงามเอาไว้ ก็จะใช้ศีล 8 ดำเนินประเพณีเหล่านั้นบนทางสายกลางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะมีความเห็นชอบรู้ว่าอะไรเป็นทุกข์ก็รู้จัก กำหนดรู้ กล้าเชิญหน้า หากเห็นว่าเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็จะส่งเสริมต่อไป แต่หากทำลายคุณภาพชีวิตก็จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการคิดหรือการกระทำด้วยพลังสร้างสรรค์ ปรับตัวร่วมมือ และแสวงหา เช่น การถือศีล 8 ตามประเพณีเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์วัตถุเงินทองเหมือนคนกระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์ที่ทำตาม ๆ กันมา ก็เปลี่ยนแนวคิดมาเป็นการถือศีล 8 เพื่อได้ระลึกถึงพระคุณและการกระทำที่ดีงามของพระพุทธเจ้า มีพระพุทธเป็นกำลังใจและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เข้าใจแก่นของประเพณีสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจตามได้เป็นต้น

2. ชาวหลังนวยุคเมื่อจะใช้กฎหมาย ก็จะปฏิบัติตามกฎหมายโดยเข้าใจเจตนารมย์ของผู้บัญญัติกฎหมายว่าต้องการให้สังคมมีความสงบสุขเป็นพื้นฐานทำให้ปฏิบัติตามกฎหมายด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติศีล 8 ก็ยิ่งปฏิบัติได้สมบูรณ์กว่าระดับกฎหมายที่เป็นระดับบังคับใช้เพราะมีการพัฒนาคุณภาพทางด้านจิตใจให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติ

3. ชาวหลังนวยุค เมื่อจะนับถือศาสนา ก็จะนับถือด้วยท่าทีแบบหลังนว ยุค คือ วิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธานคำสอนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในเรื่องศาสนสัมพันธ์ก็จะมีการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างให้เกียรติกันและกันต่อคนที่นับถือศาสนาหรือนิกายต่างกัน ส่วนที่เหมือนกัน ถ้าอยู่ในเส้นทางของศีล 8 ก็สามารถนำมาปฏิบัติร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนที่ต่างกันก็ช่วยกันตีความเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป ชาวหลังนวยุค เมื่อจะใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดและวิธีการคิดวิเคราะห์มารับใช้ศาสนา เอื้อให้เกิดการวิเคราะห์ศีล 8 ให้เห็นความละเอียดชัดเจนในทุกแง่มุม ส่งเสริมการปฏิบัติศีล 8 ร่วมกันในสังคมด้วยเทคโนโลยี เปิดครอบฟ้าทางความคิดให้กว้างขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนและยอมรับความคิดที่หลากหลาย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกันและกัน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงปรัชญา และแสดงเหตุผลด้วยวิภาษวิธีอันทำให้ได้นำเหตุผลเชิงปรัชญามาตอบคำถามวิจัย และทำให้คำตอบมีความสำคัญยิ่งขึ้น โดยมีจุดเด่นของผลการวิจัย คือ

1) ชี้แจงว่ากระบวนทรรศ์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเมื่อนำมาตีความศีล 8แล้วพรหมจรรย์คือความประพฤติอันประเสริฐ เป็นการส่งเสริมความสุขแท้ตามความเป็นจริงตามสัญชาตญาณปัญญาของมนุษย์

2) ชี้แจงว่ากระบวนทรรศ์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเมื่อนำมาตีความศีล 8แล้ว เป็นเรื่องของการสร้างคุณธรรม บารมีธรรม ให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติ เป็นข้อปฏิบัติอันประเสริฐซึ่งดำเนินอยู่ในโลกปัจจุบัน

3) ได้เข้าใจและได้คำสำคัญจากการตีความศีล 8 ด้วยกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

4) ได้ชักชวนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้หลักอรรถปริวรรตมาตีความศีล 8 แก่ ทุกคนเพื่อให้เห็นได้ว่าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพรหมจรรย์นั้นล้วนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ทั้งสิ้น

5) บทบัญญัติของศีล ไม่ใช่บทบัญญัติ แต่รวบรวมและเรียบเรียงให้ผู้ที่รักษาประพฤติตามได้สะดวกตามความสมัครใจ

6) ศีลมุ่งประโยชน์ส่วนตน และส่วนรวม

7) ศีลเป็นไปเพื่อประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า

8) ศีล 8 เป็นศีลซึ่งปฏิบัติระดับบุคล กลุ่มแม่ชี ไม่ถึงระดับประเทศ

กระบวนทรรศน์หลังนวยุค เชื่อในการพัฒนาชีวิตจากการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ชอบให้มีกฎมาครอบงำแบบกระบวนทรรศน์อื่นๆ แต่ก็พร้อมที่จะเปิดใจรับฟังคนกระบวนทรรศน์อื่น ๆด้วยเช่นกัน ในการชักชวนให้คนกระบวนทรรศน์หลังนวยุคหันมาสนใจปฏิบัติพรหมจรรย์นั้น เพียงแค่เราตั้งใจไปสนทนากับเขาด้วยความปรารถนาดีแบบเพื่อน หรือที่เรียกว่าวิธีสานเสวนา (dialogue) หากเขาเห็นว่าสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาได้ เขาก็จะยินดีน้อมนำพรหมจรรย์ไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาเอง ทั้งนี้ อย่าไปขีดกรอบหรือไปบีบบังคับให้เขาต้องปฏิบัติตามแบบนั้นแบบนี้เพียงเท่านั้นถึงจะถูก เพราะจะทำให้เขาอึดอัดและเป็นการปิดกั้นเสรีภาพไม่ให้เขาสร้างสรรค์ และจะทำให้เขาไม่เกิดการปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาไปพร้อมด้วย ถ้าอยากให้คนกระบวนทรรศน์หลังนวยุคหันมาสนใจปฏิบัติพรหมจรรย์จริง ๆ ผู้แนะนำควรทำหน้าที่เป็นเพื่อนผู้ชี้แนะ ไม่ใช่ชี้นำ ควรใส่ใจเขาอย่างเพื่อนกัลยาณมิตรไม่ใช่ผู้รู้ที่คอยสั่งสอน หากเห็นว่าสิ่งที่เขาปฏิบัติจะนำพาเขาไปสู่โทษภัยก็ควรเตือนเขาและชี้ให้เขาเห็นถึงโทษนั้น ถ้าหากเขาไม่เชื่อก็ต้องทำใจยอมรับในการเลือกตัดสินใจของเขา การออกแบบกิจกรรมในการปฏิบัติพรหมจรรย์จึงควรให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการออกแบบร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์การปรับตัว การร่วมมือ และการแสวงหาร่วมกัน

การตีความศีล 8 เมื่อวิจักษ์บนพื้นฐานของกระบวนทรรศน์ 5 จะพบว่า สามารถประเมินสิ่งที่ก่อให้เกิดคุณค่าโดยส่วนเดียว ต่างจากการวิจักษ์บนพื้นฐานของกระบวนทรรศน์ที่ผ่านมาที่อาจให้คุณและโทษเคียงคู่กันไป ดังนี้

1. การตีความคำว่า “พรหมจรรย์” หากตีความด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์ยุคกลาง ย่อมทำให้เกิดจุดอ่อนตรงที่ตีความคำว่าพรหมจรรย์ในศีลข้อที่ 3 อย่างแคบ มุ่งแต่ผลของการรักษาศีลในโลกหน้า ทั้งนี้ การคาดหวังในโลกหน้านั้นไม่ใช่ข้อประพฤติของการปฏิบัติอันประเสริฐ เพราะเกิดจากความอยากหรือตัณหา ซึ่งตัณหาจัดว่าเป็นตัว

สมุทัยหรือเหตุแห่งทุกข์ ไม่ใช่ทางแห่งการดับทุกข์ ความอยากได้ซึ่งความสุขอันประณีตหรือมากกว่าความสุขในโลกนี้จัดเป็นกามตัณหา ส่วนความอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เช่น อยากเป็นพรหมจากการรักษาพรหมจรรย์ หรือแม้แต่อยากเป็นพระอนาคามี ถ้าอาศัยความอยากหรือตัณหาเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อความสำคัญตนแล้ว ล้วนแต่เป็นภวตัณหาทั้งสิ้น ซึ่งเป็นความไม่ถูกต้องตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

2. การตีความคำว่า “พรหมจรรย์” หากตีความด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลาง ย่อมทำให้เกิดการเชื่อมโยงพรหมจรรย์ทั้งหลายอันหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพรหมจรรย์นั้นให้นำไปสู่การรักษาศีลแปด โดยการปฏิบัติจนเป็นนิสัย เกิดเป็นความประพฤติดีที่มีจุดหมายในโลกนี้อยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง กาย ใจ จิตใจ ทั้งนี้ย่อมนำไปสู่ความสุขระดับปัญญาบนการไม่ยึดมั่นถือมั่น และผู้รักษาศีลมิได้ละทิ้งโลก อีกทั้งยังเป็นผู้รักษาโลก ด้วยยังมีพลังแห่งการสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือ และการแสวงหา ได้ใช้พลังสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่ได้สร้างประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มีพลังปรับตัวเพื่อแก้ปัญหา นั่นคือใช้วิจารณญาณตามกระบวนทรรศน์หลังนวยุคในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนของการวิเคราะห์และการประเมินค่าเป็นส่วนสำคัญ เมื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัตินั้น มีพลังร่วมมือกันในการรักษาศีลแปด อันเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อให้สิ่งดี สิ่งมีประโยชน์ สิ่งที่ปราชญ์สรรเสริญได้ถูกเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนร่วมกัน มีพลังแสวงหาอย่างพอเพียงจนเข้าถึงคำสอนศาสนาได้ ทำให้เจริญในการรักษาพรหมจรรย์ได้ยิ่งขึ้น และเมื่อสิ้นชีพจากโลกนี้แล้ว ย่อมไปสู่โลกหน้าได้ตามที่แสดงไว้ใน พระสุตตันตปิฎก

สรุป

การรักษาศีลแปดสามารถตีความใหม่ได้ด้วยหลักอรรถปริวรรตของปรัชญาหลังนวยุค ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อตีความตามตัวอักษร จะแปลว่า ความประพฤติประเสริฐ ในพระไตรปิฎกได้จำแนกพรหมจรรย์ไว้หลายอย่างด้วยกัน คือ ทาน ไวยาวัจจะ ศีล 5 อัปปมัญญา เมถุนวิรัติ สทารสันโดษ วิริยะ อุโบสถ อริยมรรค ศาสนา ธรรมเทศนา อัชฌาสัยหรือมโนรถ และสมณธรรม อันเป็นเครื่องที่ยังให้บุคคลเข้าถึงความบริสุทธิ์ตามหลักพระพุทธศาสนา จากการตีความคำว่า “พรหมจรรย์” ตามบริบทนี้ทำให้เห็นว่าพรหมจรรย์แต่ละนัยยะล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างไม่แยกส่วน หลักธรรมแต่ละข้อล้วนถูกเรียกว่าพรหมจรรย์ทั้งสิ้น เพราะพรหมจรรย์เป็นความประพฤติอันประเสริฐ แม้จะเป็นความประพฤติดุจพระพรหม แต่ก็เป็นพระพรหมในร่างของมนุษย์ คือ ถือเอาคุณธรรมของพรหมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อพิจารณาตามบริบทนี้จะเห็นว่า ข้อประพฤติปฏิบัติในพรหมจรรย์นี้เป็นเรื่องของการสร้างคุณธรรม บารมีธรรมให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติ เป็นข้อปฏิบัติอันประเสริฐซึ่งดำเนินอยู่ในโลกปัจจุบัน ไม่ใช่โลกหน้า ดังนั้น การตีความการรักษาศีลแปดด้วยปรัชญาหลังนวยุคย่อมส่งผลให้เห็นถึงผลของการรักษาศีลแปดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อความสุขแท้ในโลกนี้ได้ และย่อมส่งผลต่อสุคติภูมิในโลกหน้าอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลวิจัยนั้นสามารนำไปเป็นเหตุผลและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของอุบาสิกา แม่ชีและผู้ปฏิบัติถือครองพรหมจรรย์ โดยสามารถสร้างเป็นหลักสูตรอบรมบ่มนิสัย (character education) เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และจิตใจ โดยทำการอบรมอย่างต่อเนื่องประมาณเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อยในหน่วยงาน องค์กรต่างๆ การอบรมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ต้องมีการอบรมฝึกฝนซ้ำๆ บ่อยๆ หากขาดช่วง ธรรมชาติของจิตมนุษย์มักลื่นไหลไปกับอารมณ์ของความอยากที่เกินพอดี ไหลไปกับเรื่องอำนาจและผลประโยชน์ได้ง่าย การนำไปใช้ในลักษณะของการส่งเสริมให้มีการอบรมอย่างต่อเนื่องจึงจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในชาติให้ได้เข้าใจคุณภาพชีวิตที่ดีตามความเป็นจริง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตอบคำถามวิจัยว่าการรักษาศีลแปดสามารถตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศ์หลังนวยุคสายกลางได้หรือไม่ โดยแสดงเหตุผลของทุกฝ่ายแล้ว แต่หากมีการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะหัวข้อเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

1) อรรถปริวรรตการรักษาศีลห้าตามหลักปรัชญาหลังนวยุค

2) อรรถปริวรรตการรักษาศีลสิบตามหลักปรัชญาหลังนวยุค

Reference

Bunchua, K. (2006). *Interpretation Fated Relationship Postmodern Philosophy*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Bunchua, K. (2018). *An Introduction to Philosophy and Ethics*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Department of Religious Affairs. (1982). *Tipitaka Thai*, Royal Edition. Bangkok: Department of Religious Affairs.

Gadamer, H. G. (2008). *Philosophical Hermeneutics, 30th Anniversary Edition*. Translated by Linge D.E. California, University of California.

Harimtepathip, M. (2015). *Moderate Postmodernism*. Retrieved July,10, 2019 from http://philosophy-suansunandha.com/2015/07/08/moderate-postmodernism

Phra Buddhaghosa. (2003). *Visuddhimagga*. (4th ed). Bangkok: Prayoonwong Printing.

Somdet Krom Luang VaJirayannavong. (2015). *Dhammanukrom*. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing House.

Somdet Pra Nyanasamvara. (2010). *Precepts in Buddhism*. (4th ed). Bangkok: Mahamakut Buddhist University Printing.

Srisamdang, S. (1991). *Buddhism and Educational Principles: Knowledge Theory*. Bangkok: Neelnara Printing.

Tewintho, T. (2003). *Buddhist Ethics, Ethics and Ethics*. (2 ed). Bangkok: Mahachulabannakhan

การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์*
The Administration of Risks and Dangers in Agriculturalists Growing Field Crops in Nakhon Sawan Area Province

[1]เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร, [2]ชูชิต ชายทวีป และ [3]รุจิรวัทน์ ลำตาล
[1]Saowanee Samantreeporn, [2]Chuchit Chaithaweep and [3]Ruchirawat Lamtan
[2]มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
[1,2]Bangkok Thonburi University, Thailand.
[3]นักวิจัยอิสระ
[3]Independent Researchers
[1]Corresponding Author. Email: film.phd5@gmail.com

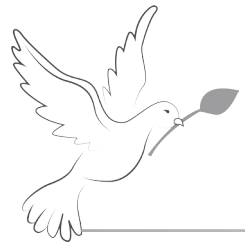

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปลูกอ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในอำเภอลาดยาว อำเภอตากฟ้า และอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการวิจัยแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจคุณภาพของเครื่องมือโดยมีค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหาเท่ากับ 0.80 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบโดยวิธีเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตสังคม และด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล สามารถทำนายความสัมพันธ์การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ได้ร้อยละ 78.4 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .964 และ 3) เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ควรใช้สารเคมีตามความจำเป็น ควรใช้เครื่องมือทางการเกษตรที่มีคมด้วยความระมัดระวัง ควรเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคและศัตรูพืช และควรลดรายจ่ายการปลูกพืช

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยงและอันตราย; เกษตรกร; พืชไร่

*Received October 7, 2019; Revised October 29, 2020; Accepted November 7, 2019

Abstract

The objectives of research were 1) to administrate the agriculturalists' risks and dangers to plant field crops in Nakhon Sawan area, 2) to identify the factors affecting the administration of agriculturalists' risks and dangers to plant the field crops in Nakhon Sawan area, and 3) to study the guideline to prevent and reduce their risks in Nakhon Sawan area. The sample groups consisted of ones have grown sugarcane, cassava, and corn as feed in districts of Nakhon Sawan such as Ladyao, Tak Fa and Kao Liao. Instrument of research was a questionnaire (5 Likert scales). The content validity was 0.08 and the reliability was 0.93. Data were analysed by mean, standard deviation, and Stepwise multiple regressions.

The results were found 1) the agriculturalists' risks and dangers to grow field crops in Nakhon Sawan area were at the moderate level. 2) Factors affecting the agriculturalists to grow field crops in Nakhon Sawan were at a high level. Economic, social, psychological and political factors and government policy could predict the relationship between the administration of risks and dangers in Nakhon Sawan (78.4%) with Stepwise multiple regressions at 0.964. 3) For preventing and reducing the risks and dangers, they should apply the chemical fertilizers as much as possible; carefully use the sharp agricultural tools, look out field crops diseases and pests, and reduce the expense of growing the field crops.

Keywords: Risky and Dangerous Administration; Agriculturalists; Field Crops

บทนำ

ภาคการเกษตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ แต่มีความผันผวนไปตามกระแสเศรษฐกิจโลก จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความเสี่ยงที่เกษตรกรต้องเผชิญในกระบวนการผลิต ได้แก่ โรคพืช ศัตรูพืช ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขาดแคลนน้ำ หนี้สิน สุขภาพ ปัญหาที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติ อาทิ อุทกภัย ภัยแล้ง สภาพปัญหาหลักของเกษตรกรเชื่อมโยงกันเป็นวงจรและเกิดขึ้นซ้ำซากตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรอ่อนแอทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและจิตใจ (Rattanacharoen, 2011) และจากการทบทวนวรรณกรรมยังพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเสี่ยงในการประกอบอาชีพเกษตรกรคือ อิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มีความไม่สมดุลระหว่างปริมาณผลิตผลที่ออกสู่ตลาดกับปริมาณความต้องการซื้อในแต่ละช่วงเวลา ทำให้ผลผลิตที่ออกมาล้นตลาดส่งผลให้ราคาตกต่ำ การผลิตพืชหวังพึ่งพิงการตลาดเป็นตัวนำโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ ในภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีความผันผวน การแข่งขันที่รุนแรงจากเศรษฐกิจเกิดใหม่ การกีดกันการค้าระหว่างประเทศและแสวงหาประโยชน์จากประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านจิตสังคม เช่น รายได้ของเกษตรกรลดลงไม่พอยังชีพก็ใช้วิธีกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่รัฐจัดให้หรือเพื่อนบ้านมาลงทุนจนก่อให้เกิดหนี้ท่วมตัว เกษตรกรรายใหม่บางรายไม่มีทุนจึงไม่สามารถทำการเพาะปลูกอย่างต่อเนื่องได้ทำให้ขาดช่องทางสร้างรายได้อย่างน่าเสียดาย

ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ อิทธิพลด้านการเมืองและนโยบายของรัฐบาล คือ การส่งออก การแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร ความไม่มั่นคงของรัฐบาล ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายรัฐบาลในการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการผันผวนของราคาและรายได้ ทำให้เกษตรไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ (Office of Agricultural Economics Research, 2015) ยิ่งไปกว่านั้น เกษตรกรยังต้องเผชิญกับอันตรายจากการทำงานที่หลากหลาย เช่น อันตรายจากการใช้สารเคมี เพื่อกำจัดแมลงและศัตรูพืช จากข้อมูลเชิงประจักษ์ทางวิชาการจากของกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงเกษตรฯ พบว่า พาราควอตมีทั้งพิษเฉียบพลันถึงตายและพิษเรื้อรัง ตลอดจนส่งผลกระทบสิ่งแวดล้อม และยังพบการตกค้างในสัตว์น้ำและมนุษย์ จากการศึกษาเกษตรกรในประเทศไทย พบว่า อันตรายด้านทางชีวภาพ การติดเชื้อโรคทั่วไป การบาดเจ็บจากการถูกสัตว์ร้าย หรือสัตว์มีพิษกัดต่อย ผื่นคัน อุบัติเหตุจากการใช้เครื่องมือเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวและการขนส่ง การเจ็บป่วยจากการทำงานหนัก อันตรายทางกายภาพ การทำงานในที่มีอากาศร้อน หนาวจัด หรือขณะฝนตก อาการปวดหลัง ปวดกล้ามเนื้อและอาการบาดเจ็บของกล้ามเนื้อ ภัยธรรมชาติ โรคและศัตรูพืช อันตรายทางจิตวิทยาสังคม ความเครียดเนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ ผลผลิตไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้ ค่าเช่าที่ดินทำกิน การลงทุน ปุ๋ย ยา สารเคมีราคาสูงขึ้น หนี้สินทั้งในและนอกระบบ แรงงานงานหายาก ค่าจ้างแรงงาน เครื่องจักรกลในการเพาะปลูก เก็บเกี่ยว และขนส่งสินค้าทางการเกษตรสูงขึ้น (Office of Agricultural Economics Research, 2014)

จากปัญหาที่เกิดตามสถานการณ์ และปัญหาที่พบในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรที่ต้องเผชิญความเสี่ยงและอันตราย หากเกษตรกรมีการบริหารความเสี่ยงและอันตรายที่เหมาะสมจะส่งผลให้ลดความเสี่ยงและอันตรายที่จะเกิดจากการประกอบอาชีพได้ และหากรัฐบาลสามารถลดปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเกษตรกรลงได้จะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และยังส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในการส่งออกสินค้าการเกษตร มีผลต่อรายได้ของประเทศและรายได้ของเกษตรกร การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ที่ศึกษาคือ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และข้าวโพด เป็นการศึกษาอิทธิพลทางเศรษฐกิจ

จิตสังคม การเมืองและนโยบายรัฐบาล การบริหารความเสี่ยงและอันตรายในการประกอบอาชีพเกษตรกร ใน 4 ด้าน (Office of Agricultural Economics Research , 2014) ได้แก่ ด้านปัจจัยทางเคมี ด้านปัจจัยทางชีวภาพ ด้านปัจจัยทางกายภาพ และด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ที่ต้องการทราบว่า เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจ จิตสังคม การเมืองและนโยบายรัฐบาลทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไร มีความเสี่ยงและอันตรายในการประกอบอาชีพเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยชิ้นนี้สามารถนำไปใช้ป้องกัน ลดความเสี่ยง อันตรายในการประกอบอาชีพเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาแนวทางป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึง ดังนี้

(1) ความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพของเกษตรกร

(2) อันตรายในการประกอบอาชีพเกษตรกร

(3) ปัจจัยที่มีผลต่อความเสี่ยงในการประกอบอาชีพเกษตรกร

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างแนวทางการป้องกันความเสี่ยงและอันตรายในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกองค์กร ชุมชน องค์กรนโยบายในประเทศ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นองค์กรที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ ประกอบด้วย ผู้ปลูกมันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในอำเภอลาดยาว อำเภอตากฟ้า และอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตรวิเคราะห์อำนาจการทดสอบสถิติที่ศึกษา (power analysis) ของโคเฮน (Cohen, 1998) กำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% $\mathbf{X}$=0.05 และอำนาจการทดสอบ (power) เท่ากับ 0.99 โดยกำหนด v ที่ ∞ ส่วนค่าขนาดอิทธิพล (effect size) เนื่องจากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาไม่พบการศึกษาในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.15 ซึ่งเป็นค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง (Cohen, 1988) การศึกษาครั้งนี้ข้อมูลประชากรมาจากทะเบียนเกษตร

ในแต่ละอำเภอ นำมาคำนวณตามสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง จำนวน 76 คน เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยโรงงาน จำนวน 74 คน เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 70 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

ตัวแปรอิสระได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ (Office of Agricultural Economics Research, 2015) ใน 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การบริหารการลงทุน กลไกด้านราคา ตลาดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร ค่าจ้างแรงงาน อิทธิพลด้านเศรษฐกิจที่มีต่อเกษตรกร ได้แก่ เงินลงทุนในการเพาะปลูก ราคาขายผลผลิต รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ค่างจ้างแรงงาน เครื่องจักรกลในการปรับสภาพดิน เพาะปลูก แรงงานหายาก แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรมีน้อย ผลิตผลทางการเกษตรถูกกดราคา

2) ด้านจิตสังคม หมายถึง การบริหารความเครียดผลผลิตไม่ได้ตามที่คาดหวัง ราคามีความผันผวน ภาระความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ เงินลงทุนไม่เพียงพอ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การทำงานหนักอย่างต่อเนื่อง การทำงานรีบเร่ง ความรู้ความเข้าใจในการเพาะปลูก ดูแลรักษาพืช การเปลี่ยนแปลงวิธีการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต หรือปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน

3) ด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล หมายถึง การบริหารการควบคุมต้นทุนการผลิต การส่งออก การแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร การเมืองและนโยบายรัฐบาลที่มีอิทธิพลต่อเกษตรกร ได้แก่ การประกันสินค้าทางการเกษตรของรัฐบาล นโยบายการช่วยเหลือเกษตรกรไม่ต่อเนื่อง เปลี่ยนแปลงวิธีเพาะปลูก จัดโซนพื้นที่เพาะปลูกพืช ความไม่มั่นคงและปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การจ่ายเงินช่วยเหลือเกษตรกร การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสินค้าทางการเกษตร

ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ (สำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร, 2557) ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านปัจจัยทางเคมี หมายถึง การบริหารจัดการสารเคมีที่มีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อาการที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันตั้งแต่อาการเล็กน้อย จนรุนแรงถึงแก่เสียชีวิตขึ้นอยู่กับชนิด ปริมาณ และทางเข้าสู่ร่างกายของสารเคมี ความเสี่ยงอันตรายของเกษตรกรทางเคมีเกิดจากการใช้ยาคุมหญ้า ยาฆ่าหญ้า การใช้ปุ๋ยเคมี กำจัดโรคและศัตรูพืช พฤติกรรมการใช้สารเคมีตามฉลากแนะนำ ตามความต้องการของเกษตรกร การป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมี การสัมผัสสารเคมีอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการใช้สารเคมี

2) ด้านปัจจัยทางชีวภาพ หมายถึง การบริหารความเสี่ยงต่อโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน การติดเชื้อโรคทั่วไป การบาดเจ็บจากการถูกแมลง สัตว์ กัด ต่อย อันตรายในการใช้เครื่องมือ การขนส่ง การเจ็บป่วย ผื่นคัน บาดเจ็บ การเจ็บป่วยที่เกิดจากการทำงานหนัก

3) ด้านปัจจัยทางกายภาพ หมายถึง การบริหารการทำงานในที่มีอากาศร้อนทำให้อ่อนเพลีย เป็นลม และหมดสติ ทำงานขณะฝนตก ชื้นแฉะ หนาวจัด อาการปวดหลัง ปวดกล้ามเนื้อและอาการบาดเจ็บของกล้ามเนื้อและข้ออื่นๆ ต้องใช้ยาแก้ปวดในขณะทำงาน ภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคและศัตรูพืชระบาด

4) ด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม หมายถึง การบริหารความเครียดจากการประกอบอาชีพ ราคาผลผลิตตกต่ำ ผลผลิตต่อไร่ลดลง หนี้สิน ทำให้หมดหวังกับอาชีพเกษตรกร คุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้น ที่ดินทำกินมีน้อย ค่าเช่าที่ดินทำกินแพงเกินจริง ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตต่อไร่ลงได้ ปุ๋ย ยา สารเคมี ค่าจ้างแรงงาน เครื่องจักรกลใน

การเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตสูงขึ้น

เครื่องมือการวิจัย

เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากทฤษฎี แนวคิด เอกสาร ตำรา และได้ผ่านการทดสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ความเที่ยงของเครื่องมือระหว่าง 0.8 -1 แต่ละข้อและนำไปทดสอบกลับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนของฮอยท์ (Hoyt's Analysis of Variance) โดยการแปลผลการทดสอบเครื่องมือ จากนั้นนำมาแจกแจงเป็นตาราง 2 ทางแล้ววิเคราะห์ความแปรปรวนและหาค่าความเชื่อมั่นจากสูตร (Hoyt, 1941) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.93

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประสานงานกับเกษตรอำเภอแต่ละแห่งเพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่เพื่อการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นำแบบสอบถามมอบให้กับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านช่วยเหลือในการจัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง กำหนดรับแบบสอบถามคืน แจกแบบสอบถามจำนวน 220 ชุด ได้คืนจำนวน 220 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.0 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าสถิติ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. ปัจจัยที่มีต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สร้างสมการพยากรณ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เป็นเทคนิคทางสถิติที่อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาสร้างสมการทำนาย

4. แนวทางป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เรียงลำดับความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนมาก เพศชาย ร้อยละ 60.9 อายุมากกว่า 55 ปี ร้อยละ 27.7 รายได้ต่อปีต่ำกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 18.2 พืชไร่ที่เพาะปลูก มันสำปะหลัง ร้อยละ 34.6 พื้นที่เพาะปลูก 10 - 20 ไร่ ร้อยละ 27.3 กรรมสิทธิ์ที่ทำกิน ของครอบครัวและเช่า ร้อยละ 35.9 การใช้ปุ๋ย ยา สารเคมีทุกประเภทตั้งแต่เพาะปลูกถึงเก็บเกี่ยว 1 – 3 ครั้ง ร้อยละ 65.0 เคยประสบอุบัติเหตุในการประกอบอาชีพที่รุนแรงที่สุด มีบาดแผล ร้อยละ 50.0 ความเครียดในการประกอบอาชีพ ราคาผลผลิตตกต่ำ ร้อยละ 45.0 นโยบายรัฐบาลในการช่วยเหลือเกษตรกร ช่วยเหลือได้จำกัด ร้อยละ 48.6 ราคาผลผลิต ไม่พึงพอใจ ร้อยละ 77.7

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวม 4 ด้าน

ด้าน	การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเสี่ยงและอันตราย
1	ด้านปัจจัยทางเคมี	3.42	.634	ปานกลาง
2	ด้านปัจจัยทางชีวภาพ	3.02	.836	ปานกลาง
3	ด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม	3.54	.601	มาก
4	ด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม	3.70	.613	มาก
รวม		3.42	.525	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารความเสี่ยงและอันตรายสูงสุด คือ ด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ($\bar{X}$=3.70) รองลงมา ด้านปัจจัยทางกายภาพ ($\bar{X}$=3.54) ด้านปัจจัยทางเคมี ($\bar{X}$=3.42) และด้านปัจจัยทางชีวภาพ($\bar{X}$=3.02) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวม 3 ด้าน

ด้าน	ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรผู้ปลูกพืชไร่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัจจัย
1	ด้านเศรษฐกิจ	3.84	.479	มาก
2	ด้านจิตสังคม	3.81	.492	มาก
3	ด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล	3.69	.634	มาก
รวม		3.78	.437	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลสูงสุดด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$=3.84) รองลงมา ด้านจิตสังคม ($\bar{X}$=3.81) และด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล ($\bar{X}$=3.69) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์

ตัวแปรพยากรณ์	B	S.E.	Beta	t
ค่าคงที่	1.112	.073		19.287
ด้านเศรษฐกิจ (X_1)	.906	.077	.844	14.422
ด้านจิตสังคม (X_2)	.839	.078	.799	13.057
ด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล (X_3)	.715	.064	.822	13.743

R=.964 R = .784 F= 103.196 *p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตสังคม และด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล มีความสัมพันธ์กับการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .964 สามารถทำนายการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ได้ร้อยละ 78.4 มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีค่า F = 103.196

แนวทางป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ด้านปัจจัยทางเคมี เกษตรกรควรใช้สารเคมีตามความจำเป็น ด้านปัจจัยทางชีวภาพ เกษตรกรควรใช้เครื่องมือทางการเกษตรที่มีคมด้วยความระมัดระวัง ด้านปัจจัยทางกายภาพ เกษตรกรควรเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคและศัตรูพืช ด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ควรลดรายจ่ายการปลูกพืช

กล่าวโดยสรุป การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ในจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตสังคม และด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาลซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถพยากรณ์ความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ คิดเป็นร้อยละ 78.4 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .964 ดังสมการ ดังนี้

สมการรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.112 + .906X_1 + .939X_2 + .715X_3$$

สมการรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = .844Z_1 + .799Z_2 + .822Z_3$$

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะ การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ส่วนใหญ่เกษตรเกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้เพราะผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากโรคและศัตรูพืช ราคาผลผลิตตกต่ำ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไม่มีนโยบายการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นรูปธรรม ราคาผลผลิตทั้งอ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา การประกอบอาชีพเกษตรกรมีการลงทุนสูงซึ่งมีต้นทุนมาจากการจ้างงานที่สูงขึ้นเพื่อเตรียมพื้นที่เพราะปลูก การเพราะปลูก การดูแลรักษาบำรุงพืช ปุ๋ยเคมี สารกำจัดวัชพืช ศัตรูพืชมีราคาสูงขึ้น รวมถึงการลงทุนซื้อเครื่องจักรกลเพื่อนำมาใช้งานในด้านการเกษตรที่มีราคาสูง แต่ผลผลิต ราคาลดลง ผลผลิตไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้ หนี้สินทั้งในและนอกระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการรายงานของสำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร Office of Agricultural Economics Research (2013) ที่พบว่า ความเสี่ยงภัยของเกษตรกรประเภทภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรสูงสุดส่วนใหญ่จะเป็นภัยแล้ง รองลงมา อุทกภัย โรคระบาด และวาตภัย ซึ่งจะวนเวียนกันเกิดในทุกรอบการผลิต ต้นทุนการผลิตต่อไร่ของเกษตรกรมีแนวโน้มสูงขึ้น จากอัตราการเพิ่มขึ้นของค่าเช่า ค่าแรงงาน ปุ๋ย ยา สารเคมี ความเสื่อมโทรมของสภาพดิน โรคและศัตรูพืช ค่าจ้างเครื่องจักรกลในการเพาะปลูก เก็บเกี่ยวผลผลิต การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทั้งรายรวมและรายด้าน ทั้งนี้เพราะ สภาพปัญหาหลักของเกษตรกรเชื่อมโยงกันเป็นวงจรและเกิดขึ้นซ้ำซากตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรอ่อนแอทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและจิตใจ ราคาสินค้าเกษตรไม่มีเสถียรภาพและมีความผันผวนสูงเกษตรกรมีผลกระทบที่เชื่อมโยงกัน โดยผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากค่าจ้างแรงงานสูง เงินลงทุนในการเพาะปลูกพืชสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตสังคม และด้านการเมืองและนโยบายรัฐบาล สามารถทำนายความสัมพันธ์ความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ได้ร้อยละ 78.4 มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้เพราะ สินค้าทางการเกษตรขึ้นกับโครงสร้างการตลาดและราคาสินค้าเกษตร เพราะราคาสินค้าเกษตรกรรมในประเทศส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยตลาดขายส่งโดยผ่านระบบพ่อค้าคนกลาง ความเสียเปรียบทางการค้ากับต่างประเทศ ปัญหาด้านคุณภาพผลผลิต กล่าวได้ว่าอิทธิผลด้านเศรษฐกิจ จิตสังคม การเมืองและนโยบายรัฐบาลมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร Agricultural Economics Monitoring and Forecasting Center (2013) ที่พบว่า ปัจจัยความเสี่ยงทางเศรษฐกิจการเกษตรที่เกิดขึ้นประกอบด้วย ปัจจัยเศรษฐกิจโลก ภาวะเศรษฐกิจโลกยังคงมีความผันผวนจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศผู้นำ การแข่งขันที่รุนแรงจากเศรษฐกิจเกิดใหม่ การกีดกันการค้าระหว่างประเทศและแสวงหาประโยชน์จากประเทศอื่นๆ ซึ่งจะกระทบต่อระดับราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศ การส่งออกสินค้าเกษตรไทย ภัยธรรมชาติ ภัยแล้ง เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการขยายตัวของการผลิตในภาคเกษตร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านปัจจัยทางเคมี ควรใช้สารเคมีตามความจำเป็น ด้านปัจจัยทางชีวภาพ ควรใช้เครื่องมือทางการเกษตรที่มีคมด้วย

ความระมัดระวัง ด้านปัจจัยทางกายภาพ ควรเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคและศัตรูพืช ด้านปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ควรลดรายจ่ายการปลูกพืช ทั้งนี้เพราะ เกษตรกรมีการใช้สารเคมีมากขึ้นในการกำจัดโรคและศัตรูพืช กำจัดวัชพืช บำรุงพืช ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งระยะสั้นและระยะยาว เกษตรกรต้องตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีที่เกิดผลกระทบต่อตนเอง ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม โดยใช้สารเคมีตามความจำเป็นเพื่อลดความเสี่ยงและอันตรายต่อเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Public Communication and Behavior Development Department, Ministry of Public Health (2010) ที่พบว่า หลักการป้องกันอันตรายและจัดการความเสี่ยงจากปัจจัยทางเคมี ได้แก่ การไม่ใช้สารเคมีที่มีพิษร้ายแรง การลดหรือหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีโดยไม่จำเป็น ศึกษาวิธีการใช้สารเคมีให้เข้าใจก่อน และใช้อย่างถูกต้องตามคำแนะนำสวมอุปกรณ์ป้องกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

เพื่อให้รัฐบาลกำหนดนโยบายลดปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อเกษตรกรให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตร เพื่อให้มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และเพื่อให้เกษตรกรสามารถลดความเสี่ยงและอันตรายในการปลูกพืชไร่ ได้ผลผลิตคุ้มค่าต่อการลงทุนและลดรายจ่ายในการปลูกเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรให้รอดพ้นจากความยากจน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับส่วนราชการ

1. รัฐบาลควรมีศักยภาพในการแข่งขันในระดับตลาดโลก หาตลาดใหม่เพื่อส่งออกผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้มีรายได้ภาคเกษตรมากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. รัฐบาลควรมีประกันราคาและประกันภัยสินค้าทางการเกษตรให้เหมาะสมกับต้นทุนการผลิต เพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกร

3. รัฐบาลควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านราคา ผลผลิตทางการเกษตร ให้เกษตรกรรับทราบโดยทั่วถึงคลอบคลุมทุกกลุ่ม เพื่อให้เกษตรกรมีข้อมูลในการตัดสินใจในการประกอบอาชีพ การลด หรือเพิ่ม ผลผลิตทางการเกษตรตามความต้องการของตลาด เพื่อป้องกันสินค้าเกษตรล้นตลาด ราคาตกต่ำ

ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร

1. เกษตรกรต้องมีความรู้ในการเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้สามารถแข่งขันได้และเพิ่มมูลค่าของสินค้าทางการเกษตร

2. เกษตรกรต้องใช้เกษตรอินทรีย์ทดแทนการใช้สารเคมี เป็นการลดต้นทุนการผลิต

3. เกษตรกรต้องยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรเพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพทางการเกษตร เพื่อเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย

1. ควรศึกษา ความต้องการของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงขึ้น เพราปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมีผลต่อการระบาดของโรค ดินเสื่อมคุณภาพควรมีการปลูกพืชหมุนเวียน

2. ควรศึกษา ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการพัฒนาเกษตรกร เพราะยุทธศาสตร์ของรัฐบาลมีผลต่อการส่งเสริม พัฒนา เปลี่ยนเปลี่ยนการทำการเกษตรให้ทันสมัย สินค้าทางการเกษตรเหมาะสมกับความต้องการของตลาด

3. ควรศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านราคาและผลผลิตของเกษตรกร เพราะเป็นประโยชน์ของเกษตรกรในการลด หรือ เพิ่มผลิตผลิตทางการเกษตร หรือเปลี่ยนแปลงการปลูกพืชตามความต้องการของตลาด

Reference

Agricultural Economics Monitoring & Forecasting Center. (2013). *Risk Factors for Agricultural Economy*. Bangkok: Office of Agricultural Economics Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Bureau of Risk Communication & Health Behavior Development. (2013). *Disease-free Handbook for Farmers and Village Health Volunteers*. Bangkok: Printing House, Agricultural Cooperative of Thailand Ltd.

Bureau of Agricultural Production Development Research. (2014). *Risk from the use of toxic pesticides and farmers' occupation*. Department of Agriculture, Ministry of Agriculture and Cooperatives

Cohen, J.. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Hoyt, C. (1914). Test reliability estimated by analysis of variance. *Psychometrika*, 6, 153-160.

Office of Agricultural Economics Research. (2013). *Needs on Risk Management of Farmers with an Alternative Insurance System to Solve Poverty*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

_____. (2014). *Risks from the Use of Toxic Chemicals in Agriculture and Occupation of Farmers.* Department of Agriculture. Ministry of Agriculture and Cooperatives.

_____. (2015). *Agricultural Economic Risk Factors in 2015*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Public Communication and Behavior Development Department, Ministry of Public Health. (2010). *Handbook of Disease-Free Agriculture for Farmers and Village Health Volunteers*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand., LTD.

Rattanacharoen, N. (2011). *Agricultural Occupational Group*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้นวัตกรรมสื่อการสอน Read Learn Run (RLR) เป็นฐานในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อที่พัฒนาการศึกษาไปสู่ Thailand 4.0*

Factors Affecting Learners' Behavior by Using Innovative Teaching Media Read Learn Run (RLR) as a Base for Teaching and Learning at the Primary Level under the Bangkok Metropolitan Administration for the Development of Education to Thailand 4.0

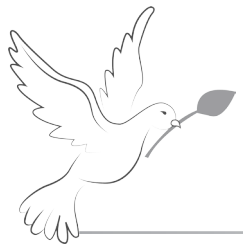

ภูมิภควัจธ์ ภูมพงศ์คชศร

Phumphakhawat Phumphongkhochasorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Phetchaburi Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author. E-mail: phumphakhawat.phu@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุการไม่ทำการบ้านและแบบฝึกหัดของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในการใช้โปรแกรม (Read Learn Run (RLR) มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย นักเรียนที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาในระดับชั้นปฐมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต โดยขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเก็บในสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเจาะจงเลือกมา 2 เขต ได้แก่เขตหนองจอก เขตลาดกระบัง

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสังคมเพื่อน ด้านแนวเกมและการสื่อสาร โดยด้านสถาบันครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ น้อย เป็นอันดับแรกร้อยละ 27 ด้านสังคมเพื่อนการคบเพื่อนที่ตั้งใจศึกษาหมั่นทำการบ้าน โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 24.1 ด้านเพื่อนช่วยกันเตือนการบ้านที่ได้รับมอบหมาย โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุดเป็นอันดับแรกร้อยละ 23 ด้านชวนกันทำการบ้านหลังเลิกเรียน ด้านแนวเกมและการสื่อสาร สื่อการเรียนการสอนมีความน่าสนใจ โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 25 ด้านการให้ความสนใจกับเกมมากกว่า โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 26.1

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้เรียน; นวัตกรรมสื่อการสอน; Read Learn Run

*Received January 26, 2020; Revised February 15, 2020; Accepted February 28, 2020

Abstract

The purpose of this research was to study the reasons for not doing homework and exercises for elementary school students in order to study the factors affecting the behavior of elementary school students in using the program (Read Learn Run (RLR). The study consisted of 50 students studying in educational institutions at the primary education level and Bangkok educational service areas. The area were collected in schools in Bangkok by selecting specific zones include 2 Nong Chok, Lat Krabang, Bangkok area.

The results of the research revealed that the behavioral data analysis of elementary school students in Bangkok Metropolis were family institution, society, friends, game and communication. In terms of family institutions, most of the respondents had the lowest level of satisfaction at the first 27%. In terms of social friends, dating, who intended to study, do their homework to be 24.1%, friends, helping to warn the homework assigned as well as found that Most of the samples had the satisfaction level at Most of them to be 23%. In the aspect of inviting to do homework after school, in terms of games and communication, teaching and learning media was interesting. Most of the samples had the satisfaction level at Most of them to be the top 25% in the aspect of paying more attention to the game. It was found that most of the sample groups have the highest satisfaction level at the first rank 26.1%.

Keywords: Poverty; Poverty Eradication; Sustainable Development; Sufficiency Economy.

บทนำ

การศึกษาในปัจจุบันนี้เป็นการศึกษาที่มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในระบบการเรียนการสอนมากขึ้น เด็กทุกคนเริ่มมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกซ์ส่วนตัว การเรียนเริ่มถูกมองข้ามและไปสนใจสื่อบันเทิงหรือสื่อ Social Media เด็กสมัยใหม่จึงมีความรู้และความคิดที่ไม่มีประสิทธิผลมันเป็นความขัดแย้งกันเมื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เด็กสามารถเรียนรู้เองจากสื่อในปัจจุบันได้แต่เด็กกลับกลายไม่มีประสิทธิภาพเลย การเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทั้งสมองความรู้ การใช้ชีวิตในสังคม กฎระเบียบ เราจึงคิดจะสร้างโปรเจคหนึ่งขึ้นมา มีชื่อว่า (“RLR” โปรแกรม รีด เริน รัน) เป็นโปรแกรมที่เป็นสื่อการสอน ที่มีทั้งรูปแบบ แบบฝึกหัด บทเรียน และเกมส์ เพื่อดึงดูดให้เด็กสนใจในการทำการบ้านและแบบฝึกหัด และยังสามารถเก็บข้อมูลพฤติกรรมการทำการบ้าน ช่วงเวลาทำ วันที่ทำ ว่ามีความรับผิดชอบต่องานที่สั่งหรือไม่และเป็นการเก็บคะแนนที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่น่าเบื่อ แต่การทำการบ้านหรือทำแบบฝึกหัดเยอะๆจะเป็นตัวฝึกในเด็กมีการจดจำ และเรียนรู้วิชาที่เรียนได้ดี และเมื่อเด็กไม่มีอะไรทำเด็กก็ไม่เกิดการเรียนรู้และเกิดผลเสียมากมายตามมาเช่น มีเวลามากเกินไป ขี้เกียจ การไปทำกิจกรรมที่ไม่ดี ก็อาจเกิดปัญหาการติดยาเสพติด การติดสื่อโซเชียวมากเกินไป และทำให้เกิดผลเสียต่อ นิสัย ความคิด และการใช้ชีวิต

สาเหตุเกิดมาจากผู้ปกครองตามใจมากเกินไปหรือทางโรงเรียนไม่เข้มงวดเรื่อง บทเรียนและวิชาการที่ยังสื่อสารให้เด็กไม่เข้าใจ หรือสื่อการสอนที่ไม่สามารถดึงความสนใจเด็กให้เกิดความอยากเรียนรู้ เด็กจึงไม่ชอบและต่อต้านและหันติดโทรศัพท์มือถือ

จากเหตุผลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่ามีความสนใจในการสร้างโปรแกรมที่ช่วยทั้งตัวผู้ฝึกสอนและตัวเด็กนักเรียนให้ได้ทั้งความรู้ความสนุกและการจัดการการเรียนการสอนให้มีความรวดเร็วและทันสมัย จึงต้องมีการทำวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลและความต้องการ ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานของโปรแกรม RLR (Read Learn Run)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการไม่ทำการบ้านและแบบฝึกหัดของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในการใช้โปรแกรม (Read Learn Run (RLR)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันมีพฤติกรรม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับชั้นของนักเรียน ที่ศึกษาในโรงเรียนเขตพื้นที่การประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่ใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run) ในการทำการบ้านและแบบฝึกหัดและความพึงพอใจ ด้านความรู้, ด้านความสนุกสนาน, ด้านเหมาะสมของนักเรียนที่ศึกษาในสถาบันการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครที่ใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run) ในการทำการบ้านและแบบฝึกหัด ที่แตกต่างกัน

2. ขอบเขตด้านประชากร นักเรียนที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาในระดับชั้นปฐมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 50 เขต

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยเก็บในสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเจาะจงเลือกมา 2 เขต ได้แก่ เขตหนองจอก, เขตลาดกระบัง จำนวน 350 คน แบ่งเป็นเขตหนองจอก 175 คน และเขตลาดกระบัง 175 คน เพื่อสะดวกต่อการเก็บข้อมูล

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาของการศึกษา ระยะเวลาการศึกษาทั้งหมด 4 เดือน

การทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบนวัตกรรมสื่อการสอน RLR (Read:การอ่านคำถามในแต่ละข้อที่กำหนดมาให้ Learn:การเรียนรู้เนื้อหาไปพร้อมๆกับการทำแบบทดสอบ Run:ความกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมในการทำ Quest) ระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อที่พัฒนาการศึกษาไปสู่ Thailand 4.0 ผู้ศึกษาได้รวบรวมเนื้อหาความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับสื่อการสอน และ การบ้าน โดยคัดเลือกจาก หนังสือ บทความ และรายงานวิจัยเพื่อนำเสนอภาพรวมของ สื่อการสอน, การบ้าน

แนวคิดด้านสถาบันครอบครัว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยาและบุตร เป็นต้น

ความหมายของครอบครัวในเชิงสหสาขาวิทยา

1) ในแง่ชีววิทยา ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามี ภรรยา มีบุตร บุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้น บิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันทางสายโลหิตแล้วแต่โครโมโซมและยีนที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดาและมารดา

2) ในแง่กฎหมาย ชายหญิงจดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิ์ได้รับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตรผู้สืบสายโลหิตโดยตรงหรือจดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

3) ในแง่สังคม ครอบครัว หมายถึง กลุ่มที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมายแต่มีปฏิสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน

4) ในแง่สังคมวิทยา ครอบครัว คือ สถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพสถาบันอื่น ๆ (Thanakom, 1975)

สุพัตรา สุภาพ (Supap, 1997) ได้กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคม เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่คงทนที่สุดและยังไม่เคยปรากฏว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่มีสถาบันครอบครัว เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันครอบครัว เนื่องจากเป็นกลุ่มสังคมกลุ่มแรกที่มนุษย์ทุกคนเจอ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต และมีครอบครัวแยกออกมา ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อ และสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพ บทบาทตลอดจนกำหนดสิทธิหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกและแห่งสำคัญของสังคมในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว

แนวคิดด้านสังคมเพื่อนและสังคม

แนวคิดทางสังคม (Social thought) หมายถึง ความคิดของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ความคิดที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา จะกระทำโดยคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ กรณีที่คิดคนเดียวก็ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วย แม้ไม่ยอมรับทั้งหมดก็อาจยอมรับเพียงบางส่วน ความคิดนั้นจึงคงอยู่ได้ Emory Bogardus ได้ให้ความหมายแนวคิดทางสังคมว่า “เป็นความคิดเกี่ยวกับการสอบถามหรือปัญหาทางสังคมของบุคคลต่างๆไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบัน เป็นการคิดร่วมกันของเพื่อนหรือผู้ที่อยู่ในความสัมพันธ์ เป็นความคิดของแต่ละคนและของกลุ่มคน ในเรื่องรอบตัวมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ต้องคิด เพื่อหาทางแกปัญหาหรือทำให้ปัญหาบรรเทาลง ความคิดความอ่านที่ได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาแล้ว และใช้การได้ดี ก็จะได้รับการเก็บรักษาสืบทอดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง” อาจารย์วราคม ทีสุกะ ให้ความหมายว่า “แนวคิดทางสังคมเป็นความคิดของมนุษย์ เกิดจากการรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนของมนุษย์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป และปัญหาที่ประสบ ความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่มนุษย์ ไม่สูญหาย มีการสืบความคิดกันต่อไป”

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องรูปแบบนวัตกรรมสื่อการสอน RLR (Read Learn Run) ระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อที่พัฒนาการศึกษาไปสู่ Thailand 4.0 ผู้วิจัยมีกรอบแนวความคิดเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย ดังภาพที่ 1.1

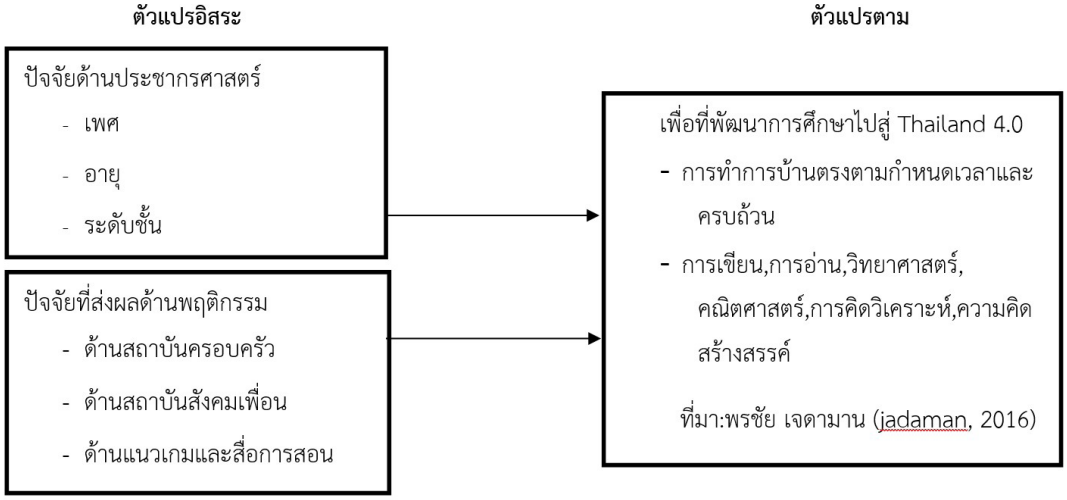

กรอบแนวความคิดเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย ดังภาพที่ 1.1

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบนวัตกรรมสื่อการสอน RLR(Read Learn Run) ระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อที่พัฒนาการศึกษาไปสู่ Thailand 4.0 ได้กำหนดวิธีดำเนินงานวิจัย ดังนี้

แหล่งข้อและวิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลประชากรศาสตร์ และสาเหตุพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมไม่ยอมทำการบ้าน

2. ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนค้นคว้าจากผลงานวิจัยจากห้องสมุดรวมทั้งเอกสารและบทความงานวิจัยอื่นๆ

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งคำถามออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end question) ที่มีคำตอบให้เลือก (check list) เพียงคำตอบเดียวจากหลายคำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ต่อการทำการบ้าน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS windows ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพฯต่อการทำการบ้าน ใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการแจกแจงความถี่ค่าร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย

สมมุติฐานที่1 ปัจจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันอาจส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run) ในการทำการบ้านและแบบฝึกหัด ที่แตกต่างกัน

-ปัจจัยลักษณะทางเพศที่แตกต่างกันมีผลกับพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run) ในการทำการบ้านและแบบฝึกหัด

-ปัจจัยลักษณะทางอายุที่แตกต่างกันมีผลกับพฤติกรรมของนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียน เขตพื้นที่ประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่ใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run) ในการทำการบ้านและแบบฝึกหัด

-ปัจจัยลักษณะทางระดับชั้นที่แตกต่างกันมีผลกับพฤติกรรมของนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียน เขตพื้นที่ประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่ใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run) ในการทำการบ้านและแบบฝึกหัด

สมมุติฐานที่2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการไม่ทำการบ้านของนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การการศึกษาวิจัย “รูปแบบนวัตกรรมสื่อการสอน RLR (Read Learn Run) ระดับประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาไปสู่ Thailand 4.0” ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการ คือ 1). เพื่อศึกษาถึงสาเหตุ

ของการไม่ทำการบ้านและแบบฝึกหัดของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2).เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในการใช้โปรแกรม RLR (Read Learn Run)

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา

ส่วนที่ 2การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมของนักศึกษาระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสังคมเพื่อน ด้านแนวเกมและการสื่อสาร

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1 ข้อมูลของลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ ด้านเพศพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 186 คน ร้อยละ 52.8 และเพศชายจำนวน 164 คนคิดเป็นร้อยละ 47.2

อายุ ด้านอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 6-9 ปี มี 182 คน คิดเป็นร้อยละ 51.7 และอายุ10-12 ปี มีจำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 47.7

ระดับชั้น ด้านระดับชั้นพบว่า ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 95 คน ร้อยละ 27 ถัดมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่4 จำนวน 56 คน ร้อยละ 15.9 ถัดมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่3 จำนวน 55 คน ร้อยละ 15.6 ถัดมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่5 จำนวน 52 คน ร้อยละ 14.8ส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่1และปีที่ 6 จำนวน 46 คน มีร้อยละที่เท่ากันกันคือ 13.1

2 การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสังคมเพื่อน ด้านแนวเกมและการสื่อสาร

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับ

เพศ					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	ชาย	164	46.6	46.9	46.9
	หญิง	186	52.8	53.1	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านเพศพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.8 และเพศชายร้อยละ 40.6

อายุ					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	6-9 ปี	182	51.7	52.0	52.0
	10-12 ปี	168	47.7	48.0	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 6-9 ปี ร้อยละ 51.7 และอายุ10-12 ปีร้อยละ47.7

ระดับชั้น					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ป.1	46	13.1	13.1	13.1
	ป.2	95	27.0	27.1	40.3
	ป.3	55	15.6	15.7	56.0
	ป.4	56	15.9	16.0	72.0
	ป.5	52	14.8	14.9	86.9
	ป.6	46	13.1	13.1	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านระดับชั้นพบว่า ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 27 ถัดมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่4 ร้อยละ 15.9 ถัดมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่3 ร้อยละ 15.6 ถัดมาได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่5 ร้อยละ 14.8ส่วน ชั้นประถมศึกษาปีที่1และปีที่ 6 มีร้อยละที่เท่ากันกันคือ 13.1

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสังคมเพื่อน ด้านแนวเกมและการสื่อสาร

ด้านสถานบันครอบครัว1					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	52	14.8	14.9	14.9
	น้อย	95	27.0	27.1	42.0
	ปานกลาง	77	21.9	22.0	64.0
	มาก	56	15.9	16.0	80.0
	มากที่สุด	70	19.9	20.0	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านสถาบันครอบครัว1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ น้อย เป็นอันดับแรกร้อยละ 27 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 21.9 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากที่สุดร้อยละ 19.9 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ15.9 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 14.8

ด้านสถานบันครอบครัว2					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	46	13.1	13.1	13.1
	น้อย	111	31.5	31.7	44.9
	ปานกลาง	69	19.6	19.7	64.6
	มาก	62	17.6	17.7	82.3
	มากที่สุด	61	17.3	17.4	99.7
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านสถาบันครอบครัว2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ น้อย เป็นอันดับแรกร้อยละ 31.5 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 19.6 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากที่สุดร้อยละ 17.6 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ17.3 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 13.1

ด้านสถานบันครอบครัว3					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	48	13.6	13.7	13.7
	น้อย	84	23.9	24.0	37.7
	ปานกลาง	64	18.2	18.3	56.0
	มาก	72	20.5	20.6	76.6
	มากที่สุด	81	23.0	23.1	99.7
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านสถาบันครอบครัว3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ น้อย เป็นอันดับแรกร้อยละ 23.9 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากที่สุดร้อยละ 23 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ 20.5 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ18.2 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 13.6

ด้านสังคมเพื่อน1					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	48	13.6	13.7	13.7
	น้อย	80	22.7	22.9	36.6
	ปานกลาง	59	16.8	16.9	53.4
	มาก	78	22.2	22.3	75.7
	มากที่สุด	85	24.1	24.3	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านสังคมเพื่อน1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 24.1 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยร้อยละ 22.7 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ 22.2 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ16.8 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 13.6

ด้านสังคมเพื่อน2					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	62	17.6	17.7	17.7
	น้อย	78	22.2	22.3	40.0
	ปานกลาง	54	15.3	15.4	55.4
	มาก	73	20.7	20.9	76.3
	มากที่สุด	81	23.0	23.1	99.4
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านสังคมเพื่อน2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุดเป็นอันดับแรกร้อยละ 23 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยร้อยละ 22.2ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ 20.7 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ17.6 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 15.3

ด้านสังคมเพื่อน3					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	48	13.6	13.7	13.7
	น้อย	80	22.7	22.9	36.6
	ปานกลาง	59	16.8	16.9	53.4
	มาก	78	22.2	22.3	75.7
	มากที่สุด	85	24.1	24.3	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านสังคมเพื่อน3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ น้อย เป็นอันดับแรกร้อยละ 29.3 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากที่สุดร้อยละ 23.9 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 17.3 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ15.3และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 13.6

ด้านแนวเกมและสื่อการสอน1					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	69	19.6	19.7	19.7
	น้อย	81	23.0	23.1	42.9
	ปานกลาง	52	14.8	14.9	57.7
	มาก	60	17.0	17.1	74.9
	มากที่สุด	88	25.0	25.1	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านแนวเกมและสื่อการสอน1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 25 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยร้อยละ 23 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 19.6 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ17 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 14.8

ด้านแนวเกมและสื่อการสอน2					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	58	16.5	16.6	16.6
	น้อย	82	23.3	23.4	40.0
	ปานกลาง	53	15.1	15.1	55.1
	มาก	65	18.5	18.6	73.7
	มากที่สุด	92	26.1	26.3	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านแนวเกมและสื่อการสอน2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 26.1 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยร้อยละ 23.3 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจมากร้อยละ 18.5 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ16.5และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ 15.1

ด้านแนวเกมและสื่อการสอน3					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อยที่สุด	66	18.8	18.9	18.9
	น้อย	79	22.4	22.6	41.4
	ปานกลาง	60	17.0	17.1	58.6
	มาก	53	15.1	15.1	73.7
	มากที่สุด	92	26.1	26.3	100.0
	Total	350	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		352	100.0		

ด้านแนวเกมและสื่อการสอน3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจที่ มากที่สุด เป็นอันดับแรกร้อยละ 26.1 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยร้อยละ 22.4 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุดร้อยละ 18.8 ถัดมาได้แก่ระดับความพึงพอใจปานกลางร้อยละ17 และลำดับสุดท้ายระดับความพึงพอใจมากร้อยละ 15.1

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่อง รูปแบบนวัตกรรมสื่อการสอน RLR (Read Learn Run) ระดับชั้นประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อที่พัฒนาการศึกษาไปสู่ Thailand 4.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ เพศ ระดับชั้นการศึกษา ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำการบ้านและแบบฝึกหัดเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ เป็นสิ่งที่ทำให้ความต้องการของนักศึกษามีความไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิด ได้กล่าวว่า พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์เกิดขึ้นตาม แรงบังคับจากภายนอกมากระตุ้น เป็นความเชื่อที่ว่า คนที่มีคุณสมบัติทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย ดังการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนานวัตกรรมและรูปแบบการจัด การศึกษาด้วยการจัดการคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่ออกแบบใหม่ประกอบด้วยขั้นตอนการปฏิบัติงานหลัก 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวางแผน มีงานที่ต้องปฏิบัติ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นของผู้เรียน การ วิเคราะห์สาเหตุแท้จริงของปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วน การกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ วัตถุประสงค์การ วิจัยและการเตรียมนวัตกรรมและเครื่องมือวัดประเมินผล 2) ขั้นปฏิบัติการตามแผน มีงานที่ต้อง ปฏิบัติ คือ การใช้นวัตกรรมตามแบบแผนการวิจัยที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์

และนำเสนอผลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) ขั้นสะท้อนผล มีงานที่ต้องปฏิบัติ ได้แก่ การวิเคราะห์ทบทวนหลังการ ปฏิบัติงาน และการแนะแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม 4) ขั้นการเผยแพร่ผลการวิจัยมีงานที่ต้อง ปฏิบัติ คือ การเขียนรายงานการวิจัย และการเผยแพร่ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า อายุส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอพพลิเคชั่น เนื่องจากช่วงอายุของนักเรียนอยู่ในช่วงวัยเรียน จึงมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิดและพฤติกรรมเท่าที่ควร โดยผลจากการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ทำการบ้านและแบบฝึกหัด มีอายุระหว่าง 6-9 ปี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยเด็ก คนกลุ่มนี้มักจะมีค่านิยมที่ไม่ดื้อรั้นแต่ถ้าช่วง 10-12 ปี ซึ่งเพื่อนจะมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการตัดสินใจ โดยมักจะชอบความแปลกใหม่

ระดับชั้นการศึกษา ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำการบ้าน ถ้าเป็นช่วงระดับชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่4-6 จะมีความเกียจคร้าน และ ความดื้อรั้นในการทำการบ้านมากกว่า ระดับประถมศึกษาชั้น 1-3 ที่มีความเชื่อฟังมากกว่า และความคิดที่เชื่อฟังมากกว่า เพราะอาจเป็นด้วยสังคมและเพื่อนที่คอยชักชวนให้ไปสนใจสิ่งอื่นจนลืม การทำการบ้านสอดคล้องกับแนวคิดของ ปริวรรต สมนึก (Somnuek, 2015) การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวีดีทัศน์เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง “ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์รายละเอียดของวิธีการสอนเรื่อง “ผลิตภัณฑ์การท่อง เที่ยว” ด้วยวิธีการสอนแบบปกติกับวิธีการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์เป็นหลัก (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยวิธีการสอนแบบปกติกับวิธีการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์เป็นหลัก และ (3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษากลุ่มทดลองที่มีต่อวิธีการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์เป็นหลัก โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ สื่อวีดิทัศน์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาและใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยง เบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัยพบว่า (1) วิธีการสอนแบบปกติ มีข้อดีคือ เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลาน้อย เมื่อเทียบ กับวิธีสอนแบบอื่น ๆ ใช้กับผู้เรียนจำนวนมากได้ สะดวก ไม่ยุ่งยาก และถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้มาก ส่วนข้อจำกัดคือ เป็นวิธีสอนที่ผู้เรียนมีบทบาทน้อย จึงอาจทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจในการบรรยาย อาศัยความสามารถของผู้บรรยาย ถ้าผู้บรรยายไม่มีศิลปะในการบรรยายที่ดึงดูดใจผู้เรียน ผู้เรียนอาจขาดความสนใจ และถ้าผู้สอนขาดการเรียบเรียง เนื้อหาสาระอย่างเหมาะสม ผู้เรียนอาจเกิดความไม่เข้าใจ และไม่สามารถซักถามได้ ถ้าผู้บรรยายไม่เปิดโอกาส นอกจาก นี้ ยังเป็นวิธีสอนที่ไม่สามารถสนองตอบความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล สำหรับวิธีการสอนโดยใช้สื่อ วีดิทัศน์เป็นหลัก มีข้อดีคือ ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนดีขึ้น สามารถจำได้มากและนานขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนเรียน รู้ในปริมาณมากขึ้นในเวลาที่กำหนดไว้ และช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ส่วนข้อ จำกัดคือ การขาดทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเท่ากับการเข้าร่วมกิจกรรมแบบเข้าชั้นเรียนปกติ (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยสื่อวีดิทัศน์สูงกว่านักศึกษาที่เรียนโดยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ (3) ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์เป็นหลักอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.79

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ด้านพฤติกรรมการใช้บริการแอพพลิเคชั่นเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้แก่ ด้านสถาบันครอบครัว ด้านสังคมเพื่อน ด้านแนวเกมและการสื่อสาร โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ จะเห็นได้ว่ามีการการใช้สื่อแอพพลิเคชั่นเพื่อการศึกษานี้มีความเหมาะสมต่อการทำแบบฝึกหัดและ

เก็บคะแนนของการเรียนการสอนในแบบต่างๆได้ และยังสามารถใช้ประกอบกับสื่อหลักของผู้สอนที่มีอยู่เดิม เช่น หนังสือ รูปภาพ เอกสารประกอบการสอนต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งยังเป็นสิ่งที่สร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และสามารถทบทวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว สะดวก และง่ายมากยิ่งขึ้น จึงควรนำรูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นสื่อการสอนสำหรับรายวิชาอื่นๆต่อไป

2. การเรียนด้วยแอพพลิเคชั่น ควรดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนอย่างละเอียด เผื่อให้ผู้เรียนได้ใช้งานแอพพลิเคชั่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าแบบเจาะลึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัดและ ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการทำการบ้านผ่านแอพพลิเคชั่น

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับเจตคติการสร้างบรรยากาศของครูผู้สอนเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับ การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ผ่านแอพพลิเคชั่น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านแอพพลิเคชั่นที่มีความเหมาะสมในการจัด การศึกษาสำหรับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

Reference

Charoenphol, O. (2013). *Development of electronic books on Information and Communication Technology for Mathayomsuksa 1 students Secondary school Under the Office of Educational Service Area 17 in Trat Province.* Master of Education Rambhai Barni Rajabhat University.

Jadaman, P. (2013). *The Development Education Issue of Thailand 4.0 towards 21st Century*. Retrieved 16 January 2020, from http://oknation.nationtv.tv/blog/jedaman/2016/12 /31/ entry-1

Nattarikablog. (2016). *Choice of instructional media*. Retrieved 16 July 2019, from https:// nattarikablog.wordpress.com/2016/02/15/ Choosing educational media.

Somnuek, P. (2015). The Development of Teaching and Learning Innovation by Using Instructional Media for Enhancement of Learning Achievement towards Tourism Product. *International Thai Tourism Journal*, 11(1), 4-17.

Supap, S. (1997). *Study on Family is the most important institution in society*. Retrieved 16 July 2019, from https://nattarikablog.wordpress.com. Choosing educational media.

Thanakom, T. (1975). *A research study on blood related groups such as husbands and wives have children. Children born from the sperm of the father mixed with the eggs of*

the mother. Information Technology and Management Program Bangkok University.

Wattanachai, S. et al. (2007). *Study on Design and development of innovative Learning that promotes thinking the objective is to design and develop learning innovation*. Graduate school Silpakorn University.

การศึกษาระบบ E-Learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร สู่มาตรฐานระดับสากล*

Education E-Learning System to Develop the Potential of Learners in Bangkok to International Standards

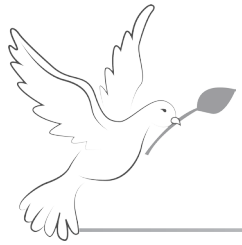

สุภาวดี ลาภเจริญ

Supawadee Lapcharoen

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University, Thailand.

Corresponding Author. Email: Supawadeela.l@ds.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้เพื่อศึกษาระบบ e-learning และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถทางการใช้เทคโนโลยี e-learning ในการแสวงหาความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการที่มีความสมัยใหม่ และ การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 400 ตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น ในกรณีที่เก็บแบบสอบถามผ่าน Google Form กับผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยมีการศึกษาระบบแบบ E-Learning จำนวน 400 คน คือ การสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงโอกาสที่ทุกหน่วยประชากรจะถูกเลือกและสามารถประมาณค่าความน่าจะเป็นได้ เลือกสุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยวิธีการจับฉลาก ผู้วิจัยเลือกการหยิบฉลากครั้งเดียวให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ

ผลการศึกษาพบว่า ด้านโครงสร้างของเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของบทเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning สามารถประสานงานกันให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าถึงฐานข้อมูลหลายชนิดได้ ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น และด้านการที่ E-Learning ช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง และE-Learning มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดความน่าสนใจ มีกิจกรรมในการเรียนที่หลากหลาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และ E-Learning เป็นการเพิ่มช่องทางในการเรียนที่ทันสมัยและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

การประเมินข้อเสียของระบบ E-learning การไม่สามารถรับรู้ความรู้สึก ปฏิกิริยาที่แท้จริงของผู้เรียนและผู้สอนพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านผู้เรียน และผู้สอน จะต้องมีความพร้อมในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ผู้เรียนบางคนไม่สามารถศึกษาด้วยตนเองได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็น

คำสำคัญ: การศึกษาระบบ E-Learning,ศักยภาพของผู้เรียน; มาตรฐานระดับสากล

*Received December 19, 2019; Revised December 22, 2019; Accepted February 3, 2020

Abstract

The purpose of this study is to study the e-learning system and develop the potential of learners to international standards. To develop learners to have knowledge and ability in using e-learning technology in seeking and applying for students to be knowledgeable about the progress of modern science and modern world change. The samples used in the study were 400 samples. Probability sampling In the case of collecting questionnaires via Google Form with 400 students in Bangkok that used to study e-learning system, sampling, taking into account the opportunity that every population unit will be selected and able to estimate the probability. Choose random sampling by using simple random sampling by drawing method. The researcher chooses to pick the label once as many as needed.

The study indicated that the structure of the content covers the objectives of the lesson, found that most of them have a high level of satisfaction. Show that Education through E-Learning can coordinate with students and teachers to access many types of databases. Makes data more accessible and in the aspect of E-Learning enhancing self-learning skills, found that most of the sample groups were satisfied with the medium level. And E-Learning Effective in teaching and learning management. Make it interesting There are various learning activities, found that most of the sample groups are at a high level of satisfaction and E-Learning is an additional way to study and can learn at all times. Satisfied at a high level

Assessing the disadvantages of the E-learning system The true reaction of students and teachers found that Most of the sample groups had a high level of opinions, while the students and instructors needed to be ready to use the computer and the internet. Some students are unable to study by themselves, and found that most of the samples have a low level of opinion. Inability to communicate feelings It was found that most of the respondents were at a moderate level.

Keywords: education E-Learning system, learner potential, international standards

บทนำ

ปัญหาของประเทศไทยอยู่ที่ลักษณะของการนำเทคโนโลยีทั้งในด้านระบบและเครื่องมือใหม่ๆ เข้ามาใช้แทนที่เทคโนโลยีเดิม โดยพัฒนาการของทั้งผู้เรียนและผู้สอนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา e-learning แต่ในบ้านเรากลับยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้การนำ e-learning มาใช้งานยังอยู่ในวงจำกัดการศึกษาที่เพิ่มขึ้นมีพัฒนาการมาจากการศึกษาทางไกลผ่านระบบไปรษณีย์ ในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ในทวีปยุโรป เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลได้เรียน แต่ประสบปัญหาในการติดต่อใช้เวลานานและบางครั้งสูญหายระหว่างทาง ต่อมามีการเปิด Home-study Program ทางไปรษณีย์สำหรับผู้ที่ต้องการเรียนจากที่บ้านหรืออยู่ห่างไกลสถานศึกษา จนถึงปัจจุบันมีการเปิดสอนในลักษณะมหาวิทยาลัยเปิดที่ผู้เรียนไม่ต้องมาเรียนในห้องเรียน เมื่อมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษามากขึ้นในปี ค.ศ. 1960 จึงมีการพัฒนาแนวคิดของการใช้คอมพิวเตอร์และโสตทัศนวัสดุเป็นสื่อการเรียนการสอน เช่น เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง ต่อมาเป็นการใช้ซีดี-รอม ในวงการศึกษาเรียกว่า CAI (Computer-aided instruction) และ CBT (Computer-based learning) ในการฝึกอบรมของวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม e- learning เป็นการนำไอทีไปใช้ในด้านการส่งเสริมประสิทธิภาพด้านการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบ เช่น การนำมัลติมีเดียมาใช้เป็นสื่อการสอนของครู/ อาจารย์ให้ นักเรียนเรียนรู้ค้นคว้าด้วยตนเอง ด้วยการเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเตอร์เน็ตการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียม การนำไอทีมาใช้เพื่อการเรียนการสอนของ e-Learning

e-learning ควรมีทิศทางไปทางไหนจึงจะเกิดประโยชน์กับสังคมอย่างแท้จริง จึงเป็นประเด็นที่คำนึงถึง ซึ่งหากพิจารณาจากปัญหาและอุปสรรคของการใช้ e-learning จากผู้มีประสบการณ์มาก่อนอย่างสหรัฐอเมริกาโดยเสนอแนวทางไว้ 6 แนวทางในการใช้ e-learning ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในยุคปัจจุบันเป็นการใช้ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทั้งที่เป็นเครื่องเดียวเรียกว่า stand-alone หรือการเรียกผ่านเครือข่ายเชื่อมโยงสู่อินเตอร์เน็ตเพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลแลกเปลี่ยนความรู้บนเครือข่ายซึ่งที่ผ่านมาเราใช้สื่อการเรียนการสอนในรูปแบบของสื่อประสม (Multimedia) ใช้ในการนำเสนอลงบนแผ่นซีดี-รอมโดยใช้ Authoring Tool ทั้งภาพและเสียงเพื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ให้กับผู้เรียน ซึ่งสื่อเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะได้รับความสนใจสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ปัญหาที่ประสบก็คือเนื้อหาที่มีอยู่ไม่ตรงตามหลักสูตรการศึกษานอกจากนี้ยังมีการละเมิดลิขสิทธิ์ ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถพัฒนาสื่อได้อย่างมีคุณภาพ ในระยะแรก ๆ เราได้มีการใช้สื่อในหลายประเภทเพื่อการติดต่อรับ-ส่งข้อมูลทางด้านการศึกษาที่เรียกว่าการเรียนทางไกล

การเรียนการสอนทางไกล (Distance Education) เป็นการเรียนการสอนที่ประยุกต์เทคโนโลยีหลาย ๆ อย่าง เช่น ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์การประชุมทางไกลชนิดภาพและเสียง รวมถึงเอกสารต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงผู้เรียนที่อยู่ห่าง ไกลแบบมหาวิทยาลัยออนไลน์ เรียกว่า Online University หรือ Virtual University* เป็นระบบการเรียนการสอนที่อยู่บนเครือข่ายในรูปเว็บเพจ มีการสร้างกระดาน ถาม-ตอบ อิเล็กทรอนิกส์ (Web Board) การเรียนการ สอนผ่านทางอินเทอร์เน็ตและเว็บเพจ (Online Learning, Internet Web Base Education) เป็นการนำเสนอเนื้อหาและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และผู้สอนโดยเน้นสื่อประสมหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน มีการสร้างสภาวะ แวดล้อมที่ประสานงานกันให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าถึงฐานข้อมูลหลายชนิดได้ โดยผู้เรียนต้องควบคุมจังหวะการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เป็น และเลือกเวลา สถานที่ในการเรียนรู้ โครงข่ายการเรียนการสอนแบบอะซิงโครนัส (Asynchronous Learning Network: ALN) เป็นการเรียนการสอนที่ต้องมีการติดตามผลระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยใช้การทดสอบบทเรียนเป็นตัวโต้ตอบ ศักดา สถาพรวจนา (2549)

จากสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน คณะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 กรุงเทพมหานคร มีนโยบายที่จะพัฒนาสื่อการเรียนในรูปแบบต่างให้มีประสิทธิภาพและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อการเรียนเหล่านั้นด้วยวิธิการที่หลากหลาย โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหารายวิชาได้ทุกที่ทุกเวลา ตามนโยบายของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษาของประเทศ โดยบัญญัติไว้ในหมวดที่ 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อันประกอบด้วย มาตรา 64, มาตรา 65, มาตรา 66, มาตรา 67 อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ยุทธศาสตร์ 5 ส่งเสริมและพัฒนา ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนสามารถทำได้อย่างหลากหลาย เช่น การจัดซื้อวัสดุฝึก การทำเนื้อหาในรูปแบบอนิเมชั่น และรวมถึงรูปแบบที่เป็นที่นิยมอย่างระบบ E-Learning ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในส่วนสถาบันการศึกษาที่ใช้ในการเรียนการสอน และทางหน่วยงานต่างๆ ที่ใช้ในการอบรมให้ความรู้ แก่บุคลากรการเรียนการสอนแบบ E-Learning เป็นนวัตกรรม ที่สถานศึกษา หน่วยงาน องค์กรทุกระดับ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ทำให้ระบบการศึกษาเปลี่ยนจากเดิม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านมัลติมีเดียบนเว็บ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นในรูปของข้อความ ภาพนิ่ง เสียง กราฟิก วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนสามารถเป็นผู้ควบคุมการเรียนของตนเอง ช่วยส่งเสริมการเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธภาพนอกจากนั้นแล้ว การเรียนในระบบ E-Learning ทำให้สามารถลดคาบเรียนในรายวิชานั้นๆ และเอาเวลาที่เหลือไปจัดรายวิชาเรียนเสริม หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นแทน

แนวทางในการพัฒนา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมตามนโยบายของทาง สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 กรุงเทพมหานคร ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศได้มีแนวคิดที่จะนำระบบ E-learning เข้ามาช่วยในการบริหาร จัดการเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ต โดยนำระบบการจัดการเรียนการสอน(Learning Management System :LMS) มาช่วยในการบริหารจัดการ และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา ระบบ ช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน โดยที่ผู้สอนนำเนื้อหาและสื่อการสอน เข้าสู่ระบบตามรายวิชา และผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหา กิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยผ่านเว็บ ผู้สอนและผู้เรียน ติดต่อสื่อสารผ่านทางเครื่องมือการสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้ เช่น ห้องสนทนา กระดานเสวนา เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเก็บบันทึกข้อมูล และกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน ไว้ในระบบเพื่อผู้สอนสามารถนำไปวิเคราะห์ ติดตามและประเมินผลการเรียนการสอนในรายวิชานั้น อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาการศึกษาระบบ e-learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในอนาคต สู่มาตรฐานระดับสากลการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น แนวคิดเรื่องการใช้ e-learning ในประเทศไทยค่อย ๆ พัฒนาขึ้นตามลำดับจากการสร้างบทเรียนออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนต่าง ๆ รวมทั้งสามารถสั่งพิมพ์เอกสารเองได้ มาสู่การพัฒนาเต็มระบบ เช่น ระบบการจัดการด้านเนื้อหา ระบบห้องเรียนเสมือน และระบบการลงทะเบียนวัดผลเพื่อให้ทัดเทียมกับต่างประเทศที่สามารถเรียนออนไลน์ได้เต็มรูปแบบจนจบได้ปริญญา

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบ e-learning และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล

2. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถทางการใช้เทคโนโลยี e-learning ในการแสวงหาความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้

3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการที่มีความสมัยใหม่ และ การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

สมมุติฐาน

สมมติฐานที่ 1 การศึกษาผ่านระบบ e-learning มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 2 การศึกษาผ่านระบบ e-learning มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการสอนสู่มาตรฐานระดับสากล

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษาค้นคว้าข้อมูลครั้งนี้ต้องการให้ทราบถึงระบบข้อมูลที่นำมาซึ่งเทคโนโลยีการสอนที่พัฒนาตัวของบุคคลในนอกและในสถานที่ที่ไม่จำกัดความรู้และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

2. ขอบเขตด้านประชากรศึกษากลุ่มนักเรียน นักศึกษา ซึ่งอาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษา คือ การจับฉลากเลือกเขตพื้นที่

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในเขตของกรุงเทพมหานครเนื่องจากมีผู้เรียนที่พบได้ทุกช่วงวัยที่ศึกษาเพราะการศึกษาในเขตของกรุงเทพมหานคร มีทั้งการศึกษาแบบนอกเวลาเรียน ไม่ต้องมีการเข้าชั้นเรียนสามารถเรียนรู้จากข้างนอกได้ผ่านอิเล็กทรอนิกส์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระยะเวลาทำการศึกษาเป็นเวลา 3 เดือน เริ่มตั้งแต่ เดือนกันยายน 2562 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2562

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษา e-learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครสู่มาตรฐานระดับสากลผู้วิจัยมีกรอบแนวความคิดเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยดังภาพที่ 1

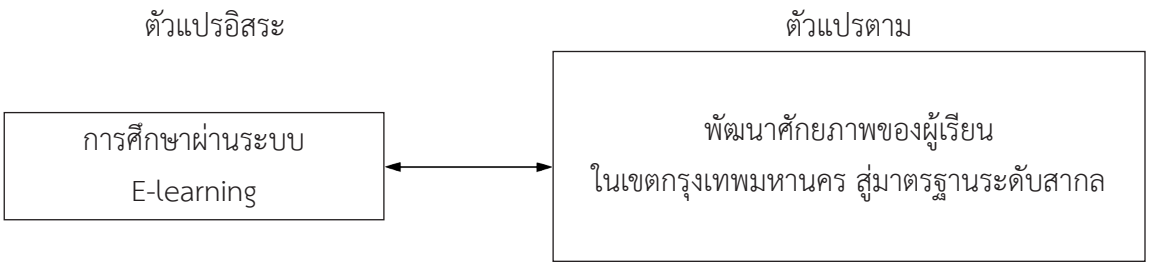

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของการศึกษา

วิธีการดำเนินงานวิจัย

แหล่งข้อมูลและวิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ และข้อมูลความพึงพอใจ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ การศึกษาผ่านระบบ e-learning ของนักเรียน นักศึกษาผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ และรวบรวมข้อมูล จากเอกสารของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนค้นคว้าจากผลงานวิจัยจากห้องสมุด รวมทั้งเอกสารและบทความงานวิจัยอื่นๆ

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ Google Form เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end question) ที่มีคำตอบให้เลือก (check list) เพียงคำตอบเดียวจากหลายคำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการศึกษาระบบ E-Learning เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end question) ที่แสดงถึงระดับหรือแสดงน้ำหนักของความคิดเห็น (Rating Scale)

ประชากรและขนาดตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา คือ ผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครจึงกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยการใช้สูตรคำนวณของ W.G. Cochran ในกรณีที่มีจำนวนประชากรขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ร้อยละ 5

ผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 400 คน จึงจะสามารถประมาณค่าร้อยละ โดยมีความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ในกรณีที่เก็บแบบสอบถามผ่าน Google Form กับผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยมีการศึกษาระบบแบบ e-learning จำนวน 400 คน คือ การสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงโอกาสที่ทุกหน่วยประชากรจะถูกเลือกและสามารถประมาณค่าความน่าจะเป็นได้ เลือกสุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก ผู้วิจัยเลือกการหยิบฉลากครั้งเดียวให้ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กรณีที่เก็บแบบสอบถามผ่าน Google Form กับผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยมีการศึกษาระบบแบบ e-learning จำนวน 400 คน ผู้วิจัยหยิบฉลากสุ่มเขตพื้นที่ ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 เขต เนื่องจากผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะเก็บแบบสอบถามเขตละ 100 คน

ขั้นตอนที่ 2 หยิบฉลากสุ่มโรงเรียน และมหาวิทยาลัยที่อยู่ในเขตนั้น ๆ ตามที่ผู้วิจัยสุ่มได้ในครั้งแรก โดยผู้วิจัยได้พิจารณาตามความเหมาะสม

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้จำแนกตามเขต

สถานศึกษา	จำนวน (คน)
เขตดุสิต (จำนวน 100 คน)	
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	50
โรงเรียนวัดราชาธิวาส	25
โรงเรียนวัดน้อยนพคุณ	25
เขตธนบุรี (จำนวน 100 คน)	
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	50
โรงเรียนธนบุรีวรเทพีพลารักษ์	25
โรงเรียนศึกษานารี	25
เขตจตุจักร (จำนวน 100 คน)	
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	25
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	25
โรงเรียนหอวัง	25
โรงเรียนสารวิทยา	25
เขตลาดกระบัง (จำนวน 100 คน)	
สถาบันเทคโนโลยีพนะจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	25
มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ	25
โรงเรียนพรตพิทยพยัต	25
โรงเรียนมาเรียลัย	25
รวม	400

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS windows ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการศึกษาระบบ E-learning ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยการนำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลข้อเสนอแนะการศึกษาผ่านระบบ E-learning ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อความโดยการจับประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกันมาจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน แล้วใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานของการศึกษา ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การทดสอบสมมติฐานแบบ chi-square

สถิติเชิงพรรณา (Descriptive statistics)

เป็นสถิติที่นำมาใช้บรรยายคุณลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่าง ที่นำมาศึกษา ได้แก่

1. การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ เป็นการ

แสดงค่าความถี่ของข้อมูลที่เก็บมาได้ โดยแสดงเป็นจำนวนและร้อยละ (%)

ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ในส่วนที่ 1 และข้อมูลข้อเสนอแนะการศึกษาผ่านระบบ E-learning ในส่วนที่ 3

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการศึกษาระบบ E-learning ในส่วนที่ 2

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลต่างๆที่ใช้คู่กับค่าเฉลี่ย เพื่อแสดงลักษณะการกระจายของคะแนนแต่ละครั้ง

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

เป็นสถิติที่ใช้ผลที่ศึกษาได้จากกลุ่มตัวอย่าง อ้างอิงไปสู่ประชากร โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาผ่าระบบ e-leaning กับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

การทดสอบด้วยไคสแควร์ (x^2) กรณีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวเป็นการทดสอบตัวแปรเพียงด้านเดียวเพื่อต้องการ ทราบว่า ความถี่ที่ได้จากการสังเกต (Observed Frequency) จากกลุ่มตัวอย่าง เป็นไปตามความถี่ที่ คาดหวัง(Expected Frequency) ไว้หรือไม่ตามนัยสำคัญที่กำหนด

ผลการวิจัย

การศึกษาระบบ E-Learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานคร สู่มาตรฐานระดับสากล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยมีการศึกษาระบบแบบ e-learning สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

นักเรียน และนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่า เพศชาย และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาประถมศึกษา การศึกษานอกระบบการศึกษาปริญญาโท และการศึกษาปริญญาเอก ตามลำดับ

2. การศึกษาข้อมูลความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อระบบ E-learning การประเมินข้อเสียของระบบ E-learning ของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยมีการศึกษาระบบแบบ e-learning สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

2.1 ด้านการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 33.0 ถัดมาได้แก่ ผู้มีการศึกษาต่ากว่าปริญญาตรี ร้อยละ 17.1 ผู้มีการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 13.2 ผู้มีการศึกษาการศึกษานอกระบบ ร้อยละ 10.9 ผู้มีการศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 9.4 และผู้มีการศึกษาปริญญาเอกร้อยละ 6.5 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการศึกษา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ประถมศึกษา	53	13.2	13.3	13.3
	มัธยมศึกษา	133	33.0	33.3	46.5
	ปริญญาตรี	69	17.1	17.3	63.7
	ปริญญาโท	38	9.4	9.5	73.3
	ปริญญาเอก	26	6.5	6.5	79.8
	การศึกษานอกระบบ	44	10.9	11.0	90.8
	อื่น ๆ	37	9.2	9.3	100.0
	Total	400	99.3	100.0	
Missing	System	3	.7		
Total		352	100.0		

2 ด้านความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning

ตารางที่ 1 โครงสร้างของเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของบทเรียน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อยที่สุด	16	4.0	4.0	4.0
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อย	56	13.9	14.0	18.0
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ ปานกลาง	85	21.1	21.3	39.3
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก	128	31.8	32.0	71.3
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด	115	28.5	28.7	100.0
	Total	400	99.3	100.0	
Missing	System	3	.7		
Total		403	100.0		

ตารางที่ 1 ด้านโครงสร้างของเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของบทเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 31.8 ถัดมาได้แก่ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 28.5 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.1 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 13.9 และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 E-Learning ช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อยที่สุด	14	3.5	3.5	3.5
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อย	60	14.9	15.0	18.5
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ ปานกลาง	144	35.7	36.0	54.5
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก	127	31.5	31.8	86.3
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด	55	13.6	13.8	100.0
	Total	400	99.3	100.0	
Missing	System	3	.7		
Total		403	100.0		

ตารางที่ 2 ด้านโครงสร้างของเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของบทเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 31.8 ถัดมาได้แก่ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 28.5 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.1 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 13.9 และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 E-Learning มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดความน่าสนใจในการเรียนการสอน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อยที่สุด	33	8.2	8.3	8.3
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อย	52	12.9	13.0	21.3
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ ปานกลาง	64	15.9	16.0	37.3
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก	134	33.3	33.5	70.8
	ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด	117	29.0	29.3	100.0
	Total	400	99.3	100.0	
Missing	System	3	.7		
Total		403	100.0		

ตารางที่ 3 E-Learning มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดความน่าสนใจในการเรียนการสอน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 33.3 ถัดมาได้แก่ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 29.0 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 15.9 ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 12.9 และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 8.3 ตามลำดับ

ผลการศึกษาข้อมูลความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning

ด้านโครงสร้างของเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของบทเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning สามารถประสานงานกันให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าถึงฐานข้อมูลหลายชนิดได้ ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น

ด้านการที่ E-Learning ช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าถึงข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น ถือเป็นการช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกทางหนึ่ง
E-Learning มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดความน่าสนใจ มีกิจกรรมในการเรียนที่หลากหลาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning ที่มีสารสนเทศสำหรับการสอน หรือการอบรม ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหว วีดิทัศน์และเสียง โดยอาศัยเทคโนโลยีของเว็บ (Web Technology) ในการถ่ายทอดเนื้อหานั้นเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหามากขึ้น

E-Learning เป็นการเพิ่มช่องทางในการเรียนที่ทันสมัยและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning เป็นการเรียน การสอนในลักษณะ หรือรูปแบบใดก็ได้ ซึ่งการถ่ายทอดเนื้อหานั้น กระทำผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต เอ็กซทราเน็ต หรือ ทางสัญญาณโทรทัศน์ หรือ สัญญาณดาวเทียม (Satellite) เป็นต้น การประหยัดเวลาการเรียนในห้องเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning ช่วยลดระยะเวลาในการเข้าถึงข้อมูล เนื่องจากสามารถเข้าถึงได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น ในสถานที่ใดก็ได้ ทุกเวลาโดยไม่ต้องเดินทางไปเข้าห้องเรียน

การออกแบบปฏิสัมพันธ์ง่ายต่อการใช้งาน สัดส่วนเหมาะสมและสวยงาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning เนื้อหาต่างๆ ของ e-Learning สามารถนำเสนอโดยอาศัยเทคโนโลยีมัลติมีเดีย (Multimedia Technology) และเทคโนโลยีเชิงโต้ตอบ (Interactive Technology) โดยเนื้อหาของบทเรียน ประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และมัลติมีเดียอื่นๆ มีรูปแบบการแสดงผลที่เหมาะสมและสวยงาม น่าเรียนรู้

การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียน ได้จากอุปกรณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning นั้นผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท อาทิ อินเทอร์เน็ต (internet) อินทราเน็ต (intranet) เอ็กซ์ทราเน็ต (extranet) การถ่ายทอดผ่านดาวเทียม (satellite broadcast) แถบบันทึกเสียงและ วิดีทัศน์ (audio/video tape) โทรทัศน์ที่สามารถโต้ตอบกันได้ (interactive TV) และซีดีรอม (CD- ROM)

ควรมีการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านทาง ELearning มากน้อยเพียงใด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การศึกษาผ่านระบบ E-Learning ผู้เรียนมองว่าเป็นระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จึงควรค่าแก่การพัฒนาต่อไป

ความพึงพอใจในภาพรวมต่อ E-Learning พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นในทางบวกต่อการศึกษาผ่านระบบ E-Learning

สรุปผลรวมความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การศึกษาระบบ E-Learning สามารถทำให้นักเรียนสนุกและมีความสุขกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงข้อมูลความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อระบบ E-learning การประเมินข้อเสียของระบบ E-learning ของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาการศึกษาผ่านระบบ E-Learning ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป ดังนี้

ข้อมูลความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning จะเห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านโครงสร้างของเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของบทเรียน ร้อยละ 31.8 E-Learning มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดความน่าสนใจ มีกิจกรรมในการเรียนที่หลากหลาย ร้อยละ 33.3 E-Learning เป็นการเพิ่มช่องทางในการเรียนที่ทันสมัยและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ร้อยละ 37.5 การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียน ได้จากอุปกรณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย ร้อยละ 44.7 และควรมีการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านทาง E-Learning ร้อยละ 39.2 อีกทั้งยังมีผลรวมความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning ส่วนใหญ่ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ที่ร้อยละ 6.5 โดยภาพรวมแล้วข้อมูลความพึงพอใจต่อการศึกษาระบบ E-Learning มีผลลัพธ์ไปในทิศทางบวก ซึ่งถือเป็นสัญญาณที่ดีต่อระบบการศึกษาในรูปแบบ E-Learning

ข้อมูลการประเมินข้อเสียของระบบ E-learning จะเห็นว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นในระดับมากในด้านการไม่สามารถรับรู้ความรู้สึก ปฏิกิริยาที่แท้จริงของผู้เรียนและผู้สอน ร้อยละ 31.0 ผู้เรียน และผู้สอน จะต้องมีความพร้อมในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 39.5 ซึ่งในปัจจุบันสามารถขอยืมอุปกรณ์เหล่านี้ได้จากหลายแหล่งที่หลายท่านอาจยังไม่ทราบ โดยภาพรวมแล้วผลรวมประเด็นการประเมินข้อเสียของระบบ E-learning ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 16.4 แสดงว่าในฐานะผู้เรียนแม้ว่าการศึกษาผ่านระบบ E-learning จะมีข้อดีอยู่มาก แต่ก็ยังมีข้อเสียเล็กน้อยที่พอทราบได้จากประการณ์การเรียนรู้จริง นั่นคือประเด็นด้านการรับรู้ความรู้สึกและปฏิกิริยาที่แท้จริงของผู้เรียนและผู้สอน ผู้วิจัยสามารถนำข้อเท็จจริงด้านนี้ได้มาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาการศึกษาผ่านระบบ E-Learning ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาระบบ E-Learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานคร สู่มาตรฐานระดับสากล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนผ่านระบบ E-Learning ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอย่างมากในด้านโครงสร้างของเนื้อหา ความเหมาะสมสวยงาม และการเข้าถึงที่หลากหลายง่าย และสะดวก ผู้วิจัยมีข้เสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาในด้านอื่นๆ ที่ยังมีผลระดับความึงพอใจในระดับปานกลาง ให้มากขึ้นเท่าๆกัน เพื่อให้ระบบ E-Learning มีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

1.2 จากผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินข้อเสียของระบบ E-learning พบว่าจากประสบการณ์เรียนจริงของผู้เรียนพบปัญหาในด้านการรับรู้ความรู้สึกและปฏิกิริยาที่แท้จริงของผู้เรียนและผู้สอน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรหาแนวทางพัฒนาในด้านนี้ ให้การเรียนการสอนมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น

2.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาระบบ E-Learning เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในเขตกรุงเทพมหานคร สู่มาตรฐานระดับสากล ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการวิจัยดังนี้

2.1 ศึกษาระบบ E-Learning เพื่อเปรียบเทียบหาข้อดีและข้อเสีย เพื่อแนวทางการพัฒนาระบบในอนาคต

2.2 ศึกษาระบบ E-Learning ในภูมิภาคอื่นๆ หรือในต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน แล้วหาแนวทางการพัฒนาระบบในอนาคต

Reference

E-Learning: from theory to practice. (2015). *Thai Cyber University*. Bangkok: Distance Education Promotion Project.

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education, New York: McGraw-Hill Book. Likert, R. (1967)*. The Human Organization: Its Management and Values.

Trikunprapa, K. (2015). E-Learning. Good to know internet.

Lueanphit Satorn and Faculty. (2018). *E-learning. Bangkok*: TJ Book.

Monchai Thianthong. (2002). *Course design and development for computer assisted instruction lessons*. Department of Computer Education, Faculty of Education, King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok. Maha Sarakham Rajabhat University.

Office of the Higher Education Commission. (2015). *E-Learning: From theory to practice*.

Pairote Tianyathanakun. (2017). *Design and production of computer-assisted instruction*. Bangkok: Distance Education Promotion Project.

Sakda Sathapornvajana. (2006). *Educational Management and Contemporary Education Administration*. Chanthaburi: Rampaipani Rajabhat University.

Thanomphon (Tanphiphat) Laoharatsaeng. (2002). Computer-assisted instruction. Bangkok: Thailand Contact Center - Knowledge Portal for Business Transformation and Contact Center. Retrieved May 3, 2017, from www.thailandcontactcenter.com.

Nisinsilp, W. (2008). Learning media and innovation. Pathum Thani: Sky Books.

การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่*

The Development of Quality and Educational Standards of Private Higher Education Institute Under the New Quality Assurance Framework

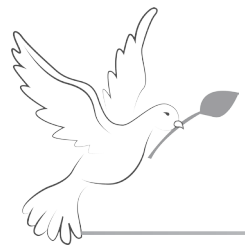

[1]ปาริญา รักษาทรัพย์ และ นิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ
[1]Pariya Raksasub and Nitwadee Jirarotephinyo
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand.
[1]Corresponding Author. Email: pond2431@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ และ 3) ประเมินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ โดยใช้รูปแบบวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างได้จากผู้บริหารสถาบันและบุคลากรจำนวน 180 คน ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาลักษณะการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ 2) ปรับรูปแบบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ด้วยเทคนิคเดลฟาย จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน 3) วิเคราะห์องค์ประกอบของการวิจัย และ 4) ประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าพิสัยควอไทล์ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ มี 5 องค์ประกอบ คือ ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน ด้านการวิจัยและนวัตกรรม ด้านการบริการวิชาการ ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย และด้านการบริหารจัดการ

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ตามการประกันคุณภาพแนวใหม่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยเน้นผลลัพธ์ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น และมีการวิจัยและสร้างนวัตกรรม จัดการบริการทางวิชาการและบริหารจัดการสู่คุณภาพ

3. การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา; การประกันคุณภาพแนวใหม่; สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

*Received January 9, 2020; Revised January 14, 2020; Accepted February 26, 2010

Abstract

The purposes of the study were: 1) to study the quality and standards of the educational private higher education institute under the new quality assurance framework:
2) to create the model of the quality and standards of the educational of private higher education institute under the new quality assurance framework: and 3) to assess the development of quality and standards of the educational of private higher education institute under the new quality assurance framework. This research used a mixed research methodology. The samples was collected from 180 respondents. The research process consisted of four steps: 1) studying the documents concerning the quality assurance framework: 2) developing the model of the quality and standards of the educational of private higher education institute under the new quality assurance framework from 17 experts by Delphi technique: 3) using factor analysis to analyze the research component and 4) evaluating the possibility of the development model from the 180 institute administrators and the personnel responsible for educational quality assurance. The analysis of the data was accomplished by computation of the percentage, interquartile, mean, standard deviation, median and interquartile range for accordance.

Based upon the findings the study, it was concluded that 1. The characteristics of quality and educational standards of private higher education institute under the new quality assurance framework consisted of 5 factors which are student results, research and innovation, academic services, culture and Thainess and management. 2. The development model emphasized on improving student results, doing more research and innovation, managing academic services and developing quality management. 3. In overall evaluation, the development model was appropriate and possible at a high level.

Keywords: Quality and Educational Standards; Private Higher Education Institute; New Quality Assurance

บทนำ

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ทั้งจากการวิจัยและต่อยอดจากภูมิปัญญาเดิม อีกทั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคม ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งฐานความรู้ เป็นแหล่งผลิตความรู้ กำลังคน นวัตกรรม เทคโนโลยี ให้สามารถแข่งขันได้ในสภาวะของโลกปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถและขับเคลื่อนคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ให้มีความเข้มแข็ง มีความสามารถในการปฏิบัติภารกิจทุกด้านและสามารถบรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่เป็นของตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้จัดทำมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และนำเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ไปสู่สถาบันอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 และแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและพลวัตความเปลี่ยนแปลงของประเทศ โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แผนการศึกษาชาติ ดังกล่าวให้ความสำคัญกับการผลิตและพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาโดยตรง ซึ่งปัจจัยที่สำคัญในการผลิตบุคลากรในประเภทต่างๆ คือ “หลักสูตร” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ดังนั้น เพื่อให้ตัวบัณฑิตเอง บุคลากรในมหาวิทยาลัยและสังคมภายนอกมีความเชื่อมั่นและยอมรับในคุณภาพบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงเห็นควรที่มหาวิทยาลัยเอกชนจะต้องเร่งรัดพัฒนาสร้างสรรค์คุณภาพให้กับตนเอง ซึ่งในกระบวนการพัฒนาสร้างสรรค์คุณภาพและมาตรฐานนี้สิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำก็คือการจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษาตนเอง (Self-study) เป็นเบื้องต้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับสูงต่อไป ดังนั้นกระบวนการควบคุมคุณภาพมาตรฐานหรือจะเรียกว่าการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยนี้ จึงเริ่มที่การศึกษาตนเองหรือการพิจารณาตนเอง การวิจัยมหาวิทยาลัย การประเมินมหาวิทยาลัย เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลของหน่วยงาน ในมหาวิทยาลัยว่าได้ดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยตั้งไว้หรือไม่ และเพื่อให้รู้และเข้าใจข้อดีข้อเสีย และจุดอ่อน แต่ละหน่วยงานในมหาวิทยาลัยอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาตนเองของมหาวิทยาลัย และเมื่อพัฒนาถึงจุดจุดหนึ่ง แล้วมหาวิทยาลัยก็เริ่มเข้าสู่มาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา และเข้าสู่ระดับสากลต่อไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับปัจจุบันกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งมีมาตรฐานการศึกษาและการประกันคุณภาพทางการศึกษาแนวใหม่ ซึ่งยังเป็นอีกก้าวหนึ่งที่คนไทยทุกคนจะต้องตระหนักและหันมาสนใจมาตรฐานการศึกษาทุกระดับหลังจากที่การศึกษาของไทย เกือบล้าหลังประเทศต่างๆ (Settawilai, 2019)

อย่างไรก็ตาม อุดมศึกษาไทยก็ยังมีปัญหาอยู่มาก ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยช่วยให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ แต่ยังด้อยในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ผลผลิตทุกด้านของมหาวิทยาลัยยังสนองความจำเป็นของประเทศได้ไม่เต็มที่ ในการประเมินจัดอันดับมหาวิทยาลัยในระดับโลก และระดับภูมิภาค มหาวิทยาลัยไทยไม่สามารถแข่งขันได้ในโลก ตามตัวชี้วัดของการจัดอันดับ สู้มหาวิทยาลัยของสิงคโปร์ ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีไม่ได้ และ

ในระยะหลังมีแนวโน้มที่มหาวิทยาลัยจะถดถอยลงด้วย โดยถูกแซงจากมหาวิทยาลัยใหม่ๆ ในหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย ฮ่องกง และไต้หวัน นโยบายอุดมศึกษาของไทยไม่ชัดเจน ไม่มั่นคง และปรับไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงในโลก ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของชาติด้อยลงไปด้วย การขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศ 4.0 ยังติดกับดักที่อุดมศึกษา (Independent Committee For educational refor, 2019)

สังคมไทยมีปัญหาความเหลื่อมล้ำอยู่มาก ขาดความเสมอภาคในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในสังคม อันเป็นผลรบกวนความสุขสงบสันติ และความมั่นคง ในฐานะที่เป็นสมองของชาติ มหาวิทยาลัยต้อง ใช้ศักยภาพของตนช่วยในการแก้ปัญหามากกว่าในปัจจุบัน การบริหารระบบอุดมศึกษาขาดประสิทธิภาพ ขาดแผนทรัพยากรมนุษย์ที่ใช้การได้ แม้ว่าจะมีการปรับการบริหารระบบมาเป็นระยะ ๆ ระบบอุดมศึกษาโดยรวมยังต้องได้รับการแก้ไข ยิ่งในกรณี ของอุดมศึกษา 4.0แล้ว ต้องมีการปรับแก้ระบบในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการประกันคุณภาพการศึกษาที่ยังไปไม่ถึงไหน จึงเป็นต้นตอของปัญหาที่ซับซ้อนและฝังลึกอย่างมาก (Office of the Higher Education Commission, 2008)

เรื่องคุณภาพการศึกษาต่ำความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การด้อยความสามารถในการแข่งขันของประเทศชาติ ของชุมชนและบุคคล รวมทั้งของสถาบันทางการศึกษา ตลอดจนความด้อยประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลในระบบบริหารจัดการการศึกษา ดังข้อมูลและสถิติต่าง ๆ ที่ปรากฏ การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมองลึกลงไปถึงต้นตอสาเหตุของปรากฏการณ์เหล่านั้น (Kitratphorn, 2019) เพื่อหาแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เหมาะสมต่อไป

ด้วยการขยายตัวของอุดมศึกษาได้เน้นปริมาณ จึงต้องปรับมาที่การพัฒนาเพื่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แก้ปัญหาความไม่สมดุลระหว่างสาขาวิชา ด้วยการมีนโยบายอุดมศึกษาที่เหมาะสม และปรับแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาจากเดิมเป็นแนวทางใหม่ ที่เน้นการประสานงาน และการสร้างเครือข่ายเพื่อความร่วมมือกัน และเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ตามแนวทางและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และต่อสังคมโดยรวมต่อการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการพัฒนาสภามหาวิทยาลัยและการบริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับให้มีความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนแก้สภาพอนุรักษ์นิยมและความฝืดต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับสถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ยุค 4.0

นอกจากนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อการนำนโยบายสู่การปฏิบัติดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความคิดในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อย่างมีประสิทธิภาพและมาตรฐานการศึกษา ให้ก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์และมาตรฐานสากลนานาชาติต่อไป

ประโยชน์จากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นประโยชน์กับหน่วยงานการศึกษา เช่น ผู้บริหารสถาบันคณาจารย์ นิสิต และประชาชนทั่วไป การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เปรียบเสมือนการนำสื่อองค์ความรู้ ที่พัฒนาแล้วไปถ่ายทอดให้กับบุคลากรได้เรียนรู้เพื่อการพัฒนาตน พัฒนาคน และพัฒนางาน ให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน และเป็นการพัฒนาแนวโน้มของสถาบันให้ดีขึ้นต่อไปอย่างต่อเนื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น สถานการณ์ภายนอกที่แข่งขันกันสูง และมีการตื่นตัว และนโยบายภายในต้องมีการเสริมจุดอ่อนเพื่อเป็นการพัฒนาทุกด้านให้ตอบสนองผู้เรียน และความต้องการของสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่

3. เพื่อประเมินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการศึกษาออกเป็น 3 ระยะของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล ดังนี้

1) แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาดูงานการบริหารจัดการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

2) แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ จำนวน 17คน ในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนา และตรวจสอบองค์ประกอบ โดยนำเนื้อหาข้อมูลที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่และองค์ประกอบ ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มาสร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 คำตอบ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา หลังจากนั้นส่งแบบสอบถามกลับไปยังผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมทั้ง 17 คน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญออกความคิดเห็นในลักษณะของการจัดระดับความเหมาะสมในคำถามแต่ละข้อ เมื่อปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและยืนยันความถูกต้องของ “การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่”ผู้วิจัยได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตามคุณสมบัติ โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน

ระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ที่พัฒนาขึ้น โดยการนำแบบสอบถามฉบับที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนั้นไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน หลังจากนั้นจึงจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา รวมจำนวน

180 คน โดยในด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ หลังจากนั้นจึงรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและนำมาวิเคราะห์ผลหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D)

ผลการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถาบันและผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้คุณลักษณ์ของการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่
ซึ่งมีสาระสำคัญของพัฒนา ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ และวิธีการพัฒนารวม 27 ประการ ซึ่งตรงกับ Punthai (2009) พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากร ผู้นำต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานในองค์กร ด้วยแนวทางปฏิบัติที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลผ่านองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กรและใช้การสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยให้นำไปสู่สัมฤทธิ์ผลขององค์กรที่แท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการสร้างรูปแบบพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ มีองค์ประกอบทั้งหมด 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน 2) ด้านการวิจัยและนวัตกรรม 3) ด้านการบริการวิชาการ
4) ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย 5) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียนที่มีภาพลักษณ์หรือจุดเน้นตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย 2) จัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม รักษาและสืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม 4) มีการจัดสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ประกาศเกียรติคุณ ยกย่องเชิดชู ให้รางวัล 5) จัดให้มีระบบการติดตามผลการเรียนและพฤติกรรมนักศึกษาอย่าสม่ำเสมอและต่อเนื่องที่พร้อมแก้ไขและให้ความช่วยเหลือได้ทันที 6) จัดทำให้มีระบบการติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลสำเร็จของแผนการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการวิจัยและนวัตกรรม ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีนโยบายด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ไว้อย่างชัดเจน 2) จัดทำแผนกลยุทธ์ด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยรวมทั้งให้ความสำคัญต่อความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก 3) สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรม ตามแผนอย่างเพียงพอ 4) จัดให้มีการพัฒนาขีดความสามารถและอัตรากำลังของบุคลากรสายสนับสนุนที่ปฏิบัติงานด้านการวิจัยและนวัตกรรม 5) จัดให้มีระบบติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลสำเร็จของแผนกลยุทธ์ด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่ครอบคลุมทุกหน่วยงานที่สำคัญทั้งหมด 6) จัดให้มีแสวงหาแหล่งทุนวิจัยและนวัตกรรมจากภายนอกอย่างเป็นระบบ

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการบริการวิชาการ ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีนโยบายเรื่องการบริการวิชาการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชนสังคมและประเทศไว้อย่างชัดเจน อาทิ กำหนด

ทิศทางและเป้าหมายการบริการวิชาการ 2) ส่งเสริมให้คณะวิชาการหรือหน่วยงานเทียบเท่ามีแผนกลยุทธ์ด้านบริการวิชาการที่สอดคล้องกับแผนของมหาวิทยาลัย 3) มหาวิทยาลัยจัดให้มีการพัฒนาขีดความสามารถและอัตรากำลังของผู้ปฏิบัติงานการบริการวิชาการ 4) จัดให้มีระบบติดตามความก้าวหน้าและประเมินความสำเร็จของแผนด้านการบริการวิชาการที่ครอบคลุมทุกหน่วยงานที่สำคัญทั้งหมด 5) จัดให้มีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีนโยบายด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน สังคมและประเทศไว้อย่างชัดเจน 2) จัดให้มีแผนกลยุทธ์ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยของมหาวิทยาลัย รวมทั้งให้ความสำคัญต่อความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก 3) งบประมาณเพื่อพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยตามแผนอย่างเพียงพอ 4) จัดให้มีการพัฒนาขีดความสามารถและอัตรากำลังของผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย 5) ส่งเสริมให้คณาจารย์และบุคลากรศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่ออนุรักษ์ สร้างมาตรฐานเอกลักษณ์ และเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) นโยบายพัฒนาผู้ปฏิบัติงานทั้งระยะสั้น ระยะยาวที่สอดคล้องกับเป้าหมายด้านการบริหารจัดการไว้อย่างชัดเจน 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยดำเนินการตามนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม 3) จัดให้มีการถ่ายทอดนโยบายและแผนกลยุทธ์การประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกลำดับชั้น รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) จัดให้มีระบบการติดตามและประเมินความก้าวหน้าการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยที่ครอบคลุมทุกหน่วยงานทั้งหมด 5) จัดให้มีผู้บริหารและหน่วยงานรับผิดชอบกำกับดูแลงานประกันคุณภาพโดยเฉพาะเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า มีความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ สรุปทั้ง 5 องค์ประกอบอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ดังนี้

ตารางที่ 1

องค์ประกอบ	($\bar{x}$)	(SD)	ระดับ
ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน	3.75	0.35	มาก
ด้านการวิจัยและนวัตกรรม	3.79	0.33	มาก
ด้านการบริการวิชาการ	3.68	0.28	มาก
ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย	3.73	0.46	มาก
ด้านการบริหารจัดการ	3.66	0.41	มาก

จากตารางที่ 1 มีความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน (3.75) ด้านการวิจัยและนวัตกรรม (3.79) ด้านการบริการวิชาการ (3.68) ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย (3.73) และด้านการบริหารจัดการ (3.66)

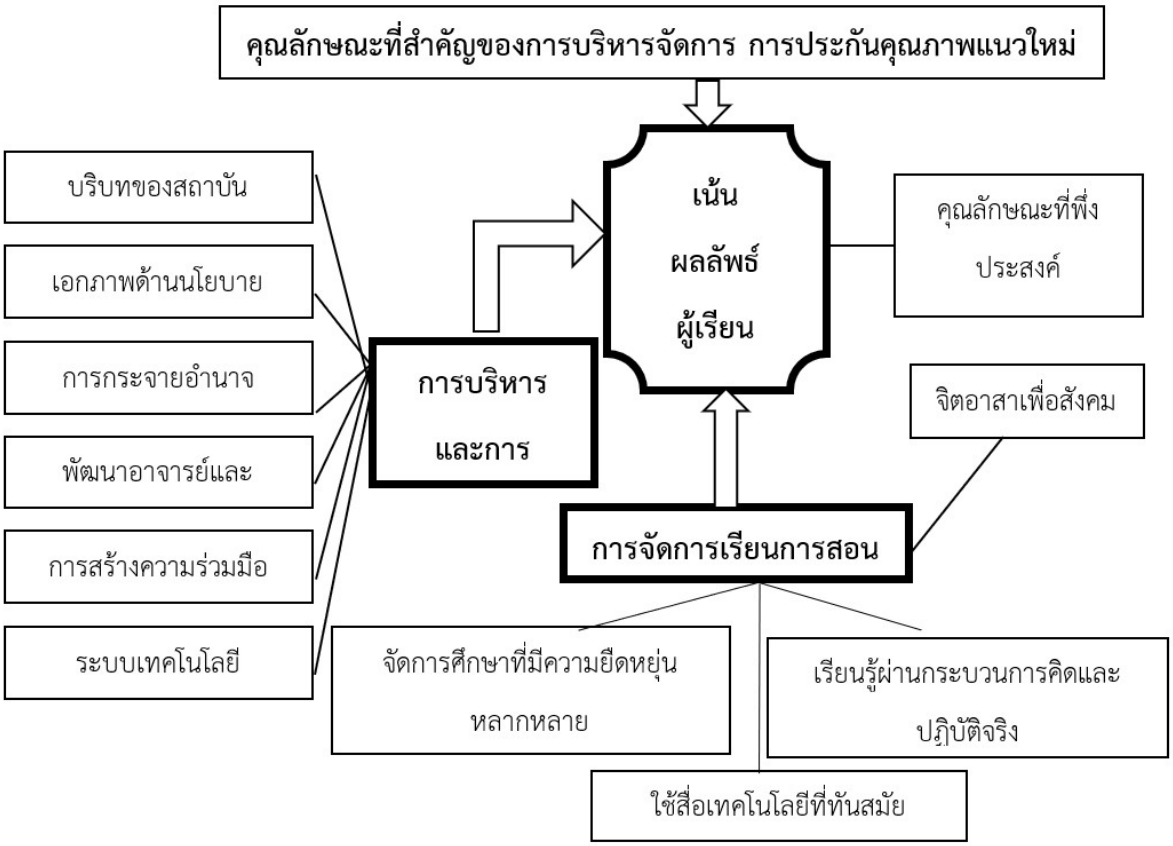

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาตินั่น คือ เน้นผลลัพธ์ผู้เรียน และต้องสอดคล้องกับบริบทของสถาบัน ที่ต้องคำนึงถึงการมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ไปสู่ส่วนงานจัดการศึกษา สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม และสถานประกอบการ ในการกำหนดนโยบายการบริหารหลักสูตรกระบวนการผลิตและพัฒนานิสิต รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานบัณฑิต และการประสานภาคีเครือข่ายภาคเอกชน ภาครัฐ ท้องถิ่น และที่สำคัญควรออกแบบจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และมีระบบเทียบโอนผลการเรียนและระบบเทียบ ประสบการณ์การทำงานของบุคคลเพื่อเข้ารับการศึกษา การกำหนดกลไกให้นิสิตมีกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม การประกาศคุณธรรมนิสิตและการสนับสนุนให้อาจารย์ผลิตผลงานวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนานิสิตและจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน มีการระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงการประสานประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ต้องมีระบบการพัฒนาอาจารย์แต่ละหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ศาสตร์สมัยใหม่และสถานการณ์ทางสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน ด้านการวิจัยและนวัตกรรม ด้านการบริการวิชาการ ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย และด้านการบริหารจัดการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้น ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Focus) การจัดการศึกษามีคุณภาพได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ มีความชัดเจน เข้าใจง่าย วัตถุประสงค์ ครอบคลุมการดำเนินงานกระบวนการปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพใช้วงจร PDCA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถตรวจสอบได้ และสอดคล้องตามผลลัพธ์ของมาตรฐานการอุดมศึกษาแต่ละด้าน เกิดผลลัพธ์ผู้เรียนตาม DOE (Desired Outcomes of Education) และมาตรฐานด้านอื่น ๆ ที่มาตรฐานการอุดมศึกษากำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของผลการวิจัยของ Phiphatnarathorn & Chirotepinyo (2018) พบว่า 1. องค์ประกอบของการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการบุคลากรด้านการบริหารจัดการทั่วไป ด้านการบริหารจัดการวิชาการ และด้านการบริหารจัดการ งบประมาณ 2. ระดับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีความเหมาะสมกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสามารถยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสถาบันศึกษา อันเนื่องจากมีการพัฒนามาจากสภาพปัญหาที่แท้จริงของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง สามารถแก้ปัญหา และตอบสนองต่อความต้องการของการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ทั้งนี้กระบวนการบริหารจัดการเกิดขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมจากหลายส่วน โดยเฉพาะการร่วมแรงร่วมใจ ของบุคลากรและผู้บริหารสถาบัน และภายนอกองค์กร คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด เนื่องจากผู้บริหารที่กำกับดูแลงานประกันคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ด้านการพัฒนาคุณภาพหรือการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงคุณภาพที่ให้กับผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ซึ่ง Inwang (2017) พบว่า การจัดกิจกรรมระหว่างทำงานมีความเหมาะสมมากที่สุดต่อผู้บริหารระดับคณบดี และประกอบกับถ่ายทอดนโยบายและกลยุทธ์ด้านการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยไปยังหน่วยงานทุกหน่วยงานและบุคลากรทุกระดับอย่างครอบคลุมและทั่วถึงทั้งมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับงานวิจัย นิวตัน (Newton) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบในการตรวจสอบคุณภาพภายนอกของสถานบันอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักร ตั้งแต่ปี 1993 ถึง 1998 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบจากการใช้รูปแบบของการตรวจสอบภายนอก การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และการตรวจสอบคุณภาพการดำเนินงานของสถาบัน ผลการวิจัยพบว่าการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (qualitative) ที่ได้จากการวัดการปฏิบัติหรือการดำเนินงานโดยองค์กรภายนอก เช่นรายงานการตรวจสอบ และการประเมินผลของ Scottish Higher Education Council (SHEFC) และ Higher Education Quality Council (HEQC) และการตรวจสอบการการประเมินภายใน โดยคณะกรรมการตามการรับรู้ และประสบการณ์ทำให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของระบบคุณภาพและวิธีการที่ใช้

ในการตรวจสอบ และประเมินชี้ให้เห็นว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและมีการประเมินทั้งภายในและภายนอก การตรวจสอบ และการประเมินสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ (accountability) 2) การปรับปรุงคุณภาพสำหรับบุคลากรมีขอบเขตที่กว้างดังนั้น จึงไม่สามารถแยกส่วนของการปรับปรุงให้เป็นอิสระออกจากระบบประกันคุณภาพได้ 3) การปรับปรุงคุณภาพสำหรับนักศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่งกว่าการปรับปรุงและพัฒนาบุคลากร เนื่องจากเป็นผลผลิตของสถาบัน และ 4) ควรจะมีการเพิ่มหรือขยายการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ มากขึ้น ประเทศไทยมีการพัฒนาแนวทางระบบประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา โดยหน่วยงานจากต้นสังกัดการดำเนินการประกันคุณภาพมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นให้เกิดกับนักเรียนนิสิตนักศึกษาในการตัดสินใจเข้าศึกษา ในทางกลับกัน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าศึกษาต่อ รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในทุกทิศทางของมหาวิทยาลัย เช่นหลักสูตร การเรียนการสอน งานวิจัย บุคลากร และระบบสนับสนุนการเรียนการสอน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ Chirotphinyo (2017) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันในกระบวนการบริหารการจัดการสถานศึกษา กรณีการเชื่อมโยงกับนานาประเทศนั้น มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนนักศึกษา และเทียบโอนหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างประสบการณ์ และความรู้ใหม่ ๆ ให้กับนักศึกษา ทั้งด้านวิชาการ และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ ระบบประกันคุณภาพยังกระตุ้น และให้ความสำคัญกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐานและอื่น ๆ การวิเคราะห์ SWOT

ผลจากการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การประเมินในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่ ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีประสิทธิภาพ เนื่องมาจากรูปแบบการพัฒนามีขั้นตอนการสร้างจากสภาพปัญหาจริงของกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ.2561 โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับการยืนยันรูปแบบการพัฒนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และเกิดจากความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร อาจารย์ ตลอดจนหน่วยงานกำกับดูแล สามารถนำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินคุณภาพการศึกษา ที่ระบุแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาทั่วทั้งทั้งองค์ ได้แก่ การประเมินด้านปัจจัยนำ เข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (Stakeholder) จะเกิดเป็นพลังยิ่งใหญ่ของการดำเนินงานทุกอย่าง และสอดคล้องกับผลการศึกษา ของ Srigo, et al (2018) รูปแบบการจัดการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาการบริหารการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้ง 9 ด้านคือ ปัจจัยนำเข้าด้านอาจารย์ ปัจจัยนำเข้าด้านนิสิตนักศึกษา ปัจจัยนำเข้าด้านผู้บริหารหลักสูตรปัจจัยนำเข้าด้านหลักสูตร ปัจจัยนำเข้าด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ปัจจัย ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยด้านกระบวนการการบริหารจัดการ ปัจจัยผลผลิตด้านคุณภาพวิทยานิพนธ์และการตีพิมพ์เผยแพร่ ปัจจัยผลผลิตคุณภาพของดุษฎีบัณฑิต ปัจจัยนำเข้าด้านอาจารย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องซึ่งสอดคล้องกับ Nichakonwong (2015) ทั้งนี้ ควรมีการขยายความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมต่าง ๆระหว่างสถานศึกษาหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้ทัศนคติมุมมอง และประสบการณ์ที่หลากหลายและ

แตกต่างกันออกไป เป็นการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก และผู้บริหารหลักสูตรควรมีการดำเนินการติดตามรายงานผล พร้อมทั้งมีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงานสังคม และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บัณฑิตอย่างต่อเนื่อง ทุก 5 ปี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) กระบวนการให้การศึกษาและการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา เป็นไปตามแนวจัดการศึกษาตาม พรบ. การศึกษา ให้ “ผลผลิต” และ “ผลลัพธ์” ของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชาติ และสอดคล้องกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2) การประกันคุณภาพการศึกษาต้องประกอบไปด้วยกลไกที่สามารถควบคุมและติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนาในระดับสาขาวิชา ทั้งด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านผลการเรียนรู้โดยให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อทราบว่าในปัจจุบันมีปัญหาและความต้องการในประเด็นใดที่สำคัญ

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและรัฐบาล ที่มีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาต่อไป

Reference

Chirotphinyo, N. (2017). The relationship between cooperative management and governance of school administrators under Ratchaburi Educational Service Area Office 2. *Journal of Nakhonphanom University*. 7(2), 19-26.

Chitrangsan, N. (2007). *Guidelines for site quality development Private studies using management concepts to be excellent in the viewpoint of private school administrators in Samutprakarn Province and experts*. Master of Education. Bansomdejchaopraya Rajabhat University.

Dechit, N. et al. (2014). The development of educational quality management model of small schools in Chiang Mai province. *Veridian E-Journal*. 7(1), 24-26.

Independent Committee For educational refor. (2019). Sustainable education advancement Retrieved May 31, 2019, from https://www.thaiedreform.org/news/2882/

Inwang,K. (2017). An academic leadership developmental model by knowledge management of executives from private universities. *APHEIT International Journal*. 6(1), 114-129.

Kitratphorn, P. (2019). Educational inequality Thailand. *Interview*. February, 20.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Lorsuwanrat, T. (2007). *Modern organization theory*. Bangkok: Rattanathai.

Nichakonwong, A. (2015). *The development of educational administration model by using good governance principles in educational institutions under the Sakon Nakhon Educational Service Area Office 1*. Ph.D. Dissertation. Western University.

Office of the Higher Education Commission, Ministry of Education. (2008). *The 15-Year Higher Education Plan Framework No. 2 (2008-2022)*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Office of Macroeconomic Policy Ministry of Education. (2019). Educational reform in the second decade (2009 - 2018). Retrieved May 3, 2017, from http://www.onec.go.th

Phiphatnarathorn, N. & Chirotepinyo, N. (2018). Management towards excellence of private schools in Bangkok. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya*, 2(1), 223-240.

Punthai, K. (2009). *The influence of leadership behaviors, organizational culture and human Resource development on employee performance in state enterprises*. Ph. D. Dissertation (Faculty of Public Administration). National Institute of Development Administration.

Settawilai, P. (2019). Disparities in the Thai education system. Retrieved Nov 30, 2019, from https://www.trueplookpanya.com/blog/content/74197/

Sirirangsri, P. (2012). *Participatory Educational Management of Organizations in the Community: Experience from Practice*. Bangkok: DPU Cool print.

Srigo, T. et al (2018). Model of educational management at the doctoral degree level in education administration of private higher education institutions. *Journal of Narathiwat University*, 4(2), 166-171.

Vesarnatch, P. (2011). *Principles of Educational Management*. Bangkok: Printing.

การกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ที่มีผลกระทบต่อพรรคเพื่อไทย ในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น*

The Rise of Future Forward Party Affecting Pheu Thai Party for the Thai Election 2019: A Case of Khon Kaen

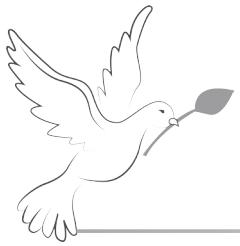

[1] **อลงกรณ์ ศิลปดอนบม และ ศิวัช ศรีโภคางกุล**

[1] **Alongkorn Sillapadonbom and Siwach Sripokangkul**

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand.

[1] Corresponding Author. Email: alongkorn.liberty@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความนิยมทางการเมือง และพรรคการเมืองของประชาชนจังหวัดขอนแก่นต่อพรรคการเมืองที่มีจุดยืนในฝ่ายประชาธิปไตย ซึ่งในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562 ได้มีการแข่งขันอย่างชัดเจนระหว่างพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยสองพรรคการเมือง จากการเลือกตั้งครั้งนี้ คือ พรรคเพื่อไทย ที่เป็นพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยที่ครองใจชาวอีสาน และ ชาวขอนแก่นมาอย่างยาวนาน และ พรรคอนาคตใหม่ พรรคการเมืองใหม่ ที่แสดงจุดยืนในการต่อต้านการรัฐประหาร ผลการศึกษา คะแนนพรรคเพื่อไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัด และพรรคอนาคตใหม่มีบทบาทในการเข้ามาทำให้กระแสนิยมพรรคเพื่อไทยลดลง เมื่อวิเคราะห์ถึงกลยุทธ์การตลาดทางการเมือง และ ปัจจัยต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์ของพรรคการเมืองทั้งสองฝ่าย บทความนี้จึงอาศัยกรอบวิเคราะห์ “การตลาดทางการเมือง” วิเคราะห์ผลการเลือกตั้งในจังหวัดขอนแก่น

คำสำคัญ: พรรคเพื่อไทย; พรรคอนาคตใหม่; ความนิยม; จังหวัดขอนแก่น

*Received January 22, 2020; Revised February 6, 2020; Accepted February 28, 2020

Abstract

This article aims to present the political party's popularity which stands for democracy in Khon Kaen. In the Thai election 2019, the competition between two democracy parties to be so obviously which are Pheu Thai Party and Future Forward Party. Pheu Thai Party is the democratic party which is the winner party of the northeastern region people and Khon Kaen for decades. Future Forward Party is the new democracy party which stands for against dictatorship.

The results of this study showed that Pheu Thai party popularity was declined and the Future forward party became an impact of the decline by analysis from political marketing strategies and factors that impact strategies of both parties. This article, therefore, analyzed "political marketing" framework through the Thai election 2019 in Khon Kaen province.

Keywords: Pheu Thai Party; Future Forward Party; Popularity; Khon Kaen

บทนำ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งในฐานะตัวแทนของประชาชนทำหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติ ในการเลือกตั้งปี 2548, 2550, 2554 และ ปี 2562 นั้น มีความแตกต่างหลายประการทั้งในเชิงของบทบาทและจุดยืนของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการได้ขึ้นเป็นรัฐบาลหรือการเป็นฝ่ายค้าน หรือในเชิงของรูปแบบการได้คะแนนเสียงจากการเลือกตั้ง โดยวิธีการหาเสียงเรียกคะแนนจากประชาชนที่แตกต่างกัน เป็นต้น ในบทความนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงบทบาทของพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหม่ และมีอายุพรรคการเมืองไม่ถึงหนึ่งปี (นับจากวันก่อตั้งพรรคถึงวันเลือกตั้งในปี 2562) ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการช่วงชิงคะแนนบางส่วนของพรรคเพื่อไทยที่เคยได้คะแนนอย่างล้นหลาม และได้จำนวน ส.ส. มากที่สุดพรรคหนึ่งในประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะเปรียบเทียบในเชิงของผลคะแนนการเลือกตั้งในจังหวัดขอนแก่น พื้นที่ที่พรรคเพื่อไทยหรือพรรคไทยรักไทย เคยได้คะแนนเสียงจากชาวขอนแก่นอย่างล้นหลามต่อเนื่องในทุกการเลือกตั้ง และยังสามารถรักษาฐานเสียงได้อย่างเป็นปึกแผ่น แต่ในการเลือกตั้งปี 2562 นั้น พรรคเพื่อไทย เขต 1 ได้พ่ายแพ้ให้กับพรรคอนาคตใหม่ เขต 1 โดยมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ (Sripokangkul, 2019a) และในอีกหลาย ๆ เขต ที่ถึงแม้ว่าพรรคเพื่อไทยจะยังคงได้ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่พรรคอนาคตใหม่สามารถเข้ามาแบ่งคะแนนโดยอยู่ในลำดับที่ 2 ของผลการเลือกตั้งในหลาย ๆ เขตการเลือกตั้ง ในส่วนของเนื้อหา ผู้วิจัยจะเริ่มกล่าวถึง ภูมิหลังของพรรคเพื่อไทย ในมิติของการเลือกตั้งในปี 2548, 2550, 2554 และที่มาของพรรคอนาคตใหม่ จากนั้น จะเป็นการเปรียบเทียบผลคะแนนสำหรับผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตในแต่ละเขตเลือกตั้งของจังหวัดขอนแก่นระหว่างพรรคเพื่อไทย และ พรรคอนาคตใหม่ โดยจะนำคะแนนของพรรคเพื่อไทยในอดีต มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับคะแนนของพรรคอนาคตใหม่ ระหว่างการเลือกตั้งในปี 2554 และ 2562 เนื่องจากเป็นการแบ่งพื้นที่ที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด เพื่อให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนของฐานคะแนนเสียงพรรคเพื่อไทย และกล่าวสรุปถึงภาพโดยรวมของบทบาทพรรคอนาคตใหม่ในการเลือกตั้งครั้งนี้

พรรคเพื่อไทย เดิมคือ พรรคไทยรักไทย ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 มีผู้ร่วมก่อตั้งทั้งหมด 23 คน นำโดย ดร. ทักษิณ ชินวัตร ถือว่าเป็นพรรคการเมืองแรกที่ทำการจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จในปีการเลือกตั้ง โดย ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในระยะเวลาตั้งแต่ ปี 2544–2549 ขณะที่การเลือกตั้งในปี 2548 พรรคไทยรักไทยได้รับคะแนนเสียงอย่างล้นหลามโดยได้คะแนนเสียงเกินครึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร โดยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด จำนวน 376 คน คิดเป็น 75% ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 500 คน สมัยต่อมาในการเลือกตั้งในปี 2550 ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการรัฐประหารรัฐบาลของ ดร. ทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 พรรคพลังประชาชนที่เกิดขึ้นภายหลังการยุบพรรคไทยรักไทยก็ชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลายเช่นกันในการเลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม 2550 โดยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจำนวน 233 คน คิดเป็น 48% ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 คน และหัวหน้าพรรคพลังประชาชนคือ นายสมัคร สุนทรเวช ได้รับการออกเสียงให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในท้ายที่สุด ต่อมา ในวันที่ 19 กันยายน 2551 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำตัดสินให้ นายกรัฐมนตรีนายสมัคร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากกรณีการจัดรายการโทรทัศน์ชิมไปบ่นไป และ ยกโขยงหกโมงเช้า ส่งผลให้นายสมัคร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งทันที ต่อมา พรรคพลังประชาชนถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้ยุบพรรคการเมืองในวันที่ 2 ธันวาคม 2551 (Sripokangkul, 2015) โดยในระหว่างนั้น

ได้มีการจัดตั้ง พรรคเพื่อไทย ขึ้นมาในวันที่ 20 กันยายน 2551 นำโดย นายบัณฑงค์ศักดิ์ วงศ์รัตนวรรณ เป็นหัวหน้าพรรคเพื่อไทยในขณะนั้น เพื่อรองรับ ส.ส.เดิมของพรรคพลังประชาชนเดิมในเข้าร่วมกับพรรคเพื่อไทยในการทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติต่อไป โดยทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ในปี 2554 ได้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้น โดยพรรคเพื่อไทย ได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งหมด 265 คน คิดเป็น 53% ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 500 คน โดยชื่อของผู้ท้าชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตัวแทนจากพรรคเพื่อไทยในขณะนั้น คือ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และได้ถูกรับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทั้งหมดจำนวน 2 ปี 275 วัน ในวันที่ 9 ธันวาคม 2556 นายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ประกาศยุบสภา และ พ้นจากการเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 7 พฤษภาคม 2557 จนกระทั่งได้เกิดการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 จากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ นำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเขาเองได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา สำหรับการเลือกตั้งปี 2562 ถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่ถูกเลื่อนบ่อยที่สุด โดยมีการกล่าวจะจัดเลือกตั้งโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในปี 2558, 2559, 2561 และได้จัดในที่สุดที่ปี 2562 (Kongkirati & Kanchoochat, 2018) โดยพรรคเพื่อไทย ได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 136 คน คิดเป็น 27% ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 500 คน ซึ่งลดลงจากการเลือกตั้งที่แล้วทั้งหมดจำนวน 129 คน โดยมีผู้ชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คือ คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธ์ ขณะที่พรรคเพื่อไทยได้ ส.ส.ในจังหวัดขอนแก่นทั้งหมด 8 คน ซึ่งลดลงจากการเลือกตั้งครั้งก่อนจำนวน 2 คน

ในส่วนของพรรคอนาคตใหม่นั้น ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2561 และได้รับการอนุมัติโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นพรรคการเมือง ในวันที่ 3 ตุลาคม 2561 โดยมีหัวหน้าพรรคคือ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ อดีตรองประธานบริหารบริษัทไทยซัมมิท และ ปิยบุตร แสงกนกกุล นักวิชาการและอดีตอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พรรคมีแนวทางและนโยบายหัวก้าวหน้า ประกาศจุดยืนในการต่อต้านระบอบรัฐประหาร และเน้นย้ำถึงความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการวิจารณ์ในด้านของความเหลื่อมล้ำ ไปจนถึง การสนับสนุนความหลากหลายสำหรับเพศทางเลือก และยังเป็นพรรคการเมืองพรรคแรก ที่มีการเสนอนโยบายยกเลิกการเกณฑ์ทหาร ลดกำลังนายพล และ รายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อนำเงินเหล่านั้นไปบริหารประเทศในส่วนอื่น ๆ ผลที่ตามมา ทำให้พรรคอนาคตใหม่เป็นที่ถูกใจสำหรับกลุ่มวัยรุ่นไปจนถึงกลุ่มวัยกลางคนที่ต้องการสิ่งที่แปลกใหม่

อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยพรรคอนาคตใหม่มีอายุของพรรคการเมือง ไม่ถึงหนึ่งปี นับจนถึงวันเลือกตั้ง จึงถือว่าเป็นจุดด้อยของพรรค ที่เป็นพรรคการเมืองหน้าใหม่ คนส่วนมากจะไม่ค่อยรู้จักในช่วงแรก โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่ตามพื้นที่ชนบท แต่ด้วยจุดยืนที่คล้ายกับพรรคเพื่อไทย คือ เป็นพรรคฝ่ายประชาธิปไตย จึงทำให้เริ่มเป็นที่รู้จักในช่วงก่อนเริ่มการเลือกตั้ง หลังแถลงนโยบายของพรรค มีหลายนโยบายที่ได้รับความสนใจ อาทิ นโยบายการกระจายอำนาจคืนสู่ท้องถิ่น ยุติระบบราชการรวมศูนย์ แบ่งสัดส่วนภาษีให้เป็นอัตราส่วน 50/50 ระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นได้บริหารงบของตัวเองในการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ โดยหลังการเลือกตั้งปี 62 ในวันที่ 24 มีนาคม 2562 พรรคอนาคตใหม่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 81 คน คิดเป็น 17% ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 500 คน โดยได้ ส.ส.ในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 1 คน คือ นายฐิตินันท์ แสงนาค เขต 1 จังหวัดขอนแก่น และเป็น ส.ส. เขตคนเดียวของภาคอีสาน ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่น่าจับตามอง เพราะเป็นผู้สมัครที่ไม่มีชื่อเสียง

มาก่อน นอกจากนี้ การกำเนิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ได้มีผลกระทบโดยตรงต่อคะแนนพรรคเพื่อไทย ซึ่งทำให้จำนวน ส.ส. ของพรรคเพื่อไทยลดลงจากการเลือกตั้งในอดีต และยังมีการแบ่งคะแนนนิยมของพรรคเพื่อไทยมาให้พรรคอนาคตใหม่จำนวนหนึ่ง ทำให้ ส.ส.พรรคเพื่อไทย ไม่ชนะแบบคะแนนท่วมท้นเหมือนสมัยก่อน ดังนั้น บทความนี้ จึงจะพิจารณา การกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ที่มีผลกระทบต่อพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562 โดยศึกษาที่จังหวัดขอนแก่นเป็นหลัก

วัตถุประสงค์

เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความนิยมพรรคการเมืองของประชากรจังหวัดขอนแก่น เปรียบเทียบและวิเคราะห์ผลคะแนนการเลือกตั้งของทั้งสองพรรคการเมือง และเพื่อให้เห็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงของความนิยม และข้อจำกัดที่ทำให้คะแนนเสียงของพรรคเพื่อไทยลดลง

วิธีดำเนินงาน

อาศัยวิธีศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Research Method) โดยศึกษาข้อมูลจากผลการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2548, 2550, 2554 และ 2562 เป็นการนำผลคะแนนการเลือกตั้งมาเปรียบเทียบระหว่าง พรรคเพื่อไทย และ พรรคอนาคตใหม่ โดยได้จัดทำเป็นตารางเปรียบเทียบผลคะแนนเลือกตั้ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดว่าด้วยความนิยมของพรรคการเมืองนั้น Samudavanija (1981) ได้กล่าวถึงความนิยมพรรคการเมืองว่าปัจจัยนั้นมีอยู่หลายประการ ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือ ขนาดของพรรคการเมือง จำนวนประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือก ลักษณะของการแบ่งเขตเลือกตั้ง ลักษณะชื่อเสียงและความเชื่อถือที่มีต่อผู้สมัครและระบบการเลือกตั้งซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับความนิยมของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งนั้น ๆ ในส่วนของการหาเสียงเลือกตั้งนั้น หลายพรรคการเมืองได้นำแนวคิดทางการตลาดมาประยุกต์ใช้ในการหาเสียง เรียกว่า “แนวคิดการตลาดทางการเมือง” (Political Marketing) โดย Newman (1994) เป็นผู้ที่ใช้แนวคิดทางการตลาด มาอธิบายในทางการเมือง โดยให้แนวคิดว่าการตลาดทางการเมืองนั้น คือ การขายความเป็นตัวแทนของประชาชนจากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง การขายนโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้วางใจและเชื่อมั่นในพรรคการเมืองนั้น ๆ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการตลาดทางการเมืองนั้น มีแนวคิดคล้ายกับการใช้ในการประกอบธุรกิจ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักในการทำให้พรรคการเมืองประสบความสำเร็จในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ การจำแนกส่วนทางการตลาดกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การวางตำแหน่งของตัวผู้สมัครรับการเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง และ กลยุทธ์การตลาดทางการเมือง จากแนวคิดเครื่องมือที่ใช้ในการตลาดทางการเมืองในข้อความข้างต้นนั้น สามารถนำมาจำแนกในส่วนของกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง (Product) ได้แก่ ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง และ นโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการหาเสียง
2. การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing) คือช่องทางที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและผู้สมัครลงรับการเลือกตั้งโดยตรง โดยไม่ผ่านการใช้ช่องทางสื่อใดๆ ซึ่งส่วนมากเป็นเครือข่ายของพรรคถึงในระดับรากหญ้า

ได้แก่ อาสาสมัคร สมาชิกพรรค สาขาพรรค เป็นต้น โดยเป็นการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง เช่น การใช้โทรศัพท์ สารของพรรค จดหมายตรง การเคาะประตูบ้าน และการปราศรัย เป็นต้น

3. การตลาดแบบจูงใจ (Pull Marketing) คือช่องทางการรณรงค์หาเสียงผ่านการใช้สื่อมวลชนเป็นหลัก ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สามารถเข้าถึงคนได้จำนวนมาก เป็นการรณรงค์หาเสียงที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงมวลชนสูง ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ หรือ สื่ออินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

4. การหยั่งเสียง (Polling) คือการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน โดยการหยั่งเสียงทั่วไปนั้น มี 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1 การสำรวจปัญหาเพื่อจัดทำนโยบาย คือ การหยั่งเสียงเพื่อค้นหาความต้องการของประชาชนในการทำนโยบาย เพื่อที่พรรคการเมืองจะได้นำความต้องการของประชาชนไปจัดทำเป็นนโยบายในการรณรงค์หาเสียง

4.2 การสำรวจคะแนนนิยมของพรรคและผู้ลงสมัครรับการเลือกตั้ง คือ การสำรวจความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่อพรรคการเมืองและผู้ลงสมัครรับการเลือกตั้ง ว่าจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใด (Nantawaropas, 2011) นอกจากนี้ ในการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองนั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัย ที่มีผลกระทบต่อการเลือกตั้ง โดย Newman ได้มีการจำแนกปัจจัยต่างๆออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี (Technology) คือ การเปลี่ยนแปลงของการใช้เทคโนโลยีต่างๆในทางการตลาดทางการเมือง เช่น โทรทัศน์ อีเมล์ โทรศัพท์ สื่อสังคมออนไลน์

2. ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางการเมือง (Structural Shifts) คือ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางการเมือง ณ ขณะนั้น

3. ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงตัวแทนแห่งอำนาจ (The Power Brokers) ปัจจัยตัวแทนแห่งอำนาจนั้น ประกอบไปด้วย 7 ฝ่ายที่มีผลกระทบต่อการเลือกตั้งในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้ง, ที่ปรึกษาด้านการเมือง, นักทำโพลสำรวจ, สื่อมีเดีย, คณะกรรมการรณรงค์หาเสียง, พรรคการเมือง และ ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (Newman,; Nantawaropas, 2011)

อนึ่ง ก่อนที่จะกลับมาวิเคราะห์ในประเด็นการหาเสียงของพรรคอนาคตใหม่โดยอิงแนวคิดการตลาดทางการเมือง ควรทราบถึงคะแนนเสียงของพรรคอนาคตใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อพรรคเพื่อไทยในจังหวัดขอนแก่นในแต่ละเขต เป็นเบื้องต้นก่อน

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 1 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	49,360
พรรคพลังประชาชน	2550	345,713
พรรคเพื่อไทย	2554	53,579
พรรคเพื่อไทย	2562	29,396
พรรคอนาคตใหม่	2562	38,717
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		24,183

จากตารางที่ 1 พบว่า พื้นที่เขต 1 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทย สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 49,360 คะแนน ต่อมาในปี 2550 ได้มีการแบ่งเขตเลือกตั้งให้เหลือจำนวน 4 เขตเลือกตั้งในจังหวัดขอนแก่น ทำให้เขตหนึ่งเขต มีคะแนนรวมที่สูงเกินไปในการนำมาเปรียบเทียบ เนื่องจากเป็นการรวมกันของหลายเขตพื้นที่ ทางวิจัยจึงขอระบุเป็นตัวเลขในเนื้อหาเพื่อเป็นข้อมูลประกอบ โดยในปี 2550 เขต 1 พรรคพลังประชาชน สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 345,713 คะแนน ได้ ส.ส.ทั้งหมดจำนวน 3 คน ต่อมาในปี 2554 พรรคเพื่อไทย ในเขต 1 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วยอำเภอเมืองขอนแก่น (เฉพาะตำบลในเมือง ตำบลเมืองเก่า ตำบลแดงใหญ่และตำบลบ้านเป็ด) ทำคะแนนได้ 53,579 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นมาจำนวน 4,219 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น และในปี 2562 ในเขต 1 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอเมืองขอนแก่น (เฉพาะตำบลในเมือง ตำบลเมืองเก่า และตำบลบ้านเป็ด) ซึ่งเป็นพื้นที่เดิมเหมือนกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 29,396 คะแนน แพ้ให้กับพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 38,717 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนส่วนต่างที่หายไปคือจำนวน 24,183 คะแนน นั่นแสดงให้เห็นว่า ความนิยมของประชากรผู้อยู่อาศัยในเขต 1 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 2 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	74,042
พรรคพลังประชาชน	2550	383,534
พรรคเพื่อไทย	2554	60,465
พรรคเพื่อไทย	2562	34,115
พรรคอนาคตใหม่	2562	21,449
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		26,350

จากตารางที่ 2 พบว่า พื้นที่เขต 2 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทย สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 74,042 คะแนน ต่อมาในปี 2550 พรรคพลังประชาชน สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 383,534 คะแนน ได้ ส.ส.ทั้งหมดจำนวน 3 คน ต่อมาในปี 2554 เขต 2 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอซำสูงและอำเภอเมืองขอนแก่น (เฉพาะตำบลโคกสี ตำบลบึงเนียม ตำบลพระลับ ตำบลดอนหัน ตำบลท่าพระ ตำบลดอนช้าง ตำบลบ้านหว้า ตำบลบ้านทุ่ม ตำบลแดงใหญ่ ตำบลศิลา และตำบลหนองตูม) พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 60,465 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนลดลงจำนวน 13,577 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมลดลงในเขต 2 และในปี 2562 เขต 2 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 34,115 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 21,449 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงจำนวน 26,350 คะแนน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 3 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	49,406
พรรคพลังประชาชน	2550	335,240
พรรคเพื่อไทย	2554	66,204
พรรคเพื่อไทย	2562	34,676
พรรคอนาคตใหม่	2562	29,274
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		31,528

จากตารางที่ 3 พบว่า พื้นที่เขต 3 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทย สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 49,406 คะแนน ต่อมาในปี 2550 พรรคพลังประชาชน สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 335,240 คะแนน ได้ ส.ส.ทั้งหมดจำนวน 3 คน ต่อมาในปี 2554 เขต 3 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอกระนวนและอำเภอน้ำพอง พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 66,204 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 16,798 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 3 และในปี 2562 เขต 3 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 34,676 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งทำคะแนนได้ 29,274 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงจำนวน 31,528 คะแนน

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 4 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	57,273
พรรคพลังประชาชน	2550	128,432
พรรคเพื่อไทย	2554	73,511
พรรคเพื่อไทย	2562	45,092
พรรคอนาคตใหม่	2562	30,603
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		31,528

จากตารางที่ 4 พบว่า พื้นที่เขต 4 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทย สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 57,273 คะแนน ต่อมาในปี 2550 พรรคพลังประชาชน สามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 128,432 คะแนน ได้ ส.ส.ทั้งหมดจำนวน 2 คน ต่อมาในปี 2554 เขต 4 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอเขาสวนกวาง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอบ้านฝาง และอำเภอเมืองขอนแก่น (เฉพาะตำบลสาวะถี ตำบลบ้านค้อ ตำบลสำราญ และตำบลโนนท่อน) พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 73,511 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 16,236 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 4 และในปี 2562 เขต 4

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 5 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	40,673
พรรคเพื่อไทย	2554	60,046
พรรคเพื่อไทย	2562	39,112
พรรคอนาคตใหม่	2562	9,574
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		20,934

จากตารางที่ 5 พบว่า พื้นที่เขต 5 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 40,673 คะแนน ต่อมาในปี 2554 เขต 5 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอภูเวียง อำเภอหนองนาคำ อำเภอเวียงเก่า และอำเภอสีชมพู (ยกเว้นตำบลนาจาน ตำบลซำยาง ตำบลภูห่าน และตำบลหนองแดง) พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 60,046 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 19,373 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 5 และในปี 2562 เขต 5 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 39,112 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 9,574 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงคือจำนวน 20,934 คะแนน

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 6 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	46,959
พรรคเพื่อไทย	2554	51,416
พรรคเพื่อไทย	2562	32,751
พรรคอนาคตใหม่	2562	13,377
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		18,665

จากตารางที่ 6 พบว่า พื้นที่เขต 6 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 46,959 คะแนน ต่อมาในปี 2554 เขต 6 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอภูผาม่าน อำเภอชุมแพ และอำเภอสีชมพู (เฉพาะตำบลนาจาน ตำบลซำยาง ตำบลภูห่าน และตำบลหนองแดง) พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 51,416คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 4,457 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 6 และในปี 2562 เขต 6 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 32,751 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 13,377 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงจำนวน 18,665 คะแนน

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 7 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	42,514
พรรคเพื่อไทย	2554	50,854
พรรคเพื่อไทย	2562	29,710
พรรคอนาคตใหม่	2562	12,414
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		21,144

จากตารางที่ 7 พบว่า พื้นที่เขต 7 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 42,514 คะแนน ต่อมาในปี 2554 เขต 7 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอหนองเรือและอำเภอมัญจาคีรี พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 50,854 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 8,340 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 7 และในปี 2562 เขต 6 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 29,710 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 12,414 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่าคะแนนลดลงจำนวน 21,144 คะแนน

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 8 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	52,701
พรรคเพื่อไทย	2554	77,472
พรรคเพื่อไทย	2562	53,205
พรรคอนาคตใหม่	2562	12,266
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		24,267

จากตารางที่ 8 พบว่า พื้นที่เขต 8 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 52,701 คะแนน ต่อมาในปี 2554 เขต 8 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอโคกโพธิ์ไชย อำเภอแวงใหญ่ อำเภอแวงน้อย และอำเภอพล พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 77,472 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 24,771 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 8 และในปี 2562 เขต 8 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 53,205 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 12,266 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงจำนวน 24,267 คะแนน

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 9 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	44,107
พรรคเพื่อไทย	2554	74,220
พรรคเพื่อไทย	2562	30,113
พรรคอนาคตใหม่	2562	8,633
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		22,377

จากตารางที่ 9 พบว่า พื้นที่เขต 9 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 44,107 คะแนน ต่อมาในปี 2554 เขต 9 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอชนบท อำเภอโนนศิลา อำเภอหนองสองห้อง และอำเภอเปือยน้อย พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 74,220 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นจำนวน 30,113 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในเขต 9 และในปี 2562 เขต 9 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 51,843 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 8,633 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงจำนวน 22,377 คะแนน

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งเขต 10 ขอนแก่น

พรรคการเมือง	ปีเลือกตั้ง	คะแนนเสียง
พรรคไทยรักไทย	2548	53,920
พรรคเพื่อไทย	2554	51,372
พรรคเพื่อไทย	2562	30,111
พรรคอนาคตใหม่	2562	9,588
ส่วนต่างที่หายไปของพรรคเพื่อไทย ปี 2554 และ ปี 2562		21,261

จากตารางที่ 10 พบว่า พื้นที่เขต 10 จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตปี 2548 พรรคไทยรักไทยสามารถทำคะแนนได้ทั้งหมด 53,920 คะแนน ต่อมาในปี 2554 เขต 10 มีพื้นที่เขตเลือกตั้งประกอบด้วย อำเภอบ้านไผ่ อำเภอบ้านแฮด และอำเภอพระยืน พรรคเพื่อไทย ทำคะแนนได้ 51,372 คะแนน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับปี 2548 นั้น มีคะแนนลดลงจำนวน 2,548 คะแนน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับความนิยมลดลงในเขต 10 และในปี 2562 เขต 10 มีพื้นที่เลือกตั้งเดียวกันกับการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยทำคะแนนได้ 30,111 คะแนน ชนะพรรคอนาคตใหม่ซึ่งทำคะแนนได้ 9,588 คะแนน โดยหากเปรียบเทียบคะแนนของพรรคเพื่อไทยในปี 2562 กับ ปี 2554 จะพบว่า คะแนนลดลงจำนวน 21,261 คะแนน

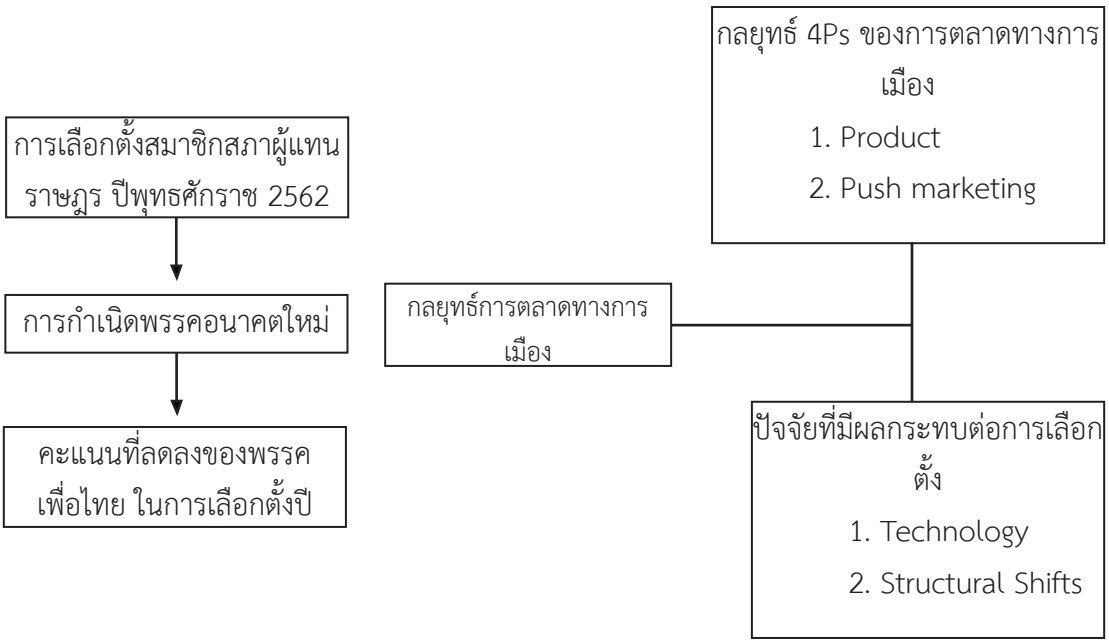

ประเด็นที่ไม่สามารถหลบเลี่ยงที่จะกล่าวได้เลยว่า แม้บทความนี้จะไม่พิจารณาถึงตัวแปรของคะแนนของพรรคพลังประชารัฐ และพรรคอื่น ๆ เนื่องจาก จากตัวเลขข้างต้นจะพบว่า แทบเป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้ที่เลือกพรรคฝ่ายประชาธิปไตยจะเทคะแนนไปยังพรรคที่สนับสนุนการคงอยู่ของ คสช. แต่ประเด็นหลักคือ ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ที่ให้ประชาชนเลือกได้ด้วยบัตรใบเดียว ประกอบกับการนับคะแนนใหม่แบบจัดสรรปันส่วน จึงทำให้เกิดพรรคจำนวนขึ้นเป็นจำนวนมาก กระนั้นก็ดี จากคะแนนข้างต้นพบว่า สัดส่วนที่หายไปจากคะแนนของพรรคเพื่อไทย (ไม่รวมถึงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก) กลับกลายไปเป็นคะแนนของพรรคอนาคตใหม่จำนวนมาก ด้วยบทบาทของการเป็นพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยที่เหมือนกันระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคอนาคตใหม่ ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเลือกพรรคการเมืองเดียวที่ตนเองชื่นชอบ

ในแง่นี้ ผู้วิจัยจะนำกลยุทธ์การตลาดทางการเมือง และการใช้ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์การตลาดของ Newman (1994) มาใช้ในการอภิปรายและสรุปผลวิจัยถึงคะแนนที่สูงเป็นปรากฏการณ์ของพรรคอนาคตใหม่ เราสามารถเริ่มจากเปรียบเทียบกับ 4Ps ของกลยุทธ์การตลาดทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย Product, Push Marketing, Pull Marketing และ Polling เริ่มจาก P ที่หนึ่ง คือ Product หรือ ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง ซึ่งผลิตภัณฑ์ทางการเมือง ณ ทีนี้ คือ ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและนโยบายของพรรคการเมือง การใช้กลยุทธ์ผู้สมัคร ส.ส. หน้าใหม่ทั้งหมดของพรรคอนาคตใหม่ หมายความว่า ผู้สมัคร ส.ส.ของพรรคอนาคตใหม่ทุกคน คือผู้ที่ไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งมาก่อน หากเปรียบกับพรรคเพื่อไทย นี่อาจจะเป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของพรรคอนาคตใหม่ คือ การที่พรรคอนาคตใหม่ส่งผู้สมัคร ส.ส. ที่ไม่เคยลงสนามการเมือง นั่นเท่ากับการที่พรรคอนาคตใหม่ต้องเริ่มสร้างฐานเสียงในพื้นที่นั้น ๆ จากศูนย์ ต่างจากพรรคเพื่อไทยที่มีฐานเสียงเดิมอยู่แล้ว แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ว่า ผู้สมัคร ส.ส. หน้าใหม่นั้น จะเป็นบุคคลที่ไม่เคยมีประวัติในพื้นที่มาก่อน ไม่ว่าจะด้านที่ดีหรือไม่ดี แต่ในทางกลับกันของผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยนั้นเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในพื้นที่มาอย่างยาวนาน ซึ่งอาจจะมีในด้านที่ดีและไม่ดี ทำให้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลคะแนนเลือกตั้งในครั้งนี้ ส่วน P ตัวที่สอง คือ Push Marketing หรือ การตลาดแบบผลักดัน พรรคเพื่อไทยนั้น ใช้กลยุทธ์ฐานเสียงตามระดับหมู่บ้าน ใช้แกนนำหมู่บ้านในการช่วยหาเสียง และรวมผู้คนในหมู่บ้านนั้น ๆ ในการปราศัย และ

การติดตั้งป้ายหาเสียงรายหมู่บ้าน ส่วนพรรคอนาคตใหม่นั้น เน้นให้ผู้สมัครเดินหาเสียงแบบเคาะประตูบ้าน เนื่องจากเป็นพรรคใหม่ และผู้สมัครหน้าใหม่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเดินเข้าหาผู้คน แนะนำตัว แนะนำพรรค ให้ได้มากที่สุด นั่นจึงทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคอนาคตใหม่ มีความใกล้ชิดกับผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้วยจำนวนป้ายที่มีน้อยกว่าพรรคเพื่อไทย ยิ่งทำให้ผู้สมัครพรรคอนาคตใหม่ ต้องลงพื้นที่อย่างหนักหน่วงมากกว่าพรรคเพื่อไทย ส่วน P ตัวที่ 3 คือ Pull Marketing หรือ การตลาดแบบจูงใจ ซึ่งในข้อนี้ถือว่า พรรคอนาคตใหม่ได้เปรียบพรรคเพื่อไทย คือ มีการตั้งเป้าหมายในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการหาเสียงอย่างชัดเจน ซึ่งถือว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากในสมัยนี้ คนส่วนมากสามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ ไม่เว้นแม้แต่ผู้คนระดับรากหญ้า อีกทั้งการประชันวิสัยทัศน์ หรือ การดีเบตของตัวแทนแต่ละพรรคการเมือง ในโทรทัศน์ และ สื่อสังคมออนไลน์ ก็สามารถสร้างกระแสให้กับพรรคอนาคตใหม่ได้อย่างมากเช่นกัน และ P ตัวสุดท้าย คือ Polling หรือ การทำผลสำรวจ ในส่วนนี้ จะอ้างอิงถึงนโยบายของพรรคการเมืองนั้น ๆ ที่สร้างนโยบายจากผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน หรือ การกำหนดนโยบายเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน โดยพรรคเพื่อไทย มีนโยบายที่ครอบคลุมทุกด้าน แต่ไม่มีการระบุรายละเอียดเชิงลึก ถึงตัวเลขในการดำเนินการนโยบายนั้น ๆ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับนโยบายของพรรคอนาคตใหม่ ที่มีการกำหนดงบประมาณในการดำเนินการนโยบายอย่างชัดเจน และระบุถึงระยะเวลาที่สามารถดำเนินการนโยบายนั้นๆ ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบในส่วนของความละเอียดด้านนโยบาย

ลำดับต่อมาคือ การเปรียบเทียบจากการคัดแยกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกลยุทธ์ทางการตลาดการเมืองของ Newman (1994) ปัจจัยข้อที่หนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี (Technology) การตลาดของพรรคอนาคตใหม่ ที่ตั้งใจใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยตรง อาทิเช่น สื่อ Facebook และ Twitter ซึ่งเป็นสื่อโซเชียลมีเดียที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย ยกตัวอย่างเช่น การติด #ฟ้ารักพ่อ ใน Twitter ที่ทำให้ผู้คนรู้จัก ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่มากขึ้น โดยข้อมูลในปี 2018 ประเทศไทยมียอดผู้ใช้ Facebook ทั้งหมด 52 ล้านคน เป็นอันดับที่ 8 ของโลก ในขณะเดียวกัน ข้อมูลในปี 2018 ประชากรไทยทั้งหมด มี 66 ล้านคน นั่นหมายความว่า ในประเทศไทย มีผู้ใช้ Facebook ทั้งหมด 79% ของประชากรไทย (Waroonkupt, 2018) การที่พรรคอนาคตใหม่สามารถประสบความสำเร็จในด้านการใช้สื่อ Facebook ในการประชาสัมพันธ์และหาเสียงนั้น ถือว่าเป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ในสนามการเมืองและการเลือกตั้ง การเข้าถึงผู้คนโดยที่ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปทั่วพื้นที่ประเทศไทยในทุก ๆ เดือน แต่เป็นการประชาสัมพันธ์และสร้างเนื้อหาหรือข่าวให้ผู้คนสนใจและเพื่อสื่อถึงผู้คนอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่พรรคเพื่อไทยเคยใช้กลยุทธ์นี้ จากการศึกษา ความล้มเหลวของพรรคเพื่อไทยในการใช้การตลาดทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปปี 2554 ในกรุงเทพมหานครของ Srichamni (2014) พบว่า การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ค โดยพรรคเพื่อไทยมีข้อบกพร่องในช่องทางการหาเสียงผ่านสื่อเฟซบุ๊คที่ไม่เป็นที่นิยมเมื่อเทียบกับพรรคประชาธิปัตย์หรือเฟซบุ๊คของนายอภิสิทธ์ เวชชาชีวะ ในปี 2554 แม้หลังการเลือกตั้งปี 2562 พรรคเพื่อไทยมีการปรับกระบวนกลยุทธ์การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย นั่นแสดงให้เห็นถึงการปรับกลยุทธ์หลังการเลือกตั้ง ทำให้การเข้าถึงผู้คนได้น้อยกว่าพรรคอนาคตใหม่ ที่เลือกใช้กลยุทธ์นี้ตั้งแต่ก่อน ระหว่างจนถึงหลังเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยที่สองที่ Newman (1994) เสนอ คือ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางการเมือง (Structural Shifts) หลังการรัฐประหารปี 2557 โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประเทศไทยถูกปกครองโดยระบอบเผด็จการ ทำให้การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ขยายระยะเวลายืดยาวจากการเลื่อนเลือกตั้งของ พลเอกประยุทธ์ ซึ่งทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ หรือ กลุ่มคนเสื้อแดง ได้ลดน้อยจนถึงขั้นไม่

สามารถเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ เนื่องจากการปกครองประเทศโดยรัฐบาลเผด็จการ ซึ่งกลุ่มคนเสื้อแดงนั้น เป็นกลุ่มที่สนับสนุนพรรคเพื่อไทยมาแต่เดิม ทำให้การหยุดเคลื่อนไหวส่งผลกระทบโดยตรงต่อพรรคเพื่อไทย และเมื่อมีการเลือกตั้งปี 2562 ได้มีพรรคการเมืองที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยใหม่เกิดขึ้นมากมาย ทำให้ผู้คนที่สนับสนุนพรรคเพื่อไทยบางส่วน เปลี่ยนใจสนับสนุนพรรคอื่นๆ หนึ่งในนั้นคือพรรคอนาคตใหม่ที่มีจุดยืนคือการต่อต้านเผด็จการ และปัจจัยประการสุดท้ายคือ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านตัวแทนแห่งอำนาจ (The Power brokers) ในการเลือกตั้งปี 2554 พรรคเพื่อไทยได้ชูนโยบาย โดยเน้นการชูนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในการหาเสียง แต่ไม่ได้มีการยึดโยงอย่างชัดถึงจุดยืนเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยเน้นการขายผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำให้จุดยืนของพรรคเพื่อไทยนั้น ไม่ทำให้คนบางส่วนมั่นใจเมื่อเทียบกับพรรคอนาคตใหม่ ที่ใช้จุดยืนของพรรคในการต่อต้านรัฐประหาร ไม่ต้องการการสืบทอดอำนาจของเผด็จการในการหาเสียง ทำให้เป็นจุดสนใจสำหรับผู้คนทั่วไปมากกว่าพรรคเพื่อไทย

จากปัจจัยต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น และตารางคะแนนเลือกตั้งทั้ง 10 เขต ปี 2562 ของจังหวัดขอนแก่น ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของฐานเสียงของพรรคเพื่อไทย ที่มีความนิยมลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด โดยในเขต 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 แสดงให้เห็นว่าในปี 2548 ถึง 2554 พรรคเพื่อไทยได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น แต่ในปีการเลือกตั้ง 2562 คะแนนกลับลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องด้วยตัวเลือกทางพรรคการเมืองฝ่ายประชาธิปไตยที่เพิ่มมากขึ้น การใช้กลยุทธ์เข้าหาผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งผ่านโซเชียลมีเดียที่ยังไม่ทั่วถึง จากการศึกษา ความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย : ศึกษากรณี จังหวัดขอนแก่น โดย Ratchattranon and Akahat (2014) ถึงกระแสของพรรคเพื่อไทยนั้นได้รับความนิยมลดน้อยลง พบว่า ปัจจัยด้านการแสดงบทบาทในฐานะแกนนำพรรคในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ปัจจัยจากตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทยในพื้นที่ และ ปัจจัยด้านอิทธิพลส่วนตัวของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในพื้นที่ภาคอีสานมีความสัมพันธ์กับระดับความนิยมของคนอีสานที่มีต่อพรรคเพื่อไทย ซึ่งนำไปถึง การที่ผู้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งจะลงคะแนนให้พรรคเพื่อไทย คือ การมีอยู่ของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร แต่ในการเลือกตั้งปี 2562 นั้น พรรคเพื่อไทยไม่สามารถชู ดร.ทักษิณ ชินวัตร เพื่อเรียกคะแนนนิยมได้ อีกทั้งปัจจัยที่มีลำดับต่ำสุด คือ การเลือกพรรคเพื่อไทย จากปัจจัยจากการยึดมั่นในอุดมการณ์ของพรรคการเมืองนั้น เป็นเพราะคนส่วนมากเลือกพรรคเพื่อไทยเพราะ ดร.ทักษิณ ชินวัตร มากกว่า การเลือกอุดมการณ์ของพรรคเพื่อไทย

สรุป

สรุปรวบยอดจากปัจจัยข้างต้นว่า การถือกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่ได้สร้างความสั่นสะเทือนให้สังคมไทย นโยบายเด่นของพรรคอนาคตใหม่เป็นนโยบายหัวก้าวหน้าไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปกองทัพ ลดจำนวนนายพล ยกเลิกการเกณฑ์ทหาร จัดระบบการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ให้มีความโปร่งใส การล้มล้างมรดกจากระบอบ คสช. ยุติระบบราชการรวมศูนย์ การกระจายอำนาจและงบประมาณสู่ท้องถิ่น เพิ่มเบี้ยรายได้ค่าครองชีพผู้สูงอายุให้เป็นเดือนละ 1,800 บาท ยกเลิกอำนาจทุนผูกขาด นโยบายเกษตรก้าวหน้า นโยบายการศึกษาสมัยใหม่ เพิ่มสิทธิลาคลอด ขยายสิทธิประกันสังคม เป็นต้น (Sripokangkul, 2019b) แต่ปัจจัยหลักที่ทำให้คนเลือกพรรคนี้มาจากมีจุดยืนมุ่งมั่นต่อต้านการสืบทอดอำนาจของทหาร ส่งผลให้พรรคได้คะแนนไม่น้อยในจังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ ผู้สนับสนุนหลักของพรรคอนาคตใหม่คือ เยาวชนคนรุ่นใหม่ คนในรุ่นนี้มีความทรงจำจากอดีตผ่านการรัฐประหารในปี 2549 และ ปี 2557 ถูกครอบงำให้อยู่ในกรอบภายใต้การครองอำนาจยาวนานของ คสช.กว่า 5 ปี และถูกปิดกั้นอุดมการณ์ในอนาคตผ่าน

กติกาทุกอย่างที่ คสช. วางไว้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 การแต่งตั้งคนใกล้ชิดไปดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ การให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก คสช. สามารถเลือกนายกรัฐมนตรีได้ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ฯลฯ พรรคอนาคตใหม่อาศัยการสานสัมพันธ์กับคนเหล่านี้ผ่านสื่อออนไลน์อันเป็นช่องทางที่เข้าถึงง่ายและทรงพลานุภาพ ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำให้พรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน คะแนนดังกล่าวได้ไปบั่นทอนศักยภาพของพรรคเพื่อไทยเป็นจำนวนมากเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

บทความนี้ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษา การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองใหม่ และผลกระทบของพรรคการเมืองใหม่ต่อพรรคการเมืองต่างๆที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน และเหมาะสำหรับพรรคการเมืองที่ต้องการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ต่อพรรคเพื่อไทยในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ในการเลือกตั้งปีพุทธศักราช 2562

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไป บทความนี้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์สำหรับกรณีศึกษาในเขตพื้นที่เลือกตั้งอื่นๆ สำหรับพรรคการเมืองที่ได้รับผลกระทบต่อการกำเนิดของพรรคอนาคตใหม่

Reference

Kongkirati, P. & Kanchoochat, V. (2018). The Prayuth Regime: Embedded Military and Hierarchical Capitalism in Thailand. *TRaNS: Trans-Regional and -National Studies of Southeast Asia*, 6(2), 279–305.

Nantawaropas, N. (2011). *Election Victory by Using Market Force*. Bangkok: Mass Media Publisher.

Newman, B. (1994). *The Marketing of the President*. California: SAGE Publication Inc.

Ratchattranon, W. & Akahat, N. (2014). The Popularity of the Northeastern People on the Pheu Thai Party: A Case Study of Khon Kaen. *Kasetsart University Political Science Review Journal*, 1(1), 75-100.

Samudavanija, C. (1981). *Election, Political Party, Parliament and Thai Royal Army*. Bangkok: Bunnakij.

Srichamni, P. (2014). *The Failure of Pheu Thai Party in Using Political Marketing During 2011 General Election Campaign in Bangkok*. Thesis Master of Arts. (Program in Politics and Government). Faculty of Political Science. Chulalongkorn University.

Sripokangkul, S. (2015). Reconciliation as Free-Floating Signification: Reconciliation after

2014 Coup in Thailand. *Asia-Pacific Social Science Review*, 15(2), 108-132.

Sripokangkul, S. (2019a). General Election in 2019: The Pheu Thai Party and Losing Seats in Khon Kaen. *Governance Journal*, 8(2), 285-316.

Sripokangkul, S. (2019b). *Political Activity and Electoral Behavior in Thailand's General Election 2019: A Case Study of Khon Kaen Province*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Waroonkupt, S. (2018). Bangkokians Use Facebook the most in the World. *Ahead Asia* Retrieved September 16, 2019, from https://ahead.asia/2018/04/23/%E0 %B8%B4bangkok-most-fb-user-city-2018/

รูปแบบการขจัดความยากจนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ของชุมชนในจังหวัดเชียงราย*

The Model of Poverty Eradication for Sustainable Development Goals of Community in Chiang Rai Province

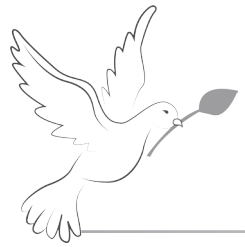

[1]**กาญจนารถ แก้วทิพย์, พระสุธีรัตนบัณฑิต และ โกนิฏฐ์ ศรีทอง**

[1]**Kanchanart Kaewthip, Phrasuthirattanapundit and Konit Srithong**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author. E-mail: Karnchanart@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมจำนวน 25 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีเทคนิคสามเส้า และนำเสนอแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยความสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ได้พบปัจจัยสำเร็จสรุปได้ 5 ประการ คือ 1) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ 2) การมีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย 3) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก 4) การดำเนินชีวิตที่มีสภาพวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ดี และ 5) ผู้นำชุมชนมีความน่าเชื่อถือสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่คนในชุมชนได้

2. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย พบว่า มีกระบวนการขับเคลื่อนประกอบด้วย 5 กระบวนการ คือ 1) การสร้างแรงผลักดัน 2) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดทำแผนชุมชนสู่อนาคต 4) การนำหลักการหรือแผนการไปขับเคลื่อนการปฏิบัติอย่างจริงจังทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง และ 5) การปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. รูปแบบการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัด ได้พบรูปแบบการขจัดความยากจนอย่างยังยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย สรุปเรียกว่า “CMPAC MODEL” ประกอบด้วย 1) C = Create Motivation การสร้างแรงผลักดันจากภายใน 2) M = Modify Learning การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ 3) P = Plan Together การวางแผนอนาคตชุมชน 4) A = Applied Implementation การประยุกต์วิธีการและปฏิบัติจริง และ 5) C = Change for Sustainable Development การปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ความยากจน; การขจัดความยากจน; การพัฒนาที่ยั่งยืน; เศรษฐกิจพอเพียง

*Received January 1, 2020; Revised February 1, 2020; Accepted February 28, 2020

Abstract

This Article aimed 1) to study the success factors in poverty eradication of communities in Chiang Rai Province 2) to study the driving of the sufficiency economy philosophy to eliminate poverty according to the target of Sustainable development of communities in Chiang Rai Province. 3) To present poverty eradication models in accordance with the goals of sustainable development of communities in Chiang Rai Province. A Chiang Rai group of key informants for in-depth interviews were 25 person. The group of key informants was 12 person. Data were collected using structured interview forms. Data were analyzed using triangulation technique. Presenting by description
The results of research were found that

1. Success factors for poverty eradication of communities in Chiang Rai was found 5 successful factors which could be summarized as follows: (1) the abundance of natural resources 2) having diverse occupational groups 3) supporting from external organizations 4) living with a culture and well-being and 5) Community leaders are able to build trust among people in the community.

2. Driving the sufficiency economy philosophy to eliminate poverty in accordance with the sustainable development goals of the communities in Chiang Rai to be found that there are 5 driving processes which could be summarized as follows: 1) Creating impetus is that members of the community will There must be a driving force in order to be mutually involved. 2) Changing learning 3) Creating community plans to the future is to join together. 4) Bringing the principles or plans. 5) Changing methods to achieve sustainable development goals.

3. Poverty eradication model based on the sustainable development goals of communities in Chiang Rai from the process of driving the sufficiency economy philosophy to eliminate poverty to the sustainable development goals of communities in Chiang Rai was found a sustainable poverty eradication model in communities in Chiang Rai, summarized as “CMPAC MODEL” consists of 1) Create Motivation Internal motivation 2) Modify Learning 3) Plan Together, Community Future Planning 4) Applied Implementation Application of methods and practices, and 5) Change for Sustainable Development, methods for sustainable development.

Keywords: Poverty; Poverty Eradication; Sustainable Development; Sufficiency Economy.

บทนำ

จากรายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย” พบว่า ในภาคเหนือ: ความยากจนในภาพรวมของภาคเหนืออยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อยโดยมีสัดส่วน

คนจนร้อยละ 9.8 ในปี 2559 แต่ยังมีบางจังหวัดในภาคเหนือมีความยากจนสูงมาก แม้ว่าในปี 2559 ภาคเหนือมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 9.8 ของประชากรทั้งหมดในภาคเหนือ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย แต่มี 3 จังหวัดในภาคเหนือมีความยากจนสูงมากคือ แม่ฮ่องสอน ตาก และ น่าน โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ 39.2 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ 4.0 เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ 4.6 เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดในประเทศไทย ส่วนจังหวัดตากมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ 27.5 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ 2.8 เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ 3.2 เท่า จังหวัดเชียงรายก็มีสัดส่วนคนจนสูงเช่นกันคือร้อยละ 15.8 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคเหนือ 1.6 เท่า สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ 1.8 เท่า และเป็นจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดเป็นลำดับ 16 ของประเทศ ในทางกลับกัน มี 3 จังหวัดในภาคเหนือที่มีความยากจนอยู่ในระดับค่ามากไม่เกินร้อยละ 4 คือ พิจิตร กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก (Social Data-based and Indicator Development Office, 2018) และจากสถิติข้อมูลโครงสร้างคนจน พบว่า เมื่อเทียบคนจนในชนบทกับชุมชนเมือง คนจนในชุมชนเมืองมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเร็วมากจากร้อยละ 32.86 ต่อคนจนทั้งหมดในประเทศในปี 2557 เพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 37.81 ในปี 2558 และในปี 2559 เพิ่มเป็น ร้อยละ 39.06 ต่อคนจนทั้งหมดในประเทศ ส่วนหนึ่งคาดว่าเป็นผลจากค่าครองชีพในเมืองที่เพิ่มขึ้นในขณะที่รายได้เปลี่ยนแปลงไม่มากนัก

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่สังสมมานาน เป็นภาวะความขาดแคลนไม่มีความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ ในระดับบุคคลส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต รวมถึงการขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายๆ ด้าน และส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศตามมาในที่สุด จากการวิเคราะห์ พบวา ปัญหาและสาเหตุ ของความยากจนมาจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ สาเหตุจากปัจจัยภายในตัวบุคคล และสาเหตุจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล บทความนี้มุ่งนำเสนอ ความหมายของความยากจน ลักษณะของความยากจน สาเหตุของความยากจน และแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนในสังคมไทย (Saranjit, 2015) และในส่วนภาคเหนือ มีเส้นวัดความยากจน (ด้านรายจ่าย) เฉลี่ยที่ 2, 387 บาทต่อคนต่อเดือน ภาคเหนือมีจำนวนคนจน (ด้านรายจ่าย) เฉลี่ยจังหวัดละ 1.22 ล้านคน โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดในประเทศไทย คือ ร้อยละ 39.21 ส่วนจังหวัดจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันทั้งด้านภูมิประเทศและเชื้อชาติ เนื่องจากมีลักษณะทางกายภาพเป็นภูเขาที่สูง และเป็นจังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตบางส่วนติดกับประเทศพม่า เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ กลับมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนคนจนลดลงอย่างต่อเนื่อง ต่อมาจึงได้มีการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแผนพัฒนาชุมชน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นต้น ร่วมกันดำเนินงานแบบบูรณาการ ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายมีการจัดทำแผนครบทุกหมู่บ้าน จำนวน 1,751 หมู่บ้าน ประกอบด้วยแผนชุมชนระดับดีมาก (เกรด เอ) จำนวน 1, 451 หมู่บ้าน ระดับดี (เกรด บี) จำนวน 300 หมู่บ้าน (Jitsanguan, 2008) และจังหวัดเชียงรายมีองค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนอย่างยั่งยืนที่เป็นรูปธรรม เพราะว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนด้วยกันเองที่จะการกำหนดทิศทางการพัฒนา การจัดการตนเอง การสาธารณสุขพื้นฐาน การอยู่อาศัยร่วมกัน การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของชุมชนท้องถิ่น (Imiwat et al., 2018) หรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมต้องมีหลักสูตรการพัฒนาความร่วมมือระหว่างเครือข่ายโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการเครือข่ายและการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายและประชาชนภายในหมู่บ้าน (Janmeesri, 2019) เพื่อสนับสนุนความร่วมมือในการสร้างสรรค์ชุมชนได้อย่างเหมาะสมโดยการมี

ส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดประชุมประชาคมของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาชุมชน (Patumsawad, 2016) และดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ไม่สร้างผลกระทบให้เกิดความขัดแย้ง หรือ สร้างความหมาดหมางกันในชุมชน (Yenbumrung, 2019) แสดงให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ทุกฝ่ายจะต้องบูรณาการร่วมกันถึงจะนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจในชุมชนได้อย่างเหมาะสม (Nunchan, 2019)

ดังนั้น กระบวนการขับเคลื่อนบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนในมิติการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งความยากจนในมิติเชิงเศรษฐกิจและความยากจนในมิติเชิงสังคมของชุมชนในจังหวัดเชียงรายไม่สามารถดำเนินการได้ในระยะเวลาที่เหมาะสมได้ เพราะเนื่องจากการแก้ไขปัญหาความยากจนนั้นเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน และมีความยากในการดำเนินการให้เกิดความยั่งยืน สาเหตุความยากจนในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน หรือมีหลายประการในเวลาเดียวกัน อาจไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาด้วยนโยบายหรือกิจกรรมด้านหนึ่งด้านใดเป็นการเฉพาะได้ และต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีคิด และวิถีชีวิตเพื่อผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนที่ต้องทุ่มเททรัพยากรและความมุ่งมั่นตั้งใจของประชาชนในพื้นที่ รวมไปถึงการเอาใจใส่ให้ความสำคัญจากส่วนราชการและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาอันนำไปสู่แนวทางต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาแบบพหุกรณี (Multi case Studies) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และการร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observe) ในกิจกรรมหรือการดำเนินงานในพื้นที่ศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มผู้แทนหน่วยงานองค์กรภาครัฐ ผู้แทนหน่วยงานภาคเอกชน กลุ่มผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน ผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจ ปราชญ์ชาวบ้าน และ กลุ่มประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน 26 รูป/คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวกันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกก็ได้ ประกอบไปด้วย นักวิชาการ นักวิจัย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน ตัวแทนหน่วยงานภาคสังคม ตัวแทนภาคประชาชน รวมจำนวน 12 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง กับกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้แทนหน่วยงานองค์กรภาครัฐ 2) กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และ ประชาชนในพื้นที่ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจน และอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ปัจจัยสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย และกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ใช้สนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้เชิญผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวกันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกก็ได้ ประกอบด้วย 1) นักวิชาการ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ 2) กลุ่มองค์กรชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการ 3) ประชาชนในพื้นที่ และผู้สนใจ โดยมีประเด็นในสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย สรุปหาข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย และสรุปหาข้อเสนอเกี่ยวกับกระบวนการจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

การสังเกตกิจกรรม ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเครื่องมือในการใช้เก็บข้อมูล ด้วยการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมสังเกตุในกิจกรรมของชุมชน เช่น การประชุมประชาคม หรือการประชุมกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจน และอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ปัจจัยสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย และกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล ในการเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)ได้ทำการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) โดยผู้วิจัยเลือกใช้ 3 เทคนิค คือ 1) เทคนิคต่างทฤษฎีหรือแนวคิด (Theory Triangulation) 2) เทคนิคต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) 3) เทคนิคต่างแหล่งข้อมูล (Data Sources Triangulation

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์นั้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย เพื่อความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Method logical Triangulation) โดยเริ่มตั้งแต่เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ การสังเกต แล้วนำมาบันทึก รวมทั้งกริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำมาประกอบการแปรความหมายร่วมกับการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามในหลาย ๆ วิธี และ

มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการนำกลับไปให้อ่านข้อมูลหรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงตามที่ผู้ให้ข้อมูลบอก เมื่อได้รับข้อมูลในแต่ละครั้งแล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เบื้องต้น นำข้อมูลที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

และ ในส่วนการนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นและสรุปนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

จากวิเคราะห์ในภาพรวม ได้พบปัจจัยสำเร็จจากปัจจัยภายในที่มีผลสำคัญต่อขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ที่มีความสำคัญสูงสุด 5 ประการ สรุปได้ดังนี้

1) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทุนที่มีอยู่เดิมในชุมชน ชุมชนที่มีสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมกับการพัฒนาก็จะส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพ มีความพร้อม และมีแนวโน้มในการประสบความสำเร็จในการพัฒนาสูง

2) การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย ชุมชนที่เข้มเข็งจะมีการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพต่าง ๆ อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังพบว่าการบริหารและจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญ และเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลในการพัฒนาชุมชน

3) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การที่ชุมชนจะพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องนั้นนอกจากชุมชนจะต้องมีการร่วมกันเกิดแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานแล้ว ชุมชนยังได้รับความร่วมมือ และสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐและเอกชน ซึ่งเข้ามาช่วยเสริมกระบวนการพัฒนาผ่านทางการถ่ายทอดความรู้ ฝึกอบรมและสนับสนุนทุนต่างๆ ตามสมควร โดยไม่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชน

4) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เน้นทางสายกลาง ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตบนทางสายกลาง ที่พึ่งตนเองได้ และมีสภาพวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ดี มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้รักสามัคคีกันในชุมชน จึงทำให้การพัฒนาเป็นไป โดยง่าย

5) ผู้นำชุมชนมีศักยภาพ โดดเด่น และมีความหลากหลาย เนื่องจากคนในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดอยู่เสมอ ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นที่โดดเด่น แต่ทุกคนในชุมชนมีความสามัคคี มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการกระจายการบริหารงานชุมชน สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้ มีความเชื่อมโยงทั้งในด้านความสัมพันธ์และความรู้ความสามารถ

2. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่และจากการถอดบทเรียนชุมชนที่ประสบความสำเร็จ พบ กระบวนการการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย สรุปได้ 5 กระบวนการ คือ

1) ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแรงผลักดัน คือ การที่สมาชิกในชุมชนจะต้องมีแรงผลักดันตระหนักรู้ในการที่จะต้องร่วมกันเปลี่ยนแปลงตนเอง ครอบครัวของตน และชุมชนของตนไปในทิศทางที่ดีกว่า เป็นการมองตัวเองให้ออก บอกความต้องการของตัวเองให้ได้ และการใช้กรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางชี้นำซึ่งการกำเนิดของแรงผลักดันหรือความตระหนักรู้เช่นนี้ อาจจะมาจากปัจจัยในเชิงบวกหรือปัจจัยในเชิงลบก็ย่อมได้ ในด้านปัจจัยผลักดันเชิงบวก เช่น ความศรัทธาต่อแนวทางพระราชดำริ การประสบความสำเร็จจากชุมชนต้นแบบหรือพื้นที่ต้นแบบ ส่วนการสร้างแรงผลักดันจากปัจจัยผลักดันเชิงลบ

2) ขั้นตอนที่ 2 การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ คือ เมื่อชุมชนได้รับแรงผลักดันในทางใดทางหนึ่ง ชุมชนจะต้องสรุปให้ได้ว่า จะดำเนินการใดต่อยอดจากแรงผลักดันที่เกิดขึ้น นั่นคือ จะต้องเริ่มต้นปรับเปลี่ยนมิติต่าง ๆ ของปัจเจกชนและชุมชนให้สอดคล้องกับแรงผลักดันที่มีอยู่ เช่น ระดับปัจเจกชน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคให้ไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) ขั้นตอนที่ 3 การร่วมกันจัดทำแผนชุมชน คือ การร่วมกันขับเคลื่อนหลักการที่เป็นนามธรรมสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของสมาชิกชุมชนโดยเฉพาะผ่านการจัดทำแผนทุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นแผนชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและความเข้าใจของสมาชิกชุมชน

4) ขั้นตอนที่ 4 การนำไปประยุกต์ขับเคลื่อนการปฏิบัติอย่างจริงจัง หลังจากชุมชนมีแผนการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ต่อไปคือกระบวนการปฏิบัติจริงให้เป็นสัมฤทธิ์ผลของการใช้ปรัชญา โดยเริ่มจากการลงมือปฏิบัติจากจุดเล็กๆไปหาจุดใหญ่ ๆ เช่น พฤติกรรมส่วนบุคคล การใช้จ่ายในครัวเรือน การลงหุ้นร่วมกันของกลุ่มการวางแผนผลิตของชุมชน การพัฒนาวิสาหกิจชุมาน การพัฒนาศาสนาและการศึกษาในโรงเรียน การอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำและป่าไม้ของชุมชน การวางแผนเขตกรรมของชุมชน ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายขยายผลให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นต้น

5) ขั้นตอนที่ 5 การปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญยิ่งคือสามารถน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินงาน ดำเนินชีวิต และพัฒนากลายเป็นวิถีแห่งชีวิตปัจเจกชนหรือวิถีแห่งการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน โดยปกติทั่วไป ไม่ใช่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละโครงการ หรือขึ้นลงตามนโยบายทางการเมืองในแต่ละรัฐบาล ที่มีความผันผวนอยู่เสมอ หากแต่เป็นวิถีแห่งการพัฒนาที่ฝังรากลึกอยู่ในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นได้ อย่างมีความยั่งยืนในระยะยาว

3. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

ในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากหลักการในภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างเสริมการพัฒนาชุมชน การขจัดความยากจนของชุมชน การสร้างความมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม บูรณาการจากภูมิปัญญาวิถีชีวิตของปัจเจกสู่วิถีวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของชุมชน อันนับว่าเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริงของกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยังยืนของชุมชน ซึงนอกจากกระบวนการขับเคลื่อน 5 ประการข้างต้นแล้ว การจะขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ดำรงอยู่โดยธรรมชาติในระยะยาว เกิดเป็นการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน มิใช่เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เกิดจากการส่งเสริมหรือจัดทำขึ้นในระยะสั้นเท่านั้น โดยกระบวนการขับเคลื่อนทั้ง 5 นั้นได้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมโดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรชุมชน และภาคประชาสังคม ที่ได้ร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ดังแผนภูมิที่ 1

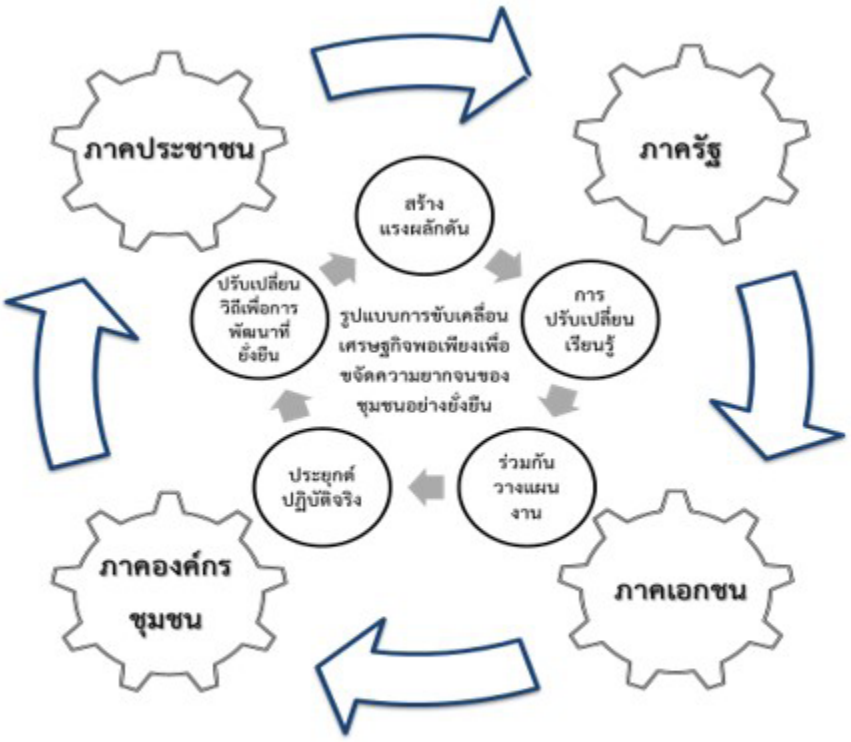

แผนภูมิที่ 1 แสดงรูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจน ของชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

รูปแบบการขจัดความยากจนที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ได้พบศักยภาพชุมชนที่เป็นปัจจัยสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ใน 4 ด้าน คือ

1) ศักยภาพด้านทรัพยากร ชุมชนแม้มีชาติพันธ์ที่หลากหลาย ก็ได้มีการขับเคลื่อนการบริหารจัดการการตนเองอย่างเหมาะสม เช่น การมีทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนที่ชุมชนมีความต้องการสร้างคุณค่า มูลค่าควบคู่กับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร โดยการมีต้นแบบในการศึกษาที่ขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น โครงการพัฒนาดอยตุง

2) ศักยภาพด้านผู้นำและองค์กรชุมชน ชุมชนมีผู้นำองค์กรชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ มีความเข้มแข็งเป็นพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และประสานความร่วมมือในการจัดการในแง่การพัฒนาความพร้อมของชุมชนในด้านความรู้ และพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตนเอง รวมทั้งหาแนวทางส่งเสริมจากภายนอกชุมชน เช่น นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน การส่งเสริมภาคการตลาด การเชื่อมโยงแหล่งทุนสนับสนุนอื่น ๆ

3) ศักยภาพด้านการจัดการตนเอง สมาชิกในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การทำกิจกรรมติดตามประเมินผล เรียนรู้และรับประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ รวมถึงมีการกำหนดมีกฎ กติกาที่เห็นร่วมกันจากชุมชนที่สามารถกำกับการดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้ คือ มีข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชน เช่น

ความสะอาดความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

4) ศักยภาพด้านการประสานงานเครือข่าย แม้ชุมชนมีการรวมกันเป็นกลุ่มที่หลากหลาย องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ผลักดันการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน และสร้างเสริมการจัดการมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นไปตามตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนบนฐานทุนชุมชนที่มี รวมถึงการแสวงหากลไกสนับสนุนจากภายนอก และการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายในลักษณะส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน

จึงได้สรุปจากการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ได้องค์ความรู้เรียกว่า “CMPAC Modal : รูปแบบการขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย” อันมีองค์ประกอบสรุปได้คือ

1) C = Create Motivation การสร้างแรงผลักดันจากภายใน คือ การที่สมาชิกในชุมชนจะต้องมีแรงผลักดันหรือความตระหนักรู้ในการที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง ครอบครัวของตน และชุมชนของตนไปในทิศทางที่ดีกว่า

2) M = Modify Learning การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ คือ การปรับเปลี่ยนระดับปัจเจกชน เช่น พฤติกรรมในการบริโภค ค่านิยมวิธีคิด รวมถึงแนวทางของการประกอบอาชีพ การปรับเปลี่ยนระดับชุมชน

3) P = Plan Together การวางแผนอนาคตชุมชน การใช้หลักภูมิสังคมของชุมชนในการจัดทำแผน และการมีหลักดำเนินงานของแผนที่เหมาะสมกับชุมชน

4) A = Applied Implementation การประยุกต์วิธีการและปฏิบัติจริง คือ หลังจากชุมชนมีแผนการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว จะต้องมีการประยุกต์ใช้ในความเป็นจริงตามสภาพเงื่อนไขของแต่ละชุมชนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจจะจัดแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ การปฏิบัติเชิงลึก และการปฏิบัติเชิงกว้าง

5) C = Change for Sustainable Development การปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ สามารถน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินงาน ดำเนินชีวิต และพัฒนากลายเป็นวิถีแห่งชีวิตปัจเจกชนหรือวิถีแห่งการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม เพราะการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากภาคหลักการให้เป็นภาคปฏิบัติ และพัฒนาอย่างมั่นคงและถาวรให้เป็นวิถีชีวิตของปัจเจกและวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลสรุปสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัจจัยสำเร็จในการขจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

จากวิเคราะห์ในภาพรวม ได้พบปัจจัยสำเร็จจากปัจจัยภายในที่มีผลสำคัญต่อขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก วิถีชีวิตและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เน้นทางสายกลาง และผู้นำชุมชนมีศักยภาพโดดเด่น และมีความหลากหลาย เนื่องจากคนในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดอยู่เสมอ ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นที่โดดเด่น แต่ทุกคนในชุมชนมีความสามัคคี มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการกระจายการบริหารงานชุมชน สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้ มีความเชื่อมโยงทั้งในด้านความสัมพันธ์และ

ความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับ กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (Bhiromrat, 2010) ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านหลักการ ประกอบด้วย (1) พอประมาณ (2) มีเหตุผล(3) มีภูมิคุ้มกันและด้านเงื่อนไขประกอบด้วย(1) ความรู้(2) คุณธรรม (3) ระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา(4) ระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา (5) ความคิดเห็นของนักศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ จากการศึกษา สามารถสรุปความหมายแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้ว่า นักวิชาการได้ศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจ ผลของการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า ถ้านำไปปฏิบัติจริง ๆ แล้ว ย่อมจะได้ผลดี เพราะสามารถบริหารจัดการตามอัตราส่วนของหลักปรัชญาเศรษฐกิจ และลดความเสี่ยงการประกอบการลงได้ จึงสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนในครอบครัวและชุมชนสร้างชุมชนแห่งสันติภาพ ปัญญาภาพและเอกภาพในชุมชน

2. รูปแบบการขจัดความยากจนที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ได้พบศักยภาพชุมชนที่เป็นปัจจัยสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ทำให้ทราบถึงกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ใน 5 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างแรงผลักดันจากภายใน คือ การที่สมาชิกในชุมชนจะต้องมีแรงผลักดันหรือความตระหนักรู้ในการที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง ครอบครัวของตน และชุมชนของตน 2) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ คือ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน จากการเรียนรู้จากภายในชุมชน เช่นจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และการเรียนรู้จากภายนอกชุมชน เช่น จากองค์กรพัฒนาเอกชน 3) การวางแผนอนาคตชุมชน โดยที่หลักการสำคัญของแผนชุมชนมีอยู่ 2 ประการ คือ การใช้หลักภูมิสังคมของชุมชนในการจัดทำแผน และการมีหลักดำเนินงานของแผนที่เหมาะสมกับชุมชน 4) การประยุกต์วิธีการและปฏิบัติจริง คือ หลังจากชุมชนมีแผนการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว จะต้องมีการประยุกต์ใช้ในความเป็นจริงตามสภาพเงื่อนไขของแต่ละชุมชน และ 5) การปรับเปลี่ยนวิถีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ สามารถน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินงาน ดำเนินชีวิต และพัฒนากลายเป็นวิถีแห่งชีวิตปัจเจกชนหรือวิถีแห่งการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ(Sriboonjit et al., 2008) ได้ทำโครงการประเมินผลเปรียบเทียบในมิติต่างๆ ของประชาชนในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จากการวัดระดับความรู้และความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนในทุกอาชีพยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน ประชาชนในภาคเกษตรมีความเข้าใจในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกันและเงื่อนไขการมีความรู้และคุณธรรม ประชาชนในภาคบริการมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน เจ้าของหรือผู้บริหารภาคอุตสาหกรรมมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน และลูกจ้างภาคอุตสาหกรรมมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะหลักการมีภูมิคุ้มกัน ส่วนประชาชนในภาคราชการมีความเข้าใจในระดับมาก โดยเฉพาะด้านหลักการมีภูมิคุ้มกัน เมื่อศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกมิติ พบว่าประชาชนทั่วไปนำมาประยุกต์ใช้ในระดับมาก ประชาชนในภาคเกษตรนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง และประชาชนในภาคบริการ นำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลางโดยนำมาใช้มากในมิติด้านสังคมเช่นเดียวกัน สำหรับเจ้าของหรือผู้บริหารภาคอุตสาหกรรมนำมาประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง และประชาชนภาคราชการ นำมา

ประยุกต์ใช้ในระดับมากโดยนำมาใช้มากในมิติสังคมเช่นเดียวกัน

3. แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย

สำหรับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย มีแนวทางการเสริมสร้างความแข้มแข็งที่เกิดขึ้นจากการจัดการในชุชุมชน เช่น ส่งเสริมให้ชุมชนนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการกระตุ้นให้กลุ่มอาชีพต่างๆ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าชุมชนในระดับพื้นที่ เป็นการถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างนวัตกรรมพัฒนา/ต่อยอดและผสมผสานความรู้ไว้ในสินค้าและบริการ โดยการเชื่อมโยงผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การสื่อสารระหว่างผู้ผลิตในแต่ละภูมิภาคเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว ตลอดจนสามารถสร้างช่องทางให้ผู้บริโภคได้สะท้อนความต้องการผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (Phramaha Prakasit Sirimedho, 2016) สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมสนับสนุนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลที่เกิดขึ้น คือ มีการร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้ และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม สนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะการทำงานเป็นทีม (Team work) เพราะว่าการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานการพัฒนา มีส่วนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา และความชำนาญของชุมชนร่วมกันกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์แก่ชุมชนส่วนรวมอย่างเหมาะสมสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

สำหรับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย มีข้อเสนอแนะเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งต่อไปดังนี้

1) ส่งเสริมให้ชุมชนนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการสร้างความหลากหลายของกิจกรรมการพัฒนาเป็นการจัดการปัญหาและประเด็นต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง

2) กระตุ้นให้กลุ่มอาชีพต่างๆ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนเป็นการร่วมกันคิดเพื่อหานวัตกรรมการผลิตสินค้าร่วมกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค

3) สร้างบรรยากาศและพื้นที่สาธารณะให้ผู้ผลิตในชุมชน สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตในชุมชนด้วยกันให้เกิดความไว้วางใจ นำไปสู่การสร้างเครือข่ายการผลิตในชุมชนที่เป็นความสัมพันธ์แนวดิ่งของผู้ผลิตในกระบวนการผลิตตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบจนถึงการผลิตเป็นสินค้าและบริการต่าง ๆ สู่ผู้บริโภค เกิดพลังร่วมที่จะสามารถใช้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Reference

Bhiromrat, K. (2010). *Students Conduct of Rajabhat Universities in Bangkok on the way of Self-sufficient Economy*. Research Reports. Suan Sunandha Rajabhat University.

Imiwat, P. et al. (2018). Localization: Community Management Innovation of Hua-Ngom Sub-district, Phan District, Chiang Rai Province. *Governance Journal*, 7(2), 173-193.

Janmeesri, S. (2018). Performance Effectiveness of the Village Committee. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 4(2), 133-154.

Jitsanguan, T. et al. (2008). *The Study on Sufficiency Economy Movement: Lessons Learned from 40 Selected Villages*. Research Reports to Office of the National Economic and Social Development Board, Kasetsart University.

Nunchan, A. (2019). Factors Affecting Public Acceptance of the Construction of Community Waste Disposal Plants. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*. 2(1), 35-46.

Patumsawad, T. (2016). The Participation of Citizens in Building Strong Communities Case Study Community Don Muang Khong. *Rajapark Journal,* 10(20), 178-188.

Phramaha Prakasit Sirimedho. (2016). *The Driving Mechanism to Develop Sufficiency Economic Villages in Nakhon Pathom Province*. Research Reports. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Saranjit, T. (2015). Problem of Poverty in Thailand. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanity*, 5(2), 12- 21.

Social Data-based and Indicator Development Office. (2018). *Thailand's Regional Revenue and Inequality*. Report. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board

Sriboonjit, S. (2008). *The Comparative Assessment Project in the Public Dimension to Bring the Sufficiency Economy Philosophy*. Research Report. Chiangmai University.

Yenbumrung, N. (2019). The Political Economy of Peri – Urban: The case of Khong Sam, Klong Luang District Pathumthani. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 4(2), 69-82.

แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติ: จากภาครัฐสู่ชุมชน*

Disaster Management Approaches: From Public Sector to Communities

[1]เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์, ปรียานุช วัฒนกูล และ อาภาภรณ์ จวนสาง

[1] Saovalak Kosonkittiumporn, Thiraphat Loiwirat, Preeyanuch Watthanakul and Apaporn Juansang

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Mahasarakham Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author. Email: champdh999@gmail.com

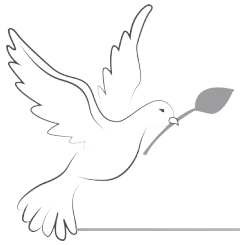

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติจากภาครัฐสู่ชุมชน ซึ่งภัยพิบัติเป็นภัยที่เกิดขึ้นแก่สาธารณชน ได้แก่ อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย สึนามิ ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันเป็นสาธารณะ ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติหรือมีผู้กระทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ ซึ่งภัยธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของภัยพิบัติ การจัดการในภาวะภัยพิบัติ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ แต่สามารถยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตาม เวลาและสถานการณ์ ครอบคลุมการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานถูกต้อง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงทีและช่วยลดผลกระทบจากความรุนแรงของภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นต่อร่างกายชีวิต และทรัพย์สินของผู้ประสบภัย สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชาติ เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลือตามหลักการสิทธิมนุษยชน หลักสิทธิพื้นฐานของผู้ประสบภัยพิบัติธรรมชาติพึงได้รับจากรัฐ เช่น สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ การกลับสู่ถิ่นฐานเดิม ด้านปัจจัยสี่ อาหาร น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และด้านสุขภาพ รวมถึงมาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม เป็นการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนไม่ให้ถูกละเมิด รัฐภาคีในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนจึงต้องผูกพันในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกันให้มากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหาร; การจัดการ; ภัยพิบัติ

*Received January 20, 2020; Revised February 2, 2020; Accepted February 24, 2020

Abstract

This article needed to presents disaster management guidelines from the government to communities which the disaster is the bad thing to the public, including fires, storms, floods, tsunamis, and other public disasters. Whether caused by nature or someone made it happen which is the causes danger to the life of the people or damage to public or state property. The natural disasters are a part of disaster management in a disaster is a systematic process that occurs continuously but it can be flexible or changed according to time and situation covering every step of operations. To ensure correct operations fast and efficient In order to be able to help disaster victims in a timely manner as well as to help reduce the impact of the severity of disasters. It may occur on the body, life and property of the victims, national economic, social and environmental conditions. For the victims to be helped in accordance with human rights principles basic rights of natural disaster victims should be received from the state, such as the right to live. Return to home the four factors, food, drinking water, housing, clothing and health Including preparation measures in order to provide future assistance efficiently humanitarian assistance. It is to protect the basic rights of the individual from violations. The states parties to the human rights treaty must be involve to use many resources as possible.

Keywords: Administration; Management; Disaster

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ คาดว่าในปี พ.ศ. 2593 ประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 9,600 ล้านคน และ 19,000 ล้านคนในปี พ.ศ. 2643 จากปัจจุบันที่มีประชากรอยู่ 7,200 ล้านคน ซึ่งจะทำให้ความต้องการสิ่งจำเป็นขึ้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันมีสูงมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า และการลงทุน จึงต้องมีการแข่งขันและการขยายตัวตาม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ถูกใช้อย่างรวดเร็วและฟุ่มเฟือย การพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่ไม่คำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรลดลง จึงเป็นเหตุให้ระบบนิเวศถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง จากปัญหาดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลกระทบจากธรรมชาติเพราะความเสียสมดุลที่มนุษย์เป็นคนก่อและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติทำให้เกิดภัยพิบัติ ส่งผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Department of National Disaster Prevention and Mitigation, 2013) ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ในวงกว้าง เกิดความเสียหายต่อชีวิตทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม เกินขีดความสามารถที่จะบริหารจัดการได้ จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นในระดับชาติและนานาชาติ (World Health Organization, 2008) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 - 2012 ศูนย์วิจัยและระบาดวิทยาด้านภัยพิบัติ พบรายงานการเกิดภัยพิบัติทั่วโลกทั้งสิ้น 6,699 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตจากภัยพิบัติ 1,149,920 รายผู้ได้รับผลกระทบ 2,167,404 ราย คิดมูลค่าความเสียหาย 1,571,681 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ (International Federation of Red Cross & Red Crescent Societies, 2013)

ประเทศไทยตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย เป็นพื้นที่ที่มีอัตราการเกิดภัยพิบัติสูงสุดในโลก และตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงและเกินความคาดหมาย เนื่องจากอุณหภูมิของน้ำทะเลระหว่างสองมหาสมุทรมีความแตกต่างกัน ทำให้ต้องมีการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการรับมือมากขึ้น เพราะไม่สามารถลอกเลียนแบบการรับมือแบบเดียวกับภูมิภาคอื่นได้ ดังเหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นไห่เยียนหรือไต้ฝุ่นโยลันดาที่พัดขึ้นฝั่งของประเทศฟิลิปปินส์ ระดับความเร็วลมสูงสุดตามค่าเฉลี่ย 1 นาที ที่ 315 กม./ชม. ทำให้พายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยน เป็นพายุหมุนเขตร้อนที่มีความรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ที่ได้พัดขึ้นฝั่ง ส่งผลให้มีผู้ได้รับผลกระทบและไร้ที่อยู่อาศัยประมาณ 11 ล้านคน (Department of National Disaster Prevention and Mitigation, 2013) สถิติภัยพิบัติย้อนหลังของประเทศไทย พบว่าช่วงปี พ.ศ. 2532 - 2555 เกิดอุทกภัยมากกว่า 40,000 ครั้ง วาตภัย 36,024 ครั้ง ดินโคลนถล่ม 35 ครั้ง และสึนามิ 1 ครั้ง ซึ่งภัยพิบัติที่พบมากในประเทศไทยคือภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดตามฤดูกาล ทำให้การเตรียมความพร้อมต่อภัยพิบัติขนาดใหญ่มีค่อนข้างน้อย (Thai Health Project, 2013) จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ภัยพิบัติมีอุบัติการณ์การเกิดและทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติอย่างมากมายมหาศาล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนของประเทศไทย เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการภัยพิบัติ หลังจากเกิดภัยพิบัติสึนามิในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งถือเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดที่เคยเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากกว่า 30,000 ล้านบาท (National Economic and Social Development Board, 2011) รัฐได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติ (National Disaster Prevention and Mitigation Committee, 2010) อีกทั้งผลพวงจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ดัชนีการก่อการร้ายระดับโลก (Global Terrorism Index) จัดลำดับประเทศไทย อยู่ในลำดับที่ 8 จาก 158 ประเทศ

ทั่วโลก สร้างความเสียหายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน (Thai Health Project, 2013)

การบริหารจัดการภัยพิบัติเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ แต่สามารถยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตาม เวลาและสถานการณ์ ครอบคลุมการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและช่วยลดผลกระทบจากความรุนแรงของภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นต่อร่างกายชีวิต และทรัพย์สินของผู้ประสบภัย สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชาติ เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลือตามหลักการสิทธิมนุษยชน หลักสิทธิพื้นฐานของผู้ประสบภัยพิบัติธรรมชาติพึงได้รับจากรัฐ เช่น สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ การกลับสู่ถิ่นฐานเดิม ด้านปัจจัยสี่ อาหาร น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และด้านสุขภาพ รวมถึงมาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม เป็นการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนไม่ให้ถูกละเมิด รัฐภาคีในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนจึงต้องผูกพันในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกันให้มากที่สุด การบริหารจัดการในภาวะภัยพิบัติ จำเป็นต้องมีระบบการดำเนินการ ที่ถูกต้อง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงที (Limbsiri, 2011)

บทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ความหมายของภัยพิบัติ 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ 3) แนวทางการบริหารและจัดการภัยพิบัติ 4) การจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย 5) การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และ 6) มาตรการการบริหารจัดการภัยพิบัติของจากภาครัฐ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้าต่อไป

ความหมายของภัยพิบัติ

ภัยพิบัติ ตามนิยามขององค์การอนามัยโลก สอดคล้องกับสหพันธ์สภากาชาดและสภาเสี้ยววงเดือนแดงระหว่างประเทศ (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2000) หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด ก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อชุมชนสังคมเกิดความสูญเสีย เป็นวงกว้างทั้งต่อบุคคล ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มากเกินกว่าที่ชุมชนจะปรับตัวรับมือโดยใช้ทรัพยากรของตนเองได้ ภัยพิบัติเป็นกระบวนการความเสี่ยง ซึ่งเป็นผลจากภยันตราย สภาวการณ์ที่เปราะบาง และขาดมาตรการในการลดผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจากความเสี่ยง อย่างไรก็ตามภัยพิบัติเป็นเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงมากกว่าภาวะฉุกเฉินโดยชุมชนไม่สามารถรับมือได้ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก (Gebbie & Qureshi, 2002) สภาวะที่ระบบการทำงานของชุมชนหรือสังคมได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงเป็นสาเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบจะจัดการได้โดยใช้ทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่ และภัยพิบัติเป็นกระบวนการของความเสี่ยงซึ่งเป็นผลมาจากการรวมตัวกันของภัย สภาพความล่อแหลม และความสามารถหรือมาตรการที่ไม่เพียงพอที่จะลดผลด้านลบของความเสี่ยงนั้นได้ (Ubalee, 2008) ภัยพิบัติ ได้แก่ อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย สินามิตลอดจนภัยอื่น ๆ อันเป็นสาธารณะ ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติหรือมีผู้กระทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ ซึ่งภัยธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของภัยพิบัติ (Department of Environmental Quality Promotion, 2009)

กล่าวโดยสรุป ภัยพิบัติ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด ก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อชุมชนสังคม เกิดความสูญเสีย เป็นวงกว้างทั้งต่อบุคคล ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มากเกินกว่าที่ชุมชนจะปรับตัวรับมือโดยใช้ ทรัพยากรของตนเองได้ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก

องค์ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ

UN International Strategy for Disaster Reduction: ISDR ได้ให้คำจำกัดความของภัยพิบัติว่า คือ สภาวะที่ระบบการทำงานของชุมชนหรือสังคมได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงเป็นสาเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนหรือสังคมที่ได้รับผลกระทบจะจัดการได้โดยใช้ทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่ และภัยพิบัติเป็นกระบวนการของความเสี่ยงซึ่งเป็นผลมาจากการรวมตัวกันของภัย สภาพความล่อแหลม และความสามารถหรือมาตรการที่ไม่เพียงพอที่จะลดผลด้านลบของความเสี่ยงนั้นได้ (Ubalee, 2008)

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ได้ให้นิยามของคำว่า “สาธารณภัย” คือ อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่น ๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชนไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย

แผนการป้องกันภัยพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ. 2548 ได้ให้คำนิยามศัพท์เกี่ยวกับสาธารณภัย คือ ภัยอันมีมาเป็นสาธารณะไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติหรือมีผู้ทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือรัฐ

Nick ได้แบ่งประเภทของภัยพิบัติตามลักษณะการเกิดออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (Ubalee, 2008)
ประเภทที่ 1 ภัยพิบัติจากธรรมชาติ (Natural Disaster) เป็นภัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ได้แก่

(1) ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล หรือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพอากาศ ได้แก่ วาตภัยอุทกภัย คลื่นความร้อน อากาศหนาวผิดปกติ และฝนแล้ง

(2) ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของผิวโลก ได้แก่ แผ่นดินเลื่อนหรือแผ่นดินถล่ม แผ่นดินไหว และภูเขาไฟระเบิด

(3) ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นตามลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ อุทกภัย และหิมะถล่ม

(4) ภัยพิบัติที่เกิดจากเชื้อโรคและภัยพิบัติที่เกิดจากสัตว์และแมลง ได้แก่ การระบาดของโรค และภัยจากสัตว์หรือแมลง

ประเภทที่ 2 ภัยพิบัติที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ (Man Made Disaster) ได้แก่ ภัยจากอุบัติเหตุทางคมนาคม ภัยจากการก่อสร้าง ภัยจากการประกอบอุตสาหกรรม ภัยจากการขัดแย้งทางลัทธิหรือการก่อวินาศกรรมในที่สาธารณะ ภัยที่เกิดจากการจลาจล และภัยจากการปะทะด้วยกำลังอาวุธ

ภัยพิบัติ หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นแก่สาธารณชน ได้แก่ อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย สินามิตลอดจนภัยอื่น ๆ อันเป็นสาธารณะ ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติหรือมีผู้กระทำให้เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ ซึ่งภัยธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของภัยพิบัติ สามารถแบ่งภัยธรรมชาติออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (Department of Environmental Quality Promotion, 2009) ภัยธรรมชาติด้านน้ำ ภัยธรรมชาติด้านลม ภัยธรรมชาติด้านไฟ และภัยธรรมชาติด้านดิน

แนวทางการบริหารและจัดการภัยพิบัติ

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้นับว่ามีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติที่เกิดจากที่มนุษย์เป็นผู้ก่อขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เช่น กรณีเหตุการณ์เพลิงไหม้ซานติก้าผับ และเสือป่าพลาซ่า เป็นต้น หรือเกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติที่ไม่อาจคาดเดาได้หรือไม่ก็ตามเช่น กรณี เหตุการณ์ สึนามิ โคลนถล่ม น้ำท่วมและภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน เป็นต้น ดังนั้นการบริหารจัดการที่มีความพร้อมและเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบจะมีส่วนช่วยเหลือประชาชนก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุเป็นอย่างยิ่ง Provan และ Milward กล่าวว่า การสร้างความร่วมมือในการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐจำเป็นที่จะต้องสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายใน 3 ระดับ ซึ่งได้แก่ การสร้างความร่วมมือในระดับชุมชน ระดับเครือข่าย และระดับหน่วยงาน ถึงแม้ว่าทั้ง 3 ระดับ จะมีความเชื่อมโยงกัน หากแต่ในการประเมินประสิทธิภาพนั้นในแต่ละระดับก็จะมีเกณฑ์ในการประเมินของตัวเอง โดยเขากล่าวว่าเกณฑ์ที่เหมาะสมในการประเมินประสิทธิภาพของระดับหนึ่งอาจจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับอีกระดับหนึ่ง โดยที่เครือข่ายทั้ง 3 ระดับ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เครือข่ายทางสังคมยังหมายรวมถึง การบูรณาการของพลเมืองท้องถิ่นให้อยู่ในรูปแบบขององค์การเพื่อที่จะทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐบาลเพื่อที่จะลดความเสี่ยงและการจัดการกับภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ (Ubalee, 2008) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมอุตุนิยมวิทยา กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรธรณี กรมอุทกศาสตร์กองทัพเรือ ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ

การจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย

แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 เป็นการนำแนวคิดหลักในการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาภูมิความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับชุมชน ในการเฝ้าระวังและรับมือกับสาธารณภัย การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและการสร้างภูมิต้านทานให้แก่ชุมชนตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” รวมทั้งการนำแนวคิดการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยเพื่อป้องกันภัยตามหลักสากล คือ “รู้รับ - ปรับตัว - ฟื้นเร็วทั่ว - อย่างยั่งยืน” โดยเสริมสร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยง ตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย และกำกับการดำเนินการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามกรอบพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และสอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานเซนได เพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558 - 2573 สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทา

สาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ประกอบด้วย การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของแผน และนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนยุทธศาสตร์การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของแผนฉบับนี้ เป็นการตอบสนองต่อเป้าหมายการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศและวัตถุประสงค์ของแผนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอันที่จะยกระดับไปสู่มาตรฐานตามหลักสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐ รวมถึงความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การมุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย เป็นการลดโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากสาธารณภัยอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์และการจัดการกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของสาธารณภัย เพื่อลดความล่อแหลม ลดปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปราะบาง และเพิ่มศักยภาพของบุคคล ชุมชน และสังคมให้เข้มแข็งในการจัดการปัญหาในปัจจุบัน รวมถึงป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

1. เป้าประสงค์

1.1 เพื่อหลีกเลี่ยงภัยอันตรายและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยการลดความเปราะบางและความล่อแหลม พร้อมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการเตรียมพร้อมรับสาธารณภัยที่เกิดขึ้น

1.2 เพื่อให้มีมาตรการ/แนวทางปฏิบัติในการป้องกัน การลดผลกระทบ และการเตรียมความพร้อมที่มีประสิทธิภาพ

2. กลยุทธ์ลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย

2.1 สร้างระบบการประเมินความเสี่ยงจากสาธารณภัยให้มีมาตรฐาน

2.2 พัฒนามาตรการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย

2.3 ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนและทุกระดับสร้างแนวปฏิบัติในการลดความเสี่ยง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน เป็นการเผชิญเหตุและจัดการสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉินให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐาน โดยการจัดระบบ การจัดการทรัพยากร และภารกิจความรับผิดชอบเพื่อเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงลดความสูญเสียที่จะมีต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทรัพยากร สภาพแวดล้อมสังคม และประเทศให้มีผลกระทบน้อยที่สุด

1. เป้าประสงค์

1.1 เพื่อให้การจัดการสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉินเป็นไปอย่างมีระบบ มีมาตรฐานเป็นเอกภาพ และบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์อย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์

1.3 เพื่อลดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสาธารณภัยให้มีน้อยที่สุด

2. กลยุทธ์จัดการในภาวะฉุกเฉิน

2.1 สร้างมาตรฐานการจัดการในภาวะฉุกเฉิน

2.2 พัฒนาระบบ/เครื่องมือสนับสนุนการเผชิญเหตุ

2.3 เสริมสร้างระบบและแนวปฏิบัติในการบรรเทาทุกข์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน เป็นการปรับสภาพระบบสาธารณูปโภค การดำรงชีวิต และสภาวะวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนที่ประสบภัยให้กลับสู่สภาวะปกติ หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นและปลอดภัยกว่าเดิม ตามความเหมาะสม โดยการนำปัจจัยในการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยมาดำเนินการในการฟื้นฟู ซึ่งหมายรวมถึงการซ่อมสร้าง และการฟื้นสภาพ

1. เป้าประสงค์

1.1 เพื่อฟื้นฟูให้ผู้ประสบภัยได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว ทั่วถึงต่อเนื่องเป็นธรรม และสามารถกลับไปดำรงชีวิตได้ตามปกติ

1.2 เพื่อให้พื้นที่ประสบภัยได้รับการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ หรือให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม

2. กลยุทธ์ฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

2.1 พัฒนาระบบการประเมินความต้องการหลังเกิดสาธารณภัย

2.2 พัฒนาระบบปฏิบัติการและบริหารจัดการด้านการฟื้นฟู

2.3 เสริมสร้างแนวทางการฟื้นฟูที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย เป็นการพัฒนาศักยภาพการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล โดยการจัดระบบและกลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพซึ่งการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยคำนึงถึงระเบียบ กฎหมาย แนวทางปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และประเพณีปฏิบัติให้สอดคล้องกับกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

1. เป้าประสงค์

1.1 เพื่อพัฒนาระบบและกลไกงานด้านสาธารณภัยร่วมกับหน่วยงาน และองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ

1.2 เพื่อพัฒนาและเชื่อมโยงกับมาตรฐานงานด้านสาธารณภัยระดับภูมิภาค อนุภูมิภาค และระหว่างภูมิภาค

2. กลยุทธ์ร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

2.1 พัฒนาระบบการประสานความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมที่มีเอกภาพ

2.2 ยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรม

2.3 เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสาธารณภัยของประเทศ

2.4 ส่งเสริมบทบาทความเป็นประเทศแกนนำด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

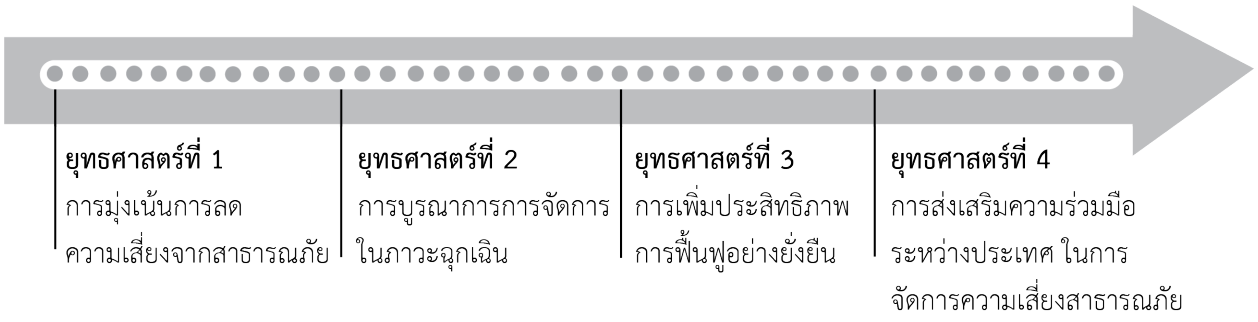

แผนภาพที่ 1 แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564

การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

ปัจจุบันทั่วโลกยอมรับว่าภัยพิบัติเป็นเรื่องที่จัดการได้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ภัยเกิดขึ้นก่อน จากแนวคิดในอดีตที่เคยมุ่งเน้น “การจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management : DM)” เมื่อภัยเกิดขึ้นแล้วกล่าวคือ การจัดการในภาวะฉุกเฉิน การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย หรือการฟื้นฟูสภาพหลังจากภัยผ่านพ้น มาเป็นการให้ความสำคัญมากขึ้นกับการดำเนินการอย่างยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับ “การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Management: DRM)” ประกอบด้วยการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction : DRR) ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การลดผลกระทบ (Mitigation) และการเตรียมความพร้อม(Preparedness) ควบคู่กับการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) ได้แก่ การเผชิญเหตุ (Response) และการบรรเทาทุกข์ (Relief) รวมถึงการฟื้นฟู (Recovery) ได้แก่ การฟื้นสภาพและการซ่อมสร้าง (Rehabilitation and Reconstruction) การสร้างให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer)

กล่าวโดยสรุปการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ประกอบด้วย (1) การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction) ได้แก่ ป้องกันและลดผลกระทบ (Prevention and Mitigation) และ การเตรียมความพร้อม (Preparedness) (2) การจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) ได้แก่ การเผชิญเหตุ (Response) และการบรรเทาทุกข์ (Relief) และ (3) การฟื้นฟู (Recovery Build Back Better and Safer) คือ ฟื้นสภาพและการซ่อมสร้าง (Rehabilitation and Reconstruction)

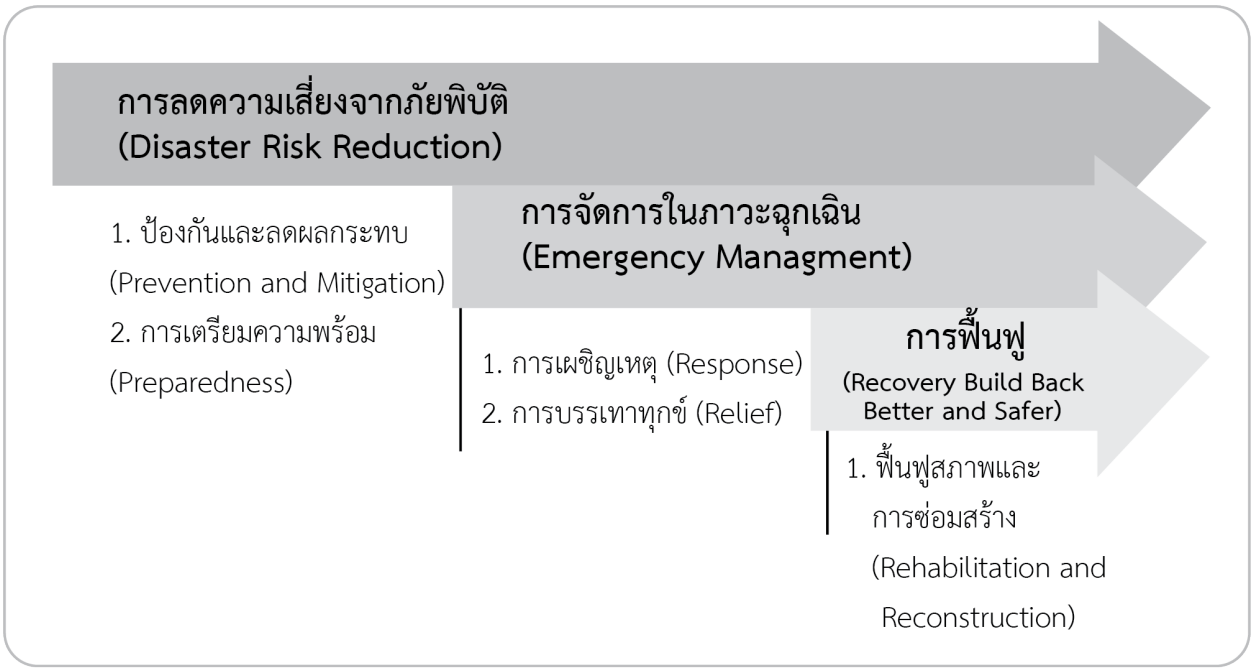

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

มาตรการการบริหารจัดการภัยพิบัติจากภาครัฐ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน

ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของจังหวัด จะดำเนินการอย่างครบวงจรวัฏจักรของสาธารณภัย ในแนวทางการปฏิบัติการในเชิงรุก ซึ่งจะเป็นการป้องกันและลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม การจัดการในภาวะฉุกเฉิน และการฟื้นฟูบูรณะ โดยมีแนวทางและกิจกรรมที่สำคัญให้สอดรับกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2553 แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พระราชบัญญัติงบประมาณ และระเบียบว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ. 2562 โดยแผนงานในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นแผนงานระยะ 5 ปี มีการแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ระยะของการจัดการภัยพิบัติ ดังนี้

ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ มาตรการการป้องกันและลดผลกระทบ เป็นการปรับระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติให้มีขีดความสามารถในการเตรียมการเผชิญภัยพิบัติต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดภัยเป็นการลดความรุนแรงและลดความสูญเสียจากภัยพิบัติที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ให้มีความเสี่ยงให้มีน้อยที่สุด ได้แก่ การป้องกันภัยพิบัติโดยใช้มาตรการด้านโครงสร้าง และการจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการบริหารจัดการภัยพิบัติ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลด้านภัยพิบัติให้สมบูรณ์ ทันสมัย สามารถเชื่อมต่อระบบข้อมูลได้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับท้องถิ่น มาตรการในการเตรียมความพร้อม เป็นการสร้างระบบการเตรียมความพร้อมและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น เพื่อลดภาระในการให้ความช่วยเหลือของภาครัฐเมื่อเกิดภัยพิบัติ ได้แก่ การจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับ ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับชุมชน การพัฒนาระบบการพยากรณ์และการแจ้งเตือนภัย ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของระบบสื่อสาร การฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับ การเตรียมปัจจัยสี่เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย การเตรียมสนับสนุนด้านทรัพยากรและพลังงาน เพื่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การเตรียมบุคลากรเพื่อการป้องกันและบรรเทา

สาธารณภัย และการเสริมสร้างความพร้อมของท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ระยะระหว่างเกิดภัยพิบัติ มาตรการการจัดการในภาวะฉุกเฉิน เป็นการเตรียมการที่จำเป็นให้สามารถเผชิญและจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเพื่อให้การปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินเป็นไปอย่างมีระบบ ชัดเจนไม่สับสน และลดความสูญเสียจากภัยพิบัติให้มีน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจระดับจังหวัด การเชื่อมโยงระบบติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานให้ใช้งานได้ขณะเกิดภัยพิบัติ การสนธิกำลังเข้าช่วยเหลือและควบคุมสถานการณ์ โดยเน้นการปฏิบัติการค้นหาและช่วยชีวิต และการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลผู้ประสบภัย รวมทั้งการซ่อมแซมฉุกเฉิน การรักษาพยาบาลผู้ประสบภัย โดยการจัดระบบการแพทย์และการสาธารณสุขฉุกเฉินอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศพ โดยการจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์เก็บรักษาศพ และการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล การประชาสัมพันธ์ โดยการจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ และจัดทำข่าวสถานการณ์ภัยพิบัติที่ถูกต้อง เผยแพร่ให้สาธารณชนทราบทุกระยะ เพื่อลดความตื่นตระหนก

ระยะหลังจากเกิดภัยพิบัติ มาตรการในการจัดการหลังเกิดภัยพิบัติ เพื่อบรรเทาทุกข์ขั้นต้นแก่ผู้ประสบภัยโดยเร็ว ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย และฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ประสบภัยให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็ว ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ประสบภัย การฟื้นฟูด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง การบูรณะสิ่งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เสียหาย การฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานที่เสียหาย การจัดการสภาพแวดล้อมในพื้นที่ประสบภัย ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ ปลอดภัยและน่าอยู่ และการรายงานและติดตามประเมินผล โดยการจัดทำรายงานความเสียหายจากภัยพิบัติ และติดตามประเมินผลการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและการฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ประสบภัยพิบัติ

ระดับความรุนแรงของภัยพิบัติ แบ่งได้ ดังนี้

ความรุนแรงระดับ 1 ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นทั่วไปหรือมีขนาดเล็ก ผู้อำนวยการท้องถิ่น ผู้อำนวยการอำเภอ สามารถควบคุมสถานการณ์และจัดการระงับภัยพิบัติได้โดยลำพัง

ความรุนแรงระดับ 2 ภัยพิบัติขนาดกลาง ผู้อำนวยการในระดับ 1 ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ผู้อำนวยการจังหวัดเข้าควบคุมสถานการณ์

ความรุนแรงระดับ 3 ภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบรุนแรงกว้างขวาง หรือภัยพิบัติที่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรืออุปกรณ์พิเศษ เป็นภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่เสียหายเป็นบริเวณกว้างขวางหรือสถานการณ์ของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ หรืออุปกรณ์พิเศษต้องระดมความช่วยเหลือจากทุกส่วนราชการภาคเอกชนและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้อำนวยการจังหวัดไม่สามารถควบคุมและระงับภัยพิบัติได้ ต้องอาศัยความร่วมมือ จากหน่วยงานภายนอกพื้นที่ ให้ผู้อำนวยการกลาง และ/หรือผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์เข้าควบคุมสถานการณ์

ความรุนแรงระดับ 4 ภัยพิบัติขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่ง เป็นภัยพิบัติขนาดใหญ่มากเป็นพิเศษ ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่งต่อชีวิตทรัพย์สินและขวัญกำลังใจของประชาชนทั้งประเทศ หรือเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ได้รับมอบหมาย) ไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์และระงับภัยพิบัติได้ นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายจะเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์เข้าควบคุมสถานการณ์

หลักการปฏิบัติและแนวทางการปฏิบัติในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับหน่วยทหาร

หลักการปฏิบัติ : กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดประสานการปฏิบัติในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนร่วมกับหน่วยทหารในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง คือ มณฑลทหารบก/จังหวัดทหารบก หรือหน่วยงานทหารอื่นในพื้นที่

แนวทางปฏิบัติ : ในการดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกับหน่วยทหาร ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างจังหวัดกับมณฑลทหารบก/จังหวัดทหารบก หรือหน่วยงานทหารอื่นในพื้นที่ตามมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เมื่อเกิดเหตุสาธารณภัยขึ้นให้ดำเนินการเป็นไปตามบันทึกข้อตกลงที่จัดทำขึ้น และเมื่อมีการประกาศกฎอัยการศึก หรือประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือมีคำสั่งจากผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ หรือมีคำสั่งจากรองผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด จะปรับสภาพเป็นศูนย์ปฏิบัติการพิทักษ์พื้นที่ส่วนจังหวัดและขึ้นทางยุทธการกับฝ่ายทหาร

มาตรการการบริหารจัดการภัยพิบัติจากภาครัฐ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน

ระยะก่อนเกิด	ระยะระหว่างเกิด	ระยะหลังเกิด
- จัดทำแผน - พัฒนาระบบการพยากรณ์และการแจ้งเตือนภัย - พัฒนาระบบสื่อสาร - การฝึกซ้อมแผน - การเตรียมปัจจัยสี่เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย - การเตรียมสนับสนุนด้านทรัพยากรและพลังงาน - การเตรียมบุคลากรและการเสริมสร้างความพร้อม	- การจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจระดับจังหวัด - การเชื่อมโยงระบบติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน - การสนธิกำลังเข้าช่วยเหลือและควบคุมสถานการณ์ - การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลผู้ประสบภัย - การจัดระบบการแพทย์และการสาธารณสุข - การจัดการศพ - การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์	- การให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย - การฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ประสบภัย - การฟื้นฟูด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง - การบูรณะสิ่งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เสียหาย - การฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานที่เสียหาย - การจัดสภาพแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพปกติ - การรายงานและติดตามประเมินผล

บทสรุป

การจัดการภัยพิบัติ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ แต่สามารถยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตาม เวลาและสถานการณ์ ครอบคลุมการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและช่วยลดผลกระทบจากความรุนแรงของภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นต่อร่างกายชีวิต และทรัพย์สินของผู้ประสบภัย สภาพเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมของชาติ เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลือตามหลักการสิทธิมนุษยชน หลักสิทธิพื้นฐานของผู้ประสบภัยพิบัติธรรมชาติพึงได้รับจากรัฐ การบริหารจัดการในภาวะภัยพิบัติ จำเป็นต้องมีระบบการดำเนินการ ที่ถูกต้อง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงที ในปัจจุบันได้มีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนเรื่องการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยราชภัฏต่าง ๆ ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติ ได้นำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้และช่วยเหลือสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

Reference

Department of Environmental Quality Promotion. (2009). *Environmental situation in Thailand in 2009 by two-year-old people. Bangkok: Environmental Information Center*. Ministry of Natural Resources and Environment.

Department of National Disaster Prevention and Mitigation. (2013). *Reducing risk from disaster.* Bangkok: The Agricultural Cooperative Publishing House of Thailand.

Gebbie, K. M. & Qureshi, K. (2002). Emergency and Disaster Preparedness: Core competencies for Nurses: What every nurse should but may not know. *American Journal of Nursing*, 102(1), 46-51.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2000). *Introduction to Disaster preparedness*. Retrieved December 9, 2014, from http://www.ifrc.org/Global/Introdp.pdf

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2013). *World Disasters Report 2013: Focus on technology and the future of humanitarian action*. Geneva, Switzerland: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.

Limbsiri P. (2011). *Fundamental Rights of Natural Disater Victims Bangkok*. Institute of Damrong Nusorn, Ministry of the Interior.

National Economic and Social Development Board. (2011). *Disaster management and restoration after disaster: a case study of Thailand and other countries*. Bangkok: Phet Rung Printing Center.

National Disaster Prevention and Mitigation Committee. (2010). *National Disaster Prevention and Mitigation Plan 2010 - 2014*. Bangkok: Department of Disaster Prevention and Mitigation. Ministry of Interior.

Thai Health Project. (2013). *Thai Health 2013*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

Ubalee C. (2008). *"Public Participation in Disaster Administration: A Case Study of Din Daeng Community Housing Building. Bangkok"*. Master's thesis (Public Administration Branch). Faculty of Political Science: Thammasat University.

World Health Organization. (2008). *Humanitarian Health Action*. Retrieved July 28, 2012, from http://www.who.-int/hac/about/definitions/en/

แนวทางและเทคนิคการเขียนตำรา : สัมพันธภาพและสารัตถภาพ*

Guidelines and Techniques for Writing : Coherence and Emphasis

[1]สัญญา เคณาภูมิ, [2]นพคุณ คุณาชีวะ และ[3]บุศรา นิยมเวช

[1]Sanya Kenaphoom, [2]Noppakun Kunacheva, and [3]Busara Niyomves

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Rajabhat Mahasarakham University,

Ramkhamhaeng University, Thailand.

[1] Corresponding Author E-mail: zumsa_17@hotmail.com

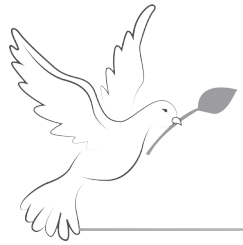

บทคัดย่อ

ผลงานทางวิชาการเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจในศาสตร์โดยส่วนใหญ่จะนึกถึงหนังสือหรือตำรา แม้ว่านิยามของทั้งสองจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่ผลงานทางวิชาการทั้งสองต้องมีมาตรฐานทางวิชาการที่สำคัญ ได้แก่ สะท้อนให้เห็นความรู้ใหม่ เรียบเรียงด้วยกระบวนการทางวิชาการ อ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ปราศจากอคติ เรียบเรียงร้อยเรียงให้เห็นภาพใหญ่ (มโนทัศน์แกนกลาง) ภาพย่อย (มโนทัศน์ย่อย) การเชื่อมโยงระหว่างกัน (สัมพันธภาพ) หลอมรวมเป็นองค์ความรู้หนึ่งเดียว (เอกภาพ) และ สรุปเนื้อหาสาระเป็นภาพเดียวได้ (สารัตถภาพ) สำหรับแนวทางและเทคนิคการเขียนที่สำคัญประกอบด้วย (1) การตั้งชื่อผลงานที่สื่อองค์ความรู้ใหม่ดึงดูดให้น่าสนใจ (2) การกำหนดขอบข่ายของผลงานต้องครบคลุมหลักการเชิงทฤษฎี (3) การวางลำดับบทเรียน ได้แก่ บทเรียนแรกการเปิดตัว บทถัดมาจนถึงบทรองสุดท้ายนำเสนอเนื้อหาสาระหลัก และบทสุดท้ายสรุปและนำเสนอแนวโน้มอนาคตของศาสตร์นั้น ๆ (4) การเรียบเรียงในแต่ละบทเรียน บทนำ เนื้อหาสาระ และสรุป และ (5) การอ้างอิงเป็นการระบุรายการเอกสารและหลักฐานการอ้างอิงอย่างครบถ้วน

คำสำคัญ: มโนทัศน์แกนกลาง; สัมพันธภาพ; สารัตถภาพ

*Received January 16, 2020; Revised January 20, 2020; Accepted February 22, 2020

Abstract

The academic works are inventions that reflect the knowledge and understanding of principles. By most of people think of books or textbooks, although the definition of two are somewhat different but both are important academic standards were; reflecting new knowledge, academic process compiled, unbiased resources, compiled into a big feature (Central concept), sub-images (Sub-concepts), links each other (Coherence), fused into body of knowledge (Unity) and summarize as a single feature (Emphasis).

However, the guidelines and techniques for writing were (1) Naming: convey the new knowledge as well as attracting for interesting. (2) Scopes must be from theoretical principles. (3) Sequencing lessons: the first chapter as introduction, next chapter until almost last as main content and the last as summarizes and present future trends. (4) Composing following: introduction, main body and conclusion. (5) Reference: list of all documents and references that contain references.

Keywords: Central Concept; Unity; Coherence; Emphasis

บทนำ

ผลงานทางวิชาการเป็นเอกสารทางวิชาการที่เขียนจากความรู้และประสบการณ์ การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธี เช่น การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารการสำรวจ การสังเกต การทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ความรู้เฉพาะ หรือ ข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ แล้วนำมาประมวลวิเคราะห์ รวบรวม และ เรียบเรียงข้อมูล โดยมีหลัก ฐานและการอ้างอิงประกอบ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า อ้างอิง ผลงานทางวิชาการเป็นส่วน สำคัญที่แสดงความรู้ที่สำคัญที่แสดงความรู้ความชำนาญการ ความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล

ผลงานทางวิชาการสะท้อนความเป็นมืออาชีพของนักวิชาการผู้สร้างสรรค์ขึ้น เป็นต้นว่า (1) ผลงานทางวิชาการแสดงถึงการตกผลึกทางวิชาการ การผลิตผลงานทางวิชาการแต่ละชิ้นงานเป็นการรวบรวมองค์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ จากนั้นเราได้วิเคราะห์สังเคราะห์ตกผลึกเป็น มุมมอง (view) ของเราเอง (2) ผลงานทางวิชาการเป็นองค์ความรู้ที่กลั่นกรองแล้วสำหรับนักศึกษา การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาใด ๆ จะทำให้เรามองเห็นแก่นสารัตถะ องค์ประกอบอื่น (เครื่องประเทืองอรรถรส) สิ่งที่ได้ เป็นการฝึกฝนเพื่อตกผลึกทางวิชาการ เป็นการฝึกฝนการนำเสนอ (presentation) เป็นการฝึกฝนการถ่ายทอดวิทยายุทธ์ในกับลูกศิษย์สืบทอดเจตนารมณ์หรืออุดมการณ์ (3) ผลงานทางวิชาการเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับโลก ผลงานวิจัยการที่เกิดขึ้น ซึ่งจะออกมาในลักษณะ แนวคิด (concepts) งานวิจัย (research) ทฤษฎี (theory) สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติของโลก และจะกลายเป็นมรดกของโลก (4) ผลงานทางวิชาการทำให้เครดิตทางวิชาการสูงขึ้น การมีผลงานทางวิชาการจะเป็นตัวการันตีความน่าเชื่อถือของผู้เป็นเจ้าของ จะพูด จะเขียน จะนำเสนอ มักจะได้รับความน่าเชื่อถือทางสังคมพอสมควร (5) ผลงานทางวิชาการ

อาจนำไปสู่ความสามารถในการสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น เช่น มีรายได้จากผลงาน มีเงินประจำตำแหน่ง มีเงินเลื่อนระดับในอัตราที่สูงขึ้น เป็นต้น (6) ผลงานทางวิชาการทำให้อยู่ในกระแสทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง (ยิ่งแก่ยิ่งขลัง) อาชีพที่ยิ่งแก่ยิ่งมีมนต์ขลังมีไม่กี่อาชีพเป็นต้นว่าการเป็นสมณะยิ่งบวชนานยิ่งมีความขลัง อาชีพนักวิชาการก็เช่นกันยิ่งแก่ตัวยิ่งมีความขลังมากขึ้น จะเห็นได้ว่านักวิชาการที่มีผลงานโดดเด่นในหลาย ๆ ประเทศยังได้รับเชิญให้รับใช้สังคมประเทศชาติแทบจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต (Kenaphoom, 2018)

อย่างไรก็ดี ประเภทของผลงานทางวิชาการ ตามประกาศแนบท้าย ประเภทของผลงานทางวิชาการตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (Government gazette, 2017) กลุ่มที่ 1 งานวิจัย กลุ่มที่ 2 ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น ได้แก่ (1) ผลงานวิชาการเพื่ออุตสาหกรรม (2) ผลงานวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ (3) ผลงานวิชาการเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะ (4) กรณีศึกษา (Case study) (5) งานแปล (6) พจนานุกรม สารานุกรม นามานุกรม และงานวิชาการในลักษณะเดียวกัน (7) ผลงานสร้างสรรค์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (8) ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ (9) สิทธิบัตร (10) ซอฟต์แวร์ กลุ่มที่ 3 ผลงานวิชาการรับใช้สังคม กลุ่มที่ 4 ได้แก่ ตำรา หนังสือ และบทความวิชาการ

แม้นว่าผลงานทางวิชาการตามประกาศดังกล่าวจำแนกออกไปเป็นหลายประเภท แต่ประเภทที่คุ้นเลยกับนักวิชาการที่มักจะยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ คือ “ตำรา (Textbook) ” หมายถึง งานแต่ง หรือ งานที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะ มีการเรียบเรียงอย่างมีระบบ ต้องมีเนื้อหาสาระละเอียดครอบคลุมวิชา หรือส่วนของวิชาที่ตนเชี่ยวชาญมีวัตถุประสงค์ที่ใช้เป็นหลักในการเรียนการสอนตามหลักสูตรของวิทยาลัยและต้องจัดทำเป็นรูปเล่มอย่างเรียบร้อย (Royal Institute Dictionary, 1982)

ตำราตามความหมายที่ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 นิยาม หมายถึง “งานวิชาการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งวิชา หรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชาซึ่งเกิดจากการนำข้อค้นพบจากทฤษฎี จากงานวิจัยของผู้ขอ หรือความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียง โดยมีมโนทัศน์ที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็นแกนกลาง ซึ่งสัมพันธ์กับมโนทัศน์ย่อยอื่นอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพสัมพันธภาพและสารัตถภาพตามหลักการเขียนที่ดี ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการ และให้ความรู้ใหม่อันเป็นความรู้สำคัญที่มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวงการวิชาการนั้น ๆ (Government gazette, 2017)

อย่างไรก็ตาม “ตำรา” ตามความหมายที่ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2550 ระบุว่า หมายถึง “ผลงาน| ทางวิชาการที่เรียบเรียงขึ้นอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชาหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชา หรือของหลักสูตรก็ได้ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการถ่ายทอดวิชาในระดับอุดมศึกษาในการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เนื้อหาสาระของตำราต้องมีความทันสมัย เมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้ขอยื่นเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้ผู้ขอจะต้องระบุวิชาที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรที่ใช้ตำราเล่มที่เสนอขอตำแหน่งทางวิชาการด้วย ผลงานทางวิชาการที่เป็น “ตำรา” นี้อาจได้รับการพัฒนาขึ้นจากเอกสารคำสอน จนถึงระดับที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งผู้อ่านอาจเป็นบุคคลอื่นที่มิใช่ผู้เรียนในวิชานั้น แต่สามารถอ่านและทำความเข้าใจในสาระของตำรานั้นด้วยตนเองได้ โดยไม่ต้องเข้าศึกษาในวิชานั้น” (Government gazette, 2017)

ที่กล่าวมาเป็นความหมายของตำราในทางปฏิบัติเพื่อขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ มาดูความหมายทั่วไปของตำราว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ตำรา หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้ทางวิชาการใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรและการเรียนรู้นอกหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ลักษณะของตำราที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (Thongcharoen P.,2002 ; M.L. Thephayasuwan B.. 1980; Pruksawan B. and Sirichareon D. 1990)

1. เป็นหนังสือที่มุ่งให้ความรู้ สำหรับการเขียนตำราผู้เขียนมุ่งให้ความรู้มากกว่าให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน แต่ถ้าผู้เขียนสามารถก็ควรมีวิธีเขียนที่ให้ความสะดวกแก่ผู้อ่าน

2. เป็นหนังสือที่เขียน (แต่ง) แปลหรือเรียบเรียง ตรงกับหลักสูตรวิชาใดวิชาหนึ่งที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา เช่น การประถมศึกษา หลักรัฐศาสตร์ เทคโนโลยีทางการศึกษา และอื่น ๆ เป็นต้น หนังสือดังกล่าว นิสิต นักศึกษาใช้เรียน และคณาจารย์ใช้เป็นแนวทางในการสอนวิชานั้น ๆ

3. เป็นคู่มือการจัดการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เช่น คู่มือครูสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา คู่มือการถ่ายรูป หรืออื่น ๆ ซึ่งให้กับผู้เรียน (นิสิตนักศึกษา) หรือนิสิตนักศึกษานำไปใช้เชิงปฏิบัติได้

4. เป็นหนังสือที่เขียนเรื่องเฉพาะมีเนื้อหาสาระสำคัญเฉพาะเรื่องซึ่งผู้เรียนสนใจค้นคว้ารวบรวม เช่น การเมืองการปกครอง การบริหารธุรกิจ การจัดการเศรษฐศาสตร์ หนังสือประเภทนี้ก็จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาที่สอนในสถาบันการศึกษาหรือเป็นสิ่งที่นิสิตนักศึกษา ครู อาจารย์ ให้ศึกษาค้นคว้าเพื่อความลึกซึ้งเฉพาะเรื่อง และเกี่ยวข้องกับวิชาใดวิชาหนึ่งที่เปิดสอนในสถาบันก็ถือว่าเป็นตำราได้เช่นกัน

5. เป็นงานเขียนที่มีการลำดับขั้นตอนโดยไม่คำนึงถึงศิลปะการประพันธ์ มุ่งให้ความสะดวกแก่การเรียนวิชาที่บรรจุอยู่ในหนังสือนั้นหรือมุ่งเน้นความรู้ความเข้าใจในศาสตร์นั้น ๆ

6. เป็นงานเขียนที่ใช้ศัพท์และสำนวนที่มีความหมายเชิงวิชาการ ควรจะต้องมีการนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายตามที่จะกำหนดเพื่อใช้ในการเรียนตำรานั้น และต้องใช้ศัพท์ในความหมายนั้นให้เสมอต้นเสมอปลายตลอดเรื่อง

7. ความรู้ที่บรรจุในหนังสือนั้นจะต้องเป็นความรู้ที่คนในวงการเดียวกันรับรอง ถ้ามีข้อความใดที่ยังอยู่ระหว่างการโต้แย้ง จะต้องบอกแง่คิดทั้งสองแง่หรือมากกว่าสองประเด็นนั้น หากข้อความใดเป็นข้อสังเกตของผู้เขียนเอง หรือข้อคิดเห็นของผู้ใดก็ตาม ผู้เขียนจะต้องบอกไว้

8. มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่นำมาเขียนเรียบเรียง โดยข้อความใดซึ่งยังไม่เป็นที่ประจักษ์แพร่หลายในวงวิชาการ ที่หนังสือนั้นนำมากล่าวไว้ ผู้เขียนจะต้องบอกแหล่งที่มาของความรู้นั้น เพื่อผู้อ่านจะทดสอบไว้ และสามารถค้นคว้าหาความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไปได้

9. มีการจัดวางสัญลักษณ์ประกอบเนื้อหาสาระ หากมีรูปภาพเขียน ภาพถ่าย รูปแผนภูมิ กราฟ อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้จัดวางหน้าในลักษณะที่ใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กับเรื่องหรือเนื้อหาสาระ แต่ละรูปควรมีเลขที่เรียงลำดับไว้เพื่อสะดวกแก่ผู้ใช้ ภาพทุกชนิดจะต้องชัดเจน และเน้นส่วนสำคัญที่ต้องการเน้น

จะเห็นได้ว่าตำรามีลักษณะที่สำคัญหลายประการที่เป็นพื้นฐานวิชาที่ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบทำให้เกิดความเข้าใจและแนวทางปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนทำให้การศึกษามีมาตรฐานในระดับใกล้เคียงกันและเป็นแหล่งเริ่มต้นของการค้นคว้าและวิจัย อย่างไรก็ตาม สำหรับความแตกต่างระหว่าง “หนังสือ” กับ “ตำรา” ศาสตราจารย์ ดร.สิน พันธุ์พินิจ (อ้างใน Infahsaeng A., 2017) ได้อธิบายความหมายที่มาของคำว่าหนังสือและตำราไว้อย่างน่าสนใจ โดย Merrium-Webster (1993) นิยามว่า

1. Book (12 C.) หมายถึง “ชุดการเขียน หรือ การจารึกในแผ่นหนัง กระดาษ แผ่นกาบไม้ งาช้าง สิ่งพิมพ์ แผ่นสมุด บัญชี คัมภีร์ใบเบิล บทละคร เนื้อเพลง สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นความรู้และประสบการณ์ที่ นำไปใช้แก้ปัญหาได้”

2. Text (12 C.) หมายถึง “ต้นฉบับเดิม ถ้อยคำเดิม แบบฉบับการเขียน ตำรา แบบเรียน หนังสือเรียน ถ้อยคำสั้น ๆ ในพระคัมภีร์ใบเบิล”

3. Textbook (ปี 1779 หรือ พ.ศ. 2322) หมายถึง “หนังสือที่ใช้เรียนเนื้อหาสาระวิชา สาขาวิชา ตำรา แบบเรียน

อย่างไรก็ตามคำจำกัดความ ระหว่าง “หนังสือ” กับ “ตำรา” ตามประกาศ ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 อธิบายดังนี้ (Government gazette, 2017)

หนังสือ หมายถึง งานวิชาการที่เกิดจากการค้นคว้าศึกษาความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยมโนทัศน์หลักที่เป็นแกนกลางและมโนทัศน์ย่อยที่สัมพันธ์กัน มีความละเอียดลึกซึ้ง ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการ ในทัศนะของผู้เขียนที่สร้างเสริมปัญญา ความคิดและความแข็งแกร่งทางวิชาการให้แก่สาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาของหนังสือไม่จำเป็นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรหรือวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร และไม่จำเป็นต้องใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง

เนื้อหาสาระของหนังสือต้องมีความทันสมัยเมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้ขอยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ (Government gazette, 2017)

ตำรา หมายถึง งานวิชาการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งวิชา หรือ เป็นส่วนหนึ่งของวิชาซึ่งเกิดจากการนำข้อค้นพบจากทฤษฎี จากงานวิจัยของผู้ขอ (ผู้ขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ) หรือความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียง โดยมีมโนทัศน์ที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็นแกนกลางซึ่งสัมพันธ์กับมโนทัศน์ย่อยอื่นอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพสัมพันธ์ภาพและสารัตถภาพตามหลักการเขียนอย่างดี ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการและให้ความรู้ใหม่อันเป็นความรู้สำคัญที่มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวงวิชาการนั้น ๆ

เนื้อสาระของตำราต้องมีความทันสมัยเมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้ขอยื่นเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ (Government gazette, 2017)

จากนิยามของหนังสือและตำราที่จะใช้ยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการผู้เขียนพยายามสังเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างและความเหมือนกันในหลายประเด็น ดังนี้

ประเด็นความแตกต่าง	ประเด็นความเหมือน
1. การใช้ประกอบการเรียนการสอน -ตำราจะต้องในประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งในหลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอน -หนังสือไม่จำเป็นต้องใช้ประกอบการเรียนการสอน	1. หลักการออกแบบบทเรียน ทั้งหนังสือและตำราระบุการกำหนดกรอบแนวคิด (conceptual framework) คือวางมโนทัศน์ - มโนทัศน์แกนกลาง หมายถึง องค์ประกอบหลักของศาสตร์หรือองค์รวมของหนังสือหรือตำรา - มโนทัศน์ย่อย หมายถึง องค์ประกอบย่อยของศาสตร์ หรือบทเรียนแต่ละบท - สัมพันธภาพ หมายถึง ความสัมพันธ์เกี่ยวพันธ์ต่อเนื่องกันระหว่างบทเรียนแต่ละบท
2. แหล่งที่มาของการผลิต - ตำรา ต้องสร้างและพัฒนาขึ้นจากศาสตร์ที่ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตร เช่น ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดในคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรที่เปิดสอน - หนังสือ ไม่จำเป็นสามารถสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้ศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเกี่ยวข้องข้องก็ได้	2. แหล่งที่มาของการผลิต - ตำรา ต้องสร้างและพัฒนาขึ้นจากศาสตร์ที่ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตร เช่น ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดในคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรที่เปิดสอน - หนังสือ ไม่จำเป็นสามารถสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้ศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเกี่ยวข้องข้องก็ได้
3.ความเชี่ยวชาญเชิงประจักษ์ - ตำรา มีเจตนารมณ์ให้ผู้สอนได้พัฒนาความเชี่ยวชาญทางวิชาการที่ผู้เขียนได้มาจากการจัดการเรียนการสอนจึงระบุว่าเป็นส่วนหนึ่งหรือทั้งรายวิชานั้น ๆ จนเกิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงวิชาการนั้น ๆ [จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm shift)] - หนังสือ มีเจตนารมณ์ให้ผู้เขียนสามารถพัฒนาความเชี่ยวชาญทางวิชาการตามที่ผู้เขียนมีความสามารถและสนใจเป็นกรณีพิเศษซึ่งไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน สร้างเสริมปัญญาความคิดและความแข็งแกร่งทางวิชาการ [ความลุ่มลึกศาสตร์นั้น ๆ]	3. การต่อยอดความรู้ใหม่ ทั้งตำราและหนังสือมุ่งเน้นการสร้างความรู้ใหม่ที่มีความทันสมัย โดยผู้ประพันธ์ต้องนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นการต่อยอดความรู้เดิม หรือต่อเติมชายขอบแห่งความรู้ให้ยืดยาวออกไปอีก

ประเด็นความแตกต่าง	ประเด็นความเหมือน
4. มโนทัศน์หรือกรอบแนวคิดในเนื้อหาสาระ - ตำรา เนื้อหาสาระที่มีจุดเน้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และการค้นคว้าศึกษาอื่น กล่าวคือ ตำราให้ความสำคัญกับผลการเรียบเรียงความรู้ทั่วไป หรือความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้ง เรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม - หนังสือ เนื้อหาสาระมีจุดเน้นจากสร้างเสริมปัญญาความคิดและความแข็งแกร่งทางวิชาการของตัวผู้เขียน กล่าวคือ หนังสือให้ความสำคัญกับความรู้เฉพาะตัว หรือความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (tacit knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ของตัวผู้ประพันธ์เอง	4. มาตรฐานทางวิชาการ ทั้งหนังสือหรือตำราซึ่งถือว่าเป็นผลงานทางวิชาการที่เป็นที่คุ้นเคยในแวดวงวิชาการเนื่องจากเป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญทางวิชาการของนักวิชาการ ดังนั้นมาตรฐานทางวิชาการที่สำคัญ ได้แก่ - เป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นความรู้ใหม่ - เป็นผลงานเรียบเรียงด้วยกระบวนการทางวิชาการ (รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง) - เป็นผลงานเรียบเรียงที่มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ปราศจากอคติ - เป็นผลงานที่เรียบเรียงร้อยเรียงให้เห็นภาพใหญ่ (มโนทัศน์แกนกลาง) ภาพย่อย (มโนทัศน์ย่อย) การเชื่อมโยงระหว่างกัน (สัมพันธภาพ) หลอมรวมเป็นองค์ความรู้หนึ่งเดียว (เอกภาพ) สรุปเนื้อหาสาระเป็นภาพเดียวได้ (สารัตถภาพ)

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้เขียน

จากการสรุปความเหมือนและความแตกต่างระหว่างหนังสือกับตำราที่มีจุดเน้นแตกต่างกันในเชิงหลักการหลายตัวและมีความเหมือนกันหลายตัว สำหรับกระบวนการสร้างสรรค์ทั้งตำราและหนังสือมีกระบวนการที่คล้ายคลึงกันซึ่งผู้เขียนนำคำสำคัญ (keywords) ที่ปรากฏในคำนิยามมาทำความเข้าใจ
โดยนำยามเหล่านี้คือทักษะ ความสามารถ ความชำนาญ และความเข้าใจที่จำเป็นสำหรับผู้ประพันธ์ ดังนี้

1. การออกแบบหนังสือหรือตำรา เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการประเด็นที่จะต้องคำนึงถึงคำถ้อยคำในนิยาม “สร้างเสริมปัญญาความคิดและความแข็งแกร่งทางวิชาการให้แก่สาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (นิยามของหนังสือ)”.... “องค์ความรู้ที่เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงวงวิชาการ (นิยามตำรา)” “เป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นความรู้ใหม่ (นิยามตำรา)” ทั้งหนังสือหรือตำราจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้ใหม่ หรือ ต่อยอดความรู้เดิม ดังนั้นผู้ประพันธ์อาจต้องมีการสะสมองค์ความรู้เดิมของศาสตร์นั้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะชายขอบแห่งความรู้ (Frontier of knowledge) เพื่อที่จะได้ต่อยอดองค์ความรู้นั้นให้พัฒนาก้าวไป หรือ ช่องว่างแห่งความรู้ (Gap of Knowledge) เพื่อที่จะเติมเต็มองค์ความรู้ให้สมบูรณ์แข็งแกร่ง ทักษะที่จำเป็นของผู้ประพันธ์คือ “ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative thinking) นั่นเอง

2. การศึกษาข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) หมายถึง ทักษะในการแสวงหาข้อมูลหรือองค์ความรู้เดิมที่จะนำไปเป็นฐานคติ ส่วนประกอบหรือสนับสนุน การเขียนผลงานซึ่งทักษะที่จะเป็น 2 ประการ ดังนี้

2.1 ทักษะการแสวงหาแหล่งที่อยู่ขององค์ความรู้อยู่ซึ่งพิจารณาจากประเภทของความรู้ ดังนี้

2.1.1. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้งที่ถูกรวบรวมไว้เรียบ

แล้ว เช่น ความรู้หรือสารสนเทศที่ถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหนังสือ ตำรา คู่มือ เอกสาร กฎระเบียบ วิธีการปฏิบัติงาน สื่อต่าง ๆ เช่น VCD DVD Internet เทป เป็นต้น อาจเรียกว่า “ความรู้แบบรูปธรรม” ดังนั้นผู้เขียนตำราจึงควรต้องรู้ว่าความรู้เดิมที่จะนำมาประกอบการเขียนอยู่ ณ แหล่งใด หนังสือ ตำรา คู่มือ เอกสาร กฎระเบียบ สื่อต่าง ๆ อินเตอร์เน็ท เป็นต้น

2.1.2 ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ ประสบการณ์ แนวความคิด อาจเรียกว่า “ความรู้แบบนามธรรม” ผู้เขียนจึงต้องรู้ว่าข้อมูลที่จะนำมาเขียนจะอยู่กับบุคคลใด สถานที่ใด ปรากฏการณ์ใด เป็นต้น

2.2 ทักษะเลือกชนิดของข้อมูลซึ่งชนิดขององค์ความรู้หรือระดับของความรู้ ผู้เขียนจำเป็นต้องเข้าใจว่าความรู้นั้นเป็นความรู้ระดับใด ดังนี้ (Kenaphoom, S.. 2019B)

2.2.1 การคิด (thinking) หมายถึง ความคิดความเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจออกมาเป็น ความคิดเห็น (opinion) วาทะกรรม (discourse) เป็นต้น

2.2.2 แนวคิด (concept) หมายถึง แนวความคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลที่อธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีเหตุผลเชื่อมโยงตัวแปรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งพัฒนามาจากการคิดและหรือวาทะกรรมซึ่งถูกพัฒนามาเป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework)

2.2.3 งานวิจัย (research) หมายถึง ผลงานที่นำแนวคิด (concept) ไปไปพิสูจน์ด้วยกระบวนทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นจริงหรือไม่ซึ่งนำไปสู่การค้นพบและยืนยันความรู้ใหม่ว่าเป็นความจริงที่แท้จริงหรือไม่อย่างไร

2.2.4 ทฤษฎี (theory) หมายถึง ผลงานวิจัยที่ได้รับการพิสูจน์แล้วพิสูจน์อีกว่าเป็นความจริงที่แท้จริงและมีความคงทนของความจริงที่แท้จริง (เสถียรหรือคงเส้นคงวา) กล่าวคือแนวคิด (concept) ที่ได้รับการพิสูจน์ซ้ำแล้วซ้ำอีกว่าเป็นจริง แนวคิดนั้นจะกลายเป็นทฤษฎี

2.2.5 หลักการ (principle) หมายถึง องค์ความรู้ประเภททฤษฎีหลายที่ถูกรวบรวมไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เหมาะสมจนนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย กล่าวคือทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถสร้างประโยชน์ในทางปฏิบัติได้เป็นอย่างดีเยี่ยม

2.2.6 กฎ (law) หมายถึง องค์ความรู้ที่มีคงที่ไม่เปลี่ยน ระดับกฎ ความจริงที่เที่ยงแท้แน่นอนตลอดกาลนาเทอญ ไม่เปลี่ยนแปลงใดใดแล้ว โลกนี้จะแตกสลายไป ความจริงนี้ย่อมไม่เป็นเปลี่ยน เช่น กฎแรงโน้มถ่วงของโลก กฎของทุนนิยม กฎของธรรมนิยาม เป็นต้น

สำหรับการเลือกองค์ความรู้ที่จะนำมาเขียนและอ้างอิงในงานทางวิชาการก็พิจารณาตามลำดับศักดิ์ (ตามความคงทนของข้อมูล) เช่น การอ้างทฤษฎี (theory) ย่อมจะน่าเชื่อถือว่าการอ้างความคิด (thinking) เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ (analysis) หมายถึง การพิจารณาแยะแยะจัดจำพวกข้อมูลหรือสารสนเทศประเภทเดียวกันให้ไปอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทักษะที่จำเป็นของการวิเคราะห์ข้อมูลคือทักษะการจำแนกข้อมูลหรือการจัดจำพวกตามคุณลักษณะของข้อมูล เช่น (Kenaphoom, S., 2018)

3.1 การจำแนกเป็นหลักการทั่วไปและจุดเน้น เช่น ข้อมูลขอบข่าย (locus of study) หมายถึง

ขอบข่ายเนื้อหาสาระทางวิชาการโดยทั่วไป และ (2) ข้อมูลจุดเน้นที่สามารถศึกษาได้ (focus of study) หมายถึง ประเด็นรายละเอียดปีกย่อยของแต่ละประเด็นในขอบข่ายทางวิชาการ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล การรับรู้ (perception) [การสัมผัส, ความเข้าใจ, ความรู้ เป็นต้น] ความรู้สึก (feeling) [ความยินดี, ความพึงพอใจ, ความสุข, แรงจูงใจ, ขวัญกำลังใจ, ความผูกพัน เป็นต้น] พฤติกรรม (behavior) [หลีกเว้น เข้าหา ร่วมมือ มีส่วนร่วม หุ้นส่วน เป็นต้น] พฤติกรรมเนืองนิตย์ (habitual behavior) [นิสัย อุปนิสัย บุคลิกภาพ สันดาน เป็นต้น]

3.2 การจำแนกตามลำดับศักดิ์ หมายถึง ข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (ordinal scale) เช่น ข้อมูลชนชั้น (สูง กลาง รากหญ้า) ข้อมูลการดำเนินการ (นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ กิจกรรรม เทคนิค ยุทธวิธี)

3.3 การจำแนกตามลำดับของการเกิด หมายถึง ข้อมูลชนิดใดมาก่อน-หลัง หรือเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อน-หลัง โดยอาจพิจารณาจากตารางกำหนดการ (schedule) หรือ การวางขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Process) หรือปฏิทินการปฏิบัติงาน

3.4 การจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปร หมายถึง ข้อมูลตั้งแต่สองชุดขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน อาจพิจารณาจากวิธีการกำหนดตัวแปร เช่น ตัวแปรอิสระ หรือตัวแปรต้น (independent variables) ตัวแปรตาม (dependent variables) ตัวแปรแทรกซ้อนหรือตัวแปรเกิน (extraneous variables) ตัวแปรสอดแทรก (intervening variables)

3.5 การจำแนกเชิงองค์ประกอบ หมายถึง การพิจารณาว่าข้อมูลชนิดใดชนิดหนึ่งถูกประกอบกันเข้าจากข้อมูลย่อยหลายชนิด โดยอาจพิจาณาจาก องค์ประกอบหลัก (main components) องค์ประกอบย่อย (sub components) ตัวบ่งชี้ (indicator) เป็นต้น เช่น องค์ประกอบขององค์กร (เป้าหมาย โครงสร้าง กระบวนการปฏิบัติงาน บุคคล เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อม) องค์ประกอบของทรัพยากรการบริหาร (คน เงิน วัสดุ วิธีการ) องค์ประกอบของรัฐ (ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย) เป็นต้น

3.6 การจำแนกเชิงระบบ หมายถึง พิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันเชิงระบบหรือ นำทฤษฎีระบบมาเป็นกรอบแนวทางในการพิจารณาข้อมูล ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) ผลผลิต (output) ผลลัพธ์เบื้องต้น (basic outcome) ผลลัพธ์สุดท้าย (ultimate outcome) ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) โดยพิจารณาว่าข้อมูลใดจัดอยู่ในหมวดหมู่ใดตามกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบนั้น ยกตัวอย่าง เดวิด อีสตัน (David, 1953) นำทฤษฎีระบบมาอธิบายกระบวนการทางการเมือง ดังนี้

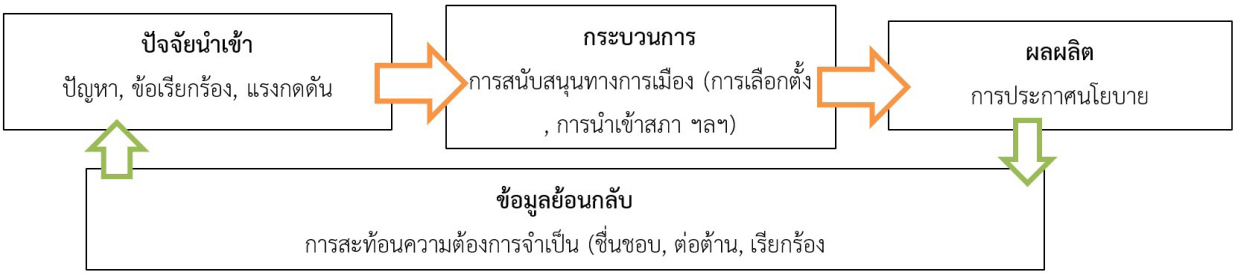

ภาพที่ ตัวอย่างการนำทฤษฎีระบบมาอธิบายกระบวนการทางการเมือง

3.7 การจำแนกตามแหล่งข้อมูล หมายถึง การพิจารณาข้อมูลแต่ละชนิดว่ามาจากแหล่งข้อมูลประเภทใด เช่น ข้อมูลระดับปัจเจกบุคคล (การรับรู้ ความรู้สึก ทัศนคติ ความคิดเห็น พฤติกรรม นิสัย บุคลิกภาพ ฯลฯ) ข้อมูลระดับกลุ่ม (ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม กฎระเบียบของกลุ่ม คณะบริหารจัดการกลุ่ม ทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการ ฯลฯ) ข้อมูลขององค์กร (คน เทคนิค ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารหรือเรียกว่าสารสนเทศ โครงสร้าง เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ฯลฯ) ข้อมูลสภาพแวดล้อม (ปัจจัยแวดล้อมภายใน ปัจจัยแวดล้อมภายนอก ข้อมูลเอกสารและหลักฐาน (เอกสารหรือหลักฐานเบื้องต้น เอกสารทางวิชาการ ฯลฯ)

4. การสังเคราะห์ (synthesis) หมายถึง กระบวนการนำเอาปัจจัยต่าง ๆ เช่น ข้อมูล หรือสารสนเทศ หรือองค์ความรู้ ฯลฯ ที่แยกจากกันตั้งแต่สองอย่างหรือมากกว่ามารวมกันเข้าให้เป็นสิ่งใหม่สิ่งหนึ่งขึ้นมา โดยเฉพาะการนำแนวความคิด (concept) และหรือทฤษฎี (theory) นำมารวมกันเข้าเป็นหนึ่งก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ขึ้นเป็นความรู้ใหม่ เครื่องมือใหม่ แนวคิดใหม่ หรือทฤษฎีใหม่ เป็นต้น บทความการเขียนหนังสือหรือตำราจึงมักจะเป็นการนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับศาสตร์หรือวิชาที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอ ซึ่งนำไปสู่การเกิดกระบวนทัศน์ใหม่นั้นเอง (new paradigm of paradigm shift)

5. การรวบรวมและเรียบเรียง (grouping and composing) หมายถึง กระบวนการจัดหมวดหมู่และวางลำดับการนำเสนอผลงานการเขียน โดยพิจารณา ดังนี้

5.1 การจัดหมวดหมู่ (grouping) เป็นการจัดกลุ่มประเด็นทางวิชาการซึ่งหมายถึงการออกแบบกรอบแนวคิด (conceptual framework) ของตำราหรือหนังสือว่าจะนำเสนอแนวความคิดใหม่ (New concept) อะไร อย่างไร กรอบแนวคิดใหญ่ (ชื่อหนังสือหรือตำรา) กรอบแนวคิดย่อ (บทเรียนแต่ละบท)

5.1.1 การกำหนดมโนทัศน์แกนกลาง (central concept) หมายถึง กรอบแนวความคิดหลัก ๆ ของหนังสือหรือตำรา ซึ่งมักจะเป็นชื่อหนังสือหรือตำราซึ่งต้องสื่อถึงคุณลักษณะเนื้อในของหนังสือหรือตำรานั้น ซึ่งหนังสือหรือตำราเล่มหนึ่ง ๆ อาจมีมโนทัศน์กลางหนึ่งตัวหรือมากกว่า ยกตัวอย่าง หนังสือ เรื่อง “แนวคิดและทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์” ของ Kenaphoom, S. (2020) กำหนดมโนทัศน์แกนกลางออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่ว่าด้วย “กระบวนทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์” และ ส่วนที่ว่าด้วย “ขอบข่ายการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์”

5.1.2 การกำหนดมโนทัศน์ย่อย (Sub-concept) หมายถึง กรอบแนวคิดย่อยที่เป็นส่วนประกอบในมโนทัศน์ใหญ่ กรอบแนวคิดย่อยนี้มักจะถูกกำหนดแยกออกเป็นบทเรียนแต่ละบท ยกตัวอย่าง หนังสือเรื่อง “แนวคิดและทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์” ของ Kenaphoom, S. (2020) มโนทัศน์แกนกลางส่วนที่ 1 ว่าด้วย “กระบวนทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์” ได้แบ่งมโนทัศน์ย่อยออกเป็น 6 บทเรียน ดังนี้ บทที่ 1 กำเนิดและวิวัฒนาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ บทที่ 2 วิวัฒนาการองค์การและการจัดการ บทที่ 3 กระบวนทัศน์ทางเลือกสาธารณะ บทที่ 4 กระบวนทัศน์การจัดการภาครัฐแนวใหม่ บทที่ 5 กระบวนทัศน์การบริการภาครัฐแนวใหม่ และ บทที่ 6 กระบวนทัศน์ธรรมาภิบาล สำหรับมโนทัศน์ย่อยที่ 2 ว่าด้วยขอบข่าย “การศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์” จัดแบ่งออกเป็น 7 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 7 นโยบายสาธารณะ บทที่ 8 องค์การ บทที่ 9 ทรัพยากรมนุษย์ บทที่ 10 การคลังภาครัฐ บทที่ 11 การจัดการ บทที่ 12 แผนและการบริหารแผน และ บทที่ 13 ขอบข่ายการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

5.1.3 ความเป็นเอกภาพ (unity) หมายความว่า การออกแบบกรอบแนวคิดที่เป็นมโนทัศน์แกนกลาง มโนทัศน์ย่อย ตลอดจนการนำเสนอรายละเอียดในบทเรียนแต่ละบทต้องหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว (Unity: เอกภาพ) กล่าวคือการวางกรอบมโนทัศน์ก็หมายถึงการกำหนดขอบเขตอาณาบริเวณของเนื้อหาสาระทางวิชาการว่า

ผู้ประพันธ์จะนำเสนอภายใต้ขอบเขตบริเวณนั้น ๆ (Mansup, N.. 1997: 194-206)

5.1.4 ความมีสัมพันธภาพ (coherence) หมายความว่า การวางกรอบมโนทัศน์ย่อยของแต่ละบทเรียน หรือ การวางลำดับหัวข้อของแต่ละบทเรียนต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเรื่องเดียวกัน คล้าย ๆ กับการดูละครโทรทัศน์เรื่องเดียวแต่มีหลายตอน (series) (Na Nakorn, P.. 2005) ตัวอย่างการวางลำดับบทเรียนในข้อที่ 5.1.2 เป็นการวางลำดับบทเรียนตามลำดับเวลาของการเกิดกระบวนทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์จากจุดเริ่มต้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ส่วนตัวอย่างการวางลำดับหัวข้อในบทเรียนอาจพิจารณาจากความสำคัญก่อน-หลังซึ่งคล้ายคลึงกับการนำเสนองานผลหรือรายงานการดำเนินการลักษณะอื่นที่เริ่มจากบทนำ เนื้อหา บทสรุป ตัวอย่างการวางลำดับหัวในบทเรียนเช่น (1) ชื่อบทเรียน (2) สาระสังเขป (3) บทนำ (4) เนื้อหา [อาจจำแนกเป็นหลายหัวข้อตามความสำคัญก่อน-หลัง] (5) บทสรุป และ (6) เอกสารอ้างอิง เป็นต้น

อย่างไรก็ดีการอธิบายหมวดหมู่ของการออกแบบกรอบแนวคิดของหนังสือหรือตำราผู้ประพันธ์มักจะเขียนหรืออธิบายพอสังเขปใน “คำนำ” ของหนังสือหรือตำราเล่มนั้น เพื่อให้คนอ่านได้เข้าใจกรอบแนวคิดโดยสังเขปเบื้องต้น

5.1.5 ความมีสารัตถภาพ (emphasis) หมายถึง ความมีสาระกล่าวคือต้องมีความคิดสำคัญเพียงหนึ่งเดียวที่สามารถสรุปความคิดได้เพียงประการเดียว (Matcharat T.. 1995) ซึ่งจะพบระดับที่ต้องนำเสนอในลักษณะสารัตถภาพ ดังนี้

(1) บทสรุปหลักใหญ่ของหนังสือหรือตำรา เป็นการสรุปสาระภาพรวมของหนังสือหรือตำราทั้งเล่ม เช่นเดียวกันกับ “บทสรุปสำหรับผู้บริหาร” ของรายการการดำเนินการโครงการใดใด หรือ “บทคัดย่อ” ของรายงานการวิจัย สำหรับบทสรุปใหญ่ของหนังสือหรือตำราควรเขียนไว้ในหัวข้อ “คำนำ”

(2) บทสรุปหลักในแต่ละบทเรียน เป็นการสรุปเนื้อหาสาระสำคัญหลักในแต่ละบทเรียนซึ่ง หนังสือหรือตำราส่วนใหญ่มักจะเขียนไว้เป็นข้อสรุปท้ายของบท เช่น “สรุป” หรือ “บทสรุป” ส่วนตำราเรียนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) จะเขียนไว้ในส่วนแรกของบทเรียน เรียกว่า “แนวคิดหลัก” ส่วนหนังสือหรือตำราอีกหลายเล่มก็นำเสนอคล้ายกับตำราเรียนของ มสธ. จะนำเสนอเป็นหัวข้อแรกเรียกว่า “สาระสังเขป”

(3) บทสรุปหลักของแต่ละหัวข้อ เป็นการสรุปความของแต่ละหัวข้อใหญ่ที่ปรากฏในบทเรียนแต่ละบท ซึ่งในบทเรียนหนึ่งหนึ่งก็จะประกอบด้วยหัวข้อใหญ่ ๆ หลายหัวข้อ ผู้ประพันธ์จึงต้องทำการสรุปใจความหลักของแต่ละหัวข้อใหญ่ให้เห็นภาพสาระเดียวชัดเจน

5.2 การเรียบเรียง (composing) เป็นการเขียนถ้อยคำผ่านอักขระทางภาษาซึ่งทำหน้าที่สื่อความหมายกับผู้อ่านไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ผู้ประพันธ์จึงควรเข้าใจหลักการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เช่น วัฒนธรรมทางภาษา ระดับชั้นของภาษา (ภาษาวิชาการ ภาษาทางการ ภาษาแสลง ฯลฯ) สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการเขียนเรียบเรียงถ้อยคำ

5.2.1 การสื่อสารต้องมีความคลาดเคลื่อนเป็นศูนย์ ผู้ประพันธ์ต้องใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายให้ตรงประเด็นที่ต้องการจะสื่อความหมาย การค้นพบความจริงเป็นสิ่งที่ยาก แต่การทำให้บุคคลอื่นเข้าใจตามอย่างที่เราค้นพบยากยิ่งกว่า ดังนั้นทักษะจำเป็นจำคือ “ทักษะการถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือ”

5.2.2 การใช้ภาษามาตรฐานวิชาการ วัฒนธรรมภาษามีหลายระดับ คำศัพท์ทางวิชาการจึงเป็นคำศัพท์ที่แวดวงวิชาการให้การยอมรับ

5.2.3 การเรียบเรียงด้วยกระบวนการทางวิชาการที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นทั้งการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การตีความ การวิพากษ์ การวิจารณ์ เป็นต้น

5.2.4 มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ กล่าวคือ แหล่งข้อมูลที่นำมาเรียบเรียงจะต้องเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือปราศจากอคติของผู้ประพันธ์เอง เช่น การอ้างอิงทฤษฎี (theory) ย่อมมีความน่าเชื่อถือว่าการอ้างอิงแนวคิด (concept)

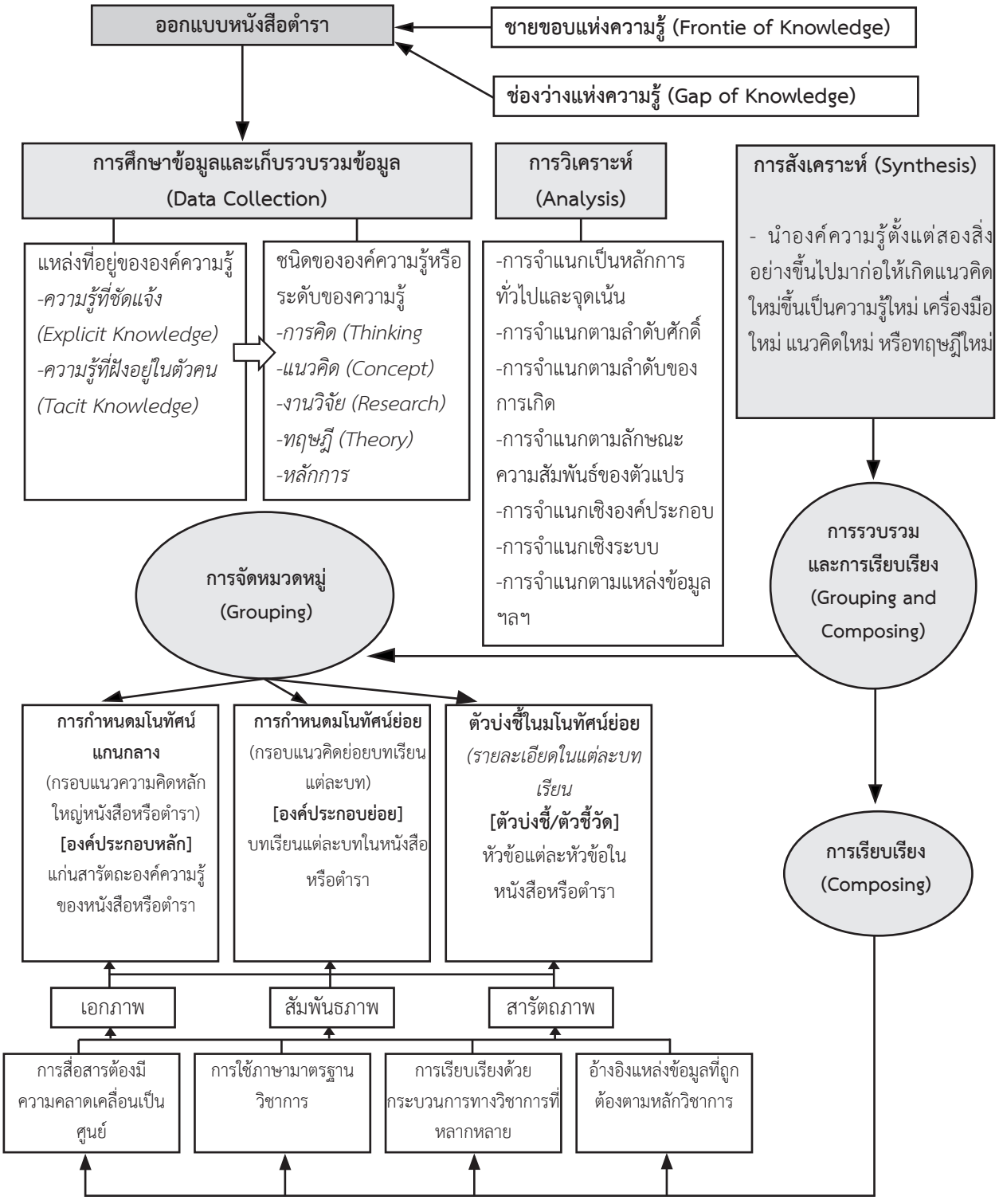

กระบวนการและเทคนิคการเขียนตำรา

การเขียนตำรามีขั้นตอนและเทคนิคการเขียนเช่นเดียวกับการเขียนงานเขียนทางวิชาการโดยทั่วไป แต่เนื่องจากตำราเป็นผลงานทางวิชาการหรือหนังสือวิชาการที่มีความสำคัญ ผู้เขียน ผู้เรียบเรียง หรือผู้แปลจึงต้องมีความรู้และประสบการณ์สูงในเรื่องที่เขียน มีการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง และมีความสามารถในการเรียบเรียงและนำเสนอ อย่างไรก็ดีตำราที่ดีมีประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้ (Changkhwanyuen P., 1996; Pruksawan B. and Sirichareon D., 1990) สำหรับกระบวนการและเทคนิคการเขียนหนังสือหรือตำราทางวิชาการ ผู้เขียนเห็นว่าผลงานทางวิชาการ (หนังสือ ตำรา) หลายข้อคิดที่คณาจารย์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันซึ่งอาจมีข้อคิดหลากหลายที่ควรคำนึงถึง เช่น “พยายามผลิตผลงานที่น่าทึ่ง [ผมได้ความรู้ใหม่จากผลงานของอาจารย์คนนั้นเป็นคำตอบของศาสตราจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเล่าประสบการณ์การพิจารณาผลงานทางวิชาการกล่าวไว้โดยศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน มะลูลีม (MaluLeem I.. 2012)] อาจารย์เราจึงต้องตระหนักว่าผลงานทางวิชาการที่จะขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการต้องใหม่ ลองคิดตามว่าระดับศาสตราจารย์ท่านผ่านการศึกษางานวิชาการสั่งสมมายาวนานแค่ไหน จึงจำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ปรากฏ “ไปยืนอยู่ชายขอบแห่งความรู้ให้ได้” ประกอบกับ “รูปแบบรูปเล่มน่าสนใจ: การเข้าโรงพิมพ์ที่ได้มาตรฐาน” และ “มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง (มีการวางขายตามร้านหนังสือ)” เอาต่อไปนี้เป็นแนวทางและเทคนิคการเขียนหนังสือหรือตำราทางวิชาการซึ่งได้จากข้อสังเกตและประสบการณ์ของผู้เขียน ดังนี้

1. การตั้งชื่อผลงาน หมายถึง ถ้อยคำที่สื่อถึงเอกสารทางวิชาการนั้น ๆ การเลือกหัวข้อเรื่องนับเป็นเรื่องสำคัญซึ่งควรคำนึงถึงความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียน เป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งถือเป็นการตลาด ควรหลีกเลี่ยงการเขียนที่ซ้ำกับท้องตลาดหากไม่มีข้อมูลอะไรที่เด่นกว่าหรือแปลกกว่าหรือเป็นปัจจุบันกว่า การตั้งชื่อเรื่องบางครั้งเราอาจมีเพียงประเด็นที่สนใจ แต่อาจจะยังไม่สามารถตั้งชื่อเรื่องที่ถูกใจได้ ก็ไม่เป็นไร เมื่อเขียนแล้วเสร็จอาจมาตั้งที่หลัง เพื่อให้สอดคล้องหรือครอบคลุมประเด็นที่เขียน ซึ่งการตั้งชื่อควรดึงดูดความสนใจแก่ผู้อ่าน การตั้งชื่อเรื่อง อาจเป็นประโยคบอกเล่าหรือเป็นคำถามก็ได้ (Siritarungsri B., 2011) สำหรับแนวทางการตั้งชื่อผลงานมีดังนี้

1.1 เอกสารประกอบการสอน (ผศ.): ตั้งตามชื่อวิชาที่สอน

1.2 เอกสารคำสอน (รศ., ศ.): ตั้งตามชื่อวิชาที่สอน

1.3 ตำรา: ตั้งให้สื่อความหมายถึงกรอบแนวคิดในศาสตร์นั้น ๆ ที่สื่อถึงองค์ความรู้ใหม่ต่อยอดหรือเติมเต็มองค์ความรู้เดิมของศาสตร์ ตลอดจนดึงดูดให้คนสนใจในผลงานเขียนเล่มนั้น

1.4 หนังสือ: ตั้งให้สื่อสารัตถะหรือกรอบแนวคิด ที่สื่อถึงความความลุ่มลึกแข็งแกร่งจากประสบการณ์ (tacit knowledge) ของผู้เขียน ตลอดจนดึงดูดจิตใจคนให้สนใจในผลงานการเขียนนั้น ๆ เช่นกันกับตำรา

2. การกำหนดขอบข่ายของผลงาน หมายถึง การออกแบบบทเรียนว่าจะมีบทเรียนกี่บท อะไรบ้าง โดยพิจารณาจากขอบเขตด้านเนื้อหาสระทางวิชาการในศาสตร์นั้น ๆ โดยประสงค์ให้ต้องให้คนอ่านได้ “เข้าใจอย่างท่องแท้และเชื่อถือในผลงานเขียนที่นำเสนอ” สำหรับขอบข่ายอาจมีฐานคิดจากสิ่งเหล่านี้

2.1 คำอธิบายรายวิชา เป็นฐานคติในการกำหนดขอบข่าย โดยปกติคำอธิบายรายวิชาก็จะเขียนคล้ายกับนิยามศัพท์เฉพาะของงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วย (1) การให้ความหมาย (meaning) ของชื่อวิชานั้นว่าหมายถึงอะไร (2) การระบุขอบข่ายรายวิชานั้น (scope) ซึ่งเป็นการบอกส่วนประกอบของรายวิชาว่าต้องเรียนขอบข่าย

ย่อยอะไรบ้าง และ (3) ระบุผลการเรียนรู้ (learning outcome) มักจะระบุว่าต้องการให้ผู้เรียนมีสมรรถนะอะไรบ้างโดยเฉพาะผลงานที่จะเกิดขึ้น

สำหรับการนำประเด็นกรอบแนวคิดมากำหนดเป็นบทเรียนของตำราสามารถออกแบบได้โดยอาจนำขอบข่ายทั้งหมดมากำหนดเป็นบทเรียน หรือ นำขอบข่ายประเด็นประเด็นหนึ่งมาขยายความเพื่อออกแบบบทเรียนก็ได้ ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา ตัวอย่างรายวิชา 6072103 นโยบายสาธารณะและการวิเคราะห์นโยบาย (Public Policy and Policy Analysis) “ความหมาย ลักษณะ ประเภท และกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ บทบาทและอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีการวิเคราะห์นโยบายทั้งในเชิงปทัสถานและเชิงประจักษ์รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายสาธารณะของประเทศไทยกับประเทศอื่น” (Master of Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University. 2016)

ประเด็นที่จะออกแบบบทเรียน ได้แก่ (1) กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (2) บทบาทและอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ (3) ทฤษฎีการวิเคราะห์นโยบายทั้งในเชิงปทัสถานและเชิงประจักษ์ (4) วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายสาธารณะของประเทศไทยกับประเทศอื่น

แนวทางบทเรียนที่อาจออกแบบ ได้แก่

1.การออกแบบบทเรียนโดยนำ ทุกขอบข่ายมาเป็นบทเรียน เช่น บทที่ 1 กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ, บทที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ, บทที่ 3 การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ และ บทที่ 4 นโยบายสาธารณะเปรียบเทียบ

2. การออกแบบบทเรียนโดยขอบข่ายเดียวมาขยาย เช่น นำเอาเฉพาะประเด็นการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ แล้วมาขยายขอบข่ายย่อย ดังนี้ บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ, บทที่ 2 การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะในมิติรัฐศาสตร์, บทที่ 3 การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะมิติรัฐประศาสนศาสตร์ และบทที่ 4 แนวโน้มการศึกษานโยบายสาธารณะ

2.2 การสังเคราะห์แบบผสมผสาน หมายถึง การผสมผสานจากผลงานของนักวิชาการหลายท่านที่เชี่ยวชาญในศาสตร์นั้น ๆ โดยมีหลักการว่าบทเรียนทุกที่ออกแบบจำเป็นต้องมีเนื้อหาสาระครอบคลุมศาสตร์หรือองค์ความรู้ของศาสตร์นั้น ๆ

2.3 หลักการเชิงทฤษฎี หมายถึง การพิจารณาองค์ประกอบทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งในศาสตร์นั้น ๆ มาออกแบบขยายเป็นบทเรียนแต่ละบท โดยปกติแล้วแนวคิดและทฤษฎีจะมีองค์ประกอบหลายส่วนประกอบกันเข้าไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีทางการบริหาร ทฤษฎีทางการเมือง ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ ยกตัวอย่างทฤษฎีทางการเมือง ชื่อตำรา “ทฤษฎีทางรัฐศาสตร์” บทเรียนอาจประกอบด้วย ดังนี้

การนำทฤษฎีทางการเมืองมาออกแบบบทเรียนของตำราวิชา “ทฤษฎีทางรัฐศาสตร์” อาจมีแนวทางออกแบบ ดังนี้ บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์, บทที่ 2 ทฤษฎีเผด็จการเบ็ดเสร็จ, บทที่ 3 ทฤษฎีสังคมนิยม, บทที่ 4 ทฤษฎีประชาธิปไตย, บทที่ 5 ทฤษฎีสังคมนิยมประชาธิปไตย และ บทที่ 6 แนวโน้มพัฒนาการทฤษฎีทางรัฐศาสตร์

2.4 การสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎี (creative thinking) หมายถึง การพัฒนากระบวนทัศน์เดิมหรืออาศัยความรู้จากประสบการณ์ของผู้เขียน (tacit Knowledge) โดยแนวทางนี้จำเป็นต้องมีองค์ความรู้ในศาสตร์นั้น

ๆ พอสมควร ผู้เขียนจึงจะสามารถออกแบบชุดความรู้ใหม่ได้ ยกตัวอย่างแนวทางการสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีใหม่อาจนำมาจากวาทะกรรม (discourse) เช่น วาทะกรรมการบริหาร วาทะกรรมการเมือง วาทะกรรมการพัฒนา อาจออกแบบดังนี้

วาทะกรรมทางการเมือง คือ “จริยธรรมทางการเมือง” อาจออกแบบบทเรียน ดังนี้ บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรมทางการเมือง, บทที่ 2 จริยธรรมศาสนากับการเมือง, บทที่ 3 จริยธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ, บทที่ 4 จริยธรรมทางการเมืองแบบสังคมนิยม, บทที่ 5 จริยธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และบทที่ 6 แนวโน้มการศึกษาจริยธรรมทางการเมือง

นอกจากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทิพย์ สิริธรังศรี (Siritarungsri B.. 2011) ยังกล่าวถึงเทคนิคการวางโครงร่างของตำรา (organising and shaping) สามารถนำเทคนิคการระดมสมอง (brain storming) การระดมสมองเป็นการระดมความคิด และความรู้ที่เป็นประเด็นเรื่องที่จะเขียน และสื่อสารเป็นตัวอักษรโดยอาจทำเป็นต้นไม้แตกกิ่งก้านสาขาก็ได้

3. การวางลำดับบทการนำเสนอ (บทเรียน) หมายถึง การวางวางลำดับบทเรียนว่าจะนำเสนอบทเรียนใดก่อน-หลัง เปรียบเสมือนการกำหนดขอบข่ายและการวางลำดับความสำคัญก่อนและหลังของบทเรียน ภาพกว้างไปหาย่อย ตามลำดับของการเกิด ดังนี้

3.1 บทที่ 1: บทเรียนเปิดตัวหรือบทนำ หมายถึง บทเรียนที่เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนอื่น ๆ หรือเป็นบทนำ (Introduction) เพื่อจะดึงดูด โน้มน้าว อธิบายภาพรวม ๆ ทั่วไปของหนังสือหรือตำราก่อนที่จะนำเสนอรายละเอียดแก่นสารัตถะต่อไป โดยบทเรียนเปิดตัวอาจประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้ -ความเป็นมา - ความสำคัญ - ความหมาย (นิยาม) - ขอบข่ายการศึกษา - ความเกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่น - ขอบข่ายการนำเสนอ (บทเรียน) ในเอกสารวิชาการเล่มนั้น ๆ) - ฯลฯ

3.2 บทที่ 2 จนถึงบทรองสุดท้าย: บทเรียนเนื้อหาหลัก หมายถึง บทเรียนที่ได้จำแนกเป็นหลายบทตามแบ่งขอบข่ายด้านเนื้อหาสาระที่ต้องการนำเสนอ โดยการแบ่งต้องคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้ - หนึ่งขอบข่ายหนึ่งบทเรียน (องค์ประกอบหลัก, เซตใหญ่ของเนื้อหา)- จำแนกบทเรียนตามลำดับตามภาพใหญ่ไปหาย่อย - จำแนกลำดับการเกิดก่อนไปหาหลัง - ต้องครอบคลุมขอบข่ายของเนื้อหาสาระของศาสตร์นั้น ๆ (ตามคำอธิบายรายวิชา การสังเคราะห์แบบผสมผสาน หลักการเชิงทฤษฎี การสร้างสรุปเชิงทฤษฎี การคิดเชิงสร้างสรรค์ ฯลฯ) - ฯลฯ

3.3 บทสุดท้าย: บทเรียนปิดท้าย หมายถึง บทเรียนที่สรุปและบอกถึงแนวโน้มความเป็นไปในอนาคตของศาสตร์นั้นๆ โดยสามารถนำเสนอเนื้อหาสาระ ดังนี้ - ทิ้งปมประเด็นที่กำลังวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งอาจเป็นวาทะกรรมที่กำลังถูกกล่าวขานอย่างหนาหู - ทิ้งปมประเด็นวาทะกรรม เป็นวาทะกรรมของผู้เขียนเองโดยหยิบยกมาพูดสร้างความน่าเชื่อถือและให้ผู้อ่านสนใจติดตามผลงานต่อไป - การพยากรณ์ประเด็นน่าสนใจหรือขอบข่ายการศึกษาของศาสตร์นั้น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต) - ฯลฯ

4. การเรียบเรียงในแต่ละบทเรียน หมายถึง การลงรายละเอียดเนื้อหาสาระที่ร้อยเรียงในแต่ละบทเรียน รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทิพย์ สิริธรังศรี (Siritarungsri B.. 2011) ได้กล่าวถึงการเขียนบทความทางวิชาการหรือการแต่งตำรา โดยทั่วไปประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ (1) บทนำ (introduction) การเขียนบทนำ เป็นการแสดงให้เห็นว่าหนังสือหรือบทความที่เขียนกำลังจะเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร ประเด็นการเขียนจะเลือกมาจากคำสำคัญ (keywords) ของชื่อเรื่องบทความหรือตำราที่เขียน (2) เนื้อหาสาระ (main body) การเขียนรายละเอียดของแต่ละประเด็นใน

แต่ละบทเรียน และ (3) สรุป (conclusion) การสรุปเนื้อหาสาระสุดท้ายของเรื่องเขียนขึ้นเพื่อต้องการบอกผู้อ่านว่าได้เขียนอะไรไว้บ้าง และอาจเน้นประเด็นที่เขียน หรืออาจเป็นการส่งประเด็นท้ายที่ประสงค์จะฝากให้ผู้อ่านให้ได้คิดต่อไป อย่างไรก็ตามการสรุปจะต้องไม่เป็นการสร้างประเด็นการเขียนขึ้นมาใหม่ เพราะจะทำให้การจบประเด็นไม่สมบูรณ์ได้ อย่างไรก็ดีการนำเสนอรายละเอียดควรเพิ่มเติมสัญลักษณ์ในการเขียนเพื่อเกิดอรรถรสในการอ่าน เช่น รูปภาพ ตาราง กราฟ แผนภูมิ แผนผัง ผังมโนทัศน์ ฯลฯ สัญลักษณ์เหล่านี้อาจสื่อความหมายได้มากขึ้น

5. การอ้างอิง: เป็นการระบุรายการเอกสารและหลักฐานการอ้างอิงที่มีการอ้างอิงข้อมูลในเนื้อหาของตำรา โดยการอ้างอิงมีรูปแบบการเขียนก็มีหลากหลายตามแต่รูปแบบของวารสาร เช่น APA style, Chicago style, Footnote เป็นต้น

บทสรุป

สำหรับสิ่งที่ผู้เขียนหรือผลิตผลงานทางวิชาการจำเป็นต้องเปิดใจคนทุกคนมีขีดความสามารถ คนอื่นทำได้เราก็ทำได้ ไม่มีอะไรเป็นไปไม่ได้ถ้าคนจะทำ ดำเนินการศึกษากระบวนการหรือขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโดยผลงานทางวิชาการมีหลายประเภทแต่ละประเภทก็มีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกันออกไป เช่น วิจัย บทความวิชาการ ตำรา หนังสือ งานแปล งานสร้างสรรค์ ฯลฯ ลงมือปฏิบัติโดยไม่ติดกับดับความพร้อมซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีความพร้อมอย่างสมบูรณ์แบบ เช่น รอให้เงินเดือนถึงก่อน รอระยะเวลาถึงก่อน รอให้ว่างก่อน รอคนโน้นนี้นั่นก่อน ฯลฯ เหล่านี้เป็นข้ออ้างที่เป็นกับดับปิดกั้นความสำหรับของเรา มีความพร้อมทางจิตใจ เข้าใจกลไกการผลิตผลงานทางวิชาการแล้ว ดำเนินการเลย ถือว่าปฏิบัติไปด้วยเรียนรู้ไปด้วย ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ดีที่สุดไม่มีในโลก” และ “จงไปสู่เป้าหมายในเร็ววัน” เพราะเราจะมีโอกาสไปทำอย่างอื่นให้กับชีวิตเรา และอาจยกระดับมูลค่าเพิ่มให้กับผลงานทางวิชาการ เช่น นำไปตีพิมพ์เผยแพร่ ขอจดแจ้งทรัพย์สินทางปัญญา ขอสนับสนุนทางการเงิน และที่สำคัญอาจนำไปยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการหรือวิชาชีพตามสายงานของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการเขียนหนังสือหรือตำรานี้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลงานทางวิชาการของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรสายวิชาการในสถาบันการศึกษาหรือสถาบันอื่น นอกจากนั้นหากมีการศึกษาและนำเสนอลงรายละเอียดในแต่ละกระบวนการรของการเขียนจะนับว่าเป็นคุณาประโยชน์อย่างยิ่งต่อแวดวงวิชาการ

Reference

Changkhwanyuen P. (1996). *Techniques for Writing and Producing Textbooks*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

David, E. (1953). *The Political System*. New York: Knopf.

Government gazette. (2017). *Attachment to the OCSC Notification Re: Criteria and Procedures*

for Appointment of Person to be Assistant Professor, Associate Professor, Professor 2017, Volume 134, Special Part 256d, Government Gazette, 31 October 2017.

Infahsaeng A.. (2017). *The Difference between Books and Textbooks*. [Online] http://www.thonburi-u.ac.th/KM/textbooks.pdf. [20 August 2017]

Kenaphoom, S. (2018). "Guidelines of Qualitative Data Classification for Synthesizing the Academic Works". *The Academic Journal, Faculty of Humanities and Social Science,* Nakhon Sawan Rajabhat University, 5 (1) : 1-33.

Kenaphoom, S.. (2019A). *Handout documents on the topic of the guidelines and techniques for producing academic works*, on 17-18 June 2019, Faculty of Science and Technology Nakhon Sawan Rajabhat University. Maha Sarakham: Rajabhat Maha Sarakham University.

Kenaphoom, S. (2019B). "Research Design for Creating the Qualitied Academic Work", *Graduates Development Journal*, Ubon Rachathani Rajabhat University, 6 (2) : 133-164.

Kenaphoom, S. (2020). *Concepts and Theories of Public Administration. Bangkok*: Chulalongkorn University.

M.L. Thephayasuwan B. (1980). *Thai language - Forgotten Subjects.* Bangkok: Bunnakit.

MaluLeem I. (2012). *Topic Lecture "Politics in Public Policy", Doctor of Public Administration Program, Department of Public Administration, March 2011 at Rajabhat University*, Maha Sarakham. Maha Sarakham: Rajabhat Maha Sarakham University.

Mansup, N. (1997). *Basic design*. Chiang Mai : Sona Print.

Master of Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University. (2016). *The Subject Description of the Master of Public Administration Program, Department of Public Administration, Maha Sarakham Rajabhat University*. Maha Sarakham: Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University.

Matcharat T. (1995). Nonfiction and Nonfiction Writing. Bangkok : Mitimai publishing.

Merriam-Webster's collegiate dictionary. (1993). *Merriam-Webster's collegiate dictionary 1993*. (10th ed.) Springfield, MA: Merriam-Webster.

Na Nakorn, P. (2005). *Word Language*. Bangkok: Thai Wattana Panich.

Pruksawan B. and Sirichareon D. (1990). T*echniques and Experience of Academic Textbook Writing*. Bangkok: Thai Wattana Panich.

Royal Institute Dictionary. (1982). *Royal Institute Dictionary 1982*. Bangkok: Aksorn Charoentat Co., Ltd.

Siritarungsri B. (2011). Principle and Technique for Academic Writing. *Journal of Health Science Research*, 5 (2) : 1-7.

Thongcharoen P. (2002). Writing the References in Scientific Papers. *Srinagarind Medical Journal*. 17(1): 66-77.